

JOURNAL OF MCU BUDDHAPANYA REVIEW

E-ISSN : 2630-0524

JMBR

Approved by TCI during 2020-2024

ปีที่ 7 ฉบับที่ 2
เมษายน - มิถุนายน 2565
VOLUME 7 NUMBER 2
APRIL - JUNE 2022

วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์

Journal of MCU Buddhapanya Review

ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 (เมษายน-มิถุนายน 2565)

Vol. 7 No. 2 (April-June 2022)

P-ISSN : 2465-5503 , E-ISSN : 2630-0524

❖ วัตถุประสงค์

วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษา ค้นคว้า เผยแพร่บทความวิจัย และบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ และนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา ในมิติทางด้าน พระพุทธศาสนา ศิลปศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติรัฐศาสตร์ สหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์ สหวิทยาด้านการพัฒนาสังคมและชุมชน และสหวิทยาการด้านการศึกษา โดยเปิดรับบทความทั้ง ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ตั้งแต่ปี 2565 เป็นต้นไป วารสารทำการปรับปรุงแบบการเขียนและรูปแบบการ เผยแพร่เป็นราย 3 เดือน รวมปีละ 4 ฉบับ คือ ฉบับที่ 1 (มกราคม-มีนาคม), ฉบับที่ 2 (เมษายน-มิถุนายน), ฉบับ ที่ 3 (กรกฎาคม-กันยายน), ฉบับที่ 4 (ตุลาคม-ธันวาคม)

วารสารมีกระบวนการประเมินคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิก่อนตีพิมพ์ โดยบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ใน วารสารต้องมีค่าเปอร์เซ็นต์ความคล้าย (ทั้งเอกสาร) ด้วยระบบ CopyCatch ไม่เกิน 20 % และต้องผ่านการ พิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 3 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer-reviewed) ทั้งนี้ ผลงานที่ขอรับการตีพิมพ์ในวารสาร จะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่นใด โดยผู้นิพนธ์จะต้องปฏิบัติตามรูปแบบการเขียนของวารสาร ขั้นตอนและหลักเกณฑ์ของวารสารอย่างเคร่งครัด สำหรับความคิดเห็นที่ปรากฏในเนื้อหาของบทความถือเป็นความรับผิดชอบของผู้นิพนธ์ และไม่ถือเป็นความ รับผิดชอบของกองบรรณาธิการ

The Journal of MCU Buddhapanya Review has the objective is to promote education and dissemination research articles and academic articles for researchers, academicians, lecturer and graduate students. Inside dimensions of Buddhism, Liberal Arts, Political Science, Public Administration, Jurisprudence, Interdisciplinary humanities and social sciences, Interdisciplinary in Social and Community Development and Interdisciplinary education. Accepting articles in both Thai and English since 2022. The journal adjusts the writing style and publishing format and issue a journal every 3 months. Total 4 issues per year as follows: issue 1 (January-March), Issue 2 (April-June), Issue 3 (July-September), Issue 4 (October-December).

Journals have a quality assessment process from experts before publication. The articles published in the journal must have a percentage of similarity (whole document) with "Copy Catch" system not more than 20% and must be considered by at least 3 qualified persons in a way that conceals the list (double blind peer-reviewed). The articles request to be published in a journal must have never been published or under consideration for publication in any other journal. The authors must follow the journal's writing style, strictly the procedures and guidelines of the journal. Comments appearing in the body of the article, it is the responsibility of the author and is not the responsibility of the editorial department.

❖ **เจ้าของ**

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

❖ **Owner**

Buddhapanyasridvaravadi Buddhist College Mahachulalongkornrajavidyalaya University

❖ **สำนักงาน**

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เลขที่ 51 หมู่ที่ 2 ตำบลไร่ขิง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม 73210

โทร/โทรสาร 034-326-912

<http://www.rk.mcu.ac.th> , <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jmbr/>

Email : journalbudpan@gmail.com

❖ **Officer**

Buddhapanyasridvaravadi Buddhist College Mahachulalongkornrajavidyalaya University

51 M.2, Raikhing, Samphran, Nakhon Pathom, Thailand, 73210

โทร/โทรสาร 034-326-912

<http://www.rk.mcu.ac.th> , <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jmbr/>

Email : journalbudpan@gmail.com

❖ **ที่ปรึกษา (Advisors)**

อธิการบดี

Rector

รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร

Vice-Rector for Administration

รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ

Vice-Rector for Academic Affairs

รองอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป

Vice-Rector for General Affairs

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

Dean, Graduate School

ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

Director, Buddhist Research Institute

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

Director, Buddhapanyasridvaravadi Buddhist College

❖ **บรรณาธิการ (Executive Editor)**

พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, ศ.ดร.,

Prof. Dr. Phramaha Boonlert Indhapanyo

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

❖ **หัวหน้ากองบรรณาธิการ (Chief Editor)**

พระมหาประกาศิต สิริเมโธ, ดร.

Ven. Dr. Phramaha Prakasit Sirimedho

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

❖ **ผู้ช่วยกองบรรณาธิการ (Assistant Editors)**

นางสาวปิยวรรณ หอมจันทร์

Miss Piyawan Homchan

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

☼ ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกมหาวิทยาลัย

พระเมธาวิเชียรสร, รศ.ดร.

พระมหามหาวินทร์ ปุริสุตโตโม, ผศ.ดร.

รองศาสตราจารย์ ดร.สิริกร กาญจนสุนทร

รองศาสตราจารย์ ดร.สำเนียง เลื่อมใส

รองศาสตราจารย์ ดร.ชลวิทย์ เจียรจิตต์

รองศาสตราจารย์ ดร.โอฬาร ถิ่นบางเตียว

รองศาสตราจารย์ ดร.สำเนียง เลื่อมใส

รองศาสตราจารย์ พ.ต.ท.หญิง ดร.ศิริพร นุชสาเนียง

รองศาสตราจารย์ พ.ต.ท.หญิง ดร.ทัตดาว โฉมลักษณ์

รองศาสตราจารย์ ดร.สัณญา เคนาภูมิ

รองศาสตราจารย์ ดร.โชติ บดีรัฐ

รองศาสตราจารย์ ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กั้วล คัชชีมา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มาเรียม นิลพันธ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เบญจมาศ สุขสถิตย์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เบญจวรรณ บวรกุลภา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กฤติยา รุจิโชค

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประทีป พิษทองกลาง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภูมิภควัฒน์ ภูมิพงศ์คชสร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ญาณกร ไท้ประยูร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทินกฤตพัชร รุ่งเมือง

ดร.ฟ้าใส สามารถ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

มหาวิทยาลัยศิลปากร

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

มหาวิทยาลัยบูรพา

มหาวิทยาลัยศิลปากร

โรงเรียนนายร้อยตำรวจ (สามพราน)

โรงเรียนนายร้อยตำรวจ (สามพราน)

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

มหาวิทยาลัยมหิดล

มหาวิทยาลัยศิลปากร

มหาวิทยาลัยศิลปากร

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

มหาวิทยาลัยสยาม

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

สถาบันรัชต์ภาคย์

สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

❖ กำหนดการออกเผยแพร่ (Chief Editor)

ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม – มีนาคม

ฉบับที่ 2 เดือน เมษายน – มิถุนายน

ฉบับที่ 3 เดือน กรกฎาคม – กันยายน

ฉบับที่ 4 เดือน ตุลาคม – ธันวาคม

V.1 (January - March)

V.2 (April - June)

V.3 (July - September)

V.4 (October - December)

บทบรรณาธิการ

การที่วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์ ซึ่งดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2559 นั้น มีการพัฒนาคุณภาพตามมาตรฐานของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย [Thai-Journal Citation Index (TCI) มาอย่างต่อเนื่อง จนได้รับรองคุณภาพให้เป็นวารสารกลุ่มที่ 1 (Tier 1) ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2564 ไปจนถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2567 เป็นการแสดงให้เห็นถึงคุณภาพและการพัฒนามาตรฐานทางวิชาการของวารสาร

สำหรับฉบับนี้ เป็นการเผยแพร่ในปีที่ 7 ฉบับที่ 2 (เมษายน – มิถุนายน 2565) มีผลงานที่ผ่านการคัดเลือกให้ตีพิมพ์ รวมจำนวน 25 เรื่อง แบ่งเป็นบทความวิจัย จำนวน 20 เรื่อง บทความวิชาการ 5 เรื่อง โดยเป็นบทความภาษาอังกฤษ 1 เรื่อง และบทความภาษาไทย 24 เรื่อง ประกอบด้วย (1) An Application of Online Psychometric Assessment; EMERGENETICS® Profile Test, for Understand Learning Style in English Writing's Process of Vocational Teachers studying in Master Level (2) ศึกษาวิเคราะห์จิตที่ปรากฏในคัมภีร์อิทธิมัตถสังคหะ (3) การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เปลี่ยนภาระเป็นพลัง ร่วมพัฒนาสังคม (4) แนวทางพัฒนาศักยภาพการสื่อสารเพื่อการประชาสัมพันธ์ตลาดท่องเที่ยวสปาเพื่อสุขภาพในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวชายฝั่งทะเลตะวันออกเพื่อเตรียมเข้าสู่การเป็นศูนย์กลางส่งเสริมสุขภาพแห่งเอเชีย (5) ความสัมพันธ์ของคำเรียกชื่ออาหารกับความเชื่อและค่านิยมของคนไทย 4 ภาค (6) การเชื่อมโยงโดยใช้วิธีการของนักเรียนในชั้นเรียนคณิตศาสตร์ที่ใช้วิธีการแบบเปิด (7) การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้รายวิชาศิลปะและเทคโนโลยีโดยใช้วิจัยเป็นฐานเพื่อส่งเสริมการออกแบบลวดลายผ้าไทยประยุกต์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 (8) พุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน (9) การศึกษาสภาพและปัญหาเพื่อพัฒนาระบบการเรียนการสอนภาษาจีนทางออนไลน์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล (10) การพัฒนาเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพุทธศาสนาจังหวัดตาก (11) รูปแบบการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเชียงราย (12) การศึกษาคุณลักษณะความเป็นไทยที่สังคมคาดหวังสำหรับนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาไทย (13) การบริหารนโยบายการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี (14) การพัฒนาโมเดลสมการโครงสร้างพระตบจริยธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อจิตลักษณะและพฤติกรรมการทำงานอย่างมีจริยธรรมเชิงพุทธของครูในโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (15) การพัฒนาหนังสือเสียงผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เรื่องชนกชาดกในทศชาติชาดก เพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้คุณธรรมด้านความอดทน (16) ความรับผิดชอบต่อสังคมที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อโรงแรม 5 ดาว ในกรุงเทพมหานคร (17) กระบวนการนโยบายในการแก้ปัญหา ขาดแคลนแรงงานในอุตสาหกรรมรองเท้า (18) ภาวะแทรกซ้อนของสำเนียงไทยในการออกเสียงสระภาษาอังกฤษ (19) กระบวนการป้องกันโรค COVID-19 ที่มีสมรรถนะสูงของสถาบันบำราศนราดูร (20) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอตอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี (21) อัตลักษณ์ ชาตินิยม การก่อร่างสร้างสาธารณรัฐตรีแบบโลกวิสัย : วิเคราะห์กรณีศึกษาของมูस्ताฟา เคมาล อตาเติร์ก (22) พรหมวิหารธรรม : หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในการบริการแพทย์แผนไทยในสังคมไทย (23) วาทกรรมการพัฒนาทุนทางสังคมของสังคมไทย (24) นวัตกรรมการบริหารจัดการความเสี่ยงเชิงพุทธ และ (25) พุทธวิถีกับการบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลง

ท้ายนี้กองบรรณาธิการ ขอขอบคุณทุกท่านที่ได้เลือกให้วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์ได้ทำหน้าที่เผยแพร่ผลงานของท่าน และหวังอย่างยิ่งว่าผลงานที่ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านตามเจตนารมณ์และวัตถุประสงค์ของการจัดทำวารสาร หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะประการใดในการปรับปรุงคุณภาพวารสารนี้ให้ดียิ่งขึ้นกองบรรณาธิการขอน้อมรับด้วยความยินดียิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

พระมหาบุญเลิศ อินทปญฺโญ, ศ.ดร.
บรรณาธิการ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทบรรณาธิการ	(5)
สารบัญ	(8)
ผลงานที่เผยแพร่	
1. AN APPLICATION OF ONLINE PSYCHOMETRIC ASSESSMENT; EMERGENETICS® PROFILE TEST, FOR UNDERSTAND LEARNING STYLE IN ENGLISH WRITING'S PROCESS OF VOCATIONAL TEACHERS STUDYING IN MASTER LEVEL โดย Nattira Horpibulsuk	1-15
2. ศึกษาวิเคราะห์จิตที่ปรากฏในคัมภีร์อภิธัมมัตถสังคหะ โดย แม่ชีบุญช่วย ศรีเปรม	16-30
3. การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เปลี่ยนภาระเป็นพลัง ร่วมพัฒนาสังคม โดย กมลพร กัลยาณมิตร	31-46
4. แนวทางพัฒนาศักยภาพการสื่อสารเพื่อการประชาสัมพันธ์ตลาดท่องเที่ยวสปาเพื่อ สุขภาพในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวชายฝั่งทะเลตะวันออกเพื่อเตรียมเข้าสู่การเป็น ศูนย์กลางส่งเสริมสุขภาพแห่งเอเชีย โดย กฤติยา รุจิโชค	47-58
5. ความสัมพันธ์ของคำเรียกชื่ออาหารกับความเชื่อและค่านิยมของคนไทย 4 ภาค โดย เนมิ อุณากรสวัสดิ์, วิไลศักดิ์ กิ่งคำ, บุญเลิศ วิวรรณ	59-68
6. การเชื่อมโยงโดยใช้วิธีการของนักเรียนในชั้นเรียนคณิตศาสตร์ที่ใช้วิธีการแบบเปิด โดย ลักขณา คณาศรี และ สัมพันธ์ ถิ่นเวียงทอง	69-80
7. การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้รายวิชาศิลปะและเทคโนโลยีโดยใช้วิจัยเป็นฐานเพื่อ ส่งเสริมการออกแบบลวดลายผ้าไทยประยุกต์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดย กิตติศักดิ์ อร่ามเรือง	81-90
8. พุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน โดย โยตะ ชัยวรมันกุล สุพัฒน์ ชัยวรรณ, พระมหาวิริษณ์ วรินโท, ผจญ คำชูสงฆ์ และ ธวัช หอมทวนลม	91-103
9. การศึกษาสภาพและปัญหาเพื่อพัฒนาระบบการเรียนการสอนภาษาจีนทางออนไลน์ ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล โดย ไพศาล สุขใจรุ่งวัฒนา	104-116
10. การพัฒนาเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพุทธศาสนาจังหวัดตาก โดย อำนาจ ทาปน และ พระครูโกวิทบุญเขต	117-132
11. รูปแบบการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ขององค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นในจังหวัดเชียงราย โดย พระมหาธีรวัฒน์ เสสปัญโญ (สันยศติทัศน์)	133-144

เรื่อง	เรื่อง
12. การศึกษาคุณลักษณะความเป็นไทยที่สังคมคาดหวังสำหรับนิสิตนักศึกษา สถาบันอุดมศึกษาไทย โดย พันธุ์พนิต ช้างจันทร์, จตุพล ยงศรี, และ จักรกฤษณ์ โปณะทอง	145-154
13. การบริหารนโยบายการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี โดย สุเชาว์ นี้นองหว่า, อำนวย บุญรัตนไตร, ปธาน สุวรรณมงคล, และ จูติมา ให้ลายอง	155-166
14. การพัฒนาโมเดลสมการโครงสร้างพระดั่งจริยธรรมเชิงพุทธของผู้บริหาร สถานศึกษาที่ส่งผลต่อจิตลักษณะและพฤติกรรมการทำงานอย่างมีจริยธรรมเชิงพุทธ ของครูในโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดย จิโรจ จิวแหยม, อภิธีร์ ทรงบัณฑิตย์, และ โยธิน ศรีโสภา	167-181
15. การพัฒนาหนังสือเสียงผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เรื่องชนกชาดกในทศชาติชาดก เพื่อ ส่งเสริมความตระหนักรู้คุณธรรมด้านความอดทน โดย สมใจ สืบเสาะ, สิริวรรณพิชา ธนจิราวัฒน์ และนันณัฐ จีรภัทร์วรากุล	182-195
16. ความรับผิดชอบต่อสังคมที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อ โรงแรม ๕ ดาว ในกรุงเทพมหานคร โดย ลิลลาลี ศิริวิไลเลือนันต์	196-208
17. กระบวนการนโยบายในการแก้ปัญหา ขาดแคลนแรงงานในอุตสาหกรรมรองเท้า โดย อรุณ คงเจริญ, โกวิท พวงงาม, เพ็ญศรี ฉิรินัง และ วรสิทธิ์ เจริญพุด	209-221
18. ภาวะแทรกซ้อนของสำเนียงไทยในการออกเสียงสระภาษาอังกฤษ โดย สิริวรรณพิชา ธนจิราวัฒน์, รุ่งฤดี นาอ่อน, และ เครือหวาย พรหมมา	222-235
19. กระบวนการการป้องกันโรค COVID-19 ที่มีสมรรถนะสูงของสถาบันบาราศนราดรุ โดย ชัยชาญ พูลบัว, จรัสพงศ์ คลังกรณ์	236-245
20. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอตอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดย ธเนศพล อินทร์จันทร์	246-254
21. อัตลักษณ์ ชาตินิยม การก่อสร้างสร้างสาธารณรัฐทุรกีแบบโลกวิสัย : วิเคราะห์ กรณีศึกษาของมูस्ताฟา เคมาล อตาเติร์ก โดย บรรพต ต้นธีรวงศ์ พระมหาศุภวัฒน์ บุญทอง และ พระครูใบฎีกาธีรยุทธ ภูโคกหวาย	255-266
22. พรหมวิหารธรรม : หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในการบริการแพทย์แผนไทยใน สังคมไทย โดย สุทัศน์ ประทุมแก้ว, พระมหาขุนทอง แก้วสมุทร, และ พีรวัส อินทวิ,	267-277
23. วาทกรรมการพัฒนาทุนทางสังคมของสังคมไทย โดย ไพบุลย์ ช่างเรียน ประดิษฐ์ ติวพัฒนกุล และ ธนภาค บึงจันทร์	278-288
24. นวัตกรรมการบริหารจัดการความเสี่ยงเชิงพุทธ โดย พระครูวิรุฬห์สุวรรณดิตถ์, พระเฉลย อัมพัฏ, และ ทศนีย์ เนื่องดัด	289-296

25. พุทธวิธีกับการบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลง 297-305
โดย พระครูประภาตปัญญาธร, พระครูโกวิทบุญเขต, พระสมุห์ชาติศักดิ์ ปรีชาโน,
และ อำนาจ ทาปน

AN APPLICATION OF ONLINE PSYCHOMETRIC ASSESSMENT; EMERGENETICS® PROFILE TEST, FOR UNDERSTAND LEARNING STYLE IN ENGLISH WRITING'S PROCESS OF VOCATIONAL TEACHERS STUDYING IN MASTER LEVEL

Nattira Horpibulsuk

Faculty of Business and Industrial Development,
King Mongkut's University of Technology, North Bangkok.

Email: nattira.h@bid.kmutnb.ac.th

Received 8 April 2022; Revised 17 April 2022; Accepted 8 May 2022.

Abstract

This research aimed 1) to study the development of English writing process of vocational teachers who studied at the master's degree level by recorection, 2) to group the learning approaches of learners using Emergenetics®; the online learning approach assessment, and reflect on assignments' scores of each learning group, 3) to present the results of the satisfaction survey based on the recorection method. The purposive sampling is 14 vocational teachers in the fields of Tourism, Mathematics and Thai. Their average age was 35 and studied English with the communicative approach. This research was action research by recorrecting assignments with descriptive review from lecturers and Emergenetics® test result to develop the writing process. The statistics were mean, standard deviation, Pair Sample t-Test and One-way ANOVA.

The results were; 1) The result of learners' writing process by re-editing twice with the lecturer comments on 4 topics; Writing an Introduction, Extended Essay, Explaining Picture and Freehand Writing. The recorection resolves problems of fragmentary writing, writing extended version, better clarified thesis statements and stop using the bullet points. The overall score of the assignments before and after the recorection was significantly different at the .05 level. 2) The pattern and sequence of their writing's problem then grouped and confirmed by Emergenetics® test; Conceptualizing for 2 persons, Structural learning for 5 persons, Social Relations for 4 persons, and Analytical learning for 3 persons. The overall writing scores of each group were $\bar{X}=15.80$, S.D.=0.00, $\bar{X}=14.60$, S.D.=1.28, $\bar{X}=13.07$, S.D.=0.90 and $\bar{X}=12.43$, S.D.=0.32. The average score of each Emergenetics® group was different at the .05 level. 3) The overall student satisfaction was at a very good level ($\bar{X}= 4.18$ and S.D. = 0.15). In conclusion, the recorection process suited Thai adults studying English using a communicative approach. The students' writing capability was comprehensible with the results of Emergenetics®. The thought processes of people indicated the style and preference of writing.

Keywords: Online Psychometric Assessment, Learning Styles; English Writing; Recorection Process; Emergenetics® Profile Test

Introduction

Most graduate students in Thai universities must be tested in English before entering into university. This process is applied with faculties of state universities. The graduate students' class of 2018 in one autonomous university had to be tested in English proficiency. Students would be enrolled in the Intensive English for Graduate Studies course, if they tested less than 50% (University of Phayao Bangkok Campus, 2018). 20 students with average score of 34.16% enrolled with the course. 14 out of 20 students were vocational teachers in various fields. Although the test was focused on grammar, the main learning objectives for the course are to be able to read and understand academic articles that are relevant to the subject areas of their study. In addition, students have to synthesize and be able to structure their writing. Grammatical accuracy is only one component, the ability to read and write at the required level are the main learning outcomes. To achieve the course objectives, a pre-survey was conducted by assessing English skills in grammar, speaking, reading and writing by using a ETS® TOEFL-like test and the Q : skill for success level 1, the elementary English level for university students of Oxford University Press (Scanlon et al., 2019). For the other English skills, the pre-survey results showed that the students could communicate quite well, as they were experienced using English in interactive learning. However, they were lacking in writing skills and experienced problems and struggled when assigned a writing test with a limited time period. All vocational teachers participated in the research were skillful in their fields but the questions of this paper were; “how they construct their writing in another language? what is the process of their writing? If the person with same problem existed, and how can we group them together to find the way of helping them learn?” This group of people will perform academic work in the future. If we can help them understand the process of their writing and know their learning styles when learning, it would help them learn.

Research Objectives

The objectives of this research were; 1) To understand the process of English writing of postgraduate students and 2) To confirm the writing capability with the learning styles& thought process derived from the Emergenetics® Profile Test. 3) To study the satisfaction levels of the students towards the application of Emergenetics® Profile Test for understand learning style in English Writing's Process.

Literature Reviews

The Thailand Educational Reform: The Communicative English

Learning how to write can be assumed as a lifelong learning, especially, for the non native speakers. For Education in Thailand, English was taught in schools from primary to postgraduate level (Darasawang, 2007). However, the majority of Thais seem incompetence in English communication, particularly writing one. Even, the curriculum reformation in 1977

changed the traditional method of grammatical oriented approach with teacher-centered one into the practical communication and learner-centered; the majority of learners could not use English effectively, though. On the process of English study after the educational reform in 1977, the English teaching of practical communication was focused on “The Learning Process” which allowed individuals to see their own potential and the teacher to be aware of students’ differences as a part of student-centered approach. Also, many methods were employed in Teaching English: 1) The task-based approach aimed to help students acquire language naturally, by completing a given task by producing the language learned throughout the unit. (Darasawang, 2007). The assignment of each unit used students’ creativity: i.e. short film, poster, role playing; etc. This made task-based instruction very close to communicative language teaching, 2) A self-access center provided facilities and materials for students to choose materials which suited their level of proficiency; and 3) E-Learning, the utilization of technologies for education, was used.

The student-centered approach: The Writing with Recorrection Process

The student-centered approach for learning English stated in curriculum development was aimed for every level of the learners. Anyhow, the learning process for the postgraduate level differed from the compulsory one. For the postgraduate level who studied in Thai program, English was considered to be a part of international acceptance for his/her degree as it certified that at least they had come across some English texts and know how to write: i.e. English’s abstract. The task-based activity that appropriated for the adult learner should be concerned. Reviewing from the objective of learning English for postgraduate level that they should know some texts and write some short essay. Then, the task-based activity that suited the postgraduate one is “writing”. In addition, the learning process can be used the “supervision writing” as a viable tool. From Lee and Murray (2015), the supervision writing for postgraduate students comprised five principles as follows: 1) Writing as a draft-it needed feedbacking and recorrectioning the exercise, 2) Encultural approach-it included the arranging of writing buddies and reviewing by peers, 3) Conceptualize approach- this approach allowed students to know how to conceptualizing their work by realizing their writing potential, i.e. their writing style and find the way of adjusting it, 4) Emancipatory approach- it was an exploring their inspiration to write, and 5) Relationship development-it is a trust building created by the lecturer.

Technologies: The usage of E-Self-Assessment

Technologies played an important role in continuously developing in the student-centered approach. The usage of E-learning and the Self-Assessment Center was already immersed as a part of people lifestyle. Recently, Thai people read more than before for 77% with online materials (National Statistic Office, 2016). Actually, there were also many personalities’ assessment programs (psychometrics) available via internet. Some of them

were even voluntary basis. However, concerning about the validity and reliability, since some of the psychometrics were used for a long period of time. People know how to trick when answering the question in order to get better scores: i.e. The Big Five personality test and Myers-Briggs Type Indicator test (MBTI) that developed since 1980s (Lussier, 2018). In addition, the above psychometric tests had been researched by using the sampling group from Baby Boomer and Generation X groups. Whereas, the way of thinking of the new generations was changing which affected the reliability of free online psychometric test that had been available online recently.

From Experiential Learning to Emergenetics® Profile Test

The recent psychometric tended to measure the type of personality rather than cognitive ability and learning style. For the cognitive ability test, the IQ Test was still prominent. For the learning style assessment, the dominant one was the Learning Style by Kolb and Fry (1975) which stated about the four-stage learning cycle: 1) Concrete experience, 2) Reflective Observation, 3) Abstract and 4) Active Experimentation. Kolb and Fry (1975) then set out four distinct learning styles which combined the two staged learning cycle together as follows: 1) Diverging (concrete, reflective) - Imaginative approach to doing things tended to observe rather than act, 2) Assimilating (abstract, reflective) - Pulls a number of different observations and thoughts into an integrated whole. Likes to reason inductively and create models and theories, 3) Converging (abstract, active) - Emphasizes the practical application of ideas and solving problems and 4) Accommodating (concrete, active) - Uses trial and error rather than thought and reflection. Honey and Mumford (1982) simplified Kolb and Fry's Learning Styles into four distinctive preferences based on the above order: 1) Reflector, 2) Theorist, 3) Pragmatist and 4) Activist, respectively. The four distinctive learning styles aimed to measure the style of learning in order to find the most effective way of learning for each individual.

It was hard to find psychometric that aimed to measure both personality and learning style. (LaPrairie and Slate, 2009) However, recently, new psychometric assessment has been invented to reflect on human potential both personality and thought process (Fiordispini, 2017 and LaPrairie and Slate, 2009). Kolb Experiential Learning (Kolb and Fry, 1975) and Learning Style of Honey and Mumford (1982) were inspired the Emergenetics® (Fiordispini, 2017). Browning and Williams (1991) developed a brain-based approach to personality profiling called Emergenetics®. The Emergenetics® comes from two roots: "Emerging" and "Genetics". The Emergenetics® can be used as a tool for understanding the interactions of people and how learning from experience affected people thinking. It blended the idea that we live every day is caused by behaviors and life experiences. Emergenetics® assumed humans are genetically programmed to think and process information in certain preferred patterns. There are four thinking attributes that compromised with Kolb and Fry (1975) and Honey and Mumford (1982)

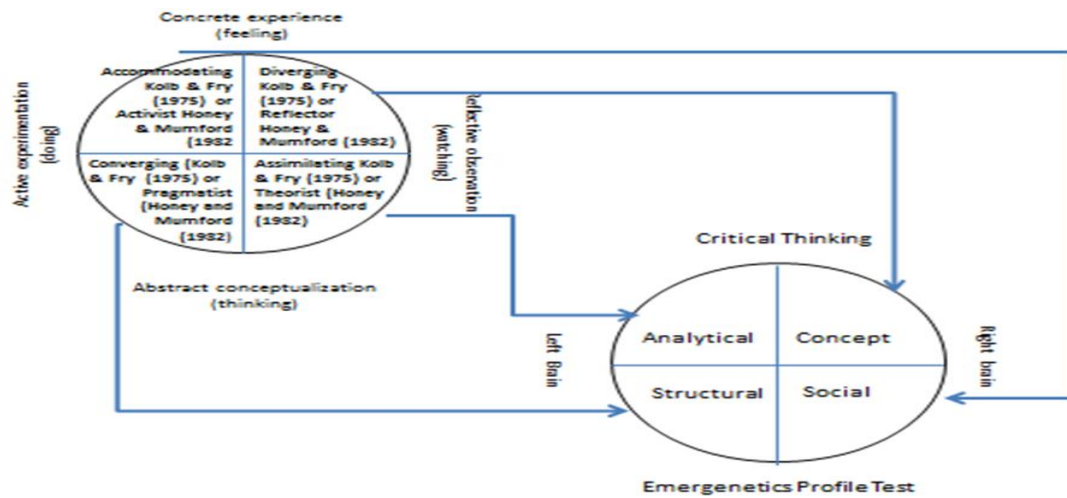

Figure 1 : Kolb Experiential Learning Cycle is transferring to Emergenetics® Profile Test

Source: Researcher own picture

From the picture, it could be summarized that 1) Structural Thinking represented on the lower left column, which was equivalent to Converging by Kolb and Fry (1975) and Pragmatist (Honey and Mumford, 1982). It was the use of left brain features in compiler management, including process sequencing, pay attention to details, and clear rules, 2) Analytical Thinking represented on the upper left column, which was equal to Assimilating and Theorist. It was the use of left brain features of logical reasoning, analysis, 3) Social Interaction was represented on the lower right column, which represented the interaction with others. It was equal to Accommodation and Activist. This group of people tended to understand others as the right brain focused, and 4) Conceptual Thinking is represented on the upper right column. It was equivalent to Diverging and Reflector. It was the use of the right brain to create imagination, creativity and looking at the overall picture.

The Emergenetics® were broadly used in academic institutes and firms. The Emergenetics® helped people realize the analytical thinking ability of each group of personality attribute. Even it based on Kolb and Fry (1975) and Honey and Mumford (1982) that people can be divided into four types of thought process. However, the Emergenetics® result did not solely indicate that people are limited into only four types of learning attributes. Some people have single types or combination between two, three or even four types. In addition, it promoted self-learning as they could do online whenever they want to by reading instruction.

Research Conceptual Framework

From the literature reviews, the Conceptual Framework of the research is represented in the following Figure. 2:

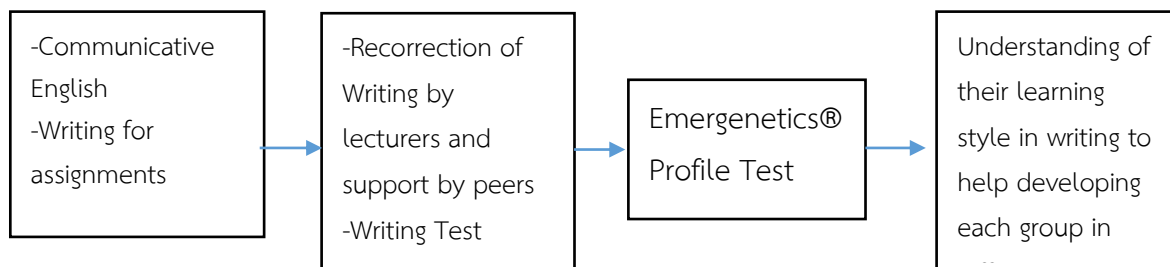

Figure. 2: Shows Research Conceptual Framework

Research Methodology

Step 1. Research Design:

This research used action research as the research design. 2 types of interventions which derived from the following student-centered approach: 1) Task-based approach of using the recorrection process and 2) The online psychometrics entitled Emergenetics® Profile Test.

Step 2. Population and Sampling:

Population of this research was 20 postgraduate students who enrolled in the Intensive English for Graduate Studies Course, from the programs of M.B.A. for 6 persons, Tourism Management (T.M.) for 11 persons and Education Management (E.M.) for 3 Persons. Purposive Sampling was used in this study with 14 postgraduate students who are the vocational lecturers from T.M. and E.M.'s Programs as they would be responsible for teaching students. The participation in this research can be applicable to their careers. The other 4 students were exempted as there are in business field. All students provided their consent to participate in this research. Their names were kept confidential. The duration of data collection was 4 months.

Step 3. Research Materials and Data Collection

The research tools can be divided into two types:

1) Intervention tools:

1.1) the study plan composed of 15 units of study with 4 writing assignments; Process, Essay, Graphic Information, and Freestyle Writing (Final examination).

1.2) Assessment tools adapted from the grading rubric of the University of Warwick (2018): Comprehension, Analysis, Critique and Presentation. Grammar and sentence structure were included in the Presentation part. One may say that the grammar was of less concern than structuring and conceptualizing, which were more important.

2) The instruments used for collecting data were as followed;

2.1) Assignment score before & after recorection. For the assignments No. 1, it was used to know the students' writing problems. Once the researcher knew each student's writing style from their first time of submission. The recorection process would start with scores provided after 2 times of resubmission. Then, the same loops were repeated for another assignments. At this stage, the same problems were obviously seen by some students which will be tested by online psychometric for the next stage.

2.2) Online Psychometric entitled the Emergenetics® Profile test to test the learning styles. From contact with the Emergenetics® Profile Test Agency, the students who participated in this research were granted permission to enter to the Emergenetics® Profile Test's site to register and do the test under the researcher supervision.

2.3) Satisfaction survey with 3 experts' opinions on Items of Objective Congruence of the questions.

3) The Validity & Reliability of the research

3.1) Instrument Validity: The four types of writing activities: (1) Process writing, (2) Structural Essay writing, (3) Graphic Information, and (4) Free Writing, were used to conduct this research.

3.2) Reliability: (1) A co-instructor acted as a peer reviewer when constructing the examination (2) The usage of questionnaires from the websites of English testing organizations such as a ETS® TOEFL-like test and the Q : skill for success level 1, the elementary English level for university students of Oxford University Press (Scanlon et al., 2019) as a Pre and Posttest. (3) Grading Rubric from Centre of Education Studies, University of Warwick which are; 1) Comprehension, 2) Analysis, 3) Critique and 4) Presentation (University of Warwick, 2018). (4) The Emergenetics® Profile Test: the test of human potential both personality and thought process which backed by significant research that has been revalidated over the past 30 years, the Emergenetics® assessment and resulting Profile meet the Standards of Educational and Psychological Testing (Fiordispini, 2017, Emergenetics®.com, 2018).

Step 4. Data analysis

For objective 1, to understand the process of English writing of graduate students the data were analyzed using the scores of their written assignments. Then, the descriptive statistics: mean and standard deviation (S.D.) and inferential statistics: Pair Sample t-Test with the significant level of 0.05 to compare the outcome of the four activities and the comparison between their writing performance before and after recorection.

For objective 2, the result of Emergenetics® Profile Test would be presented as 4 domains which students would occupy one dominant domain plus with the minor one (if present). Then, the grouping of students with the same result and compare the scores

among students in the same domain by comparing the average scores and variance of each group results. The data were analyzed using descriptive statistics: mean and standard deviation (S.D.) and inferential statistics: One-way ANOVA with the significant level of 0.05 to compare assignments' mean of each Emergenetics®'s groups.

For objective 3, the data of satisfaction with the recorection method were analyzed by using descriptive statistics: mean and standard deviation (S.D.).

Research Results

Objective 1, to study the development of English writing process of vocational teachers who studied at the master's degree level by recorection. It can be summarized as before and after intervention by using the writing assignments. As for the results, the researcher found that most students shared the following problems: Writing a short introduction, in which none of the 14 students presented a clear statement of the essay to be presented. For the body paragraph, students were accustomed to writing in bullet points instead of using complete, narrative sentences. Their structure of writing was not according to the usual form of writing an essay in English as some wrote theirs in Thai first. Some students wrote in very long sentence fragments. From interviewing students about how they constructed their assignments, the researcher found that the students think first in Thai, which presents problems because sometimes the subject, verb or even predicates were omitted. Once the researcher knew each student's writing style from their first submission, the recorection process would start by discussing the problems, focusing on important characteristics of academic writing: Audience, Purpose, Organization, Strategy and Style, Flow and Presentation (Swales and Feak, 2012). The first four are typically interconnected. Purpose means displaying familiarity, expertise, intelligence and logic. As such, the structural writing by using T.B.E.R (Pimsarn, 2005) was considered. "T" was Topic sentence, "B" was Bridge, "E" was Examples or Explanations. "R" was Restatement, which concludes the overall story. For their further development, it could be seen in the next Assignment No. 2, writing extended essays and No. 3, writing for explaining graphs & charts (Assignment No. 4 is free hand writing as the Final Examination).

After the second recorection, the results showed that the sequence of their writing seems to be the problem, which represented their thought process. Anyhow, recorection could resolve problems of fragmentary writing. Their thesis statements were clearer and they stopped using bullet points. The results after recorection showed that the majority of students wrote better with self-recorection. Students started to write simple sentences and then combined them together. Their scores are presented in Table No. 1, the results of recorection process from assignments Nos. 1-3.

Table 1 The result of recorection process from assignments Nos. 1-3

Score of all students per each assignment	$\bar{X}$	S.D.	t	P
Assignment 1 before recorection (5 scores)	3	0.00	-6.10	0.000*
Assignment 1 after recorection for 2 times (5 scores)	3.75	0.46		
Assignment 2 before recorection (5 scores)	2.34	0.67	-12.72	0.000*
Assignment 2 after recorection for 2 times (5 scores)	4.39	0.81		
Assignment 3 before recorection (5 scores)	2.80	0.78	-4.67	0.000*
Assignment 3 after recorection for 2 times (5 scores)	3.86	0.25		

*sig. $p < 0.05$

From Table 1, the writing test results from Assignment No.s 1-3, both before and after the revision process was significantly different at the 0.05 level, indicating that the students were able to improve their writing process. In any case, some students still experienced difficulty with how to scale down the story like an upside-down pyramid, some persisted in writing unnecessarily complex sentences, as they thought that simple sentences displayed merely elementary level student writing. This shows some development to structure the writing. This was their way of compiling ideas and analytical capabilities. However, their problems were not only with grammar. They also struggled with choosing the best verbs based on the facts. Thus, problems with logical thinking were also seen.

Objective No. 2, to group the learning approaches of learners using Emergenetics® and reflect on assignments' scores of each learning group. Emergenetics® were used as an intervention tool. Average scores of Assignment Nos. 1-3 for both before and after recorection and Final Examination result were used as outcome of English writing of each student. Their scores were accumulated based on the Emergenetics®'s result. It is shown in Table No. 2 that the result of the Emergenetics® tests for each student compared with the results of Assignment Nos. 1-4.

Table 2 The result of the Emergenetics® of each student compared with the average scores before and after recorection of Assignment Nos. 1-4

Name	Emergenetics® Result	$\bar{X}$ of Assign. 1	$\bar{X}$ of Assign. 2	$\bar{X}$ of Assign. 3	$\bar{X}$ of Final Assign.	Total	$\bar{X}$ of Group Score	S.D.
A	Concept +Structure	3.50	3.50	4	4.80	15.80	15.80	0.00
D	Concept	4	4	3.50	4.30	15.80		
C	Structure	3.50	3.60	3.80	4.70	15.60	14.60	1.28
D	Structure+ Analytic	3.10	3	3	3.50	12.60		

Name	Emergenetics® Result	$\bar{X}$ of Assign. 1	$\bar{X}$ of Assign. 2	$\bar{X}$ of Assign. 3	$\bar{X}$ of Final Assign.	Total	$\bar{X}$ of Group Score	S.D.
K	Structure	3.50	3.60	3.80	4.90	15.80		
L	Structure+ Analytic	3.50	3.60	3.20	4.50	14.80		
N	Structure	3.40	3.60	3.80	3.40	14.20		
E	Social +Structure	3.30	3.10	3	4	13.40	13.07	0.90
F	Social Interact	3.30	3.30	3.40	4.20	14.20		
G	Social Interact	3.30	3.30	3.10	2.70	12.50		
H	Social Interact	3.10	2.30	3.10	3.70	12.20		
B	Analytic	3.40	3.40	3	3	12.80	12.43	0.32
J	Analytic	3.10	3.20	2.80	3.20	12.30		
M	Analytic	3.40	3.40	3	2.40	12.20		

From Table 2 shows the average score for each group ranked from high to low in Conceptual, Structural, Social Interaction, and Analytical thinking styles ($\bar{X}$ = 15.80 with S.D. = 0.00, $\bar{X}$ = 14.60 with S.D. = 1.28, $\bar{X}$ = 13.07 with S.D. = 0.90, and $\bar{X}$ = 12.43 with S.D. = 0.32 respectively).

Table 3 The comparison between the average scores of 4 assignments of each Emergenetics®' group.

Source of Variation	SS	df	MS	F	P-value
Between Groups	1.738385	3	0.579462	5.352733	0.014271*
Within Groups	1.299064	12	0.108255		
Total	3.037449	15			

*sig. $p < 0.05$

From Table 3, the comparison between the average scores of 4 assignments of each Emergenetics®'s group were different with the significantly different at the 0.05 level.

Objective No. 3, to study the satisfaction levels of the students towards the writing process. The satisfaction of the students was presented in Table 4-5.

Table 4 The satisfaction survey

The satisfaction survey	$\bar{X}$	S.D.
How well you prepare yourself before attending the activity, i.e. read a book, review the previous session.	4.00	1.13
Quality of Presentation by facilitators	4.10	0.78
Learning from Co-Participants i.e. discussion with classmates.	4.11	0.73
New knowledge Building	4.44	0.69

The satisfaction survey	$\bar{X}$	S.D.
Support Services (the information provided by the university about the program.	4.22	0.78
This program should be arranged for the next group of participants.	4.22	0.78
Overall	4.18	0.15

From Table 4 presents the results of the satisfaction survey based on the recorection method. One may say that students were satisfied with the recorection method $\bar{X}=4.18$, S.D.=0.15. In addition, as for new knowledge building, students agreed that they received new knowledge from the program and the method of the recorection. The results are confirmed by the university satisfaction survey in Table 5.

Table 5 The university satisfaction survey

The university satisfaction survey	$\bar{X}$	S.D.
Planning for the program	4.60	0.10
Quality of program arrangement	4.80	0.07
Learning outcome as expected	4.74	0.10
Overall	4.71	0.09

From Table 5 shows the Expected Learning Outcome (ELO) was $\bar{X}= 4.74$, S.D.=0.10. One may say that the program met the students' expectations as $\bar{X}= 4.71$ with S.D. =0.09. As for Tables 4-5, one may say that the understanding of their analytical ability helped them become more aware of their weaknesses in their English writing skills, which could then be improved.

Discussions and Conclusion

The discussion on the research objective 1

For Objective No. 1: To better understand the process of English writing of postgraduate students, the researcher found that the recorection process and peer review were important in student development, discussed as follows: Thai students' ability to study in English can be quite problematic. Despite efforts to improve English language skills at the elementary level, problems with English; in terms of reading, speaking and especially writing, may also persist at the postgraduate level (Akaraniithi and Panlay, 2007). The main cause of this problem is that students do not use English in their everyday lives. At the postgraduate level in some Asian countries, even for those who passed International English Standardized Testing; for example, the TOFEL Test, a passing score did not guarantee that they could write a passage with correct grammar (Edwards, 2008). Sample surveys and research on the problem of lack of English skills in Thai students by Akaraniithi and Panlay (2007) analyzed the causes of students' problems in the "One District, One Scholarship Project" or the Local Development Scholarships for studying in European countries that use English-language

curricula. That study stated that difficulties with language, environment and culture adversely affected student achievement. According to the results of that study, 321 students with government scholarships to study in Europe had problems learning. Only 19 students achieved excellent results. Therefore, learning by using adult learning techniques could be applied to this research.

Learning to improve English writing at the postgraduate level would be considered adult learning, including the aspect that the learning can be done whenever they want (Mondy, 2016). In addition, this can be confirmed by Lee and Murray (2019), that the recorection process can be a part of self-learning, self-assessment and the understanding of individual differences.

From the literature review, the practice of free writing and recorection based on structural writing could help students develop, which comports with the ideas of Zhang and Yin (2018) in the research on Exploring the Use of Focused Freewriting in Developing Academic Writing. Furthermore, the use of peer review by pairing two dissimilar students or two similar students: 1) Students with completely different problems and 2) Students with similar problems. Both kinds of pairing could help students develop.

The rewriting activity in class with peer discussion helped with correction as students gained more support from friends. This confirms the research of Kalong (2016), that Thai students could improve by using the peer review process when writing. The process of recorection by both lecturer and peers also confirms the adult learning theory that there are four groups of learning styles (Kolb and Fry, 1975; Honey and Mumford (1986:b); and Browning and Williams (2006). And, some students prefer social interaction to help them learn (Kalong, 2016).

The discussion on the objective 2

For Objective No. 2, grouping the learning approaches of learners using Emergenetics® and reflect on assignments' scores of each learning group, it found that average score of each Emergenetics® group was different with Significant level at 0.05. It presented the uniqueness of their learning styles based on personality that are different (Kolb and Fry, 1975). The grading rubrics; 1) Comprehension, 2) Analysis, 3) Critique and 4) Presentation, derived from University of Warwick (2018) were used, it presented the outcome of writing and attributed each Emergenetics®'s group score. It was found that students with these four different thinking attributes had characteristics as evidenced by the scores and performance as follows: Students with the conceptual thinking style tended to get higher scores in comparison to other groups of students. They had a tendency to view the big picture and wrote well as they already had the concept in their minds. They are pragmatist which tried to overcome all the problem by rewriting to gain the overall score based on the grading rubric. The second group, with the structural thinking style, tended to conform to

rules and regulations. They submitted their assignments on time and the frequency of submission was higher than the other groups. The social interaction group scored the lowest for every activity. However, as expected, they performed well in class discussions and group assignments. It conformed with Horpibulsuk (2022) that the social capital and social network relations produced the explorative learning outcomes. Finally, the analytical thinking group tended to study English often by interpreting the text using their own mindset rather than translating directly from the text. It could be said that this group thought too much and wrote too complexly. This affected their writing ability and the audience might have found them difficult to understand them. One may say that the students' writing capability was indeed shown in their Emergenetics® profile test results. In addition, the understanding of their thinking styles helped students become more aware of how they think, which may influence how they may write in the future.

The discussion on the objective 3

From the satisfaction survey based on the recorection method, students agreed that they all received new knowledge from the program for $\bar{X}=4.44$, S.D.= 0.69 and This program should be arranged for the next group of participants for $\bar{X}=4.22$, S.D.= 0.78. For the university satisfaction survey, the researcher also found that the quality of program arrangement met their requirements for $\bar{X}=4.80$, S.D.=0.07. Also, the program met their expected learning outcome for $\bar{X}=4.74$, S.D.=0.10. It is comprehended with the student-centered approach for postgraduate level of Lee and Murray (2015) that the task-based activity for the postgraduate one is writing with supervision for providing feedback and recorrecting by both lecturers and peers. It will enhance students learning and development.

Conclusion

The process of English writing for postgraduate students who participated in this research who were familiar with communicative English were interested in the recorection process, and devoted their time to recorection, a method of learning for adult students. This aligns with the experiential learning discussed earlier. In addition, the recorection process suited this group of Thai adults who studied English as a second language in view of the problem stated earlier; that they do not use English in their everyday lives.

As for comparing writing capability with the results from the Emergenetic® profile test, it was found that analytical thinking ability derived from the Emergenetic® profile test aligned with the development process of the students as follows: Firstly, as the topic selected and the score, students could write well with a topic that aligned with the results of the Emergenetic® profile test; e.g., structural group was keen on structural writing. Secondly, as for the attribution and the score; for the overall score, the researcher found that students with structural thinking style tended to have consistent development. On the other hand, those with the conceptual thinking style presented logical ideas and could

conceptualize well but may have presented other discrepancies. They did well with their own preference and were quite independent.

Suggestions

The thinking ability affects the style and preference of writing. So, the assignments provided should be varied, not only the structural writing and graphic explanation as often done when taking an English test. The assignments should provide an equal chance for everybody to write for their achievement, self-esteem and expression of their tacit knowledge for the sake of learning.

References

- Akaranithi, A. and Panlay, S. (2007). Tensions in Policy and Practice in Self-directed Learning, in: *Reconstructing Autonomy in Language Education*, Barfield A. and Brown, S.H. Eds. London: Palgrave, Macmillan, pp.-43-55.
- Browning, G. and Williams (2006) *Emergenetics®: Tap into the new science of success*, New York: Harper Collins Publishers.
- Darasawang, P. (2007). English Language Teaching and Education in Thailand: A decade of Change. In: *English in Southeast Asia: Varieties, Literacies and Literatures*, Prescott, D., Ed. Cambridge: Cambridge Scholars Publishing, pp.- 187-204.
- Edwerd, V. (2008). “Building on experience: meeting the needs of Chinese students in: British Higher Education.” in: *Internationalising the university: the Chinese context*, Coverdale, T., and Rastall, P., Eds. Basingstoke: Palgrave Macmillan, pp.- 185-205.
- Emergenetics®. com. (2018) . Emergenetics® Explain. Colorado. USA. Retrieved From: <https://www.Emergenetics®.com/Emergenetics®-lab/>
- Fiordispini, F. (2017). Applying Experiential Learning to Emergenetics® Workshops. Retrieved From [https:// www.linkedin.com/pulse/ applying-experiential-learning-emergenetics-workshops- fiordispini](https://www.linkedin.com/pulse/applying-experiential-learning-emergenetics-workshops-fiordispini)
- Honey P., and Mumford, A., (1986:b). *Learning Styles Questionnaire*, Oxford: Peter Honey Publications Ltd.
- Horpibulsuk, N. (2022a). Social capital, exploratory and exploitative learning in Ethnic Minority Enterprises: Case Studies of Local Cultural Product, Northern Thailand. *Journal of MCU Buddhapanya Review*. 7(1) 1-15.
- Kalong, K. (2016). The Development of English Writing Competency of Thai EFL Students by Using Peer Review. *VAKANA Journal of Language and Linguistics*, 4 (1), 19-37.
- Kolb, D.A and Fry, R.E. (1975). Toward an applied theory of experiential learning, in: *Theories of group processes*, Cooper, C., Ed. NY: John Wiley & Sons., pp.-1-14.

- Lee, A. and Murray, R. (2015) "Supervising writing: helping postgraduate students develop as researchers." in: *Innovations in Education and Teaching International*. 52 (5). Retrieved from: <http://norsi.no/wp-content/uploads/2016/09/Lee-Murray-2015.pdf>.
- LaPrairie, K. N. , & Slate, J. R. (2009) . *Grouping of students: A conceptual analysis. International Journal of Educational Leadership Preparation*, 4(6).
- Lussier, R. N. (2018) (11 Eds.) *Human Relations in Organizations: Applications and Skill Building*, N.J. McGraw-Hill Education.
- Mondy, R.W. (2016). (12 Ends.) *Human Resources Management*. NJ: Prentice Hall.
- National Statistic Office (2016). *Literacy Rate of Thai People*. Bangkok. Retrieved From: <http://www.nso.go.th>.
- Pimsarn, P. (2005). (In Thai) *Communicative Writing*. Bangkok: Thammasart University Press.
- Scanlon, J. et al., 2019 (2 Eds.) *The Q: skill for success level 1: the elementary English level for university students*, Oxford: Oxford University Press.
- Swales, J. M. and Feak, C. B. (2012). *Academic Writing for Graduate Students*. Ann Arbor : University of Michigan Press.
- University of Phayao Bangkok Campus (2018). *Postgraduate Students*. Retrieved From: <https://cmbkk@up.ac.th>
- University of Warwick (2018). *Mark Scale*. Retrieved from: <https://warwick.ac.uk/services/aro/dar/quality/categories/examinations/markings/pgt/socialstudies/>
- Zhang, W. and Yin, L.C. (2018). *Researching Innovations in English Language Writing Instruction: A State-of-the-art Review. Jltr. Journal of Language Teaching and Research*, 9 (1) Retrieved from: <http://jltr0901.pdf> (academypublication.com)

ศึกษาวิเคราะห์จิตที่ปรากฏในคัมภีร์อภิธรรมมัตถสังคหะ
AN ANALYTICAL STUDY OF THE MIND THAT APPEARS IN THE
ABHIDHAMMATTHASANGHA SCRIPTURE

แม่ชีบุญช่วย ศรีเปรม
Mae Chee Boonchuay Sriprem
สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Email: boonchuay132@gmail.com

Received 31 October 2021; Revised 11 November 2021; Accepted 23 April 2022.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมาของคัมภีร์อภิธรรมมัตถสังคหะเพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของจิตเจตสิก รูปและนิพพาน วิธีดำเนินการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้รวบรวมจากเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย พบว่า ความเป็นมาของคัมภีร์อภิธรรมมัตถสังคหะพระอรุณธะได้รจนา จิต 4 ประเภท คือ กามาวจรจิต รูปาวจรจิต อรูปาวจรจิต โลกุตตรจิต วิเคราะห์จิตที่มีความสัมพันธ์กับเจตสิก รูปนิพพาน พบว่า จิต เจตสิก เกิดในจตุโวการภูมิ ส่วนในปัญจโวการภูมิ จิตและเจตสิกอาศัยรูปเกิด ในเอกโวการภูมิ มีรูปอย่างเดียว จิตมีความสัมพันธ์กับนิพพาน คือโคตรภูจิตและมรรคจิตมีนิพพานเป็นอารมณ์

องค์ความรู้จากการวิเคราะห์จิตที่มีความสัมพันธ์กับเจตสิก รูป นิพพาน พบว่า อกุศลจิตทำให้เจตสิก และรูปที่ไม่ดีเกิดขึ้น ส่วนกุศลจิตทำให้เจตสิกและรูปที่ดีเกิดขึ้น สำหรับวิปากจิตเป็นผลของอกุศลจิตและกุศลจิต กริยาจิตเป็นจิตของพระอรหันต์ที่เข้าถึงนิพพาน

คำสำคัญ : การศึกษา, จิต, คัมภีร์อภิธรรมมัตถสังคหะ

Abstract

The objective of this research is to study the history of the Abhidhammatthasangha scriptures. An analysis of the connection of the mind, mental factors, visible object and Nirvana. The method of conducting research is qualitative research. Tools of Research are Compilation from papers, in-depth interviews and analyze descriptive data.

The results of the research revealed that the history of the Abhidhammatthasangha scriptures, Anurudhtha priest had composed 4 types of mind, namely kamavacara citta, rupavacara citta, arupavacara citta and lokuttara citta. An analysis show that the mind and mental factors take place in Chatuvokarnaphum. In Pancavokarabhumi, the mind and the cetasika depend on visible object. In ekvokarnabhumi, there is only visible object. The mind related with Nirvana. Nirvana is an emotion of Gotarabhucit and Maggacit.

The body of knowledge from the analysis of the mind revealed that unwholesome citta caused bad mental factors and visible object to arise. But wholesome citta makes

good mental factors and visible object to arise. As for the vipakacitta, it is the result of the unwholesome citta and the wholesome citta. As for kriya citta is the mind of an Arahant who attains nirvana.

Keywords: Study, Mind, Abhidhammatthasangha

บทนำ

ชีวิตมนุษย์ทุกคนล้วนมีกายกับจิต ในทัศนะของบรัตเลย์ มีความเชื่อว่า “นอกจากจิตแล้วไม่อาจมีสิ่งใดที่เป็นจริงได้” (F.H. Bradley, 1962) แท้จริง ปฐมธาตุมีลักษณะเป็นนามธรรม จึงไม่สามารถจับต้องหรือมองเห็นได้ สิ่งนั้นคือ “จิต” เดการ์ต กล่าวว่า “เมื่อข้าพเจ้าเป็นสัตว์รู้คิด ข้าพเจ้าคือจิต” (Descartes, 1951) เพราะสรรพสิ่งในจักรวาลมีสภาพเป็นนามธรรม จึงไม่สามารถรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 แต่ก็เป็นสิ่งที่มีอยู่จริงในธรรมชาติ สิ่งที่เป็นนามธรรมหรือออสสาร (Immaterial) ของนักจิตนิยมนั้นมีลักษณะที่สุดโต่ง คือเชื่อว่า “สิ่งที่เป็นจริงยิ่งกว่าวัตถุหรือสสาร เป็นความจริงที่ไม่มีตัวตน มีลักษณะเป็นออสสาร” มนุษย์ประกอบด้วยกายและจิต จิตเป็นออสสาร ไม่มีรูปร่าง เป็นตัวการสำคัญในการทำให้นุษย์มีความคิด ความรู้สึก และจิตนี้เองเป็นตัวบงการให้ร่างกายทำอะไรก็ได้ตามความต้องการ จิตมีสภาพเป็นจริงและเป็นอิสระจากกาย ความคิดเช่นนี้ ถือว่าจิตเท่านั้นที่มีอยู่จริง มุมมองทางพระพุทธศาสนาที่พระอนุรุทธะ ชาวอินเดียนได้รวบรวมพระอภิธรรมจากพระไตรปิฎกเป็นหลักในการแต่งคัมภีร์พระอภิธรรมโดยย่อ เรียกว่าอภิธัมมัตถสังคหะ (Yanakusalo and Thammada, 2014) ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับปรมัตถธรรม 4 ประการ คือ จิต เจตสิก รูป นิพพาน ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ส่วนประกอบของชีวิตมีความสัมพันธ์กันทั้งจิต เจตสิก รูป นิพพาน และจุดมุ่งหมายในการแต่งคัมภีร์นี้เพื่อเป็นการอนุเคราะห์อนุชนที่ศึกษาพระไตรปิฎก ไม่เข้าใจ ได้เข้าใจในสารัตถะของปรมัตถธรรมอย่างแท้จริง จนสามารถรู้จักแก้ปัญหาและพัฒนาชีวิตของตนเองครบถ้วน สัจคม ตลอดจนปัญหาของประเทศชาติได้ดียิ่งขึ้น

ปัญหาที่สำคัญที่สุด คือ ในคัมภีร์อภิธัมมัตถสังคหะนั้น พระอนุรุทธาจารย์มิได้กล่าวจิตที่เกิดขึ้นตามลำพังอย่างเดียว แต่ได้มีการกล่าวเจตสิกเกิดร่วมกับจิตด้วย ดังนั้น จิตจึงมีลักษณะ 4 ประการ คือ 1) มีลักษณะรู้อารมณ์ 2) มีหน้าที่เกิดก่อนและเป็นประธานในธรรมทั้งปวง 3) จิตเกิดขึ้นต่อเนื่องกันไม่ขาดสายเป็นผล 4) จิตมีนาม (เจตสิก) รูป เป็นเหตุใกล้ ด้วยเหตุนี้ จิตในคัมภีร์อภิธัมมัตถสังคหะจึงมีความละเอียดลุ่มลึกมากกว่าจิตของนักปรัชญาตะวันตกเพราะนักปรัชญามีทัศนะว่า จิตเท่านั้นมีจริง แต่ปฏิสตรูปไม่มีจริง ส่วนจิตในคัมภีร์อภิธัมมัตถสังคหะมีเจตสิกเกิดพร้อมกับจิต ดับพร้อมกับจิต มีอารมณ์เดียวกันกับจิต มีที่อาศัยเกิดอย่างเดียวกันกับจิต การคิดนึก ประมวลเรื่องราวต่างๆ และการรับอารมณ์ที่ดีและไม่ดี ในภุมิที่มีชั้น 5 จิต เจตสิกต้องอาศัยรูปเท่านั้นจึงจะเกิดขึ้นได้

จากปัญหาดังกล่าว พุทธศาสนิกชนควรสนใจศึกษาเรื่องปรมัตถธรรม อันเป็นแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา และในการเจริญวิปัสสนาผู้ปฏิบัติกรรมฐานจำเป็นต้องรู้จักชั้น 5 ว่า ชั้นไหนเป็นรูป ชั้นไหนเป็นนาม เมื่อผู้ปฏิบัติรู้ว่าจิตใดเกิดขึ้นทางกาย วาจา ใจ ซึ่งเป็นจิตที่ไม่ดี มีโทษ ให้ผลเป็นความทุกข์แล้ว ก็ควรละ ส่วนจิตใดเป็นจิตดี ให้ผลเป็นความสุขก็ควรรักษาจิตที่ตินั้นไว้ เพื่อประโยชน์เกื้อกูลในการดำเนินชีวิตประจำวันอย่างมีความสุข สำหรับบุคคลผู้มีความเพียรประสงค์จะปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานนั้น มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องรู้ว่าอะไรเป็นรูปหรือนาม จึงจะข้ามพ้นจากมัจฉาทิฏฐิ เข้าสู่ความเป็นสัมมาทิฏฐิได้ ตลอดจนการปล่อยวางจิตจากกุศลให้เป็นเพียงกิริยาจิต การเข้าถึงโลกุตตรจิตซึ่งเป็นจิตที่ประหानกิเลสไปตามลำดับและพ้นไปจากสังสารวัฏฏ์ ไม่มีการเกิดการตายอีก จึงบรรลุสันติสุขที่แท้จริง

ปัญหาที่ต้องการทราบ

1. คัมภีร์อภิธัมมัตถสังคหะมีความเป็นมาอย่างไร
2. ในคัมภีร์อภิธัมมัตถสังคหะวิเคราะห์จิตไว้อย่างไรบ้าง
3. ในคัมภีร์อภิธัมมัตถสังคหะจิตมีความสัมพันธ์กับเจตสิก รูป และนิพพานอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาของพระอภิธัมมัตถสังคหะ
2. เพื่อวิเคราะห์จิตที่ความสัมพันธ์กับเจตสิกรูปและนิพพาน

การทบทวนวรรณกรรม

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า แนวคิด ทฤษฎี จากข้อมูลหลักคือ คัมภีร์อภิธัมมัตถสังคหะ รวมทั้งพระไตรปิฎก อรรถกถา หนังสือ เอกสาร บทความวิชาการและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัย

จิตมีชื่อเรียกได้ 10 อย่างคือ จิต มนะ หนัย มนัส ปันตระ มนายตนะ มนินทรีย วิญญานวิญญานขันธ มโนวิญญานธาตุ (Abhi.Sang.75/212) จิตที่มีวิบาก ประกอบด้วยกุศลจิต อกุศลจิต 2) จิตไม่มีวิบาก ประกอบด้วยอัพยาจิต (Katsaro et al, 2019)

จิตมีสภาวะรู้อารมณ์ (Waitayasevi, 2014) มี 2 ลักษณะ คือ สามัญลักษณะและวิเสสลักษณะ (Chaisuwan, 2018)

ในอรรถกถาอัฐธสาลินี กล่าวว่า “ที่ชื่อว่าจิต เพราะเป็นธรรมชาติวิจิตร” (Abhi.Sang.75/212) จำนวนของจิตมี 89 หรือ 121 แบ่งเป็น 9 นัย คือ 1) ขาติเภทนัย 2) ภูมิเภทนัย 3) โสภณเภทนัย 4) โลกเภทนัย 5) เหตุเภทนัย 6) ฌานเภทนัย 7) เวทนาเภทนัย 8) สัมปยุตตเภทนัย 9) สังขารเภทนัย (Dhammachariya, 2015)

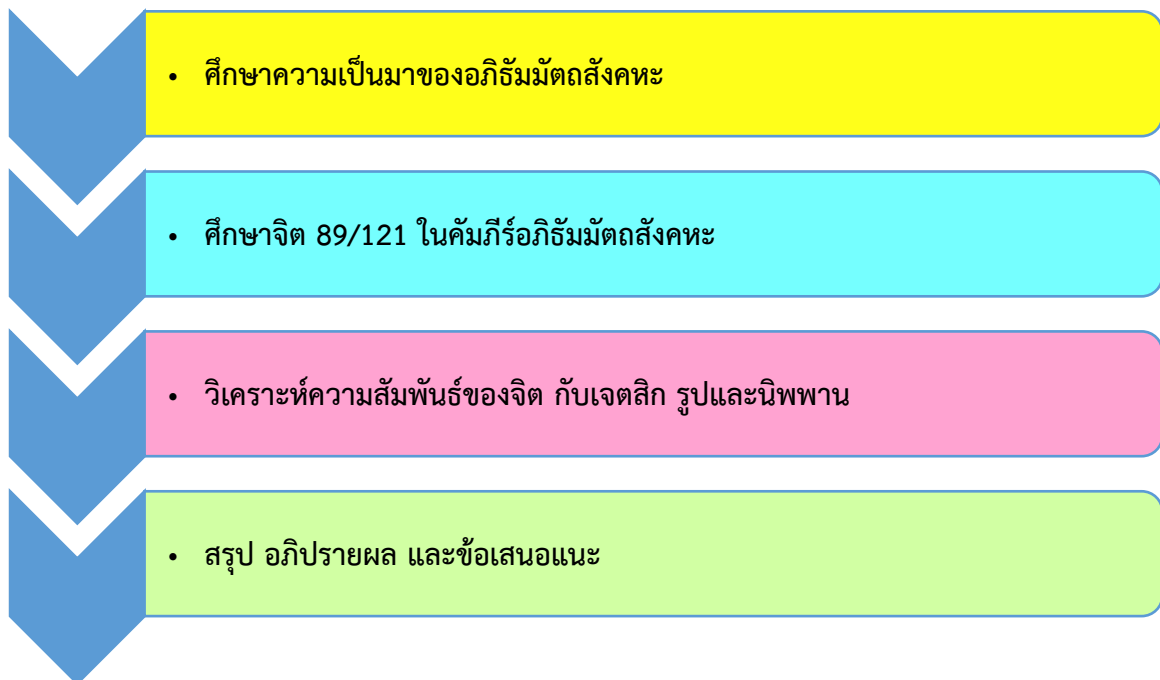
จิตแบ่งตามภูมิมี 4 คือ 1) กามาวจรภูมิ 2) รูปาวจรภูมิ 3) อรูปาวจรภูมิ 4) โลกุตตรภูมิ (BhikkhuBoodhi, 1962) ความสัมพันธ์ของจิตกับเจตสิกคือ เกิดพร้อมกับจิต ดับพร้อมกับจิต มีวัตถุเดียวกับจิต และมีอารมณ์เดียวกับจิต (Thammaramo, 2017)

จิตเป็นเหตุให้เกิดการกระทำของมนุษย์มี 2 อย่าง คือ การทำความดี มีสาเหตุมาจากความไม่โลภ ไม่โกรธ ไม่หลง และการทำความชั่วมีสาเหตุมาจากความโลภ ความโกรธ ความหลง (Nongpayak, 2013) โลกมุขจิต 8 จัดอยู่ในอกุศลจิต(Boonchuay, 2017)

จิตมีความสัมพันธ์กับรูปบุคคลย่อมเห็นรูปใดทางจักขุ ย่อมทราบรูปนั้นด้วยวิญญาน ย่อมฟังเสียงทางโสต ย่อมสูดกลิ่นทางจมูก ย่อมลิ้มรสทางลิ้น ย่อมสัมผัสทางกาย ย่อมรู้ธรรมารมณ์ทางใจ ย่อมรู้สิ่งนั้นๆ ด้วยวิญญาน (PhraBuddhakosachan, 2011)

จิตยังมีความสัมพันธ์กับขันธ 5 คือ รูปขันธ เวทนาขันธ สัญญาขันธ สังขารขันธ วิญญานขันธ (Boodhi, 1962) จิตมีความสัมพันธ์กับนิพพาน เพราะนิพพานเป็นธรรมชาติที่พ้นจากกิเลส (Mahamakutrajavidyalaya, 2008) นิพพานจึงเป็นสภาวะจิตที่ปราศจากโลภโกรธหลง (Hiranthep and Raksachom, 2015) อุดมคติสูงสุดในพระอภิธรรมคือนิพพาน (Nongpayak, 2013) ด้วยเหตุนี้จิต เจตสิก รูป นิพพาน จึงมีความสัมพันธ์กัน (Katsaro et al. (2019)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์จิตที่ปรากฏในคัมภีร์อภิธรรมัตถสังคหะ ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ซึ่งมีขั้นตอนและวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. การวิจัยภาคเอกสาร (Documentary Research) แบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ

1) ศึกษาเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) โดยการศึกษาค้นคว้าข้อมูลหลักจากคัมภีร์อภิธรรมัตถสังคหะ พร้อมทั้งอรรถกถาและฎีกาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2) ศึกษาเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) โดยการศึกษาค้นคว้าจากตำรา หนังสือเอกสาร บทความ งานวิทยานิพนธ์หรืองานวิจัย และข้อมูลออนไลน์ต่าง ๆ ของนักวิชาการทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัยจากการศึกษาค้นคว้าเอกสารข้อมูลชั้นปฐมภูมิและทุติยภูมินี้ ผู้วิจัยจะได้นำเสนอในรูปแบบของการบรรยาย

2. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบไม่มีโครงสร้าง (Non-Structured interview) หรือ Unstructured Interview) เป็นการสัมภาษณ์ที่ไม่ใช่แบบสัมภาษณ์ คือไม่จำเป็นต้องใช้คำถามเดียวกันหมดกับผู้ให้สัมภาษณ์ทุกคน แต่ผู้สัมภาษณ์จะต้องใช้เทคนิคและความสามารถเฉพาะตัว เพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบจากผู้ให้สัมภาษณ์ ตามจุดมุ่งหมายที่ได้ตั้งไว้การสัมภาษณ์ด้วยวิธีนี้อาจใช้วิธีให้ผู้ตอบแสดงความรู้สึกหรือความคิดเห็นอย่างอิสระ ผู้สัมภาษณ์มีหน้าที่รับฟังและคอยดึงหรือควบคุมการสนทนาให้เข้าสู่ประเด็นที่ต้องการผู้สัมภาษณ์ด้วยวิธีนี้จะต้องมีความชำนาญเป็นพิเศษ

การวิจัยเชิงคุณภาพนิยมใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง ประเภทการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อช่วยเพิ่มข้อมูลที่ได้รวบรวมมาจากวิธีการอื่น ๆ ได้มากขึ้น สามารถตรวจสอบความเป็นจริงของข้อมูลที่ได้โดยเก็บรวบรวมมาก่อน หรือตรวจสอบร่องรอยอื่น ๆ ที่ไม่สามารถแสดงออกมาด้วยคำพูดการ

สัมภาษณ์เชิงลึก เป็นวิธีการรวบรวมข้อมูลโดยไม่ใช้แบบสอบถาม แต่ใช้คำถามปลายเปิดที่มีความละเอียด เพื่อจะได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อผู้วิจัยมากที่สุด โดยมีแนวของคำถามให้ผู้สัมภาษณ์เป็นผู้ถามผู้ให้สัมภาษณ์ในลักษณะเจาะลึก จึงต้องอาศัยความสามารถพิเศษของผู้สัมภาษณ์ในการค้นหารายละเอียดในประเด็นที่ต้องการศึกษาอย่างลึกซึ้ง การสัมภาษณ์เชิงลึกนี้มักกระทำในประชากรกลุ่มเล็กๆ และมุ่งหวังให้ผู้ถูกสัมภาษณ์แสดงความคิดเห็นหรืออธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับความสำคัญของเรื่องและสถานการณ์ ตลอดจนความเชื่อ และความหมายต่างๆอย่างลึกซึ้ง

Rita (1999) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการสัมภาษณ์เชิงลึกว่าแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ซึ่งเหมาะกับสภาพการทำงานที่เป็นแบบกึ่งทางการ แต่ต้องการบรรยากาศที่ทำให้ผู้ถูกสัมภาษณ์รู้สึกสบายใจ และสามารถให้ข้อมูลเชิงลึกได้มากขึ้น โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นเริ่มสัมภาษณ์ ผู้สัมภาษณ์ควรแนะนำตนเอง บอกจุดมุ่งหมายของการสัมภาษณ์ พร้อมทั้งพยายามชี้แนะให้ผู้ให้สัมภาษณ์ตระหนักว่าเขามีส่วนสำคัญมากในการทำให้งานเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้สำเร็จ ล่วงไปได้อย่างสมบูรณ์ และควรชี้แจงให้ผู้ให้สัมภาษณ์ด้วยว่าข้อมูลที่ได้ในครั้งนี้เป็นความลับและจะไม่มีผลกระทบใดๆ ต่อผู้ให้สัมภาษณ์ถ้าผู้สัมภาษณ์จะบันทึกเทปการสัมภาษณ์ควรแจ้งและขออนุญาตให้ผู้ให้สัมภาษณ์ทราบก่อน ทั้งนี้ผู้สัมภาษณ์ควรสร้างบรรยากาศ และสัมพันธภาพที่ดีในการสัมภาษณ์ โดยใช้เวลาเล็กน้อยในการสนทนาเรื่องที่ผู้ถูกสัมภาษณ์สนใจ เพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์มีความคุ้นเคย มีความรู้สึกเป็นมิตรและไว้วางใจผู้สัมภาษณ์

2. ขั้นสัมภาษณ์เนื้อหา ผู้สัมภาษณ์ไม่ควรวิพากษ์วิจารณ์หรือสั่งสอนผู้ให้สัมภาษณ์ในกรณีที่ผู้ให้สัมภาษณ์ให้ข้อมูลหรือมีพฤติกรรมที่ขัดแย้งกับที่สังคมยอมรับในขณะมีการสัมภาษณ์ ในกรณีที่ผู้สัมภาษณ์ยังไม่ได้คำตอบที่ชัดเจนหรือเป็นที่พอใจ ผู้สัมภาษณ์ไม่ควรจะเร่งรัดหรือคาดคั้นคำตอบจากผู้ให้สัมภาษณ์ และถ้าคนทั้งสองยังไม่คุ้นเคยกันก็อาจจะผ่านคำถามนั้นไปก่อน เมื่อจบการสัมภาษณ์แล้วจึงค่อยย้อนกลับมาถามใหม่โดยกล่าวในเชิงทบทวนคำถาม หรือทบทวนคำตอบอย่างสุภาพ ในขณะเดียวกันผู้สัมภาษณ์ต้องจดบันทึกการสัมภาษณ์อย่างรวดเร็ว เพื่อมิให้เสียบรรยากาศการสัมภาษณ์ หรือการสัมภาษณ์ขาดตอนผู้สัมภาษณ์ควรบันทึกเทปเสียงเพื่อการจัดเก็บข้อมูลครบถ้วนและสมบูรณ์ ต้องได้รับอนุญาตจากผู้ให้สัมภาษณ์แล้ว

3. ขั้นยุติการสัมภาษณ์ ผู้สัมภาษณ์ควรกล่าวขอบคุณผู้ให้สัมภาษณ์ที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการสัมภาษณ์

เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึก 9 ข้อ ได้แก่

1. ให้ความเห็นตรงกันข้ามกับผู้ให้สัมภาษณ์ เพื่อกระตุ้นให้เขาแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม
2. การเชื่อมโยงเพื่อตั้งคำถาม เป็นการเชื่อมโยงความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์กับข้อมูลที่ผู้วิจัยต้องการทราบ
3. แกล้งสงสัย เป็นการแสดงความสับสนเพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ทราบว่ากำลังต้องการรายละเอียด
4. ทำทนายเพื่อให้ได้ข้อมูลเพิ่มเติม เป็นการตรวจสอบความถูกต้องของความเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์ล่วงหน้า
5. การให้กำลังใจ เป็นการให้คำชมเพื่อส่งเสริมให้ผู้ให้สัมภาษณ์ดำเนินการต่อไป
6. แสดงความเข้าใจและใช้เวลาสำหรับการเพิ่มเติมรายละเอียด โดยแสดงให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ทราบว่าเข้าใจความเห็นของเขา และใช้เวลาเพื่อให้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม
7. การทวนคำตอบ เพื่อแสดงความสนใจฟังคำตอบของผู้ให้สัมภาษณ์
8. การตั้งคำถามอย่างตรงจุดเพื่อจะได้ข้อมูลเพิ่มเติม
9. การตั้งคำถามลูกโซ่ เป็นการถามคำถามอย่างต่อเนื่องเพื่อดูว่าผู้ให้สัมภาษณ์สามารถหาข้อมูลเพิ่มเติมได้อีกหรือไม่

ผู้เขียนได้ทดลองนำเทคนิคของ Rita (1999) ไปใช้ในการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์อาจารย์ผู้สอน และนักศึกษาผู้เรียนวิชาพระอภิธรรม ประเด็นการสัมภาษณ์ มีดังนี้ 1) การวิเคราะห์จิตในคัมภีร์อภิธรรมมัตถ-สังคหะ 2) ความสัมพันธ์ของจิตกับเจตสิก 3) ความสัมพันธ์ของจิตกับรูป 4) ความสัมพันธ์ของจิตกับนิพพาน โดยผู้เขียนได้วางแผนการสัมภาษณ์ใน 3 ขั้นตอนหลัก และแทรกเทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึกในขณะที่เก็บข้อมูล ด้วย ขอยกตัวอย่างบทสัมภาษณ์ที่ผู้เขียนนำเทคนิคบางข้อไปใช้ ดังต่อไปนี้

ตัวอย่างบทสนทนาในการสัมภาษณ์
กำหนดให้ A = ผู้วิจัย B = ผู้ให้สัมภาษณ์

1. ขั้นเริ่มสัมภาษณ์	A: สวัสดีค่ะ ดิฉันชื่อ...เป็นอาจารย์จาก มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ต.ศาลายาอ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม จะขอสัมภาษณ์พระอาจารย์/อาจารย์/นักศึกษา ในประเด็นเกี่ยวกับการศึกษาวิเคราะห์จิต ความสัมพันธ์ของจิตกับเจตสิก...ระหว่างการสัมภาษณ์ ดิฉันขออนุญาตบันทึกเสียงด้วยนะค่ะ และผลการสัมภาษณ์จะถือเป็นความลับ จึงไม่มีผลใดๆ ต่อพระอาจารย์/อาจารย์/นักศึกษานิมนต์พระอาจารย์และขอเชิญอาจารย์/นักศึกษา ช่วยแนะนำตัวค่ะ B:
2. ขั้น สัมภาษณ์เนื้อหา	A: ท่านเห็นด้วยหรือไม่ที่กล่าวว่า จิตมี 4 ประเภท คือ กามาวจรจิต รูปาวจรจิต อรูปาวจรจิต โลกุตตรจิต? B: เห็นด้วย เพราะ..... A: อกุศลจิต มีความสัมพันธ์กับเจตสิกหรือไม่? B: มี เพราะ..... A: กุศลจิต มีความสัมพันธ์กับเจตสิกหรือไม่? B: มี เพราะ..... A: โลกุตตรจิตมีความสัมพันธ์กับนิพพานหรือไม่? B: มี เพราะ..... A: จิตมีความสัมพันธ์กับรูปหรือไม่? B: มี เพราะ.....
3. ขั้นยุติการสัมภาษณ์	A: ดิฉันขอขอบคุณ พระอาจารย์/อาจารย์/นักศึกษา ที่ให้ความร่วมมือในการสัมภาษณ์เป็นอย่างดี และให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ค่ะ

สรุปและนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบไม่มีโครงสร้าง (Non-Structured interview) นั้น ผู้วิจัยได้นำมาปรับปรุงแก้ไข แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาหรือในรูปแบบของการบรรยาย แล้วนำเสนอเป็นผลงานวิจัยต่อไป

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ อาจารย์และนักศึกษาพระอภิธรรมวัดหัวคู้ ต.ศิระจรเข้ น้อย อ.บางเสาธง จ.สมุทรปราการ ได้ทำการเจาะจง (Purposive Sampling) คือ นักศึกษาพระอภิธรรมและอาจารย์ผู้มีความเชี่ยวชาญในการสอนพระอภิธรรมทั้งหมดจำนวน 11 รูป/คน คือ 1) พระมหาปรีชา ที่ปวิโส 2) พระสุทธิญาณวโร 3) อาจารย์จิรากร เกียรติไพบูลย์ 4) อาจารย์กฤษณา ว่องวิทย์เดชา 5) อาจารย์พิเชษฐ กิจกัญญาสน์

6) อาจารย์สิทธิพล สิทธิจินตวงศ์ 7) อาจารย์แม่ชีอารวี ไชยเสน 8) อาจารย์ชัยยุทธ บัณฑิตสกุล 9) อาจารย์ ญัฐชา ประดิษฐ์ศิลป์โชติ 10) อาจารย์สมศักดิ์ ฉากเขียน 11) อาจารย์ฐิตียา กำเนิดศิริ (Number6-11 In-depth interview online, 7/2/65) และนักศึกษาพระอภิธรรมทั้งหมด 9 ชั้น จำนวน 29 รูป/คนคือ 1) นาย ภูมิเรศ ปัตนิกุล 2) นายวุฒิ เจริญกุล 3) นางสาวสมศรี เจริญสุข 4) นางสาวนาตยา เนียมศิริ 5) นางสาวพรรณพร ดี ประเสริฐ 6) พระวันชัย อุตตพล 7) นางสาวธัญญพัทธ์ อติศักดิ์สกุล 8) นางสาวเอื้ออาทร พานิชศุภผล 9) นางสาวพัชรณัฐ ฌิมพาลี 10) นางกัลยา เตชสุนันต์ 11) หม่อมหลวงธาดา เกษมสันต์ 12) นายทนต์ ฝาย พันธุ์ 13) นางสาวสมจินต์ เพชรพันธุ์ศรี 14) นายประชา ชื่นชุมพล 15) นางธารินี ชื่นชุมพล 16) นางสาวดี ทรง ประเสริฐกุล 17) แม่ชียุพิน บุญพันธ์ 18) นางสาวพร เกลี้ยงเกลา 19) นางดวงดาว นุ่มน้อย 20) นางสาววันดี ศรีลออ 21) นางเสริมน้อย ทองบ้านบ่อ 22) นายสุชุม อุดมรุ่งเรือง 23) นายพสุ พานิชศุภผล 24) นายรินทร์ อัครพิศิษฐ์ 25) นายสุวัฒน์ หวังคุ้มธรรม 26) นางลักษมี อัครพิศิษฐ์ 27) พระมหาวิชาญ กตปุญโญ 28) นางสาว อ้อย แก้วเพชร 29) นายภูษิต ทองบ้านบ่อ (Number6-29 In-depth interview online, 8/2/65)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ที่ไม่มีโครงสร้าง ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยอาศัย กรอบแนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามโจทย์วิจัย วัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอบเขตของการวิจัย และการนิยามศัพท์ปฏิบัติการ ซึ่งมีขั้นตอนการสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นเครื่องมือแบบสัมภาษณ์เชิงลึก
2. ร่างเครื่องมือแบบสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อให้ครอบคลุมและสามารถตอบวัตถุประสงค์ได้ แล้วนำไปให้ ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องตามเนื้อหาและวัตถุประสงค์ในการวิจัย
3. นำร่างเครื่องมือแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ที่ผู้เชี่ยวชาญและคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ตรวจสอบและเสนอแนะ นำไปแก้ไขให้ถูกต้องตามเนื้อหาและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้
4. นำเครื่องมือแบบสัมภาษณ์เชิงลึกตามที่ผู้เชี่ยวชาญแนะนำและแก้ไขแล้ว ไปสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ กลุ่มเป้าหมาย ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยเครื่องมือวิจัยนั้นแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการวิเคราะห์จิตที่มีความสัมพันธ์กับเจตสิก รูป นิพพาน

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลมี 2 ส่วน คือ

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิจากเอกสาร คือ คัมภีร์อภิธรรมมัตถสังคหะ พระไตรปิฎก อรรถกถา หนังสือ บทความวิชาการ งานวิจัยและจากสื่อออนไลน์ที่เกี่ยวข้อง
2. การเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากกลุ่มเป้าหมาย ผู้ทรงคุณวุฒิกลุ่มเป้าหมายมีส่วนเกี่ยวข้องกับ หลักธรรมในคัมภีร์อภิธรรมมัตถสังคหะ โดยใช้เครื่องมือแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งผู้วิจัยได้วางแผนปฏิบัติ ดังนี้
 - 1) มีหนังสือขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลพร้อมแนบเอกสารที่เป็นเครื่องมือแบบสัมภาษณ์เชิง ลึกแบบไม่มีโครงสร้างไปยังผู้ทรงคุณวุฒิกลุ่มเป้าหมายเพื่อให้เตรียมตัวและกำหนดเวลาในการให้สัมภาษณ์
 - 2) ผู้วิจัยนำเครื่องมือไปเก็บข้อมูลตามวันและเวลาที่กำหนดไว้กับกลุ่มเป้าหมายมีการเตรียม พร้อมอุปกรณ์เครื่องบันทึกเสียง สมุดจดบันทึก เครื่องถ่ายรูป
 - 3) ชี้แจงจุดมุ่งหมายในการเก็บรวบรวมข้อมูลของการวิจัย
 - 4) เก็บรวบรวมข้อมูลให้ครบตามจำนวนที่กำหนดไว้

เมื่อได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แล้ว ทำการถอดเทปบันทึกเสียง แล้วนำมาวิเคราะห์ประมวลผลตามกรอบแนวคิดที่กำหนดในการวิจัยและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ในกรณีที่ข้อมูลไม่สมบูรณ์ ผู้วิจัยได้เก็บเพิ่มเติมในภายหลังจากผู้ทรงคุณวุฒิกลุ่มเป้าหมาย

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มเป้าหมาย คือผู้เชี่ยวชาญทางด้านเนื้อหาหลักธรรมในคัมภีร์อภิธัมมัตถสังคหะ แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการวิเคราะห์จิตที่มีความสัมพันธ์กับเจตสิก รูป นิพพาน

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ คือ 1) เพื่อศึกษาความเป็นมาของคัมภีร์อภิธัมมัตถสังคหะ 2) เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของจิตเจตสิกและนิพพาน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำเสนอในรูปแบบเชิงพรรณนาหรือการบรรยาย

ผลการวิจัย

จากผลการวิจัยนี้ทำให้ทราบความเป็นมาของอภิธัมมัตถสังคหะ วิธีการศึกษาหลักธรรมในคัมภีร์อภิธัมมัตถสังคหะและประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษาคัมภีร์อภิธัมมัตถสังคหะ ส่วนผลการวิจัยนั้นผู้วิจัยได้สรุปประเด็นสำคัญไว้ดังนี้

๑) ความเป็นมาของคัมภีร์อภิธัมมัตถสังคหะ พบว่า พระอนรุทธะได้รวบรวมคัมภีร์พระไตรปิฎกเป็นหลักในแต่งคัมภีร์อภิธัมมัตถสังคหะ ซึ่งมีสาระเกี่ยวข้องกับปรมัตถธรรมและบัญญัติธรรม จุดมุ่งหมายของการแต่งคัมภีร์อภิธัมมัตถสังคหะนั้น ก็เพื่ออำนวยความสะดวกต่อการศึกษาและเป็นประโยชน์แก่อกุลในการเจริญวิปัสสนาของอนุชน (พระอนรุทธเถระ, พระญาณธชะ.2555) พระอภิธรรมในประเทศไทยปรากฏชัดในสมัยกรุงสุโขทัย โดยพญาลิไททรงพระราชนิพนธ์หนังสือเรื่อง “ไตรภูมิอภิ” (Phaya Lithai, 1992) มีจุดประสงค์เพื่อดำรงไว้ซึ่งพระอภิธรรม และเพื่อโปรดพระมารดา รวมทั้งพระราชาราชกรให้เข้าใจเรื่องกรรมและผลของกรรมตามสภาวะปรมัตถธรรม ต่อมาสมัยกรุงศรีอยุธยา ได้มีการสวดพระอภิธรรมในการบำเพ็ญกุศลศพ แสดงให้เห็นกุศโลบายของบรรพบุรุษไทยในการสืบทอดความรู้ด้านพระอภิธรรมสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พระพิมลธรรม (อาจ อาสภมหาเถร) ได้ติดต่อกับรัฐบาลประเทศพม่า (พมฺพณฯ อนุเป็นนายกรัชมุนตรี) ขอให้ส่งพระอาจารย์มาสอนพระอภิธรรม ทางรัฐบาลได้นิมนต์ให้พระสงฆ์ที่มีความรู้เชี่ยวชาญทางด้านพระอภิธรรมปิฎกคือ พระอาจารย์ สัทธัมมโชติกะ ธัมมาจริยะ และพระอาจารย์เตชินทะ ธัมมาจริยะ มาช่วยสอนและได้มีการจัดพิมพ์หนังสือหลักสูตรการเรียนการสอนทุกชั้นเรียน พระอภิธรรมที่พุทธศาสนิกชนชาวไทยนิยมศึกษากันอยู่ในปัจจุบันมีทั้งหมด 9 ชั้น คือชั้นจุฬอภิธรรมิกะตรี-โท-เอก 3 ชั้น ชั้นมัธยมอภิธรรมิกะตรี-โท-เอก 3 ชั้น ชั้นมหาอภิธรรมิกะตรี-โท-เอก 3 ชั้น พ.ศ. 2562-2564 ประเทศไทยได้รับผลกระทบจากโควิด-19 จึงจำเป็นต้องศึกษาพระอภิธรรมออนไลน์ จึงส่งผลกระทบต่อนักศึกษาส่วนกลางและหน่วยบริการสังคมจากวัดต่างๆ มากกว่า 30 แห่ง ทำให้นักศึกษาที่เข้าสอบในวันที่ 4-6 ธันวาคม 2564 มีจำนวนลดลง (คู่มือดำเนินการสอบ, 2563)

จิตที่ปรากฏในคัมภีร์อภิธัมมัตถสังคหะ พบว่า พระอนรุทธะ ได้รจนापรมัตถธรรม คือ จิต เจตสิก รูป นิพพาน โดยย่อและได้แสดงจิตประเภทใหญ่ๆ ไว้ 4 ประเภท คือ กามาวจรจิต 54 รูปาวจรจิต 15 อรูปาวจรจิต

12 และโลกุตตรจิต 8 หรือ 40 รวมเป็นจิต 89 หรือ 121 แบ่งเป็น 9 นัย (Mr. Wannasit Waitayasevi, 2014) คือ 1) จำแนกจิตโดยชาติ 2) จำแนกจิตโดยภูมิ 3) จำแนกจิตโดยอโสมณะและโสภณะ 4) จำแนกจิตโดยโลกียะและโลกุตระ 5) จำแนกจิตโดยเหตุกะและสเหตุกะ 6) จำแนกจิตโดยอฆานและฆาน 7) จำแนกจิตโดยการเสวยอารมณ์ (สุข ทุกข์ โสมนัส โทมนัส อุเบกขา) 8) จำแนกจิตโดยสัมปยุตและวิปยุต 9) จำแนกจิตโดยอสังขาริกและสังขาริก

ชื่อเรียกและความหมายของจิต ที่ชื่อว่า จิต เพราะทำให้วิจิตร เพราะภาวะแห่งตนวิจิตร เพราะกรรมกิเลสสั่งสมไว้ เพราะรักษาไว้ซึ่งตน เพราะสั่งสมไว้ซึ่งสันดานของตนและเพราะมีอารมณ์อันวิจิตร (โครงการปริวรรตอักษรและอักษรโบราณท้องถิ่น, 2546: 39) จิตมีความหมายต่างกันตามระดับชั้นของจิต คือ กามาวจรจิตหมายความว่า จิตที่ติดใจในอารมณ์ 6 เกิดอยู่ในกามภูมิ รูปาวจรจิต หมายความว่า จิตที่ยินดีในรูปฌาน เกิดอยู่ในรูปภูมิ อรูปาวจรจิต หมายความว่า จิตที่ยินดีในอรูปฌาน เกิดอยู่ในอรูปภูมิ โลกุตตรจิต หมายความว่า จิตที่เหนือโลก (กามโลก รูปโลก อรูปโลก) รับผิดชอบเป็นอารมณ์

ลักษณะของจิต จิต 89 หรือ 121 มีลักษณะอย่างเดียวกันคือ มีการรู้อารมณ์อยู่เสมอ จึงมีชื่อเรียกได้หลายอย่างตามที่รับอารมณ์ทางทวาร 6 (มีการเห็นทางตา การได้ยินทางหู การรู้กลิ่นทางจมูก การรู้รสทางลิ้น การสัมผัสทางกาย และรู้การคิดนึกทางใจ (Mr. Wannasit Waitayasevi, 2014) สำหรับการทำงานของจิตนั้นจะเกิดติดต่อกันไปอย่างไม่ขาดสายตลอดเวลาที่ยังมีชีวิตอยู่จิตจึงเป็นใหญ่หรือเป็นผู้นำในธรรมทั้งปวง (เจตสิก รูป) จิตวิจิตรพิสดาร เพราะสรรพสิ่งในโลกนี้ถูกมนุษย์คิดค้นและจินตนาการสร้างขึ้นเพื่อสื่อภาพให้เห็นถึงผลของการกระทำทำความดีหรือความชั่วและจิตมีสภาพเป็นไตรลักษณ์

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มีความเห็นสอดคล้องกันว่า วิธีการศึกษาพระอภิธรรมนั้น ควรทราบความเป็นมาของพระอภิธรรมและศึกษาปริมาตธรรมในส่วนของจิตก่อน เพราะจิตมีจำนวนมากถึง 89 หรือ 121 ดวง แต่เกิดขึ้นนึกคิด รับรู้อารมณ์ได้ที่ละดวงเท่านั้นแล้วดับไป จิตดวงใหม่จึงเกิดขึ้นได้ จิตมีชื่อและความหมายต่างกัน บางครั้งเรียกจิตว่าวิญญาน จึงมีลักษณะเป็นนามธรรม ไม่สามารถมองเห็นหรือจับต้องได้ จิตเกิดขึ้นรับอารมณ์ทางทวาร 6 ทวารใดทวารหนึ่ง คือ 1) จักขุวิญญานจิต เห็นรูปหรือสีต่างๆ ทางตา 2) โสทวิญญานจิต ได้ยินเสียงทางหู 3) ชานวิญญานจิต รู้กลิ่นทางจมูก 4) ชิวหาวิญญานจิต รู้รสทางลิ้น 5) กายวิญญานจิต รู้สัมผัสทางกาย 6) มโนวิญญานรู้ทางใจ แล้วปรุงแต่งให้คิดพูดหรือทำในสิ่งที่ดีและไม่ดี จิตย่อมสั่งสมความดีและไม่ดีไว้ติดตามไปในสังสารวัฏฏ์ จนกระทั่งจิตนั้นมีการฝึกอบรมดีแล้วด้วยสมถภาวนาและวิปัสสนาภาวนาอยู่ในขั้นโลกุตตรจิต คืออรหัตตมรรคจิต อรหัตตผลจิต จึงพ้นจากสังสารวัฏฏ์ได้ (in-depth interview, 7/11/63, in-depth interview online, 7/2/65)

๒) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของจิตกับเจตสิก พบว่า จิตและเจตสิกมีความสัมพันธ์กัน อุปมาจิตเหมือนกับน้ำ เจตสิกเหมือนกับสีต่างๆ เพราะเจตสิกเกิดพร้อมกันกับจิต ตามหลักสัมปโยคณัย ยกเจตสิก 52 ขึ้นแล้วหาจิตที่เกิดพร้อมกับเจตสิก คือ สัพพจิตตสาธารณเจตสิก 7 เกิดพร้อมกับจิตได้ทุกดวง, ปกิณณกเจตสิก 6 เกิดพร้อมกับจิตตามที่ประกอบได้, อกุศลเจตสิก 14 เกิดพร้อมกับอกุศลจิต 12, โสภณเจตสิก 25 เกิดพร้อมกับโสภณจิต 59 หรือ 91, และเมื่อกล่าวตามสังคหณัย ยกจิตขึ้นเป็นประธานแล้ว อกุศลจิต 12 ประกอบกับเจตสิก 27 คือ อัญญสมานเจตสิก 13 อกุศลเจตสิก 14, อเหตุกจิต 18 ประกอบกับอัญญสมานเจตสิก 12 (เว้นฉันทะ), กามาวจรโสภณจิต 24 ประกอบกับอัญญสมานเจตสิก 13 โสภณเจตสิก 25, มหัคคตจิต 27 ประกอบกับอัญญสมานเจตสิก 13 โสภณเจตสิก 22 (เว้นวิรติเจตสิก 3), โลกุตตรจิต 8 หรือ 40 ประกอบกับอัญญสมานเจตสิก 13 โสภณเจตสิก 23 (เว้นอัปปมัญญาเจตสิก 2)

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มีความเห็นสอดคล้องกันว่า อกุศลจิตมีความสัมพันธ์กับเจตสิก ในฐานะที่เป็นสหชาติ (เกิดร่วมกัน) คืออกุศลจิต 12 ประกอบกับอกุศลเจตสิก 27 และเจตสิกนั้นก็อาศัยจิตเกิดเจตสิกจะรู้

อารมณ์ได้ก็ต้องอาศัยจิตเป็นผู้นำ เจตสิกจึงมีความสัมพันธ์กับอกุศลจิต 4 ประการ คือ 1) เกิดพร้อมกับจิต 2) ดับพร้อมกับจิต 3) มีอารมณ์เดียวกันกับจิต 4) มีที่อาศัยเกิดอย่างเดียวกันกับจิต อกุศลจิตมีความสัมพันธ์กับเจตสิก คืออกุศลจิต 21 เกิดร่วมกันกับเจตสิก 38 ในลักษณะที่กลมกลืนกัน ไม่สามารถแยกได้ว่า ส่วนไหนเป็นจิตหรือเจตสิก โลกุตตรจิตมีความสัมพันธ์กับนิพพาน เพราะโลกุตตรจิตมีนิพพานเป็นอารมณ์ การที่จะบรรลุเป็นพระอรหันต์ได้นั้นก็ต้องมีพระนิพพานเป็นอารมณ์ ฉะนั้น โลกุตตรจิตที่มีมรรคจิตและผลจิต จึงเป็นทางปฏิบัติเพื่อให้เข้าถึงความเป็นพระอรหันต์และเข้าสู่พระนิพพาน (in-depth interview, 15/11/63, in-depth interview online, 7/2/65)

ความสัมพันธ์ของจิตกับรูป พบว่า ในคัมภีร์อภิธรรมมัตถสังคหะ แสดงรูป 28 แบ่งออกเป็น 5 นัย คือ 1) การแสดงรูปโดยย่อคือ มหาภูตรูป อุปาทายรูป 2) จำแนกรูปโดยพิสดารตามเอกมาติกาและทุกมาติกา 3) จำแนกรูปโดยสมุฏฐานที่ทำให้รูปเกิด 4) แสดงกลุ่มของรูป 5) แสดงความเกิดและความดับของรูป ดังนั้น รูปจะเกิดได้ต้องอาศัยเหตุ 4 อย่างคือ (1) กรรม (อกุศลและกุศลเจตนาที่กระทำด้วยกาย วาจา ใจ) (2) จิต (ทำให้รูปแสดงอาการขึ้น เติบ นิ่ง นอนๆ ของคนและสัตว์) (3) อุตุ (อุณหภูมิ คือความเย็น ความร้อน ที่อยู่ภายในและภายนอกร่างกาย) (4) อาหาร (โอชาที่อยู่ในอาหารที่คนและสัตว์กินเข้าไปในร่างกาย) รูปเกิดจากจิต ร่างกายมีการหายใจเข้าออกเป็นปกติ จิตเป็นกุศลหรืออกุศลทำให้เกิดการยิ้ม การหัวเราะ การร้องไห้ การพูดเป็นต้น แสดงออกมาทางรูปจึงจะรู้ได้ว่าคน สัตว์ มีความสุขกาย สบายใจ หรือมีความทุกข์กาย ทุกข์ใจ (Waitayasevi, 2017) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มีความเห็นสอดคล้องกันว่า จิตมีความสัมพันธ์กับรูป คือ จักขุปสาทรูปเป็นที่อาศัยเกิดของจักขุวิญญาณจิต โสตปสาทรูปเป็นที่อาศัยเกิดของโสตวิญญานจิต ฆานปสาทรูปเป็นที่อาศัยเกิดของฆานวิญญานจิต ชิวหาปสาทรูปเป็นที่อาศัยเกิดของชิวหาวิญญานจิต กายปสาทรูปเป็นที่อาศัยเกิดของกายวิญญานจิต เพราะการกระทำทางกาย วาจา ใจ ล้วนเกิดจากเจตนากรรมที่เป็นกุศลหรืออกุศลที่ได้ทำมาแล้วในภพก่อนๆ และในภพนี้ จิตจึงเป็นปัจจัยให้รูปเกิดขึ้นได้ และรูปก็เป็นปัจจัยให้จิตเกิดขึ้นได้ เพราะจิตที่เกิดขึ้นโดยอาศัยรูปารมณ์และจักขุปสาท รูปเกิดจาก กรรม จิต อุตุ อาหาร จิตมีความสัมพันธ์กับรูป เช่น การก้มก้ม การหัวเราะ การร้องไห้ เป็นต้น รูปเหล่านี้มีการเคลื่อนไหวเกิดขึ้นได้เพราะอาศัยจิต จิตและเจตสิกต่างก็อาศัยรูปเกิดจึงทำให้ร่างกายเคลื่อนไหวหรือมองเห็นได้ไปตามอำนาจของจิต (in-depth interview, 17/11/63, in-depth interview online, 7/2/65)

จิตมีความสัมพันธ์กับนิพพาน ในคัมภีร์อภิธรรมมัตถสังคหะ กล่าวว่า นิพพานมีสภาวะลักษณะอย่างเดียวคือสันติลักษณะ พระอรหันต์เมื่อปรินิพพานแล้วย่อมเข้าถึงสันติสุข พ้นจากความเกิดและความตาย นิพพานมี 2 ประเภท คือ 1) สอุปาทิเสสนิพพาน (นิพพานของพระอรหันต์ที่มีขันธห้า) 2) อนุปาทิเสสนิพพาน (นิพพานที่ไม่มีขันธห้า) นิพพานมี 3 ประเภท คือ 1) อนิมิตตนิพพาน (ผู้เจริญวิปัสสนาเห็นความเกิดดับของรูป-นาม โดยความไม่เที่ยงแล้วเจริญวิปัสสนาต่อไปจนบรรลุนิพพาน) 2) อัปณิหิตนิพพาน (ผู้เจริญวิปัสสนาเห็นความเป็นทุกข์เจริญวิปัสสนาต่อไปจนบรรลุนิพพาน) 3) สุนยตนิพพาน (ผู้เจริญวิปัสสนาเห็นความเป็นอนัตตาแล้วเจริญวิปัสสนาต่อไปจนบรรลุนิพพาน) (Waitayasevi, 2017) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มีความเห็นสอดคล้องกันว่า จิตมีความสัมพันธ์กับนิพพาน เพราะบุคคลจะบรรลุมรรคผลได้นั้นต้องเจริญวิปัสสนาให้ปัญญาแก่กล้าจนกระทั่งเกิดนามรูปปริจเฉทญาณจนถึงสังขารเพิกขญาณ เมื่อปัญญามีกำลังมากพอที่จะพิจารณารูป-นามโดยความเป็นไตรลักษณ์ซึ่งใกล้เคียงกับมรรคจิต ผลจิต จิตกำลังทำหน้าที่ดับโลกียารมณ์ โคตรภูจิตจะเกิดขึ้นทันที คือมหากุศลญาณสัมปยุตตจิตของปุถุชนเกิดขึ้นรับนิพพานเป็นอารมณ์ เรียกว่าการพัฒนาจิตที่พ้นจากปุถุชนเข้าสู่จิตของพระอริยบุคคล เมื่อโคตรภูจิตดับลงแล้ว มรรคจิตก็เกิดขึ้นทำการประหาณกิเลสครั้งที่ 1 แล้วดับไป ผลจิตก็เกิดขึ้นทันทีแล้วดับไป จิตลงสู่ว่างค์ สำเร็จเป็นพระโสดาบัน และมรรคจิตนี้ต้องเกิดขึ้นประหาณอนุสัยกิเลสครั้งที่ 2,3,4 โคตรภูจิตเปลี่ยนเป็นโสดาจิต ทำให้พระอริยบุคคลเข้าถึงความบริสุทธิ์เป็นพิเศษ จึงทำลายกิเลส

ได้หมดสิ้น และบรรลุประอรหันต์ เรียกว่าเข้า ถึงพระนิพพานอันเป็นสันติสุขจึงพ้นจากสังสารวัฏฏ์ ไม่มีการเกิด หรือการตายอีกต่อไป (in-depth interview, 15/11/63, in-depth interview online, 7/2/65)

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยสามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

๑) ความเป็นมาของคัมภีร์อิทธิมัตถสังคหะ พระอนุรุทธาจารย์รจนาขึ้นโดยมีจุดมุ่งหมายที่จะให้เป็นประโยชน์แก่อกุลและความสุขแก่อนุชนที่เป็นเช่นนี้เพราะอิทธิมัตถสังคหะเป็นคัมภีร์ที่สรุปเนื้อความในพระอิทธิธรรมปิฎก 7 คัมภีร์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของกัณหาทิพย์ ชลวิสุทธิ (Cholvistut, 2003) ที่ค้นพบว่า พระอนุรุทธาจารย์แต่งคัมภีร์อิทธิมัตถสังคหะ แบ่งเป็น 9 ปริเฉท มีสาระต่อเนื่องกับจิต เจตสิก รูป และนิพพาน ซึ่งเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ โดยกล่าวถึงจิตเป็นธรรมชาติที่รู้อารมณ์ รู้สึกลึกคิดในอารมณ์ เมื่อกล่าวโดยลักษณะแล้วมีอย่างเดียวกันคือ “รู้” เมื่อกล่าวโดยย่อจิตมี 89 โดยพิสดารมี 121 ส่วนอารมณ์คือสิ่งที่จิตเข้าไปรู้เจตสิก 52 คือธรรมชาติที่ประกอบจิตรูป 28 คือธรรมชาติที่แตกดับเสื่อมสลายไปด้วยความเย็นและความร้อน นิพพานคือสภาวะธรรมที่พ้นจากการเกิดดับ สงบจากขันธและกิเลสส่วนบัญญัติใช้สมมติเรียกชื่อคน สัตว์ สิ่งของต่างๆ เพื่อสื่อความหมายให้เข้าใจกัน

พระอิทธิธรรมในประเทศไทย ปรากฏชัดเจนในสมัยกรุงสุโขทัย พญาลิไททรงพระราชนิพนธ์หนังสือ “ไตรภูมิอภินิหาร” โดยมีจุดประสงค์เพื่อรักษาพระอิทธิธรรม และโปรดพระมารดา รวมทั้งประชากรราษฎรให้เข้าใจเรื่องกรรมและผลของกรรมคำว่า “เตภูมิจิตหรือไตรภูมิ” แปลว่า สามแดน คือ กามภูมิ รูปภูมิ อรูปภูมิ แบ่งเป็น 8 กัณฑ์ แสดงให้เห็นความเปลี่ยนแปลงของสรรพสิ่ง ความไม่แน่นอนของมนุษย์และสัตว์ รวมทั้งสิ่งไม่มีชีวิตเป็น “อนิจจลักษณะ” ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพร รัตนสุวรรณ (Rattanasuwan, 1999) ที่กล่าวว่า ในสมัยกรุงสุโขทัยได้ใช้คาถาในคัมภีร์อิทธิมัตถสังคหะเป็นบทสวดในงานศพสืบทอดกันจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงเรียกเตภูมิกถาว่า ไตรภูมิพระร่วง

จิตที่ปรากฏในคัมภีร์อิทธิมัตถสังคหะ พบว่า จิตมีหลายชื่อ เรียกกันไปตามสภาวะที่เกิดขึ้นกับจิต ที่เป็นเช่นนี้สามารถอภิปรายได้ว่าจิต หมายถึง สิ่งที่คิด น้อมไปรับอารมณ์ รวบรวมอารมณ์ไว้ภายในใจจิตมีความพอใจ เป็นธรรมชาติที่ผ่องใส เป็นเครื่องต่อ เป็นใหญ่ รู้แจ้งอารมณ์ เป็นวิญญาณชั้นและมโนวิญญาณธาตุ จิตเป็นใหญ่หรือเป็นผู้นำเพราะสรรพสิ่งถูกมนุษย์คิดค้นและสร้างขึ้น กระทำให้จิตตรงตามแก่บุคคลที่พบเห็นทำให้เกิดการทำความดีเรียกว่ากุศลวิบาก หรือสิ่งที่มนุษย์จินตนาการสร้างให้เกิดความหวาดเสียวน่าสะพรึงกลัวล้วนเกิดขึ้นจากผลของความชั่ว เรียกว่า อกุศลวิบาก (Punyanupap, 2014) ลักษณะของจิตเป็นนามธรรม ไม่สามารถเห็นรูปร่างหรือสัมผัสได้ แต่จิตสามารถ คิด นึก และรับอารมณ์ต่างๆ ทาง ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจได้ แม้เจตสิกจะปรุงแต่งจิตให้รู้อารมณ์ที่ดีและไม่ดีได้ต้องอาศัยจิตเป็นผู้นำซึ่งทำให้สิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิตวิจิตรพิสดารจิตนั้นอยู่ในไตรลักษณ์ คือมีการเกิดดับได้อย่างรวดเร็ว จึงสอดคล้องกับหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย ความดับของจิตนี้เป็นไปอย่างรวดเร็ว ยากที่จะหาอะไรมาเปรียบเทียบได้” (Dhammachariya, 2015)

๒) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของจิตเจตสิกกับนิพพานที่ปรากฏในคัมภีร์อิทธิมัตถสังคหะ จิตมี 4 ประเภท แบ่งเป็น 9 นัยที่เป็นเช่นนี้สามารถอภิปรายได้ว่า ธรรมที่เป็นกุศลธรรมธรรมที่เป็นอกุศลและธรรมที่เป็นอัปายาทธรรม มุ่งแสดงสภาวะจิต 3 ระดับที่แตกต่างกัน

ความสัมพันธ์ของจิตกับเจตสิก อกุศลจิตมีความสัมพันธ์กับเจตสิก คือ อกุศลจิต 12 ประกอบกับ อกุศลเจตสิก 27 กุศลจิต 21 เกิดพร้อมกับเจตสิก 38 ไม่สามารถแยกออกได้ว่า ส่วนไหนเป็นจิต ส่วนไหนเป็นเจตสิก จิตและเจตสิกอาศัยรูปเกิด โลกุตตรจิตมีความสัมพันธ์กับนิพพาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Nina

van Grokom (Grokom, 1996) กล่าวว่า อริยมรรคมืองค์แปด คือ สัมมาทิฏฐิ (ปัญญาเจตสิก) สัมมาสังกัปปะ (วิตกเจตสิก) สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ (วิริยเจตสิก 3) สัมมาวายามะ (วิริยเจตสิก) สัมมาสติ (สติเจตสิก) สัมมาสมาธิ (เอกัคคตาเจตสิก) องค์มรรคดังกล่าวเป็นเจตสิกล้วนมีความสัมพันธ์กับมรรคจิตทั้งสิ้น

ความสัมพันธ์ของจิตกับรูปจักขุปสาทเป็นรูปที่อาศัยเกิดของจักขุวิญญาณจิต โสตปสาทเป็นที่อาศัยเกิดของโสตวิญญานจิต ฆานปสาทเป็นที่อาศัยเกิดของฆานวิญญานจิต ชิวหาปสาทเป็นที่อาศัยเกิดของชิวหาวิญญานจิต กายปสาทเป็นที่อาศัยเกิดของกายวิญญานจิต การทำดีและไม่ดีล้วนเกิดจากเจตนาที่ได้ทำมาแล้วในภพก่อนๆ และในภพนี้ ทำให้กัมมชรูปเกิดขึ้นได้ ที่เป็นเช่นนี้สามารถอธิบายได้ว่า หลักธรรมเกี่ยวกับจิตและคุณสมบัติของจิตเป็นแนวทางให้กับบุคคลทุกอาชีพนำไปเป็นแนวทางในการการพัฒนาดนและการใช้ชีวิตประจำวันได้ (Hiranthep and Raksachom, 2015)

ความสัมพันธ์ของจิตกับนิพพานจิตมีความสัมพันธ์กับนิพพาน เพราะโคตรภู คือมหากุศลญาณ สัมปยุตตจิตของปุถุชนเกิดขึ้นรับนิพพานเป็นอารมณ์ เมื่อโสดาปัตติมรรคจิตเกิดขึ้น 1 ขณะดับกิเลสคือทวิฏฐิต สัมปยุตตจิต 4 ดวง วิจิกิจฉาสัมปยุตตจิต 1 ดวงเป็นสมุจเฉทปหาน สกทามิมรรคจิตก็เกิดขึ้นเพียงครั้งเดียว สามารถดับกามราคะและพยาบาทอันหยาบ ที่พระโสดาบันไม่สามารถละได้ คือทวิฏฐิตวิปยุตตจิต 4 โทสมูลจิต 2 ทำให้เบาบางลง อนาคามิมรรคจิต ดับกามราคะและพยาบาทที่สหระคตด้วยส่วนที่ละเอียด โดยสมุจเฉทปหาน อรหัตมรรคจิต ดับรูปราคะ อรูปราคะ อกุศลจิต 5 ดวง คือทวิฏฐิตวิปยุตตจิต 4 ดวงและอุทัจจ สัมปยุตตจิต 1 โดยสมุจเฉทปหาน จริมะจิตจึงเป็นจิตที่เกิดก่อนจิตดวงสุดท้ายที่พระอรหันต์จะปรินิพพาน นิพพานเป็นสภาพดับรูปนามทั้งหมด ที่เป็นเช่นนี้สามารถอธิบายได้ว่า ในพระอภิธรรมนั้นล้วนมีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับความจริงแท้ของสรรพสิ่งรวมทั้งชีวิตมนุษย์ส่วนประกอบของมนุษย์ได้แก่จิต (ธรรมชาติรู้อารมณ์) เจตสิก (คุณสมบัติประกอบอยู่กับจิต) รูป (วัตถุ-คุณสมบัติของวัตถุ) และนิพพาน (สภาพสิ้นไปแห่งกิเลสตัณหา) เป้าหมายสูงสุดของชีวิตมนุษย์ (Vichittadhammo and Thitiyano, 2015)

บทสรุป

การเรียนการสอนพระอภิธรรมนั้น ครูผู้สอนพระอภิธรรมต้องมีความรู้ ความเชี่ยวชาญทางด้านพระอภิธรรมปิฎกและพระอภิธัมมัตถสังคหะ พร้อมทั้งมีความรู้ในภาษาบาลีและภาษาไทยเป็นอย่างดี เพื่อที่จะได้แปลหรืออธิบายความหมายของบาลีได้ถูกต้อง และควรมีเทคนิคในการสอนโดยการใช้คู่มือหรือเอกสารประกอบการสอนที่สื่อภาพปรมาตถธรรมให้เห็นอย่างชัดเจน ทำให้ผู้เรียนเข้าใจได้ง่ายต่อการจดจำพระอภิธรรม ซึ่งเป็นแก่นธรรมของพระพุทธศาสนา สารธรรมที่ผู้เรียนจะได้รับจากศึกษาปรมาตถธรรม 4 ประการคือ จิต เจตสิก รูป นิพพาน ซึ่งเป็นความจริง 2 อย่าง ได้แก่ ความจริงโดยสมมติว่าเป็นจิต เจตสิก รูป นิพพาน และเป็นจริงโดยสภาวะกล่าวคือ จิต 89 หรือ 121 มีสภาวะรับรู้อารมณ์อย่างเดียวกัน เจตสิก 52 มีสภาวะลักษณะเฉพาะตน แต่มีได้เกิดโดยลำพัง เจตสิกจะเกิดได้ต้องประกอบกับจิตด้วยลักษณะ 4 ประการคือ 1) เกิดพร้อมกับจิต 2) ดับพร้อมกับจิต 3) รับอารมณ์เหมือนจิต 4) อาศัยวัตถุเกิดอย่างเดียวกับจิต รูป 28 มีสภาวะเสื่อมโทรมด้วยลักษณะ 4 ประการคือ 1) มีการเสื่อมสลายไป 2) มีการแยกจากจิตได้ 3) มีอาการเป็นกลางๆ 4) มีวิญญาณเป็นเหตุใกล้ให้เกิด นิพพาน มีสภาวะอย่างเดียวกันคือ สันติสุข นิพพานมี 2 คือ 1) สอุปาทิเสส นิพพาน 2) อนุปาทิเสสนิพพาน นิพพานมี 3 คือ 1) อนิมิตตนิพพาน 2) อัปปนิหิตนิพพาน 3) สุนฺญัตตนิพพาน ลักษณะของนิพพานมี 3 ประการคือ 1) มีความสงบ 2) มีความไม่คลาดเคลื่อน 3) ไม่มีนิमित เครื่องหมายด้วยเหตุนี้ จิตจึงมีความสัมพันธ์กับเจตสิก รูป และนิพพาน

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาจิตที่ปรากฏในคัมภีร์อิทธิมัตถสังคหะซึ่งเป็นการค้นพบองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนพระอภิธรรมในคัมภีร์อิทธิมัตถสังคหะนั้น จากการศึกษากลุ่มตัวอย่างที่เป็นอาจารย์และนักศึกษาพระอภิธรรม วัดหัวคู้ ต.ศิระจรจะเข้ น้อย อ.บางเสาธง จ.สมุทรปราการ พบว่า แนวทางการเรียนการสอนพระอภิธรรมวัดหัวคู้ ปัจจุบันใช้หลักสูตรการเรียนการสอนอิทธิมัตถสังคหะของพระอนุรุธาจารย์ซึ่งพระอาจารย์สัทธัมมโชติกะ ธรรมมาจริยะ ได้รณนาไว้แล้วให้เป็นแบบเรียนพระอภิธรรมทั้ง 9 ชั้น ใช้เวลาศึกษาเป็นระยะเวลานานถึง 7 ปี 6 เดือน จนจบหลักสูตรของอภิธรรมโชติกะวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สำหรับอาจารย์ผู้สอนก็ต้องมีความรู้ ความเชี่ยวชาญในด้านพระอภิธรรมโดยเฉพาะ และต้องมีการประกอบการสอนเป็นอย่างดี ซึ่งแต่ละท่านที่สอนต้องใช้เทคนิคการสอนเฉพาะตนเองทั้งการสอนในชั้นเรียนและการสอนแบบออนไลน์ ส่วนผู้เรียนพระอภิธรรมในคัมภีร์อิทธิมัตถสังคหะนั้นก็ต้องมีศรัทธาในธรรมะของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มีฉันทะ ความตั้งใจที่จะเรียน มีวิริยะ ความพากเพียร ขยันในการอ่านทบทวนท่องจำในวิชาที่เรียน มีการซักถามเมื่อไม่เข้าใจ และสามารถเขียนบาลีและภาษาไทยได้ถูกต้อง มีจิตใจฝักใฝ่อยู่กับการศึกษา และมีปัญญาสังสรรค์ในการคิดสังเคราะห์ วิเคราะห์ธรรมให้มีความรู้ ความเข้าใจอย่างถ่องแท้ ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการดำเนินชีวิตที่ดีคือเมื่อพบปัญหาที่เป็นอุปสรรคหรือภัยพิบัติต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับตนเองหรือบุคคลอื่นแล้วก็สามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ โดยรู้จักใช้จิตที่เป็นกุศลซึ่งประกอบด้วยสติและปัญญาเข้าไปแก้ปัญหาเหล่านั้น เช่น สถานการณ์โรคโควิด-19 ที่กำลังแพร่ระบาดอย่างหนักในประเทศไทย พบว่ามีการติดเชื้อโควิดโอมิครอนและตายเพิ่มขึ้นทุกวัน ดังนั้น จึงไม่ควรกลัวหรือรังเกียจผู้ติดเชื้อโควิดมากเกินไป แต่ทุกคนต้องไม่ประมาท รู้จักปฏิบัติตนอย่างเคร่งครัดตามกระทรวงสาธารณสุข และต้องมีกุศลจิตที่ประกอบด้วยเมตตาให้การดูแลช่วยเหลือกันยามเจ็บป่วย ปัญหาการสูญเสียชีวิตก็ต้องใช้จิตพิจารณาว่าไม่ใช่สูญเสียบุคคลอันเป็นที่รักเฉพาะในครอบครัวเราเท่านั้น แม้ครอบครัวคนอื่นก็สูญเสียชีวิตเช่นเดียวกัน เพราะในทุกบ้านเมื่อมีคนเกิด ก็ต้องมีคนแก่ คนเจ็บและคนตาย ปัญหาเศรษฐกิจ ข้าวของแพงก็ต้องรู้จักกินหรือใช้อย่างประหยัด ปัญหาคนว่างงานและยากจนล้นเป็นปัญหาของสังคมทั้งสิ้น จนกลายเป็นปัญหาครอบครัว สังคม และประเทศชาติ ถ้าทุกคนมีจิตเมตตา ขวนขวายช่วยเหลือให้คนมีงานทำ ปัญหาคนว่างงานก็จะลดลง เป็นเหตุให้ปัญหาต่างๆ คลี่คลายไปในทางที่ดีได้ ซึ่งจะทำให้คนในสังคมไทยเกิดความประทับใจที่ยังมีผู้ห่วงใย คอยช่วยเหลือกัน ไม่ต้องถูกทอดทิ้งในคราวประสบทุกข์ จึงเกิดความรักใคร่ มีความเอื้ออาทร ผูกมิตรไมตรีต่อกัน และใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันในช่วงวิกฤตได้อย่างมีความสุข

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ข้อเสนอแนะและข้อค้นพบ (Fact Findings) จากการวิจัยและการอภิปรายผล สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในสถานที่ศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหน่วยบริการสังคมอภิธรรมโชติกะวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และสาขาของหน่วยบริการสังคมอภิธรรมโชติกะวิทยาลัยมากกว่า 30 แห่ง เพื่อให้ผู้สอนและผู้เรียนทราบแนวทางการเรียนการสอนเพื่อจะได้ถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ชัดเจนไปสู่ประชาชนผู้สนใจในการศึกษาพระอภิธรรมในคัมภีร์อิทธิมัตถสังคหะ เพื่อประโยชน์ต่อการนำไปใช้ในการพัฒนาชีวิตที่ดีต่อตนเอง สังคม ตลอดจนการพัฒนาประเทศชาติให้มีความเจริญก้าวหน้าเท่าเทียมประเทศอื่น และเพื่อเป็นแนวทางแห่งการบำเพ็ญเพียรในด้านสมถภาวนาและการเจริญวิปัสสนาที่มุ่งไปสู่จุดมุ่งหมายสูงสุดคือการพ้นทุกข์

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรวิจัยเรื่องเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาจิตที่ปรากฏในพระสูตร
- 2) ควรวิจัยเรื่องเกี่ยวกับจิตที่ปรากฏในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท
- 3) ควรวิจัยถึงความต่างกันของจิตตามแนวคิดชาวตะวันตกกับจิตในพระพุทธศาสนา

References

- Abhidhamma Chotika College. (2021). *Guide to conduct the Abhidhamma Examination: Abhidhamma Chotika College*, Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Bhikkhu Boodhi. (1962). *A Comprehensive Manual of Abhidhamma*, Buddhist Publication Society Kandy Srilanka.
- Descartes, (1951). R.A. *Discourse on Method and Selected Writings*, New York: E.P. Dutton and Co, p 27-28.
- Dr. Wisit Chaisuwan. (2018). *Abhidhamma who said, was difficult*, Bangkok: Company Amarin Printing and Publishing Public Company Limited.
- F.H. Bradley. (1962). *Ethical Studies 2d*, ed, London; Oxford University Press, 1927.
- Kanhathip Cholvisut. (2003). *Analytical Study of the Abhidhamma: Teachings of the Buddha that can be applied in daily life*. (Master's Thesis). Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Mae Chee Sangwan Boonchuay. (2017). *Study of greed in vipassana meditation practice*. (Master's Thesis). Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (2017). *Thai Tripitakas*. Bangkok: MCU Press.
- Mahamakut Wittayalai, Foundation. (2013). *Tripitaka and commentary translated*. Mahamakut Rajawittayalai Edition, 91 volumes, 7th printing, Nakhon Pathom: MBU Press.
- Mahamakutrajavidyalaya, (2008). *Milindapanha : Translation issue in Mahamakutraja Vidyalaya*, (4th ed.), Bangkok: Mahamakut Buddhist College.
- Mr. Wannasit Waitayasevi. (2014). *Study Guide. Phra Aphidhammatthasangaha Pritchat 1 Citparamat*, 13th edition, Nakhon Pathom : Nab Mahani Ranon Foundation.
- Mr. Wannasit Waitayasevi. (2017). *A Study Guide of the Abhidhammathasangaha 6th Precept, Rupasanghahaviphaka and Nibbhanaparamattha*. 11th edition, Nakhon Pathom: Nab Mahaniranon Foundation.
- Nina van Grokom. (1996). *Mental Development in Daily Life*, 5 Vols, Bangkok: Roogruang seankanpim.
- Phaya Lithai. (1992). *Tribhum Kata or Tribhum Phra Ruang*. 2nd edition, Bangkok: Teachers Council of Ladprao.
- Phra Anuruddha Thera, Phra Yanathacha. (2012). *Abhidhammatthasangaha and Paramat thathipani*. Translated by Phra Khanthasraphiwong. (4th edition) Bangkok: Limited Partnership Prayoonasas Thai Printing.

- Phra Buddha Kosajarn, Phra Khanthasraphiwong Translate and explain. (2011). *Atthasalini, Commentary on Thammasangkaneepakorn*, Bangkok: Prayoonsas Thai Printing Limited Partnership.
- Phra Saddhammajotika Dhammachariya.(2015). *Paramatthajotika, pritchet1-2-6, Mind, Mental factors, visible object, Nirvana*, Bangkok: Dhipayawisut Partnership.
- Phramaha Chutinthorn Chotithammo (Nongpayak). (2013). *Analytical Study of Abhidhamma as a Buddhist Ethics*. (Master's Thesis). Mahachulalongkornrajavidyalaya University College.
- Phramaha Danai Thammaramo. (2017). *An Analytical Study of the Process of Mind in Atthasalini Scriptures*. (Doctoral Dissertation). Mahachula longkornrajavidyalaya University.
- Phramaha Pairot Yanakusalo and Chamroon Thammada. (2014). *The Gateway to the Abhidhamma Seven Scriptures*. Bangkok: Prayoonrasas Thai Printing Limited Partnership.
- Phramaha Paphon Katsaro and others. (2019). *An analysis of metaphysics appearing in the essence of the Milindapanha Scriptures*. Research articles. Graduate Studies Journal. Khon Kaen University, Year 6, Issue 2, April-June.
- Phramaha Sophon Vichittadhammo and Phramaha Narongsak Thitiyano, (2015). *An analytical study of the interpretation of the Abhidhamma of the Elder in Buddhism*. Academic articles, M.C.U. Journal of the Humanities Journal, Vol. 1, No. 1 January-June.
- Phramaha Thammaracha I (Phaya Lithai). (1888). Phramaha Chuay of Wat Pak Nam (currently Wat Klang, Samut Prakan Province) be an inscription, *Tebhumigatha*, Wachirayan Library. has been transcribed into Thai characters without modifying the words from the original text
- Porn Rattanasuwan. (1999). *History of the Abhidhamma and the Mind of the Scripture Examiners - Co-workers*, Bangkok: Spirit Printing House.
- Project for overseeing local alphabets and ancient characters. (2003). *The Abhidhammattha sanggaha and Abhidhammavibhavanidhika Pali-Thai, Part 2, Bhumibalo bhikkhu*, Bangkok: Bhumibalobhikkhu Foundation.
- Rita S.Y. Berry (1999). *Collecting data by in-depth interviewing*. Retrieved June7, 2016,
- Suchep Punyanupap. (2014). *The Tipitaka for the People*.(18th ed.), Bangkok: MBU Press.
- Uraiwan Hiranthep and Mae Chee Krishna Raksachom. (2015). *Relationship between mental state and Buddhist principles in the Dhammasangani scriptures*, M.C.U. Journal of the Humanities Review, Vol. 1, No. 2 July-December.

การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เปลี่ยนภาระเป็นพลัง ร่วมพัฒนาสังคม
QUALITY OF LIFE OF THE ELDERLY, TURN LOAD INTO POWER, CONTRIBUTE
TO SOCIAL DEVELOPMENT

กมลพร กัลยาณมิตร

Kamolporn Kalyanamitra

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

Faculty of Political Science, Bangkokthonburi University

Email: kramonporn@hotmail.com

Received 8 May 2022; Revised 22 May 2022; Accepted 23 May 2022.

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เปลี่ยนภาระเป็นพลัง ร่วมพัฒนาสังคม 2) เพื่อศึกษาการดำเนินการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เปลี่ยนภาระเป็นพลัง ร่วมพัฒนาสังคม และ 3) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เปลี่ยนภาระเป็นพลัง ร่วมพัฒนาสังคม รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากผู้บริหารในระดับนโยบายที่ทำงานเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุในภาครัฐ เจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และตัวแทนผู้สูงอายุ จำนวน 20 คน การวิจัยครั้งนี้ ใช้แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง โดยนำข้อมูลที่จัดระเบียบแล้วมาเรียบเรียง ตีความ ตามหลักตรรกะและวิเคราะห์เป็นข้อสรุปแบบพรรณนาความ

ผลการวิจัยพบว่า (1) สภาพปัญหาการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เปลี่ยนภาระเป็นพลัง ร่วมพัฒนาสังคม พบว่า การกำหนดนโยบายไม่ตอบสนองปัญหา สวัสดิการสังคมไม่เพียงพอ และไม่ครอบคลุม ผู้สูงอายุบางส่วนคาดหวังพึ่งรัฐมากเกินไป ขาดแคลนงบประมาณ เครื่องมือวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ บุคลากร และการจัดการที่เหมาะสม (2) การดำเนินการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เปลี่ยนภาระเป็นพลัง ร่วมพัฒนาสังคม มีการดำเนินการใน 6 ด้านสำคัญ คือ 1) การสร้างระบบคุ้มครองและสวัสดิการผู้สูงอายุ 2) การส่งเสริมการมีงานทำและมีรายได้ของผู้สูงอายุ 3) การพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุ (ด้านการงานและการศึกษา) 4) ระบบสุขภาพเพื่อรองรับสังคมสูงอายุ 5) สภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวย และ 6) การส่งเสริมการรวมกลุ่มและสร้างความแข็งแกร่งขององค์กรผู้สูงอายุ และ 3) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เปลี่ยนภาระเป็นพลัง ร่วมพัฒนาสังคม พบว่า การส่งเสริมสถาบันครอบครัว และบทบาทของชุมชน ทำงานแบบบูรณาการทุกภาคส่วน สร้างโอกาสการเข้าถึงบริการของรัฐ ส่งเสริมคุณภาพชีวิต ลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม สนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีงานทำ มีกิจกรรมทางสังคมที่เหมาะสม

คำสำคัญ: การพัฒนา, คุณภาพชีวิต, ผู้สูงอายุ

Abstract

The objectives of this research were: (1) to study the condition of problems for improving the quality of life of the elderly, turn load into power, contribute to social development, (2) to study the action for improving the quality of life of the elderly, turn load into power, contribute to social development and; (3) to study guidelines for improving the quality of life of the elderly, turn load into power, contribute to social development. This research was qualitative. The data collected from policy-level executives working with senior citizens in the government sector, relevant department officials and 20 elderly representatives in this research. A structured interview was used where organized data was compiled, logically interpreted and analyzed as a descriptive conclusion.

The research results showed that (1) The condition of problems for improving the quality of life of the elderly, turn load into power, contribute to social development found that the policy formulation did not respond to the problem social welfare was not enough and did not cover some elderly people expect too much dependence on the state, shortage of budget various tools, materials, equipment, personnel and appropriate management. (2) The action for improving the quality of life of the elderly, turn load into power, contribute to social development had been taken in 6 important areas: 1) building a protection and welfare system for the elderly 2) promoting employment and income for the elderly 3) developing the potential of the elderly, 4) a health system to support an aging society, 5) a favorable environment, and 6) promotion of inclusion and building the strength of the elderly organization. And (3) the guidelines for improving the quality of life of the elderly, turn load into power, contribute to social development found that the promotion of family institutions and the role of the community work integrated everywhere. The sector created opportunities for access to government services, promote quality of life, reduce social inequality, support for older people to have jobs, having appropriate social activities.

Keywords: Development, Quality of Life, the Elderly

บทนำ

จากข้อมูลขององค์การอนามัยโลก (WHO) มีการคาดการณ์ว่าจำนวนประชากรที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป จะมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างน้อยร้อยละ 3 ต่อปี โดยในปี พ.ศ. 2573 คาดว่าจะมีจำนวนประชากรสูงอายุมากถึงประมาณ 1.4 พันล้านคนและจะเพิ่มขึ้นถึง 2 พันล้านคนในปี พ.ศ. 2593 ทวีปเอเชียจะมีประชากรสูงวัยมากที่สุดในโลก โดยคาดว่าสัดส่วนผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปในทวีปเอเชียจะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะประเทศญี่ปุ่นซึ่งถือเป็นประเทศที่มีประชากรสูงวัยมากที่สุดในโลกและถือเป็นประเทศแรกๆ ของโลกที่เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มตัว (Super-aged Society) (Department of Mental Health, 2020) โดยปี พ.ศ. 2564 ประเทศไทยเข้าสู่การเป็นสังคมสูงอายุ (Aging Society) อย่างสมบูรณ์ หรือมีสัดส่วนจำนวนประชากรที่อายุมากกว่า 65 ปีขึ้นไป ซึ่งเป็นกลุ่มผู้สูงอายุ มากกว่า 7% เมื่อเทียบกับจำนวนประชากรทั้งหมดของประเทศ ตามนิยามขององค์การสหประชาชาติ (UN) โดยในปี 2564 ประชากรไทยที่อายุ 65 ปีขึ้นไปมีจำนวนอยู่ที่ประมาณ

9 ล้านคน หรือคิดเป็นสัดส่วนราว 12.8% เมื่อเทียบกับประเทศอื่นๆ ในอาเซียนแล้ว ไทยมีสัดส่วนประชากรสูงอายุต่อประชากรทั้งหมด มากเป็นอันดับ 2 เป็นรองเพียงสิงคโปร์เท่านั้น ไทยถูกคาดการณ์ว่าจะเป็นประเทศกำลังพัฒนาประเทศแรกของโลกที่ก้าวเข้าสู่สังคมสูงอายุแบบสมบูรณ์ (Aged Society) หรือมีสัดส่วนประชากรสูงอายุเพิ่มขึ้นแตะ 14% ของประชากรทั้งหมดในปี 2565 เป็นอย่างเร็ว (Kasikorn Research Center, 2021) United Nations World Population Ageing กล่าวว่า สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged Society) จะเป็นสังคมที่มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปที่อยู่จริงในพื้นที่ต่อประชากรทุกช่วงอายุในพื้นที่เดียวกัน และมีอัตราเท่ากับหรือมากกว่าร้อยละ 20 ขึ้นไป หรือมีประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไปที่อยู่จริงในพื้นที่ต่อประชากรทุกช่วงอายุในพื้นที่เดียวกัน อัตราเท่ากับหรือมากกว่าร้อยละ 14 ขึ้นไป (Network capacity building and development group Division for the Promotion of Elderly Potential, 2019)

ทั้งนี้ จากโครงสร้างประชากรที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้ประเทศเผชิญกับประเด็นท้าทายต่างๆ ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุไทย ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ผู้สูงอายุไทยส่วนใหญ่ “แก่ก่อนรวย” โดยข้อมูลการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย ปี 2557 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า มีผู้สูงอายุมากถึง 1 ใน 3 ของผู้สูงอายุทั้งหมดที่มีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจน สัดส่วน 34.30% (เส้นความยากจน ปี 2557 เท่ากับ 2,647 บาทต่อคนต่อเดือน หรือ 31,764 บาทต่อคนต่อปี) และปี 2560 เท่ากับ 2,667 บาทต่อคนต่อเดือน หรือ 32,004 บาทต่อคนต่อปี นอกจากนี้ ผู้สูงอายุไทยยังได้รับการศึกษาค่อนข้างน้อย โดยมากกว่าครึ่งจบการศึกษาระดับต่ำกว่าประถมศึกษา ทำให้มีข้อจำกัดในการเข้าถึงโอกาสในการทำงานเชิงเศรษฐกิจและโอกาสที่จะเข้าถึงบริการต่างๆ ของภาครัฐ ทำให้สัดส่วนผู้สูงอายุในลักษณะการพึ่งพิงประชากรวัยแรงงานมากขึ้น โดยอัตราส่วนระหว่างประชากรวัยแรงงานต่อผู้สูงอายุจะลดลงเหลือเพียง 2 คน ต่อผู้สูงอายุ 1 คน ในอีกประมาณ 20 ปีข้างหน้า สำหรับด้านสังคม ผู้สูงอายุนิยมมีบุตรน้อยกว่าอดีต และมีแนวโน้มที่จะอาศัยอยู่กับบุตรน้อยลง มีสัดส่วนของผู้สูงอายุไทยที่อาศัยอยู่เพียงลำพังมากถึง 10% ขณะที่ด้านสุขภาพกว่าครึ่งหนึ่งของผู้สูงอายุมีปัญหาสุขภาพ ซึ่งผู้สูงอายุไทยมีแนวโน้มที่จะเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังและมีภาวะทุพพลภาพมากขึ้นตามอายุ โดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุที่มีอายุ 80 ปีขึ้นไป ดังนั้นประชากรสูงอายุกลุ่มนี้จึงเป็นกลุ่มที่ต้องการการดูแลระยะยาวมากที่สุด สำหรับสภาพแวดล้อมด้านการอยู่อาศัยผู้สูงอายุนั้นส่วนใหญ่ประสบอุบัติเหตุจนได้รับบาดเจ็บภายในที่พักอาศัยของตนเอง เช่น การหกล้ม การลื่นล้มทั้งภายในบ้านและภายนอกบ้านตัวเอง (Promsuwan, 2018)

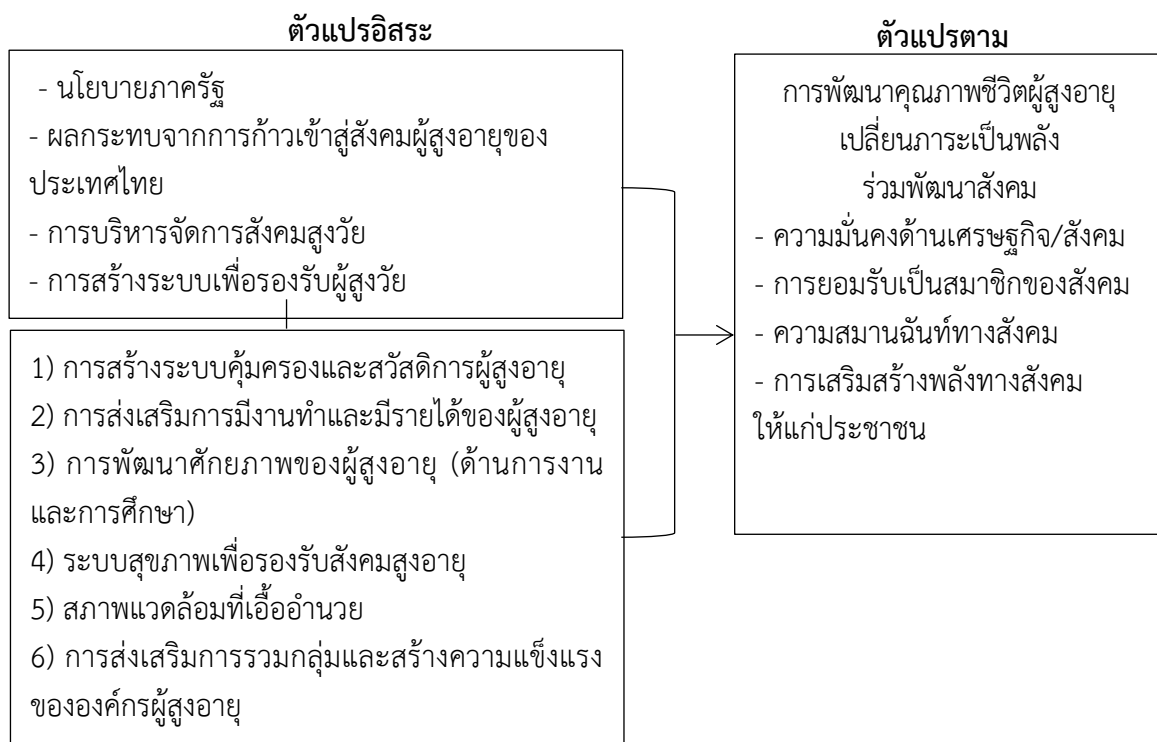
ปัญหาสำหรับผู้สูงอายุถือว่าเป็นเรื่องซับซ้อน จึงต้องมีหลายหน่วยงานเข้ามาเกี่ยวข้อง ต้องร่วมมือกันหลายฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชน ครอบครัว เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการช่วยกันแก้ไข ปัญหาให้ลุล่วงไปได้ด้วยดี การจะสร้างแรงจูงใจให้หน่วยงานต่างๆ ร่วมมือพัฒนาพื้นที่ของผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่องนั้น รัฐต้องเปลี่ยนบทบาทจากการสงเคราะห์มาเป็นพัฒนา (Jarutat, 2022) ทุกภาคส่วนต้องตระหนักเพื่อสร้างสังคมสูงวัยที่มีคุณภาพ เปลี่ยนสูงวัยให้เป็นพลังสร้างชาติ ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุหรือผู้เกษียณได้รับโอกาสและสร้างแรงจูงใจให้เข้าสู่สังคมการเรียนรู้ตลอดชีวิต พัฒนาทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตและพัฒนาศักยภาพในการทำงาน เป็นที่ต้องการของตลาดแรงงานในภาครัฐและภาคเอกชน หรือเป็นพลังในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคม สามารถพึ่งพาตนเองได้และไม่เป็นภาระของครอบครัวหรือภาครัฐ โดยผู้เกษียณที่ดูแลตัวเองได้ สามารถทำงานได้ และมีทักษะเฉพาะทางที่ต้องใช้ประสบการณ์สูงในการทำงานเฉพาะด้านถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้กับคนรุ่นถัดไป เพื่อมีส่วนช่วยในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน (Wirotarat et al, 2014)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เปลี่ยนภาระเป็นพลัง ร่วมพัฒนาสังคม
2. เพื่อศึกษาการดำเนินการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เปลี่ยนภาระเป็นพลัง ร่วมพัฒนาสังคม
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เปลี่ยนภาระเป็นพลัง ร่วมพัฒนาสังคม

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรม ผู้วิจัยได้พัฒนากกรอบแนวคิดการวิจัยโดยการประยุกต์ใช้มาตรการขับเคลื่อนระเบียบวาระแห่งชาติ เรื่อง สังคมสูงอายุและแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) นำมาสร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังภาพ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับนโยบายภาครัฐด้านผู้สูงอายุ

แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545 - 2564) จัดแบ่งเป็น 5 ยุทธศาสตร์ ดังนี้ 1) ยุทธศาสตร์ด้านการเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพ 2) ยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมผู้สูงอายุ 3) ยุทธศาสตร์ด้านระบบคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ 4) ยุทธศาสตร์ด้านการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาทางด้านผู้สูงอายุระดับชาติและการพัฒนาบุคลากรด้านผู้สูงอายุ และ 5) ยุทธศาสตร์ด้านการประมวลและพัฒนาองค์ความรู้ด้านผู้สูงอายุและการติดตามประเมินผลการดำเนินการ ตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ (National Board of Elders, 2010)

แนวคิดเกี่ยวกับผลกระทบจากการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย

เมื่อผู้สูงอายุมากขึ้นขณะที่มีวัยทำงานเท่าเดิมหรือลดลง อาจส่งผลทำให้ค่าแรงสูงขึ้นหรือเกิดการขาดแคลนแรงงาน ภาครัฐบาลจำเป็นต้องเพิ่มค่าใช้จ่ายทางด้านสวัสดิการมากขึ้น ทำให้การลงทุนและการ

ออมของประเทศลดลง ทางด้านผลผลิตหรือรายได้ประชาชาติ ทำให้ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (GNP) รายได้ประชาชาติขาลดลง และรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลลดลง ทางด้านการคลัง งบประมาณรายจ่ายเพิ่มขึ้น ปัญหาทางด้านสภาพจิตใจและปัญหาสุขภาพร่างกาย (Department of Mental Health, 2020)

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการสังคมสูงวัย

แนวทางการบริหารจัดการสังคมสูงวัยโดยสมบูรณ์ (Aged Society) โดยการเตรียมความพร้อมเชิงระบบเพื่อรองรับสังคมสูงวัย มีประเด็นที่ควรพิจารณา คือ 1) การเตรียมความพร้อมในระดับบุคคลให้มีความสำคัญการเตรียมความพร้อมตั้งแต่อยู่ในวัยเด็ก วัยทำงาน เพื่อเป็นผู้สูงอายุที่มีคุณภาพ 2) การเตรียมความพร้อมด้านมาตรการเชิงระบบ พัฒนาระบบดูแลผู้สูงอายุระยะยาวโดยจัดบริการที่ครอบคลุมบริการด้านการดูแลระยะกลาง ระยะยาว และระยะสุดท้าย ภายใต้ระบบบริการสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ

แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างระบบเพื่อรองรับผู้สูงอายุ

ประมวลรายงานวาระปฏิรูปที่ 30: การปฏิรูประบบเพื่อรองรับสังคมสูงวัย ได้กำหนดประเด็นการปฏิรูประบบเพื่อรองรับสังคมสูงวัยประกอบด้วยประเด็นปฏิรูป 4 ด้านหลัก ได้แก่ ประเด็นที่ 1 การปฏิรูประบบเพื่อรองรับสังคมสูงวัยด้านเศรษฐกิจ ประเด็นที่ 2 การปฏิรูประบบเพื่อรองรับสังคมสูงวัยด้านการปรับสภาพแวดล้อม สิ่งอำนวยความสะดวกและบริการสาธารณะที่เอื้อต่อการใช้ชีวิตของผู้สูงอายุ ประเด็นที่ 3 การปฏิรูประบบเพื่อรองรับสังคมสูงวัยด้านสุขภาพ และประเด็นที่ 4 การปฏิรูประบบเพื่อรองรับสังคมสูงวัยด้านสังคม (The Secretariat of The House of Representatives, 2015)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีขั้นตอนดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหารในระดับนโยบายเกี่ยวกับผู้สูงอายุในภาครัฐ เจ้าหน้าที่หน่วยงานที่ทำงานเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ และตัวแทนผู้สูงอายุ จำนวน 20 คน โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) คือ คัดเลือกพื้นที่เขตที่เป็นสังคมสูงอายุอย่างสมบูรณ์ (Complete-aged Society) จำนวน 4 เขต จาก จำนวน 23 เขตพื้นที่ (สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง, ธันวาคม 2564) ได้แก่ เขตพระนคร เขตดินแดง เขตพระโขนง และเขตลาดพร้าว หลังจากนั้นผู้วิจัยได้คัดเลือกจำนวนผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นผู้สูงอายุในแต่ละเขต ได้ตัวแทนผู้สูงอายุจากแต่ละเขตๆ ละ 4 คน ใน 4 เขต รวมผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง (Structured Interview) ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์เป็นมาตรฐานเดียวกัน ทำให้สามารถหาคำตอบที่นอกประเด็นออกไปได้ มีประสิทธิภาพสูง เก็บข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว ประหยัดเวลา เงินทุน และแรงงาน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documentary Study) โดยผู้วิจัยศึกษาจากกฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง หนังสือสั่งการ เอกสารตำราต่าง ๆ และจากการค้นคว้าทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

2. การสำรวจภาคสนาม (Field Survey Research) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interview) ด้วยแบบสัมภาษณ์มีโครงสร้าง (Structured Interview)

3. การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม โดยผู้วิจัยจะทำการสังเกตการณ์ในขณะที่ได้ดำเนินการเข้าร่วมกิจกรรม การประชุม การสัมมนา และเข้าไปใช้ชีวิตร่วมกับกลุ่มผู้สูงอายุ ซึ่งผู้วิจัยใช้กระบวนการ 3 ขั้นตอน คือ การสังเกต การซักถาม และการจัดบันทึก (Chantavanich, 1999)

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลมาจัดระเบียบข้อมูล โดยจัดกระทำเป็นหมวดหมู่อย่างเป็นระบบ แล้ววิเคราะห์ข้อมูล โดยนำข้อมูลที่จัดระเบียบแล้วมาเรียบเรียง ตีความ ตามหลักตรรกะ และวิเคราะห์เป็นข้อสรุปแบบพรรณนาความ

ผลการวิจัย

(1) สภาพปัญหาการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เปลี่ยนการเป็นพลัง ร่วมพัฒนาสังคม พบว่าการกำหนดนโยบายไม่สามารถตอบสนองปัญหาได้อย่างแท้จริง สวัสดิการสังคมที่รัฐจัดให้กับผู้สูงอายุไม่เพียงพอกับความต้องการ และไม่ครอบคลุมผู้สูงอายุทั้งหมด และผู้สูงอายุบางส่วนคาดหวังพึ่งรัฐมากเกินไป ทำให้ขาดความกระตือรือร้นที่จะหารายได้ด้วยตนเอง นอกจากนี้ยังขาดแคลนงบประมาณ เครื่องมือวัสดุ อุปกรณ์ต่างๆ บุคลากร และการจัดการที่เหมาะสม จึงทำให้ไม่สามารถสร้างความเข้มแข็งให้แก่ผู้สูงอายุให้สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน ดังคำสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้ “...คนกลุ่มนี้อยู่ในภาวะพึ่งพิงมากกว่ากลุ่มอื่น โดยเฉพาะเรื่องความมั่นคงทางรายได้ที่ยังคงมีความเหลื่อมล้ำสูง ยังมีคนตกหล่นที่ควรจะได้รับจากภาครัฐอยู่อีกมาก...” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2, ผู้บริหารในระดับนโยบายเกี่ยวกับผู้สูงอายุในภาครัฐ) “...ผมมองว่าตอนนี้ผู้สูงอายุบางส่วน เอาเป็นว่าส่วนใหญ่เลยแหละ ยังหวังพึ่งพิงสวัสดิการจากรัฐจริงๆ เพราะอย่างที่ทราบกันดี ตอนนี้เราไม่อาจคาดหวังให้ลูกหลานมาเลี้ยงดูเราได้เหมือนในอดีตแล้ว ก็มีแต่สวัสดิการจากรัฐที่จะช่วยได้...” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 12, เจ้าหน้าที่มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย) และ “...การสร้างหลักประกันด้านสุขภาพ การรักษาพยาบาลอะไรต่าง ๆ ยังมีปัญหาอยู่เลย โรงพยาบาลที่ให้เลือกรักก็มีจำกัด คุณภาพการให้บริการก็ไม่ได้ บุคลากรเองก็มีไม่พอ มีปัญหาเรื่องการส่งต่อบ่อย ๆ...” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 18, ผู้สูงอายุเขตพระโขนง)

(2) การดำเนินการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เปลี่ยนการเป็นพลัง ร่วมพัฒนาสังคม

2.1 การสร้างระบบคุ้มครองและสวัสดิการผู้สูงอายุ พบว่า จะต้องมีการบูรณาการจากหลายภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และภาคประชาชน เพื่อรองรับจำนวนผู้สูงอายุที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ผู้สูงอายุต้องได้รับการขึ้นพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าและศักดิ์ศรี ได้แก่ บริการด้านสุขภาพอนามัย บริการสวัสดิการด้านเบี้ยยังชีพ บริการด้านที่อยู่อาศัย บริการด้านการศึกษา การทำงานและการมีรายได้ นันทนาการ และบริการทางสังคมทั่วไป เป็นต้น โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ ดังคำสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้ “...พูดตรง ๆ คือตอนนี้เรามีมาตรการดูแลช่วยเหลือไว้เรียบร้อยแล้ว จะสุขภาพอนามัย การจ่ายเบี้ยคนชรา การจ้างงาน การศึกษา ให้สินเชื่อที่อยู่อาศัย และการบริการทางสังคมต่าง ๆ...” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1, ผู้บริหารในระดับนโยบายเกี่ยวกับผู้สูงอายุในภาครัฐ) “...ต้องได้รับการสาธารณสุขและสวัสดิการจากรัฐที่จำเป็น อย่างทั่วถึง เท่าเทียมและเป็นธรรม เพื่อให้ทุกคนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น สมศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์...” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 10, เจ้าหน้าที่กระทรวงมหาดไทย) และ “...ต้องร่วมมือกัน ทั้งรัฐ เอกชน ประชาสังคม ประชาชน ต้องช่วยกัน ไม่อย่างนั้นการแก้ปัญหาไม่มีทางสำเร็จ...” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 16, ผู้สูงอายุเขตดินแดง)

2.2 การส่งเสริมการมีงานทำและมีรายได้ของผู้สูงอายุ พบว่า หน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบจะต้องเสริมสร้างทักษะทางเลือกอาชีพให้ผู้สูงอายุ โดยการจัดการอบรมให้ความรู้และฝึกทักษะอาชีพ การศึกษาดูงาน

การช่วยติดต่อประสานงาน ให้คำปรึกษาแนะนำ และการให้ข้อมูลข่าวสาร ในขณะที่ภาคเอกชน ต้องดำเนินการในเรื่องการจ้างงานผู้สูงอายุในสถานประกอบการของตนเอง ส่วนภาคประชาสังคมและภาคประชาชนทำหน้าที่เป็นฟันเฟืองดำเนินการขับเคลื่อนนโยบายการส่งเสริมการมีงานทำให้ผู้สูงอายุสู่การปฏิบัติ อาทิ การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ และสร้างความรู้ เป็นต้น ดังคำสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้

“...กระทรวงแรงงานทำแนวปฏิบัติสำหรับเอกชนที่ประสงค์จะจ้างงานผู้สูงอายุ ว่าจะต้องให้ค่าตอบแทนขั้นต่ำเท่าไรต่อชั่วโมง ระยะเวลาการทำงานต่อวัน และลักษณะงานที่ต้องปลอดภัย เราจะทำให้สิทธิประโยชน์ทางภาษี...” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 8, เจ้าหน้าที่กระทรวงแรงงาน) “..การทำงานของสูงอายุจะช่วยให้เรื่องของการสร้างระบบเศรษฐกิจของประเทศได้มาก ทำให้ประเทศไทยฐานะทางการเงินที่มั่นคง ต้องส่งเสริมให้มีงานทำ ผู้สูงอายุจะต้องมีรายได้ สร้างศักดิ์ศรีให้เป็นผู้มีบทบาทในสังคม..” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 13, เจ้าหน้าที่มูลนิธิพัฒนางานผู้สูงอายุ) และ “...ต้องให้ผู้สูงอายุได้เข้ารับการฝึกอบรมมีทักษะทางอาชีพอย่างต่อเนื่อง พาไปศึกษาดูงาน คอยประสานความช่วยเหลือ ให้ความช่วยเหลือในเรื่องปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดจากการทำงาน...” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 18, ผู้สูงอายุเขตพระโขนง)

2.3 การพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุด้านการงานและการศึกษา พบว่า จะต้องการจัดตั้งศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในหลากหลายรูปแบบเพื่อเพิ่มพูนความรู้ที่จำเป็นในดำเนินชีวิตประจำวัน และทักษะในการประกอบอาชีพให้ผู้สูงอายุ โดยอาศัยกลไกความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และภาคประชาชนร่วมกัน ในการจัดทำแผนการพัฒนาศักยภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ ดังคำสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้ “...ขณะนี้เรามีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ การพัฒนากิจกรรม สำหรับวัยสูงอายุ โดยเฉพาะการเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีเพื่อช่วยเหลือในการใช้ชีวิตประจำวัน...” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 7, เจ้าหน้าที่กระทรวงแรงงาน) “...เพื่อช่วยเพิ่มความสามารถในการหารายได้ให้กับผู้สูงอายุ ตอนนี้ทั้งภาครัฐและเอกชนได้มีความร่วมมือกัน จัดโครงการฝึกอบรมแรงงานสูงอายุเพิ่มขึ้น หลากหลายมากขึ้น...” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 11, เจ้าหน้าที่สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ) และ “...ตอนนี้ผู้สูงอายุต้องปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตและดูแลสุขภาพของตัวเองให้มากขึ้น เพื่อเตรียมพร้อมตัวเองให้มีความมั่นคงทางด้านรายได้ ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ไม่ใช่ภาระของลูกหลานแล้ว เรายังสามารถออกมาใช้ชีวิตได้ ยังมีไฟที่จะทำประโยชน์ให้กับสังคมต่อไป...” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 14, ผู้สูงอายุเขตพระนคร)

2.4 ระบบสุขภาพเพื่อรองรับสังคมสูงอายุ พบว่า ต้องจัดให้มีระบบและการเข้าถึงบริการสุขภาพที่ครอบคลุม มีระบบบริการที่มีคุณภาพ ได้มาตรฐาน และมีความปลอดภัย ปรับเปลี่ยนแนวคิดการทำงานของหน่วยงานที่รับผิดชอบจากเชิงรับมาเป็นเชิงรุก เน้นแก้ปัญหาที่ต้นเหตุแทนปลายเหตุบนพื้นฐานของข้อเท็จจริง ลดความเหลื่อมล้ำเรื่องของสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ให้ความสำคัญกับบทบาทของชุมชนต่อการดูแลผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับการดูแลและช่วยเหลืออย่างมีประสิทธิภาพ จากกลุ่มคนในชุมชน อาทิ ผู้นำชุมชน กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขในชุมชน สมาชิกชมรมผู้สูงอายุ วัด โรงเรียน และเพื่อนบ้าน เป็นต้น ดังคำสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้ “...ยกระดับระบบสุขภาพการดูแลผู้สูงอายุให้มีคุณภาพ ได้มาตรฐาน การเข้าถึง ความครอบคลุม ความปลอดภัย ต้องยึดเป็นหลักสำคัญ...” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4, เจ้าหน้าที่กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์) “...ต้องทำงานเชิงรุก ในการสร้างเสริมสุขภาพอนามัย การป้องกัน การควบคุม การรักษา และฟื้นฟูสมรรถภาพ ต้องดำเนินงานอย่างเป็นระบบ หาแนวทางการลดความเหลื่อมล้ำต่าง ๆ...” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 9, เจ้าหน้าที่กระทรวงมหาดไทย) และ “...บทบาทชุมชน คนในชุมชน นั้นสำคัญมาก มีความใกล้ชิดและสนิทสนมกับผู้สูงอายุมากที่สุด และมีศักยภาพในการดูแลผู้สูงอายุ เช่น กลุ่มอาสาสมัคร วัด โรงเรียน ผู้นำชุมชน สาธารณสุขในชุมชน...” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 12, เจ้าหน้าที่มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย)

2.5 สภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวย พบว่า ต้องจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ เน้นความปลอดภัย โดยการจัดให้มีระบบโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสมกับการใช้ชีวิตประจำวัน ทั้งภายในและภายนอกบ้าน โดยเฉพาะสภาพแวดล้อมในพื้นที่สาธารณะต้องคำนึงถึงสภาวะสุขภาพผู้สูงอายุด้วย เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างสะดวกสบายมากขึ้น อาทิ การสร้างทางเดินที่ราบเรียบ สะดวกสบาย การจัดให้มีพื้นที่สีเขียว และอุปกรณ์ช่วยเหลืออื่น ๆ ในชุมชนอย่างเพียงพอ รวมทั้งการมีไฟส่องสว่างที่เพียงพอในถนนต่าง ๆ เป็นต้น ดังคำสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้ “...การจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม ต้องเริ่มจากที่บ้านของผู้สูงอายุเลย ต้องปรับเปลี่ยนพื้นที่บริเวณให้สะดวกต่อการดำเนินชีวิต ป้องกันการเกิดอุบัติเหตุ...” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 5, เจ้าหน้าที่กระทรวงสาธารณสุข) “...ปรับปรุงพื้นที่สาธารณะที่ผู้สูงอายุมาใช้ประโยชน์ เช่น ถนน สวนสาธารณะ ศูนย์การเรียนรู้ สถานที่ราชการ ให้เหมาะสม ผู้สูงอายุเขาจะได้สามารถใช้ชีวิตประจำวันได้ด้วยตนเองอย่างปลอดภัย มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุข...” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 11, เจ้าหน้าที่สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ) และ “...ควรมีการจัดเตรียมพื้นที่ในชุมชนให้มีจุดเชื่อมต่อต่าง ๆ เหมาะสมกับการใช้งาน มีทางลาด มีราวจับ มีอุปกรณ์ช่วยเหลือผู้สูงอายุในชุมชน...” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 19, ผู้สูงอายุเขตลาดพร้าว)

2.6 การส่งเสริมการรวมกลุ่มและสร้างความแข็งแกร่งขององค์กรผู้สูงอายุ พบว่า การสนับสนุนกลุ่มกิจกรรมของผู้สูงอายุให้สามารถดำเนินงานได้อย่างเข้มแข็ง ยั่งยืน และต่อเนื่อง โดยการจัดหาทรัพยากรให้เพียงพอต่อการดำเนินการที่มีประสิทธิผล ส่งเสริมบทบาทของกลุ่มหรือองค์กรผู้สูงอายุให้เป็นศูนย์กลางในการให้บริการแก่ผู้สูงอายุในชุมชนด้านต่าง ๆ อาทิ แหล่งพบปะสังสรรค์ ศูนย์กลางด้านข่าวสารที่เป็นประโยชน์สำหรับผู้สูงอายุ การทำกิจกรรมอันเป็นประโยชน์ต่อสังคม ดังคำสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้ “...การจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุ จะทำให้ผู้สูงอายุมีกิจกรรมสันทนาการ สร้างความอบอุ่นให้แก่ผู้สูงอายุเป็นแนวทางในการสร้างคุณภาพชีวิตด้านจิตใจให้ผู้สูงอายุ...” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 6, เจ้าหน้าที่กระทรวงสาธารณสุข) “...ควรสนับสนุนทรัพยากรในจัดตั้งกลุ่มต่าง ๆ ให้มีความกระจายอย่างทั่วถึงทุกชุมชน สร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มให้เข้มแข็ง...” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 13, เจ้าหน้าที่มูลนิธิพัฒนางานผู้สูงอายุ) และ “...สนับสนุนการพัฒนากลุ่มต่าง ๆ ของผู้สูงอายุ ทั้ง สมาคม กลุ่มเครือข่าย ชมรม โดยรัฐต้องสนับสนุนความช่วยเหลือในด้านงบประมาณ และอื่น ๆ อย่างเต็มที่...” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 17, ผู้สูงอายุเขตพระโขนง)

(3) แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เปลี่ยนการะเป็นพลัง ร่วมพัฒนาสังคม พบว่า ภาครัฐควรให้ความสำคัญกับการส่งเสริมสถาบันครอบครัว และบทบาทของชุมชนในการดูแลผู้สูงอายุ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องเน้นการทำงานแบบบูรณาการทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และภาคประชาชน โดยสร้างกลไกความร่วมมือในระดับต่าง ๆ เพื่อร่วมกันกำหนดทิศทาง วางแผน และกำกับติดตาม ต้องสร้างโอกาสการเข้าถึงบริการของรัฐ ส่งเสริมคุณภาพชีวิต ลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีงานทำ ตลอดจนกิจกรรมทางสังคมที่เหมาะสม เพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตทั้งทางกาย จิต และสังคม ดังคำสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้ “...เมื่อผู้สูงอายุมีปัญหาด้านสภาพร่างกาย สมาชิกในครอบครัวและชุมชน สำคัญมากจริง ๆ จึงต้องเข้ามามีบทบาท แต่ตอนนี้โครงสร้างของครอบครัวเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตมาก สถาบันครอบครัวมีความอ่อนแอจนน่าใจหาย ชุมชนเองก็เหมือนกัน ต้องส่งเสริมในส่วนนี้เพิ่มขึ้น เพราะสำคัญเลยนะสองส่วนนี้...” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3, เจ้าหน้าที่กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์) “...การขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุ จะทำงานกันแบบแยกส่วนไม่ได้ ทุกส่วนต้องบูรณาการความร่วมมือกัน ถึงจะเกิดผลสำเร็จในงานที่ทำ...” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 11, เจ้าหน้าที่สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ) และ “...ภาครัฐควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ทั้งในระยะสั้น ระยะ

ยาว เช่น การจัดสวัสดิการถ้วนหน้า การส่งเสริมอาชีพ เพื่อช่วยพวกเขาเหล่านี้เกิดมีพลังใช้ชีวิตได้นานที่สุด สร้างสังคมสูงวัยที่เป็นธรรมและเท่าเทียม...” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 20, ผู้สูงอายุเขตลาดพร้าว)

อภิปรายผล

1) สภาพปัญหาการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เปลี่ยนการเป็นพลัง ร่วมพัฒนาสังคม พบว่าการกำหนดนโยบายไม่สามารถตอบสนองปัญหาได้อย่างแท้จริง สวัสดิการสังคมที่รัฐจัดให้กับผู้สูงอายุไม่เพียงพอกับความต้องการ และไม่ครอบคลุมผู้สูงอายุทั้งหมด และผู้สูงอายุบางส่วนคาดหวังพึ่งรัฐมากเกินไป ทำให้ขาดความกระตือรือร้นที่จะหารายได้ด้วยตนเอง นอกจากนี้ยังขาดแคลนงบประมาณ เครื่องมือวัสดุ อุปกรณ์ต่างๆ บุคลากร และการจัดการที่เหมาะสม จึงทำให้ไม่สามารถสร้างความเข้มแข็งให้แก่ผู้สูงอายุให้สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับแนวคิดของ Friedlander and Apte (1980) กล่าวว่า สวัสดิการสังคมเป็นระเบียบนโยบาย ผลประโยชน์ และบริการ ซึ่งจะทำให้การดำเนินการจัดบริการต่าง ๆ เป็นไปโดยสอดคล้องกับความต้องการ ของสังคม เป็นที่ยอมรับกันว่าสวัสดิการสังคมเป็นบริการพื้นฐานที่มีความสำคัญทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและถาวรเปลี่ยนแปลงจากสถานะที่เคยยากลำบากไปสู่สิ่งที่คาดหวังว่าดีกว่า รวมไปถึงความอุดมสมบูรณ์ในที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สูดาร์ตัน สูดสมบุญ (Sudsomboon, 2014) เรื่อง สวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่า การจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุไทยยังมีปัญหาและอุปสรรค หลายประการ เช่น 1) ขาดการบูรณาการและขาดความต่อเนื่อง ซึ่งหมายถึง การดำเนินงานด้านสวัสดิการ ผู้สูงอายุแยกส่วนระหว่างงานด้านสุขภาพกับงานด้านสังคม กระจายความรับผิดชอบตามหน่วยงานต่าง ๆ ของภาครัฐ 2) ขาดการนำนโยบายสู่การปฏิบัติอย่างแท้จริง 3) ความไม่พร้อมของงบประมาณและการขาดแคลน บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในด้านผู้สูงอายุโดยตรง และ 4) สวัสดิการสังคมที่รัฐจัดให้กับผู้สูงอายุยังไม่เพียงพอกับความต้องการของผู้สูงอายุ ไม่สามารถตอบสนองปัญหาได้อย่างแท้จริงและไม่ครอบคลุมผู้สูงอายุได้ทั้งหมด

2) การดำเนินการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เปลี่ยนการเป็นพลัง ร่วมพัฒนาสังคม

2.1 การสร้างระบบคุ้มครองและสวัสดิการผู้สูงอายุ พบว่า จะต้องมีการบูรณาการจากหลายภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และภาคประชาชน เพื่อรองรับจำนวนผู้สูงอายุที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ผู้สูงอายุต้องได้รับบริการขั้นพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าและศักดิ์ศรี ได้แก่ บริการด้านสุขภาพอนามัย บริการสวัสดิการด้านเบี้ยยังชีพ บริการด้านที่อยู่อาศัย บริการด้านการศึกษา การทำงานและการมีรายได้ นันทนาการ และบริการทางสังคมทั่วไป เป็นต้น โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ สอดคล้องกับ แผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545 – พ.ศ. 2564) กำหนดให้แผนฉบับนี้เป็นแผนยุทธศาสตร์ 5 หมวด ได้แก่ 1) ยุทธศาสตร์ด้านการเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพ 2) ยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมผู้สูงอายุ 3) ยุทธศาสตร์ด้านระบบคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ 4) ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาทางด้านผู้สูงอายุระดับชาติ 5) ยุทธศาสตร์การประมวลและพัฒนาองค์ความรู้ด้านสูงอายุและการติดตามประเมินผลการดำเนินการตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติของคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ปิยลักษณ์ โพธิวรรณ และกิตติกรณ์ บำรุงบุญ (Phothiwan and Bamrungboon, 2015) เรื่อง แนวทางการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุเทศบาลเมืองมหาสารคาม อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ผลการศึกษาพบว่า กลยุทธ์ที่เหมาะสมในการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุของเทศบาลเมืองมหาสารคาม มีแนวทางสำคัญเพื่อใช้ในการกำหนดแนวทางการจัดสวัสดิการทางสังคม จำนวน 6 กลยุทธ์ ดังนี้ 1) กลยุทธ์สร้างเครือข่ายการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุแบบบูรณาการในจังหวัดมหาสารคาม 2) กลยุทธ์การพัฒนากระบวนมาตรฐานการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ 3) กลยุทธ์การเชื่อมโยง เครือข่าย

ระบบฐานข้อมูลสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ (สารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการ) 4) กลยุทธ์ เสริมสร้างเครือข่าย เพื่อการพัฒนาศักยภาพบุคลากรผู้ปฏิบัติงานด้านสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ 5) กลยุทธ์สร้างเสริมการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วมระหว่างหน่วยงาน และ 6) กลยุทธ์พัฒนาฐานข้อมูลเพื่อการบริหารจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุ

2.2 การส่งเสริมการมีงานทำและมีรายได้ของผู้สูงอายุ พบว่า หน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบจะต้องเสริมสร้างทักษะทางเลือกอาชีพให้ผู้สูงอายุ โดยการจัดการอบรมให้ความรู้และฝึกทักษะอาชีพ การศึกษาดูงาน การช่วยติดต่อประสานงาน ให้คำปรึกษาแนะนำ และการให้ข้อมูลข่าวสาร ในขณะที่ภาคเอกชน ต้องดำเนินการในเรื่องการจ้างงานผู้สูงอายุในสถานประกอบการของตนเอง ส่วนภาคประชาสังคมและภาคประชาชนทำหน้าที่เป็นพันธมิตรดำเนินการขับเคลื่อนนโยบายการส่งเสริมการมีงานทำให้ผู้สูงอายุสู่การปฏิบัติ อาทิ การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ และสร้างความรู้ เป็นต้น สอดคล้องกับแนวคิดของ Abraham and Hansson (1995) กล่าวว่า ศักยภาพในการทำงานสะท้อนถึงสถานภาพในที่ทำงาน การยอมรับนับถือ และสายสัมพันธ์อันดีจากเพื่อนร่วมงาน ผลิตภาพ สุขภาพของพนักงาน อิศรภาพในการทำงาน ประสิทธิภาพของงาน การเติบโตของธุรกิจ สถานะทางการเงิน การเติบโตใน สายอาชีพ ความผูกพันในองค์กร ตลอดจนความชำนาญจนเป็นที่ยอมรับ เช่นเดียวกับ โดยผู้ที่มี ศักยภาพในการทำงานสูงจะมีผลการปฏิบัติงานสูงเช่นกัน

ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ศิริยา สุขอนันต์ (Sukanan, 2019) เรื่อง กลยุทธ์ส่งเสริมการทำงานของผู้สูงอายุไทย ผลจากการประมวลข้อมูลทั้งหมดนำมาสู่การกำหนดกลยุทธ์ในการส่งเสริมการทำงาน 5 กลยุทธ์ คือ 1) จัดทำฐานข้อมูลของผู้สูงอายุและกลไกในระดับพื้นที่ 2) สร้างค่านิยมในการส่งเสริมการทำงานของผู้สูงอายุ 3) ส่งเสริมการบูรณาการด้านการทำงานของผู้สูงอายุ 4) ส่งเสริม พัฒนาอาชีพให้ครบวงจรเพื่อการขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุ และ 5) พัฒนาระบบความคุ้มครองในการทำงานของผู้สูงอายุ

2.3 การพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุด้านการงานและการศึกษา พบว่า จะต้องการจัดตั้งศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในหลากหลายรูปแบบเพื่อเพิ่มพูนความรู้ที่จำเป็นในดำเนินชีวิตประจำวัน และทักษะในการประกอบอาชีพให้ผู้สูงอายุ โดยอาศัยกลไกความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และภาคประชาชนร่วมกัน ในการจัดทำแผนการพัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ สอดคล้องกับแนวคิดของ Matteson and McConnell (1988) ได้เสนอแนวคิดที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุว่า ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่มีศักยภาพในการพัฒนาทางด้านสติปัญญา มีทักษะในการกระทำมีแรงจูงใจในการดูแลตนเอง และเป็นผู้ได้รับการดูแลจากสมาชิกในครอบครัว ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ทาเกะไรราต (Thakrairat, 2015) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืนในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ ผลการศึกษาพบว่า ด้านบริบท สถานการณ์และสถานภาพ องค์ความรู้และสิทธิของผู้สูงอายุพบว่า การดูแลตนเองของผู้สูงอายุมีรูปแบบกิจกรรมที่เน้นในการดูแลสุขภาพทางด้านกาย จิตใจ อารมณ์และสังคม รวมถึงการสร้างคุณค่าของตัวเองและการถ่ายทอด ผู้สูงอายุมีองค์ความรู้และภูมิปัญญาในหลาย ๆ ด้าน และผู้สูงอายุมีแนวคิดในการนำองค์ความรู้และภูมิปัญญาในด้านต่าง ๆ มาถ่ายทอดเพื่อให้เด็ก เยาวชน บุคคลทั่วไปได้เรียนรู้ โดยปัจจัยเกื้อหนุน ได้แก่ การมีส่วนร่วม ความสนใจ ความถนัดของผู้สูงอายุ และผลประโยชน์ที่จะได้รับ การสร้างกลุ่มเครือข่าย และการสนับสนุนจากภาครัฐและภาคเอกชน

2.4 ระบบสุขภาพเพื่อรองรับสังคมสูงอายุ พบว่า ต้องจัดให้มีระบบและการเข้าถึงบริการสุขภาพที่ครอบคลุม มีระบบบริการที่มีคุณภาพ ได้มาตรฐาน และมีความปลอดภัย ปรับเปลี่ยนแนวคิดการทำงานของหน่วยงานที่รับผิดชอบจากเชิงรับมาเป็นเชิงรุก เน้นแก้ปัญหาที่ต้นเหตุแทนปลายเหตุบนพื้นฐานของข้อเท็จจริงลดความเหลื่อมล้ำเรื่องของสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ให้ความสำคัญกับบทบาทของชุมชนต่อการดูแลผู้สูงอายุ

เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับการดูแลและช่วยเหลืออย่างมีประสิทธิภาพ จากกลุ่มคนในชุมชน อาทิ ผู้นำชุมชน กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขในชุมชน สมาชิกชมรมผู้สูงอายุ วัด โรงเรียน และเพื่อนบ้าน เป็นต้น สอดคล้องกับแนวคิดของ Brown and Lewis (1976) กล่าวว่า การเข้าถึงบริการของโรงพยาบาลต้องประกอบด้วย ความเพียงพอของสถานที่ให้บริการ การมีจำนวนเจ้าหน้าที่ตามจำเป็นและเพียงพอต่อความต้องการของผู้ป่วย การมีการปฏิรูประบบการดูแลรักษาสุขภาพให้เหมาะสมทันสมัย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ วิราพรธณ วิโรจน์รัตน์ และคณะ (Wirotarat et al, (2014) เรื่อง การพัฒนาระบบบริการสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุที่ต้องพึ่งพาผู้อื่น ผลการศึกษาพบว่า การนำรูปแบบการดูแลผู้สูงอายุที่ต้องพึ่งพาผู้อื่นโดยใช้ชุมชนเป็นฐานโดยมีอาสาสมัครเป็นผู้ประสานความร่วมมือในการดูแลผู้สูงอายุ ระหว่าง ครอบครัว ชุมชน และศูนย์บริการสาธารณสุขไปทดลองใช้ พบว่าผู้สูงอายุมีความพึงพอใจสูงกว่าก่อนให้บริการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) ผู้สูงอายุและผู้ดูแลเข้าถึงบริการได้สูงขึ้นกว่าก่อนให้บริการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) อย่างไรก็ตามภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุและความพึงพอใจในบริการของผู้ดูแลไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

2.5 สภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวย พบว่า ต้องจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ เน้นความปลอดภัย โดยการจัดให้มีระบบโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสมกับการใช้ชีวิตประจำวัน ทั้งภายในและภายนอกบ้านโดยเฉพาะสภาพแวดล้อมในพื้นที่สาธารณะต้องคำนึงถึงสภาวะสุขภาพผู้สูงอายุด้วย เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างสะดวกสบายมากขึ้น อาทิ การสร้างทางเดินที่ราบเรียบ สะดวกสบาย การจัดให้มีพื้นที่สีเขียว และอุปกรณ์ช่วยเหลืออื่น ๆ ในชุมชนอย่างเพียงพอ รวมทั้งการมีไฟส่องสว่างที่เพียงพอในถนนต่าง ๆ เป็นต้น สอดคล้องกับแนวคิดของ Lawton (1983) ได้เสนอแนวคิดโมเดลสภาพแวดล้อมเพื่อการมีชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุ โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ คือ 1) ความผาสุกเชิงจิตวิทยา (Psychological Well Being) 2) พฤติกรรมสมรรถนะ (Behavioral Competence) 3) การรับรู้คุณภาพชีวิต (Perceived Quality of Life) และ 4) สภาพแวดล้อมเชิงประจักษ์ (Objective Environment) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับประมวลรายงานวาระปฏิรูปที่ 30: การปฏิรูประบบเพื่อรองรับสังคมสูงวัย ได้กำหนดประเด็นการปฏิรูประบบเพื่อรองรับสังคมสูงวัยประกอบด้วยประเด็นปฏิรูป 4 ด้านหลัก ได้แก่ ประเด็นที่ 1 การปฏิรูประบบเพื่อรองรับสังคมสูงวัยด้านเศรษฐกิจ ประเด็นที่ 2 การปฏิรูประบบเพื่อรองรับสังคมสูงวัยด้านการปรับสภาพแวดล้อม สิ่งอำนวยความสะดวกและบริการสาธารณะที่เอื้อต่อการใช้ชีวิตของผู้สูงอายุ ประเด็นที่ 3 การปฏิรูประบบเพื่อรองรับสังคมสูงวัยด้านสุขภาพ และประเด็นที่ 4 การปฏิรูประบบเพื่อรองรับสังคมสูงวัยด้านสังคม ของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร และยังสอดคล้องกับการศึกษาของ นอรีณี ตะหวา และ ปวีตร ชัยวิสิทธิ์ (Tawa and Chaivisit, 2016) เรื่อง การจัดการสภาพแวดล้อมและที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นต่อแนวคิดการจัดการสภาพแวดล้อมและที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นในด้านสามารถเข้าถึงได้ง่าย อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.25$) รองลงมาคือด้านความปลอดภัยทางด้านกายภาพ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.19$) ด้านดูแลรักษาอยู่ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.09$) และด้านสามารถสร้างแรงกระตุ้นให้ผู้สูงอายุได้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.64$) ตามลำดับ การประเมินมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมของผู้สูงอายุ พบว่าห้องน้ำไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน (ร้อยละ 47.10) ห้องนอน (ร้อยละ 33.20) และลักษณะที่พักอาศัยไม่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ (ร้อยละ 29.90)

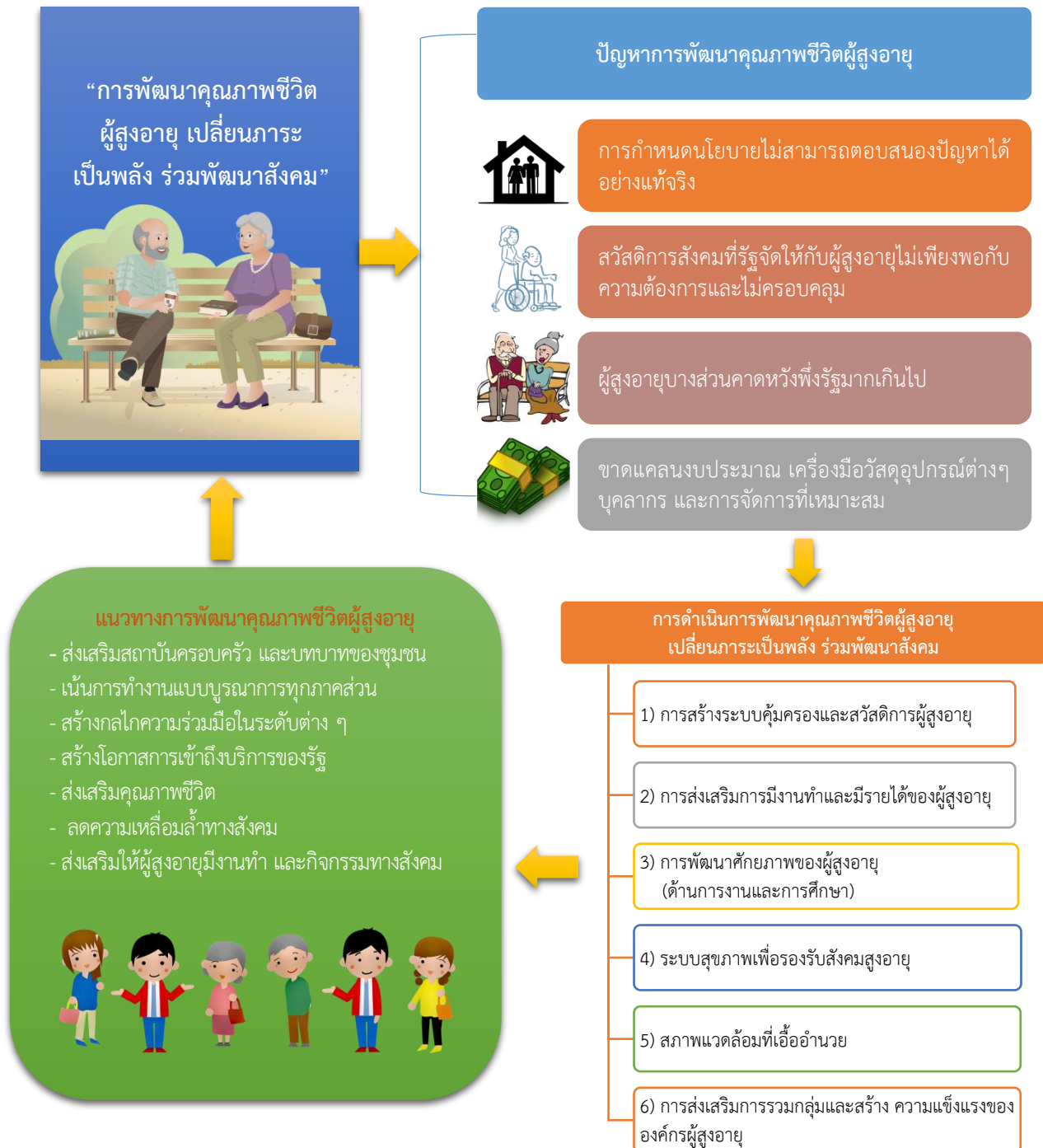
2.6 การส่งเสริมการรวมกลุ่มและสร้างความแข็งแกร่งขององค์กรผู้สูงอายุ พบว่า การสนับสนุนกลุ่มกิจกรรมของผู้สูงอายุให้สามารถดำเนินงานได้อย่างเข้มแข็ง ยั่งยืน และต่อเนื่อง โดยการจัดหาทรัพยากรให้เพียงพอต่อการดำเนินการที่มีประสิทธิผล ส่งเสริมบทบาทของกลุ่มหรือองค์กรผู้สูงอายุให้เป็นศูนย์กลางในการ

ให้บริการแก่ผู้สูงอายุในชุมชนด้านต่าง ๆ อาทิ แหล่งพบปะสังสรรค์ ศูนย์กลางด้านข่าวสารที่เป็นประโยชน์สำหรับผู้สูงอายุ การทำกิจกรรมอันเป็นประโยชน์ต่อสังคม สอดคล้องกับแนวคิดของแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) ฉบับปรับปรุง ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2552 ในยุทธศาสตร์ที่ 2 ยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมและพัฒนาผู้สูงอายุ มาตรการที่ 2 คือมาตรการส่งเสริมการรวมกลุ่มและสร้างความเข้มแข็งขององค์กรผู้สูงอายุ โดย 1) ส่งเสริมการจัดตั้งและดำเนินงานชมรมผู้สูงอายุและเครือข่าย 2) สนับสนุนกิจกรรมขององค์กรเครือข่ายผู้สูงอายุ และมาตรการที่ 3) ส่งเสริมด้านการทำงานและการหารายได้ผู้สูงอายุ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ อัญชิรณา จันทรปิฎก (Chantarapitaka, 2017) เรื่อง การขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อผู้สูงอายุไปสู่การปฏิบัติของชมรมผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า ด้านบริบทการบริหารจัดการชมรมผู้สูงอายุ ชมรมผู้สูงอายุมีการก่อตั้ง 2 ลักษณะ คือ เกิดจากการรวมกลุ่มกันเองโดยผู้สูงอายุและเกิดจากการสนับสนุนจากหน่วยงานคือศูนย์บริการสาธารณสุข การบริหารจัดการชมรมเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานชมรมผู้สูงอายุในเครือข่าย สมาคมสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทยฯ และมีการดำเนินกิจกรรมของชมรมทางด้านสุขภาพ การส่งเสริมอาชีพ บำเพ็ญประโยชน์ ประเพณีและศาสนา การส่งเสริมด้านการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ผู้สูงอายุ และการเข้าร่วมกิจกรรมกับสมาคมสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทยฯ และสหพันธ์ชมรมผู้สูงอายุกรุงเทพมหานคร ในด้านบทบาทการดำเนินนโยบายสาธารณะเพื่อผู้สูงอายุไปสู่การปฏิบัติ พบว่า ในด้านการระดมพลังและด้านการปฏิบัติชมรมผู้สูงอายุมีการดำเนินการอยู่ในระดับน้อย ในขณะที่ด้านการสร้างความต่อเนื่อง พบว่า ชมรมผู้สูงอายุมีการดำเนินการอยู่ในระดับมาก

3) แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เปลี่ยนภาระเป็นพลัง ร่วมพัฒนาสังคม พบว่า ภาครัฐควรให้ความสำคัญกับการส่งเสริมสถาบันครอบครัว และบทบาทของชุมชนในการดูแลผู้สูงอายุ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องเน้นการทำงานแบบบูรณาการทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และภาคประชาชน โดยสร้างกลไกความร่วมมือในระดับต่าง ๆ เพื่อร่วมกันกำหนดทิศทาง วางแผน และกำกับติดตาม ต้องสร้าง โอกาสการเข้าถึงบริการของรัฐ ส่งเสริมคุณภาพชีวิต ลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีงานทำ ตลอดจนกิจกรรมทางสังคมที่เหมาะสม เพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตทั้งทางกาย จิต และสังคม สอดคล้องกับแนวคิดของ Zhan (1992) อธิบายถึงคุณภาพชีวิตว่าหมายถึงระดับที่บุคคลมีความพอใจใน ชีวิตที่เกิดขึ้นในแต่ละบุคคล อันมาจากปัจจัยพื้นฐานของบุคคล สภาวะทางสังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมและอายุ มีอิทธิพลต่อการรับรู้ต่อการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสิ่งแวดล้อม ซึ่งประเมินได้ทั้งด้านวัตถุวิสัย ประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านจิตใจในชีวิต ด้านสุขภาพ การทำงานของร่างกาย และด้านสังคมเศรษฐกิจ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ศิลปสวย ระวีแสงสุรย์ (Raweesangsoon, 2016) เรื่อง แนวทางการพัฒนาคุณภาพการดูแลผู้สูงอายุของกรุงเทพมหานคร เพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุ ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาสำคัญที่ผู้สูงอายุของกรุงเทพมหานครต้องเผชิญ คือ ปัญหาด้านรายได้และขาดผู้ดูแลในการทำกิจวัตร ประจำวัน จากผลการศึกษาสามารถกำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาคุณภาพการดูแลผู้สูงอายุของกรุงเทพมหานคร คือ มาตรการที่ 1 มาตรการสร้างคุณค่าให้ผู้สูงอายุ มาตรการที่ 2 มาตรการสร้างรายได้ให้ผู้สูงอายุ มาตรการ ที่ 3 การสร้างเครือข่ายการดูแล ทั้งนี้ ต้องดำเนินการควบคู่ไปกับการพัฒนาบุคลากรในด้านผู้สูงอายุไปพร้อม ๆ กันด้วย โดยเฉพาะการให้ความรู้ด้านการประกอบอาชีพ และความรู้เรื่องการประกอบวิชาชีพและการตลาด

สรุปองค์ความรู้ใหม่

สรุปองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการศึกษาเรื่อง การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เปลี่ยนภาระเป็นพลัง ร่วมพัฒนาสังคม ดังแผนภาพที่ 2

ภาพที่ 2 การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เปลี่ยนภาระเป็นพลัง ร่วมพัฒนาสังคม

จากแผนภาพข้างต้นสามารถอธิบายได้ว่า สภาพปัญหาการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เปลี่ยนภาระเป็นพลัง ร่วมพัฒนาสังคม การกำหนดนโยบายไม่สามารถตอบสนองปัญหา สวัสดิการสังคมที่รัฐจัดให้ไม่เพียงพอ

และไม่ครอบคลุม ผู้สูงอายุบางส่วนคาดหวังพึ่งรัฐมากเกินไป ไม่กระตือรือร้นที่จะหารายได้ ขาดแคลนงบประมาณ เครื่องมือวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ บุคลากร และการจัดการที่เหมาะสม การดำเนินการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เปลี่ยนภาระเป็นพลัง ร่วมพัฒนาสังคม ดำเนินการใน 6 ด้านสำคัญ คือ 1) การสร้างระบบคุ้มครองและสวัสดิการผู้สูงอายุ 2) การส่งเสริมการมีงานทำและมีรายได้ของผู้สูงอายุ 3) การพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุ (ด้านการงานและการศึกษา) 4) ระบบสุขภาพเพื่อรองรับสังคมสูงอายุ 5) สภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวย และ 6) การส่งเสริมการรวมกลุ่มและสร้างความแข็งแกร่งขององค์กรผู้สูงอายุ แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เปลี่ยนภาระเป็นพลัง ร่วมพัฒนาสังคม ภาครัฐต้องส่งเสริมสถาบันครอบครัว และบทบาทของชุมชน เน้นการทำงานแบบบูรณาการทุกภาคส่วน ต้องสร้างโอกาสการเข้าถึงบริการของรัฐ ส่งเสริมคุณภาพชีวิต ลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีงานทำ ตลอดจนกิจกรรมทางสังคมที่เหมาะสม

ข้อเสนอแนะ

1) ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

- (1) ควรให้ความสำคัญกับแนวคิดการใช้ชุมชนมาเป็นพื้นฐานมาใช้ในการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุ เพื่อลดการพึ่งพิงจากบริการภายนอก
- (2) ควรมีการบูรณาการความร่วมมือระหว่างทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ด้านข้อมูลสารสนเทศอย่างเป็นระบบ และปรับปรุงฐานข้อมูลให้ทันสมัยเพื่อที่จะได้ติดตามดูแลช่วยเหลือผู้สูงอายุได้อย่างใกล้ชิดทั่วถึงและตรงกับความต้องการอย่างแท้จริง
- (3) ควรมีการส่งเสริมผู้สูงอายุให้สามารถทำงานสร้างรายได้ให้ตนเอง โดยไม่ต้องพึ่งพิงโดยไม่ต้องพึ่งพิงบุตรหลานและภาครัฐ โดยภาครัฐต้องเพิ่มศูนย์ฝึกอาชีพให้ครอบคลุมในทุกเขตพื้นที่
- (4) ใช้มาตรการทางด้านการคลัง เพื่อจูงใจให้สถานประกอบการเอกชนมีการจ้างงานผู้สูงอายุ และมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการดำเนินงานพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุ

2) ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- (1) ควรทำการวิจัยเปรียบเทียบการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในพื้นที่อื่น ๆ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาปรับปรุง และวางแผนการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
- (2) ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเพื่อให้ทราบถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในพื้นที่กรุงเทพมหานคร
- (3) ศึกษาระดับความพึงพอใจของผู้สูงอายุที่มีต่อการจัดสวัสดิการสังคมของกรุงเทพมหานครเพื่อนำผลการศึกษามาใช้ในการปรับเปลี่ยนและวางแผนดำเนินกิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของภาครัฐให้เหมาะสมต่อไป

References

- Department of Mental Health. (2020). *The stepping stone of Thailand towards the 'elderly society' completely*. Nonthaburi: Department of Mental Health.
- Department of Mental Health. (2020). *93 days to "old people" society in 5 provinces? The oldest people - the least*. Nonthaburi: Department of Mental Health.
- Network capacity building and development group Division for the Promotion of Elderly Potential. (2019). *The current aging society and economy in Thailand*. Bangkok: Network

- Capacity Building and Development Group Division for the Promotion of Elderly Potential.
- National Board of Elders. (2010). *National Plan for the Elderly, Vol. 2 (2002-2021), Revised Edition No. 1, 2009*. Bangkok: Thepphenwanis.
- Trairat Jarutat. (2022). *Coping with the "aging society". Prepare to cover 4 dimensions*. Retrieved on January 15, 2021, from <https://www.bangkokbiznews.com/social/982483>.
- Thanaporn Promsuwan. (2018). *Coping with an aging society*. Bangkok: Department of Elderly Affairs.
- Norinee Tawa and Pawit Chaivisit. (2016). Environment and housing management for the elderly in Mueang District, Nakhon Si Thammarat Province. *Association of Private Higher Education Institutions of Thailand under the Royal Patronage of HRH Princess Maha Chakri Sirindhorn Her Royal Highness Princess Maha Chakri Sirindhorn*, 5(1), 31-39.
- Piyaluck Phothiwan and Kittikorn Bamrungboon. (2015). Guidelines for providing social welfare for the elderly in Maha Sarakham Municipality, Muang District, Maha Sarakham Province. *Research report*. Maha Sarakham Rajabhat University.
- Phawadee Thakrairat. (2015). Developing the Elder's Potential to Increase Sustainable Economic and Social Value in Sisaket Province area. *Academic journal Buriram Rajabhat University*, 7(1), 39-61.
- Wiphan Prachuapmoh (2020). *Chulalongkorn University signed a cooperation agreement. "Turn retirement into strength"*. Retrieved 19 June 2021, from <https://www.chula.ac.th/news/45158/>
- Wiraphan Wirotarat et al. (2014). Developing a health service system for the elderly who depend on others. *Journal of the Council of Nursing*, 29 (3), 104-115.
- Siliya Sukanan. (2019). *Strategies to promote the work of the Thai elderly*. Bangkok: Office of the Permanent Secretary Social development and human security.
- Srinsuey Raweesangsoon. (2016). *Guidelines for improving the quality of care for the elderly in Bangkok to support the aging society*. Bangkok: National Defense College.
- Kasikorn Research Center. (2021). *Elderly Society...Perfect Are Thai people ready?* Retrieved June 30, 2021, from <https://www.kasikornresearch.com/th/analysis/k-social-media/Pages/Aging-society-FB-30-04-21.aspx>.
- Sudarat Sudsomboon. (2014). Social Welfare of the Elderly in Thailand. *Southern Journal of Technology*, 7(1), 73-82.
- Supang Chantavanich. (1999) *Qualitative research methods*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Anchirana Chantarapitaka. (2017). Driving Public Policy for the Elderly to the Action of the Elderly Club in Bangkok. *Doctor of Public Administration degree*. Nakhon Pathom: Mahidol University.

- Abraham, J. D. and Hansson, R.O. (1995) Successful Aging at Work: An Applied Study of Selection, Optimization, and Compensation through Impression Management. *The Journals of Gerontology*, 50B, 94-103.
- Barrow, G. M., & Smith, P. A. (1979). *Aging and Society*. Minnesota: West.
- Brown, M., & Lewis, H. L. (1976). *Hospital Management System: Multi-Unit Organization and Delivery of Health Care*. Germantown, MD: Aspenr.
- Friedlander, W. A., & Apte, R. Z. (1980). *Introduction to Social Welfare*. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice Hall.
- Lawton, M. P. (1983). *Environment and Other Determinants of Well-Being in Older People*. *The Gerontologist*, 23(4), 349-357.
- Matteson, M .A., & McConnell, E.S. (1988). *Deontological Nursing: Concepts and Practice*. Philadelphia: W.B. Saunders.
- Zhan, L. (1992). *Quality Of Life: Conceptual and Measurement Issues*. *Journal of Advanced Nursing*, 17,795-800.

แนวทางพัฒนาศักยภาพการสื่อสารเพื่อการประชาสัมพันธ์ตลาดท่องเที่ยวสปาเพื่อสุขภาพ
ในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวชายฝั่งทะเลตะวันออกเพื่อเตรียมเข้าสู่การเป็นศูนย์กลาง
ส่งเสริมสุขภาพแห่งเอเชีย

A MODEL TO DEVELOP COMMUNICATION POTENTIAL FOR PUBLIC RELATIONS OF SPA TOURISM
IN ACTIVE BEACH ON THE EAST COAST PREPARED AS WELLNESS HUB OF ASIA

กฤติยา รุจิโชค

Kritiya Rujichok

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

Nakhon Pathom Rajabhat University

Email: rujichokkritiya@gmail.com

Received 31 October 2021; Revised 11 November 2021; Accepted 1 March 2022.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเป็นการผสมผสานการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพใช้แนวคิด กลยุทธ์ทางการตลาด การสื่อสารการตลาดเชิงบูรณาการ การตลาดผ่านช่องทางดิจิทัล เป็นกรอบการวิจัย พื้นที่วิจัยคือ พัทยา กลุ่มตัวอย่าง การสำรวจคือ ผู้มาใช้บริการ 222 คน คัดเลือกจากตารางทอโรยามาเน่ วิเคราะห์ข้อมูลปริมาณโดยโปรแกรม SPSS ในค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน กลุ่มสัมภาษณ์เชิงลึกและระดมความคิดเห็นคือ ผู้ให้บริการสปา 20 แห่ง เลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ 1.แบบสอบถาม 2.แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเชิงคุณภาพใช้วิเคราะห์เนื้อหาแล้วเขียนบรรยายเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า

ผลวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 พบนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในส่วน 7 P เรียงความสำคัญ 1. ผลิตภัณฑ์ที่บริการ 2.ราคา 3.สถานที่ให้บริการ 4.การให้บริการ 5.การจัดการพนักงาน 6.สิ่งแวดล้อม 7.การส่งเสริมการขาย

ผลวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2 พบปัจจัยที่สร้างการพัฒนานอกเหนือจากส่วนประสมทางการตลาด คือ 1. สร้างเครือข่ายสปากับธุรกิจอื่น 2.การรวมกลุ่มของสปาขนาดกลางและเล็กมีรัฐเป็นผู้นำ 3.รัฐและเอกชนร่วมกันสร้าง“สปาสีขาว” 4. องค์ความรู้ด้านการบริการ การตลาดและการประชาสัมพันธ์ 5. สร้างอัตลักษณ์สปาในพื้นที่ 6.สร้างกิจกรรมการท่องเที่ยว

ผลวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบแนวทางการพัฒนาศักยภาพ 3 แนวทาง คือ ความร่วมมือภาครัฐกับเอกชน (สปาเพื่อสุขภาพ) 2. การรวมกลุ่มของธุรกิจสปาขนาดกลางและขนาดย่อม 3. การสร้างเครือข่ายสปาและธุรกิจบริการอื่น

องค์ความรู้ที่ได้จากการการวิจัยนี้คือ ทางหน่วยงานรัฐ ธุรกิจสปาจะนำไปพัฒนาศักยภาพการสื่อสารเพื่อการประชาสัมพันธ์ตลาดท่องเที่ยวสปาเพื่อสุขภาพในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวชายฝั่งทะเลตะวันออกเพื่อเตรียมเข้าสู่การเป็นศูนย์กลางส่งเสริมสุขภาพแห่งเอเชีย

คำสำคัญ: การสื่อสารเพื่อการประชาสัมพันธ์, การสื่อสารการตลาด, กลยุทธ์ทางการตลาด

ABSTRACT

Research articles used mixed methods are a combination of quantitative and qualitative research using concepts. marketing strategy, Integrated Marketing Communications, Digital Marketing as a conceptual framework. The research area was Pattaya. The survey sample group was 222 tourists selected from the Taro Yamane table. The instrument was questionnaires and analyzed by SPSS program in percentage, mean and standard deviation The in-depth interview and focus group were 20 spa service providers, used by purposive sampling. The instrument was semi-structured interview form. Qualitative analysis used to content analyze and then write a descriptive description. The results showed that

The results in the first objective showed tourists satisfied in part 7 P and it can priority as follow, 1. serviced products 2. serviced prices 3. services locations of 4. spa service 5. employee management 6. spa environment 7. promotion.

The second results objective found that the factors that create the development apart from the marketing mix are: 1. building a spa network with other businesses in the same area. 2. the integration of small and medium-sized spas by spa government official. 3. public and private sectors jointly create a “white spa” 4. knowledge of services Marketing and public relations. 5. Create a spa identity in the area. 6. Create tourism activities

The third research objective indicated that the three factors that influenced the healthy spa development such as: 1. public-private partnership (health spas) 2. Integration of small and medium-sized spa businesses 3. Building a network of spas and the other service businesses.

The knowledge gained from the research is by government agencies The spa business will be used to develop communication potential for public relations of the health spa tourism market in the Eastern Seaboard Tourism Development Zone in preparation for becoming a center of health promotion in Asia.

Keyword: Public Relation Marketing, Communication Marketing, Strategy

บทนำ

ความต้องการในการเข้าสู่ศูนย์กลางบริการเพื่อส่งเสริมสุขภาพ (Wellness Hub) ของประเทศไทยโดยมีเป้าหมายคือ ต้องการเป็นศูนย์กลางบริการเพื่อส่งเสริมสุขภาพที่เป็นการบริการอย่างครบวงจร เป็นศูนย์กลางบริการสุขภาพ (Medical Service Hub) ที่ต่อยอดกับระบบสปา ระบบการทำงานเพื่อสร้างสุขภาพเนื่องจากสปาไทยมีความสำเร็จและสร้างรายได้ให้ผู้ประกอบการอาชีพได้สูง ซึ่งจากการศึกษาวิจัยสปาไทยเพื่อสุขภาพที่ผ่านมา พบความสำเร็จของธุรกิจสปาในประเทศไทยที่ส่งผลให้สถานประกอบการมีรายได้สูงถึง 31,000 ล้านบาท ซึ่งทำให้

มองเห็นความเป็นอัตลักษณ์สปาไทยในแต่ละภูมิภาค เช่น ภาคเหนือเน้นความเป็นพื้นบ้าน ล้านนา สัตหีบแทน ภูมิภาคคือ ม่วงอัญญา แสดงถึงภูมิปัญญาในการดูแลสุขภาพแบบดั้งเดิม การนวดแบบล้านนา ภาค ตะวันออก เน้นความหลากหลายสันทัดคือ สีขาว สีฟ้า มีการผสมผสานศาสตร์ตะวันตกเข้าไป ภาคใต้ อัตลักษณ์คือ ครุหนิงโนราห์ สีที่เน้นคือเขียวน้ำทะเล เหลืองขาวหาด ในทางตรงกันข้ามงานวิจัยบางเล่มก็ยังพบสปาไทยที่ไม่ได้ มาตรฐานตาม พ.ร.บ. สถานประกอบการเพื่อสุขภาพ พ.ศ. 2559 และตามกรอบมาตรฐานสถานประกอบการสปา เพื่อสุขภาพระดับสากล โดยสรุปเหตุผลหลักได้ทั้ง 5 มาตรฐานดังนี้คือ 1) ด้านสถานที่และสิ่งแวดล้อม 2) ด้าน บุคลากร 3) ด้านการบริการ 4) ด้านผลิตภัณฑ์เครื่องมือและอุปกรณ์ 5) ด้านการบริหารและจัดการองค์กร มีเพียง 40 แห่งจากทั่วประเทศที่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพการบริหารจัดการและได้รางวัล DBD Wellness Service และรางวัล Best Practice นอกจากนี้ยังสปาไทยยังขาดการจัดการด้านการตลาด การประชาสัมพันธ์ การสื่อสาร การตลาดเพื่อสร้างความสำเร็จทางด้านธุรกิจ

จากความล้มเหลวบางส่วนของธุรกิจสปาไทยทำให้ผู้วิจัยมองเห็นความสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพสปา ไทย เพื่อให้ได้มาตรฐานและประสบความสำเร็จ โดยเฉพาะความสำคัญด้านการจัดการตลาดและการสื่อสารเพื่อ การประชาสัมพันธ์ธุรกิจสปาไทย โดยโครงการย่อยที่ 3 จะสร้างแนวทางพัฒนาศักยภาพการสื่อสารการตลาดเพื่อ การประชาสัมพันธ์ตลาดท่องเที่ยวสปาเพื่อสุขภาพในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวชายฝั่งทะเลตะวันออก เพื่อเตรียม เข้าสู่การเป็นศูนย์กลางส่งเสริมสุขภาพแห่งเอเชีย ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาศักยภาพการสื่อสาร การตลาดเพื่อการประชาสัมพันธ์ตลาดท่องเที่ยวสปาเพื่อสุขภาพในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวชายฝั่งทะเลตะวันออก เพื่อเตรียมเข้าสู่การเป็นศูนย์กลางส่งเสริมสุขภาพแห่งเอเชีย ตลอดจนการสร้างข้อมูลด้านการตลาดและวัฏจักร ตลาด (Market Cycle) ของสถานประกอบการเพื่อสุขภาพในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวชายฝั่งทะเลตะวันออก เพื่อ เตรียมเข้าสู่การเป็นศูนย์กลางส่งเสริมสุขภาพแห่งเอเชีย แล้วนำเสนอแบบจำลองการพัฒนาเพื่อพัฒนาศักยภาพ สถานประกอบการธุรกิจสปา หลังจากนั้นนำแบบจำลองการพัฒนาไปทดลองใช้พัฒนาศักยภาพสถานประกอบการ ธุรกิจสปาเพื่อสุขภาพในพื้นที่นาร่อง นอกจากนี้ยังสร้างความเข้าใจกับนักท่องเที่ยวในธุรกิจสปาเพื่อสุขภาพ ด้วย การจัดการตลาดสปาเพื่อแก้ปัญหาธุรกิจสปาแอบแฟงในรูปแบบการค้าประเพณีที่ส่งผลต่อ วัฏจักรตลาด (Market Cycle) ของธุรกิจสปา

โดยมีพื้นที่วิจัย คือ พัทยา ซึ่งเป็นเทศบาลนครที่มีธุรกิจสปาเติบโตมากแต่ประสบปัญหาด้านคุณภาพและ ธุรกิจสปาแอบแฟง สำหรับเหตุผลที่เลือกพื้นที่พัทยาทะเลเมืองพัทยาเป็นพื้นที่หนึ่งที่มีการเตรียมความพร้อม เพื่อเข้าสู่การเป็นศูนย์กลางสุขภาพนานาชาติในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวชายฝั่งทะเลตะวันออก (Active Beach) เพราะเป็นพื้นที่ที่มีสถานประกอบการที่ให้บริการด้านสุขภาพ โดยเฉพาะสปาเพื่อสุขภาพแก่นักท่องเที่ยว แม้ว่า ธุรกิจบริการเพื่อสุขภาพแก่นักท่องเที่ยวจะเป็นการบริการที่เชื่อมโยงจากงานบริการนักท่องเที่ยวประเภทอื่น หรือ แม้แต่นักท่องเที่ยวที่มาเมืองพัทยาและมาใช้บริการด้านสุขภาพเพื่อวัตถุประสงค์รองของการท่องเที่ยว แต่ ผู้ประกอบการด้านธุรกิจบริการเพื่อสุขภาพก็ควรจะต้องมีความพร้อมที่จะพัฒนาธุรกิจและงานบริการเพื่อรองรับการ ศูนย์กลางบริการเพื่อสุขภาพ (Wellness Hub) และที่สำคัญธุรกิจสปาไทยในเขตพื้นที่พัทยายังพบส่วนใหญ่ไม่ได้ มาตรฐาน

การวิจัยนี้มีเป้าหมายหลักคือสร้างแนวทางพัฒนาศักยภาพการสื่อสารเพื่อการประชาสัมพันธ์ตลาด ท่องเที่ยวสปาเพื่อสุขภาพในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวชายฝั่งทะเลตะวันออกเพื่อเตรียมเข้าสู่การเป็นศูนย์กลาง ส่งเสริมสุขภาพแห่ง ด้วยการนำตัวแปรที่ได้ศึกษาจากการสำรวจศักยภาพสถานประกอบการด้าน เป็นการวิจัยทั้ง

เชิงปริมาณและเชิงคุณภาพในรูปแบบการสำรวจและวิเคราะห์ศักยภาพสถานประกอบการจัดการการตลาด การสื่อสารการตลาดเพื่อการประชาสัมพันธ์ การจัดทำข้อมูลด้านการตลาดแล้วนำตัวแปรมาพัฒนาเป็นแบบจำลอง การพัฒนาศักยภาพการสื่อสารเพื่อการประชาสัมพันธ์ตลาดท่องเที่ยวสปาเพื่อสุขภาพในเขตพัฒนาการท่องเที่ยว ชายฝั่งทะเลตะวันออกเพื่อเตรียมเข้าสู่การเป็นศูนย์กลางส่งเสริมสุขภาพแห่งเอเชีย ซึ่งเมื่อได้แบบจำลองก็จะนำมา ระดมความคิดเห็นร่วมกันระหว่างกลุ่มผู้ประกอบการสปาเพื่อสุขภาพเพื่อร่วมกันสร้างแนวทางการพัฒนาศักยภาพ การสื่อสารเพื่อการประชาสัมพันธ์ตลาดท่องเที่ยวสปาเพื่อสุขภาพในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวชายฝั่งทะเล ตะวันออกเพื่อเตรียมเข้าสู่การเป็นศูนย์กลางส่งเสริมสุขภาพแห่งเอเชีย โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพพื้นที่ตลาดท่องเที่ยวสปาเพื่อสุขภาพด้านสื่อสารการตลาดเพื่อการ ประชาสัมพันธ์ในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวชายฝั่งทะเลตะวันออก (Active Beach) เพื่อเตรียมเข้าสู่การเป็นศูนย์กลาง ส่งเสริมสุขภาพแห่งเอเชีย (Wellness Hub of Asia)
2. เพื่อสร้างแบบจำลองด้านการจัดการสื่อสารการตลาด วัฏจักรตลาด (market cycle) การท่องเที่ยว สปาเพื่อสุขภาพด้วยนวัตกรรมสื่อสารการตลาดประชาสัมพันธ์ ในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวชายฝั่งทะเลตะวันออก (Active Beach) เพื่อเตรียมเข้าสู่การเป็นศูนย์กลางส่งเสริมสุขภาพแห่งเอเชีย (Wellness Hub of Asia)
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพการสื่อสารเพื่อการประชาสัมพันธ์ตลาดท่องเที่ยวสปาเพื่อสุขภาพ ในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวชายฝั่งทะเลตะวันออกเพื่อเตรียมเข้าสู่การเป็นศูนย์กลางส่งเสริมสุขภาพแห่งเอเชีย

การทบทวนวรรณกรรม

วรรณกรรมที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ ตลาดสปา กลยุทธ์ทางการตลาด การสื่อสารการตลาดเชิงบูรณาการ การตลาดผ่านช่องทางดิจิทัล โดยแนวคิดด้านตลาดสปาจะได้นำมาแนวทางการพัฒนาศักยภาพตลาดสปาจาก ปัจจัยที่ได้จากแนวคิดการบริการสปาด้วย รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส ทั้งในรูปแบบ Club Spa, Cruise ship Spa, Mineral Spring Spa, Destination Spa, Hotel and Resort Spa, Day Spa, Medical Spa โดยผู้ประกอบการสปาจะต้อง หากลวิธีพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและยังเป็นเครื่องมือในการสร้างข้อ ได้เปรียบจากคู่แข่งสปาด้วยกันและถือเป็นกลยุทธ์ทางการตลาด

สำหรับแนวคิดด้านกลยุทธ์การตลาดตามแนวทาง 7 Ps ของธุรกิจสปามาประกอบการวิเคราะห์เพื่อสร้าง ศักยภาพสปาในด้าน การสร้างกลยุทธ์การตลาดด้านผลิตภัณฑ์ (product) ที่ใช้บริการ เช่น อโรมา ราคา (price) สถานที่ (place) การส่งเสริมการตลาด (promotion) บุคลากร (people) กระบวนการบริการ (process) และ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (physical evidence) เพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้า

ซึ่งกลยุทธ์การสร้างตลาด คอทเลอร์ (Kotler, 1999) ได้สร้างกลยุทธ์ทางการตลาดของผู้ประกอบการ เรื่องการสร้างความแตกต่างของผลิตภัณฑ์ (product) เมื่อเปรียบเทียบกับคู่แข่ง การกำหนดกลยุทธ์ราคาขาย (price) สถานที่ (place) ส่งเสริมการตลาด (promotion) เพื่อสร้างข้อได้เปรียบทางธุรกิจ โดยผู้ประกอบการควรมี กลยุทธ์เพื่อดึงกลุ่มเป้าหมายและสร้างส่วนแบ่งการตลาดให้เป็นตลาดเฉพาะและกลยุทธ์หนึ่งควรมีจุดขายเพียงจุด เดียว อย่างไรก็ตามคอทเลอร์ได้เน้นความสำคัญด้านการตลาดแบบ 4 p (product price place promotion) ซึ่งบูมและบิทเนอร์ (1981) ได้พัฒนาแนวคิดการสร้างกลยุทธ์การตลาดที่เป็น 7p ที่เกิดจากการรวมการตลาด 4p

ไว้ด้วยกัน โดยเพิ่มสำคัญของ การพัฒนาคน (people) กระบวนการ (process) และสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (physical evidence) แนวคิดนี้จะได้นำมาเป็นแนวทางการวิเคราะห์ศักยภาพตลาดสปาเพื่อสุขภาพพร้อมกับความสำเร็จด้านการตลาด

นอกจากนี้ยังได้นำแนวคิดด้านการสื่อสารการตลาดเชิงบูรณาการที่เกิดจากการหลอมรวมแนวคิดชิม (shimp, 2000) เรื่องการพัฒนารูปแบบการสื่อสารเพื่อให้กระตุ้นหรือโน้มน้าวใจผู้บริโภคให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ต้องการ และแนวคิดของดันแคน (Duncan, 2005) ด้านการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการเป็นกระบวนการสร้างคุณค่าให้กับสินค้า ตราสินค้า ด้วยกระบวนการสื่อสารเพื่อให้กลุ่มที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับองค์กรเกิดการสนับสนุนองค์กรหรือมีความสัมพันธ์ที่ดีกับองค์กร เช่น การใช้โฆษณา ประชาสัมพันธ์ เข้ามาในกลุ่มเป้าหมายเกิดการยอมรับจงใจให้มาใช้สินค้า บริการ โดยท้ายที่สุดมุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและก่อให้เกิดการตัดสินใจซื้อสินค้า หรือใช้บริการ และแนวคิดของคอตเลอร์ (Kotler, 2003) ที่ได้แบ่งเครื่องมือการสื่อสารการตลาดออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่ การโฆษณา การประชาสัมพันธ์ การส่งเสริมการขาย การใช้พนักงานขาย การตลาดทางตรง ซึ่งในการสื่อสารที่ประสบความสำเร็จนักการตลาดจำเป็นต้องรู้จักการใช้สื่อโดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อสังคมออนไลน์ที่เป็นที่ต้องการของตลาด ซึ่งแนวคิดนี้จะได้นำมาเป็นกรอบการวิเคราะห์ศักยภาพทางการตลาดสปาเพื่อสุขภาพด้วยเช่นกัน นอกจากนี้ยังได้ใช้กรอบ การตลาดผ่านช่องทางดิจิทัล ซึ่งเป็นเครื่องมือทางการตลาดของนักการตลาดยุคใหม่ที่ใช้รูปแบบการสื่อสารผ่านสื่อดิจิทัลผ่านทางเว็บไซต์ อีเมล เวบบล็อก เครือข่ายสังคมออนไลน์ โปรแกรมการสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต วิดีโอออนไลน์ และเกมดิจิทัล โดย Wertime และ Fenwick (2008) กล่าวถึงการตลาดดิจิทัล (Digital Marketing) ว่าเป็นการสื่อสารแบบสองทาง (Two-way Communication) กับลูกค้าได้อย่างต่อเนื่องเป็นรายบุคคลผ่านช่องทางการสื่อสารดังกล่าว

วิธีการดำเนินวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพ พื้นที่วิจัยคือ พัทยา โดยมีการแบ่งขั้นตอนการวิจัยออกเป็น 3 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1. การศึกษาศักยภาพพื้นที่ตลาดท่องเที่ยวสปาเพื่อสุขภาพด้านสื่อสารการตลาดเพื่อการประชาสัมพันธ์ในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวชายฝั่งทะเลตะวันออก (Active Beach) เพื่อเตรียมเข้าสู่การเป็นศูนย์กลางส่งเสริมสุขภาพแห่งเอเชีย (Wellness Hub of Asia) มี ประชากรที่ใช้ในการศึกษา นักท่องเที่ยวที่ใช้บริการสปาในพื้นที่ทั้งคนไทยและต่างประเทศ (ตัวเลขจากการประมาณการของสาธารณสุขจังหวัดชลบุรี) โดยประมาณ 500 คนต่อวัน กลุ่มตัวอย่างใช้ในการสำรวจจะใช้วิธีการแบบง่าย (simple sampling) จากกลุ่มประชากรด้วยตารางหาโรยยามาเน ที่ขนาดกลุ่มตัวอย่างมีความคลาดเคลื่อน 5% ได้ขนาดตัวอย่าง จำนวน 222 คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ 1. ด้านประชากรศาสตร์ แสดงออกเป็นค่าร้อยละ (percentage) 2. พฤติกรรมผู้ใช้บริการสปาเพื่อสุขภาพ 3. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดของผู้ใช้บริการสปาเพื่อสุขภาพ 4. ความพึงพอใจข้อมูลด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์การตลาดต่อการใช้บริการสปาเพื่อสุขภาพ

ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือด้วยการหาความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (content validity) ของแบบสอบถาม โดยใช้ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับประเด็นเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญเพื่อหาค่า IOC ที่มีความสอดคล้องเชิงเนื้อหาได้มากกว่า 0.5 และทดสอบความเชื่อมั่น (reliability) โดยนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (pre-test) กับกลุ่มตัวอย่างจากประชากรอื่นที่มี ผลการวิเคราะห์ความเที่ยงพบว่า ค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยง (reliability

coerriicients) ได้ .945 มากกว่า 0.7 แบบสอบถามมีความน่าเชื่อถือสามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่จะศึกษาได้

การเก็บรวบรวมข้อมูลระดับปฐมภูมิจากการสำรวจ (แบบสอบถาม) จากนักท่องเที่ยวและผู้มาใช้บริการด้วยวิธีการสุ่มแบบง่าย (simple sampling) จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 222 คน การวิเคราะห์จะใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ในการประมวลผลข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเป็นสถิติเชิงพรรณนา คือ ค่าความถี่ (frequency) ร้อยละ percentage ค่าเฉลี่ย (mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation)

ขั้นตอนที่ 2. สร้างแบบจำลองด้านการจัดการสื่อสารการตลาด วัฏจักรตลาด (market cycle) การท่องเที่ยวสปาเพื่อสุขภาพด้วยนวัตกรรมการสื่อสารการประชาสัมพันธ์ ในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวชายฝั่งทะเลตะวันออก (Active Beach) เพื่อเตรียมเข้าสู่การเป็นศูนย์กลางส่งเสริมสุขภาพแห่งเอเชีย (Wellness Hub of Asia) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้มีวิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (purposive sample) แบ่งเป็น 2 กลุ่ม 1.สถานประกอบการ (เจ้าของและพนักงานบริการ จำนวน 10 คน 2.หน่วยงานด้านสาธารณสุขที่เกี่ยวข้องกับสปา 5 คน รวม 15 คน เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพสถานประกอบการและแนวทางพัฒนาศักยภาพสถานประกอบการด้านการสื่อสารการตลาดเพื่อการประชาสัมพันธ์ รวมทั้งการสร้างแบบจำลองเพื่อพัฒนาสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพด้านการตลาดและการสื่อสารการตลาดเพื่อการประชาสัมพันธ์ ลักษณะเครื่องมือเป็นข้อคำถามทั้งสิ้น 10 ข้อ คุณภาพของเครื่องมือให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงเนื้อหาโดยใช้ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับประเด็นเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญเพื่อหาค่า IOC ที่มีความสอดคล้องเชิงเนื้อหาได้มากกว่า 0.5 การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในขณะทำการสัมภาษณ์ เข้าไปในสถานที่สัมภาษณ์ มีแบบสังเกตแนวทางการสังเกตแบบสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้หลักการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์การวิจัยในแต่ละข้อ

ขั้นตอนที่3. เพื่อนำเสนอแบบจำลองด้านการสื่อสารการตลาดเพื่อการประชาสัมพันธ์ต่อการพัฒนาศักยภาพสถานประกอบการธุรกิจสปาเพื่อสุขภาพ ในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวชายฝั่งทะเลตะวันออกเพื่อเตรียมเข้าสู่การเป็นศูนย์กลางส่งเสริมสุขภาพแห่งเอเชีย กลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (purposive sample) แบ่งเป็น 2 กลุ่ม 1.สถานประกอบการ (เจ้าของและพนักงานบริการ จำนวน 10 คน 2.หน่วยงานด้านสาธารณสุขที่เกี่ยวข้องกับสปา 5 คน รวม 15 คน ซึ่งเป็นกลุ่มเดียวกันเพื่อนำเสนอแบบจำลองที่จัดทำขึ้นและร่วมกันพัฒนาเครื่องมือที่ใช้แนวทางเดียวกับการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อเป็นการตรวจสอบตัวแปรที่นำมาสร้างแบบจำลอง ลักษณะของเครื่องมือแบบสัมภาษณ์เชิงลึก คุณภาพของเครื่องมือให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงเนื้อหาโดยใช้ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับประเด็นเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญเพื่อหาค่า IOC ที่มีความสอดคล้องเชิงเนื้อหาได้มากกว่า 0.5 การเก็บรวบรวมข้อมูลการประชุมกลุ่มย่อย การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้หลักการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์การวิจัยในแต่ละข้อ

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 วิเคราะห์ศักยภาพพื้นที่ตลาดท่องเที่ยวสปาเพื่อสุขภาพด้านสื่อสารการตลาดเพื่อการประชาสัมพันธ์ในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวชายฝั่งทะเลตะวันออก (Active Beach) เพื่อเตรียมเข้าสู่การเป็นศูนย์กลางส่งเสริมสุขภาพแห่งเอเชีย (Wellness Hub of Asia) ตามแนวทางกลยุทธ์การตลาด (7p) พบว่า

ศักยภาพด้านผลิตภัณฑ์ (product) ประเภทการนวดนักท่องเที่ยวชอบการนวดประคบสมุนไพรมากที่สุด รองลงมา คือ คือนวดแผนไทย ชัดผิว และที่น้อยที่สุดคือการนวดพอกโคลนและแช่น้ำนม นอกจากนี้ด้านความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ นักท่องเที่ยวพอใจที่ผลิตภัณฑ์มีให้เลือกหลากหลาย เช่น กลิ่นและชนิดของน้ำมันนวด ประเภทการนวดมากที่สุด รองลงมาตามลำดับคือ ร้านมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก ผลิตภัณฑ์ที่ใช้ในการบริการมีคุณภาพ สะอาด เช่น น้ำมันนวด สมุนไพร และเครื่องมือต่าง ๆ และที่พึงพอใจน้อยที่สุดคือ ความหลากหลายของรูปแบบการบริการ

สำหรับความพึงพอใจด้านราคา (price) นักท่องเที่ยวพอใจมากที่สุดในเรื่อง โปรโมชั่นพิเศษให้กับลูกค้าประจำ การลด แลก แจก แถม รองลงมาคือ ราคาเหมาะสมกับคุณภาพการบริการเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยว ส่วนความพึงพอใจที่เป็นศักยภาพน้อยที่สุดคือ สถานบริการมีการจัดแบ่งราคาตามความต้องการของลูกค้า

ส่วนด้านสถานที่ (place) ที่ให้บริการนักท่องเที่ยวพอใจมากที่สุด ห้องบริการปลอดภัยตามมาตรฐาน (ไม่มีระบบล็อก) สะอาด กลิ่นหอม และจัดไว้ในบรรยากาศเหมาะแก่การพักผ่อน รองลงมาคือ ท่าเลที่ตั้งเข้าถึงง่าย เดินทางสะดวก และปัจจัยที่ส่งผลต่อศักยภาพน้อยที่สุดด้านสถานที่คือ มีสาขาเป็นช่องทางเลือกให้ลูกค้าได้มาใช้บริการตามความสะดวก ด้านประเภทสถานที่นักท่องเที่ยวชอบมากที่สุดคือ ประเภทอาคารพาณิชย์และที่พักอาศัยในอาคาร รองลงมาคือห้างสรรพสินค้า

ด้านปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาด (promotion) พอใจมากที่สุดเรื่อง มีบริการรับส่งผู้มารับบริการ แบบไม่เสียค่าใช้จ่ายเป็นการสร้างความประทับใจการจดจำและการกลับมาใช้บริการ รองลงมา คือ มีการประชาสัมพันธ์โปรโมชั่นผ่านสื่อต่าง ๆ ที่หลากหลาย เช่น social media และ ป้ายประกาศ และมีการทำความเข้าใจกับลูกค้าอย่างสม่ำเสมอ เช่น การจดจำลูกค้าและมอบหมายส่วนลดในโอกาสพิเศษ เช่น วันเกิดหรือเทศกาลต่าง ๆ และที่พึงพอใจน้อยที่สุดคือ มีการบริการอื่น ๆ นอกเหนือจากการบริการหลักที่น่าประทับใจ เช่น การให้คำปรึกษาด้านอาการ การบริการนำดื่มสมุนไพรหลังรับบริการ

ปัจจัยด้านบุคคล (people) โดยรวมอยู่ในระดับปานกลางมี พอใจมากที่สุดเรื่อง ผู้มาใช้บริการมีโอกาสในการเลือกเพศผู้บริการ รองลงมาคือ พนักงานมีความรู้ด้านการบริการทุกด้านเป็นอย่างดี และมีพนักงานสุภาพ แต่งกายดีรัดกุม เหมาะแก่การบริการ และที่พึงพอใจน้อยที่สุดคือ พนักงานบริการมีอัธยาศัยและพร้อมช่วยเหลือดี

สำหรับกระบวนการส่งเสริมการตลาด (process) พอใจมากที่สุดเรื่อง ให้บริการตามเวลาที่กำหนดเสมอ ไม่เสร็จก่อนเวลา รองลงมาอันดับหนึ่งคือ มีการแจ้งราคาก่อนการให้บริการทุกครั้ง และ มีการแจกแจงราคาแต่ละบริการอย่างชัดเจน และที่พึงพอใจน้อยที่สุดคือ ระยะเวลาในการบริการมีความ

สำหรับปัจจัยการตลาดและการประชาสัมพันธ์การตลาด โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง พอใจมากที่สุดเรื่อง ผู้มาใช้บริการมีโอกาสในการเลือกเพศผู้บริการ รองลงมาคือ มีความพึงพอใจโดยรวมต่อการมาใช้บริการสปา เพื่อสุขภาพ สาขาที่ท่านใช้บริการบ่อยที่สุด และการจัดระบบนิเวศ (สวนบริเวณ)ดึงดูดใจให้มาใช้บริการ และที่พึงพอใจน้อยที่สุดคือ อุปกรณ์ที่นำมาใช้สะอาดดึงดูดใจและมั่นใจต่อการติดเชื้อ

ด้านปัจจัยด้านการประชาสัมพันธ์การตลาดนักท่องเที่ยวพอใจมากที่สุดเรื่อง ได้รับข่าวสารการบริการร้านสปาผ่านการบอกต่อจากเพื่อน คนรู้จัก รองลงมา คือ ได้รับข่าวสารการบริการร้านสปาผ่านการ search engine ในธุรกิจสปาพญา และได้รับข่าวสารการบริการจากการค้นหาใน google มี และที่พึงพอใจน้อยที่สุดคือ ได้รับข่าวสารการบริการร้านสปาจากเพจของร้าน line กลุ่ม

ด้านการสร้างและการนำเสนอลักษณะทางกายภาพ (physical evidence) โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มี พอใจมากที่สุดเรื่อง สถานที่ให้บริการตกแต่งให้เห็นชัดเจน สะดวกต่อการจดจำ และ สถานบริการมีป้ายแสดง

ราคาให้เห็นชัดเจน รองลงมาอันดับสองคือ มี สถานที่ให้บริการสะอาด เป็นระเบียบ และที่พึงพอใจน้อยที่สุดคือ ผู้มาใช้บริการมีทางเลือกด้านแสง สี กลิ่น ตามความต้องการ

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพพบ ปัจจัยที่สนับสนุนทางการพัฒนาศักยภาพสปาด้านการตลาดสปาในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวชายฝั่งทะเลตะวันออกเพื่อเตรียมเข้าสู่การเป็นศูนย์กลางส่งเสริมสุขภาพแห่งเอเชียมีปัจจัยเกี่ยวข้องดังนี้ 1.ปัจจัยด้านการสร้างเครือข่ายธุรกิจ สถานประกอบการสปาจะต้องรวมตัวกันและสร้างเครือข่ายทางธุรกิจร่วมกับสถานประกอบการอื่นในพื้นที่เพื่อเพิ่มส่วนแบ่งการตลาดและเพิ่มเครือข่ายธุรกิจประเภทอื่น 2.ปัจจัยด้านสถานประกอบการ การรวมตัวเป็นกลุ่มของสปาเล็กเพื่อสร้าง “สปาสีขาว” และเพิ่มอำนาจต่อรองจากภาครัฐด้านการให้ความช่วยเหลือกรณีเกิดวิกฤติการณ์ต่าง ๆ ที่กระทบต่อการดำเนินธุรกิจสปาเพื่อสุขภาพ 3.สร้างสปาสีขาวกลุ่มธุรกิจสปาที่มีความเห็นว่าภาครัฐควรเข้ามาเป็นผู้นำให้เกิดการรวมกลุ่มธุรกิจสปาขนาดกลางและขนาดเล็กเพื่อสร้างสปาสีขาวเพื่อหยุดความเข้าใจนักท่องเที่ยวว่าสปาในพัทยาเป็นแหล่งการค้าประเวณี 4.ปัจจัยด้านสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพปรับเปลี่ยนแนวทางสู่การสร้างความรู้เรื่องสุขภาพ 5.การสร้างอัตลักษณ์เพื่อสร้างจุดขายทางการตลาดสปาเพื่อสุขภาพในพื้นที่ด้านความแตกต่างของผลิตภัณฑ์เพื่อสร้าง Market Cycle 6.การผลักดันกลยุทธ์การตลาดและการสื่อสารการตลาดออนไลน์ของธุรกิจสปาเพื่อสุขภาพในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวชายฝั่งทะเลตะวันออกเพื่อเตรียมเข้าสู่การเป็นศูนย์กลางส่งเสริมสุขภาพแห่งเอเชีย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 สร้างแบบจำลองด้านการจัดการสื่อสารการตลาด วิวัจกรตลาด (market cycle) การท่องเที่ยวสปาเพื่อสุขภาพด้วยนวัตกรรมการสื่อสารการประชาสัมพันธ์ ในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวชายฝั่งทะเลตะวันออก (Active Beach) เพื่อเตรียมเข้าสู่การเป็นศูนย์กลางส่งเสริมสุขภาพแห่งเอเชีย (Wellness Hub of Asia) ได้ตัวแปรที่นำมาสร้างแบบจำลองและมีความสัมพันธ์กัน หลังจากได้เก็บข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกพบตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ (7p) และตัวแปรที่เป็นข้อเสนอแนะในส่วน 7 p และข้อเสนอแนะอื่นที่ให้รัฐและเอกชนร่วมดำเนินการดังนี้ เรียงลำดับความสำคัญได้ดังนี้คือ 1. ภาครัฐและเอกชนควรเร่งสร้างเครือข่ายสปา (product) เพื่อสุขภาพในพื้นที่พัทยาเข้ากับธุรกิจอื่น เช่น การท่องเที่ยว โดยเฉพาะการท่องเที่ยวภายในพื้นที่และการท่องเที่ยวชุมชน (physical) การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ทั้งนี้นักท่องเที่ยวจะได้มีช่องทางการท่องเที่ยวในแหล่งอื่น ได้แก่ การขายราคา (price & promotion) การท่องเที่ยวที่พ่วงเข้าด้วยกัน ทั้งสถานที่พัก (place) สถานที่ท่องเที่ยวและสปา (place) พร้อมอำนวยความสะดวกด้านการขนส่ง รถบริการทั้งจากสนามบินมาที่พักและต่อไปยังสถานที่ท่องเที่ยวอื่นรวมทั้งสปาเพื่อสุขภาพ

2. ภาครัฐควรเป็นผู้ดำเนินการรวมกลุ่มระหว่างสปาเพื่อสุขภาพขนาดกลางและขนาดเล็กทั้งนี้นอกจากจะเป็นการช่วยสร้างมาตรฐานสปาเพื่อสุขภาพ การควบคุมธุรกิจกันเองให้มีมาตรฐาน ไม่ขยายบริการอื่นนอกเหนือจากการทำสปาเพื่อสุขภาพ ยังเป็นการเพิ่มอำนาจต่อรองทางธุรกิจกับสถานประกอบการท่องเที่ยวขนาดใหญ่ในพื้นที่ได้อีกด้วย 3.มาตรการการควบคุม (process) ให้เกิด “สปาสีขาว” โดยรัฐและเอกชนร่วมกันสร้างกฎบัญญัติที่เคร่งครัดและเข้มงวดผู้ดำเนินธุรกิจสปาที่ไม่ได้มาตรฐานและให้บริการที่ผิดไปจากรูปแบบการบริการสปาเพื่อสุขภาพ โดยกฎบัญญัตินั้นอาจถึงขั้นระงับการประกอบกิจการไปตลอดชีพสำหรับเจ้าของสถานประกอบการโดยไม่สามารถไปเปิดหรือดำเนินการได้อีก

4. ภาครัฐควรเร่งสร้างองค์ความรู้ให้พนักงาน (people) ด้านการบริการ การตลาดและการประชาสัมพันธ์ การตลาดให้พื้นที่โดยเข้าไปมีส่วนร่วมหรือเข้ามาเป็นผู้นำด้านการตลาด ประชาสัมพันธ์ ซึ่งอาจผูกโยงเข้ากับธุรกิจท่องเที่ยว หน่วยงานท่องเที่ยวภาครัฐ โดยที่ผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดเล็กไม่เสียค่าใช้จ่าย 5. ภาครัฐและ

เอกชนที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจสปาควรเร่งสร้างอัตลักษณ์สปาเพื่อสุขภาพในพื้นที่เพื่อสร้างการกลับมาใช้บริการของนักท่องเที่ยว (market cycle) โดยเฉพาะพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกเป็นพื้นที่ที่มีอัตลักษณ์ความสวยงามตามธรรมชาติควรดำเนินการให้ธุรกิจสปาสามารถเชื่อมโยงกับอัตลักษณ์การท่องเที่ยวในพื้นที่ได้ เช่น ภาครัฐและภาคเอกชนร่วมกันสร้างบรรยากาศของการให้บริการ ผลิตภัณฑ์ที่นำมาให้บริการ รูป กลิ่น เสียง ให้เหมาะกับท้องทะเลฝั่งตะวันออก เหมือนได้เข้ามาสัมผัสกับท้องทะเลอย่างแท้จริง ซึ่งจะเป็นอัตลักษณ์ของพื้นที่ตะวันออกที่เชื่อมโยงกับการบริการสปาเพื่อสุขภาพได้อย่างแท้จริงและจะทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจและกลับมาใช้บริการต่อเนื่อง

5. ภาครัฐควรเป็นแกนนำในการผลักดันกลยุทธ์ทางการตลาดด้วยนโยบาย ลด แลก แจก แถม (ตามหลัก 4 p และ 7 p) ได้แก่ การให้ความสำคัญของสินค้าบริการ (product) ราคา (price) การส่งเสริมการขาย (promotion) ช่องทางการให้บริการและการเข้าถึง (place) คน (ผู้ให้บริการ) (people) กระบวนการในการให้บริการ (process) สิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่ผู้มาใช้บริการต้องพบเจอ (physical evidence)

โดยตัวแปรที่เกิดขึ้นจากการเก็บข้อมูลการวิจัยนี้จะเชื่อมโยงต่อกันและขนาดจากกันไม่ได้เพื่อประโยชน์ของการพัฒนาสปาเพื่อเตรียมเข้าสู่การเป็นศูนย์กลางส่งเสริมสุขภาพแห่งเอเชีย (Wellness Hub of Asia) วัตถุประสงค์ที่ 3 แนวทางพัฒนาศักยภาพการสื่อสารเพื่อการประชาสัมพันธ์ตลาดท่องเที่ยวสปาเพื่อสุขภาพในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวชายฝั่งทะเลตะวันออกเพื่อเตรียมเข้าสู่การเป็นศูนย์กลางส่งเสริมสุขภาพแห่งเอเชีย

โดยจากตัวแปรที่ได้ศึกษาในวัตถุประสงค์ที่ 2 ได้นำมาระดมความคิดเห็นในกลุ่มเกี่ยวกับการสัมภาษณ์เชิงลึก เพราะหลังจากการสร้างแบบจำลองขึ้นมาก็ได้ให้กลุ่มตัวอย่างได้มีส่วนร่วมและพัฒนาตัวแปรจากแบบจำลองมาเป็นแนวทางการพัฒนาที่เชื่อมโยงกับตัวแปรได้ดังนี้

อภิปรายผล

งานวิจัยนี้พบว่า ศักยภาพพื้นที่ตลาดท่องเที่ยวสปาเพื่อสุขภาพด้านสื่อสารการตลาดเพื่อการประชาสัมพันธ์ในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวชายฝั่งทะเลตะวันออก (Active Beach) เพื่อเตรียมเข้าสู่การเป็นศูนย์กลางส่งเสริมสุขภาพแห่งเอเชีย (Wellness Hub of Asia) มีความเหมือนกับ คอทเลอร์และเลน (Kotler & Lane, 2009) มีการสร้างการสื่อสารการตลาดแบบองค์รวมหรือการตลาดที่ควรคำนึงถึงหลัก 7 P สร้างอัตลักษณ์ด้านผลิตภัณฑ์ของการบริการสปาเพื่อสุขภาพเป็นของตนเองและผู้ประกอบการยังพยายามสร้างความสัมพันธ์อันดีกับลูกค้าและยังเป็นการสร้างการกลับมาใช้บริการของลูกค้าอีกครั้ง (market cycle) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมณ พรหมพิทาทร (2560) ที่ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการสปาเพื่อสุขภาพประเภท day spa ของผู้ใช้บริการในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ได้ค้นพบปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาด (7p) นำมาสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันทางธุรกิจสปาซึ่งจะส่งผลต่อธุรกิจสปาที่ต้องเร่งสร้างศักยภาพตามแนวทาง

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชีระพงษ์ อาญาเมือง (2563) เรื่องการส่งเสริมสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพในการเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในภาคตะวันออก โดยพบปัจจัยที่ส่งเสริมการเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในภาคตะวันออกเป็น ปัจจัยด้าน 7 p เช่นเดียวกัน และเน้นการสร้างอัตลักษณ์ของภาคตะวันออกเพราะปัจจุบันสปาในพื้นที่มีกลิ่นอายของอารยธรรมตะวันตกซึ่งไม่ใช่อัตลักษณ์ของภาคตะวันออกและไม่สร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยว

สำหรับการสร้างเครือข่ายระหว่างธุรกิจสปากับธุรกิจอื่นเพื่อความสำเร็จในความอยู่รอดของธุรกิจ ซึ่งการสร้างเครือข่ายเพื่อความสำเร็จทางธุรกิจสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ของการสร้างเครือข่ายและกลยุทธ์การตลาดที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของผู้ประกอบการเคมีภัณฑ์การเกษตรในจังหวัดลำปาง” ของ วรัญญา ธิคม (2557) ค้นพบว่า การสร้างเครือข่ายทางธุรกิจและการสร้างกลยุทธ์การตลาดที่มีอิทธิพลทางตรงต่อความสำเร็จของผู้ประกอบการเป็นปัจจัยหลักทางธุรกิจ รองลงมาคือ กลยุทธ์ทางการตลาดที่มีอิทธิพลทางตรงต่อความสำเร็จของผู้ประกอบการ

ด้านการสร้างองค์ความรู้ให้กับบุคลากรด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์การตลาดรวมทั้งการสร้างองค์ความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการบริการให้กับพนักงาน ซึ่งถือเป็นแนวทางการพัฒนาศักยภาพธุรกิจสปายังหนึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิทักษ์ (2561) เรื่อง “แนวทางการพัฒนาศักยภาพธุรกิจสปาเพื่อตอบสนองความคาดหวังในการใช้บริการของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ บริเวณอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” ค้นคว้าพัฒนาศักยภาพบุคลากรทางด้านการบริหาร การจัดการ การตลาด รวมทั้งพนักงานบริการที่มีต้องมีความรู้ ความเชี่ยวชาญด้านทอราปัสที่ผ่านการอบรมจากสถาบันตามเกณฑ์มาตรฐานกระทรวงสาธารณสุข โดยพนักงานของสปาในทุกแผนกจะต้องทำงานแทนกันได้เนื่องจากได้รับการอบรมมาทุกส่วนเท่ากัน

สรุปองค์ความรู้

องค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจากการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาศักยภาพการสื่อสารเพื่อการประชาสัมพันธ์ตลาดท่องเที่ยวสปาเพื่อสุขภาพในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวชายฝั่งทะเลตะวันออกเพื่อเตรียมเข้าสู่การเป็นศูนย์กลางส่งเสริมสุขภาพแห่งเอเชีย มีปัจจัยที่เป็นองค์ความรู้เข้ามาเกี่ยวข้องกับการพัฒนาฯ ดังนี้

1. ปัจจัยด้านการสร้างเครือข่ายธุรกิจ สถานประกอบการสปาจะต้องรวมตัวกันและสร้างเครือข่ายทางธุรกิจร่วมกับสถานประกอบการอื่นในพื้นที่เพื่อเพิ่มส่วนแบ่งการตลาดและเพิ่มเครือข่ายธุรกิจประเภทอื่น ซึ่งการสร้างเครือข่ายอาจมีแผนงานการตลาดด้านการส่งเสริมการขายให้กันและกันหรือให้กับลูกค้า เช่น นักท่องเที่ยวได้ส่วนลดเมื่อเลือกที่พักในเครือข่ายหรือเลือกร้านสปาในเครือข่าย การสร้างเครือข่ายกับชุมชนเพื่อเพิ่มกิจกรรมสันตนาการการพักผ่อนในอีกรูปแบบหนึ่ง โดยอาจจัดเป็นรูปแพคเกจให้กับนักท่องเที่ยว

2. ปัจจัยด้านการรวมตัวเป็นกลุ่มของสปาเล็กเพื่อสร้าง “สปาสีขาว” และเพิ่มอำนาจต่อรองจากภาครัฐ ด้านการให้ความช่วยเหลือกรณีเกิดวิกฤติการณ์ต่าง ๆ ที่กระทบต่อการดำเนินธุรกิจสปาเพื่อสุขภาพ การแก้ปัญหาในระดับล่างขึ้นบน (bottom-up) ให้ภาครัฐทำประชาพิจารณ์จากผู้ประกอบการเพื่อแก้ปัญหาในระดับแท้จริง เพราะที่ผ่านมาภาครัฐสั่งการลงมา (top-down) ลงมายังผู้ประกอบการ

3. สร้างสปาสีขาว กลุ่มธุรกิจสปามีความเห็นว่าภาครัฐควรเข้ามาเป็นผู้นำให้เกิดการรวมกลุ่มธุรกิจสปาขนาดกลางและขนาดเล็กเพื่อสร้างสปาสีขาวเพื่อหยุดความเข้าใจนักท่องเที่ยวว่าสปาในพัทยาเป็นแหล่งการค้าประเวณี ได้เสนอให้รัฐเข้ามาเป็นผู้นำในการรวมกลุ่มและสร้างสปาสีขาวให้กับกลุ่มผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดเล็กด้วยการผลักดันบทบัญญัติให้เข้มงวดกับผู้ประกอบการที่มีพฤติกรรมทำธุรกิจผิดประเภท

4. เสนอให้ภาครัฐเป็นผู้นำในการจัดอบรมมาตรฐานการให้บริการสปาในพื้นที่และออกใบประกาศที่ทำขึ้นในเฉพาะพื้นที่ ส่วนสถานประกอบการใดไม่มีใบอนุญาตให้สั่งปิดทันทีไม่มีข้อยกเว้น

5. ปัจจัยด้านสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพปรับเปลี่ยนแนวทางสู่การสร้างความรู้เรื่องสุขภาพ การสร้างอัตลักษณ์เพื่อสร้างจุดขายทางการตลาดสปาเพื่อสุขภาพในพื้นที่ด้านความแตกต่างของผลิตภัณฑ์ เช่น สถานประกอบการปรุงแต่งผลิตภัณฑ์ที่ใช้ในการบริการ เช่น อโรมา บอดีสครับ ให้มีกลิ่นผลไม้ในพื้นที่ภาคตะวันออกและมีการนำมาผสมกัน เช่น การผสมระหว่างมะนาวกับตะไคร้ ภายใต้แบรนด์ของสถานประกอบการ สร้างจุดเด่นให้กับผลิตภัณฑ์นอกเหนือไปจากการสร้างบรรยากาศเสียงคลื่น น้ำทะเล แสงไฟที่เหมาะสมแก่การพักผ่อนให้หลับลึกอย่างแท้จริง นอกจากนี้สถานประกอบการบางแห่งยังยกระดับลูกค้าให้เสมือนหนึ่งเป็นราชาเมื่อเข้ามาในร้าน

6. สร้างอัตลักษณ์สร้าง Market Cycle 1. เน้นการบริการด้วยผลิตภัณฑ์สี กลิ่น รส เสียง เป็นอัตลักษณ์ความเป็นกันเอง จริงใจด้วยผลิตภัณฑ์ที่นำมาใช้ได้มาตรฐาน สะอาด ปลอดภัย ซึ่งเป็นจุดขายเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้กลับมาอีกครั้งหนึ่ง 2. สร้างแพคเกจเพื่อดึงกลุ่มเป้าหมายให้กลับมาใช้บริการต่อเนื่อง 3. สร้างอัตลักษณ์ในบริบทพื้นที่ สถานประกอบการบางแห่งใช้ข้อได้เปรียบทางพื้นที่ที่มีน้ำล้อมรอบแบบ water cycle มาสร้างอัตลักษณ์ให้กับการใช้เสียงประกอบการทำสปา 4. สร้าง “สปาสีขาว” และความไว้วางใจ (trust worthiness) ในรูปแบบ sea sand sun sanitary safety and satisfaction จากการรวมตัวของกลุ่มผู้ประกอบการสปาเพื่อสุขภาพขนาดกลางและขนาดย่อม

7. การผลักดันกลยุทธ์การตลาดและการสื่อสารการตลาดออนไลน์ของธุรกิจสปาเพื่อสุขภาพในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวชายฝั่งทะเลตะวันออกเพื่อเตรียมเข้าสู่การเป็นศูนย์กลางส่งเสริมสุขภาพแห่งเอเชีย 1. จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการตลาดในพื้นที่ทุกปีเพื่อกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวมาพักร้อนหรือกลับมาพักร้อนดังเช่นที่ผ่านมาในงาน Thailand Travel Mark 2. กลุ่มผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อมรวมตัวกันเพื่อสร้างเครือข่ายจัดแคมเปญการท่องเที่ยวพร้อมที่พัก กิจกรรมชุมชนและสปาเพื่อสุขภาพ 3. สร้างสื่อสังคมออนไลน์ให้เข้มแข็งและจริงจังเพื่อติดตามลูกค้าที่เป็นเป้าหมายพร้อมเสนอข้อเสนอต่อการมาใช้บริการด้วยการลด แลก แจก แถม หรือจัดแคมเปญ สำหรับวันพิเศษให้ลูกค้า เช่น วันครบรอบแต่งงาน วันเกิด อื่น ๆ

การถ่ายทอดและนำไปใช้ประโยชน์

การถ่ายทอดและการนำไปใช้ประโยชน์ในองค์ความรู้ที่เกิดจากปัจจัย 7 ปัจจัยมีดังนี้

1. นำองค์ความรู้ที่ได้ไปให้หน่วยงานรัฐที่ทำหน้าที่ดูแล ควบคุม กำกับ ธุรกิจสปาเพื่อสุขภาพ โดยเฉพาะในพื้นที่ฝั่งตะวันออกสามารถนำปัจจัยไปดำเนินการพัฒนาศักยภาพสปาเพื่อสุขภาพในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวชายฝั่งทะเลตะวันออกเพื่อเตรียมเข้าสู่การเป็นศูนย์กลางส่งเสริมสุขภาพแห่งเอเชีย
2. นำองค์ความรู้ที่ได้ไปให้ธุรกิจสปาในพื้นที่มาพัฒนาธุรกิจเพื่อพัฒนาศักยภาพสปาเพื่อสุขภาพในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวชายฝั่งทะเลตะวันออกเพื่อเตรียมเข้าสู่การเป็นศูนย์กลางส่งเสริมสุขภาพแห่งเอเชีย

ข้อเสนอแนะในงานวิจัย

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อนำแนวทางการพัฒนาศักยภาพตลาดสปาไปเพื่อทดสอบโมเดลและมุ่งไปสู่การปฏิบัติที่เป็นผลสำเร็จของธุรกิจสปาเพื่อสุขภาพ
2. ควรมีการศึกษาต่อยอดองค์ความรู้ด้านแนวทางการพัฒนาศักยภาพตลาดสปาในพื้นที่อื่นที่ธุรกิจสปาเพื่อสุขภาพยังไม่เข้มแข็ง

References

- Allsop, D.T., Bassett, B.R. and Hoskins, J.A. (2007). "Word of mouth research: principles and applications". *Journal of Advertising Research*. 47(4) : 398-411.
- Bickart, B. and Schindler, R.M. (2002). "Expanding the scope of word-of-mouth: consumer-to-consumer information on the internet". *Advances in Consumer Research*. Vol. 29: 428.
- Ducoffe, R.H., Sandler, D., Second, E. (1996). "A survey of senior agency, advertiser, and media executives on the future of advertising". *Journal of Current Issues and Research in Advertising*. 18(1): 1-19.
- Godin, S. (1999). *Permission Marketing: Turning Strangers into Friends, and Friends into Customers*. New York: Simon & Schuster.
- National Tourism Policy Committee. (2018). *National Tourism Development Plan No.2 (2016-2020)*. Retrieved 20 July 2018.

ความสัมพันธ์ของคำเรียกชื่ออาหารกับความเชื่อและค่านิยมของคนไทย 4 ภาค
RELATION OF NAME CALLING OF THE FOOD AND THAI PEOPLE'S BELIEVE AND VALUE OF THAI
PEOPLE FROM 4 SECTORS

เนมิ อุณากรสวัสดิ์¹, วิไลศักดิ์ กิ่งคำ, และ บุญเลิศ วิวรรณ
Nemi Unakornsawad, Wilaisak Kingkham and Boonlert Wiwan
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
Faculty of Humanities, Kasetsart University.
Email: lynznemi@gmail.com¹

Received 31 October 2021; Revised 19 December 2021; Accepted 8 March 2022.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นการศึกษาตามแนวคิดอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ และเพื่อศึกษาแนวคิดด้านความเชื่อและแนวคิดด้านค่านิยมเป็นกรอบการวิจัย ก่อนการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยจะทำการเก็บรวบรวมข้อมูลรายชื่ออาหารจากเอกสารกลุ่มตัวอย่าง จากนั้นจัดทำแบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเพื่อสอบถามกับข้อมูลที่ได้จากผู้บอกภาษา คือ ตัวแทนประชากรทั้ง 4 ภาคของประเทศไทยโดยคัดเลือกมาภาคละ 3 คน รวมทั้งสิ้น 12 คน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วย ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้เชี่ยวชาญด้านอาหารและวัฒนธรรม โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง และการสัมภาษณ์และสังเกตอย่างมีส่วนร่วมเป็นเทคนิคหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 2 ชนิด คือ 1) แบบสัมภาษณ์ 2) แบบสอบถามวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐานการหาค่าร้อยละในการแปลแบบสอบถาม จากนั้นวิเคราะห์เนื้อหาและนำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่าคำเรียกชื่ออาหารไทย 4 ภาค สะท้อนให้เห็นความเชื่อที่เป็นส่วนหนึ่งของระบบศาสนาใหญ่หรือศาสนาประจำชาติ ได้แก่ ความเชื่อด้านพุทธศาสนาแบบชาวบ้าน และความเชื่อพื้นบ้าน ได้แก่ ความเป็นมงคล และความอัปมงคล นอกจากนี้ยังพบค่านิยมของคนไทย 2 ประการ ประกอบด้วยค่านิยมทางสังคม ได้แก่ วิถีชีวิตเรียบง่าย รักถิ่นฐาน มีความสามัคคี ประารถความยั่งยืน ค่านิยมทางศาสนา คือ มีความศรัทธาในพุทธศาสนา องค์ความรู้จากงานวิจัยนี้ทำให้เข้าใจความรู้สึกนึกคิดของประชาชนทั้ง 4 ภาคของประเทศไทยทั้งความเชื่อด้านพุทธศาสนา และความเชื่อด้านความเป็นสิริมงคล รวมถึงยังแสดงให้เห็นค่านิยมทางสังคม และค่านิยมทางศาสนา ของคนในสังคมไทยได้เป็นอย่างดี

คำสำคัญ: อาหารไทย, ความเชื่อ, ค่านิยม, อรรถศาสตร์ชาติพันธุ์

Abstract

The scope of this qualitative research uses Ethnosemantics concept พันธุ์ (Frake, 1962) from Kingkeaw Atthakorn and Thanarat Sirisawas (1976) and value concept from Phenix (1992). Purposive sampling group in total 12 people 3 per groups from 4 sectors. Main speakers are village sage and food and culture specialist. Using interview and participant observation to collect data. Two methods has been used which are 1) The interview 2) Questionnaire using

basic statistic to calculate percentage for interpretation. Then analyst the data into descriptive research.

Objective of the article is to analyze relation between name of the food and values of Thai people in 4 sectors. The result indicates that the name of Thai food influenced by belief which take part in religion. Buddhist, folk belief which represent good luck, and bad luck. Beside that Also reflecting that social value of Thai people are simple lifestyles, love the settlement, harmonious, and religious value which is believed in Buddhist. This knowledge led to the understanding of people from 4 sector's feeling. Either the belief of Buddhist, believe in auspicious, social value, and religious values of Thai people from 4 sectors.

Keywords: Thai food, belief, Values, Ethnosemantics

บทนำ

อาหารไทยในแต่ละภูมิภาคมีความหลากหลาย และวัตถุดิบได้มาจากธรรมชาติรอบตัวในชุมชน ชื่ออาหารมักปรากฏชื่อวัตถุดิบและเป็นวัตถุดิบที่ได้จากธรรมชาติในท้องถิ่น เป็นวัตถุดิบพื้นบ้าน อยู่ใกล้ชิดกับวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นแต่ละภูมิภาค จึงเป็นไปได้ว่าคำเรียกชื่ออาหารไทยทั้ง 4 ภาคจะสะท้อนชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยในแต่ละภาคได้ ดังที่ Angsuwiriya. (2012). กล่าวว่า ภาษาเป็นส่วนสำคัญยิ่งในการถ่ายทอดเอกลักษณ์วัฒนธรรมของท้องถิ่น แต่ละท้องถิ่นย่อมจะแตกต่างกันไปตามสภาพภูมิศาสตร์ ดังนั้นสิ่งที่นำไปบริโภคย่อมแตกต่างกันไปด้วย ภาษาหรือชื่อที่ใช้เรียกย่อมแตกต่างกัน แม้ว่าอาหารบางอย่างจะได้รับการส่งผ่านข้ามพื้นที่กัน แต่ด้วยระบบการขนส่ง สื่อสาร และความเป็นอยู่ดั้งเดิมของคนกลุ่มนั้น ๆ ทำให้ชื่อเรียกมีความแตกต่างกัน แม้อาหารที่บริโภคจะเหมือนหรือคล้ายกันก็ตาม จึงเป็นที่น่าสนใจที่จะศึกษาความรู้ ความคิด ภูมิปัญญา วัฒนธรรม ตลอดจนมโนทัศน์ของคนในแต่ละภูมิภาคของไทยที่สะท้อนผ่านการตั้งคำเรียกชื่ออาหาร

การศึกษาสามารถเข้าใจความรู้ ความคิด ภูมิปัญญา วัฒนธรรม ตลอดจนมโนทัศน์ของคนไทยในแต่ละภูมิภาคโดยการศึกษาหมวดคำเรียกชื่ออาหาร เนื่องจากการวิเคราะห์ความหมายของศัพท์หมวดต่าง ๆ ในภาษาของชนเผ่าใดชนเผ่าหนึ่งจะทำให้มองเห็นความนึกคิดและการมองโลกของชนเผ่านั้นได้อย่างลึกซึ้ง โดยสามารถศึกษาผ่านแนวความคิดอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ เนื่องจากแนวความคิดดังกล่าวมีรากฐานมาจากความเชื่อที่ว่าภาษาเป็นสิ่งสะท้อนความนึกคิดและการมองโลกของผู้พูด การศึกษาทางอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์แสดงให้เห็นว่าภาษาของชนชาติใดชาติหนึ่งมักสะท้อนวัฒนธรรมของคนเหล่านั้น

นอกจากชื่ออาหารจะสะท้อนวัฒนธรรมการกินซึ่งเป็นเอกลักษณ์ทางภูมิปัญญาและวิถีชีวิตของคนไทย ดังที่กล่าวมาแล้ว จากการศึกษาเบื้องต้นเกี่ยวกับคำเรียกชื่ออาหารไทยของทุกภูมิภาค ผู้วิจัยพบว่าอาหารหลายชนิดมีความสัมพันธ์กับความเชื่อและพิธีกรรมในท้องถิ่นด้วย ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาความเชื่อและค่านิยมที่ปรากฏในคำเรียกชื่ออาหารไทยทั้ง 4 ภาค เพื่อจะได้ทราบว่าคำเรียกชื่ออาหารสามารถสะท้อนความเชื่อและค่านิยมของคนไทยทั้ง 4 ภาคในด้านใดและในลักษณะใดบ้าง

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของคำเรียกชื่ออาหารกับความเชื่อและค่านิยมของคนไทย 4 ภาค

การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาครั้งนี้ใช้แนวคิดอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ของ Frake (1962) ในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยแนวคิดอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์เป็นการศึกษาภาษาโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเข้าใจถึงระบบความรู้ ความคิด และมโนทัศน์ของชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อว่า ภาษาเป็นสิ่งที่ สะท้อนความคิดและการมองโลกของผู้พูดภาษาดังกล่าวโดยศึกษาจากการวิเคราะห์คำ วลี คำศัพท์ หรือหมวดคำศัพท์ที่เป็นชื่อของสิ่งของหรือระบบการเรียกชื่อสิ่งต่าง ๆ เนื่องจากแนวคิดนี้ถือว่าคำในภาษาเป็นตัวแทนของมโนทัศน์ และสามารถทำให้เห็นถึงระบบความรู้ความคิดรวมถึงลักษณะสากลและลักษณะเฉพาะที่เป็นวัฒนธรรมที่สังคมนั้น ๆ มีอยู่ จากนั้นนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์ความเชื่อและค่านิยมของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้กรอบแนวคิดด้านความเชื่อของ Attakorn and Sirisawas (1985) ที่แบ่งความเชื่อออกเป็น 2 ระดับ คือ 1) ความเชื่อที่เป็นส่วนหนึ่งของระบบศาสนาใหญ่หรือศาสนาประจำชาติ 2) ความเชื่อพื้นบ้าน และใช้กรอบแนวคิดด้านค่านิยมของ Phenix (1996) ที่แบ่งค่านิยมออกเป็น 6 ประเภท ได้แก่ 1) ค่านิยมทางสังคม 2) ค่านิยมทางวัตถุ 3) ค่านิยมทางความจริง 4) ค่านิยมทางจริยธรรม 5) ค่านิยมทางสุนทรีย์ 6) ค่านิยมทางศาสนา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Quality Research) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์และสังเกตอย่างมีส่วนร่วม (Participant Observation) เป็นเทคนิคหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล

กลุ่มตัวอย่าง (sample) การคัดเลือกพื้นที่ที่ใช้ในการศึกษาใช้แบบเฉพาะเจาะจง ผู้วิจัยคัดเลือกพื้นที่ที่เป็นตัวแทนในการศึกษาโดยใช้เกณฑ์จำนวนประชากรจำนวนมากที่สุดในแต่ละภูมิภาค กล่าวคือจังหวัดเชียงใหม่เป็นตัวแทนภาคเหนือ จังหวัดอุบลราชธานีเป็นตัวแทนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดชลบุรีเป็นตัวแทนภาคกลาง และจังหวัดนครราชสีมาเป็นตัวแทนภาคใต้ และคัดเลือกผู้บอกภาษาโดยใช้วิธีเฉพาะเจาะจง โดยเลือกบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญด้านอาหาร อายุตั้งแต่ 55 ปีขึ้นไป

เครื่องมือที่ใช้ในการผู้เก็บข้อมูล คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) และใช้วิธีการสัมภาษณ์ และสังเกตอย่างมีส่วนร่วม (Participant Observation) ประกอบการเก็บข้อมูล จากนั้นผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐานการหาค่าร้อยละในการแปลผลแบบสอบถาม

ผู้วิจัยเลือกใช้แนวคิดอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ โดยใช้ทฤษฎีต้นแบบเรื่องการจำแนกประเภทและการจัดกลุ่มทางความหมายของ Nida (1975) ในการวิเคราะห์โครงสร้างทางความหมาย และนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างชื่ออาหารกับความเชื่อและค่านิยมตามแนวอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ โดยใช้กรอบแนวคิดด้านความเชื่อของ Attakorn and Sirisawas (1985) และใช้แนวคิดด้านค่านิยมของ Phenix (1996) ในการวิเคราะห์เนื้อหา แล้วนำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

ความสัมพันธ์ของคำเรียกชื่ออาหารกับความเชื่อของคนไทย 4 ภาค

จากการศึกษาคำเรียกชื่ออาหารไทย 4 ภาค ผู้วิจัยพบความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับความเชื่อของคนไทย ดังนี้

1. ความเชื่อที่เป็นส่วนหนึ่งของระบบศาสนาใหญ่หรือศาสนาประจำชาติ พบความเชื่อด้านพุทธศาสนาแบบชาวบ้าน จากการศึกษาคำศัพท์ในกลุ่มความหมายมนุษย์และอมนุษย์ในคำเรียกชื่ออาหารไทย 4 ภาค พบคำว่า เปรด ใน “ต้มเปรด” ซึ่งเป็นอาหารภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และ ไก่บ้านต้มเปรด ในอาหาร

ภาคใต้ที่สื่อถึงความเชื่อในศาสนาพุทธแบบชาวบ้าน ถึงแม้จะพบชื่ออาหารที่ปรากฏคำว่า เปต เพียง 2 รายชื่อ แต่ยังมีอาหารที่สะท้อนให้เห็นความเชื่อเรื่องเปรตของคนไทยในภาคใต้ประเพณีสารทเดือนสิบที่ชาวบ้านมักทำ “ต้ม” เป็นอาหารสำหรับถวายพระสงฆ์ตามความเชื่อ ซึ่งอาหารในประเพณีดังกล่าวชี้ให้เห็นความเชื่อเรื่องนรก-สวรรค์ ซึ่งเป็นความเชื่อในพุทธศาสนาแบบชาวบ้านได้อย่างดี

2. ความเชื่อพื้นบ้าน พบความเชื่อเรื่องความเป็นมงคลและอัปมงคล ผลวิจัยพบคำเรียกชื่ออาหารไทย 4 ภาคที่จัดเป็นอาหารมงคลและอัปมงคล ประกอบด้วย ความเป็นมงคลและอัปมงคลที่เกิดจากชื่ออาหาร ความเป็นมงคลและอัปมงคลที่เกิดจากลักษณะอาหาร และความเป็นมงคลและอัปมงคลที่เกิดจากประเพณีนิยม ดังนี้

2.1 ความเป็นมงคลที่เกิดจากชื่ออาหาร มีดังนี้ ภาคเหนือ ชื่ออาหารที่มีความเป็นมงคลที่พบในชื่ออาหาร เช่น “แกงบะหนูน ต่าบะหนูน ลาบโดยสื่อความหมายถึงความเจริญก้าวหน้า สิ่งที่มีมักจะได้มาโดยไม่คาดคิด ซึ่งทำให้ผู้รับโชคดี และการประคับประคอง หรือมีคนคอยช่วยเหลือ

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มี “ลาบ” ซึ่งมีความหมายว่า สิ่งที่มีมักจะได้มาโดยไม่คาดคิด ซึ่งทำให้ผู้รับโชคดี เช่นเดียวกับภาคเหนือ

จะเห็นได้ว่าชื่ออาหารที่สื่อถึงความเป็นมงคลพบในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ความเป็นมงคลของชื่ออาหารในภาคเหนือเกิดจากการได้รับความสนับสนุนช่วยเหลือ และความโชคดี ส่วนภาคตะวันออกเฉียงเหนือความเป็นมงคลของชื่ออาหารเกิดจากความโชคดี

2.2 ความเป็นมงคลที่เกิดจากลักษณะของอาหาร มีดังนี้ ภาคเหนือ ชื่ออาหารที่มีความเป็นมงคลที่เกิดจากลักษณะอาหาร เช่น “ผัดหมี่ แกงหยวกกล้วย และแกงบะหนูน” โดยมีลักษณะมงคล คือ เส้นยาว และมีใยเหนียวแน่น ที่สื่อให้เห็นถึงความยืนยาว ความแนบแน่น และความแน่นแฟ้นยาวนาน

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ชื่ออาหารที่มีความเป็นมงคลที่เกิดจากลักษณะอาหารในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่น “แกงหยวกกล้วย ขนมหุ้น แกงบอน” โดยมีลักษณะมงคล คือ เส้นยาว และมีใยเหนียวแน่น มีความหมายถึงความสัมพันธ์อันแนบแน่น และความยืนยาว

ภาคกลาง ชื่ออาหารที่มีความเป็นมงคลที่เกิดจากลักษณะอาหารมีจำนวน 1 ชื่อ ได้แก่ ขนมหุ้น โดยมีลักษณะมงคลคือเป็นเส้นยาว มีความหมายถึงความยืนยาว

ภาคใต้ ชื่ออาหารที่มีความเป็นมงคลที่เกิดจากลักษณะอาหาร เช่น “ขนมหุ้น” และ “ข้าวเหนียว” โดยมีลักษณะมงคล คือ เป็นเส้นยาว และเหนียว มีความหมายถึง ความยืนยาว และความแนบแน่น

จะเห็นได้ว่าความเป็นมงคลที่เกิดจากลักษณะของอาหารพบได้ทุกภาคของประเทศไทย โดยลักษณะอาหารที่มีความเป็นมงคลที่พบร่วมกันทั้ง 4 ภาคคืออาหารที่มีลักษณะเป็นเส้นยาว

2.3 ความเป็นมงคลที่เกิดจากประเพณีนิยม เป็นอาหารที่นิยมรับประทานในท้องถิ่นสืบต่อกันมา อาหารบางชนิดเป็นอาหารเฉพาะของแต่ละท้องถิ่นที่นิยมรับประทานในโอกาสสำคัญ อาทิ งานบวช งานบุญ งานแต่งงาน งานขึ้นบ้านใหม่ ฯลฯ เป็นความนิยมต่อ ๆ กันมา มีดังนี้ ภาคเหนือ อาหารที่มีความเป็นมงคลที่เกิดจากประเพณีนิยมในภาคเหนือ เช่น “ข้าวจี แกงอ่อม น้ำพริก ใส่อั่ว ยำจิ้นไก่ใส่หัวปลี”

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อาหารที่มีความเป็นมงคลที่เกิดจากประเพณีนิยมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่น “ข้าวต้มมัด ข้าวจี ต้มเครื่องในวัว ลาบไก่ แกงหัวปลี”

ภาคกลาง อาหารที่มีความเป็นมงคลที่เกิดจากประเพณีนิยมในภาค เช่น “ข้าวแช่ หัวผักกาดเค็ม ผัดหวานลูกกะปิเค็ม เส้นจันทน์ผัดปู กุ้งผัดยอดมะพร้าว”

อาหารที่มีความเป็นมงคลที่เกิดจากประเพณีนิยมในภาคใต้มี เช่น “ต้ม แกงก่าย (ละยาก) แกงพุงปลา น้ำซุบ ผักเหนาะ แกงเลียง”

เป็นที่น่าสังเกตว่าอาหารที่ความเป็นมงคลมาจากประเพณีนิยมพบได้ทุกภาคของประเทศไทย และส่วนใหญ่เป็นประเพณีทางพุทธศาสนา แสดงให้เห็นว่าพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มีอิทธิพลกับคนไทยทั่วทุกภาค

2.4 ความอับมงคลที่เกิดจากชื่ออาหาร พบเพียง 1 ชื่อ คือ “แกงบอน” ในภาคเหนือ แกงบอน ไม่นิยมรับประทานในแต่งงาน เพราะพ้องเสียงกับคำว่า ปากบอน อาจนำมาซึ่งการทะเลาะเบาะแว้งระหว่างสามี ภรรยา

2.5 ความอับมงคลที่เกิดจากลักษณะของอาหาร มีดังนี้ ภาคเหนือ อาหารอับมงคลที่เกิดจาก ลักษณะของอาหาร เช่น “ขนมจีน” และ “ผัดหมี่” เป็นอาหารที่ไม่นิยมรับประทานในงานศพ เนื่องจากมีความ เชื่อว่าจะทำให้ผู้เสียชีวิตต่อ ๆ กันไปเหมือนความยาวของเส้นของอาหาร

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อาหารอับมงคลที่เกิดจากลักษณะของอาหารมี 1 ชื่อ ได้แก่ “ขนมจีน” เป็นอาหารที่ไม่นิยมรับประทานในงานศพ เพราะเชื่อว่าผู้ตายยังห่วงและอาลัยผู้มีชีวิต และบ้างก็เชื่อว่าเส้นใย จะไปกีดขวางการเดินทางสู่ปรโลกของผู้ตาย บ้างก็เชื่อว่าจะทำให้มีคนตายต่อกันไปเหมือนความยาวของเส้น ขนมจีน

ภาคกลาง อาหารอับมงคลที่เกิดจากลักษณะของอาหารมี 1 ชื่อ ได้แก่ “ขนมจีน” เป็นอาหารที่ไม่ นิยมรับประทานในงานศพ เพราะมีความเชื่อว่าจะมีคนตายเพิ่มขึ้น ทำให้ต้องจัดงานศพต่อไปอีก Krangthoong et al (ed.). (2013). ภาคใต้ อาหารอับมงคลที่เกิดจากลักษณะของอาหารมี 1 ชื่อ ได้แก่ “ขนมจีน” และอาหารจำพวกเส้นเป็นอาหารที่ไม่นิยมรับประทานในงานศพ เชื่อว่าจะทำให้มีคนตายต่อกันไป เหมือนความยาวของเส้นขนมจีน

จะเห็นว่าอาหารที่ความอับมงคลที่เกิดจากลักษณะพบได้ทุกภาคของประเทศไทย ซึ่งเป็นอาหาร ที่ไม่นิยมรับประทานในงานศพทั้งสิ้น และมีลักษณะตรงกันคือเป็นเส้นยาวต่อกัน ซึ่งตรงข้ามกับงานมงคลที่ได้ กล่าวไปแล้วที่อาหารที่มีลักษณะเป็นเส้นยาวถือเป็นลักษณะมงคล แสดงให้เห็นว่าอาหารชนิดเดียวกันเป็นได้ทั้ง อาหารมงคลและอาหารอับมงคลเมื่ออยู่ต่างวาระกัน

2.6 ความอับมงคลที่เกิดขึ้นจากประเพณีนิยม อาหารบางชนิดเป็นอาหารเฉพาะของแต่ละ ท้องถิ่นที่ไม่นิยมรับประทานในโอกาสสำคัญที่เป็นมงคล อาทิ งานบวช งานบุญ งานแต่งงาน งานขึ้นบ้านใหม่ ฯลฯ เป็นความนิยมต่อ ๆ กันมา ส่วนใหญ่เป็นอาหารที่พบได้เฉพาะในท้องถิ่นนั้น ๆ ชื่ออาหารมงคลที่มีที่มาจากประเพณีนิยม ชื่ออาหารอับมงคลที่มีที่มาจากประเพณีนิยมในแต่ละภาค มีดังนี้

ภาคเหนือ ไม่นิยมรับประทาน “แกงบะฟักหม่น” เนื่องจากเชื่อว่าฟักจะดูดกลืนศพ เพราะในอดีต ชาวบ้านจะใช้ฟักมาใส่ในโลงศพเพื่อบรรจุศพ ส่วน “ผักกาดจอบ” และ “แกงบักกาด” มีความเชื่อว่าสตรีมี ครรภ์ไม่ควรรับประทานเนื่องจากถือว่าผักกาดเป็นผักกระสย่น จะทำให้เกิดการเจ็บท้องทั้งแม่และลูก และ “แกง หน่อไม้” เป็นอาหารที่ไม่นิยมให้มารดาที่เพิ่งคลอดบุตรรับประทาน เนื่องจากเป็นอาหารแสลง

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อาหารที่มีส่วนประกอบของเป็ด และหอย ไม่นิยมนำมาใช้รับแขก เนื่องจากเชื่อว่าจะทำให้เจ้าบ้าน และแขกผิดใจกัน ทะเลาะเบาะแว้งกัน และ “แกงบะค้อนก้อม” เป็นอาหารที่ ไม่นิยมให้สตรีมีครรภ์รับประทาน เนื่องจากมีส่วนประกอบของมะรุม (บะค้อนก้อม) คนในภาค ตะวันออกเฉียงเหนือเชื่อว่ามะรุมจะทำให้สตรีมีครรภ์แท้งบุตรได้เนื่องจากมะรุมเป็นพืชฤทธิ์ร้อน

ภาคใต้ “น้ำซุบ” เป็นอาหารที่ไม่นิยมให้มารดาที่เพิ่งคลอดบุตรรับประทาน เนื่องจากเชื่อว่าความ เฝ็ดของพริกมีผลต่อรสชาติให้นมมารดา

จะเห็นได้ว่าอาหารที่ความอับมงคลมาจากประเพณีนิยมโดยมากจะเป็นอาหารที่ไม่นิยมให้มารดาหลังคลอดบุตรรับประทานเนื่องจากเชื่อว่าเป็นอาหารแสลงและอาจจะทำให้เกิดอันตราย ลักษณะความเชื่อดังกล่าวพบทั้งในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้

ความสัมพันธ์ของคำเรียกชื่ออาหารกับความค่านิยมของคนไทย 4 ภาค

ผลการวิจัยคำเรียกชื่ออาหารไทย 4 ภาค ตามแนวคิดของ Phenix (1996) พบค่านิยม 2 ลักษณะ ได้แก่ ค่านิยมทางสังคม และค่านิยมทางศาสนา ดังนี้

1. ค่านิยมทางสังคม (Social Values) เป็นค่านิยมที่ช่วยให้เกิดความรักความเข้าใจ และความต้องการทางอารมณ์ของบุคคล จากการศึกษาคำเรียกชื่ออาหารไทย 4 ภาค ปรากฏค่านิยมทางสังคม 5 ประเภท ดังนี้

1.1 ค่านิยมวิถีชีวิตเรียบง่าย ผลการศึกษาคำเรียกชื่ออาหารไทย 4 ภาค ในกลุ่มความหมายพืช และส่วนประกอบของพืช และสัตว์และส่วนประกอบของสัตว์ที่พบในอาหารไทย 4 ภาค พบว่าสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคนไทยทั้ง 4 ภาคว่ามีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย ผูกพันกับธรรมชาติ จึงมักเลือกเอาสัตว์ และผักพื้นบ้านที่หาได้ง่ายตามท้องถิ่นมาประกอบอาหาร เช่น ภาคเหนือมี “ควัผักชี้หูด” “ผักแม้วผัดน้ำมันหอย” ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมี “แกงเห็ดดิน” “แกงเห็ดระโงก” ภาคกลางมี “หมูผัดกระเพรา” “ปลาหมึกผัดกระเพรา” ภาคใต้มี “ควัใบตำม้ง” “แกงลูกอีกลี้อย่าง” และจากการสัมภาษณ์พบข้อมูลตรงกันว่าการเลือกรายการอาหารที่จะประกอบในแต่ละมื้อขึ้นอยู่กับว่าสามารถหาพืชชนิดใดได้ และยังพบอีกว่าเนื้อสัตว์ที่นำมาประกอบอาหารส่วนใหญ่ไม่เฉพาะเจาะจง สามารถใส่เนื้อสัตว์ที่สามารถหาได้ง่าย หรือหากไม่สามารถหาเนื้อสัตว์ได้ก็ไม่จำเป็นต้องใส่เนื้อสัตว์ แสดงให้เห็นความเรียบง่ายของคนไทยทั้ง 4 ภาคได้เป็นอย่างดี

1.2 ค่านิยมรักถิ่นฐาน คนไทยแต่ละท้องถิ่นมีความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง จะเห็นได้จากการการปรากฏชื่อที่แสดงสิ่งของหรือสถานที่ในท้องถิ่นในคำเรียกชื่อของอาหารทุกท้องถิ่น ดังเช่นภาคเหนือพบคำว่า “เมือง” และ “เหนือ” ในรายการอาหาร แกงส้มเมือง ลาบเหนือ

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือพบคำว่า “ลาว” และ “อีสาน” ในรายการอาหาร แกงลาว และไส้กรอกอีสาน ซึ่งทั้งคำว่าลาว และอีสานสื่อถึงภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ของประเทศไทย ข้อมูลข้างต้นแสดงถึงจิตสำนึกของคนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีความภาคภูมิใจในเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของภาคหรือชาติพันธุ์ได้เป็นอย่างดี

ภาคกลางเป็นภาคเดียวที่ไม่ปรากฏคำที่แสดงความเป็นชาติพันธุ์ในคำเรียกชื่ออาหาร อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาพบว่า “ทะเล” ซึ่งเป็นชื่อสถานที่หมายถึงห้วงน้ำเค็มที่เว้งกว้างใหญ่ในรายการอาหาร ห่อหมกทะเล เป็นคำที่ไม่พบในคำเรียกชื่ออาหารภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แต่พบในภาคใต้ แสดงให้เห็นถึงลักษณะทางภูมิศาสตร์ของภาคกลางว่ามีพื้นที่ติดทะเล

ภาคใต้พบคำที่แสดงอัตลักษณ์ของถิ่นฐานเช่นเดียวกัน จากการศึกษาพบว่า “หาดใหญ่” “ปักษ์ใต้” และ “ทะเล” ในรายการอาหาร ไก่ทอดหาดใหญ่ ต้มยำปักษ์ใต้ ทะเลผัดพริกแกง ที่สื่อถึงค่านิยมรักถิ่นฐานของคนไทยภาคใต้

ทะเลเป็นแหล่งน้ำเค็มที่กว้างใหญ่ไพศาล เป็นคำที่พบเฉพาะในอาหารภาคกลางและภาคใต้ แสดงให้เห็นถึงลักษณะทางภูมิศาสตร์ว่ามีพื้นที่ติดทะเล อย่างไรก็ตามคำว่าทะเลที่ปรากฏในคำเรียกชื่ออาหารนั้นไม่ได้หมายถึงห้วงน้ำเค็ม แต่หมายถึงสัตว์ที่อาศัยอยู่ในทะเลซึ่งเป็นส่วนประกอบสำคัญของอาหาร ส่วนประกอบจากทะเลที่พบในอาหารทั้งภาคใต้และภาคกลางจึงพบได้มากเนื่องจากมีพื้นที่ติดทะเล ส่วนภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือไม่มีพื้นที่ติดทะเล อาหารทะเลจึงไม่พบในพื้นที่ดังกล่าว

1.3 มีความสามัคคี ความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนไทยสะท้อนให้เห็นได้จากลักษณะของอาหาร อันได้แก่ “แกงหยวกกล้วย” ในภาคเหนือ และ “แกงบอน” ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่มีลักษณะเป็นเครื่องและเป็นเยื่อใยที่คนไทยถือว่าเป็นมงคล ทำให้เกิดความสามัคคีแนบแน่นกัน อย่างไรก็ตาม แกงบอนไม่นิยมรับประทานในภาคเหนือ เนื่องจากถือเป็นอาหารอัปมงคล เพราะพ้องกับคำว่าปากบอน ซึ่งหมายถึง อาการที่ปากอยู่ไม่สุข ชอบพูด ชอบพ้อง ทำให้เกิดความแตกแยกได้

1.4 บรรณานายกความยืนยาว คนไทยมีความเชื่อเรื่องความยืนยาว ต้องการให้สิ่งต่าง ๆ อยู่กับเรา ไปนาน ๆ จะเห็นได้จากการรับประทานอาหารประเภทเส้นในภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย เช่น “ผัดหมี่” ในงานแต่งงานในภาคเหนือ และ “แกงหยวกกล้วย” “ขนมจีน” และ “แกงบอน” ในงานมงคลในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นอกจากนี้ในทุกภูมิภาคยังไม่นิยมรับประทานอาหารประเภทเส้นในงานเช่น ภาคเหนือไม่นิยมรับประทาน “ขนมจีน” “แกงหยวกกล้วย” และ “ผัดหมี่” ภาคตะวันออกเฉียงเหนือไม่นิยมรับประทาน “ขนมจีน” ภาคกลางและภาคใต้ไม่นิยมรับประทานอาหารจำพวกเส้นทุกชนิด เนื่องจากจะทำให้ผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่อายุไม่ยืนยาวอีกด้วย

2. ค่านิยมทางศาสนา (Religious Values) เป็นค่านิยมที่เกี่ยวกับความบรรณานายกความสมบูรณ์ของชีวิต รวมทั้งความศรัทธา และการบูชาในทางศาสนา ผลการศึกษาคำเรียกชื่ออาหารไทย 4 ภาค พบค่านิยมทางศาสนาเพียงชนิดเดียว คือ ความศรัทธาในพุทธศาสนา คนไทยทั้ง 4 ภาคที่เป็นพุทธศาสนิกชนมีความศรัทธาในศาสนาพุทธเป็นอย่างมาก จะเห็นได้จากการที่ประชาชนในภาคต่าง ๆ จะนำอาหารที่มีคุณภาพไปถวายพระ เช่น “ข้าวจี” ในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ข้าวที่นำมาถวายจะเป็นข้าวใหม่ เนื่องจากมีรสชาติอร่อย และเพื่อความเป็นสิริมงคล สอดคล้องกับ Wiwan. (2015). ที่กล่าวว่าคนไทยถิ่นอีสานมีความผูกพันกับวัดตั้งแต่เกิดจนเสียชีวิต นอกจากนี้ในภาคเหนือการทำบุญเนื่องในวันสำคัญทางพุทธศาสนานิยมถวายแกงฮังเล เนื่องจากมีต้นทุนสูง Sittilhor and Khunsanong (ed.). (2013). หรือ “ต้ม” อาหารในภาคใต้ ที่มีที่มาจากประเพณีสารทเดือนสิบ ซึ่งเป็นประเพณีตามความเชื่อในพุทธศาสนาเช่นเดียวกัน

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาความสัมพันธ์ของคำเรียกชื่ออาหารกับความเชื่อของคนไทย 4 ภาค จะเห็นถึงความเชื่อด้านพุทธศาสนาแบบชาวบ้านปรากฏในคำเรียกชื่ออาหารในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้ของไทย แต่ไม่พบลักษณะดังกล่าวในอาหารภาคเหนือและภาคกลาง อย่างไรก็ตามการที่ไม่พบไม่ได้หมายความว่าความเชื่อดังกล่าวไม่ปรากฏในภาคเหนือและภาคกลาง Nunthadsirisor. (n.d.). กล่าวว่า พิธีกรรมในประเทศไทยที่คงความหมายของเปรตไว้ในแต่ละท้องถิ่นพบได้ทั่วทุกภาค ในภาคกลางพบประเพณีภัทรบท ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีประเพณีบุญข้าวสาก หรือบุญข้าวสาก ภาคเหนือมีประเพณีสลากภัต หรือตานก๋วยสลาก ส่วนภาคใต้มีประเพณีบุญเดือนสิบ หรือสารทเดือนสิบ อย่างไรก็ตามความเชื่อเรื่องเปรตนั้นจัดว่าเป็นความเชื่อที่ได้รับอิทธิพลมาจากพุทธศาสนา

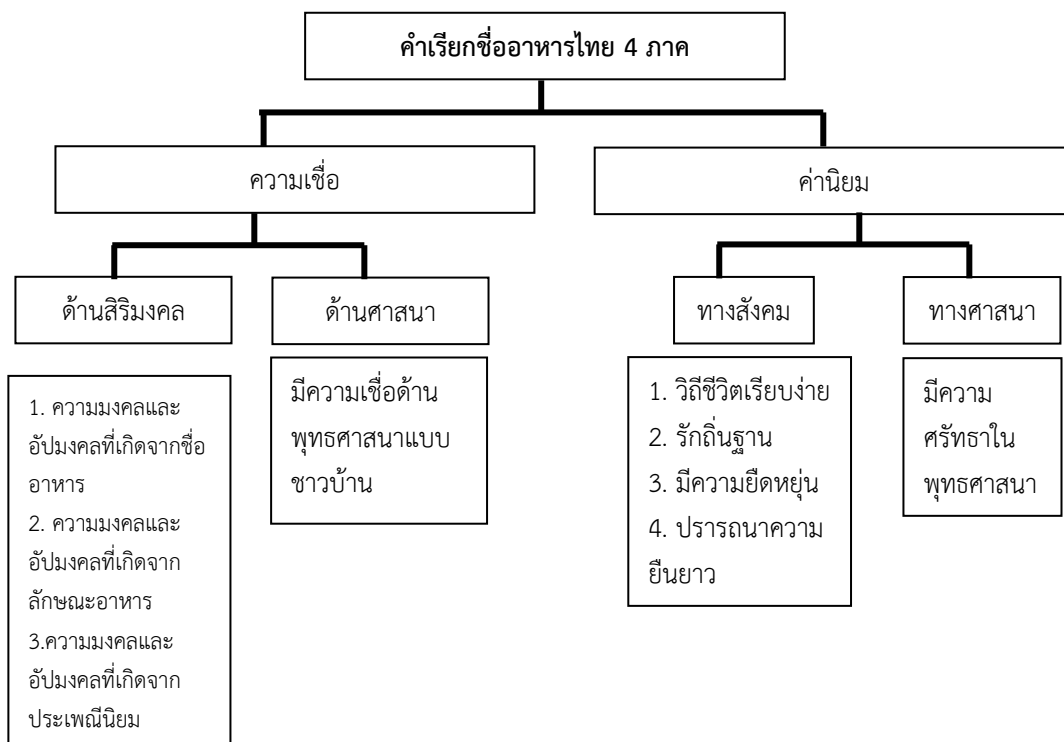
ส่วนความเชื่อเรื่องความเป็นมงคลและความอัปมงคลนั้นพบได้ในวัฒนธรรมการรับประทานอาหารทุกภาคของประเทศไทย เป็นที่น่าสนใจว่าความเชื่อเรื่องความอัปมงคลของคนไทยไม่ได้พบเฉพาะในวัฒนธรรมการรับประทานอาหารเท่านั้น ความเชื่อดังกล่าวยังพบในวัฒนธรรมด้านอื่น ๆ ของคนไทยด้วย จะเห็นได้จากการศึกษาความเชื่อด้านความเป็นมงคลและอัปมงคลด้านอื่น ๆ อาทิ ลักษณะภาษาที่แสดงความเปลี่ยนแปลงของความเชื่อเกี่ยวกับสิริมงคลและกาลกิณีในชื่อของคนไทย ของ Sumniengngam. (2002). ที่ผลการศึกษาพบว่าคนไทยมากกว่าครึ่งหนึ่งเลือกใช้คำที่เป็นสิริมงคลตามตำราทักษาในการตั้งชื่อ นอกจากนี้ยังมี

การศึกษาการตั้งชื่อภูเขาของไทย ของ Hai Ning Zheng. (2012). พบว่ามีภูเขาจำนวนหนึ่งได้นำคำที่มีความหมายเป็นมงคลตั้งเป็นชื่อภูเขา แสดงให้เห็นว่าคนไทยมีความเชื่อเรื่องสิริมงคลเป็นพื้นฐาน

นอกจากนี้ผลการศึกษาที่พบว่าคนไทยทั้ง 4 ภาคมีความเชื่อว่าอาหารที่มีเส้นยาวต่อกันเป็นลักษณะมงคลนั้นสอดคล้องกับงานวิจัยของ Sinthawornkul. (2004). ที่ศึกษาเรื่องวิถีกินและความเชื่อของคนไทยที่สะท้อนจากชื่ออาหารไทยที่ใช้ในเทศกาลงานพิธีแบบดั้งเดิม ที่พบว่าอาหารที่ใช้ในงานมงคลมักใช้อาหารที่มีลักษณะมงคล อาหารจำพวกเส้นถือเป็นลักษณะมงคลเนื่องจากมีความยาว แสดงถึงความเหนียวแน่นและยาวนาน เป็นลักษณะที่คนปรารถนาพึงมี

ส่วนค่านิยมอีก 3 ประเภทที่ไม่พบในคำเรียกชื่ออาหารไทย 4 ภาค ประกอบด้วย ค่านิยมทางความจริง ค่านิยมทางสุนทรียะ และค่านิยมทางจริยธรรม ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากค่านิยมดังกล่าวเป็นค่านิยมระดับระดับจิตใจชั้นสูง อาทิ กฎธรรมชาติ ความผิชอบชั่วดี ความซาบซึ้งใจ แต่อาหารเป็นสิ่งที่อยู่ในชีวิตประจำวัน คำเรียกชื่ออาหารมักเรียกตามชนิดของวัตถุดิบ วิธีประกอบอาหาร และชนิดของอาหารเป็นส่วนใหญ่ จึงไม่พบค่านิยมดังกล่าว

สรุปองค์ความรู้

แผนภาพที่ 1 องค์ความรู้การวิจัย

แผนภาพข้างต้นแสดงองค์ความรู้การวิจัยที่ได้จากการศึกษาความสัมพันธ์ของคำเรียกชื่ออาหารกับความเชื่อและค่านิยมของคนไทย 4 ภาค ในด้านความเชื่อพบความเชื่อด้านสิริมงคล และความเชื่อด้านพุทธศาสนาแบบชาวบ้าน ส่วนด้านค่านิยมพบค่านิยมทางสังคมและค่านิยมความศรัทธาในพุทธศาสนา

ข้อเสนอแนะ

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมในแต่ละภาคสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอาหารและวัฒนธรรมของจังหวัด และภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย
2. ควรศึกษาความเชื่อค่านิยมของคนไทยจากคำเรียกชื่ออาหารหวานไทย

References

- Autsanee Thuwachot, Chumsak nararutwong and Somchok Khunsanong (ed.). (2013). *Thai food culture: The South*. Bangkok: Office of Printing Works, Veterans Affairs Organization under the Royal Patronage.
- Boonlert Wiwan. (2015). *Isan culture that appears in the novel "Khru Ban Nok"*. Journal of Korean Association of Thai Studies. 22(1): 1-34.
- Chanokporn Angsuwiriya. (2012). *An Ethnomatic Analysis Study of Food Naming in Hatyai District Songkhla Province* (Research Report). Songkhla: Prince of Songkla University. Department of Cultural Promotion. (2013). *Thai food identity in 4 regions*. Bangkok: Agricultural Cooperative Association of Thailand.
- Department of Religious Affairs. (2009). *Rituals and Traditions*. Bangkok: Agricultural Cooperative Association of Thailand.
- Frake. C. O. (1980). *Language and Cultural Description: Essays*. California: Stanford University press.
- Hai Ning Zheng. (2012). *The Study of Naming Thai Mountain*. (Master of Arts). Kasetsart University, Bangkok.
- Kingkeaw Attakorn and Thanarut Sirisawas. (1985). *Thai Studies Teaching Material Series: civilization book 2*. Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University.
- Kingkeaw Attakorn. (1976). *folklore*. Bangkok: Department of Teacher Training.
- Ladapha mortero. (1994). *Encyclopedia of Thai Local Food Wisdom 4 Regions*. Bangkok: Office of Bio-Based Economic Development.
- Lampang Cultural Office. (2020). *Tan khao lam – khao ji*. Retrieved from https://www.mculture.go.th/lampang/ewt_news.php?nid=2168&filename=index
- Mgronline. (2021). *Food believe in 4 region*. Retrieved from <https://mgronline.com/qol/detail/9510000095651>.
- Mongkhon Sittilhor and Somchok Khunsanong (ed.). (2013). *Thai food culture: The North*. Bangkok: Office of Printing Works, Veterans Affairs Organization under royal patronage.
- Nakhonsrithammarat Cultural Office. (2019). *The Festival of the Tenth Lunar Month*. Retrieved from https://www.mculture.go.th/nakhonsrithammarat/ewt_news.php?nid=658&filename=index.

- Nhischarnun Nunthadsirisorn. (n.d.). *From “Pete object to “Lao Cha-on”*. Retrieved from <https://chula.academia.edu/NhischarnunNunthadsirisorn>
- Nida, E.A. (1975). *Componential Analysis of Meaning*. Mouton: The Hague.
- Phenix. (1996). *Social Values*. New Jersey: Prentice-hall.
- Pranoom Krangthoong et al (ed.). (2013). *Thai food culture: The Central region*. Bangkok: Office of Printing Works, Veterans Affairs Organization under royal patronage.
- Royal Academy. (2013). *The Royal Institute's Dictionary, 2011*. (2nd printing). Bangkok: nanmee books.
- Sasithorn Sinthawornkul. (2004). *Thai ways of eating and beliefs as reflected in the names of Thai foods used in traditional ceremonies and festivals* (Master of Arts) . Bangkok:Chulalongkorn University.
- Sengarun Kanokphongchai. (2001). *Food: Thai esset*. Bangkok: Sangdad press.
- Somchai Sumniengngam. (2002). *Linguistic characteristics indicating change in the belief in auspiciousness and inauspiciousness in Thai names*. (Doctoral of Arts). Chulalongkorn University, Bangkok.
- Tawach poonnotok. (1982). *Regional Literature*. Bangkok: Oadian store.
- Thaweethong Hongwiwat. (1998). *Food and health in culture*. Bangkok: Sangdad press.
- Thaywan Thaneerut, Maitree Sutthajit, Winai Keawmuneewong, Sripri Ploysub, Napas Keawwichian and Chawida Suknirun (ed.). (n.d.). *food for health*. Bangkok: Office of Printing Works Veterans Organization.
- Vajirayana. (2020). Chapter 12 Sriprachan gives Wanthong to marry Khun chang. Retrieved from <https://vajirayana.org>.
- Vinyoochon Howtragool, (2017). A Study of The Belife on Petain Sart Duan Sib Tradition: A Case Study of Population in Muang District of Nakhon si thammarat Province. *Nakhon Lampang Buddhist College's Journal*, 6(2): 9-18.

การเชื่อมโยงโดยใช้วิธีการของนักเรียนในชั้นเรียนคณิตศาสตร์ที่ใช้วิธีการแบบเปิด

CONNECTION BY USING STUDENT'S "HOW TO"
IN MATHEMATICS CLASSROOM USING OPEN APPROACH

ลักขณา คณาศรี¹ และ สัมพันธ์ ถิ่นเวียงทอง

Lukkhana Kanasri¹ and Sampan Thinwiangthong

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Khon Kaen University, Thailand

¹Email: Lukkhana.ka@kkumail.com

Received 24 August 2021; Revised 15 October 2021; Accepted 15 October 2021.

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การเชื่อมโยงแนวคิดโดยใช้วิธีการของนักเรียนในชั้นเรียนคณิตศาสตร์ที่ใช้วิธีการแบบเปิด กลุ่มเป้าหมายคือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 9 คน ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2564 โรงเรียนบ้านดงบัง (พิบูลศึกษาการ) จังหวัดร้อยเอ็ด เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 7 แผน แบบบันทึกภาคสนาม เครื่องบันทึกเสียง เครื่องบันทึกภาพนิ่ง และเครื่องบันทึกวีดิทัศน์ วิเคราะห์ข้อมูลตามกรอบแนวคิด Inprasitha (2018a, 2018b) ผลการวิจัยพบว่า 1) การสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ร่วมกัน ทีมการศึกษาชั้นเรียนออกแบบให้มีความต่อเนื่องกัน มีการวิเคราะห์แนวคิดที่นักเรียนมีอยู่ก่อนหน้านี้ และมีการคาดการณ์แนวคิดที่นักเรียนจะใช้ในการแก้ปัญหา 2) การสังเกตการสอนร่วมกัน การจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการแบบเปิดทั้ง 4 ขั้นตอน พบว่า นักเรียนสามารถระลึกถึงแนวคิดที่เคยใช้ในการแก้ปัญหาได้ ใช้แนวคิดจากคาบเรียนก่อนหน้ามาเป็นจุดเริ่มต้นในการวิเคราะห์ปัญหา อธิบายแนวคิดที่ใช้แก้ปัญหาด้วยแนวคิดที่ได้เรียนรู้จากคาบเรียนก่อนหน้า อภิปรายร่วมกันทั้งชั้นเรียนโดยหาความเกี่ยวข้องระหว่างแนวคิดจากคาบเรียนก่อนหน้ากับแนวคิดที่เกิดขึ้นจากการแก้ปัญหาในคาบเรียนปัจจุบัน และสรุปร่วมกันถึงวิธีการที่ใช้ในการแก้ปัญหา 3) การสะท้อนผลบทเรียนหลังการสอนร่วมกัน ทีมการศึกษาชั้นเรียนร่วมกันสะท้อนผลในประเด็นที่นักเรียนนำแนวคิดจากคาบเรียนก่อนหน้ามาใช้ในการแก้ปัญหาในคาบเรียนปัจจุบันจนเกิดเป็นแนวคิดใหม่ การนำการศึกษาชั้นเรียนและวิธีการแบบเปิดมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ทำให้นักเรียนสามารถนำแนวคิดจากคาบเรียนก่อนหน้ามาแก้ปัญหาในคาบเรียนปัจจุบันจนเกิดเป็นแนวคิดใหม่ที่สามารถนำไปแก้ปัญหาในคาบเรียนถัดไปได้

คำสำคัญ: การเชื่อมโยงโดยใช้วิธีการของนักเรียน, การศึกษาชั้นเรียน, วิธีการแบบเปิด

Abstract

This study aimed to analyze the idea connection by using students' "How to" in the mathematics classroom using an open approach. The target group was nine eighth-grade students in semester 1/2021 at Dongbang Pikulsuksakan school, Roi-et. The research instruments included seven lesson plans, a field note, a recording device, a still camera, and

a video recorder. The data were analyzed from the concept of connection using students' "How to" (Inprasitha, 2018a, 2018b). The results indicated that 1) according to collaboratively designing a research lesson, the lesson study team created the continual lesson plan by analyzing the ideas students had before and predicting the ideas that they will use to solve the problem. 2) Collaboratively observing a research lesson, learning activities using four processes of open approach found that students could recall the idea that they had ever used to solve the problem. They used the idea from the previous lesson to be the beginning of analyzing the problem and explained the idea that they used to solve the problem by using the idea that they had learned from the previous lesson. Then, they discussed as a whole class to find the connection between the idea from the previous lesson and the idea that happened from solving the problem in the current class. After that, they summarized "How to" that was used to solve the problem. 3) Collaboratively discussing and reflecting on the research lesson, the lesson study team collaboratively reflected the issue that students used the idea from the previous lesson to solve the problem in the current lesson until it was a new idea. Using lesson study and an open approach could make students use the idea from the previous lesson to solve the problem in the current lesson until it was a new idea that could use to solve the problem in the next lesson.

Keywords: Connection by using students' "How to", Lesson Study, Open Approach

บทนำ

ภาพรวมการสอนในโรงเรียนยังเป็นปัญหา วิธีการสอนยังเน้นการถ่ายทอดเนื้อหา โดยยึดครูเป็นจุดศูนย์กลาง (Inprasitha, 2014) เน้นให้ครูบรรยายเนื้อหาให้นักเรียนฟัง เพื่อจดจำแล้วนำไปตอบในข้อสอบ ทำให้นักเรียนไม่เกิดการรู้จริง ไม่มีพื้นฐานความรู้เดิม ไม่สามารถต่อยอดกับความรู้ใหม่ได้ (Chiangkul, 2016) เมื่อนักเรียนต้องเรียนรู้เนื้อหาใหม่ นักเรียนไม่สามารถเชื่อมโยงความรู้เดิมไปยังความรู้ต่าง ๆ ภายในเนื้อหาวิชาคณิตศาสตร์ (Jaisook, 2012) ไม่สามารถนำความรู้ที่ได้เรียนมาไปใช้กับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ เพราะไม่สามารถวิเคราะห์ เชื่อมโยง และสังเคราะห์ความรู้ที่ได้เรียนมาแล้วนำไปใช้แก้ปัญหาที่มีความซับซ้อนได้ (Inprasitha, 2014) และจากแบบรายงานการวิเคราะห์ผู้เรียนรายบุคคลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 9 คน โรงเรียนบ้านดงบัง (พิบูลศึกษาการ) แสดงให้เห็นว่านักเรียนยังขาดทักษะการเชื่อมโยงความรู้ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน จากผลการทดสอบที่อยู่ในระดับต่ำ โดยมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 38.3 (Academic Affairs Administration of Dongbang Pikulsuksakan school, 2020)

อย่างไรก็ตามก่อนที่จะแก้ไขปัญหาด้านการเรียนการสอน ควรทำความเข้าใจก่อนว่าการเชื่อมโยงคืออะไร และมีผลกระทบต่อกระบวนการแก้ปัญหาอย่างไร การเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์เป็นการบูรณาการแนวคิดที่มีการเชื่อมโยงกันภายในวิชาคณิตศาสตร์ นำเนื้อหาที่มีความสัมพันธ์กันมาเชื่อมโยงกัน (National Council of Teachers of Mathematics, 2000) การเชื่อมโยงคือสิ่งที่สามารถเรียกคืนมาจากหน่วยความจำได้ เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหา การเชื่อมโยงจึงถือเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหา (Hodgson, 1995) การเชื่อมโยงความรู้ที่มีมาแล้วก่อนหน้าถือเป็นปัจจัยที่สำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้เนื้อหาใหม่ เพราะผู้เรียนต้องเจอกับความรู้ใหม่อยู่เสมอ ผู้เรียนจึงต้องผสมผสานความรู้ ประสบการณ์ ก่อนหน้าให้เข้ากับความรู้ใหม่ (Hiebert, and Carpenter, 1992) การจะเกิดทักษะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ต้องอาศัยการคิดวิเคราะห์

การนำความรู้ เนื้อหาสาระ และหลักการทางคณิตศาสตร์มาสร้างความสัมพันธ์อย่างเป็นเหตุเป็นผลเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาและการเรียนรู้แนวคิดใหม่ที่ซับซ้อนยิ่งขึ้น (The institute for the promotion of teaching science and technology, 2007)

การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการแบบเปิดมีจุดประสงค์เพื่อส่งเสริมการคิดทางคณิตศาสตร์พร้อมกับการแก้ปัญหาของนักเรียน (Nohda, 2000) มีลำดับขั้นตอนการสอน 4 ขั้นตอนดังนี้ 1) การนำเสนอปัญหาปลายเปิด 2) การเรียนรู้ด้วยตนเองของนักเรียน 3) การอภิปรายทั้งชั้นเรียนและการเปรียบเทียบ 4) การสรุปโดยการเชื่อมโยงแนวคิดของนักเรียนที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน วิธีการแบบเปิดทำให้นักเรียนมีวิธีการ (How to) เป็นของตนเอง และสามารถนำวิธีการเหล่านั้นไปใช้ในการแก้ปัญหา เพื่อให้ได้มาซึ่งแนวคิดใหม่ (Inprasitha, 2010) แนวคิดของนักเรียนทุกคนได้รับความสำคัญ และเพื่อให้สามารถรองรับแนวคิดของนักเรียน ครูเพียงคนเดียวไม่สามารถทำได้ การศึกษาชั้นเรียน (Lesson Study) เป็นนวัตกรรมที่ใช้พัฒนาการทำงานร่วมกันของครูประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่ การสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ร่วมกัน การสังเกตการสอนร่วมกัน และการสะท้อนผลบทเรียนหลังการสอนร่วมกัน (Inprasitha, 2014) ครูผู้สอนต้องทำงานร่วมกับครูคนอื่น ๆ ด้วยการนำหัวข้อทางคณิตศาสตร์มาสร้างแนวคิดใหม่โดยอาศัยแนวคิดของนักเรียนที่มีมาก่อนหน้านี้ (Inprasitha, 2010) หากครูสามารถทำการเชื่อมโยงแนวคิดต่าง ๆ จากบทเรียนหนึ่งไปยังอีกบทเรียนหนึ่งให้ชัดเจนได้ นักเรียนจะมีโอกาสได้เรียนรู้เนื้อหาที่อยู่ในบทเรียนต่าง ๆ ได้อย่างง่ายดาย (Lampert, 2001)

การศึกษาชั้นเรียนและการสอนด้วยวิธีการแบบเปิดจึงเป็นแนวทางการสอนคณิตศาสตร์แบบใหม่ที่เน้นให้นักเรียนแก้ปัญหาคณิตศาสตร์ด้วยตนเอง นักเรียนได้เรียนรู้คณิตศาสตร์ด้วยตนเองอย่างมีความหมาย (Thinwiangthong, and Inprasitha, 2018) ทำให้นักเรียนมีวิธีการ (How to) เป็นของตนเอง (Inprasitha, 2010) สามารถนำไปใช้ในการแก้ปัญหาในคาบเรียนถัดไปหรือนำไปใช้ได้ตลอดชีวิต ครูออกแบบสถานการณ์ปัญหาจนนักเรียนสามารถหาวิธีการที่เหมาะสมที่สุดในการแก้ปัญหา (Inprasitha, 2018b) การที่นักเรียนได้แก้ปัญหาด้วยตนเอง และการที่ครูวางแผนบทเรียน จะทำให้นักเรียนมีวิธีการเป็นของตนเอง ถือเป็นการพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน (Isoda, 2010)

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การสอนแบบเดิมเน้นครูเป็นศูนย์กลาง ครูเป็นผู้บรรยายเนื้อหา โดยใช้เนื้อหาที่มีอยู่ในหนังสือเรียน ไม่ได้เน้นไปที่กระบวนการเรียนรู้ของนักเรียน ทำให้พบปัญหาที่สำคัญคือนักเรียนไม่สามารถเชื่อมโยงสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปแล้วก่อนหน้านี้เข้ามาช่วยในการเรียนรู้สถานการณ์ปัญหาใหม่ ครูจึงควรเริ่มพัฒนาความสามารถของตนเอง โดยใช้การศึกษาชั้นเรียนและวิธีการแบบเปิด ที่เน้นให้นักเรียนแก้ปัญหาโดยใช้วิธีการของตนเองในการสร้างแนวคิดใหม่ โดยมีครูเป็นผู้ออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนสามารถนำแนวคิดจากคาบเรียนก่อนหน้านี้ มาแก้ปัญหาในคาบเรียนปัจจุบัน จนเกิดเป็นแนวคิดใหม่ที่สามารถนำไปแก้ปัญหาในคาบเรียนถัดไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์การเชื่อมโยงแนวคิดโดยใช้วิธีการของนักเรียนในชั้นเรียนคณิตศาสตร์ที่ใช้วิธีการแบบเปิด

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยเรื่องการเชื่อมโยงโดยใช้วิธีการของนักเรียนในชั้นเรียนคณิตศาสตร์ที่ใช้วิธีการแบบเปิด ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการสอนแบบเดิม

การสอนที่เน้นให้ครูบรรยายเนื้อหาให้นักเรียนฟังในห้องเรียน และนักเรียนกลับไปอ่านสมุดจดบันทึก หนังสือเรียน ทำให้นักเรียนเมื่อเรียนแล้วไม่เกิดการรู้จริง ไม่มีพื้นฐานความรู้เดิม (Chiengkul, 2016) ปัญหาของผู้เรียนในรายวิชาคณิตศาสตร์พบว่านักเรียนขาดความรู้พื้นฐานทางคณิตศาสตร์ ไม่สามารถเชื่อมโยงความรู้เดิมไปยังความรู้ต่าง ๆ ภายในเนื้อหาวิชาคณิตศาสตร์ (Jaisook, 2012) การศึกษาไทยยังไม่สามารถเปลี่ยนมุมมองจากการเรียนการสอนที่เน้นผลลัพธ์ไปเป็นการสอนที่เน้นทั้งกระบวนการและผลลัพธ์ได้ ถ้าเราเปลี่ยนมุมมองตรงนี้ได้ จะทำให้ได้วิธีการสอนที่แตกต่างไปจากเดิม ซึ่งการเน้นกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียน วิธีการของครูก็คือการพยายามค้นหาแนวคิดของนักเรียน เปลี่ยนมาเน้นที่แนวคิดของนักเรียน เพื่อให้สามารถเข้าสู่กระบวนการคิดของนักเรียนได้ (Inprasitha, 2014)

2. การสอนโดยใช้วัตรกรรมการศึกษาชั้นเรียนและวิธีการแบบเปิด

การจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการแบบเปิด เป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงวิธีการ (How to) ของตนเอง ที่เคยได้เรียนรู้มาก่อนหน้านี้ เข้ามาช่วยในการแก้ปัญหา นำไปสู่แนวคิดที่สำคัญที่ได้จากการแก้ปัญหา (Inprasitha, 2010) ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การนำเสนอปัญหาปลายเปิด 2) การเรียนรู้ด้วยตนเองของนักเรียน 3) การอภิปรายทั้งชั้นเรียนและการเปรียบเทียบ 4) การสรุปโดยการเชื่อมโยงแนวคิดของนักเรียนที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน (Inprasitha, 2014) เพื่อให้สามารถรองรับแนวคิดของนักเรียน ครูเพียงคนเดียวจึงไม่สามารถทำได้ การศึกษาชั้นเรียน (Lesson Study) เป็นนวัตกรรมที่ใช้สำหรับพัฒนาการทำงานร่วมกันของครู ซึ่งประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่ การสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ร่วมกัน การสังเกตการสอนร่วมกัน และการสะท้อนผลบทเรียนหลังการสอนร่วมกัน (Inprasitha, 2014)

3. การเชื่อมโยงโดยใช้วิธีการของนักเรียน

การเชื่อมโยงคือสิ่งที่สามารถเรียกคืนมาจากหน่วยความจำได้เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหา (Hodgson, 1995) การเชื่อมโยงความรู้ที่เคยเรียนรู้มาแล้วเป็นความสามารถที่ผู้เรียนสร้างความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ที่ได้เรียนรู้กับปัญหาที่ตนเองกำลังพบเจอ (The institute for the promotion of teaching science and technology, 2007) การแก้ปัญหาด้วยตนเองจะให้นักเรียนตระหนักในแนวคิดของตนเอง (Inprasitha, 2018b) แนวคิดที่ได้ร่วมกันอภิปรายทั้งชั้นเรียนจะกลายเป็นวิธีการ (How to) สำหรับการแก้ปัญหาต่อไปในอนาคต (Inprasitha, 2018a) การเชื่อมโยงโดยใช้วิธีการของนักเรียน จึงหมายถึง การที่นักเรียนได้นำแนวคิดจากคาบเรียนก่อนหน้านี้มาแก้ปัญหาในคาบเรียนปัจจุบันจนเกิดเป็นแนวคิดใหม่ที่สามารถนำไปแก้ปัญหาในคาบเรียนถัดไป ตามแนวคิดของ (Inprasitha, 2018a, 2018b)

จากการทบทวนวรรณกรรม แสดงให้เห็นว่า การสอนแบบเดิมทำให้พบปัญหาที่สำคัญคือ นักเรียนไม่สามารถเชื่อมโยงสิ่งที่เคยได้เรียนรู้ไปแล้วก่อนหน้านี้เข้ามาช่วยแก้ปัญหาในปัจจุบัน ผู้วิจัยจึงได้นำการศึกษาชั้นเรียนและวิธีการแบบเปิดเข้ามาใช้ในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนสามารถนำแนวคิดจากคาบเรียนก่อนหน้านี้มาแก้ปัญหาในคาบเรียนปัจจุบันจนเกิดเป็นแนวคิดใหม่ที่สามารถนำไปแก้ปัญหาในคาบเรียนถัดไป

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้การวิจัยในครั้งนี้บรรลุตามวัตถุประสงค์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1. กลุ่มเป้าหมายคือนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านดงบัง (พิบูลศึกษาการ) จังหวัดร้อยเอ็ด ที่เรียนในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 9 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) โดยเลือกนักเรียนที่ไม่สามารถนำแนวคิดที่ได้จากคาบเรียนก่อนหน้านี้มาช่วยแก้ปัญหาในคาบเรียนปัจจุบันจนเกิดเป็นแนวคิดใหม่ได้

2. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องปริมาตร จำนวน 7 แผน เครื่องบันทึกเสียง เครื่องบันทึกวิดีโอ เครื่องบันทึกภาพนิ่ง และแบบบันทึกภาคสนาม

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ตามกรอบการเชื่อมโยงโดยใช้วิธีการของนักเรียน สังเกตพฤติกรรมที่นักเรียนได้นำแนวคิดจากคาบเรียนก่อนหน้ามาแก้ปัญหาในคาบเรียนปัจจุบันจนเกิดเป็นแนวคิดใหม่ที่สามารถนำไปแก้ปัญหาในคาบเรียนถัดไปได้ ตามแนวคิดของ Inprasitha (2018a, 2018b) จาก ไฟล์วิดีโอ และไฟล์บันทึกเสียง จากนั้นนำผลการสะท้อนผลจากผู้ช่วยวิจัย ผลงานของนักเรียน และภาพนิ่ง มาวิเคราะห์ร่วมกับโพรโทคอลที่ได้จากไฟล์วิดีโอ และไฟล์บันทึกเสียง

4. สรุปผลการวิเคราะห์การเชื่อมโยงโดยใช้วิธีการของนักเรียนในชั้นเรียนคณิตศาสตร์ที่ใช้วิธีการแบบ เปิด โดยการบรรยายเชิงวิเคราะห์

ผลการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยได้มาจากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ การสร้าง แผนการจัดการเรียนรู้ร่วมกัน การสังเกตการสอนร่วมกัน และการสะท้อนผลบทเรียนหลังการสอนร่วมกัน จำนวน 7 แผนการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยขอแสดงรายละเอียดตัวอย่างการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่แสดงให้เห็น ถึงการเชื่อมโยงโดยใช้วิธีการของนักเรียน ดังนี้

1. การสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ร่วมกัน ได้มีการวางแผนการจัดการเรียนรู้จากแนวคิดที่นักเรียนได้ เรียนรู้จากคาบเรียนก่อนหน้า คือนักเรียนมีวิธีการ (How to) ในการหาปริมาตรปริซึมสี่เหลี่ยมมุมฉาก = ความ กว้าง $\times$ ความยาว $\times$ ความสูง ที่มีการศึกษาชั้นเรียนจึงได้ออกแบบสถานการณ์ปัญหา และคำสั่ง ดังนี้

ภาพที่ 1 สถานการณ์ปัญหา และคำสั่ง

จากสถานการณ์ปัญหา และคำสั่งดังกล่าวได้มีคาดการณ์แนวคิดของนักเรียนไว้ 2 แนวคิด คือ 1. แบ่ง ให้เป็นปริซึมสี่เหลี่ยมมุมฉาก จากนั้นหาปริมาตรจากสูตรการหาปริมาตรปริซึมสี่เหลี่ยมมุมฉากที่ได้เรียนรู้จาก คาบเรียนก่อนหน้า แล้วนำปริมาตรที่หาได้มารวมกัน 2. ลากเส้นเชื่อมเพิ่มให้กลายเป็นรูปปริซึมสี่เหลี่ยมมุม ฉาก จากนั้นนักเรียนคำนวณหาปริมาตรของรูปทรงดังกล่าว แล้วนำมาลบออกจากปริมาตรของรูปทรงที่ได้วาด เพิ่มเติม และเป้าหมายของบทเรียนคือ นักเรียนมีวิธีการหาปริมาตรของรูปทรงตันด้วยตนเอง

2. การสังเกตการสอนร่วมกัน

ขั้นที่ 1 การนำเสนอปัญหาปลายเปิด ครูนำโฟมปักดอกไม้สดหรือโอเอซิส มาให้นักเรียนดูและ ช่วยกันตรวจสอบว่ามีรูปทรงเหมือนกับอะไร และครูได้ตั้งคำถามเกี่ยวกับวิธีการหาปริมาตรของโอเอซิสจำนวน 1 อัน เพื่อเป็นการนำเข้าสู่สถานการณ์ปัญหา ซึ่งในขั้นตอนนี้ทำให้ปรากฏแนวคิดที่นักเรียนใช้ในการหา ปริมาตรปริซึมสี่เหลี่ยมมุมฉากจากคาบเรียนก่อนหน้า ดังโพรโทคอลในตารางที่ 1 ดังนี้

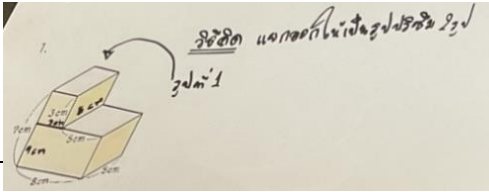
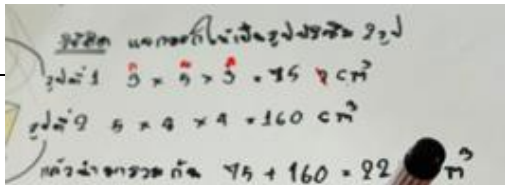
ตารางที่ 1 แสดงขั้นตอนการนำเสนอปัญหาปลายเปิด

Item ที่	ผู้พูด	คำพูด/พฤติกรรม/ภาพประกอบ
12	นาว	ไม้บรรทัดมา กว้าง 10.4 ยาว
13	พลอย	13.2
14	นาว	10.4 จำไว้ หลิวเธอจำ 13.2
15	พลอย	7.5 เอ็ม เครื่องคิดเลขได้มัยนิ
16	หลิว	กว้าง 10.4 สูง 7.5 ยาว 13.2
17	นาว	เอามาคูณกันได้ 1,029.6

จากโพโทคอลข้างต้น ได้ปรากฏแนวคิดที่นักเรียนใช้ในการหาปริมาตรของโอไอซิส นักเรียนใช้ไม้บรรทัดวัดความกว้าง ความยาว และความสูง หลังจากนั้นนำตัวเลขที่วัดได้มาคูณกัน ซึ่งเป็นวิธีการหาปริมาตรปริซึมสี่เหลี่ยมมุมฉากที่นักเรียนได้เรียนรู้จากคาบเรียนก่อนหน้านี้

ขั้นที่ 2 การเรียนรู้ด้วยตนเองของนักเรียน เมื่อนำโพโทคอลที่ได้จากการแก้ปัญหาของนักเรียนมาวิเคราะห์ พบว่านักเรียนได้นำแนวคิดจากคาบเรียนก่อนหน้านี้คือ ปริมาตรปริซึมสี่เหลี่ยมมุมฉาก = ความกว้าง $\times$ ความยาว $\times$ ความสูง เข้ามาช่วยในการแก้ปัญหา จนเกิดเป็นแนวคิดใหม่ในการหาปริมาตรของรูปทรงตันซึ่งปรากฏหลักฐานตามโพโทคอลในตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงขั้นตอนการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักเรียน

Item ที่	ผู้พูด	คำพูด/พฤติกรรม/ภาพประกอบ
118	พลอย	แยกออกให้เป็นปริซึมสี่เหลี่ยมสองรูป รูปที่ 1 ก็ เอาเป็นก้อนข้างบน
119	นาว	กว้างคูณยาวคูณสูง
120	พลอย	ยาว 5 สูง 3 สามเหลี่ยมหัว สามเหลี่ยมหัว สามเหลี่ยมหัว เซนติเมตร (นักเรียนคิดว่า $5 \times 3 \times 3 = 75$)
121	พลอย	อะ อันนี้หารูปนี้ (นักเรียนจะหาปริมาตรรูปที่ 2 ที่นักเรียนแบ่งออก)
122	นาว	กว้างคูณยาวคูณสูง
123	พลอย	กว้าง 5 ยาว 8 สูง 4
124	นาว	เท่ากับ
125	พลอย	ห้าแปดสี่สิบ สี่สิบห้า 160 เซนติเมตร
126	นาว	แปดหนึ่งแปด แปดสองสิบหก แปดสามยี่สิบสี่ แปดสี่สามสิบสอง สามสิบสอง อ้อ 160
127	พลอย	เอามารวมกัน สองร้อย สองร้อยเท่าไรวะ 215
128	นาว	เท่ากับ 215 อ้อ 225

Item ที่	ผู้พูด	คำพูด/พฤติกรรม/ภาพประกอบ
...		
143	หลิว	คุณเลขถูกอยู่เปาะ 3 5 3
144	นาว	สามห้าสิบห้า สิบห้าคุณห้า คุณ ๆ
145	พลอย	45 เธอ
146	หลิว	แม่น ได้ 45
147	พลอย	เธอลบออกแล้วบวกใหม่เร็ว
148	นาว	บ้าไปแล้ว (หัวเราะ) สิบห้า อันนี้ เป็น 205 ไข่ม้อย

จากโปรแกรมคอลข้างต้นแสดงให้เห็นถึงแนวคิดที่นักเรียนใช้ในการหาปริมาตรของรูปทรงตัน นักเรียนแบ่งรูปทรงตันให้เป็นรูปปริซึมสี่เหลี่ยมมุมฉาก แล้วใช้แนวคิดจากคาบเรียนก่อนหน้านี้ คือ ปริมาตรปริซึมสี่เหลี่ยมมุมฉาก = ความกว้าง $\times$ ความยาว $\times$ ความสูง เข้ามาช่วยในมาแก้ปัญหา จนเกิดเป็นแนวคิดใหม่ที่ใช้ในการหาปริมาตรทรงตันคือ 1. แบ่งให้เป็นรูปปริซึมสี่เหลี่ยม 2. หาปริมาตร 3. นำปริมาตรมารวมกัน

ขั้นที่ 3 การอภิปรายทั้งชั้นเรียนและการเปรียบเทียบ ครูให้นักเรียนออกมานำเสนอแนวคิดของตนเอง โดยครูได้ตั้งคำถามและข้อสังเกตเกี่ยวกับแนวคิดของนักเรียนเกี่ยวกับเหตุผลที่นักเรียนใช้ในการอภิปรายแนวคิด ซึ่งปรากฏแนวคิดที่นักเรียนใช้ในการหาปริมาตรของรูปทรงตัน ตามโปรแกรมคอลในตารางที่ 3 ดังนี้

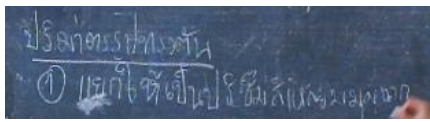
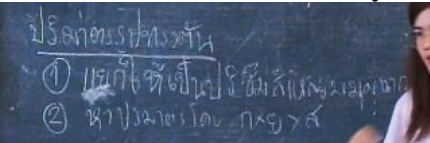
Item ที่	ผู้พูด	คำพูด/พฤติกรรม/ภาพประกอบ
310	ครู	เอา เพื่อนยังไม่พูดเลย กลุ่มนั้นเถียงกันเองละ เถียงบวกละ อะกลุ่มนี้ทำในะ
311	นาว	หนูแยก แล้วเอารูปที่ 1 กว้าง 3 ยาว 5 สูง 3 เอามาคูณกันได้ 45
312	พลอย	ลูกบาศก์เซนติเมตร
313	ครู	แล้ว
314	นาว	รูปที่ 2 กว้าง 5 ยาว 8 สูง 4 เอามาคูณกันคะ ได้ 160 แล้วเอารูปที่ 1 มาบวกกับรูปที่ 2 ได้ 205 ลูกบาศก์เซนติเมตร
315	ครู	อะ สิ่งที่เราเห็นคือแยกเป็นรูปเดียวกับเป๊ะ รูปแรก 160 เหมือนกันเป๊ะ รูปที่สอง 45 เหมือนกันเป๊ะ แต่มันต่างกันคือกลุ่มนี้อะมาบวก เอา 45+160 ได้
316	พลอย	205 ลูกบาศก์เซนติเมตร

จากการวิเคราะห์โปรแกรมคอลข้างต้น แสดงให้เห็นถึงแนวคิดที่นักเรียนใช้ในการหาปริมาตรของรูปทรงตันที่มีความชัดเจนมากขึ้น นักเรียนแบ่งรูปทรงตันให้เป็นรูปปริซึมสี่เหลี่ยมมุมฉาก แล้วใช้แนวคิดการหา

ปริมาตรปริซึมสี่เหลี่ยมมุมฉาก จากคาบเรียนก่อนหน้านี้ เข้ามาช่วยในมาแก้ปัญหา จนเกิดเป็นแนวคิดใหม่ที่ใช้ในการหาปริมาตรทรงตันคือ 1. แบ่งให้เป็นรูปปริซึมสี่เหลี่ยมมุมฉาก 2. หาปริมาตร 3. นำปริมาตรมารวมกัน

ขั้นที่ 4 การสรุปโดยการเชื่อมโยงแนวคิดของนักเรียนที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน ครูตั้งคำถามเพื่อสรุปบทเรียนให้นักเรียนตอบคำถาม และร่วมอภิปรายทั้งชั้นเรียน เกี่ยวกับวิธีการที่นักเรียนใช้ในการหาปริมาตรของรูปทรงตัน ดังโพรโทคอลในตารางที่ 4 ดังนี้

ตารางที่ 4 แสดงขั้นตอนการสรุปโดยการเชื่อมโยงแนวคิดของนักเรียนที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน

Item ที่	ผู้พูด	คำพูด/พฤติกรรม/ภาพประกอบ
336	ครู	อ่า มันเป็นรูปอะไรก็ 모르 เราจะหาอย่างไรปริมาตร
337	โอ	แยก
338	ครู	ปริมาตรรูปทรงตัน เพื่อนบอกว่า แยก แยกให้มันเป็นอะไร
339	โอ	แยกให้เป็นกล่อง
340	นาว	ปริซึมสี่เหลี่ยมมุมฉาก
341	ครู	อะ แยกให้เป็นกล่อง เป็นปริซึมสี่เหลี่ยม สี่เหลี่ยมมุมฉาก แล้วทำอย่างไรต่อ
342	นาว	หาปริมาตร ถ้าเขาไม่บอกเหมือนโอเอซิสก็วัด แล้วเอากว้างคูณยาวคูณสูง
343	ครู	หาปริมาตรโดยการวัดแล้วเอากว้างคูณยาว
344	พลอย	คูณสูง
345	ครู	แล้วยังไงต่อ
346	นักเรียน	นำเอามารวมกัน

จากการวิเคราะห์โพรโทคอลข้างต้น แสดงให้เห็นแนวคิดที่นักเรียนทั้งชั้นเรียนใช้ในการหาปริมาตรของรูปทรงตัน นั่นคือ 1. แบ่งให้เป็นรูปปริซึมสี่เหลี่ยมมุมฉาก 2. หาปริมาตร 3. นำปริมาตรมารวมกัน

3. การสะท้อนผลบทเรียนหลังการสอนร่วมกัน ทีมการศึกษาชั้นเรียนได้ร่วมกันสะท้อนผลในประเด็นเกี่ยวกับวิธีการที่นักเรียนใช้ในการหาปริมาตรของรูปทรงตัน พบว่านักเรียนได้นำแนวคิดของนักเรียนจากคาบเรียนก่อนหน้านี้คือ ปริมาตรของปริซึมสี่เหลี่ยมมุมฉาก = ความกว้าง × ความยาว × ความสูง เข้ามาช่วยในการแก้ปัญหา จนเกิดเป็นแนวคิดใหม่ที่นักเรียนได้ตกลงร่วมกันทั้งชั้นเรียนว่าจะใช้วิธีการดังกล่าวในการหาปริมาตรของรูปทรงตัน นั่นคือ 1. แบ่งให้เป็นรูปปริซึมสี่เหลี่ยมมุมฉาก 2. หาปริมาตร 3. นำปริมาตรมารวมกัน

จากผลการวิจัยข้างต้นสรุปได้ว่า 1) การสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ร่วมกัน ทีมการศึกษาชั้นเรียนออกแบบให้มีความต่อเนื่องกัน มีการวิเคราะห์แนวคิดที่นักเรียนมีอยู่ก่อนหน้านี้ และมีการคาดการณ์แนวคิดที่นักเรียนจะใช้ในการแก้ปัญหา 2) การสังเกตการสอนร่วมกัน พบว่า นักเรียนสามารถระลึกถึงแนวคิดที่เคยใช้ในการแก้ปัญหาได้ ใช้แนวคิดจากคาบเรียนก่อนหน้ามาเป็นจุดเริ่มต้นในการวิเคราะห์ปัญหา อธิบายแนวคิดที่ใช้แก้ปัญหาด้วยแนวคิดที่ได้เรียนรู้จากคาบเรียนก่อนหน้า อภิปรายร่วมกันทั้งชั้นเรียนโดยหาความเกี่ยวข้อง

ระหว่างแนวคิดจากคาบเรียนก่อนหน้ากับแนวคิดที่เกิดขึ้นจากการแก้ปัญหาในคาบเรียนปัจจุบัน และสรุปร่วมกันถึงวิธีการที่ใช้ในการแก้ปัญหา 3) การสะท้อนผลบทเรียนหลังการสอนร่วมกัน ทีมการศึกษาชั้นเรียนร่วมกันสะท้อนผลในประเด็นที่นักเรียนนำแนวคิดจากคาบเรียนก่อนหน้ามาใช้ในการแก้ปัญหาในคาบเรียนปัจจุบันอย่างไรจนเกิดเป็นแนวคิดใหม่ การนำการศึกษาชั้นเรียนและวิธีการแบบเปิดมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ทำให้นักเรียนสามารถนำแนวคิดจากคาบเรียนก่อนหน้ามาแก้ปัญหาในคาบเรียนปัจจุบันจนเกิดเป็นแนวคิดใหม่ที่สามารถนำไปแก้ปัญหาในคาบเรียนถัดไปได้

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์การเชื่อมโยงโดยใช้วิธีการของนักเรียนในชั้นเรียนคณิตศาสตร์ที่ใช้วิธีการแบบเปิด อภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

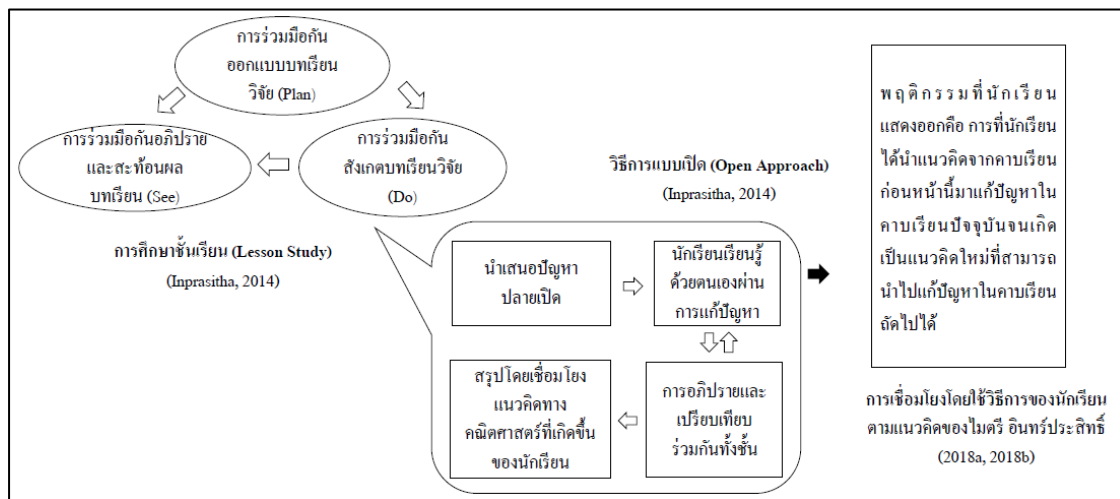
1. การสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ทีมการศึกษาชั้นเรียน มีการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ โดยวิเคราะห์แนวคิดที่นักเรียนมีอยู่แล้วก่อนหน้านี้ จากนั้นจึงร่วมกันออกแบบสถานการณ์ปัญหา คำสั่ง คาคำนวณ แนวคิดที่นักเรียนจะนำมาใช้ในการแก้ปัญหา ความยุ่งยากที่จะเกิดขึ้นกับนักเรียน รวมไปถึงการตั้งเป้าหมายของบทเรียนร่วมกัน สอดคล้องกับ Inprasitha (2010) ที่กล่าวว่า การออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ต้องอยู่บนพื้นฐานประสบการณ์ วิธีการของนักเรียนที่มีมาก่อนหน้านี้ เพื่อให้นักเรียนใช้เป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหา นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ Tall (2008) ที่กล่าวว่า การออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้เป็นส่วนหนึ่งของการออกแบบโครงสร้างแนวคิดของนักเรียน เพื่อที่จะนำวิธีการที่ได้เรียนรู้ไปแล้วก่อนหน้านี้ไปใช้ในสถานการณ์ปัญหาใหม่ ซึ่งสิ่งนี้จะมีความเกี่ยวข้องกับแผนการจัดการเรียนรู้

2. การสังเกตการสอนร่วมกัน เป็นการสังเกตการสอนในชั้นเรียนที่มีการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการแบบเปิดพบว่า ขั้นที่ 1 การนำเสนอปัญหาปลายเปิด นักเรียนสามารถระลึกถึงแนวคิดที่เคยใช้ในการแก้ปัญหาได้ เห็นได้จากการที่นักเรียนนำแนวคิดการหาปริมาตรปริซึมสี่เหลี่ยมมุมฉากจากคาบเรียนก่อนหน้ามาใช้ในการหาปริมาตรโอเอซิส นั้นเป็นเพราะทีมการศึกษาชั้นเรียนได้ออกแบบสถานการณ์ปัญหาที่มีความเกี่ยวข้องกับแนวคิดที่นักเรียนมีอยู่แล้วก่อนหน้านี้ สอดคล้อง Inprasitha (2018b) ที่ได้กล่าวว่า ทีมการศึกษาชั้นเรียนจะต้องออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ที่มีเนื้อหาที่ต่อเนื่องกันในแต่ละแผน ครูผู้สอนต้องมีสถานการณ์ปัญหาที่จะทำให้นักเรียนสามารถเชื่อมโยงได้ ขั้นที่ 2 การเรียนรู้ด้วยตนเองของนักเรียน เมื่อนักเรียนต้องแก้ปัญหาด้วยตนเอง และปัญหานั้นมีความต่อเนื่องจากบทเรียนก่อนหน้า นักเรียนสามารถนำแนวคิดจากคาบเรียนก่อนหน้ามาแก้ปัญหาในคาบเรียนปัจจุบัน จนเกิดเป็นแนวคิดใหม่ เห็นได้จากการที่นักเรียนแยกรูปทรงตันให้เป็นรูปปริซึมสี่เหลี่ยมมุมฉาก จากนั้นหาปริมาตรของรูปที่แยกจากแนวคิดการหาปริมาตรปริซึมสี่เหลี่ยมมุมฉากจากคาบเรียนก่อนหน้าแล้วนำปริมาตรที่หาได้มารวมกัน สอดคล้องกับ Isoda (2010) ที่ได้กล่าวว่าการสอนให้นักเรียนแก้ปัญหาต้องเป็นปัญหาที่นักเรียนสามารถแก้ปัญหาได้อย่างหลากหลายผ่านการใช้ความรู้ที่มีอยู่ พวกเขาจะสามารถระลึกถึง และนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหา ขั้นที่ 3 การอภิปรายทั้งชั้นเรียนและการเปรียบเทียบ นักเรียนเริ่มต้นอธิบายแนวคิดที่ใช้ในการแก้ปัญหาด้วยแนวคิดที่ได้เรียนรู้จากคาบเรียนก่อนหน้า เห็นได้จากการที่นักเรียนอธิบายการหาปริมาตรของรูปทรงตันที่เริ่มต้นจากการมองให้เป็นรูปปริซึมสี่เหลี่ยมมุมฉาก สอดคล้องกับ Inprasitha (2018a) ที่ได้กล่าวว่าการที่นักเรียนได้แก้ปัญหาด้วยตนเองนอกจากจะตระหนักในแนวคิดของตนเองแล้ว ยังตระหนักถึงแนวคิดที่ได้ร่วมกันอภิปรายทั้งชั้นเรียน จนกลายมาเป็นวิธีการของนักเรียน ขั้นตอนที่ 4 การสรุปโดยการเชื่อมโยงแนวคิดของนักเรียนที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน ครูได้นำแนวคิดที่นักเรียนได้อภิปรายมาหาข้อสรุปร่วมกันกับนักเรียนทั้งชั้นเรียน โดยการหาความเกี่ยวข้องของแนวคิดจากคาบเรียนก่อนหน้านี้นับกับแนวคิดที่เกิดขึ้นจากการแก้ปัญหาในคาบเรียนปัจจุบัน และสรุปร่วมกันถึงวิธีการที่ใช้ในการ

แก้ปัญหา เห็นได้จากที่ครูตั้งคำถามเกี่ยวกับวิธีการที่นักเรียนใช้หาปริมาตรของรูปทรงตัน แล้วนักเรียนกล่าวถึงขั้นตอนการหาปริมาตรคือ 1. แบ่งให้เป็นรูปปริซึมสี่เหลี่ยมมุมฉาก 2. หาปริมาตร 3. นำปริมาตรมารวมกัน สอดคล้องกับ Inprasitha (2018a) ที่ได้กล่าวว่าเมื่อครูและนักเรียนร่วมกันอภิปราย จะทำให้นักเรียนมีวิธีการเป็นของตนเอง สามารถนำไปใช้ในการแก้ปัญหาในคาบเรียนถัดไปได้

3. การสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้ร่วมกัน ทำให้ทีมการศึกษาชั้นเรียนพบว่านักเรียนได้นำแนวคิดการหาปริมาตรปริซึมสี่เหลี่ยมมุมฉากเข้ามาแก้ปัญหา จนสามารถหาปริมาตรของรูปทรงตันได้ สอดคล้องกับ Suriyon (2013) ที่กล่าวว่าชั้นเรียนคณิตศาสตร์ที่ใช้วิธีการแบบเปิดในบริบทของการศึกษาชั้นเรียน เมื่อนักเรียนต้องแก้ปัญหาด้วยตนเอง แนวคิดและวิธีการที่นักเรียนเลือกใช้จะถูกเก็บเป็นทรัพยากรเพื่อนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาต่อไป

สรุปองค์ความรู้

ภาพที่ 2 การเชื่อมโยงโดยใช้วิธีการของนักเรียนในชั้นเรียนคณิตศาสตร์ที่ใช้วิธีการแบบเปิด

การออกแผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้ในการวิจัยให้มีความต่อเนื่องกันทุกแผน โดยวิเคราะห์แนวคิดที่นักเรียนมีอยู่ก่อนหน้านี้ ความยุ่งยากของนักเรียน และได้มีคาดการณ์แนวคิดที่นักเรียนจะใช้ในการแก้ปัญหา เมื่อนำแผนการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวไปใช้ในการสอนด้วยวิธีการแบบเปิด สังเกตเห็นพฤติกรรมที่นักเรียนได้นำแนวคิดที่ได้จากคาบเรียนก่อนหน้านี้มาแก้ปัญหาในคาบเรียนปัจจุบัน จนเกิดเป็นแนวคิดใหม่ได้ เมื่อสิ้นสุดการสอนในแต่ละคาบจะมีการสะท้อนผลบทเรียนหลังการสอนร่วมกันระหว่างครูผู้สอน และผู้ช่วยวิจัย ในประเด็นเกี่ยวกับการที่นักเรียนนำแนวคิดที่ได้จากคาบเรียนก่อนหน้านี้มาแก้ปัญหาในคาบเรียนปัจจุบันอย่างไร จนเกิดเป็นแนวคิดใหม่ที่สามารถนำไปแก้ปัญหาในคาบเรียนถัดไปได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ครูผู้สอนรายวิชาคณิตศาสตร์ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นสามารถจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการแบบเปิด เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนสามารถนำแนวคิดจากคาบเรียนก่อนหน้านี้ มาแก้ปัญหาในคาบเรียนปัจจุบัน

จนเกิดเป็นแนวคิดใหม่ ที่สามารถนำไปแก้ปัญหาในคาบเรียนถัดไปได้ ซึ่งถือเป็นเครื่องมือที่ส่งเสริมประสิทธิภาพทางการจัดการเรียนรู้ของนักเรียน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาลักษณะคำถามของครูที่ใช้ในการกระตุ้นให้นักเรียนสามารถเชื่อมโยงแนวคิดจากคาบเรียนก่อนหน้ากับแนวคิดในคาบเรียนปัจจุบัน จนเกิดเป็นแนวคิดใหม่ได้ เพื่อให้ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับลักษณะคำถามของครูที่ส่งเสริมให้นักเรียนสามารถเชื่อมโยงแนวคิดในการเรียนรู้คณิตศาสตร์

References

- Academic Affairs Administration of Dongbang Pikulsuksakan School. (2020). *Individual Student Analysis*. Roi-et: Dongbang Pikulsuksakan school. (Mimeographed)
- Chiengkul, W. (2016). *Report on Thai Education Situation 2014/2015 How We Develop Thai Education to Modernize in the 21st Century?*. Bangkok: ONEC. [in Thai]
- Hiebert, J. & Carpenter, T.P. (1992). *Learning and Teaching with Understanding*. New York: Macmillan.
- Hodgson, T.R. (1995). Connections as Problem-Solving Tools. In Peggy, A.P. and Coxford, A.F. (Ed.), *Connecting Mathematics Across the Curriculum*. (p.13-21). Reston: National Council of Teachers of Mathematics.
- Inprasitha, M. (2010). One Feature of Adaptive Lesson Study in Thailand: Designing a Learning Unit. *Journal of Science and Mathematics Education in Southeast Asia* 2011. 34(1): 47-66.
- _____. (2014). *Processes of Problem Solving in School Mathematics*. Khonkaen: Penprinting. [in Thai]
- _____. (2018 a). *Seminar About the Curriculum for Developing Teachers and Educational Staff [Recording]*. Chiang Mai: Program in Mathematics Education, Faculty of Education, Khon Kaen University. [in Thai]
- _____. (2018 b). *Teaching Thinking Skill in the 21st Century: Flow of Lesson Design. [Recording]*. Bangkok: EDUCA 2019. [in Thai]
- Isoda, M. (2010). Lesson Study: Problem Solving Approaches in Mathematics Education as a Japanese Experience. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 8: 17–27.
- Jaisook, S. (2012). *The Development of Instructional Model by Integrating Problem-Based Learning and Collaborative Learning Approach to Enhance Mathematical Problem Solving. Communication and Connection Abilities of Sixth Grade Students*. (Doctoral Dissertation). Chulalongkorn University. Bangkok. [in Thai]
- Lampert, M. (2001). *Teaching Problems and the Problems of Teaching*. London: Yale University Press.
- National Council of Teachers of Mathematics. (2000). *Principles and Standards for school Mathematics*. Reston: NCTM.

- Nohda, N. (2000). Teaching by Open-approach Method in Japanese Mathematics classroom. *Proceedings of the Conference of the International Group for the Psychology of Mathematics Education*, 1: 1-16. Hiroshima: Hiroshima University.
- Suriyon, A. (2013). *The Development of Students' Metacognitive Strategies During Problem Solving in Mathematics Classroom Using Open Approach in Lesson Study Context*. (Doctoral Dissertation). Khon Kaen University. Khonkaen. [in Thai]
- Tall, D. (2008). Using Japanese Lesson Study in Teaching Mathematics. *The Scottish Mathematical Council Journal*, 38: 45-50.
- The Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology. (2007). *Mathematical Skills and Processes*. Bangkok: Kurusapa Printing Ladphrao. [in Thai]
- Thinwiangthong, S. & Inprasitha, M. (2018). The New Model of Teaching Measurement In the School Level Mathematics Course. *Nakhon Phanom University Journal*, 8(3): 118-127.

**การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้รายวิชาศิลปะและเทคโนโลยีโดยใช้วิจัยเป็นฐาน
เพื่อส่งเสริมการออกแบบลวดลายผ้าไทยประยุกต์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5**
THE DEVELOPMENT OF LEARNING ACTIVITIES FOR ART AND TECHNOLOGY COURSES BASE ON
THE RESEARCH TO PROMOTE THAI FABRIC PATTERN DESIGN
FOR MATHAYOM 5 STUDENTS

กิตติศักดิ์ อร่ามเรือง
Kittisak Aramrueng
มหาวิทยาลัยศิลปากร
Silpakorn University, Thailand
Email : kittisak.aramrueng@gmail.com

Received 20 October 2021; Revised 18 December 2021; Accepted 8 March 2022.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาผลการเรียนรู้รายวิชาศิลปะและเทคโนโลยีโดยใช้วิจัยเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมการออกแบบลวดลายผ้าไทยประยุกต์ 2) เพื่อออกแบบลวดลายผ้าไทยประยุกต์ หลังจากจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้วิจัยเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยมีกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสตรีวิทยา จังหวัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 30 คน ปีการศึกษา 2563 ทดลองใช้ในภาคเรียนที่ 2 ระยะเวลา 18 ชั่วโมง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1)แผนการจัดการเรียนรู้รายวิชาศิลปะและเทคโนโลยีโดยใช้วิจัยเป็นฐาน 2)แบบวัดผลการเรียนรู้รายวิชาศิลปะและเทคโนโลยีโดยใช้วิจัยเป็นฐาน 3)แบบประเมินความสามารถด้านการออกแบบลวดลายผ้าไทยประยุกต์ของนักเรียนที่เรียนรู้ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้รายวิชาศิลปะและเทคโนโลยีโดยใช้วิจัยเป็นฐานเพื่อส่งเสริมการออกแบบลวดลายผ้าไทยประยุกต์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และหาค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ผลการวิจัยพบว่า 1. ผลการเรียนรู้รายวิชาศิลปะและเทคโนโลยีโดยใช้วิจัยเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมการออกแบบลวดลายผ้าไทยประยุกต์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.84$, S.D. = 0.36) 2.ความสามารถด้านการออกแบบจากแผนการจัดการเรียนรู้ในภาพรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 2.70$, S.D. = 0.47)

คำสำคัญ : การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้, ศิลปะและเทคโนโลยี, การวิจัยเป็นฐาน, ออกแบบลวดลายผ้าไทยประยุกต์

Abstract

The objectives of this article were 1) to study the learning achievement of Art and Technology Subject using the Research-based Learning (RBL) for promoting the design of applied Thai fabric patterns, and 2) to design applied Thai fabric patterns after implementing the Research-based Learning (RBL) to organize learning activities of grade 11 students. The

sample consisted of 30 grade 11 students at Satri Witthaya School in the academic year 2020. The experiment was conducted in the second semester with a duration of 18 hours. The research instruments consisted of 1) Research-based Learning management plan for Art and Technology Subject; 2) Learning achievement scale for Art and Technology Subject using Research-based Learning (RBL); and 3) Design Ability scale in applied Thai fabric patterns of students who learn through Art and Technology learning activities using the Research-based Learning (RBL) for promoting the design of applied Thai fabric patterns of grade 11 students. Data were analyzed using statistics, including mean ($\bar{X}$) and standard deviation (S.D.). The major findings indicated as follows: 1. Overall learning achievement of Art and Technology Subject using the Research-based Learning (RBL) for promoting the design of applied Thai fabric patterns was at the highest level ($\bar{X} = 4.84$, S.D. = 0.36). 2. Overall design ability from learning management plan was at a good level. ($\bar{X} = 2.70$, S.D. = 0.47).

Keywords: Learning activities development, Art and Technology, Research-based Learning (RBL), Applied Thai fabric pattern design

บทนำ

การสอนในยุคใหม่นี้ ต้องการให้ผู้เรียนสามารถสร้างผลผลิตอย่างสร้างสรรค์ การจัดการเรียนการสอน เน้นการคิด การประดิษฐ์การสร้างสิ่งใหม่ ๆ ให้ได้องค์ความรู้ใหม่และสามารถบูรณาการความรู้ที่ศึกษาทั้ง ของเดิมและของใหม่เข้าด้วยกันผลิตเป็นผลงานของตนเอง ได้อย่างมีความคิดสร้างสรรค์ ใช้ความคิดอย่างมี วิจารณญาณในการตัดสินใจ เลือกสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เหมาะสมและมีความรับผิดชอบต่อสิ่งที่สร้างสรรค์ขึ้น การสอนแบบนี้ต้องการให้ผู้เรียนมีความคิดใหม่ ๆ เพื่อมีผลให้คนในประเทศมีความสามารถในการคิดสิ่งใหม่ ๆ ผลิตผลงานใหม่ขึ้น โดยไม่ต้องคอยใช้หรือบริโภคสิ่งที่ผู้อื่น ประเทศอื่นคิดเพื่อมาจำหน่ายให้กับนักเรียนในยุค การศึกษา 4.0 จะเป็นบุคลากรของประเทศที่มีศักยภาพเพียงพอในการสร้างนวัตกรรม จนได้เป็นสินค้าที่มี คุณภาพส่งขายไปยังต่างประเทศ เพื่อนำเงินตราเข้าประเทศและสร้างรายได้ให้กับประเทศอย่างมีรายได้สูงได้ ผู้เรียนหรือนักเรียนจะมีความสามารถเช่นนั้นได้ ต้องมีความสามารถหลายอย่างอยู่ในตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เป็นความสามารถด้านการคิด ได้แก่ การคิดวิเคราะห์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การคิดสร้างสรรค์ การคิด ผลิตภาพและความรับผิดชอบต่อสิ่งที่สร้างขึ้นในทุกขั้นตอน ตลอดจนรับผิดชอบต่อผลผลิตที่ สร้างขึ้นโดยคำนึงถึงผลกระทบต่อสังคมส่วนรวมด้วย (Chindanurak, 2017)

การจัดการเรียนการสอนโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน (Research Based Learning: RBL) เป็นการได้มาซึ่ง ความรู้ที่ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ในแต่ละสาขาและกระบวนการวิจัย ยังทำให้มีการวางแผนเตรียมการ ดำเนินการอย่างเป็นระบบจนค้นพบความจริง สร้างความรู้ใหม่ที่ถูกต้องและเป็นประโยชน์ นอกจากนี้การวิจัย ได้พัฒนาคุณลักษณะให้ผู้วิจัยต้องการคิดวิเคราะห์ มีความคิดสร้างสรรค์ การวิจัยเป็นเครื่องมือในการสร้างพลัง ผู้ที่สามารถรู้จักตนเอง และสามารถจัดการกับตนเองและสิ่งแวดล้อมได้ถูกต้อง การวิจัยเป็นกระบวนการที่ ผู้วิจัยต้องคิด กระทำและสื่อสารอย่างมีระบบ โดยใช้วิจัยเป็นฐาน ผู้วิจัยสามารถยืนหยัดด้วยตนเองอย่างอิสระ ซึ่งวิธีวิจัยจะปลูกฝังให้ผู้วิจัยรู้จักคิด กล้าตัดสินใจอย่างมีเหตุผล จากข้อมูลที่มีอยู่อย่างเพียงพอและจากการ พิสูจน์อย่างมีหลักการ การจัดการเรียนการสอนโดยใช้การวิจัยเป็นฐานจึงเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่ช่วยให้ผู้เรียนได้ เรียนรู้ ในศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษาวิจัยในการดำเนินการแสวงหาความรู้ให้หรือคำตอบที่เชื่อถือได้ การ

นำวิจัยมาใช้ในการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดทักษะการแสวงหาความรู้และพื้นฐาน ในการเรียนรู้ ตลอดชีวิต มีแนวทางจัดการเรียนรู้ 4 แนวทาง คือ ครูใช้ผลการวิจัยในการเรียนการสอน ผู้เรียนใช้ผลการวิจัย ในการเรียนการสอน ครูใช้กระบวนการวิจัย ในการเรียนการสอนและผู้เรียนใช้กระบวนการวิจัยในการเรียน การสอน (Khammanee, 2005)

จากการศึกษาค้นคว้างานวิจัยและเอกสารต่างๆ เห็นว่าการจัดการเรียนรู้แบบใช้การวิจัยเป็นฐาน เป็น การจัดการศึกษาที่ทำให้ผู้เรียนได้ร่วมกันทำงานอย่างเป็นระบบพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะในการใช้ กระบวนการวิจัยเพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ช่วยให้ผู้เรียนได้เกิด ความคิดสร้างสรรค์ทางการเรียนศิลปะ ตลอดจนเจตคติที่มีต่อการทำงาน ทำให้ผู้วิจัยทำเรื่องนี้ เพื่อพัฒนาการ ออกแบบลวดลายผ้าไทยประยุกต์ของผู้เรียนในรายวิชาศิลปะและเทคโนโลยี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลการเรียนรู้รายวิชาศิลปะและเทคโนโลยีโดยใช้วิจัยเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมการออกแบบ ลวดลายผ้าไทยประยุกต์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5
2. เพื่อศึกษาความสามารถด้านการออกแบบลวดลายผ้าไทยประยุกต์ หลังจากจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้วิจัยเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

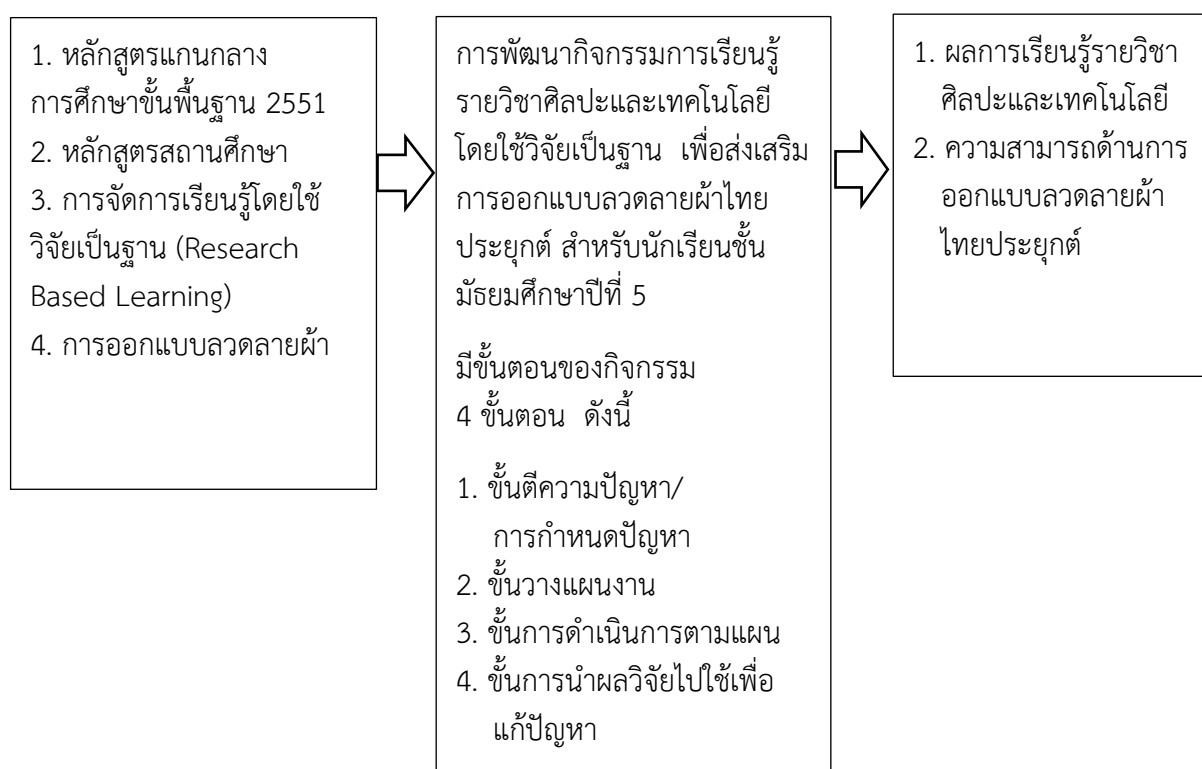
การทบทวนวรรณกรรม

การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิจัยเป็นฐาน เป็นการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนรู้จักการแสวงหาความรู้และ ส่งเสริมการคิดอย่างเป็นระบบ ในการศึกษาค้นคว้าเรื่องการศึกษาผลการใช้กิจกรรมการเรียนรู้รายวิชา ศิลปะ และเทคโนโลยีโดยใช้วิจัยเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมการออกแบบลวดลายผ้าไทยประยุกต์ สำหรับนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 5 ผู้วิจัยได้ศึกษาการจัดการเรียนการสอน ตามแนวคิดของนักวิชาการเกี่ยวกับการจัดการเรียน การสอนโดยใช้วิจัยเป็นฐาน ซึ่งเป็นวิธีการที่มีเหตุผลพิสูจน์ได้ สอดคล้องกับแนวความคิดทางวิทยาศาสตร์ (Khammanee, 2005) การฝึกให้ผู้เรียนพัฒนาความสามารถในการคิด โดยมีครูแนะนำจนผู้เรียนสามารถ แก้ปัญหาด้วยการจัดประสบการณ์ด้วยกระบวนการวิจัย ซึ่งเป็นวิธีการที่มีเหตุผล พิสูจน์ได้สอดคล้องกับแนวคิด ทางวิทยาศาสตร์ที่ฝึกให้ผู้เรียนพัฒนาความสามารถในการคิด โดยมีครูให้คำแนะนำ จนผู้เรียนสามารถแก้ไข ปัญหาได้ด้วยตนเอง เป็นกระบวนการที่เชื่อถือได้ เพราะเด็กคิดอย่างมีเหตุผล กองวิจัยทางการศึกษา กรม วิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2008) ได้กล่าวถึงขั้นตอนกระบวนการวิจัย เป็น 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 การ สำรวจและวิเคราะห์ปัญหา ขั้นที่ 2 ขั้นกำหนดวิธีการหรือนวัตกรรมในการแก้ปัญหา ขั้นที่ 3 ขั้นพัฒนาวิธีการ หรือนวัตกรรม ขั้นที่ 4 ขั้นนำวิธีการหรือนวัตกรรมไปใช้ ขั้นที่ 5 ขั้นสรุปผลการดำเนินงานวิจัย Nikolova Eddins และ Williams (1997) ทำการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยเป็นฐาน ในระดับ มัธยมศึกษา: ตัวอย่างการจัดการเรียนรู้ร่วมกับการวิจัย พบว่า ผลจากการศึกษาเป็นเวลา 4 ปี ทำให้ทราบว่า การเรียนการสอนแบบวิจัยเป็นฐาน ทำให้นักเรียนส่วนใหญ่มีพื้นฐานในการวิจัย ได้รับการกระตุ้นให้มีปฏิกิริยา ร่วมกัน ทำให้เกิดความรู้ใหม่ๆ และเตรียมความพร้อมและปรับตัวในการทำงานได้ จากการศึกษาเกี่ยวกับ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยเป็นฐาน พบว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยเป็นฐาน สามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความใฝ่รู้ เจตคติที่ดีต่อการวิจัยและทักษะในการทำวิจัย รวมถึงส่งผล ให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะรักการเรียนรู้ รู้จักการคิดวิเคราะห์ มีทักษะทางสังคม ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นและ มีความสามารถในการแก้ปัญหาและมีความอดทนในการทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ มีความกล้า แสดงออกและภาคภูมิใจในผลงานของตน (Nilphan, 2006). กล่าวถึงรูปแบบการจัดการเรียนการสอนด้วย

วิธีการวิจัย (Research – Based Learning) ว่าเป็นรูปแบบที่เน้นกระบวนการเรียนรู้ด้วยการหาคำตอบแก้ปัญหา แสวงหาความรู้ และคิดค้นสิ่งใหม่ โดยใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ผู้เรียนต้องมีการตกผลึกทางความรู้เป็นพื้นฐานสำหรับการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบนี้ รูปแบบการจัดการเรียนการสอนด้วยวิธีการวิจัย มีขั้นตอนการเรียนการสอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 ติความปัญหา/การกำหนดปัญหา การเรียนรู้ร่วมกัน/การเรียนรู้แบบแก้ปัญหา ขั้นที่ 2 วางแผนงาน การเรียนรู้ร่วมกัน ขั้นที่ 3 การดำเนินการตามแผน การเรียนรู้ร่วมกัน ขั้นที่ 4 การนำผลวิจัยไปใช้เพื่อแก้ปัญหา การเรียนรู้ร่วมกัน/การเรียนรู้จากสถานการณ์จริง

กรอบแนวคิด

กิจกรรมการเรียนรู้รายวิชาศิลปะและเทคโนโลยีโดยใช้วิจัยเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมการออกแบบลวดลายผ้าไทยประยุกต์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวิธีการดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1.การเตรียมการวิจัย 2.การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ 3.การดำเนินการวิจัย 4.การวิเคราะห์ข้อมูลและตรวจสอบสมมติฐาน

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นเตรียมการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสตรีวิทยา จำนวน 2 ห้องเรียน มีจำนวน 60 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งผู้วิจัยได้มาจากการสุ่มอย่างง่ายโดยการจับสลากจำนวน 1 ห้องเรียน ได้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 30 คนที่กำลังเรียนในรายวิชาศิลปะและเทคโนโลยี

ตัวแปรที่ศึกษา มีดังต่อไปนี้ ตัวแปรต้น ได้แก่ กิจกรรมการเรียนรู้รายวิชาศิลปะและเทคโนโลยีโดยใช้วิจัยเป็นฐาน ตัวแปรตาม ได้แก่ 1. ผลการเรียนรู้รายวิชาศิลปะและเทคโนโลยี 2. ความสามารถด้านการออกแบบลวดลายผ้าไทยประยุกต์

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี 3 ชนิด ได้แก่

1. แผนการจัดการเรียนรู้รายวิชาศิลปะและเทคโนโลยีโดยใช้วิจัยเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมการออกแบบลวดลายผ้าไทยประยุกต์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งประกอบไปด้วย 5 แผน ใช้เวลาสอน 9 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 2 ชั่วโมง เรียนคาบคู่ รวมเวลาทั้งสิ้น 18 คาบเรียน จากนั้นเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญด้านวัดและประเมินผล จำนวน 1 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านวิจัยเป็นฐาน จำนวน 1 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านผ้าไทย จำนวน 1 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนศิลปะ จำนวน 2 ท่าน โดยศึกษาวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ศึกษาเอกสาร หนังสือและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมและการสอนศิลปะ การศึกษาโดยใช้วิจัยเป็นฐาน และการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ จึงนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและประเมินความถูกต้องเหมาะสม แล้วนำผลการตรวจสอบ มาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.80 ถึง 1.00 จากนั้นนำเครื่องมือไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

2. แบบวัดผลการเรียนรู้รายวิชาศิลปะและเทคโนโลยีโดยใช้วิจัยเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมการออกแบบลวดลายผ้าไทยประยุกต์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ผู้วิจัยได้สร้างแบบวัดผลการเรียนรู้รายวิชาศิลปะและเทคโนโลยีโดยใช้วิจัยเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมการออกแบบลวดลายผ้าไทยประยุกต์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ติความปัญหา/การกำหนดปัญหา 2) วางแผนงาน 3) การดำเนินการตามแผน 4) การนำผลวิจัยไปใช้เพื่อแก้ปัญหา โดยกำหนดเกณฑ์การตรวจให้คะแนนรายข้อในลักษณะของรูปรีด 5 ระดับ แบบวัดผลการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00 จากนั้นนำเครื่องมือไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

3. แบบประเมินความสามารถด้านการออกแบบลวดลายผ้าไทยประยุกต์ ของนักเรียนที่เรียนรู้ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้รายวิชาศิลปะและเทคโนโลยีโดยใช้วิจัยเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมการออกแบบลวดลายผ้าไทยประยุกต์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 กำหนดเกณฑ์การตรวจให้คะแนนรายข้อในลักษณะของรูปรีด 3 ระดับ แบบประเมินความสามารถด้านการออกแบบลวดลายผ้าไทยประยุกต์ ที่ผู้วิจัยสร้างมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00 จากนั้นนำเครื่องมือไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองดังนี้

1. ก่อนดำเนินการทดลอง ผู้วิจัยได้ปรึกษาเรื่องการดำเนินการในการทดลองกับอาจารย์ที่ปรึกษาเกี่ยวกับขั้นตอนการดำเนินงานแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และชี้แจงรายละเอียดให้นักเรียนทราบก่อนเริ่มกิจกรรมการเรียนรู้

2. ดำเนินการทดลอง ผู้วิจัยเป็นผู้สอนด้วยตัวเอง โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้วิจัยเป็นฐาน จะดำเนินการทดลองในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 ระหว่างเดือนมกราคม ถึงเดือนมีนาคม เป็นเวลา 9 สัปดาห์ ทำการทดลองกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน

3. หลังทดลอง ผู้วิจัยนำผลการทดลองไปวิเคราะห์ เพื่อประเมินผลการเรียนรู้และความสามารถในการออกแบบจากผลงานออกแบบลวดลายผ้าไทยประยุกต์ ต่อกิจกรรมการเรียนรู้รายวิชาศิลปะและเทคโนโลยี โดยใช้วิจัยเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมการออกแบบลวดลายผ้าไทยประยุกต์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยผู้วิจัยและครูผู้สอนศิลปะในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ จำนวน 2 คน

ขั้นที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูลและตรวจสอบสมมติฐาน

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาวิเคราะห์ทางสถิติ โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปเพื่อการวิเคราะห์ค่าทางสถิติ เพื่อทดลองสมมติฐานและสรุปผลการทดลอง ดังนี้

1. การคำนวณค่าสถิติพื้นฐาน โดยวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และหาค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)
2. การประเมินความสอดคล้องเนื้อหากับวัตถุประสงค์ โดยวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)
3. ประเมินประสิทธิภาพของกิจกรรมโดยผู้เชี่ยวชาญ

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า การประเมินผลการเรียนรู้รายวิชาศิลปะและเทคโนโลยีโดยใช้วิจัยเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมการออกแบบลวดลายผ้าไทยประยุกต์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 สรุปได้ว่า กิจกรรมการเรียนรู้มีคุณภาพอยู่ที่ระดับมากที่สุด

1. การประเมินผลการเรียนรู้รายวิชาศิลปะและเทคโนโลยีโดยใช้วิจัยเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมการออกแบบลวดลายผ้าไทยประยุกต์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 สรุปได้ว่า กิจกรรมการเรียนรู้มีคุณภาพอยู่ที่ระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.84$, S.D. = 0.36) ขั้นการตีความปัญหา/การกำหนดปัญหา ข้อที่ 1 ความเข้าใจขอบเขตข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ($\bar{X} = 5.00$, S.D. = 0.00) ข้อที่ 2 เข้าใจวิธีการสืบค้นข้อมูลและแหล่งข้อมูล ($\bar{X} = 5.00$, S.D. = 0.00) ข้อที่ 3 ลำดับความสำคัญและความจำเป็นของข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบลวดลายผ้าไทย ($\bar{X} = 5.00$, S.D. = 0.00) ข้อที่ 4 กำหนดเกณฑ์คุณค่างานออกแบบลวดลายผ้าไทย ($\bar{X} = 4.67$, S.D. = 0.52) ขั้นการวางแผน ข้อที่ 5 ศึกษาประเภทลายและที่มาของลาย ($\bar{X} = 5.00$, S.D. = 0.00) ข้อที่ 6 ศึกษาลักษณะลายต้นแบบของลายแต่ละประเภท ($\bar{X} = 5.00$, S.D. = 0.00) ข้อที่ 7 ศึกษาโครงสร้างของลายและการผูกลาย ($\bar{X} = 5.00$, S.D. = 0.00) ข้อที่ 8 ศึกษาโครงสร้างของสีในลายแต่ละประเภท ($\bar{X} = 5.00$, S.D. = 0.00) ข้อที่ 9 สรุปรูปแบบ โครงสร้าง ลวดลาย และสี ($\bar{X} = 4.67$, S.D. = 0.52) ขั้นการดำเนินการตามแผน ข้อที่ 10 ประมวลความคิดความประทับใจจากแรงบันดาลใจและผลจากการศึกษาวิเคราะห์เพื่อสร้างแนวคิด ($\bar{X} = 5.00$, S.D. = 0.00) ข้อที่ 11 สร้างกรอบแนวความคิด ($\bar{X} = 5.00$, S.D. = 0.00) ข้อที่ 12 กำหนดแนวทางในการออกแบบจากแนวความคิด ($\bar{X} = 5.00$, S.D. = 0.00) ข้อที่ 13 ออกแบบร่างลวดลายต้นแบบ จำนวน 10 แบบ ($\bar{X} = 5.00$, S.D. = 0.00) ข้อที่ 14 คัดเลือกและประเมินแบบร่างเพื่อพัฒนา ($\bar{X} = 4.67$, S.D. = 0.52) ข้อที่ 15 พัฒนาลายต้นแบบและการต่อลายเพื่อการใช้งาน ($\bar{X} = 4.50$, S.D. = 0.55) ขั้นการนำผลการวิจัยไปใช้เพื่อแก้ปัญหา ข้อที่ 16 การนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลและแนวคิดมาใช้พิจารณาในการประเมินผลงานเพื่อปรับปรุงและพัฒนาผลงาน ($\bar{X} = 5.00$, S.D. = 0.00) ข้อที่ 17 ประเมินคุณภาพของผลงานด้านการออกแบบลวดลายผ้าไทยประยุกต์ ($\bar{X} = 4.67$, S.D. = 0.52) ข้อที่ 18 ความเข้าใจในการสร้างความสมบูรณ์ในการนำเสนอผลงานการออกแบบ ($\bar{X} = 4.67$, S.D. = 0.52) ข้อที่ 19 การใช้เทคนิคต่างๆมาใช้ในการนำเสนอผลงาน เพื่อให้เกิดความน่าสนใจ ($\bar{X} = 4.50$, S.D. = 0.55) ข้อที่ 20 การประเมินคุณภาพของการนำเสนอผลงานการออกแบบ ($\bar{X} = 4.67$, S.D. = 0.52)

ข้อที่ 21 การประเมินตนเองต่อการทำงานออกแบบลวดลายผ้าไทยประยุกต์โดยใช้การวิจัยเป็นฐาน ($\bar{X} = 4.67$, S.D. = 0.52)

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า ความสามารถในการออกแบบลวดลายผ้าไทยประยุกต์ หลังจากจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้วิจัยเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 อยู่ในระดับดี

2. ผลการประเมินความสามารถด้านการออกแบบ จากแผนการจัดการเรียนรู้ในภาพรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 2.70$, S.D. = 0.47) ผลงานตรงตามหัวข้อที่กำหนด มีคะแนนมาเป็นลำดับแรก ($\bar{X} = 3.00$, S.D. = 0.00) ลำดับที่ 2 คือ การตรงต่อเวลา ($\bar{X} = 3.00$, S.D. = 0.00) ลำดับที่ 3 คือ การใช้เทคนิค และวัสดุ ($\bar{X} = 2.66$, S.D. = 0.52) ลำดับที่ 4 คือ ความคิดสร้างสรรค์ ($\bar{X} = 2.50$, S.D. = 0.55) ลำดับสุดท้าย คือ ความสวยงาม ($\bar{X} = 2.33$, S.D. = 0.52) ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ผลการเรียนรู้รายวิชาศิลปะและเทคโนโลยีโดยใช้วิจัยเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมการออกแบบลวดลายผ้าไทยประยุกต์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ผลการประเมินคุณภาพกิจกรรมการเรียนรู้โดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า กิจกรรมการเรียนรู้รายวิชาศิลปะและเทคโนโลยีโดยใช้วิจัยเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมการออกแบบลวดลายผ้าไทยประยุกต์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ($\bar{X} = 4.84$, S.D. = 0.36) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนอย่างเป็นระบบ โดยได้พัฒนาจากการศึกษาหลักสูตร หนังสือ เอกสาร ทฤษฎี และข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญโดยมุ่งหวังให้กิจกรรมการเรียนรู้รายวิชาศิลปะและเทคโนโลยีโดยใช้วิจัยเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมการออกแบบลวดลายผ้าไทยประยุกต์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีประสิทธิภาพ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อครูผู้สอนในการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยจึงนำข้อมูล มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ แล้วกำหนดเป็นโครงร่างเนื้อหากิจกรรม แล้วออกแบบสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ฉบับร่าง เมื่อสร้างเสร็จแล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) แล้วนำผลมาปรับปรุงแก้ไข แล้วนำผลมาปรับปรุงแก้ไข แล้วนำกิจกรรมการเรียนรู้ไปทดลองกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน จึงสามารถกล่าวได้ว่า กิจกรรมการเรียนรู้รายวิชาศิลปะและเทคโนโลยีโดยใช้วิจัยเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมการออกแบบลวดลายผ้าไทยประยุกต์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีความเหมาะสม สามารถนำไปใช้ได้จริง โดยสามารถนำไปเป็นคู่มือและแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี และสามารถพัฒนาให้นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์ได้ตามต้องการ และจากการทดลอง คือ นักเรียนกลุ่มวิชาเลือกศิลปะ โรงเรียนสตรีวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 จังหวัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 30 คน เป็นเวลา 18 ชั่วโมง มี 5 แผนการจัดการเรียนรู้ พบว่า ผลการประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนในภาพรวมมีระดับคะแนนอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.84$, S.D. = 0.36) สอดคล้องกับการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการเรียนรู้รายวิชาศิลปะและเทคโนโลยีโดยใช้วิจัยเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมการออกแบบลวดลายผ้าไทยประยุกต์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ตามแนวคิดของ มาเรียม นิลพันธุ์ และคณะ (2549 : 9) กล่าวถึงรูปแบบการจัดการเรียนการสอนด้วยวิธีการวิจัย (Research – Based Learning) ว่าเป็นรูปแบบที่เน้นกระบวนการเรียนรู้ด้วยการหาคำตอบ แก้ปัญหา แสวงหาความรู้ และคิดค้นสิ่งใหม่ โดยใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ผู้เรียนต้องมีการตกลึกทางความรู้เป็นพื้นฐานสำหรับการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบนี้ รูปแบบการจัดการเรียนการสอนด้วยวิธีการวิจัย ซึ่งแนวคิดนี้ยังสอดคล้องกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เป็นกลุ่มสาระที่ช่วยพัฒนาให้ผู้เรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีจินตนาการทางศิลปะ ชื่นชมความงาม มีสุนทรียภาพ ความมีคุณค่า ซึ่งมีผลต่อคุณภาพชีวิตของมนุษย์ มีจินตนาการทางศิลปะช่วยพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม ตลอดจนการนำไปสู่

การพัฒนาสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเชื่อมั่นในตนเอง อันเป็นพื้นฐานในการศึกษาหรือประกอบอาชีพได้ (Ministry of Education, 2008). และยังสอดคล้องกับ Kasemsoth (2009). ได้ศึกษาการพัฒนาชุดการสอนแบบใช้วิจัยเป็นฐาน วิชาวิทยาศาสตร์ เรื่องสารและการเปลี่ยนแปลง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า 1) ประสิทธิภาพของชุดการสอนแบบใช้วิจัยเป็นฐาน วิชาวิทยาศาสตร์ เรื่อง สารและการเปลี่ยนแปลง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เท่ากับ 81.12/89.84 ซึ่งมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของชุดการสอนแบบใช้วิจัยเป็นฐาน พบว่าคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนด้วยชุดการสอนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3) ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อชุดการสอนแบบใช้วิจัยเป็นฐาน วิชาวิทยาศาสตร์ เรื่อง สารและการเปลี่ยนแปลง พบว่า โดยภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับ Spronken – Smith, et al (2007) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาวิธีการเพิ่มคุณค่าในการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิจัยเป็นฐาน กรณีศึกษาการสืบเสาะหาความรู้จากโครงงานวิจัยเกี่ยวกับมลพิษซึ่งเป็นการนำเอากระบวนการวิจัยมาบูรณาการกับการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรปริญญาตรี กลุ่มทดลองเป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 3 ที่เรียนวิชาสภาพภูมิศาสตร์ ผลการศึกษาพบว่าวิธีการเพิ่มคุณค่าในการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยเป็นฐาน โดยให้นักศึกษาได้ใช้วิธีการสืบเสาะแสวงหาความรู้ในภาระงานด้วย การร่วมกิจกรรมโครงการวิจัยกับทีมสนับสนุน โดยนิสิตจะต้องรับทราบข้อมูลจากการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลในแต่ละวัน ซึ่งใช้เวลา 2 สัปดาห์ ส่วนการประเมินผลนั้นจะเน้นที่กระบวนการกลุ่มและประเมินทุกระยะเพื่อปรับปรุงการทำงาน ตั้งแต่เริ่มแนะนำโครงการ และเพิ่มคุณค่าในโครงงานด้วยการทำให้นักศึกษาได้เข้าใจในที่มาของจุดเริ่มต้นที่ใช้ในการเรียนรู้โดยการวิจัยในรายวิชา การเรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการวิจัยและการพัฒนาทักษะการวิเคราะห์ แต่อย่างไรก็ตาม ผู้เรียนไม่ได้พัฒนาทักษะการวิจัยได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากมีเวลาจำกัดในการทำโครงงาน โดยมีข้อเสนอแนะในงานวิจัยครั้งต่อไปคือ ควรกำหนดจุดมุ่งหมายและผลลัพธ์ของโครงการวิจัยเพื่อขยายแนวคิดและให้นิสิตได้ใช้การสะท้อนความคิดในการเรียนรู้ของตนเองผ่านทางรายวิชา และทีมผู้สอนต้องทำให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติด้วยตนเองตามความสนใจ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ผลความสามารถด้านการออกแบบลดลายผ้าไทยประยุกต์ หลังจากจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้วิจัยเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 สามารถแบ่งรายแผนการจัดการเรียนรู้ ได้ดังนี้ คือ นักเรียนมีคะแนนจากแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการออกแบบลดลายผ้าไทยประยุกต์ ในภาพรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 2.70$, S.D. = 0.47) ผลงานตรงตามหัวข้อที่กำหนด มีคะแนนมาเป็นลำดับแรก ($\bar{X} = 3.00$, S.D. = 0.00) ลำดับที่ 2 คือ การตรงต่อเวลา ($\bar{X} = 3.00$, S.D. = 0.00) ลำดับที่ 3 คือ การใช้เทคนิค และวัสดุ ($\bar{X} = 2.66$, S.D. = 0.52) ลำดับที่ 4 คือ ความคิดสร้างสรรค์ ($\bar{X} = 2.50$, S.D. = 0.55) ลำดับสุดท้าย คือ ความสวยงาม ($\bar{X} = 2.33$, S.D. = 0.52) ซึ่งหมายถึงนักเรียนสามารถคิดได้อย่างหลากหลาย ภายใต้กรอบของเวลาที่กำหนด สามารถคิดนอกกรอบ คิดวางแผนและแก้ปัญหาในการออกแบบได้ดี มีความคิดแปลกใหม่ ต่างไปจากเดิม สามารถที่จะประยุกต์ ดัดแปลงและนำไปใช้ได้ ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิจัยเป็นฐาน และรูปแบบแผนการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน มีขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 ขั้นตีความปัญหา/การกำหนดปัญหา ขั้นที่ 2 วางแผนงาน ขั้นที่ 3 การดำเนินการตามแผน และขั้นที่ 4 การนำผลวิจัยไปใช้เพื่อแก้ปัญหา ซึ่งทำให้นักเรียนสนใจการเรียน มีความกระตือรือร้น สนุก มั่นใจ กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ เป็นรูปแบบที่เน้นกระบวนการเรียนรู้ด้วยการหาคำตอบ แก้ปัญหา แสวงหาความรู้ และคิดค้นสิ่งใหม่ ทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับ Chewpreecha (2011). ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก

ปฐมวีย์ที่ทำกิจกรรมศิลปะด้วยใบตอง พบว่า ความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวีย์หลังการจัดกิจกรรมศิลปะจากใบตองสูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1. ก่อนการนำกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้สอนควรศึกษาจุดประสงค์ ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ อย่างละเอียด รวมทั้งอธิบายถึงการใช้สื่อและวัสดุอุปกรณ์ให้ครอบคลุม เพื่อให้ผู้เรียนได้เลือกใช้ตามความเหมาะสม

2. ครูผู้สอนควรนำกิจกรรมการเรียนรู้รายวิชาศิลปะและเทคโนโลยีโดยใช้วิจัยเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมการออกแบบลวดลายผ้าไทยประยุกต์ ไปใช้พัฒนาผลการเรียนรู้ของนักเรียน ทั้งนี้เนื่องจากผลการประเมินผลการเรียนรู้กิจกรรมการเรียนรู้รายวิชาศิลปะและเทคโนโลยีโดยใช้วิจัยเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมการออกแบบลวดลายผ้าไทยประยุกต์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 อยู่ในระดับมากที่สุด แสดงว่ากิจกรรมการเรียนรู้รายวิชาศิลปะและเทคโนโลยีโดยใช้วิจัยเป็นฐาน เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ดี มีประสิทธิภาพ

3. ครูผู้สอนสามารถพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เพิ่มเติม อาจเพิ่มเติมเทคนิควิธีการสำหรับงานศิลปะ และงานออกแบบ เช่น เทคนิคภาพพิมพ์ เทคนิคบาติก เทคนิคการถักทอ เป็นต้น เพื่อให้กิจกรรมการเรียนรู้มีความรู้และเทคนิคที่กว้างมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากการนำกิจกรรมการเรียนรู้รายวิชาศิลปะและเทคโนโลยีโดยใช้วิจัยเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมการออกแบบลวดลายผ้าไทยประยุกต์ ไปใช้ทำให้นักเรียนมีระดับความคิดสร้างสรรค์ในระดับดีขึ้น

4. การทำกิจกรรมในแต่ละครั้งผลงานที่ได้จะแตกต่างกันตามวัตถุประสงค์และขั้นตอนที่กำหนดไว้ ครูผู้สอนจึงควรอธิบายถึงเกณฑ์การประเมินคะแนนตามหัวข้อที่กำหนด เพื่อให้ผู้เรียนได้รับทราบและเข้าใจถึงเกณฑ์การประเมินผลงานแต่ละขั้นตอน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยและพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้วิจัยเป็นฐาน เป็นการวิจัยแบบมีส่วนร่วม โดยเปิดโอกาสให้กลุ่มสาระต่างๆ ได้แก่ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ กลุ่มสาระการงานอาชีพและเทคโนโลยี ได้มีส่วนร่วม โดยการวางแผน ขั้นตอนการทำกิจกรรม การประเมินผลงาน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้แบบบูรณาการ

2. ควรมีการศึกษากระบวนการเรียนรู้โดยใช้วิจัยเป็นฐานกับสื่อการเรียนรู้อื่นๆ

3. ควรมีการวิจัยและพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้วิจัยเป็นฐานกับวัตถุประสงค์อื่นนอกเหนือจากความสามารถด้านการออกแบบ

References

- Ministry of Education. (2008). *Basic Education Core Curriculum 2008*. Bangkok: Teachers Council of Thailand Printing House Ladprao.
- Department of Academic Affairs, Ministry of Education. (1999). *National Education Act 1999*. Bangkok: Teachers Council of Thailand Printing House Ladprao.

- Chonthicha Chewpreecha. (2011). “Creativity of preschool children doing art activities with banana leaves.” *Thesis Master of Education Program Early Childhood Education Program*. Srinakharinwirot University.
- Thaweesak Chindanurak. (2017). Teachers and students in the age of Thai education 4.0. *Electronic journal journal Innovative distance learning*.
- Tashana Khammanee. (2005). *Learning management by learners using research*. Bangkok: Chulalongkorn Publishing House University.
- Nilwan Kasemsoth. (2009). “The Development of a Research Teaching Series as a Science Base on Substances and Changes for Mathayomsuksa 2 students, Educational Opportunity Expansion School, District Office Kanchanaburi Educational Area, District 1, Kanchanaburi Province.” *Independent Research in Education Curriculum Master in Educational Technology college graduate*. Silpakorn University.
- Mariam Nilphan. (2006). *Research methods in behavioral sciences and social sciences*. (2nd printing). Nakhon Pathom: Project Promote the production of textbooks and teaching materials Faculty of Education Silpakorn University.
- Nikolova Eddins, Stefka G. and Douglas F. Williams. (1997). “Research – Based Learning for Undergraduates: A Model for Marger of Research and Undergraduate Education.” *Journal on Excellence in College Teaching*.
- Spronken – Smith, R. Angle, T. Matthew, H. O’Steen, B. and Robertson J. (2007). How Effective is Inquiry – Based Learning in Linking Teacher and Research. An International Colloquium on International Policies and Practices for Academic Enquiry. Available from <http://portallive.solent>.

พุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน
BUDDHIST INNOVATION FOR DEVELOPING THE LEARNING OF CHILDREN AND YOUTH

โยตะ ชัยวรมันกุล¹

สุพัตน์ ชัยวรรณ, พระมหาวิริษัณห์ วรินทร์, ผจญ คำชูสงฆ์ และ ธวัช หอมทวนลม
วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Yota Chaiworamankul, Supat Chaiwan, Weeratis Warinto, Pajun Kamchusang
and Thawash Homtaunlom
Buddhapanya Sri Dvaravati Buddhist College Mahachulalongkornrajavidyalaya University
E-Mail: Yota.chai.1339@gmail.com¹

Received 5 December 2021; Revised 3 December 2021; Accepted 26 May 2022.

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษารูปแบบพุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในสังคมไทย 2) เพื่อพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนมัธยมศึกษาทั้ง IQ และ EQ ปัญญาและอารมณ์ ในจังหวัดนครปฐม 3) เพื่อสร้างรูปแบบพุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน สำหรับพระธรรมทายาท ในจังหวัดนครปฐม คณะผู้วิจัยได้กำหนดใช้วิธีวิจัยแบบผสมวิธี ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม จำนวนนักเรียนในแต่ละโรงเรียนทั้งหมด 5 โรงเรียน มีดังนี้ 1) โรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา 2) โรงเรียนปริตารามวิทยาคม 3) โรงเรียนนาครประสิทธิ์ 4) โรงเรียนหอมเกร็ด และ 5) โรงเรียนวัดท่าพุฒ นครผลประชานุกูล รวมทั้งสิ้น 5,703 คน และสุ่มตัวอย่างด้วยตาราง สุ่มตัวอย่างของ Taro Yamane ได้กลุ่มตัวอย่าง 375 คน, การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการร่วมกิจกรรมกับฝ่ายสงฆ์, ฝ่ายฆราวาส และกลุ่มเป้าหมาย ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลฝ่ายพระสงฆ์ที่ทำหน้าที่พระสอนศีลธรรม พระวิปัสสนาจารย์ และผู้ช่วยเจ้าอาวาส, ฝ่ายครูที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้อง ประธานนักเรียนที่เป็นตัวแทนนักเรียน จำนวน 20 คน/รูป และการประชุมกลุ่มเฉพาะกับกลุ่มฝ่ายพระสงฆ์ กลุ่มประธานนักเรียน และกลุ่มนักกิจกรรม get up teacher ทั้งสิ้นจำนวน 11 คน/รูป และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้ชุดกิจกรรม การฝึกอบรมเด็กและเยาวชน 1 ห้องเรียน จำนวน 30 คน จากโรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา โดยคัดเลือกจาก 1 ใน 5 โรงเรียน โดยวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานได้ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และการหาส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) สำหรับอธิบายข้อมูลในกิจกรรมก่อนและหลังด้วยสถิติ paired-t test โดยใช้วิธีวัดผลกิจกรรมก่อนและหลัง

คำสำคัญ: พุทธนวัตกรรม, การพัฒนาการเรียนรู้, เด็กและเยาวชน

ABSTRACT

This mixed method research aimed at investigating the Buddhist innovation to develop children and youth learning in the Thai societies; developing a Buddhist innovation model to enrich IQ and EQ of the secondary level among the Thai children and youth learning

in Nakhon Pathom province, and modeling the Buddhist innovation to develop learning among Thai children and youth as the Dhamma successors in Nakhon Pathom province. Its quantitative research used questionnaire in its data collection conducted among 5 secondary schools, i.e. Wat Rai Khing Wittaya, Preedaram Wittayakhom, Nakh Prasith School, Hom Kred School, and Wat Tha Pood School (Nakhonphol Prachanukul) with 5,703 population in total. Its samples were randomized through Taro Yamane's sampling model, and yielded 375 samples. In its qualitative research, the team engaged their activities with monks, seculars and targeted groups using in-depth interview conducted with 20 key informants who were monks responsible for teaching morals, monks teaching meditation, assistant abbots, teachers involved, and student presidents representing their students. A Focus Group was organized with 11 participants who were from the monk group, the student president group and the student activist group of "Get-up Teacher". Also, an action research was conducted for data collection with a classroom of 30 students in Wat Rai Khing Wittaya balloted a school from five schools through using an activity set in training children and youth at with 30 children and youth. Its statistical analyses were percentage, means and standard deviation to elucidate the pre-post data through applying paired t-test after evaluating their pre-post activities.

Keyword: Buddhist Innovation, Learning Development, Children and Youth

บทนำ

ขณะนี้ประเทศไทยเกิดวิกฤติการณ์หนักถึง 6 ด้าน ได้แก่ 1) วิกฤติธรรมชาติ คือ คนทำลายธรรมชาติ น้ำเน่าเสีย 2) วิกฤติธรรมนิยม คือ คนไม่ปฏิบัติ ไม่บูชาหลักธรรม ตั้งแต่ระดับสภาลงมา 3) วิกฤติธรรมทายาท คือ พระสงฆ์ สามเณร ขรवास หย่อนยานในการปฏิบัติ 4) วิกฤติธรรมบุญ คือ คนขาดการยึดถือระเบียบ กฎหมาย 5) วิกฤติธรรมสังคม คือ สังคม การเมือง การปกครอง หย่อนยาน และ 6) วิกฤติธรรมนิยม คือ คนลืมนำสอนขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงาม (Daeng-ia, 2011) หากไม่วิกฤติจริงคงไม่มีการทำรัฐประหาร เมื่อ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 เมื่อ 16.32 น. ด้วยเหตุผล 10 ประการของ ค.ส.ช. และวิกฤติดังกล่าวแล้วในส่วนลึกมากจากพื้นฐานวิกฤติธรรมนิยม และวิกฤติธรรมทายาท ที่ด้อยหลักพุทธธรรม ด้อยวิธีการสอนพุทธธรรม ด้อยธรรมนิยมอันดี อันทำให้สังคมก้าวสู่วิกฤติธรรมสังคมและไม่เพียงพร้อมที่จะห้ามนั่นเองแต่ยังข้อมมือห้ามนั้นธรรมชาติของประเทศจนทำให้เกิดวิกฤติธรรมชาติในที่สุด จะเห็นได้ว่าวิกฤติที่ 2, 3, 5 และ 6 อันได้แก่ วิกฤติธรรมนิยม (2) คือ คนไม่ปฏิบัติ ไม่ศรัทธาหลักธรรม ตั้งแต่ระดับสภาลงมา วิกฤติธรรมทายาท (3) คือ พระสงฆ์ สามเณร ขรवास หย่อนยานในการปฏิบัติ วิกฤติธรรมสังคม (5) คือ สังคม การเมือง การปกครอง หย่อนยาน และ (7) วิกฤติธรรมนิยม คือ คนลืมนำสอนขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงามล้วนมีส่วนเกี่ยวข้องกับสถาบันพระศาสนาโดยตรง โดยเฉพาะพระสงฆ์ ครู และขรवासแพรรณ ที่จำเป็นต้องมีการทบทวนเลือกสรรหลักธรรมและวิธีการสอน ที่ใช้ในศูนย์ศาสนา และในโรงเรียน หากได้หลักธรรมที่เหมาะสม ได้ผู้แพรรณธรรมและวิทยากรพร้อมวิธีการสอนที่ทำให้เด็กและเยาวชนมีความสุขที่จะเรียนและซึมซับหลักธรรมพร้อมน้อมนำไปปฏิบัติ เชื่อว่าจังหวัดนครปฐมจะพ้นวิกฤติทั้งสามประการได้ (NCPO, 2013) การพัฒนาเยาวชนนั้นจำเป็นต้องพัฒนาความสามารถทางการคิด เพราะความสามารถทางการคิดเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาการทางสติปัญญาที่มีความสำคัญในการพัฒนาศักยภาพเด็กที่จะนำไปสู่การพัฒนาในด้านอื่นๆ ช่วยให้สามารถปรับปรุงสิ่งที่มีอยู่แต่เดิมให้ดีขึ้น สร้างความรู้ใหม่อย่างไม่มีที่สิ้นสุด ดังนั้นความสามารถทางการคิด จึงเป็นเรื่อง

ที่สำคัญในการจัดการเรียนรู้ให้กับเด็กตามกรอบแนวทางการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2556) เพื่อพัฒนาเด็กไทยให้มุ่งมั่นใฝ่รู้ เรียนรู้ด้วยตนเอง แสวงหาความเรื่องอย่างต่อเนื่อง สามารถคิดสื่อสาร วิเคราะห์และแก้ปัญหา มีจิตสาธารณะ มีระเบียบวินัย คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม ทำงานอย่างเป็นกัลยาณมิตร มีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม จิตสำนึก (Bamphenboonbaramee, 2007) ที่ผ่านมาระเราจะพบว่าคุณสมบัติของผู้แพร่ธรรม หรือครูผู้สอนวิชาพุทธศาสนาไม่ได้รับการฝึกอบรมมาโดยเฉพาะ เพราะเข้าใจกันว่าเมื่อจบปริญญาบัตรครู หรือเคยบวชเรียนได้นักธรรม หรือ เปรียญสูง ๆ ย่อมสอนวิชาพุทธศาสนาได้ โดยเฉพาะผู้ที่จบปริญญาเอก อันที่จริงนั้นการสอนพุทธธรรมจำเป็นต้องเป็นผู้มีธรรมบริสุทธิ์ในใจ ต้องเป็นศิษย์ที่ถอดแบบจากพระพุทธรูป และต้องได้รับการฝึกฝนมาโดยตรงหรือมีอาชีพจึงจะทำให้การสอนพุทธธรรมมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่ผู้สอนยังต้องการเสริมการสอนให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพนั้น ผู้สอนจำเป็นต้องรู้จิตวิทยาเด็ก เพื่อเสริมทักษะการสอนให้น่าติดตามและน่าศรัทธาต่อตัวผู้สอนจิตวิทยาเด็กที่สำคัญได้แก่ จิตวิทยาการเรียนรู้และการปรับพฤติกรรม ทั้งนี้ผู้เรียนจะจะสามารถปรับพฤติกรรมด้านความเชื่อและค่านิยมของตนเองโดยไม่รู้ตัวพร้อมที่จะกลายคนเข้มแข็งต่อสู้กับวิถีที่ไม่เป็นธรรมชาติ และวิกฤติทางสังคมได้อย่างเข้มแข็งและภาคภูมิใจแม้ในขณะที่เป็นนักเรียนและเป็นใหญ่ในอนาคต จิตวิทยาเด็กนำใช้หลักหลักการเรียนรู้ของกลุ่มพฤติกรรมนิยม กับเด็กและเยาวชน พร้อมกับให้สอดคล้องกับค่านิยมหลัก 12 ประการ ไว้ในหลักสูตรทหาร รวมถึงให้รณรงค์เผยแพร่ค่านิยมนี้อย่างกว้างขวาง เมื่อวันที่ 4 สิงหาคม 2557 ที่ผ่านมามีคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้มอบค่านิยม 12 ประการ เพื่อให้ทุกหน่วยทหาร กำลังพล และครอบครัว เพื่อให้ยึดถือและปฏิบัติตาม ค่านิยม 12 ประการได้แก่ มีความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์, ซื่อสัตย์ เสียสละ อดทน, กตัญญูต่อพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูบาอาจารย์, ใฝ่หาความรู้ หมั่นศึกษาเล่าเรียนทั้งทางตรงและทางอ้อม, รักษาวัฒนธรรมประเพณีไทย, มีศีลธรรม รักษาความสัตย์, เข้าใจเรียนรู้ การเป็นประชาธิปไตย, มีระเบียบ วินัย เคารพกฎหมาย ผู้น้อยรู้จักการเคารพผู้ใหญ่, มีสติรู้ตัว รู้คิด รู้ทำ, รู้จักดำรงตนอยู่โดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง, มีความเข้มแข็งทั้งร่างกายและจิตใจ ไม่ยอมแพ้ต่ออำนาจฝ่ายต่ำ, และคำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าผลประโยชน์ของตนเอง

ในฐานะที่เป็นธรรมทายาทที่พอจะมีความรู้ มีปริญญาบัตรและอยู่ในสมณจีวรจึงมีความกังวลและร้อนใจและไม่อยากเห็นพุทธศาสนาและหลักพุทธธรรมถูกกลืนและละลายไปกับสายโลกาภิวัตน์ต่อหน้าต่อตา หรือดำตา จึงสนใจที่จะทำการศึกษาวิจัยหลักธรรมคำสอนข้อใดเพื่อเหมาะแก่การนำไปอบรมกับช่วงอายุเด็กและเยาวชนและวิธีสอนหลักธรรมแบบใดที่มีประสิทธิผลและประสิทธิภาพและเหมาะสมกับช่วงอายุในการนำหลักธรรมคำสอนไปอบรมเด็กและเยาวชนจะเตรียมนักแพร่ธรรมที่พร้อมจะนำหลักพุทธธรรมไปอบรมเด็กและเยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เน้นฝ่ายสงฆ์ในการให้ความรู้เพื่อพัฒนาเยาวชน ประกอบด้วยบุคคลที่สำคัญ พระครูปฐมธรรมวงศ์ (สุรศักดิ์ แก้วนกลีกรณ์) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดไร่ขิงด้านการศาสนศึกษา 2) พระปลัดมณี วัฒนโน เจ้าอาวาสวัดใหม่ห้วยลึก และพระวิปัสสนาจารย์ และ 3) คณะสงฆ์ที่เกี่ยวข้อง เช่น พระวิทยากรแพร่ธรรม และพระสอนวิชาศีลธรรม ส่วนฝ่ายฆราวาสในการประกอบความรู้เกี่ยวกับพุทธนวัตกรรมการประกอบด้วย นักคิดร่วมสมัย นักคิดร่วมสมัย เช่น นายจักรกฤษ ศักดิ์สุวรรณ ผู้บริหารกิจกรรมพัฒนาครูและเยาวชน get up teacher และผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย และเน้นกลุ่มเป้าหมายในการพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมการเรียนการสอนของเด็กและเยาวชน และกลุ่มนักเรียนโรงเรียนพื้นที่เป้าหมายพัฒนากิจกรรมพุทธนวัตกรรมการเรียนการสอนวัดไร่ขิงวิทยา เพื่อรักษาลักษณะอมตะและเพื่อให้สังคมจังหวัดนครปฐมได้พ้นวิกฤติธรรมนิยม วิกฤตธรรมทายาทและวิกฤติสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษารูปแบบพุทธนวัตกรรมการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพของเด็กและเยาวชนในสังคมไทย
2. เพื่อพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพของเด็กและเยาวชนมัธยมศึกษาทั้ง IQ และ EQ (ปัญญาและอารมณ์) ในจังหวัดนครปฐม
3. เพื่อสร้างรูปแบบพุทธนวัตกรรมการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพสำหรับเด็กและเยาวชน สำหรับพระธรรมทายาทในจังหวัดนครปฐม

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยได้กำหนดใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methodology Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เก็บ รวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการร่วมกิจกรรมกับผู้ให้ข้อมูลฝ่ายพระสงฆ์ที่ทำหน้าที่พระสอนศีลธรรม พระวิปัสสนาจารย์ และผู้ช่วยเจ้าอาวาส, ฝ่ายครูที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องประสานนักเรียน ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการประชุมกลุ่มเฉพาะ (Focus Group) คณะผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพุทธนวัตกรรมการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพของเด็กและเยาวชน เพื่อประมวลองค์ความรู้สร้างกรอบแนวคิดการวิจัยและการเก็บข้อมูล ซึ่งได้กำหนดรูปแบบการวิจัยไว้ดังต่อไปนี้

1 การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อศึกษารูปแบบพุทธนวัตกรรมการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพของเด็กและเยาวชนในสังคมไทย และเพื่อทราบรูปแบบพุทธนวัตกรรมการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพของเด็กและเยาวชนในสังคมไทย และทำการทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง เกี่ยวกับนักเรียนในแต่ละโรงเรียนทั้งหมด 5 โรงเรียน มีดังนี้ 1) โรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา 2) โรงเรียนปรีดารามวิทยาคม 3) โรงเรียนนาคนาคะสิทธิ์ 4) โรงเรียนหอมเกร็ด และ 5) โรงเรียนวัดท่าพูด (นครผลประชานุกุล) รวมทั้งสิ้น 5,211 คน โดยการสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการตามหลัก Taro Yamane ได้จำนวน 375 คน

2 การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) และมีการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group) เพื่อศึกษาเพื่อพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพของเด็กและเยาวชนมัธยมศึกษาทั้ง IQ และ EQ (ปัญญาและอารมณ์) ในจังหวัดนครปฐม และเพื่อทราบลักษณะของรูปแบบพุทธนวัตกรรมการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพของเด็กและเยาวชนมัธยมศึกษาทั้ง IQ และ EQ (ปัญญาและอารมณ์) กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 31 คน/รูป โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก และ ผู้ร่วมในการสนทนากลุ่มเฉพาะ ดังนี้

2.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อยืนยัน ข้อมูลและเก็บข้อมูลเชิงลึกจากผลการศึกษาในเชิงปริมาณ โดยใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วย ผู้ให้ข้อมูลฝ่ายพระสงฆ์ที่ทำหน้าที่พระสอนศีลธรรม พระวิปัสสนาจารย์ และผู้ช่วยเจ้าอาวาส, ฝ่ายครูที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้อง ประสานนักเรียนที่เป็นตัวแทนนักเรียน จำนวน 20 คน/รูป

2.2 ผู้ร่วมในการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus-Group Discussion) เพื่อร่วมกัน วิเคราะห์บทเรียน ค้นหาแนวทางพุทธนวัตกรรมการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพของเด็กและเยาวชน คณะผู้วิจัยได้ใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วย กลุ่มฝ่ายพระสงฆ์ กลุ่มประสานนักเรียน และกลุ่มนักกิจกรรม get up teacher ทั้งสิ้นจำนวน 11 คน/รูป

3 การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้ชุดกิจกรรม การฝึกอบรม เด็กและเยาวชน 1 ห้องเรียน จำนวน 30 คน จากโรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา โดยคัดเลือกจาก 1 ใน 5 โรงเรียน ซึ่งเป็นโรงเรียนที่ตัวอย่างดีเด่น เหมาะสมกับ พัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน มัธยมศึกษาทั้ง IQ และ EQ ของเด็กและเยาวชน โดยใช้นักเรียนที่ได้ทำการคัดเลือกมาเป็นตัวอย่างในการร่วม กิจกรรม เกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรม พัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน มัธยมศึกษาทั้ง IQ และ EQ ของเด็กและเยาวชน เป็นเวลา 2 วัน จำนวน 30 คน ด้วยวิธีการ

3.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) จากผลของ กิจกรรมและรูปแบบการฝึกอบรม โดยคณะผู้วิจัยมีการเก็บข้อมูลแบบมีส่วนร่วมกับกิจกรรม (Participation) ด้วยวิธีการเก็บรวบรวม คือ แบบวัดผลกิจกรรมก่อนและหลัง แบบสังเกตการณ์ ใบงานโครงการ และสรุปผลของ กิจกรรม

3.2 การวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานได้ ร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และการหาส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.) สำหรับอธิบายข้อมูลในกิจกรรมก่อนและหลังด้วยสถิติ paired t test โดยใช้วิธีวัดผลกิจกรรม ก่อนและหลังที่คณะผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเอง

ผลการวิจัย

1. การศึกษารูปแบบพุทธนวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในสังคมไทย พบว่า ส่วนใหญ่นักเรียนในภาพรวมมีผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด ได้ให้คะแนนในระดับสูง 55.7 รองลงมา คือ ระดับ ปานกลาง 40.8 และระดับต่ำ 3.5

ตารางที่ 1 แสดงค่าร้อยละของนักเรียนที่ตอบแบบสอบถาม เกี่ยวกับการศึกษารูปแบบพุทธนวัตกรรม ในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในสังคมไทย

(n = 375)					
ที่	รายด้าน	ระดับการพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรม			
		ระดับสูง	ระดับปานกลาง	ระดับต่ำ	รวม
		ร้อยละ (จำนวน)	ร้อยละ (จำนวน)	ร้อยละ (จำนวน)	ร้อยละ (จำนวน)
1	ด้านรูปแบบการเรียนรู้ใหม่	52.0 (195)*	44.3 (166)	3.7 (14)	100.0 (375)
2	ด้านพิธีกรรมใหม่	37.1 (139)	53.3 (200)*	9.6 (36)	100.0 (375)
3	ด้านจิตอาสาเชิงพุทธ	76.5 (287)*	22.4 (84)	1.1 (4)	100.0 (375)
4	ด้านกระบวนการใหม่	49.6 (186)*	45.1 (169)	5.3 (20)	100.0 (375)
	ภาพรวม	55.7 (209)*	40.8 (153)	3.5 (13)	100.0 (375)
Mean = 58.9 S.D. = 10.0 minimum = 25 maximum = 80					

การแบบประเมินความคิดเห็นต่อพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและ เยาวชนมัธยมศึกษาทั้ง IQ และ EQ (ปัญญาและอารมณ์) พบว่า ส่วนใหญ่นักเรียนในภาพรวมมีผู้ตอบ แบบสอบถามทั้งหมด ได้ให้คะแนนในระดับปานกลาง 58.4 รองลงมา คือ ระดับสูง 36.3 และระดับต่ำ 5.3 และสามารถอธิบายแบบประเมินความคิดเห็นต่อพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมในพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและ เยาวชนมัธยมศึกษาทั้ง IQ และ EQ (ปัญญาและอารมณ์)

ตารางที่ 2 แสดงค่าร้อยละของพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนมัธยมศึกษาทั้ง IQ และ EQ (ปัญญาและอารมณ์)

(n = 375)

ที่	รายด้าน	ระดับแบบประเมินความคิดเห็นต่อพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมการ			
		ระดับสูง	ระดับปานกลาง	ระดับต่ำ	รวม
		ร้อยละ (จำนวน)	ร้อยละ (จำนวน)	ร้อยละ (จำนวน)	ร้อยละ (จำนวน)
1	ด้านอิทธิบาท 4	23.5 (88)	70.9 (266)*	5.6 (21)	100.0 (375)
2	ด้านสังคหวัตถุ 4	21.1 (83)	70.4 (264)*	7.5 (28)	100.0 (375)
3	ด้านพรหมวิหาร 4	18.7 (70)	75.5 (283)*	5.9 (22)	100.0 (375)
4	ด้านฆราวาสธรรม 4	22.7 (85)	70.7 (265)*	6.7 (25)	100.0 (375)
	ภาพรวม	36.3 (136)	58.4 (219)*	5.3 (20)	100.0 (375)

Mean = 60.6 S.D. = 10.0 minimum = 29 maximum = 80

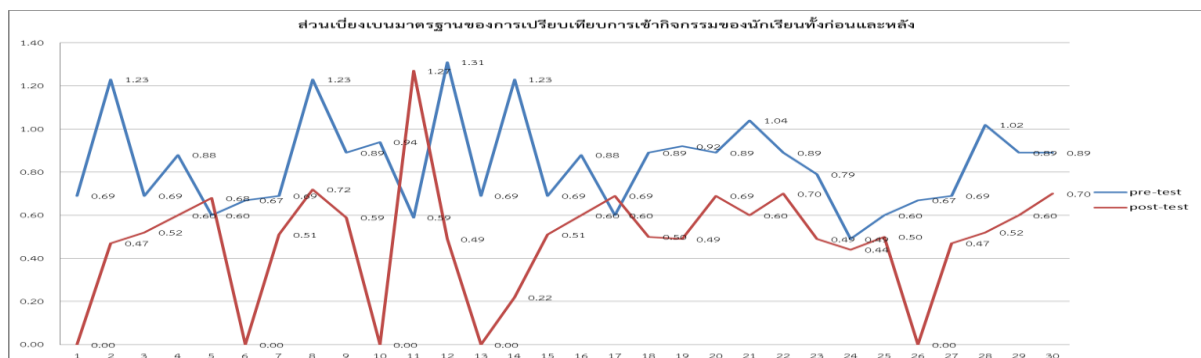
2. การพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนมัธยมศึกษาทั้ง IQ และ EQ (ปัญญาและอารมณ์) ในจังหวัดนครปฐม พบว่า นวัตกรรมนั้น คือพุทธ คือ พุทธศาสนา ในส่วนของนวัตกรรม คือ สิ่งที่เราได้เกิดขึ้นมาจากการเรียนรู้สิ่งใหม่ ผ่านเทคโนโลยี บางที่ใช้หลักทางวิทยาศาสตร์ และพุทธผสมผสานกันเป็นการทำสิ่งใหม่ๆ ไม่ให้เด็กรู้สึกเบื่อเกี่ยวกับกิจกรรมนั้นๆ โดยเชื่อมโยงกับมิติทางศาสนา, การพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนทางด้านปัญญาและอารมณ์นั้น จะเน้นไปที่ แนวทางการแก้ปัญหาโดยการควบคุมด้วยสมาธิ ส่วนมากเน้นเป็นการจัดกิจกรรม โครงการเพื่อใช้ในการแก้ปัญหาและเสริมความฉลาดทางปัญญาและอารมณ์กับเด็ก ซึ่งจะใช้เทคนิคต่างกัน เช่นการเล่นเกมส์ walk really mine mapping เป็นต้น, แนวทางของกิจกรรมของพุทธนวัตกรรมการรูปแบบใหม่ จะเป็นการนำเสนอต่างๆ ให้เด็กเกิดความสนใจ มีกิจกรรมให้ทำและไม่รู้สึกที่น่าเบื่อ เหมาะสมกับวัยและเหตุการณ์ในปัจจุบัน และการพัฒนาจิตอาสาเกี่ยวกับพุทธนวัตกรรมการเด็กและเยาวชน ส่วนใหญ่เป็นการจัดกิจกรรมโดยเน้นจิตอาสา อาจมีการให้ความรู้ต่างๆ การทำประโยชน์ให้กับทางโรงเรียน การสวดมนต์ไหว้พระ และการทำประโยชน์นอกโรงเรียน โดยทั้งหมดสรุปเป็นใจความสำคัญดังนี้

ตารางที่ 3 แนวทางพุทธนวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน

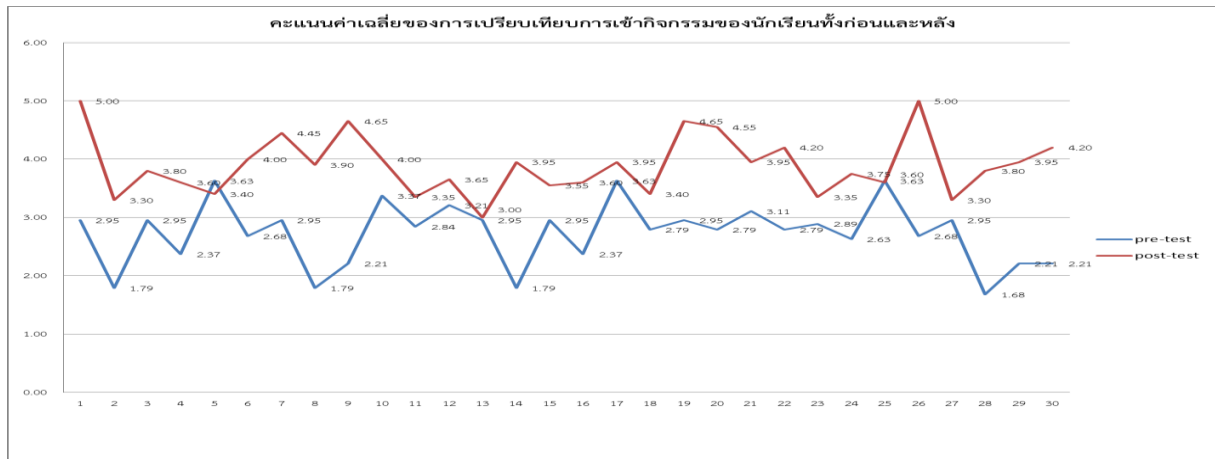
ประเด็น	แนวทางการพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมการ ให้กับเด็กและเยาวชน
ความรู้เกี่ยวกับพุทธ นวัตกรรมการ	1) พุทธนวัตกรรมการเป็นหลักความรู้ทางพระพุทธศาสนา สามารถนำไปใช้สอน เด็ก และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ 2) การสอนถ้าจะให้เด็กมีความสนใจ จะต้องผสมผสานกัน หรือใช้หลักธรรม มาเชื่อมโยง โดยการแทรกเรื่องศีลธรรมจริยธรรม 3) ถ้าเราจะสอนเกี่ยวกับพุทธนวัตกรรมการ เราต้องเข้าใจในหลักการสอน ทำ การฝึกอบรม การจัดกิจกรรมค่ายคุณธรรมจริยธรรม

ประเด็น	แนวทางการพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมการให้เด็กและเยาวชน
การเสริมความรู้ หรือการพัฒนาความฉลาดทางด้านปัญญา และอารมณ์ (IQ และ EQ)	1) การเสริมความรู้ หรือการพัฒนาทางความฉลาด จุดที่แนะนำคือ การใช้หลักของ โครงการหิวปีนโตเข้าวัด 2) การเน้นการสวดมนต์ก็ให้มีการประกวดไปแข่งขันได้ 3) การเน้นการเสริมความรู้ด้วย การจัดเกี่ยวกับการอบรม เราต้องมีการอบรมเด็กมาก่อน
แนวทางใหม่/ แนวทางในการจัดกิจกรรมรูปแบบใหม่	1) จัดกิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบใหม่ในการเดินสมาธิ บางครั้งต้องเสริมกิจกรรมเพื่อให้ได้ความรู้สึกว่าไม่น่าเบื่อ 2) การจัดกิจกรรมเน้นการเล่าเรื่องโดยเราจะเอาศีล 5 ก็จะเป็นไตรสิกขา เอาศีล สมาธิ ปัญญา เอามาสอดแทรกโดยใช้เชิงสัญลักษณ์ 3) กิจกรรมแนวทางใหม่ ควรสื่อที่ทำให้เราผ่อนคลายก่อน แล้วก็เข้ามาเข้าสู่เนื้อหา มีการพูดถึงเรื่องธรรมะ เน้นการใช้สื่อ
การพัฒนาจิตอาสาเกี่ยวกับพุทธนวัตกรรมการเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน	1) ควรมีการนั่งสมาธิเราก็จะสอนเรื่องของกรรมมีจิตอาสาควบคู่ไปด้วย 2) ควรเพิ่มพุทธวจนในการสอน เพื่อเสริมให้เด็กมีจิตอาสาที่ดี เพื่อเป็นแผนผังให้เด็กศึกษาจากชีวิตการเดินทาง 3) เน้นการเป็นมัคคุเทศน์น้อยกับวัดที่มีแหล่งเรียนรู้เยอะ เพื่อเป็นแหล่งวัฒนธรรม แหล่งการเรียนรู้ และเป็นการแลกเปลี่ยนกันระหว่างโรงเรียนด้วย

3. สร้างรูปแบบพุทธนวัตกรรมการในการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน สำหรับพระธรรมทายาทในจังหวัดนครปฐม พบว่า ผู้เข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียน 30 คน โดยการเปรียบเทียบค่า paired t-test ทั้งก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรมตามรายชื่อ พบว่า แต่ละข้อที่เกี่ยวข้องกับผู้เข้าร่วมกิจกรรมพุทธนวัตกรรมการในการเรียนรู้อย่างของเด็กและเยาวชน แต่ละข้อของนักเรียนทั้งก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรมนั้นคะแนนทั้ง 20 ข้อ ทุกข้อมีการผลที่ออกมาแตกต่างกันทุกข้อแสดงให้เห็นว่าก่อนและหลังเข้ากิจกรรมนักเรียนมีการพัฒนาตนเอง มีทัศนคติที่ดี และเป็นมีการเรียนรู้และแนวทางชีวิตที่ดีขึ้น ยกเว้นข้อที่ 3 กิจกรรมนี้ทำให้เข้าใจหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา และข้อที่ 4 กิจกรรมนี้ทำให้ข้าพเจ้ารู้จักการสวดมนต์ นั่งสมาธิ ที่ไม่มีความแตกต่างกันมากทั้งก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรม โดยสรุปได้ตามแผนภาพที่ 1-2 ดังนี้

แผนภาพที่ 1 แสดงคะแนนเฉลี่ยของการเปรียบเทียบการเข้ากิจกรรมของนักเรียนทั้ง 30 คน ทั้งก่อนเข้ากิจกรรม และหลังเข้ากิจกรรม

แผนภาพที่ 2 แสดงส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการเปรียบเทียบการเข้ากิจกรรมของนักเรียนทั้ง 30 คน ทั้งก่อนเข้ากิจกรรม และหลังเข้ากิจกรรม

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

แผนภาพที่ 3 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “พุทธวัตรกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน” คณะผู้วิจัยได้อภิปรายผลตามข้อประเด็นข้อค้นพบที่สำคัญดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบพุทธวัตรกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในสังคมไทย พบว่า ส่วนใหญ่นักเรียนในภาพรวมมีผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด ได้ให้คะแนนในระดับสูง 55.7 รองลงมา คือ ระดับปานกลาง 40.8 และระดับต่ำ 3.5 และสามารถอธิบายการพัฒนารูปแบบพุทธวัตรกรรมทั้ง 4 ด้านได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับงานวิจัยของ Sikawee and Bannaruj (2017). ได้ทำวิจัยเรื่อง “พัฒนากระบวนการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการ” พบว่า กระบวนการการเรียนรู้แบบบูรณาการของตะวันตกก่อกำเนิดมาจากการทดลองในระบบการศึกษาเฉพาะทางที่เริ่มมาจากผู้สอนกับผู้เรียนเป็นจุดศูนย์กลาง และเจาะจงลงไปถึงความชำนาญพิเศษ ซึ่งขยายไปตามสภาพปัญหาอย่างเป็นระบบและจำกัดฐานข้อมูลที่ซับซ้อน ปฏิบัติการอย่างนี้มีผลออกมาเป็นการบูรณาการกันระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อม สำหรับกระบวนการศึกษาตามแนวพระพุทธศาสนาจากพระปัญญาตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า ซึ่งเกิดมาจากการสั่งสมบารมี 10 ที่ยาวนาน การสั่งสมบารมีที่ยาวนานเช่นนั้นเป็นส่วนสำคัญของประสบการณ์การเรียนรู้ที่ยาวนานและการทดลองที่ยาวโดยใช้ชีวิตเป็นเดิมพัน หลังจากนั้นทั้งหมดนั้นจึงมีผลออกมาเป็นการรู้แจ้งที่สมบูรณ์ในทุกข์และความดับทุกข์ซึ่งเป็นความจริงของชีวิต การเรียนรู้อย่างนี้สัมพันธ์อย่างสมบูรณ์แบบอยู่กับปรีดี (การศึกษา) ปฏิบัติและปฏิเวธ (การรู้แจ้ง) ซึ่งพุ่งลงไปที่ความจริง เป็นการศึกษาค้นคว้าที่เป็นธรรมชาติและเป็นวิถีชีวิตซึ่งแสดงตัวออกมาเป็นรูปธรรมผ่านความสะอาดความสงบและความรอบรู้ อีกประการหนึ่ง นี้แหละคือ มัชฌิมาปฏิปทา หรือ ทางสายกลาง ซึ่งทำลายความเห็นผิดและความคิดผิดและขณะเดียวกันก็ทำให้เกิดความเห็นถูกและความคิดถูก

2. ผลการวิเคราะห์แบบประเมินความคิดเห็นต่อพัฒนารูปแบบพุทธวัตรกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนมัธยมศึกษาทั้ง IQ และ EQ (ปัญญาและอารมณ์) พบว่า ส่วนใหญ่นักเรียนในภาพรวมมีผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด ได้ให้คะแนนในระดับปานกลาง 58.4 รองลงมา คือ ระดับสูง 36.3 และระดับต่ำ 5.3 และสามารถอธิบายแบบประเมินความคิดเห็นต่อพัฒนารูปแบบพุทธวัตรกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนมัธยมศึกษาทั้ง IQ และ EQ ได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับงานวิจัยของ Sotipanyo (2009). ได้ทำวิจัยเรื่อง “การศึกษาอบรมและพัฒนาเยาวชนกลุ่มเสี่ยงในโรงเรียนให้ดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสมตามหลักพุทธธรรม ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาอบรมเยาวชนกลุ่มเสี่ยงในโรงเรียนที่ดำเนินชีวิตขัดต่อหลักพุทธธรรมเป็นกระบวนการที่บุคลากรในโรงเรียนได้ตระหนักต่อสภาพปัญหาเยาวชนกลุ่มเสี่ยงด้านยาเสพติดในโรงเรียน นับว่าเป็นปัญหาที่จะต้องอาศัยสถาบันทางสังคมโดยเฉพาะสถาบันทางพระพุทธศาสนาได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการศึกษา กระบวนการศึกษาเยาวชนกลุ่มเสี่ยงมีปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงาน ได้แก่ นโยบายของผู้บริหาร บริบทของโรงเรียน และการมีส่วนร่วมเพื่อหาแนวทางป้องกัน แก้ไขและพัฒนาเยาวชน ในส่วนการดำเนินงานพบประเด็นปัญหาในกระบวนการศึกษาเยาวชนได้แก่ ครอบคลุมในการยอมรับพฤติกรรมของบุตรหลาน และเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการศึกษา ส่วนของแนวทางการพัฒนาเยาวชนกลุ่มเสี่ยงในโรงเรียนให้ดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสมตามหลักพุทธธรรม ประการสำคัญในส่วนของการบุคลากรในโรงเรียนจะต้องมีการศึกษาวุฒนธรรมย่อยของเยาวชนกลุ่มเสี่ยง และกระบวนการในการพัฒนาเยาวชนกลุ่มเสี่ยง ได้แก่ กระบวนวิธีละมุนละม่อม วิธีรุนแรง และวิธีปล่อยให้เป็นตามระเบียบกติกาของสังคม แนวทางการพัฒนาเยาวชนจะต้องดำเนินการภายใต้การมีส่วนร่วมของสถาบันทางสังคม โดยเฉพาะครอบครัวเป็นสถาบันหลักในการมีส่วนร่วมป้องกัน แก้ไขและพัฒนาเยาวชน และบทบาทของพระสงฆ์มีความสำคัญในการดำเนินการภายใต้กิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่ต่อเนื่องในการปลูกฝังและขัดเกลาเยาวชนให้ดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสมตามหลักพุทธธรรมเป็นคนดีมีศีลธรรมจริยธรรมและคุณธรรมต่อไป

3 ผลการวิเคราะห์ข้อเกี่ยวกับกิจกรรมพุทธนวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน โดยการเปรียบเทียบทั้งก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรม พบว่า ก่อนเข้าร่วมกิจกรรมพุทธนวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน มีผลรวม คือ Mean = 2.80, S.D. = 0.610 แสดงให้เห็นว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมมีผลการเรียนรู้อยู่ในระดับปานกลาง และหลังเข้าร่วมกิจกรรมพุทธนวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน มีผลรวม คือ Mean = 3.93, S.D. = 0.639 แสดงให้เห็นจากแบบวัดผลกิจกรรมก่อนและหลังว่า กิจกรรมนั้นมีผลการตอบรับที่ดี นักเรียนที่เข้าร่วมโครงการกิจกรรมพุทธนวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน มีการพัฒนาขึ้น และมีผลตอบรับที่ดี กิจกรรมมีความน่าสนใจ นักเรียนที่เข้าร่วมโครงการรู้สึกไม่เครียด มีทัศนคติที่ดี และสร้างกำลังใจให้กับนักเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Thongchan (2016) ได้ทำวิจัยเรื่อง "การพัฒนาการมีส่วนร่วมของบ้าน วัดและโรงเรียนในการแก้ไขปัญหาเยาวชนในเขตเทศบาลตำบลพน จังหวัดสุราษฎร์ธานี" พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของบ้าน วัดและโรงเรียนในการแก้ไขปัญหาเยาวชนในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลพน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมของ "บวร" ในการปฏิบัติและดำเนินการตามแผนงานการแก้ไขปัญหาเยาวชนในชุมชน รองลงมาได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ด้านการมีส่วนร่วมของ "บวร" ในการติดตามและประเมินผล และด้านการมีส่วนร่วมของ "บวร" ปัญหาและสาเหตุของปัญหาและปัญหาที่พบในชุมชน ได้แก่ ปัญหาด้านยาเสพติด พบว่า เด็กและเยาวชนมีการเสพยาเสพติด เช่น ยาบ้า กัญชา 4x100 ปัญหาด้านพฤติกรรม ได้แก่ ความฟุ้งเฟ้อติดเกม ขาดวินัย และขาดจิตสำนึกปัญหาด้านการศึกษา พบว่า เด็กและเยาวชนขาดเรียน หนีเรียน ออกกลางคัน ท้องในวัยเรียน โดยแนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของ "บวร" ในการแก้ไขปัญหาเยาวชน พบว่า ครอบครัวต้องมีการพัฒนาความสัมพันธ์ให้แน่นแฟ้น ผู้ปกครองเป็นแบบอย่างที่ดี และเป็นที่ปรึกษาให้แก่เยาวชน รวมทั้งเป็นผู้สร้างความรู้สึกมีคุณค่าให้กับเยาวชน เพื่อให้เยาวชนเกิดความมั่นใจตนเอง โรงเรียน เมื่อเด็กเริ่มเข้าสู่วัยรุ่นจะเริ่มคบเพื่อนมากขึ้น และเริ่มสนใจเพศตรงข้าม ต้องการสร้างพฤติกรรมที่โดดเด่น ครูควรเข้าใจพฤติกรรมเหล่านี้ และสั่งสอนให้เด็กมีความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของร่างกายเพื่อเข้าสู่วัยรุ่น สอนเพศศึกษาให้เยาวชน ทราบถึงผลของการขาดความยับยั้งชั่งใจ รวมทั้งสร้างบรรยากาศที่โน้มน้าวให้เด็กเกิดความคิดสร้างสรรค์ พระสงฆ์ (ศาสนา) ปลุกฝังเรื่องวินัย จิตสำนึก และความรับผิดชอบ ให้เยาวชนได้มีโอกาสร่วมกิจกรรมทางศาสนา เช่น การทำบุญตักบาตรไหว้พระฟังธรรม นั่งสมาธิ หรือการเวียนเทียนในวันสำคัญทางศาสนา การท่องแดนธรรมในสื่อทางสังคม และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ สมัยใหม่ดังนั้น ทั้ง 3 ฝ่าย ควรมีส่วนร่วมในการดูแลเอาใจใส่เด็กเมื่อพบเห็นสิ่งผิดปกติ ปลุกฝังเรื่องวินัย จิตสำนึกให้กับเยาวชน

4 ผลการวิเคราะห์ผู้เข้าร่วมกิจกรรมพุทธนวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน 30 คน โดยการเปรียบเทียบทั้งก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรม โดยก่อนการเข้าร่วมกิจกรรม มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 1.75 - 3.60 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ระหว่าง 0.60 - 1.23 และหลังการเข้าร่วมกิจกรรม มีคะแนนเฉลี่ย 3.00 - 5.00 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ระหว่าง 0.00 - 1.27 จะเห็นได้ว่ากิจกรรมนี้นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมพุทธนวัตกรรมการจัดการกิจกรรมนั้น นักเรียนมีพัฒนาการที่ดีขึ้น และค่อยๆ พัฒนา มีทัศนคติที่ดี และกิจกรรมสามารถในการจัดเกี่ยวกับพุทธนวัตกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนเป็นได้ด้วยดีและมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Klaharn and Klaharn (2013) ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาเยาวชนให้มีความเป็นผู้นำที่มีศีลธรรมด้วยกระบวนการสร้างอนาคตร่วมกัน" ผลการวิจัยพบว่า หลังจากการร่วมกิจกรรมการพัฒนาลักษณะความเป็นผู้นำที่มีศีลธรรมที่มีการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ผ่าน กระบวนการ 13 ขั้นตอน 23 กิจกรรม ทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์การพัฒนาลักษณะความเป็นผู้นำที่มีศีลธรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีระดับค่าเฉลี่ยหลังร่วมกิจกรรมสูงกว่าก่อนร่วมกิจกรรมทั้งนี้ลักษณะพฤติกรรมการเป็นผู้นำแต่ละด้านของผู้เรียนก่อนการร่วมกิจกรรมพบว่าความยุติธรรม (3.60) ความสามัคคี (3.37) ความรับผิดชอบ (3.36)

การใช้คาพูดและกริยาที่เหมาะสม (3.33) การมีวินัย (3.30) ความซื่อสัตย์สุจริต (3.27) การควบคุมอารมณ์และการตัดสินใจ (3.26) ความอดทน (3.12) ด้านการเรียนรู้ (3.03) และความรอบคอบ (2.99) ตามลำดับโดยมีค่าเฉลี่ยรวมที่ 3.26 ภายหลังการร่วมกิจกรรม พบว่า ลักษณะพฤติกรรมการเป็นผู้นำแต่ละด้านของผู้เรียนมีระดับค่าเฉลี่ยสูงกว่า ดังนี้ การมีวินัย (4.32) ความซื่อสัตย์สุจริต (4.17) ความยุติธรรม (4.16) ความรับผิดชอบ (4.16) ความรอบคอบ (4.12) ความสามัคคี (4.11) การใช้คาพูดและกริยาที่เหมาะสม (4.11) การควบคุมอารมณ์และการตัดสินใจ (4.11) ความอดทน (4.09) และด้านความรู้ (3.75) ตามลำดับโดยมีค่าเฉลี่ยที่ 4.11

5 ผลการวิเคราะห์ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมพุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน 30 คน โดยการเปรียบเทียบทั้งก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรม โดยก่อนการเข้าร่วมกิจกรรม มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 1.75 - 3.60 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ระหว่าง 0.60 - 1.23 และหลังการเข้าร่วมกิจกรรม มีคะแนนเฉลี่ย 3.00 - 5.00 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ระหว่าง 0.00 - 1.27 จะเห็นได้ว่ากิจกรรมนี้นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมพุทธนวัตกรรมจากการจัดกิจกรรมนั้น นักเรียนมีพัฒนาการที่ดีขึ้น และค่อยๆ พัฒนา มีทัศนคติที่ดี และกิจกรรมสามารถในการจัดเกี่ยวกับพุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนเป็นได้ด้วยดี และมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Phromsud (2016) ได้ทำวิจัยเรื่อง กระบวนการฝึกอบรมคุณลักษณะภาวะผู้นำตามแนวพุทธของเยาวชน โดยเน้นแบบแผนวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Designs) ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบของคุณลักษณะภาวะผู้นำตามแนวพุทธของเยาวชน ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก 10 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1) ความสามารถในการครองตน ประกอบด้วย (1.1) มีวิสัยทัศน์ มีความรู้ความสามารถ (1.2) มีคุณธรรมจริยธรรม (1.3) มีบุคลิกภาพที่ดี และ (1.4) มีวินัยในตนเอง มีความรับผิดชอบ 2) ความสามารถในการครองงาน ประกอบด้วย (2.1) มีทักษะการคิด (2.2) มีทักษะในการทำงานเป็นทีม และ (2.3) มีความสามารถในการบริหารจัดการ และ 3) มีความสามารถในการครองคน ประกอบด้วย (3.1) มีมนุษยสัมพันธ์ (3.2) มีทักษะในการสื่อสารที่ดี (3.3) มีจิตอาสา ผลการประเมินกระบวนการฝึกอบรมคุณลักษณะภาวะผู้นำตามแนวพุทธของเยาวชน พบว่า ความรู้ และเจตคติ ภาวะผู้นำตามแนวพุทธของเยาวชน ทั้งด้านความสามารถในการครองตน ความสามารถในการครองคน และความสามารถในการครองงาน ของเยาวชนหลังผ่านกระบวนการฝึกอบรม สูงขึ้นกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และผ่านการประเมินทักษะภาวะผู้นำตามแนวพุทธของเยาวชน ของเยาวชนโดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้ง 3 ด้านโดยด้านทักษะความสามารถในการครองงาน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ด้านทักษะความสามารถในการครองตน และด้านทักษะความสามารถในการครองคน มีเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

6 แสดงผลการวิเคราะห์ผู้เข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียน 30 คน โดยการเปรียบเทียบค่า paired t-test ทั้งก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรมตามรายชื่อ พบว่า แต่ละข้อที่เกี่ยวข้องกับผู้เข้าร่วมกิจกรรมพุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน แต่ละข้อของนักเรียนทั้งก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรมนั้นคะแนนทั้ง 20 ข้อ ทุกข้อมีการผลที่ออกมาแตกต่างกันทุกข้อแสดงให้เห็นว่าก่อนและหลังเข้ากิจกรรมนักเรียนมีการพัฒนาตนเอง มีทัศนคติที่ดี และเป็นมีการเรียนรู้และแนวทางชีวิตที่ดีขึ้น ยกเว้นข้อที่ 3 กิจกรรมนี้ทำให้เข้าใจหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา และข้อที่ 4 กิจกรรมนี้ทำให้ข้าพเจ้ารู้จักการสวดมนต์ นั่งสมาธิ ที่ไม่มีความแตกต่างกันมากทั้งก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ Prawatdee (2014) ได้ทำวิจัยเรื่อง "การประยุกต์จริยธรรมเชิงพุทธในการพัฒนาเด็กในชุมชนพหุวัฒนธรรม" ผลการวิจัยพบว่า การประยุกต์จริยธรรมเชิงพุทธที่เหมาะสมสำหรับ การพัฒนาเด็กและเยาวชนในชุมชนพหุวัฒนธรรม พบว่า 1) การพัฒนาเด็กและเยาวชนในชุมชนพหุวัฒนธรรมนั้น เป็นการเปลี่ยนแปลงกระบวนการคิดและการประพฤติปฏิบัติ ให้มีความเจริญขึ้นทั้งในเรื่องของความรู้ ทักษะ ความสามารถ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการพัฒนาตนเอง ซึ่งกระบวนการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีการพัฒนาตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ คือ ให้การศึกษา ให้การ

ฝึกอบรม และให้การพัฒนา อย่างไรก็ตามแรงจูงใจภายในของเด็กและเยาวชนก็สำคัญ ซึ่งแรงจูงใจที่สามารถส่งเสริม สนับสนุนให้เด็กและเยาวชนมีพฤติกรรมปฏิบัติที่ดีงาม มีอยู่ 5 ประการ คือ 1 การศึกษา 2 ครอบครัว 3 การให้รางวัล 4 ค่านิยม และ 5 ความเชื่อทางศาสนา แต่กระนั้นก็ตามสภาพแวดล้อมรอบตัวของเด็กและเยาวชนในชุมชนพหุวัฒนธรรม ได้แก่สภาพสังคม สภาพเศรษฐกิจ สื่อต่าง ๆ ก็มีผลต่อแรงจูงใจของเด็กและเยาวชนเช่นกัน 2) พื้นฐานการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในชุมชนที่มีความแตกต่างกันมีผลต่อพฤติกรรมปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้อง ดีงาม ซึ่งมีอยู่ 4 ประการ คือ 1 ครอบครัว 2 สถาบันการศึกษา 3 กลุ่มเพื่อน และ 4 สภาพแวดล้อมรอบตัวเด็กและเยาวชนในชุมชน 3) หลักธรรมที่มีความสอดคล้องกับจริยธรรมในการพัฒนาเด็กและเยาวชน คือ หลักกุศลกรรมบถ 10 คือ 1 กายสุจริต 3 ได้แก่ไม่ทำให้ชีวิตสัตว์ตกล่วง ไม่ลักทรัพย์ ไม่ประพฤติดินกาม 2 วีสสุจริต 4 ได้แก่ เว้นจากการพูดเท็จ เว้นจากการพูดส่อเสียด เว้นจากการพูดคำหยาบ เว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ และ 3 มโนสุจริต 3 ได้แก่ไม่โลภอยากได้ของคนอื่น ไม่คิดอาฆาตพยาบาทปองร้าย มีปัญญาอันเห็นชอบ เข้าใจอันถูกต้อง รูปแบบการประยุกต์จริยธรรมเชิงพุทธในการพัฒนาเด็กในชุมชนพหุวัฒนธรรม โดยนำหลักกุศลกรรมบถ 10 มาปรับประยุกต์ใช้ แบ่งได้เป็น 3 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบด้านการให้การศึกษาดูแลจัดการศึกษา จัดการเรียนการสอนเพื่อให้เด็กและเยาวชนมีความรู้ ความเข้าใจพื้นฐานในแนวทางประพฤติปฏิบัติ 2) รูปแบบด้านการฝึกอบรมสั่งสอน โดยฝึกอบรมให้เด็กและเยาวชนในชุมชนพหุวัฒนธรรมได้เรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ 3) รูปแบบด้านการพัฒนา โดยจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้เด็กและเยาวชนในชุมชนพหุวัฒนธรรมเกิดการเปลี่ยนแปลงความรู้สึก อารมณ์ ความคิด การตัดสินใจและพฤติกรรมให้มีความเจริญขึ้น ตลอดจนนำหลักธรรมทางพุทธศาสนา มาบูรณาการในการพัฒนาการประพฤติปฏิบัติตัวของเด็กและเยาวชนในชุมชนพหุวัฒนธรรม ไปในสิ่งที่ถูกต้อง

ข้อเสนอแนะ

- 1) กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาค้างนี้เป็นนักเรียนในโรงเรียน ประกอบ ด้วยโรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา, โรงเรียนปริตารามวิทยาคม, โรงเรียนนาครประสิทธิ์, โรงเรียนหอมเกร็ด และ โรงเรียนวัดท่าพูด (นครผลประชานุกุล) ที่อยู่ในพื้นที่และมีโรงเรียนอบรมจริยธรรมอยู่แล้วบางโรงเรียน ดังนั้นในการศึกษาค้างต่อไปควรมีก่อนนักเรียนในพื้นที่วิจัยอื่น ๆ เพื่อทำการศึกษาและยืนยันการวิจัย และสร้างองค์ความรู้ใหม่ในการวิจัยครั้งต่อไป
- 2) เนื่องจากการศึกษานี้เป็นการศึกษากับกลุ่มนักเรียนในพื้นที่วิจัย ดังนั้นจึงควรนำแนวทางการพัฒนากิจกรรมพุทธนวัตกรรมการเรียนรู้อยู่ของเด็กและเยาวชน โดยใช้หลักธรรมรูปแบบอื่น ๆ และวิธีการอื่น ๆ ที่หลากหลาย โดยมีการศึกษาและติดตามผลในระยะยาวต่อไป
- 3) จากผลการวิจัย พบว่า ผู้เข้าร่วมกิจกรรมพุทธนวัตกรรมการเรียนรู้อยู่ของเด็กและเยาวชนมีการผลลัพธ์ที่ออกมาว่าพัฒนาตนเอง มีทัศนคติที่ดี ดังนั้นจึงควรทำวิจัยเกี่ยวกับ พุทธนวัตกรรมการเรียนรู้อยู่ของเด็กและเยาวชน เพื่อส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนที่มีต่อพระพุทธศาสนาในด้าน IQ และ EQ ของทุกช่วงวัยในพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป

References

- Phra Wanchai Paripukñño. (2013). "Students' Viewpoints towards the Dharmic Instructions: a case study of Secondary Schools, Muang District, Samut Prakan Province." Master Thesis of Buddhism. Program of Education Administration, Graduate Schools: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

- Phramaha Kraison Sotipanyo. (2009). "Training and Development of the School Risky Youth for a Proper Living in Line with the Buddha Dhamma." *Research Report*. Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Lamphun Buddhist College Campus.
- Roongthip Klaharn and Banchorn Klaharn. (2013). "Moral-vested Youth Leadership Development in the Cohesively Future-Creation Processes." *Research Report*. Mahachulalongkornrajavidyalaya University: Chiangmai Campus.
- Sanae Sikawee and Banjob Bannaruj. (2017). The Buddhist Integrated of Education Learning Process. *Journal of MCU Peace Studies* Vol.5 No.3 (September-December 2017), pp. 278-289.
- Sod Daeng-iad. (2011). *Opening Ceremony of 230 Dhamma Speakers in Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Wangnoi District, Phranakhon Si Ayudhya*. Copied handouts.
- Statement of the National Council for Peace and Order (NCPO)*: in June 3, 2013 at 16.20 Hrs.
- Suchon Prawatdee. (2014). "The Application of Buddhist Ethics in Child Development in Multicultural-Society Community." *Research Report*. Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 2014.
- Suphachai Thongchan. (2016). "Home-Church-School engagement development to address youth issues in Phanom Sub-district municipality: Surat Thani." *Research Report*. Suratthani Rajabhat University.
- Theerawat Bamphenboonbaramee. (2007). *Dharma Research Project. On Teach in Buddhist Way: Investigation from the Tepitaka, Atthagatthā, Tikā and the Buddhist Scriptures*. Bangkok: The Beñcanikāya Foundation.
- Viroth Phromsud. (2016). The Buddhist-based Youth Training Processes on Leadership Attributes. *Research Report*. Nakhon Si Thammarat Buddhist College Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

การศึกษาสภาพและปัญหาเพื่อพัฒนาระบบการเรียนการสอนภาษาจีนทางออนไลน์
ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล

STUDY OF CONDITIONS AND PROBLEMS FOR THE DEVELOPMENT OF THE ONLINE CHINESE
TEACHING SYSTEM OF STUDENTS MAHIDOL UNIVERSITY

ไพศาล สุขใจรุ่งวัฒนา

Paisan Sukjairungwattana

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

Faculty of Liberal Arts, Mahidol University

E-mail: paisan.suk@mahidol.edu

Received 12 November 2021; Revised 19 December 2021; Accepted 11 March 2022.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพและปัญหา เพื่อพัฒนาระบบการเรียนการสอนภาษาจีนทางออนไลน์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล และ 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการศึกษาสภาพและปัญหาเพื่อพัฒนาระบบการเรียนการสอนภาษาจีนทางออนไลน์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ใช้แนวคิด / ทฤษฎีการจัดการเรียนการสอน การสอนออนไลน์ เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาสาขาวิชาคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ที่ลงทะเบียนเรียนวิชาโทภาษาจีน (lach 301 กับ lach 201) ในปีการศึกษา 2564 จำนวน 46 คน เชิงคุณภาพ สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาจีน จำนวน 5 คน ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐาน และวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1. การเรียนการสอนภาษาจีนมีความยาก ขาดครู ขาดการส่งเสริมการใช้ภาษาจีนนอกห้องเรียน ขาดสื่อการสอน การพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนภาษาที่ใช้ในสื่อต่าง ๆ ส่วนใหญ่เป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษมีภาษาจีนน้อย 2. สร้างและนำเสนอรูปแบบ PAISAN (E) Model ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ องค์ความรู้ที่ค้นพบ มีการส่งเสริมให้นักศึกษาทำกิจกรรมทางออนไลน์ สื่อการเรียนการสอนต้องเหมาะสมกับสถานการณ์ เกิดความสนใจ มีความยืดหยุ่นของโครงสร้างเวลาเรียน เกิดกิจกรรมทางออนไลน์ เกิดความปกติใหม่และมีการประเมินผล

คำสำคัญ: การพัฒนา, การเรียนการสอนออนไลน์, ภาษาจีน

Abstract

The objectives of this research article were: 1) To study conditions and problems to develop an online Chinese language teaching system for students of Mahidol University. 2) To develop a study model of conditions and problems in order to develop an online Chinese language teaching system for students of Mahidol University. Mix-Methods Research. Method for applying the concept/theory of teaching and learning management online teaching. Population and sample group were students of Mahidol University. 46 people, Qualitative, Interview with Chinese experts, 46 people. Qualitative interview with 5 Chinese

experts. People use a specific method of selection. The research instruments were questionnaires, interview and group discussions. Analyze the data using basic statistics. and analyze the content.

The results showed that: 1) Teaching Chinese is difficult, shortage of teachers, Lack of promotion of the use of Chinese outside the classroom, lack of teaching materials. 2) Create and present a PAISAN (E) Model consisting of 7 components.

Knowledge/findings from this research: Students are encouraged to do online activities, have teaching materials, Interest, Flexibility of the time structure, Online activity, A new normal was born and Evaluation was made.

Keywords: Development; Online teaching; Chinese

บทนำ

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ประเทศไทยและประเทศจีนมีการติดต่อสัมพันธ์กันตั้งแต่สมัยสุโขทัย ชาวจีนจำนวนมากอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยจนกลายเป็นชนกลุ่มน้อยซึ่งมีจำนวนมากที่สุด การศึกษาของชาวจีน ภาษาจีนในประเทศไทยจึงถือกำเนิดขึ้นพร้อมกับการอพยพสู่แผ่นดินไทย เหตุจูงใจของการเรียนการสอนภาษาจีนในยุคแรกเกิดจากความต้องการที่จะให้บุตรหลานของพวกเขาสืบทอดภาษา และวัฒนธรรมของบรรพบุรุษ โดยการจ้างครูมาสอนตามบ้าน สอนตามศาลเจ้า หรือการส่งบุตรหลานไปเรียนต่อที่ประเทศจีน ในระยะเวลาต่อมาเมื่อสถานการณ์การเมืองของประเทศไทยและจีนเปลี่ยนไป ยังผลต่อวิวัฒนาการการเรียนการสอนภาษาจีนในประเทศไทย มีทั้งช่วงที่รุ่งโรจน์และช่วงที่อับเฉา โดยเฉพาะในช่วงที่ประเทศจีนปกครองด้วยระบอบคอมมิวนิสต์ การเรียนการสอนภาษาจีนในประเทศไทยถูกบีบคั้นและจำกัดอย่างใกล้ชิดผู้ที่เรียนภาษาจีนถูกมองว่าเป็นพวกที่ฝักใฝ่ลัทธิคอมมิวนิสต์ จนกระทั่งในปี ค.ศ.1975 หรือพุทธศักราช 2518 ประเทศไทยและประเทศจีนได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกันขึ้น การเรียนการสอนภาษาจีนจึงได้กลับมารุ่งโรจน์อีกครั้ง จนกระทั่งในปี ค.ศ. 1992 หรือพุทธศักราช 2535 การเรียนการสอนภาษาจีนได้รับอนุญาตให้ดำเนินการได้อย่างเสรีเหมือนกับภาษาต่างประเทศอื่น ๆ และเมื่อบทบาทของจีนในสังคมโลกทวีความสำคัญยิ่งขึ้น ทำให้รัฐบาลไทยหันมาให้การส่งเสริม การเรียนการสอนภาษาจีนอย่างจริงจัง (Masantisuk, R. (2008))

ในช่วงหลายปีมานี้ การเรียนการสอนภาษาจีนระดับอุดมศึกษาของประเทศไทยมีการขยายตัวและเปิดหลักสูตรการเรียนการสอนภาษาจีนกันอย่างแพร่หลาย ไม่ว่าจะเป็นสถาบันอุดมศึกษาภาครัฐหรือเอกชน ต่างก็ได้เปิดการเรียนการสอนภาษาจีนในหลักสูตรต่าง ๆ กลายเป็นกระแสการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศ ภาษาหนึ่งที่มาแรงและได้รับความนิยมจากผู้เรียนเป็นจำนวนมาก ตั้งแต่การเปิดหลักสูตรการสอนระดับปริญญาตรีในระดับอุดมศึกษาปี พ.ศ. 2515 มีมานานกว่า 40 ปีแล้วก็ตาม (มหาวิทยาลัยที่เปิดสอนหลักสูตรระดับปริญญาตรีแห่งแรกคือ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ปีการศึกษา 2520) จากการวิจัยเกี่ยวกับสภาพการศึกษาภาษาจีนระดับอุดมศึกษาในประเทศไทยของคณะวิจัยชุดก่อนซึ่งได้ศึกษาและเก็บข้อมูลถึงปี พ.ศ. 2552 มีข้อสรุปเกี่ยวกับการจัดการศึกษาและปัญหาที่เกี่ยวข้องมากมาย เช่นหลักสูตรระดับอุดมศึกษาควรแตกต่างจากระดับอื่น ตำราและสื่อการสอนต้องสอดคล้องกันสาระที่บรรจุในตำราเน้นส่งเสริมคุณภาพของผู้เรียนเป็นผู้นำสมศักดิ์ศรีกับความเป็นบัณฑิต ปัญหามาตรฐานความรู้ภาษาจีนของบัณฑิตด้านภาษาจีน ปัญหาเรื่องการผลิตครูอาจารย์ภาษาจีนที่ควรให้ความสำคัญอันดับแรกๆ ปัญหาเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ส่งเสริมการเรียนการสอนภาษาจีนเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ เป็นต้น แม้ว่าเวลาจะผ่านมาแล้ว 5 ปีก็

ตาม สภาพเศรษฐกิจ สังคมและปัจจัยอื่นๆได้เปลี่ยนแปลงไปจึงทำให้ปัญหาและประเด็นการเรียนการสอนภาษาจีนที่ศึกษาน่าจะแตกต่างกันไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องนโยบายของการส่งเสริมและบริบททางสังคมที่มีต่อการเรียนการสอนภาษาจีน ที่สำคัญคือประเด็นของความเชื่อมโยงทางการเรียนการสอนภาษาจีนระดับมัธยมศึกษากับระดับอุดมศึกษา รวมถึงปัญหาอีกหลากหลายมิติ (Wasinanon, N. 2015)

ภาษาจีนเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับภาษาไทยมาช้านาน ทั้งในการยืมคำมาใช้ในภาษาไทย หรือ อยู่ในขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม การเรียนการสอนภาษาจีนในช่วงแรกไม่ค่อยเป็นที่นิยมมากนัก เนื่องจากเหตุผลหลายประการ เช่น ขาดแคลนผู้รู้จริง ขาดแคลนผู้สอน ขาดสถานที่ศึกษา แต่ 10 ปี ให้หลัง (พ.ศ. 2546 - 2557) ประเทศจีนได้มีการเปิดประเทศ มีการเติบโตทางด้านเศรษฐกิจอย่างมาก ทำให้ประเทศไทยได้เริ่มส่งเสริมให้คนไทยเรียนภาษาจีน ทั้งนี้จะเห็นได้จากกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดหลักสูตรให้วิชาภาษาจีนเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรภาษาต่างประเทศโดยกำหนดให้เป็นวิชาเลือก ซึ่งมีเริ่มต้นตั้งแต่ ระดับอนุบาล ประถมศึกษามัธยมศึกษา อาชีวศึกษา และ ระดับอุดมศึกษา ทั้งในโรงเรียนของรัฐบาล โรงเรียนที่ลงทุนโดยเอกชน และโรงเรียนที่เปิดโดยมูลนิธิ (Trichan, S. 2014)

การเรียนการสอนแบบออนไลน์ เป็นการศึกษาผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ด้วยตนเอง ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนตามความชอบของตนเอง ในส่วนของเนื้อหาการเรียน ประกอบด้วย ข้อความ, รูปภาพ, เสียง, VDO และ Multimedia อื่นๆ สิ่งเหล่านี้จะถูกส่งตรงไปยังผู้เรียนผ่าน Web Browser ทั้งผู้เรียน, ผู้สอน และเพื่อนร่วมชั้นทุกคนสามารถติดต่อ สื่อสาร แลกเปลี่ยนความคิดเห็นแบบเดียวกับการเรียนในชั้นเรียนทั่วไป โดยการใช้ E-mail, Chat, Social Network เป็นต้น ด้วยเหตุนี้การเรียนรู้ออนไลน์ จึงเป็นเหมาะสำหรับทุกคนเรียนได้ทุกเวลา การเรียนออนไลน์ (e-Learning) เป็นนวัตกรรมทางการศึกษาที่เข้ามาเปลี่ยนรูปแบบการเรียนการสอนแบบเดิม โดยการนำเทคโนโลยีมาใช้ผสมผสานร่วมกัน เช่น อินเทอร์เน็ต อุปกรณ์สื่อสาร แพลตฟอร์มการเรียน เป็นต้น เพื่อสร้างห้องเรียนเสมือนจริง โดยผู้คนทั่วโลกสามารถเข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ได้อย่างทั่วถึง และสะดวกรวดเร็ว โดยจัดอุปสรรคด้านสถานที่และเวลา อีกทั้งในสถานการณ์ (วิกฤตไวรัส COVID-19) ที่ทำให้นักเรียนต้องปรับตัวให้เข้ากับวิถีของ New Normal เริ่มใช้วิธีการ เรียนออนไลน์ ที่บ้าน (Study From Home) นำนวัตกรรมมาใช้ในการเรียนรู้อย่างเต็มประสิทธิภาพ

การเรียนการสอนออนไลน์จะไม่ใช่ว่าเพียงส่วนหนึ่งของการศึกษา ถูกยกระดับขึ้นมาเป็นแบบอย่างของการศึกษาที่มีผลกระทบสำคัญของการเรียนรู้ที่คนครู ผู้เรียน และผู้ปกครองจะต้องปรับตัวไปพร้อม ๆ กัน การบันทึกวิดีโอ หรือการสอนแบบ Live เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองจากที่บ้านจะเป็นอีกหนึ่งทางออกสำคัญ สถานการณ์โรคระบาด COVID-19 ทำให้สถาบันการศึกษาทั่วโลกต้องปิดการเรียนการสอนในห้องเรียน บางแห่งก็ปิดไปเลยแล้วค่อยมาสอนต่อปลายปี แต่บางแห่งก็ปรับตัวมาจัดการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์แทน นับเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ที่คาดไม่ถึงสำหรับบางโรงเรียน มหาวิทยาลัย ที่อาจไม่มีระบบรองรับ ไม่เคยทำมาก่อน คุณครูต้องปรับวิธีการสอนและเรียนรู้การใช้เทคโนโลยี ผู้ปกครองก็มีความกังวล

ดังนั้นผู้วิจัยในฐานะอาจารย์ผู้สอนภาษาจีนของมหาวิทยาลัยมหิดลเห็นความสำคัญของการเรียนการสอนภาษาจีนทางออนไลน์ จึงสนใจที่จะทำการศึกษาสภาพและปัญหาเพื่อพัฒนาระบบการเรียนการสอนภาษาจีนทางออนไลน์ นักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล ว่าจะมีทิศทางหรือแนวโน้มอย่างไรในการเรียนการสอน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพและปัญหา เพื่อพัฒนาระบบการเรียนการสอนภาษาจีนทางออนไลน์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล

2. เพื่อพัฒนารูปแบบการศึกษาสภาพและปัญหาเพื่อพัฒนาระบบการเรียนการสอนภาษาจีนทางออนไลน์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยเรื่องการศึกษาสภาพและปัญหาเพื่อพัฒนาระบบการเรียนการสอนภาษาจีนทางออนไลน์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา ทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการวิจัย ประกอบด้วยประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

แนวคิดด้านการจัดการ Rue and Byars (2002) กล่าวว่า วัฏจักรการจัดการ คือ รูปแบบของงานซึ่งเกี่ยวข้องกับการประสานทรัพยากรต่าง ๆ ขององค์กรอันได้แก่ ที่ดิน แรงงาน และทุน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร แนวคิด / ทฤษฎีการจัดการเรียนการสอน การสอนมีความหมายหลายอย่าง หมายถึง การถ่ายทอดความรู้ การฝึกให้ผู้เรียนคิดแก้ปัญหาต่าง ๆ การจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ การสร้างหรือจัดสถานการณ์เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ การแนะแนวทางแก่ผู้เรียน

การจัดการเรียนการสอนออนไลน์ กฤษณา สิกขมาน (2011) กล่าวว่า การเรียนการสอนออนไลน์ เป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่มีการออกแบบ การเรียนการสอนไว้อย่างเป็นระบบ มีการกำหนดวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายการจัดการเรียนการสอนไว้อย่างชัดเจน จัดการเรียน การสอนตามหลักทฤษฎีทางการศึกษา หลักการเรียนรู้และจิตวิทยาการศึกษา การถ่ายทอดความรู้ การนำเสนอเนื้อหา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และถ่ายทอดกลยุทธ์การสอนใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเป็นเครื่องมือ ซึ่งในปัจจุบันเน้นไปที่การใช้ระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต จึงทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงและเรียนรู้โดยไม่จำกัดสถานที่และเวลา เนื้อหาบทเรียนของอีเลิร์นนิ่งจะอยู่ในรูปแบบสื่อผสมอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Multimedia) ซึ่งออกแบบไว้ในลักษณะ ซอฟต์แวร์รายวิชา (Courseware) ประกอบด้วยสื่อผสม ได้แก่ ข้อความ ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว เสียง และที่สำคัญ คือ ผู้เรียน สามารถโต้ตอบกับบทเรียนและผู้สอนได้ การบริหารจัดการอีเลิร์นนิ่งใช้ซอฟต์แวร์ประเภทบริหารจัดการการเรียนรู้ (Learning Management System : LMS) ทำหน้าที่ในการบริหารจัดการอย่างอัตโนมัติเกือบทุกขั้นตอนแทนการปฏิบัติด้วยมือ ตั้งแต่ขั้นตอนการลงทะเบียนเรียนจนถึงขั้นตอนการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน

อาณัติ รัตนธิกุล (2010) ได้ให้ความหมายของ การเรียนแบบออนไลน์ คือ การเรียน การสอนผ่านทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ไม่ว่าจะเป็นวิทยุกระจายเสียง (Radio Broadcast) โทรทัศน์ (Television) ซีดีรอม/ดีวีดีรอม (CD-ROM/DVD-ROM) เครือข่ายอินทราเน็ต (Intranet) เครือข่ายเอ็กซ์ทราเน็ต (Extranet) เครือข่ายอินเทอร์เน็ต (Internet) ดาวเทียม (Satellite Broadcast) โทรศัพท์มือถือ (Mobile Phone) เครื่องพีดีเอ (PDA) หรืออุปกรณ์ไร้สายต่างๆ โดยที่ผู้เรียนสามารถเข้าเรียนรู้เพื่อพัฒนา ตนเองได้ตามอัธยาศัย ได้ทุกที่ทุกเวลา ผ่านทางเว็บไซต์ในรูปแบบมัลติมีเดีย ไม่ว่าจะเป็นข้อความเสียง ภาพเคลื่อนไหว และวีดีโอ อีกทั้งผู้ใช้งานสามารถทำการโต้ตอบได้เสมือนการนั่งเรียนในห้องเรียนปกติ นับเป็นการลดช่องว่างทางการศึกษาอย่างแท้จริง ทำให้ทุกคนสามารถเรียนรู้ได้เท่าเทียมกัน 24 ชั่วโมง

ทิตินา แคมมณี (2014) ได้ให้ความหมายของรูปแบบการเรียนการสอนว่า คือ ลักษณะของการเรียนการสอนที่ครอบคลุมองค์ประกอบสำคัญ ซึ่งได้รับการจัดไว้อย่างเป็นระเบียบตามหลักปรัชญา ทฤษฎีหลักการ แนวคิดหรือความเชื่อต่าง ๆ ประกอบด้วย กระบวนการ หรือขั้นตอนสำคัญในการเรียนการสอน รวมทั้งวิธีและเทคนิคการสอนต่าง ๆ ที่สามารถช่วยให้สภาพการเรียนการสอนนั้นเป็นไปตามทฤษฎีหลักการหรือแนวคิดที่ยึดถือ ซึ่งได้รับการพิสูจน์ ทดสอบหรือยอมรับว่ามีประสิทธิภาพ สามารถใช้เป็นแบบแผนในการเรียนการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์เฉพาะของรูปแบบนั้น ๆ และได้อธิบายถึงคำว่า รูปแบบการเรียนการสอน

และ คำว่าระบบการจัดการเรียนการสอนไว้ว่ามีความหมายเหมือนกัน แต่นิยมใช้ต่างกัน คือระบบการเรียนการสอนนิยมใช้กับระบบใหญ่ ซึ่งครอบคลุมองค์ประกอบสำคัญของการเรียนการสอนในภาพรวม

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงผสมผสานวิธี พื้นที่วิจัย คือ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล โดยมีการแบ่งขั้นตอนการวิจัยออกเป็น 3 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาแหล่งข้อมูลที่เป็นเอกสาร ตำรา บทความ งานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวกับแนวคิดหลักการ การวิจัยเชิงปริมาณเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามจากนักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล จำนวน 52 คน เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์ค่าสถิติ การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับการเรียนการสอนภาษาจีน และการสนทนากลุ่ม

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

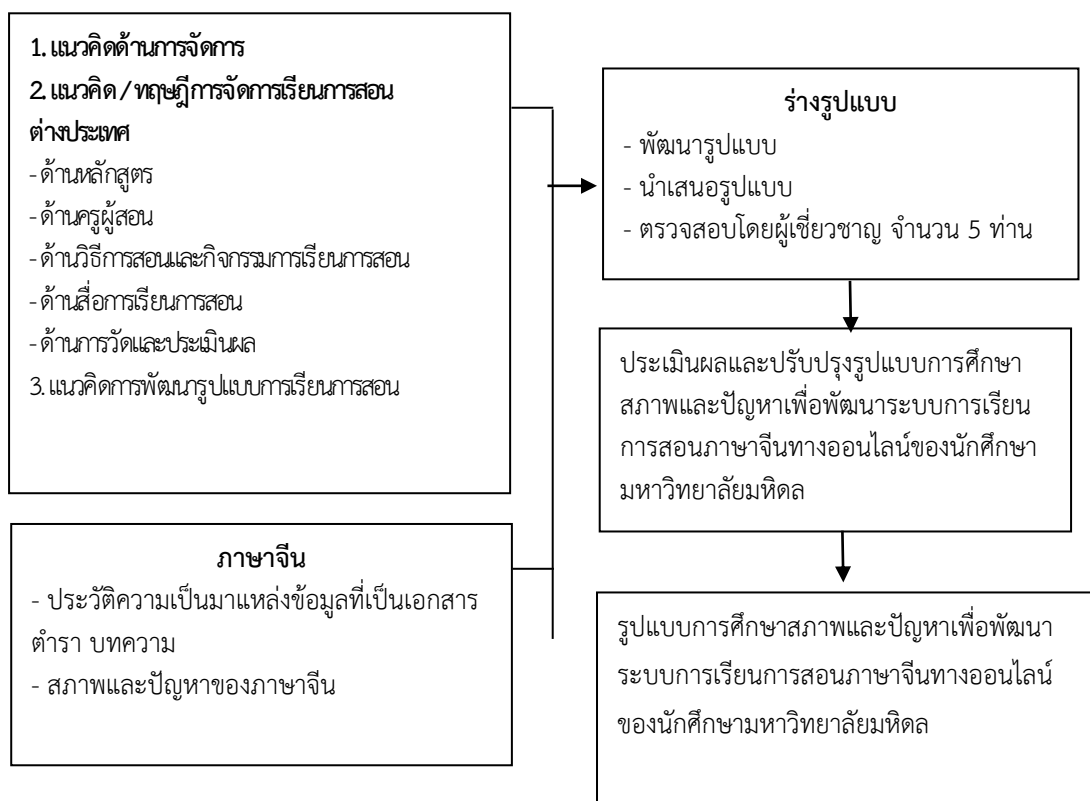
ประชากร ได้แก่ นักศึกษาสาขาวิชาคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ที่ลงทะเบียนวิชาโทภาษาจีน (lach 301 กับ lach 201)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ 1) นักศึกษาสาขาวิชาคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ที่ลงทะเบียนเรียนวิชาโทภาษาจีน (lach 301 กับ lach 201) จำนวน 52 คน สำหรับสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ เลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการของ Yamane (1973 : 727-728) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 46 คน

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบการศึกษาสภาพและปัญหาเพื่อพัฒนาระบบการเรียนการสอนภาษาจีนทางออนไลน์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล ในขั้นตอนนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนารูปแบบและนำเสนอรูปแบบ

ขั้นตอนที่ 3 ประเมินผลและปรับปรุงรูปแบบการศึกษาสภาพและปัญหาเพื่อพัฒนาระบบการเรียนการสอนภาษาจีนทางออนไลน์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล เป็นการประเมินผลและปรับปรุงการพัฒนารูปแบบ ประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญที่มีส่วนเกี่ยวข้องด้านการเรียนการสอนภาษาจีน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นนักศึกษา สาขาวิชาคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ที่ลงทะเบียนเรียนวิชาโทภาษาจีน (lach 301 กับ lach 201) ในปีการศึกษา 2564 ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศหญิงมากที่สุด จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 91.30 รองลงมา เป็นเพศชาย จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 8.70 มีอายุมากที่สุด 20-25 ปี จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 78.26 รองลงมา มีอายุ ต่ำกว่า 20 ปี จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 21.74 มีระดับภาษาจีนมากที่สุด พอใช้ จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 47.84 รองลงมา ระดับภาษาจีน ดี จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 34.78 และมีระดับภาษาจีน อ่อนที่สุด จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 6.52 ชอบภาษาจีนมากสุดอยู่ในระดับ มาก จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 65.22 รองลงมา ชอบภาษาจีนมากที่สุด จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 21.74 และชอบภาษาจีนน้อยที่สุดอยู่ใน ระดับปานกลาง จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 13.04 มีการเตรียมพร้อมในการเรียนภาษาจีนมากสุดในระดับ ปาน กลาง จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 43.48 รองลงมาอยู่ในระดับ มากที่สุด จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 34.78 และมีการเตรียมพร้อมน้อยสุดอยู่ในระดับ มาก จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 21.74 มีการเตรียมพร้อมก่อนเรียน ภาษาจีนทุกครั้งอยู่ในระดับมากที่สุด ทำการบ้านก่อนเข้าเรียนทุกครั้ง จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 52.18 รองลงมา ท่องศัพท์ก่อนเรียนภาษาจีน จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 21.74 และน้อยสุด อ่านหนังสือพิมพ์หรือ วารสารภาษาจีน จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 10.86 มีทบทวนบทเรียนหลังจากเรียนภาษาจีนมากที่สุด ได้แก่ อ่าน หนังสือหลังเรียน จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 39.13 รองลงมาทำการบ้านหลังเรียนทุกครั้ง จำนวน 15 คน คิด เป็นร้อยละ 32.61 และน้อยสุด ได้แก่ ท่องศัพท์หลังเรียนภาษาจีน จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 6.52 มีความสนใจ ในการเรียนภาษาจีนมากสุด ในระดับ มากที่สุด จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 65.22 รองลงมา ในระดับ มาก จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 28.26 และน้อยสุด ในระดับ ปานกลาง จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 6.52 มีความ ต้องการในการเรียนภาษาจีนอีกมากที่สุด ได้แก่ ต้องเรียน จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 78.26 รองลงมา ได้แก่ ไม่ ต้องเรียนแล้ว จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 21.74

การวิเคราะห์การเรียนการสอนภาษาจีนทางออนไลน์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล ในภาพรวมอยู่ที่ ระดับ มาก ($\bar{X}=4.46$, S.D. =.65) เมื่อพิจารณาตามรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่ามากที่สุด ได้แก่ ด้านปัญหาการ เรียนการสอน ($\bar{X}=4.65$, S.D. =.53) รองลงมา ได้แก่ ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ($\bar{X}=4.42$, S.D. =.50) และด้านที่มีค่าน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอน ($\bar{X}=4.36$, S.D. =.17)

2. ข้อมูลเชิงคุณภาพ พบว่า

จุดมุ่งหมายของการเลือกเรียนภาษาจีน สืบเนื่องมาจากประเทศจีนมีความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจสูง เป็นประเทศมหาอำนาจ มีความเจริญในหลาย ๆ ด้าน การค้าขายใช้ภาษาจีนเป็นภาษากลางในการติดต่อจึง เป็นเหตุผลหนึ่งที่นักศึกษาเลือกเรียนภาษาจีน นอกจากตนเองจะมีความชอบในภาษาจีนแล้วยังทำให้นักศึกษา เกิดความสนใจอยากเรียนรู้ ก่อนที่จะเลือกเรียนภาษาจีนนอกจากนี้นักศึกษายังรู้จักประเทศจีน ภาษาและ วัฒนธรรมจีนจากบรรพบุรุษที่อบรมสั่งสอนมาตั้งแต่เด็กจึงเป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่ทำให้นักศึกษาเลือกเรียน ภาษาจีน สำหรับหลักสูตรสถานศึกษาแต่ละที่จัดทำขึ้นนั้นมีความหลากหลาย และมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่าง กันขึ้นอยู่กับความเหมาะสมและบริบทของแต่ละสถานศึกษา ส่วนใหญ่มองว่าองค์กรทางการศึกษาไม่ได้จัดทำ หลักสูตรภาษาจีนเพื่อให้สถานศึกษาใช้เป็นมาตรฐานกลางในการวางแผนหรือออกแบบการจัดการเรียนการ

สอน ทำให้สถานศึกษาแต่ละแห่งต้องดำเนินการเอง และยังพบว่าในปัจจุบันการสอนภาษาจีนไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะโรงเรียนจีนเหมือนในอดีต โรงเรียนในระดับชั้นและสังกัดต่าง ๆ ก็เปิดหลักสูตรการสอนภาษาจีนอย่างแพร่หลาย และได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้นในแต่ละปี ในปัจจุบันการเรียนการสอนภาษาจีนยังไม่มีการทำหลักสูตรภาษาจีนที่เป็นมาตรฐาน ส่วนใหญ่จัดทำหลักสูตรกันเอง ทำให้การจัดการเรียนการสอนในแต่ละช่วงชั้นขาดความต่อเนื่อง และยังมีหลายแห่งที่เปิดการสอนโดยยังไม่มีความพร้อมของบุคลากร

ด้านปัญหาการเรียนการสอน จากการศึกษาปัญหาการเรียนภาษาจีนของนักศึกษาสาขาวิชาคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ที่ลงเรียนวิชาโทภาษาจีน (lach 301 กับ lach 201) ได้พบปัญหา คือ อาจารย์ผู้สอนควรส่งเสริมให้นักศึกษามีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย ส่งเสริมให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการเรียนการสอน ส่งเสริมให้นักศึกษาสามารถใช้ภาษาสื่อสารง่าย ๆ ให้นักศึกษาหมั่นศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับภาษาจีน วัฒนธรรมจีนเพิ่มมากขึ้น และผู้สอนควรจัดให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนทางออนไลน์ให้มากขึ้น

ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน เมื่อเกิดสถานการณ์โรคติดต่อโควิด 19 กิจกรรมการเรียนการสอนยังต้องดำเนินอยู่แม้ว่านักศึกษาไม่สามารถไปเรียนตามปกติได้ ในหลายประเทศที่ประกาศมาตรการปิดเรียนรัฐบาลมักจะออกมาตรการด้านการเรียนการสอนมารองรับ ด้วยการเรียนทางไกลรูปแบบต่าง ๆ โดยพิจารณาจากเงื่อนไขความพร้อมด้านอุปกรณ์ ความพร้อมของผู้เรียน กิจกรรมการเรียนการสอนต้องมีการกระชับหลักสูตร ปรับให้สอดคล้องกับสถานการณ์โควิด-19 และสื่อสารให้ผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนทราบหลักสูตรการศึกษาพื้นฐาน การปรับหลักสูตรให้กระชับควบคู่ไปกับจัดลำดับความสำคัญ รวมทั้งผ่อนคลายเรื่องโครงสร้างเวลาเรียนจะสามารถช่วยลดความกดดัน โดยยังคงคุณภาพขั้นต่ำไว้ได้ มีการเพิ่มความยืดหยุ่นของโครงสร้างเวลาเรียนและความหลากหลายของรูปแบบการเรียนการสอน ความยืดหยุ่นในการใช้เวลาและการเลือกรูปแบบการเรียนการสอนจะทำให้ผู้สอนสามารถออกแบบหน่วยการเรียนรู้ที่เหมาะสมและส่งเสริมการเรียนรู้รายบุคคล (personalized learning) ได้

ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านสื่อการสอน การเลือกใช้สื่อการสอนของสถานศึกษาแต่ละแห่งมีความหลากหลายและแตกต่างกัน และยังไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน การจัดหน่วยการเรียนการสอนสามารถจัดตามเนื้อหาหรือตามประเด็นที่น่าสนใจ ออกแบบหน่วยการเรียนการสอน และสอนอย่างมีแผนที่เหมาะสม ในสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป ผู้สอนจะต้องเตรียมความพร้อมก่อนการสอนแบบใหม่อยู่ตลอดเวลา

3. การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนภาษาจีนทางออนไลน์ของนักศึกษา พบว่า ที่มาของรูปแบบการศึกษาสภาพและปัญหาเพื่อพัฒนาระบบการเรียนการสอนภาษาจีนทางออนไลน์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล “PAISAN (E) Model” ได้มาจากการสังเคราะห์แนวคิด / ทฤษฎีและข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ

3.1 P (Promote online activities) มีการส่งเสริมให้นักศึกษาทำกิจกรรมทางออนไลน์

3.2 A (Appropriate media for the situation) มีสื่อการเรียนการสอนต้องเหมาะสมกับสถานการณ์

3.3 I (Interesting) เกิดความสนใจในการเรียนการสอน

3.4 S (Spring of the time structure) มีความยืดหยุ่นของโครงสร้างเวลาเรียน

3.5 A (Activities online) เกิดกิจกรรมการเรียนการสอนทางออนไลน์

3.6 N (New normal) เกิดความปกติใหม่ เป็นแนวทางที่หลาย ๆ คนจะต้องปรับเปลี่ยนชุดพฤติกรรม ในช่วงไวรัสโควิด 19

3.7 E (Evaluation) การประเมินผล

4. ประเมินผลและปรับปรุงรูปแบบการศึกษาสภาพและปัญหาเพื่อพัฒนาระบบการเรียนการสอนภาษาจีนทางออนไลน์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล พบว่า ระดับความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อรูปแบบรวมทั้งหมดอยู่ในระดับมาก การประเมินและปรับปรุงรูปแบบ จากการสนทนากลุ่มผู้เกี่ยวข้อง พบว่า รูปแบบ “PAISAN Model” มีความเหมาะสมในการนำไปใช้ โดยมีองค์ประกอบย่อยเพิ่มอีก 1 องค์ประกอบ ได้แก่ ต้องมีการประเมินผล (Evaluation) ดังนั้นรูปแบบที่เพิ่มเติม ได้แก่ “PAISAN (E) Model”

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นนักศึกษาสาขาวิชาคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ที่ลงทะเบียนเรียนวิชาโทภาษาจีน (lach 301 กับ lach 201) ในปีการศึกษา 2564 ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศหญิงมากที่สุด จำนวน 42 คน รองลงมาเป็นเพศชาย จำนวน 4 คน มีอายุมากที่สุด 20-25 ปี จำนวน 36 รองลงมามีอายุ ต่ำกว่า 20 ปี จำนวน 10 คน มีระดับภาษาจีนมากที่สุดพอใช้ จำนวน 22 คน รองลงมาระดับภาษาจีน ดี จำนวน 16 คน ชอบภาษาจีนมากที่สุดอยู่ในระดับ มาก จำนวน 30 คน รองลงมาชอบภาษาจีนมากที่สุด จำนวน 10 คน มีการเตรียมพร้อมในการเรียนภาษาจีนมากที่สุดในระดับ ปานกลาง จำนวน 20 คน รองลงมาอยู่ในระดับ มากที่สุด จำนวน 16 คน มีการเตรียมพร้อมก่อนเรียนภาษาจีนทุกครั้งอยู่ในระดับมากที่สุด ทำการบ้านก่อนเข้าเรียนทุกครั้ง จำนวน 24 คน รองลงมา ท่องศัพท์ก่อนเรียนภาษาจีน จำนวน 10 คน มีบททบทวนบทเรียนหลังจากเรียนภาษาจีนมากที่สุด ได้แก่ อ่านหนังสือหลังเรียน จำนวน 18 คน รองลงมาทำการบ้านหลังเรียนทุกครั้ง จำนวน 15 คน มีความสนใจในการเรียนภาษาจีนมากสุด ในระดับ มากที่สุด จำนวน 30 คน รองลงมา ในระดับ มาก จำนวน 13 คน มีความต้องการในการเรียนภาษาจีนอีกมากสุด ได้แก่ ต้องเรียน จำนวน 36 คน รองลงมา ได้แก่ ไม่ต้องเรียนแล้ว จำนวน 10 คน ที่เป็นดังนี้อาจเนื่องมาจากการจัดการเรียนการสอนให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพทำให้การจัดและดำเนินการเรียนการสอนเป็นไปด้วยดี สอดคล้องกับแนวคิดของ Turley (1996) ที่ได้ ศึกษาเรื่องการสอนที่มีประสิทธิภาพ: เสียงสะท้อนจากนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า การสอนที่มีประสิทธิภาพตามความคิดเห็นของนักเรียน คือ ครูใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย ครูมีความกระตือรือร้นในการสอน นอกจากนี้นักเรียนกล่าวว่า วิธีการสอนที่มีประสิทธิภาพควรประกอบด้วยบุคลิกภาพของครูรูปแบบการเรียนรู้ของนักเรียนและทัศนคติของนักเรียน

การวิเคราะห์การเรียนการสอนภาษาจีนทางออนไลน์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล ในภาพรวมอยู่ที่ระดับมาก เมื่อพิจารณาตามรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่ามากที่สุด ได้แก่ ด้านปัญหาการเรียนการสอน รองลงมา ได้แก่ ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน และด้านที่มีค่าน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนพรรณ ทรัพย์ธนาตล (2011) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการจัดการเรียนการสอนบทเรียน ออนไลน์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา. พบว่า ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านคุณภาพของการใช้สื่อและอุปกรณ์ของผู้ตอบแบบสอบถาม ทั้งนี้เนื่องมาจากคอมพิวเตอร์ภายในมหาวิทยาลัย มีประสิทธิภาพสูง สามารถเข้าใช้งานบทเรียนออนไลน์ได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ สถานศึกษาที่จัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ต้องจัดสำนักงานในการพัฒนาการเรียนรู้แบบออนไลน์และสถานศึกษาที่จัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ต้องจัดทีมงานเพื่อให้บริการทางด้านการออกแบบ บทเรียนออนไลน์สำหรับผู้สอนและนักศึกษาที่สนใจจัดทำการเรียนรู้แบบออนไลน์

2. ข้อมูลเชิงคุณภาพ พบว่า

จุดมุ่งหมายของการเลือกเรียนภาษาจีน เนื่องจากจีนมีความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจสูง เป็นประเทศมหาอำนาจ การค้าขายใช้ภาษาจีนเป็นภาษากลางในการติดต่อจึงเป็นเหตุผลหนึ่งที่นักศึกษาเลือกเรียนภาษาจีน นอกจากตนเองจะมีความชอบในภาษาจีนทำให้นักศึกษาเกิดความสนใจอยากเรียนรู้ ก่อนที่จะเลือก

เรียนภาษาจีนนักศึกษารู้จักประเทศจีน ภาษาและวัฒนธรรมจีนจึงเป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่ทำให้นักศึกษาเลือกเรียนภาษาจีน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นิชาภัทร จาวิสูตร (2012) ที่ศึกษาเรื่องการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาจีน คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ตามความคิดเห็นของนักศึกษามีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอน ด้านหลักสูตร ด้านอาจารย์ ด้านวิธีการสอน และกิจกรรมการเรียนการสอน และด้านการวัดและประเมิน ยกเว้นด้านสื่อการเรียนการสอน

ด้านจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอน หลักสูตรสถานศึกษาแต่ละที่จัดทำขึ้นนั้นมีความหลากหลายและมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับความเหมาะสมและบริบทของแต่ละสถานศึกษา ส่วนใหญ่มองว่าองค์กรทางการศึกษาไม่ได้จัดทำหลักสูตรภาษาจีนเพื่อให้สถานศึกษาใช้เป็นมาตรฐานกลางในการวางแผนหรือออกแบบการจัดการเรียนการสอน ทำให้สถานศึกษาแต่ละแห่งต้องดำเนินการเอง และยังพบว่าในปัจจุบันการสอนภาษาจีนไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะโรงเรียนจีนเหมือนในอดีต โรงเรียนในระดับชั้นและสังกัดต่าง ๆ ก็เปิดหลักสูตรการสอนภาษาจีนอย่างแพร่หลาย และได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้นในแต่ละปี ในปัจจุบันการเรียนการสอนภาษาจีนยังไม่มีการทำหลักสูตรภาษาจีนที่เป็นมาตรฐาน ส่วนใหญ่จัดทำหลักสูตรกันเอง ทำให้การจัดการเรียนการสอนในแต่ละช่วงชั้นขาดความต่อเนื่อง และยังมีหลายแห่งที่เปิดการสอนโดยยังไม่มีความพร้อมของบุคลากร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (2008) ที่ได้กำหนดจุดมุ่งหมายของการเรียนภาษาจีน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ โดยวางหลักการเรื่องการเรียนการสอนภาษาจีนไว้ว่า ให้ความสำคัญการเรียนการสอนภาษาจีนด้านการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียนในการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร แสดงความรู้สึกและความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ รวมทั้งสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลอย่างเหมาะสม

ด้านปัญหาการเรียนการสอน จากการศึกษาปัญหาการเรียนภาษาจีนของนักศึกษาสาขาวิชาคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ที่ลงเรียนวิชาโทภาษาจีน (lach 301 กับ lach 201) ได้พบปัญหา คือ อาจารย์ผู้สอนควรส่งเสริมให้นักศึกษามีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย ส่งเสริมให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการเรียนการสอน ส่งเสริมให้นักศึกษาสามารถใช้ภาษาสื่อสารง่าย ๆ ให้นักศึกษาหมั่นศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับภาษาจีน วัฒนธรรมจีน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ที่พบว่า ให้ความสำคัญเกี่ยวกับผู้สอนภาษาจีนต้องรู้จักการสร้างบรรยากาศในการเรียนการสอนไม่ให้น่าเบื่อ อาจารย์สอนภาษาจีนควรตรวจสอบผลการทำงานของนักศึกษาให้ถูกต้อง ชัดเจนและสมบูรณ์ก่อนให้นักศึกษาสรุปเป็นข้อความรู้จากการเรียนรู้ อาจารย์สอนภาษาจีนควรได้รับการอบรมเทคนิคการสอนสมัยใหม่รวมทั้งสนับสนุนหรือกระตุ้นให้นักศึกษารักภาษาจีน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิจิตา พรหมวงศ์ (2021) ที่กล่าวว่า ครูใช้วิธีการวัดผลประเมินผลที่หลากหลายสอดคล้องกับวิธีการจัดการเรียนการสอน นำการเรียนรู้หรือสื่อต่าง ๆ มาประกอบกับการเรียนในชั้นเรียน และมีการสอนแบบบูรณาการในรายรายวิชาสามารถบูรณาการกันได้ โรงเรียนควรสนับสนุนอุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอนทางไกลผ่านโทรทัศน์ในระบบดิจิทัล และระบบดาวเทียมเพื่อให้ผู้เรียนเข้าถึงการเรียนรู้ในทุกครัวเรือน โรงเรียนควรมีการประชุมครู ผู้ปกครองเพื่อชี้แจงทำความเข้าใจและหาข้อตกลงร่วมกัน จัดตั้งกลุ่มไลน์ของครู นักเรียน ผู้ปกครองในแต่ละชั้น สนับสนุนงบประมาณให้กับครูในการจัดทำสื่อใบงานต่าง ๆ และเป็นคำดำเนินการออก ตรวจสอบเยี่ยมบ้านนักเรียน เพื่อพูดคุยกับผู้ปกครองนักเรียน เรียนรู้ลักษณะของครอบครัวความเป็นอยู่ของนักเรียนแต่ละ คน โดยให้ผู้ปกครองร่วมออกแบบการเรียนการสอนร่วมกันและให้ครูนำมาปฏิบัติกับแผนการสอนให้ครูศึกษา หลักสูตรให้เข้าใจเพื่อออกแบบการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับเนื้อหามาตรฐานการเรียนรู้สนับสนุนงบประมาณที่ใช้ในการดำเนินงาน

ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน เมื่อเกิดสถานการณ์โรคติดต่อโควิด 19 กิจกรรมการเรียนการสอนยังต้องดำเนินอยู่แม้นักศึกษาไม่สามารถไปเรียนตามปกติได้ ในหลายประเทศที่ประกาศมาตรการปิดเรียนรัฐบาลมักจะออกมาตรการด้านการเรียนการสอนมารองรับ ด้วยการเรียนทางไกลรูปแบบต่าง ๆ โดยพิจารณาจากเงื่อนไขความพร้อมด้านอุปกรณ์ ความพร้อมของผู้เรียน กิจกรรมการเรียนการสอนต้องมีการกระชับหลักสูตร ปรับให้สอดคล้องกับสถานการณ์โควิด-19 และสื่อสารให้ผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนทราบหลักสูตรการศึกษาพื้นฐาน การปรับหลักสูตรให้กระชับควบคู่ไปกับจัดลำดับความสำคัญ รวมทั้งผ่อนคลายเรื่องโครงสร้างเวลาเรียนจะสามารถช่วยลดความกดดัน โดยยังคงคุณภาพขั้นต่ำไว้ได้ มีการเพิ่มความยืดหยุ่นของโครงสร้างเวลาเรียนและความหลากหลายของรูปแบบการเรียนการสอน ความยืดหยุ่นในการใช้เวลาและการเลือกรูปแบบการเรียนการสอนจะทำให้ผู้สอนสามารถออกแบบหน่วยการเรียนรู้ที่เหมาะสมและส่งเสริมการเรียนรู้รายบุคคล (personalized learning) ได้

ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านสื่อการสอน การเลือกใช้สื่อการสอนของสถานศึกษาแต่ละแห่งมีความหลากหลายและแตกต่างกัน และยังไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน การจัดหน่วยการเรียนการสอนสามารถจัดตามเนื้อหาหรือตามประเด็นที่น่าสนใจ ออกแบบหน่วยการเรียนการสอน และสอนอย่างมีแผนที่เหมาะสม ในสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป ผู้สอนจะต้องเตรียมความพร้อมก่อนการสอนแบบใหม่อยู่ตลอดเวลา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิทัศน์ ผักเจริญผล และคณะ (2020) ในหัวข้อเรื่องความพร้อมในการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ภายใต้สถานการณ์โรคระบาดไวรัส COVID19 ที่ได้กล่าวว่าปัญหาความขาดแคลนโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยี เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการจัดการเรียน การสอนเนื่องจากยังมีนักเรียนบางส่วนขาดปัจจัยพื้นฐานในการเรียนรู้ผ่านระบบออนไลน์ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของสุรชาติ อาจทรัพย์ (2015) ซึ่งได้กล่าวในเรื่องของประสิทธิภาพของสื่อการเรียนการสอนไว้ว่า หากสื่อมีประสิทธิภาพในด้านช่วยเสริมการสอนจะทำให้เข้าใจเนื้อหาได้ง่ายขึ้น เนื้อหาภายในวิดีโอมีความครอบคลุม มี ความเหมาะสม จะช่วยทำให้การเรียนรู้มีความสะดวกมากขึ้น เปรียบเทียบระหว่างสื่อกลางคือวิดีโอการเรียน การสอนกับช่องทางการเรียนการสอนออนไลน์ หากช่องทางของสื่อและระบบมีประสิทธิภาพจะช่วยทำให้การเรียนรู้ การสอนเป็นไปอย่างง่ายและสะดวกมากขึ้น

3. การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนภาษาจีนทางออนไลน์ของนักศึกษา พบว่า ที่มาของรูปแบบการศึกษาศาภาพและปัญหาเพื่อพัฒนาระบบการเรียนการสอนภาษาจีนทางออนไลน์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล “PAISAN (E) Model” ได้มาจากการสังเคราะห์แนวคิด / ทฤษฎีและข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ

3.1 P (Promote online activities) มีการส่งเสริมให้นักศึกษาทำกิจกรรมทางออนไลน์

3.2 A (Appropriate media for the situation) มีสื่อการเรียนการสอนต้องเหมาะสมกับสถานการณ์

3.3 I (Interesting) เกิดความสนใจในการเรียนการสอน

3.4 S (Spring of the time structure) มีความยืดหยุ่นของโครงสร้างเวลาเรียน

3.5 A (Activities online) เกิดกิจกรรมการเรียนการสอนทางออนไลน์

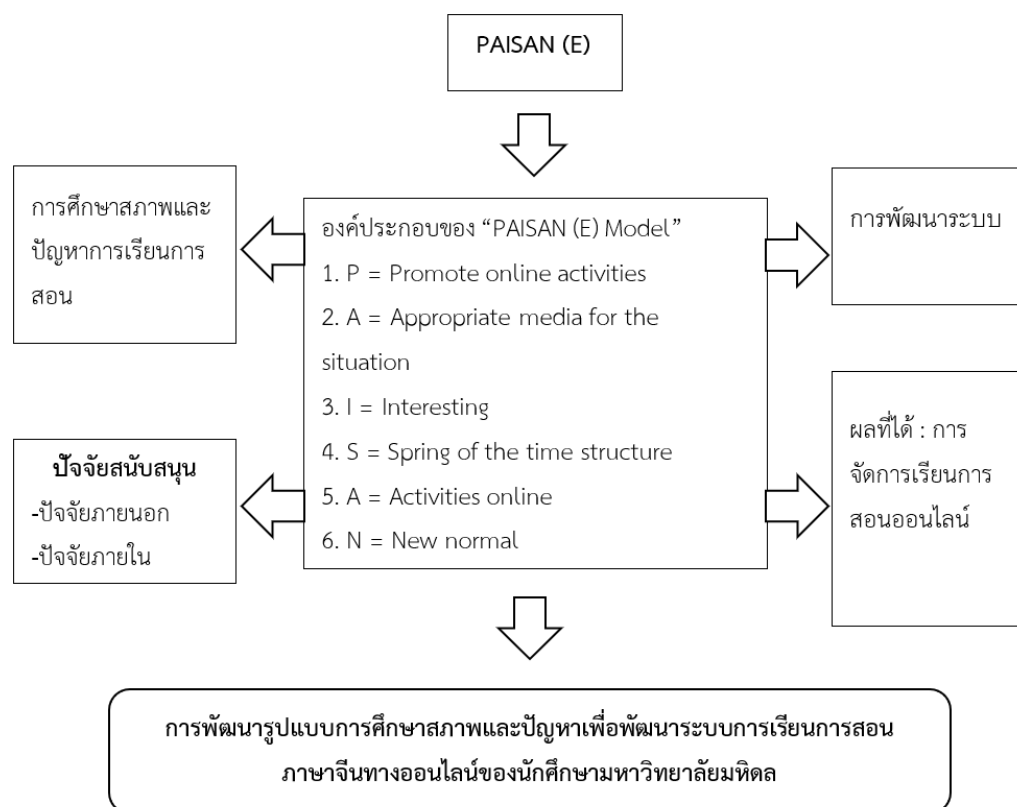
3.6 N (New normal) เกิดความปกติใหม่ เป็นแนวทางที่หลาย ๆ คนจะต้องปรับเปลี่ยนชุดพฤติกรรม ในช่วงไวรัสโควิด 19

3.7 E (Evaluation) การประเมินผล

4. ประเมินผลและปรับปรุงรูปแบบการศึกษาศาภาพและปัญหาเพื่อพัฒนาระบบการเรียนการสอนภาษาจีนทางออนไลน์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล พบว่า ระดับความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อรูปแบบรวมทั้งหมดอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2016) เรื่องการ

วิจัยเพื่อพัฒนาระบบการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนในประเทศไทย ระดับประถมศึกษา ที่ได้เสนอแนะนโยบายว่าหากมีการจัดทำและพัฒนาหลักสูตรแกนกลางด้านภาษาจีนที่มีมาตรฐานและชัดเจนและทันสมัยขึ้นมาแล้ว จะช่วยให้การเรียนการสอนภาษาจีนในประเทศไทยมีทิศทางที่แน่ชัด โรงเรียนสามารถนำไปปรับใช้ตามความเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนต่อไปได้ การประเมินและปรับปรุงรูปแบบ จากการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ พบว่า รูปแบบ “PAISAN Model” มีความเหมาะสมในการนำไปใช้ โดยมีองค์ประกอบย่อยเพิ่มอีก 1 องค์ประกอบ ได้แก่ ต้องมีการประเมินผล (Evaluation) ดังนั้นรูปแบบที่เพิ่มเติม ได้แก่ “PAISAN (E) Model”

สรุปองค์ความรู้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1. แนวทางการพัฒนาด้านการดำเนินการจัดการศึกษาแบบ Online ผู้บริหารควรมีการประชุมอบรมอาจารย์ โดยเชิญวิทยากรที่มีความเชี่ยวชาญด้านการใช้สื่อออนไลน์มาให้ความรู้
2. อาจารย์สอนภาษาจีนต้องรู้จักการสร้างบรรยากาศในการเรียนการสอนไม่ให้น่าเบื่อ ดูแลเอาใจใส่ในการปฏิบัติหน้าที่อย่างสม่ำเสมอ เสียสละ ไม่ละทิ้งหน้าที่ตั้งใจสอน
3. อาจารย์ควรมีการใช้สื่อที่สามารถดึงดูดความสนใจของนักศึกษา จะต้องเตรียมการสอนไว้ล่วงหน้า วางแผนการ ดำเนินงาน การจัดทำใบงาน ใบความรู้และส่งมอบเอกสารให้นักศึกษาทบทวนความรู้โดยตรง มุ่งเน้นให้นักศึกษาได้ลงมือ ปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตัวเอง
4. การเรียนการสอนภาษาจีนในประเทศไทยไม่ค่อยประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เพราะการเรียนการสอนมุ่งเน้นเพื่อวัตถุประสงค์แต่ไม่มุ่งเน้นทางการใช้สื่อสารในชีวิตประจำวัน

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. ควรมีการเสนอแนะเชิงนโยบายให้เกิดการพัฒนาหลักสูตรตั้งแต่ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาและระดับอุดมศึกษาให้เชื่อมโยงกันทั้งระบบ
2. ความรู้พื้นฐานจากงานวิจัยนี้อาจใช้เป็นแนวทางสำหรับการศึกษาค้นคว้าในเรื่องอื่น ๆ ที่น่าสนใจ เช่น แนวทางหรือทฤษฎีการสอนภาษาจีนในระดับอุดมศึกษา รวมถึงเทคนิคการเรียนการสอนภาษาจีนระดับอุดมศึกษาในศตวรรษที่ 21 เป็นต้น
3. ควรศึกษาวิธีการเสนอหรือการวิจัยเกี่ยวกับนวัตกรรม สื่อแหล่งเรียนรู้ใหม่ ๆ ที่ช่วยแก้ปัญหาคุณภาพของผู้เรียนในการใช้ภาษาจีนเพื่อการสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ

References

- Arsub, S., Kunkum, S. (2015). *Effectiveness of Moodle E-learning for Kinesiology Students. (SPSS 217 Sports Information and Illustration) 2558 (2): 81-89*
- Fakcharoenphol. W. (2020). Readiness to Implement Online Learning Management under the Covid-19 Pandemics. *Journal of Education and Human Development Sciences.* 4(1) January–June 2020
- Javisoot, N. (2012). *Instructional management in bachelor of arts. Program in Chinese, Faculty of Humanities.* Srinakharinwirot university.
- Khammani, T. (2014). *Pedagogical Sciences: Knowledge for organizing effective learning processes.* 21st printing. Bangkok: Chulalongkorn university press.
- Masantisuk, R. (2008). *Teaching Chinese in Thailand at the primary-secondary level.* INSTITUTE OF ASIAN STUDIES. Chulalongkorn University.
- Office of the Education Council. (2016). *National Education Plan No. 10 (2002-2016).* Retrieved on 9 August 2010. 10kd <http://www.onec.go.th>.
- Office of Academic Affairs and Educational Standards. Office of the Basic Education Commission. (2008). *Indicators and content for learning art According to the core curriculum of basic education, 2008.* Bangkok: Agricultural Cooperative Association of Thailand Co., Ltd. printing house.
- Promwong. W. (2021). *Current Situations, Problems and Solutions to Learning Management Problems the Corona Virus Pandemic (COVID-19) of Schools under The Nakhon Phanom Primary Educational Service Area Office 1.* (Faculty of Education, Nakhon Phanom University.
- Rattikul, A. (2010). *Build a complete E-Learning system with moodle.* Bangkok: SE-ED Uceration.
- Rue, Leslie W. and Byars, Lloyd L. (2002). *Human resource management.* Irwin. McGraw Hill.
- Sikkhaman, K. (2011). *A study of achievement in learning subject: Business English Communication Teaching By E-Learning.* Sripatum University.

- Subthanadol, T. (2011). Factors Affecting the Teaching and Learning Management of Online Lessons For Student's Nakhon Ratchasima Rajabhat University. *Veridian E-Journal SU*. 4 (1). (May – August, 2011): 652 – 666.
- Trichan, S. (2014). Problems in teaching Chinese language in Thailand in the present era of vocational students. *Pathumthani University Academic Journal*. 6(2): 195-199.
- Turley, Harold Stephn. (1996). *Perception of Effective Teaching: The student Voice on Classroom practice*. Dissertation Abstracts International 56 (January 1996): 3988-A.
- Wasinanon, N. (2015). The Study of Thailand's Systematic Chinese Teaching Management if Higher Education. Chinese Studies Center (CSC) is a research unit under the Institute of Asian Studies (IAS), Chulalongkorn University. *Chinese Studies Journal Kasetsart University*. Year 9, No. 2, B.E. 2016.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. Third editio. Newyork: Harper and Row Publication.

การพัฒนาเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพุทธศาสนาจังหวัดตาก

A NETWORK DEVELOPMENT FOR REDUCING RISK FACTORS
ACCORDING TO BUDDHISM IN TAK PROVINCE

อำนาจ ทาปิน และ พระครูโกวิทบุญเขต

Amnaj Thapin and Phrakhru Kowitbunkhet

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail: amnajnrms@gmail.com

Received 20 September 2021; Revised 11 November 2021; Accepted 12 March 2022.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานเน้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จากการจัดกิจกรรมพัฒนาเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงเหล้าบุหรี่ จำนวน 3 กิจกรรม ประกอบด้วย 1)กิจกรรมพัฒนาหมู่บ้านรักษาศีลห้า 2)กิจกรรมพัฒนาโรงเรียนรักษาศีลห้า 3)กิจกรรมบรรพชาสามเณรและอบรมเยาวชนภาคฤดูร้อน โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ จากการสอบถามผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อรวบรวมข้อมูลแล้วนำมาสังเคราะห์เป็นแนวทางในการพัฒนาเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพุทธศาสนาจังหวัดตาก ผลการวิจัยพบว่า

1. หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย อริยสัจสี่ มรรคแปด สติปัฏฐานสี่ ศีลห้า และชุดความรู้/องค์ความรู้เกี่ยวกับเหล้าบุหรี่และการพนันออนไลน์ เป็นรูปแบบในการสร้างสุขภาวะลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพระพุทธศาสนา

2. การจัดกิจกรรมโดยเครือข่าย “บวร” บ้าน วัด โรงเรียน บนพื้นฐานของความร่วมมือและการมีส่วนร่วมในการบูรณาการการเรียนรู้พัฒนารูปแบบกิจกรรมเพื่อยกระดับการสร้างสังคมสุขภาวะอย่างยั่งยืน โดยคณะสงฆ์ มหาวิทยาลัยสงฆ์ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐ และเครือข่ายภาคประชาสังคม

3. หลักการ “บวร” ต้นทุนหลักตามแนวทางพระพุทธศาสนา เป็นกลไกสำคัญที่มีความเกี่ยวเนื่องและมีปฏิสัมพันธ์กันในสังคมในการขับเคลื่อนการบูรณาการการสร้างกระบวนการเรียนรู้และแก้ปัญหาพัฒนาสังคมที่มีประสิทธิภาพ ผ่านกิจกรรมพัฒนาเครือข่ายหมู่บ้านรักษาศีลห้า โรงเรียนรักษาศีลห้า การบรรพชาสามเณรและอบรมภาคฤดูร้อน การรณรงค์และการ “บวชใจ” อธิฐานบารมี ลด ละ เลิก เหล้าบุหรี่ และการสร้างมาตรการป้องกันนักดื่มหนักสูบบุหรี่ใหม่ เป็นแนวทางการพัฒนาเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงเหล้าบุหรี่

องค์ความรู้/ข้อค้นพบจากงานวิจัยนี้ จะเป็นประโยชน์ในการใช้เป็นแนวทางการสร้างกระบวนการความร่วมมือกันในสังคม โดยน้อมนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาบูรณาการกับองค์ความรู้ในด้านต่างๆ และขับเคลื่อนโดยบูรณาการพันธกิจของแต่ละส่วนงานในกิจกรรมการแก้ปัญหาและการพัฒนาสังคมตามหลักการ “บวร”

คำสำคัญ : หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา, การพัฒนาเครือข่าย, ปัจจัยเสี่ยงเหล้าบุหรี่

Abstract

This research article It is a blended research focusing on participatory action research. (Participation Action Research) from 3 activities to develop networks to reduce alcohol and tobacco risk factors, consisting of 1) village development activities to keep the five precepts. 2) School development activities to keep the five precepts 3) Novice ordination activities and summer youth training by using both quantitative and qualitative data collection and analysis methods. From asking key informants to collect data and then synthesize it as a guideline for developing a network to reduce risk factors according to Buddhism in Tak Province. The results showed that

1. Buddhist principles, consisting of the Four Noble Truths, the Eightfold Path, the Four Satipatthana, and the Five Precepts, and a set of knowledge/knowledge about alcohol, tobacco and online gambling. It is a model for creating health and reducing risk factors according to Buddhism.

2. Organizing activities by the “bowon” network of houses, temples, schools on the basis of cooperation and participation in the integration of learning and development of activities for uplifting the creation of a sustainable well-being society by the Sangha at Sangha University. local government organization government agency and civil society networks

3. The principle of "Baworn", the main cost according to the Buddhist guidelines It is an important mechanism that is relevant and interactive in society to drive the integration of learning processes and effective social development solutions. Through the village network development activities to keep the five precepts Five Precepts School Novice Ordination and Summer Youth Training Campaigning and "ordaining the heart", praying for prestige, reducing and quitting alcohol and creating measures to prevent new drinkers and smokers. It is a guideline for developing a network to reduce alcohol and tobacco risk factors.

Knowledge/findings from this research It will be useful to use as a guideline for creating a process of cooperation in society. By bringing the principles of Buddhism to integrate with the body of knowledge in various fields. and driven by integrating the missions of each department in solving problems and social development activities according to the principle of "Baworn"

Keywords: Buddhist Dharma Principles, Network Development, Alcohol and Tobacco Risk Factors

บทนำ

สภาพการณ์สังคมไทยในปัจจุบัน เมื่อเข้าสู่ยุคทุนนิยมอย่างเต็มตัว ผนวกกับความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ส่งผลกระทบต่อบริบทต่างๆ ของสังคม เด็กและเยาวชนจึงมีวิถีชีวิตและพฤติกรรมที่เปลี่ยนไป ด้วยค่านิยมของการบริโภคนิยม มีลักษณะการกินอยู่และใช้จ่ายแบบไม่เห็นคุณค่าของเงิน เกิดพฤติกรรมการเลียนแบบ เพื่อแสดงออกถึงความทันสมัย จึงเป็นมูลเหตุสำคัญของปัจจัยเสี่ยงทางสุขภาพ โดยเฉพาะปัญหา

ของบุหรืและสุราเป็นเบื้องต้น หากอยู่ในสภาวะการณ์ที่กดดันไม่ได้ตั้งใจปรารถนา ก็อาจหลงผิดประกอบมิจฉาชีพ ด้วยความประมาทและขาดสติ ส่งผลกระทบกับสังคมโดยภาพรวมทั้งหมด

ข้อมูลความชุกของผู้บริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และผู้สูบบุหรี่ (HDC กระทรวงสาธารณสุข, 2020) เขตสุขภาพที่ 2 จังหวัดตาก ปีงบประมาณ 2563 ทำให้ทราบสถานการณ์การสุราและบุหรื ในพื้นที่จังหวัดตากเปรียบเทียบกับจำนวนประชากร ดังนี้ 1)ความชุกของผู้บริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในประชากรอายุ 15 – 19 ปี ร้อยละ 0.31 2)ความชุกของผู้สูบบุหรี่อายุ 15 ปี ขึ้นไป ร้อยละ 12.54 และรายงานการคัดกรองและการบำบัดผู้ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และผู้ติดยาเสพติด บุหรี่ จากกระทรวงสาธารณสุขสาธารณสุข ดังภาพประกอบที่ 1.1 – 1.2

อำเภอ	จำนวนประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไป	ได้รับการคัดกรอง (186)	ร้อยละคัดกรอง	ไม่เคยดื่ม (18600)	เคยดื่มสุราแต่หยุดมาแล้ว 1 ปีขึ้นไป (18601)	ดื่มสุรา (18602+18603+18604)	ร้อยละ	จำนวนผู้ดื่มสุรา ความเสี่ยงต่ำ (18602)	ร้อยละ	Briefadvice (18610)	จำนวนผู้ดื่มสุรา ความเสี่ยงปานกลาง (18603)	ร้อยละ	BriefCounseling (18611)	จำนวนผู้ดื่มสุรา ความเสี่ยงสูง (18604)	ร้อยละ
เมืองตาก	68,801	14,910	21.67	13,234	481	1,126	7.55	1,037	92.1	605	76	6.75	24	13	1.15
บ้านตาก	27,174	13,136	48.34	9,120	471	2,869	21.84	2,588	90.21	2,392	273	9.52	21	8	0.28
สามเงา	17,385	7,487	43.07	5,274	147	1,747	23.33	1,256	71.89	1,108	433	24.79	14	58	3.32
แม่ระมาด	29,972	7,562	25.23	4,456	1,083	1,670	22.08	1,485	88.92	519	155	9.28	22	30	1.8
ท่าสองยาง	37,639	9,978	26.51	4,270	684	4,618	46.28	4,390	95.06	3,432	211	4.57	70	17	0.37
แม่สอด	67,753	22,698	33.5	17,204	1,586	3,420	15.07	3,165	92.54	2,271	229	6.7	35	26	0.76
พบพระ	34,483	8,421	24.42	5,873	477	1,674	19.88	1,531	91.46	1,290	113	6.75	4	30	1.79
อุ้มผาง	16,147	4,470	27.68	2,776	110	1,511	33.8	1,379	91.26	1,161	111	7.35	16	21	1.39
วังเจ้า	22,041	6,206	28.16	5,063	701	322	5.19	296	91.93	100	26	8.07	0	0	0

ภาพที่ 1 การคัดกรองและการบำบัดผู้ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ จังหวัดตาก ปีงบประมาณ 2563

อำเภอ	จำนวนประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไป	ได้รับการคัดกรอง (185)	ร้อยละคัดกรอง	ผู้สูบบุหรี่เล็กน้อย (1851)	ไม่สูบบุหรี่ (1852)	จำนวนผู้สูบบุหรี่ (1850)	ร้อยละสูบบุหรี่	ได้รับการบำบัด (18530+18531+18532)	ร้อยละบำบัด	เลิกบุหรี่ได้ 1 เดือน (18542)	เลิกบุหรี่ได้ 3 เดือน (18552)	เลิกบุหรี่ได้ 6 เดือน (18562)
เมืองตาก	68,857	6,496	9.43	94	5,882	520	8	152	29.23	0	0	5
บ้านตาก	26,601	2,087	7.85	167	1,495	425	20.36	411	96.71	0	0	0
สามเงา	17,385	739	4.25	59	465	215	29.09	198	92.09	0	0	0
แม่ระมาด	30,489	941	3.09	90	694	157	16.68	44	28.03	0	0	0
ท่าสองยาง	37,638	2,126	5.65	80	1,214	832	39.13	781	93.87	0	0	0
แม่สอด	67,753	2,859	4.22	279	2,377	203	7.1	184	90.64	0	0	7
พบพระ	34,483	1,689	4.9	215	1,338	136	8.05	114	83.82	0	0	0
อุ้มผาง	16,147	2,329	14.42	86	1,507	736	31.6	614	83.42	0	2	2
วังเจ้า	22,041	387	1.76	13	309	65	16.8	18	27.69	0	0	2

ภาพที่ 2 การคัดกรองและการบำบัดผู้สูบบุหรี่ จังหวัดตาก ปีงบประมาณ 2563

กระทรวงสาธารณสุข โดยสำนักงานสาธารณสุข เป็นกลไกสำคัญในการคัดกรองและบำบัดผู้ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และผู้สูบบุหรี่ ในพื้นที่จังหวัดตาก ประกอบด้วย สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดตาก สำนักงานสาธารณสุขประจำอำเภอ และโรงพยาบาลในกำกับทุกแห่ง นอกจากนี้ มีเครือข่ายคณะสงฆ์ ประกอบด้วย คณะสงฆ์ พระคิลานุปัฏฐาก พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน โครงการหมู่บ้านรักษาศีลห้า เครือข่ายสถานศึกษา เครือข่ายกรมการปกครอง เครือข่ายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดตาก เครือข่ายสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เครือข่ายองค์กรงดเหล้าจังหวัดตาก ดำเนินการขับเคลื่อนกิจกรรมเพื่อลดปัจจัยเสี่ยงจากการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และการสูบบุหรี่

จากการที่คณะผู้วิจัย ได้ดำเนินกิจกรรมการเสริมพลังเครือข่ายสุขภาพะเชิงพื้นที่ เพื่อลดปัจจัยเสี่ยงเชิงพุทธบูรณาการ ป้องกันนักดื่มและนักสูบบุหรี่ใหม่ ในพื้นที่จังหวัดตาก จำนวน 9 พื้นที่/อำเภอ พบว่า หลักการ “บวร” บ้าน วัด โรงเรียน เป็นต้นแบบของการบูรณาการองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ ในการส่งเสริมสุขภาพะทางกาย สังคม จิตใจ และปัญญา ตามหลักการของพรหมวิหาร 4 และภาวนา 4 ซึ่งเป็นองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นการพัฒนาเครือข่ายการลดปัจจัยเสี่ยงหลักในชุมชน โดยใช้หลัก

“บวร” และต่อยอดการพัฒนาองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาเพื่อลดปัจจัยเสี่ยงหลัก คณะผู้วิจัยจึงมีแนวคิดในการพัฒนาเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพุทธศาสนาจังหวัดตาก ขยายผลการดำเนินงานจัดกิจกรรมพัฒนาเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพุทธศาสนาจังหวัดตาก จำนวน 3 กิจกรรมหลัก ประกอบด้วย 1) กิจกรรมพัฒนาหมู่บ้านรักษาศีลห้าจังหวัดตาก 2) กิจกรรมพัฒนาโรงเรียนรักษาศีลห้าจังหวัดตาก 3) กิจกรรมสนับสนุนโครงการบรรพชาสามเณรและอบรมภาคฤดูร้อนจังหวัดตาก ตามเป้าหมายโครงการสร้างเสริมเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพระพุทธศาสนา โดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วัตถุประสงค์การวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการสร้างสุขภาวะลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพุทธศาสนา 2) เพื่อจัดกิจกรรมพัฒนาเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพุทธศาสนาจังหวัดตาก 3) เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพุทธศาสนาจังหวัดตาก

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยนี้ได้ทบทวนวรรณกรรม เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ในการสังเคราะห์องค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาบูรณาการกับองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง จัดกิจกรรมพัฒนาเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพุทธศาสนาจังหวัดตาก ดังนี้

1) แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยเสี่ยงตามแนวพุทธศาสนา

ปัจจัยเสี่ยง (Risk Factors) หรือปัจจัยกระตุ้น ความหมายตามคู่มือการขับเคลื่อนการลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพุทธศาสนา หมายถึง ปัจจัยเสี่ยงที่ทำให้หลงและเข้าไปดื่มหรือสูบสิ่งเสพติด รวมถึงเข้าไปเกี่ยวข้องกับอบายมุข โดยเฉพาะสุราและของมีเงินเมา สิ่งเสพติดอื่นๆ ซึ่งหมายรวมถึงบุหรี่ยด้วย หากพิจารณาจากมุมมองภายนอก บรรดาวัตถุที่สามารถสัมผัสได้โดยตรง ได้แก่ เหล้า บุหรี่ วัตถุเสพติดอื่นๆ และอบายมุขเรียกว่าเป็นปัจจัยเสี่ยงหรือสิ่งกระตุ้นภายนอก และหากพิจารณาจากมุมมองภายใน จากความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบเรียกว่าเป็นปัจจัยเสี่ยงหรือสิ่งกระตุ้นภายใน ที่ส่งผลสืบเนื่องกัน (Health Promotion and Social Networking Projects to Reduce Risk Factors in Buddhist, 2019)

สรุปแนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยเสี่ยงตามแนวพุทธศาสนา

จากแนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยเสี่ยงตามแนวพุทธศาสนาสรุปได้ว่า ปัจจัยเสี่ยง (Risk Factors) คือ สิ่งที่เกิดก่อให้เกิดความเสียหายทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ ต่อตนเองและผู้อื่น ตามแนวทางพุทธศาสนา งานวิจัยนี้ปัจจัยเสี่ยง หมายถึง ปัจจัยเสี่ยงเกี่ยวกับการดื่มเหล้า สูบบุหรี่ และสิ่งเสพติดให้โทษอื่นๆ รวมทั้งอบายมุขทั้งปวงทั้งหลาย

2) หลักพุทธธรรมสำหรับลดปัจจัยเสี่ยง

อริยสัจสี่

หลักพุทธธรรมกับการลดปัจจัยเสี่ยงตามคู่มือการขับเคลื่อนการลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพระพุทธศาสนาที่ได้วิเคราะห์งานวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาและบุหรี่ย สรุปได้ตามหลักของอริยสัจสี่ ได้ดังนี้ (Health Promotion and Social Networking Projects to Reduce Risk Factors in Buddhist Integration, 2019)

ทุกข์	ทุกข์/ปัญหา สิ่งตระหนักรู้ การดื่มสุรา การสูบบุหรี่ มูลเหตุแห่งปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพส่งผล ต่อร่างกาย จิตใจ ครอบครัวและสังคม
สมุทัย	สมุทัย/สาเหตุของปัญหา พิจารณาถึงเหตุปัจจัยอันเป็นสิ่งที่เกิดกระตุ้นจนกลายเป็นการเสพติด โดย แสดงสาเหตุ ดังนี้ ผัสสะ หมายถึง สัมผัสที่กระทบกับอารมณ์ เป็นเหตุให้ เกิดเวทนา เวทนา หมายถึงความรู้สึกอันสืบเนื่องมาจากอายตนะที่เกิดจาก ผัสสะ ทั้งในรูปแบบของสุขเวทนาและทุกข์เวทนา ตัณหา อาการเสพติด จัดเป็นอุปกิเลสที่เกิดขึ้นจนกลายเป็นอุปนิสัยความเคยชิน อุปาทาน ความ ยึดมั่น ยึดติด
นิโรธ	นิโรธ/เป้าหมายในการจัดปัญหา หมายถึง ความตั้งใจที่บริสุทธิ์แน่วแน่ในการกำหนดเป้าหมาย ลด ละ เลิก ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย สัจจะ สัทธา โยนิโสมนสิการ
มรรค	มรรค/แนวทางปฏิบัติ แนวทาง หนทาง วิธีการในการกำจัดปัญหา หรือหนทางที่จะไปสู่เป้าหมาย ในการลด ละ เลิก

สติปัญญา

สติปัญญา “ฐานอันมีสติเป็นที่ยึดมั่น” ซึ่งเป็นแกนกลางสำคัญในกระบวนการอริยสัจสี่ ตั้งแต่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค (Health Promotion and Social Networking Projects to Reduce Risk Factors in Buddhist Integration, 2019)

- 1) สติ ทำหน้าที่รู้ผัสสะ เวทนา ตัณหา อุปาทาน
- 2) สติ ทำจิตให้เป็นกุศลจิต ทำจิตไม่ปรารถนาดี ตั้งอยู่ในสัจจะ กำกับศรัทธาอย่างมีเป้าหมาย
- 3) สติ ทำหน้าที่คุ้มครองป้องกัน ทำงานร่วมเป็นหนึ่งเดียวกับอริยมรรค
- 4) สติ ทำหน้าที่ประครองข่มจิต อดทนได้

ศีล 5

การรักษาศีล 5 คือ การมีเจตนาหรือความตั้งใจที่จะไม่ประพฤติในทางเสียหายต่อชีวิต ทรัพย์สิน ครอบครัว ตั้งใจในการรักษาคำพูด มีสัจจะ และลดเว้นจากสินของมีนเมา ยาเสพติด ที่ทำให้เกิดความสูญเสีย กำลังแห่งสติปัญญาของตน ในทางพระพุทธศาสนากล่าวถึงการรักษาศีลว่า จะต้องประกอบด้วยเจตนาที่แรงกล้า เพื่องดเว้นจากการกระทำผิดสิกขาบททั้ง 5 โดยใช้หลัก “วิริย” การเว้นจากการทำความชั่ว ภายหลัง 3 ประการ (Apakaro S., 2017)

สรุปหลักพุทธธรรมสำหรับลดปัจจัยเสี่ยง

จากหลักพุทธธรรมสำหรับลดปัจจัยเสี่ยงสรุปได้ว่า อริยสัจสี่ มรรคแปด สติปัญญาสี่ ศีลห้า หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สามารถนำมาเป็นรูปแบบในการพัฒนาเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยง อันประกอบด้วยกุศลเจตนาเป็นที่ตั้งในการประกอบคุณงามความดี ละเว้นจากสิ่งที่ไม่ดี

3) แนวคิดทฤษฎีการพัฒนาเครือข่าย

แนวคิดที่สามารถนำมาพัฒนาเครือข่ายการทำงานที่ยั่งยืนในการลดปัจจัยเสี่ยงทางสุขภาพเชิงพุทธบูรณาการ คือ LIST (Apakaro S., 2018) ประกอบด้วย 1) Learning การเรียนรู้ จุดมุ่งหมายสำคัญในการวิจัยและการพัฒนาสังคม คือ การสร้างองค์ความรู้และกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นกับบุคคล องค์กรและสังคม 2)

Innovation นวัตกรรม งานสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้นจากการสร้างองค์ความรู้และกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันด้วยกระบวนการทางปัญญา โดยจะเป็นแนวคิดและกระบวนการใหม่ๆ ที่มีประสิทธิผลต่อการเปลี่ยนแปลงนำไปสู่การแก้ไขปัญหาและแนวทางการปฏิบัติ 3) Sustainable Action ปฏิบัติการเพื่อความยั่งยืน นวัตกรรมและพลังการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจะนำไปสู่ความยั่งยืนในการปฏิบัติ ด้วยการบูรณาการความร่วมมือของเครือข่ายระหว่างบุคคล องค์กรและสังคม 4) Transformation การเปลี่ยนแปลงอย่างสร้างสรรค์ ลักษณะการเปลี่ยนแปลงที่มีรูปแบบ ด้วยการบูรณาการองค์ความรู้และความร่วมมือ เพื่อแก้ไขปัญหาและขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนาในบริบทของบุคคล องค์กรและสังคมโดยภาพรวม ด้วยหลักภาวะ การพัฒนาภายใน ศีล จิต ปัญญา ตามหลักพรหมวิหาร เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา

หลัก 5A 5R

กระบวนการ 5A ประกอบด้วย Ask การสอบถามข้อมูลเบื้องต้น ถึงพฤติกรรม การสูบบุหรี่, Advise การให้คำแนะนำถึงอันตราย ความเสี่ยง วิถีลด เลิกบุหรี่, Assess การประเมินเพื่อหาวิธีบำบัดรักษา, Assist การช่วยเหลือ สร้างแรงจูงใจ และ Arrange follow up การติดตามผล

กระบวนการ 5R ประกอบด้วย Relevance สร้างกิจกรรมจูงใจ, Risks ให้ข้อมูลเสี่ยง เพื่อให้ตระหนักถึงความเสี่ยงอันตราย, Rewards บอกข้อดีที่จะได้รับ, Road blocks ค้นอุปสรรค ปัญหาและให้คำแนะนำวิธีการช่วยเหลือผู้ และ Repetition ปฏิบัติซ้ำๆ หรือนัดซ้ำให้มาบำบัดรักษา อย่างต่อเนื่อง (Health Promotion Foundation, Thai Health Promotion Foundation, 2020)

สรุปแนวคิดทฤษฎีการพัฒนาเครือข่าย

จากแนวคิดทฤษฎีการพัฒนาเครือข่ายสรุปได้ว่า ผลของการพัฒนา ถือเป็นหัวใจสำคัญในการดำเนินการพัฒนาเครือข่าย เพราะเป็นผลลัพธ์ที่บ่งบอกถึงกระบวนการในการทำงานการพัฒนาเครือข่าย จากกระบวนการในการเรียนรู้ สร้างนวัตกรรมออกแบบกิจกรรมการดำเนินงานร่วมกัน

4) แนวคิดการอธิษฐานจิตบวชใจ

เมื่อพิจารณารูปศัพท์ สังเกตได้ว่า การบวช มีนัยหรือข้อสำคัญนอกจากการเปลี่ยนเพศสภาวะจากบุคคลธรรมดาไปสู่เพศบรรพชิตเท่านั้น แต่การบวช ยังหมายถึง “ภาวะทางจิตใจ” ที่สามารถเว้นจากสิ่งที่ควรเว้น เช่น รักษาศีลห้า ซึ่งหมายรวมถึงการเว้นจากสุรามัธยมเป็นต้นที่ตั้งแห่งความประมาท การบวชใจ จึงหมายถึงความตั้งมั่นแห่งจิต หรือความตั้งมั่นแห่งสัจจะ คือ การยึดปฏิบัติในวัตถุประสงค์ของผู้บวชนั้น โดยเฉพาะการงดเว้นจากการดื่มสุรา และการสูบบุหรี่ การอธิษฐานบวชใจ จึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการลดปัจจัยเสี่ยงจากอบายมุข (Pajjantaseno, 2019)

สรุปแนวคิดการอธิษฐานจิตบวชใจ

จากแนวคิดการอธิษฐานจิตบวชใจสรุปได้ว่า การมีกุศลจิตเจตนาที่ดี ในการประกอบคุณงามความดี และลด ละ เลิก สิ่งที่ไม่ดี อันมีธรรมเป็นที่ตั้ง เป็นที่มั่นเป็นฐานอันมั่นคง ในการประดิษฐานตน เพื่อให้สามารถยึดเอาผลสำเร็จสูงสุดไว้เป็นเป้าหมาย ด้วยการตั้งสัจจะอธิษฐาน ผ่านกิจกรรมหรือศาสนพิธีในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา มีการงดเหล้าเข้าพรรษาเป็นต้น

5) การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

พระมหาสุทิตย์ อาภากร และคณะ ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ของสังคมตามแนวพระพุทธศาสนา” ผลการวิจัยพบว่า

1) การประยุกต์หลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ของสังคมโดยการมีส่วนร่วม โดยใช้หลักพุทธธรรม 4 ลักษณะ คือ ประการที่หนึ่ง การประยุกต์ใช้โดยอาศัยบทบาทหน้าที่ตามหลักพุทธธรรม

ที่สำคัญ ประการที่สอง การประยุกต์ใช้โดยอาศัยปัญหาเป็นฐานในการพัฒนา ประการที่สาม การประยุกต์ใช้โดยอาศัยการเรียนรู้และความสัมพันธ์ทางสังคม เป็นกระบวนการที่อาศัยภูมิปัญญา การเรียนรู้ร่วมกัน สร้างระบบกลไกและภาคีเครือข่ายการพัฒนาในการขับเคลื่อนกิจกรรมการเรียนรู้และการเสริมสร้างสุขภาวะของสังคม ประการที่สี่ การบูรณาการและการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมร่วมกับศาสตร์สมัยใหม่

2) ด้านการบูรณาการแนวคิดหลักการทางพระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคมไทย สามารถสรุปแนวทางการบูรณาการหลักพุทธธรรมกับศาสตร์ต่างๆ ได้ 3 ประเด็น ดังนี้ ประการที่หนึ่ง ด้านการบูรณาการแนวคิดหลักการทางพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ ประการที่สอง ด้านกระบวนการ ในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ขึ้นมาใหม่ พัฒนาไปสู่การสร้างสรรคสิ่งใหม่ ประการที่สาม ด้านปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ในการสร้างพลังการเรียนรู้ร่วมกัน พัฒนาไปสู่กระบวนการกลุ่มจนนำไปสู่การพัฒนาเชิงพื้นที่และเชิงประเด็นที่ตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนและสังคม ซึ่งในอดีตเรียกว่า “หลักบวร” หรือบ้าน วัด โรงเรียน แต่ในปัจจุบันเน้น “พหุภาคีในการพัฒนาและการมีส่วนร่วม”

3) ด้านรูปแบบในการเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ของสังคม จะต้องพัฒนาบุคคลและสังคม ตามหลัก “ท้าวหนา 4” คือ ประการที่หนึ่ง กายท้าวหนา มุ่งเน้นการพัฒนากายให้กุศลธรรมงอกงาม ทำลายอกุศลธรรมให้เสื่อมสูญ ประการที่สอง สีสท้าวหนา มุ่งเน้นการเจริญศีลหรือพัฒนาความประพฤติให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนสร้างความเดือดร้อนเสียหายกับตนเองและผู้อื่น ประการที่สาม จิตท้าวหนา มุ่งเน้นการพัฒนาจิตใจ การฝึกอบรมจิตใจให้มีความเข้มแข็งมั่นคงเจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย ประการที่สี่ ปัญญาท้าวหนา มุ่งเน้นการเจริญปัญญาหรือการพัฒนาปัญญาให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริงสิ่งที่เป็นคุณ โทษ ประโยชน์ผล

องค์ประกอบเกณฑ์ชีวิตสุขภาวะตามหลักพระพุทธศาสนา 1) สุขภาวะทางกาย (Physical Health) หมายถึง ภาวะของบุคคลที่สามารถรับรู้อารมณ์ที่นำปรารถนา น่ารัก น่าใคร่ น่าพอใจ 2) สุขภาวะทางสังคม (Moral Health) หมายถึง ความรู้สึก ความสะดวก ปลอดภัยในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในครอบครัว และในสังคมที่ไม่มีการเบียดเบียนทำร้ายซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สร้างสรรค์สังคม 3) สุขภาวะทางจิตใจ (Emotional Health) หมายถึง การมีส่วนร่วมประกอบทางด้านคุณธรรม ความดีงามภายในจิตใจ เช่น มีความเมตตา กรุณา 4) สุขภาวะทางปัญญา (Intellectual Health) หมายถึง การมีสติปัญญา ความเชื่อ ความรู้ ความเห็น ความเข้าใจชีวิตและโลกอย่างถูกต้องตามความเป็นจริง (Apakaro S., 2015)

คลินิกฟ้าใสและคลินิกโรคหลอดลม งานการพยาบาลตรวจรักษาพิเศษ จัดกิจกรรมจัดการความรู้ (Knowledge Vision) เรื่อง “พัฒนาเทคนิคการสร้างแรงจูงใจในการเลิกบุหรี่” สร้างการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันผลักดันให้ “สังคมไทยปลอดบุหรี่” พบว่า 1)สาเหตุที่ทำให้ผู้รับบริการเลิกบุหรี่ไม่สำเร็จ โดยสรุป เกิดจากผู้รับบริการขาดแรงบันดาลใจ เป้าหมาย ความตั้งใจ พฤติกรรมความเคยชิน สิ่งแวดล้อมสถานที่และไม่เห็นความสำคัญของการเลิกบุหรี่ 2)สาเหตุที่ทำให้ผู้รับบริการเลิกบุหรี่สำเร็จ โดยสรุป ได้แก่ การสร้างแรงจูงใจ ปรับพฤติกรรม ตั้งเป้าหมาย กระตุ้นให้เห็นความสำคัญของการเลิกบุหรี่ 3)วิธีการที่จะช่วยเสริมสร้างแรงจูงใจในการเลิกบุหรี่แก่ผู้รับบริการ พลัง (Energy) เป็นแรงขับเคลื่อนที่สำคัญของการกระทำหรือพฤติกรรมที่ทำให้เกิดความกระตือรือร้นที่จะกระทำการให้สำเร็จ คือ ความพยายาม (Persistence) ทำให้บุคคลมีความมานะอดทนไม่ท้อถอย หรือละความพยายามง่ายๆ การเปลี่ยนแปลง (Variability) มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมพยายามแก้ไขให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น (Faasai Clinic and Bronchial Disease Clinic, 2019)

ธีรวิฑู ธรรมกุล และคณะ ประยุกต์ Logic Model ในการพัฒนารูปแบบการดำเนินงานป้องกันและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของเยาวชน ในเขตพื้นที่เครือข่ายบริการที่ 9 นครชัยบุรินทร์ (ระยะที่ 3) พบว่า 1)ทีมสุขภาพตำบลส่วนใหญ่เป็น อสม. ผู้ใหญ่บ้าน และจิตอาสา มีความรู้เกี่ยวกับ

กฎหมาย มาตรการควบคุมเครื่องดื่ม แอลกอฮอล์ของที่มีสุขภาพต่ำบล มีการดำเนินงานของที่มีสุขภาพ ประจำ ตำบลมี 4 กิจกรรมหลัก ได้แก่ 1) สร้างสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างกระแสในชุมชน 2) ธารรงค์สร้าง กระแสไม่ดื่มสุราในงานบุญ ประเพณี 3) สร้างความรู้ ความตระหนัก การรับรู้ด้านกฎหมายและกฎระเบียบ ชุมชน และ 4) ติดตาม ตรวจสอบ เฝ้าระวังการกระทำผิดกฎหมายในการควบคุมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และกฎระเบียบชุมชนในรูปคณะกรรมการ พฤติกรรมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในชุมชน ในภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับปานกลาง เยาวชนที่เป็นผู้ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ส่วนใหญ่พักอาศัยอยู่กับบิดาและมารดา ได้รับสื่อธารรงค์ เรื่อง ลด ละ เลิก สุรา จากโทรทัศน์มากที่สุด ได้รับสื่อจากผู้ปกครอง จากครูอาจารย์ และจากผู้นำชุมชนตามลำดับ กิจกรรมที่เข้าร่วมด้านการ ลด ละ เลิก เครื่องดื่มแอลกอฮอล์มากที่สุด คือการอบรมเรื่องป้องกันหรือลด ละ เลิกการดื่มสุรา ส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับมาตรการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

สำหรับผู้ประกอบการร้านค้า พบว่าส่วนมากเคยอบรมกฎระเบียบการขายเครื่องดื่ม แอลกอฮอล์ การรับรู้ด้านกฎหมายและ มาตรการควบคุมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของผู้ประกอบการร้านค้าภาพรวมอยู่ในระดับดี ร้านค้าที่สำรวจส่วนใหญ่มีป้ายกำหนดเวลาขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ มีป้ายกำหนดอายุผู้ซื้อเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ดังนั้นกรมควบคุมโรค ควร ผลักดันให้ชุมชนชนบทมีการทำงานในรูปแบบที่มีสุขภาพต่ำบลและพัฒนาให้ทีมา ให้มีความรู้และทักษะการดำเนินงานป้องกันและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เพื่อประโยชน์ต่อการบังคับใช้ กฎหมาย นำไปสู่การลดนักดื่มได้ต่อไป (Thammakul, 2016)

อำนาจ ทาปิน ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การเสริมพลังเครือข่ายสุขภาวะเชิงพื้นที่ เพื่อลดปัจจัยเสี่ยงเชิงพุทธบูรณาการ ป้องกันนักดื่มและนักสูบบุหรี่ใหม่ ผลการวิจัยพบว่า หลักการ “บวร” บ้าน วัด โรงเรียน เป็นต้นแบบของการบูรณาการองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ ในการออกแบบกิจกรรมเสริมพลังเครือข่ายสุขภาวะเชิงพื้นที่ ป้องกันนักดื่มและนักสูบบุหรี่ใหม่ ซึ่งสามารถจำแนกลักษณะของสุขภาวะได้ดังนี้คือ “บ้าน” เปรียบเสมือนครอบครัว ทำหน้าที่ในการส่งเสริมสุขภาวะของคนในครอบครัว คอยประคับประคองระหว่างวัดกับโรงเรียน ตามลักษณะของสุขภาวะ คือ สุขภาวะทางกาย และสุขภาวะทางสังคม “วัด” เปรียบเสมือนศูนย์กลางและศูนย์รวมทางจิตใจระหว่างบ้านกับโรงเรียน ทำหน้าที่ในการส่งเสริมสุขภาวะด้านจิตใจให้รู้ผิดชอบชั่วดี ยังกุศลธรรมให้เกิดขึ้น และห้ามไม่ให้อกุศลธรรมเกิดขึ้น อันเป็นแนวทางในการส่งเสริมสุขภาวะทางใจ “โรงเรียน” ทำหน้าที่ในการส่งเสริมสุขภาวะด้านปัญญา คอยส่งเสริมระหว่างบ้านกับวัด ในการพัฒนาองค์ความรู้ ประกอบกับการแนะนำหลักการให้เหตุผลในการพิจารณาตัดสินการกระทำทางกาย วาจา และทางใจ ให้อยู่ในกรอบของคุณงามความดี (Thapin, 2020)

สรุปการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า ในการดำเนินการพัฒนาเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพุทธศาสนา ควรใช้หลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์กับกระบวนการพัฒนาเครือข่าย ด้วยการบูรณาการกับศาสตร์และองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยเสี่ยง ในการออกแบบและสร้างกิจกรรมการพัฒนาเครือข่าย เพื่อสร้างแรงจูงใจให้เกิดขึ้นกับเครือข่ายในการดำเนินการพัฒนา บนพื้นฐานของกระบวนการมีส่วนร่วมตามหลักการ “บวร” บ้าน วัด โรงเรียน เป็นการสร้างความตระหนักในการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพุทธศาสนา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพุทธศาสนาจังหวัดตาก” เป็นการวิจัยแบบผสมผสานเน้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participation Action Research) โดยใช้วิธีการเก็บ

รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยการสอบถามผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อรวบรวมข้อมูลแล้วนำมาสังเคราะห์เป็นแนวทางในการพัฒนาเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพุทธศาสนาจังหวัดตาก โดยมีเป้าหมายกลุ่มประชากรผู้เข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 2,000 รูป/คน (เก็บข้อมูลจากการสังเกตพฤติกรรม) และเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง Purposive sampling) จำนวน 31 รูป/คน ที่เข้าร่วมกิจกรรมทั้ง 3 กิจกรรม ประกอบด้วย 1)กิจกรรมพัฒนาหมู่บ้านรักษาศีลห้า 2)กิจกรรมพัฒนาโรงเรียนรักษาศีลห้า 3)กิจกรรมบรรพชาสามเณรและอบรมภาคฤดูร้อน ระหว่างวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2563 ถึงวันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2564 นำข้อมูลมาวิเคราะห์ สังเคราะห์แล้วเขียนบรรยายเชิงพรรณนา มีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

ผลการวิจัย

1) องค์ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการสร้างสุขภาวะลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพุทธศาสนา

1.1 อริยสัจสี่ หัวใจแห่งการดับทุกข์และอบายมุขต่างๆ สามารถพัฒนาเป็นรูปแบบในการสร้างสุขภาวะลดปัจจัยเสี่ยงเหล้าบุหรี่ตามแนวพระพุทธศาสนา ประกอบเป็นหลักธรรมเครื่องเตือนสติ ในการลดภาวการณ์เสี่ยงจากปัจจัยเสี่ยงเหล้าบุหรี่ อันเป็นมูลเหตุแห่งทุกข์ที่ส่งผลเสียต่อสุขภาพ ร่างกายและจิตใจ การดับทุกข์ คือ การไม่ยุ่งเกี่ยว ไม่เข้าหา ไม่ทดลอง ทำให้เข้าใจเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์จากปัจจัยเสี่ยงเหล้าบุหรี่ เมื่อเข้าใจเหตุของการเกิดทุกข์ ก็จะสามารถลด ละ เลิกปัจจัยเสี่ยงเหล้าบุหรี่ เพื่อนำไปสู่การแก้ไขป้องกันรักษา

1.2 มรรคแปด แนวทางแห่งการปฏิบัติในทางที่ดีที่ชอบ ไม่ให้หลงไปในทางที่ผิด เป็นแนวทางแห่งการปฏิบัติให้ห่างไกลจากปัจจัยเสี่ยงเหล้าบุหรี่ พัฒนาให้เกิดความสงบสุขของการอยู่ร่วมกันในสังคมวัฒนธรรม อันมีรากฐานจากพระพุทธศาสนาที่เป็นแนวปฏิบัติในชีวิตประจำวัน การดำรงชีพชอบด้วยการคิดดี ทำดี พูดดี มีสติระลึกรู้ และมีความเพียรในการประกอบอาชีพ ด้วยการดำเนินชีวิตบนทางสายกลางไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ทำให้รู้จักผิดชอบ เข้าใจเข้าถึง สิ่งใดควรทำไม่ควรทำ

1.3 สติปัญญาสี่ ข้อปฏิบัติในการเตือนตนให้มีความเข้มแข็งทางจิตใจ เป็นแนวทางการฝึกสติอบรมจิตใจเพื่อให้สามารถวิเคราะห์แยกแยะสิ่งที่ดีและไม่ควร พิจารณาส่งที่กำลังประพฤติปฏิบัติอยู่เพื่อให้เกิดการเตือนตน ด้วยการมีสติเป็นที่ตั้งสำคัญในการระลึกรู้อยู่เสมอในทุกการกระทำ

1.4 เบญจศีล/ศีลห้า เกราะป้องกันกาย วาจา ใจ จากปัจจัยเสี่ยงเหล้าบุหรี่ คุณเครื่องแห่งความดี ให้งดเว้นจากสิ่งที่เป็นโทษเกิดโทษ ไม่ไปยุ่งเกี่ยวกับปัจจัยเสี่ยงเหล้าบุหรี่ ใช้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวกำกับกาย วาจา ใจ ให้หักห้ามใจ เกิดความสำรวมระวังไม่ให้นอกทางธรรม

1.5 องค์ความรู้/กฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด ทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกิดองค์ความรู้ความเข้าใจ มีกรอบในการสร้างสุขภาวะจากหลักธรรมต่างๆ ช่วยปลูกฝังและย้ำเตือนจิตสำนึกไม่ให้เข้าไปยุ่งเกี่ยว ช่วยห้ามปรามผู้ที่คิดจะเข้าไปเกี่ยวข้อง เปรียบเสมือนเครื่องเตือนสติ ให้มีความเกรงกลัวต่อโทษและผลของการกระทำ

2) กิจกรรมพัฒนาเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพุทธศาสนาจังหวัดตาก

2.1 เครือข่ายตามหลัก “บวร” บ้าน วัด โรงเรียน เป็นสถาบันหลักในสังคม ซึ่งมีอิทธิพลต่อแนวความคิด ความเชื่อ และค่านิยมในสังคม เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการจัดกิจกรรมในสังคมชุมชน พลังของเครือข่าย “บวร” บ้าน วัด โรงเรียน มีบทบาทสำคัญและมีความใกล้ชิดกับชุมชนสังคม เป็นเครือข่ายที่มีความเข้มแข็งเพราะประชาชนมีความเชื่อมั่นและศรัทธา

2.2 ความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของเครือข่ายเป็นพลังสำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรมอันมีความรักสามัคคีมุ่งประโยชน์ส่วนรวมเป็นพื้นฐานสำคัญ เป็นพลังการสร้างองค์ความรู้และความตระหนักรู้ในบทบาทหน้าที่และเห็นความสำคัญในการดำเนินงาน

2.3 รูปแบบกิจกรรม mind mapping กิจกรรมส่งเสริมองค์ความรู้เกี่ยวกับปัจจัยเสี่ยงเหล้าบุหรี่ กิจกรรมฝึกปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน กิจกรรมรณรงค์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม เป็นหลักในการขับเคลื่อนกิจกรรมพัฒนาเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงบูรณาการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนโดยมีวัดศูนย์กลาง

2.4 ชุดความรู้และองค์ความรู้ที่ใช้ในการจัดกิจกรรม มีสารประโยชน์สำหรับกิจกรรมพัฒนาเครือข่ายลดปัญหาเสี่ยง เพราะสามารถเรียนรู้และเข้าใจได้ดีมีภาพประกอบ มีความสอดคล้องและทำให้เกิดความเข้าใจได้ง่าย มีหลักธรรมตามหัวข้อเข้าใจง่ายในการประพฤติปฏิบัติได้ในชีวิตประจำวัน เป็นตัวกระตุ้นผ่านกิจกรรมที่จัดขึ้น

2.5 คณะสงฆ์ ประชาชนผู้เข้าร่วมกิจกรรม ได้ประโยชน์จากกิจกรรมพัฒนาเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยง โดยสามารถนำความรู้ที่ได้รับจากการร่วมกิจกรรมไปบูรณาการเผยแพร่ให้ญาติโยมได้รู้โทษของสิ่งเสพติด ประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมสามารถนำไปปฏิบัติและนำไปใช้กับครอบครัวและ ชุมชนของตนเอง

3) แนวทางการพัฒนาเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพุทธศาสนาจังหวัดตาก

3.1 หลักการ “บวร” บ้าน วัด โรงเรียน เป็นหลักการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการจัดกิจกรรม โดยบูรณาการการดำเนินงานร่วมกันของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการกำหนดแนวทางการดำเนินงานในทิศทางและเป้าหมายร่วมกันในแต่ละบทบาทหน้าที่

3.2 กิจกรรมพัฒนาเครือข่ายหมู่บ้านรักษาศีลห้า โรงเรียนรักษาศีลห้า บรรพชาสามเณรและ อบรมภาคฤดูร้อน เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนกระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนามีการฝึกปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน และชุดความรู้เกี่ยวกับเหล้าบุหรี่และการพนันที่ใช้เป็นสื่อในการถ่ายทอดกิจกรรม

3.3 การรณรงค์และการ “บวชใจ” อธิฐานบารมี ลด ละ เลิก เหล้าบุหรี่ เป็นการเสริมพลังความตั้งใจที่จะลด ละ เลิก เหล้าบุหรี่ นำไปสู่หนทางที่แห่งความมุ่งมั่น ในการลดละเลิกไปตลอดชีวิต เป็นการให้สัญญาใจกับตนเองว่าจะลด ละ เลิก ด้วยการอธิฐานจิต “บวชใจ” และลงนามเป็นลายลักษณ์อักษรในหนังสือลงนาม มีศีล มีภavanaในใจ เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวภายในจิตใจทำให้มีเป้าหมายมีสัจจะกับตนเอง

3.4 การพัฒนาสภาพแวดล้อมไม่ให้เอื้อต่อการดื่มเหล้าสุบหรี่ โดยการพัฒนาสีงแวดล้อมไม่ให้เอื้อต่อการดื่มเหล้าสุบหรี่ มีการปรับปรุงสภาพแวดล้อมจากสถานที่มืดซิดให้เป็นสถานที่เปิดมีห้องน้ำ เป็นต้น ติดป้ายและสติ๊กเกอร์รณรงค์ วัดและโรงเรียนเป็นสถานที่ห้ามดื่มเหล้าสุบหรี่ตามกฎหมาย ให้เกิดความละอายเกรงกลัวต่อการดื่มเหล้าสุบหรี่

3.5 การชี้ให้เห็นโทษ การสร้างความเข้าใจให้เกิดกระบวนการเรียนรู้เข้าใจและเข้าถึงโทษและพิษภัยที่เกิดขึ้นจากเหล้าสุบหรี่ เป็นมาตรการที่สำคัญในการป้องกันนักดื่มนักสุบหรี่ใหม่ ที่ให้ผลดีมากกว่าการใช้บทลงโทษ เพราะเมื่อลงโทษแล้วจะเกิดการกระทำผิดซ้ำและกระทำผิดไปเรื่อย ๆ จนไม่มีวันจบสิ้น มาตรการในการสร้างแรงจูงใจจึงเป็นสิ่งสำคัญเพราะจุดเริ่มต้นของการดื่มเหล้าสุบหรี่ของนักดื่มนักสุบหรี่ใหม่ก็ล้วนเกิดขึ้นจากแรงจูงใจในการดื่มการสุบหรี่ทั้งสิ้น

อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยนี้พบว่า อริยสัจสี่ มรรคแปด สติปัฏฐานสี่ ศีลห้า และชุดความรู้/องค์ความรู้เกี่ยวกับเหล้าสุบหรี่และการพนัน เป็นรูปแบบการสร้างสุขภาวะลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพุทธศาสนา สอดคล้องกับ คู่มือการขับเคลื่อนการลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพระพุทธศาสนา โครงการเสริมสร้างสุขภาวะและเครือข่ายทางสังคมเพื่อลดปัจจัยเสี่ยงเชิงพุทธบูรณาการ สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ได้วิเคราะห์งานวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดสุราและบุหรื ตามหลักของอริยสัจสี่ ทุกข์/ปัญหา สิ่งตระหนักรู้ การดื่มสุรา การสุบหรี่ มูลเหตุแห่งปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาวะส่งผลกระทบต่อร่างกาย จิตใจ ครอบครัวและสังคม สมุทัย/สาเหตุของปัญหา เหตุปัจจัยอันเป็นสิ่งที่เกิดกระตุ้นจนกลายเป็นการเสพติด นิโรธ/เป้าหมายในการขจัดปัญหา มีความตั้งใจที่บริสุทธิ์แน่วแน่ในการกำหนดเป้าหมาย ลด ละ เลิก มรรค/แนวทางปฏิบัติ วิธีการในการกำจัดปัญหา หรือหนทางที่จะไปสู่เป้าหมาย และในสมุจจลวิลาสินี อรรถกถา ทีฆนิกาย พระผู้มีพระภาค ตรัสว่า “สติ จำต้องมีในอินทรีย์ทั้งหมด (ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ) เพราะกุศลจิตมีสติเป็นที่อาศัย และสติมีการคุ้มครองจากอุปกิเลส ขันติ ความอดทน กิริยาที่อดทน ความอดกลั้น ความเข้มแข็งแห่งจิต ความอดทนอดกลั้นต่ออุปกิเลสที่เกิดขึ้น ทมะ ความข่มใจ การฝึกควบคุมตน บังคับควบคุมตน ปรับตัว

ปรับใจ ด้วยปัญญาไตร่ตรองให้งอกงามดีขึ้นอยู่เสมอ ปัญญา หมายถึง ความรู้ชัด คือ รู้โดยประการต่างๆพิเศษ ยิ่งกว่าอาการ คือ ความหมายรู้และความรู้แจ้ง งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด โดย สติปัญญา “ฐานอันมีสติเป็นที่มั่น” ซึ่งเป็นแกนกลางสำคัญในกระบวนการอริยสัจสี่ ตั้งแต่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค โดยประการที่ 1) สติ ทำหน้าที่รู้ผัสสะ เวทนา ตัณหา อุปาทาน 2) สติ ทำจิตให้เป็นกุศลจิต ทำจิต ใฝ่ปรารถนาดี ตั้งอยู่ในสัจจะ กำกับศรัทธาอย่างมีเป้าหมาย 3) สติ ทำหน้าที่คุ้มครองป้องกัน ทำงานร่วมเป็น หนึ่งเดียวกับอริยมรรค 4) สติ ทำหน้าที่ประครองข่มจิต อดทนได้ และสอดคล้องกับพระสุริยัตถบัณฑิต (2017) การเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ ตามแนวพระพุทธศาสนา การรักษาศีล 5 คือ การมีเจตนาหรือความ ตั้งใจที่จะไม่ประพฤตินทางเสียหายต่อชีวิต ทรัพย์สิน ครอบครัว ตั้งใจในการรักษาคำพูด มีสัจจะ และลดเว้น จากสินของมีนเมา ยาเสพติด ที่ทำให้เกิดความสูญเสียกำลังแห่งสติปัญญาของตน ในทางพระพุทธศาสนา กล่าวถึงการรักษาศีลว่า จะต้องประกอบด้วยเจตนาที่แรงกล้า เพื่องดเว้นจากการกระทำผิดสิกขาบททั้ง 5 โดยใช้หลัก “วิริติ” การเว้นจากการทำความชั่ว ภายหลัง 3

ส่วนกิจกรรมพัฒนาเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพุทธศาสนาจังหวัดตาก เครือข่ายตามหลัก “บวร” บ้าน วัด โรงเรียน มีความสำคัญกับกิจกรรมพัฒนาเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงเหล่านี้ โดยเป็นสถาบันทางสังคม โดยมีเป้าหมาย คือ งานเพื่อประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ สอดคล้องกับ พระมหาสุทนต์ อากาศโร, (2005) เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ เครือข่ายคือสัมพันธ์ภาพที่ตีระหว่างสมาชิก ที่เป็นกลไกสำคัญในการจะนำพาเครือข่ายไปสู่การบรรลุเป้าหมาย ที่มุ่งเน้นกระบวนการทำงานร่วมกันระหว่าง “ข่าย” ต่างๆ โดย “ข่าย” จะเกิดเป็นเครือข่ายไม่ได้ ถ้าปราศจาก “งาน” ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้น ความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของ เครือข่าย มีความหมายกับกิจกรรมพัฒนาเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงเหล่านี้ จากกระบวนการร่วมกันออกแบบ วางแผน ปฏิบัติและประเมินผล ให้การสนับสนุนส่งเสริมเพื่อให้เกิดการแก้ปัญหา การป้องกันและการพัฒนา สอดคล้องกับ พระสุริยัตถบัณฑิต (2018) List Model for Research and Social Development แนวคิดที่สามารถนำมาพัฒนาเครือข่ายการทำงานที่ยั่งยืนในการลดปัจจัยเสี่ยงทางสุขภาพเชิงพุทธบูรณาการ คือ LIST ประกอบด้วย 1) Learning การเรียนรู้ 2) Innovation นวัตกรรม งานสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้นจากการสร้างองค์ ความรู้และกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันด้วยกระบวนการทางปัญญา 3) Sustainable Action ปฏิบัติการเพื่อความยั่งยืน 4) Transformation การเปลี่ยนแปลงอย่างสร้างสรรค์ ลักษณะการเปลี่ยนแปลงที่มีรูปแบบ ด้วย หลักภาวะ การพัฒนากาย ศีล จิต ปัญญา ตามหลักพรหมวิหาร เมตตา กรุณา มุติตา อุเบกขา รูปแบบ กิจกรรมพัฒนาหมู่บ้านรักษาศีลห้า กิจกรรมพัฒนาโรงเรียนรักษาศีลห้า กิจกรรมบรรพชาสามเณรและอบรม ภาคฤดูร้อน มีความเหมาะสมกับกิจกรรมพัฒนาเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงเหล่านี้ ประกอบด้วย กิจกรรมฝึก ปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน กิจกรรมบวชใจ อธิฐานบารมีลด ละ เลิกเหล้าบุหรี่ กิจกรรม mind mapping กิจกรรมประชาคม กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ กิจกรรมทัศนศึกษาและการณรงค์ จัดกิจกรรมโดยบูรณาการ กับกิจกรรมต่างๆของชุมชน หมู่บ้าน วัด และโรงเรียน เช่น กิจกรรมประชาคมหมู่บ้าน กิจกรรมทำบุญวัน เข้าพรรษาของวัด กิจกรรมการส่งเสริมการเรียนรู้ของโรงเรียน สอดคล้องกับ กระบวนการ 5A 5R ขับเคลื่อน สังคมไทยปลอดบุหรี่ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ สสส (2020) กระบวนการ 5A ประกอบด้วย Ask การสอบถามข้อมูล, Advise การให้คำแนะนำถึงอันตราย ความเสี่ยง, Assess การ ประเมินผล, Assist การช่วยเหลือ สร้างแรงจูงใจ และ Arrange follow up การติดตามผล กระบวนการ 5R ประกอบด้วย Relevance สร้างกิจกรรมจูงใจ, Risks ให้ข้อมูลเสี่ยง เพื่อให้ตระหนักถึงความเสี่ยง, Rewards บอกข้อดีที่จะได้รับการหยุด, Road blocks ค้นหาอุปสรรค ปัญหาและให้คำแนะนำวิธีการช่วยเหลือ และ Repetition ปฏิบัติซ้ำๆ อย่างต่อเนื่อง ชุดความรู้ องค์ความรู้ที่ใช้ในการจัดกิจกรรม มีความสอดคล้องกับ กิจกรรมพัฒนาเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงเหล่านี้ โดยการสังเคราะห์หลักธรรมที่สามารถใช้เป็นแนวทางลด

ปัจจัยเสี่ยง ประกอบด้วย อริยสัจสี่ มรรคแปด สติปัฏฐานสี่ ศีลห้า บุรณการกับชุดความรู้เกี่ยวกับโทษพิษภัย กฎหมายเกี่ยวกับเหล้าบุหรี่และการพนันออนไลน์ สอดคล้องกับ ธรรมกุล (2016) ประยุกต์ Logic Model ในการพัฒนารูปแบบการดำเนินงานป้องกันและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรรมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของ เยาวชน จากการดำเนินงานของทีมสุขภาพประจำตำบล จำนวน 4 กิจกรรมหลัก ได้แก่ 1) สร้างสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างกระแสในชุมชน 2) รมรงค์สร้าง กระแสไม่ดื่มสุรารในงานบุญประเพณี 3) สร้างความรู้ ความตระหนัก การรับรู้ด้านกฎหมายและกฎระเบียบ ชุมชน และ 4) ติดตาม ตรวจสอบเฝ้าระวังการกระทำผิดกฎหมาย คณะสงฆ์ ประชาชนผู้เข้าร่วมกิจกรรม ได้ประโยชน์จากกิจกรรมพัฒนาเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงเหล้า บุหรี่ มีสุขภาวะทางกายที่แข็งแรงห่างไกลจากโรคและปัจจัยเสี่ยง ได้พัฒนาสุขภาวะทางสังคมให้สังคมสงบสุข ห่างไกลจากปัจจัยเสี่ยง มีสุขภาวะทางจิตด้วยความเมตตาปรารถนาดีต่อกัน เกิดสุขภาวะทางปัญญา รู้ถึง หลักธรรมที่สามารถนำมาปฏิบัติและองค์ความรู้เพื่อลด ละ เลิกปัจจัยเสี่ยง และสอดคล้องกับ พระมหาสุ ทธิชัย อาภากร (2015) องค์ประกอบเกณฑ์วัดสุขภาวะตามหลักพระพุทธศาสนา 1) สุขภาวะทางกาย (Physical Health) หมายถึง ภาวะของบุคคลที่สามารถรับรู้อารมณ์ที่น่าปรารถนา น่ารัก น่าใคร่ น่าพอใจ 2) สุขภาวะทางสังคม (Moral Health) หมายถึง ความรู้สึก ความสะดวก ปลอดภัยในการดำเนินชีวิต ไม่มีการ เบียดเบียน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สร้างสรรค์สังคม 3) สุขภาวะทางจิตใจ (Emotional Health) หมายถึง การมี ส่วนประกอบทางด้านคุณธรรม มีความเมตตา กรุณา 4) สุขภาวะทางปัญญา (Intellectual Health) หมายถึง การมีสติปัญญา ความเชื่อ ความรู้ ความเห็น ความเข้าใจชีวิตและโลกอย่างถูกต้องตามความเป็นจริง สามารถ อยู่กับความเป็นจริงของโลกและชีวิต ได้อย่างปกติสุข

สำหรับแนวทางการพัฒนาเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพุทธศาสนาจังหวัดตาก ความร่วมมือกัน ตามหลักการ “บวร” บ้าน วัด โรงเรียน ในการจัดกิจกรรมพัฒนาเครือข่ายหมู่บ้านรักษาศีลห้า โรงเรียนรักษาศีลห้า การบรรพชาสามเณรและอบรมเยาวชนภาคฤดูร้อน การรณรงค์และการ “บวชใจ” อธิฐานบารมี ลด ละ เลิก เหล้าบุหรี่ การพัฒนาสภาพแวดล้อมไม่ให้เอื้อต่อการดื่มเหล้าสูบบุหรี่ การสร้างมาตรการป้องกันนักดื่ม นักสูบบุหรี่ใหม่ เป็นแนวทางการพัฒนาเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพุทธศาสนา สอดคล้องกับ พระมหาสุ ทธิชัย อาภากร, (2015) รูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ของสังคมตามแนวพระพุทธศาสนา ด้าน ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ในการสร้างพลังการเรียนรู้ร่วมกัน พัฒนาไปสู่กระบวนการกลุ่มจนนำไปสู่การพัฒนาเชิง พื้นที่และเชิงประเด็นที่ตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนและสังคม ซึ่งในอดีตเรียกว่า “หลักบวร” หรือ บ้าน วัด โรงเรียน แต่ในปัจจุบันเน้น “พหุภาคีในการพัฒนาและการมีส่วนร่วม” รูปแบบในการเสริมสร้างสุข ภาวะและการเรียนรู้ของสังคม จะต้องพัฒนาบุคคลและสังคม ตามหลัก “ภาวนา 4” คือ ประการที่หนึ่ง กาย ภาวนา มุ่งเน้นการพัฒนากายให้กุศลธรรมงอกงาม ทำลายอกุศลธรรมให้เสื่อมสูญ ประการที่สอง สิลภาวนา มุ่งเน้นการเจริญศีลหรือพัฒนาความประพฤติให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนสร้างความเดือดร้อน เสียหายกับตนเองและผู้อื่น ประการที่สาม จิตภาวนา มุ่งเน้นการพัฒนาจิตใจ การฝึกอบรมจิตใจให้มีความ เข้มแข็งมั่นคงเจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย ประการที่สี่ ปัญญาภาวนา มุ่งเน้นการเจริญปัญญาหรือการ พัฒนาปัญญาให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริงสิ่งที่เป็นคุณ โทษ ประโยชน์ผล สอดคล้องกับ พระมหาสุ ฤศักดิ์ ปจฺจนตเสโน (2019) โครงการพัฒนาองค์ความรู้และกระบวนการเสริมสร้างสุขภาวะในการลดปัจจัยเสี่ยงเชิง พุทธบูรณาการ การบวช ยังหมายถึง “ภาวะทางจิตใจ” ที่สามารถเว้นจากสิ่งที่ไม่ควรเว้น เช่น รักษา ศีลห้า ซึ่ง หมายรวมถึงการเว้นจากสุรามย์อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท การบวชใจ จึงหมายถึงความตั้งมั่นแห่งจิต หรือ ความตั้งมั่นแห่งสัจจะ คือ การยึดปฏิบัติในวัตถุประสงค์ของผู้บวชนั้น โดยเฉพาะการงดเว้นจากการดื่มสุรา และ การสูบบุหรี่ การอธิษฐานบวชใจ จึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการลดปัจจัยเสี่ยงจากอบายมุข สอดคล้องกับ ธรรม กุล (2016) ประยุกต์ Logic Model ในการพัฒนารูปแบบการดำเนินงานป้องกันและปรับเปลี่ยนพฤติกรรม

การบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของเยาวชน พบว่า การรับรู้ด้านกฎหมายและ มาตรการควบคุมการบริโภค เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของผู้ประกอบการร้านค้าภาพรวมอยู่ในระดับดี ร้านค้าที่สำรวจส่วนใหญ่มีป้าย กำหนดเวลาขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ มีป้ายกำหนดอายุผู้ซื้อเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และสอดคล้องกับ คลินิก ฟาโอสและคลินิกโรคหลอดเลือด (2019) งานการพยาบาลตรวจรักษาพิเศษ จัดกิจกรรมจัดการความรู้ (Knowledge Vision) เรื่อง “พัฒนาเทคนิคการสร้างแรงจูงใจในการเลิกบุหรี่” สร้างการมีส่วนร่วมอย่างแข็ง ขันผลักดันให้ “สังคมไทยปลอดบุหรี่” พบว่า 1)สาเหตุที่ทำให้ผู้รับบริการเลิกบุหรี่ไม่สำเร็จ โดยสรุป เกิดจาก ผู้รับบริการขาดแรงบันดาลใจ เป้าหมาย ความตั้งใจ พฤติกรรมความเคยชิน สิ่งแวดล้อมสถานที่และไม่เห็น ความสำคัญของการเลิกบุหรี่ 2)สาเหตุที่ทำให้ผู้รับบริการเลิกบุหรี่สำเร็จ โดยสรุป ได้แก่ การสร้างแรงจูงใจ ปรับพฤติกรรม ตั้งเป้าหมาย กระตุ้นให้เห็นความสำคัญของการเลิกบุหรี่ 3)วิธีการที่จะช่วยเสริมสร้างแรงจูงใจ ในการเลิกบุหรี่แก่ผู้รับบริการ พลัง (Energy) เป็นแรงขับเคลื่อนที่สำคัญของการกระทำหรือพฤติกรรมที่ทำให้ เกิดความกระตือรือร้นที่จะกระทำการให้สำเร็จ คือ ความพยายาม (Persistence) ทำให้บุคคลมีความมานะ อดทนไม่ท้อถอย หรือละความพยายามง่ายๆ การเปลี่ยนแปลง (Variability) มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม พยายามแก้ไขให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น บุคคลที่เป็นแรงบันดาลใจ เป็นบุคคลสำคัญในการช่วย กระตุ้นให้เกิดความสำเร็จ อาจเป็นครอบครัวหรือคนใกล้ชิด

สรุปองค์ความรู้

องค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย อริยสัจสี่ มรรคแปด สติปัฏฐานสี่ ศีลห้า และองค์ความรู้ ที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยเสี่ยงเหล้าบุหรี่และการพนัน เป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงเหล้า บุหรี่ โดยบูรณาการองค์ความรู้และความร่วมมือกันภายใต้พันธกิจการดำเนินงานของแต่ละส่วนงานตาม หลักการ “บวร” บ้าน วัด โรงเรียน อันเป็นเครือข่ายสำคัญในการขับเคลื่อนการดำเนินงานที่มีความเข้มแข็งใน สภาพการณ์สังคมปัจจุบัน ในการร่วมกันออกแบบ วางแผน ดำเนินงานจัดกิจกรรมพัฒนาเครือข่ายลดปัจจัย เสี่ยงตามแนวพุทธศาสนาจังหวัดตาก จำนวน 3 กิจกรรม ประกอบด้วย 1)กิจกรรมพัฒนาหมู่บ้านรักษาศีลห้า บ้านหนองบัวใต้ ตำบลหนองบัวใต้ อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก 2)กิจกรรมพัฒนาโรงเรียนรักษาศีลห้า โรงเรียน พูลหลวงวิทยา ตำบลหนองหลวง อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก และโรงเรียนวังเจ้าวิทยาคม ตำบลเชียงทอง อำเภอวังเจ้า จังหวัดตาก 3)กิจกรรมบรรพชาสามเณรและอบรมภาคฤดูร้อน วัดโบสถ์ ตำบลตากตก อำเภอ บ้านตาก จังหวัดตาก และหน่วยวิทยบริการวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย วัดท่านา จังหวัดตาก โดยมีเครือข่ายสนับสนุนการดำเนินงานประกอบด้วย คณะสงฆ์จังหวัดตาก จังหวัดตาก อำเภอเมืองตาก สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดตาก สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดตาก วัฒนธรรมจังหวัดตาก เทศบาลตำบลหนองบัวใต้ โรงเรียนพูลหลวงวิทยา ตำบลหนองหลวง อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก โรงเรียนวังเจ้าวิทยาคม ตำบลเชียงทอง อำเภอวังเจ้า จังหวัดตาก วัดโคกพลู ตำบลหนองหลวง อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก วัดท่านา ตำบลหนองบัวใต้ อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก วัดโบสถ์ ตำบลตากตก อำเภอ บ้านตาก จังหวัดตาก โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลบ้านหนองปรือ ตำบลหนองบัวใต้ อำเภอ เมืองตาก จังหวัดตาก มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หน่วยวิทยบริการวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช วัดท่านา จังหวัดตาก บนพื้นฐานของหลักการ “บวร” บ้าน วัด โรงเรียน อันเป็นสถาบันหลักสำคัญที่มีความ เข้มแข็งในการดำเนินงานเพื่อประโยชน์แก่สังคมส่วนรวม การจัดกิจกรรมพัฒนาเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงครั้งนี้ เป็นการเสริมพลังและความเข้มแข็งให้กับเครือข่ายในการดำเนินกิจกรรมฝึกปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน กิจกรรม บวชใจ อธิฐานบารมีลด ละ เลิกเหล้าบุหรี่ กิจกรรม mind mapping กิจกรรมประชาคม กิจกรรมส่งเสริมการ เรียนรู้ กิจกรรมทัศนศึกษาและการรณรงค์ โดยบูรณาการกับกิจกรรมต่างๆของเครือข่าย บ้าน วัด โรงเรียน

เช่น กิจกรรมประชาคมของหมู่บ้าน กิจกรรมทำบุญวันเข้าพรรษาของวัด กิจกรรมการส่งเสริมการเรียนรู้ของโรงเรียน ในรูปแบบกิจกรรมเชิงปฏิบัติที่เน้นการพัฒนาและสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาประกอบด้วย อริยสัจสี่ มรรคแปด สติปัฏฐานสี่ ศีลห้า ที่สามารถน้อมนำมาเป็นหลักปฏิบัติ และองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยเสี่ยงเหล้าบุหรี่และการพนัน ให้เกิดความรู้สึกร่วมระวังตระหนักไม่ประมาท ในปัจจัยเสี่ยงต่างๆ สร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นกับตนเองและสังคม

ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้ได้ข้อค้นพบ แนวทางการลดปัจจัยเสี่ยงเหล้าบุหรี่ โดยการบูรณาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามีความร่วมมือกันตามหลัก “บวร” อันเป็นพื้นฐานสำคัญในการขับเคลื่อน ภายใต้พันธกิจของแต่ละส่วนงานอันเป็นระบบกลไกสำคัญในการดำเนินงานพัฒนาเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงเหล้าบุหรี่จังหวัดตาก ผ่านกิจกรรมของชุมชน กิจกรรมทางพระพุทธศาสนาของวัด และกิจกรรมของโรงเรียน/ส่วนงานต่างๆ โดยให้ความสำคัญกับการสร้างพลังความเข้มแข็งให้กับสังคมพัฒนาเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพระพุทธศาสนา สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับการพัฒนาแผนปฏิบัติการ (Action Plan) ในการดำเนินงานขับเคลื่อน เพื่อกำหนดแนวทางและประเมินผลการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง

References

- Health Promotion and Social Networking Projects to Reduce Risk Factors in Buddhist Integration. Buddhist Research Institute, Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (2019). *A guide to driving risk factor reduction accordingly*. Buddhism. Nonthaburi: Nititham Printing.
- Phra Suthiratanabundit (Suthit Apakaro), et al. (2017). *Research report “Promoting Health and Learning in accordance with Buddhism”*. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Phra Suthiratanabundit (Suthit Apakaro). (2018). *List Model for Research and Social Development*. Bangkok: Buddhist Research Institute and the Office of Corporate Health Support Fund Office Health promotion.
- Phra Maha Suthit Aphakara. (2005). *Network, nature, knowledge and management*. Bangkok: Strengthening Project Learning for a happy community.
- Phramahasuthit Apakaro, et al. (2015). *A model for enhancing health and learning in society according to Buddhism*. Bangkok: Buddhist Research Institute Mahachulalongkornrajavidyalaya University and the Office of Organizational Health Support Office of the Health Promotion Fund.
- Phra Maha Surasak Pajjantaseno, et al. (2019). *Research report, Knowledge and Process Development Project. Strengthening health in reducing risk factors in Buddhism integration*. Nonthaburi: Nititham Printing.
- Faasai Clinic and Bronchial Disease Clinic. (2019). *Knowledge Vision entitled “Developing Motivational Techniques for Smoking Quitting”*. Retrieved February 23, 2020, from <http://med.swu.ac.th/msmc/pharsaiclinicnetwork/index.php/78-km-cate/148-2562>.

- Thammakul, Theerawut. et al. (2016). *Applied Logic Model in the Development of Prevention and Operational Models. Modify the alcohol consumption behavior of youth in the service network area 9*. Nakhon Chai Burin (Phase 3). Bangkok: Department of Disease Control.
- Thapin, Amnaj. (2020). Empowering the Spatial Health Network. To reduce risk factors for Buddhist integration, prevent new drinkers and smokers. *MCU Journal Buddhapanya Paritas* 5(7): 76-85.
- Ministry of Public Health. (2020). *HDC Ministry of Public Health. Screening and treatment of drinkers Alcohol and smoking addicts*. Retrieved February 20, 2020, from https://hdcservice.moph.go.th/hdc/main/index_pk.php.
- Health Promotion Foundation, Thai Health Promotion Foundation (2020). *Awakening the power of 5A 5R to drive a Thai smoking-free society*. Retrieved February 23, 2020, from <https://www.thaihealth.or.th/Content/32274-.html>.

รูปแบบการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเชียงราย

MODEL OF CULTURAL TOURISM FOR LOCAL GOVERNMENT ORGANIZATIONS
IN CHIANG RAI PROVINCE

พระมหาธีรวัฒน์ เสสปัญโญ (สันยคติทัศน์)

PhramahaTeerawat Sesapunyo (Sanyattitad)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงราย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Chinghai Buddhist Campus

E-mail: Teerawat 10122512@gmail.com

Received 29 June 2021; Revised 2 January 2022; Accepted 30 May 2022.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม 2) ศึกษาการประยุกต์หลักธรรมในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และ 3) นำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม การวิจัยเป็นแบบผสมวิธี ได้แก่ การวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 330 คน โดยใช้แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 19 รูปหรือคน ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลแบบบรรยายอธิบายและพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ร่วมกันจัดทำแผนพัฒนาระดับจังหวัดและระดับท้องถิ่น ปฏิบัติตามแผนสนับสนุนงบประมาณ ตรวจสอบการดำเนินงานกิจกรรมทางการท่องเที่ยวภายในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ปรับปรุงแก้ไขประเมินผลแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวโดยชุมชน

2. การประยุกต์หลักธรรมในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ประกอบด้วย อาวาสสัปปายะ บริหารจัดการวัดให้มีความสะอาดเหมาะสม โคจรสัปปายะ มีส่วนร่วมในการพัฒนาเส้นทางให้มีความสะดวก ภัตตสัปปายะ จัดบุคลากรเข้ามาประสานกับแหล่งท่องเที่ยว บุคคลสัปปายะ สนับสนุนบุคลากรให้เพียงพอต่อการต้อนรับนักท่องเที่ยว โภชนสัปปายะ ส่งเสริมวัฒนธรรมอาหารท้องถิ่น อุตุสัปปายะ พัฒนาวัดให้อากาศที่มีความเหมาะสมตามฤดูกาล อิริยาปถสัปปายะ สนับสนุนจัดกิจกรรมของวัดเชื่อมโยงกับกิจกรรมชุมชน

3. นำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์ โบราณสถาน การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การจัดการทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน วัด ชุมชนสร้างสรรค์การท่องเที่ยวร่วมกัน คงไว้ซึ่งวิถีชีวิตของท้องถิ่น ประชาชนชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการเผยแพร่ความรู้ ชุมชนวางแผนวัฒนธรรมท้องถิ่น ส่งเสริมอารยธรรมล้านนาให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยว

คำสำคัญ: รูปแบบ, แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

Abstracts

The objectives of this research were 1) to study the management of cultural attractions 2) to study the application of dharma principles in the management of cultural attractions and 3) to propose a management model of cultural attractions. Integrated research quantitative research. The sample group consisted of 330 people using questionnaires. The data were analyzed using number percentage mean and standard deviation and a qualitative research method from 19 key informants or people by in-depth interview method by using the interview form explanatory and descriptive data analysis.

The results showed that

1. Management of cultural attractions jointly formulate development plans at the provincial and local levels follow the budget support plan. Examine the implementation of tourism activities within the cultural attraction. Improve and evaluate the community based tourism strategic plan

2. Application of dharma principles in the management of cultural attractions, Arwassabbaya management of temples to be clean and suitable. Kojonsabbaya participation in the development of convenient routes. Passasabbaya Organize personnel to coordinate with tourist attractions. Pukkalasabbaya support enough personnel to welcome tourists. Pochanasabbaya nurture tourists promote local food culture. Autusabbaya and develop temples to provide a suitable climate for the season. Airiyapatasabbaya gesture Supporting activities of the temple in connection with community activities.

3. Propose a cultural attraction management model. Paying attention to the ancient history cultural tourism management economic management sustainable society and environment temples communities create tourism together. Maintain the local way of life local scholars took part in disseminating knowledge. The community cherishes the local culture. Promote Lanna civilization as a tourism center taking into account the capacity.

Keywords: Model, Local Government Organizations, Cultural Tourism

บทนำ

จังหวัดเชียงรายเป็นจังหวัดเหนือสุดในประเทศไทยมีความสำคัญด้านการท่องเที่ยวทั้งธรรมชาติที่งดงามและศิลปวัฒนธรรมล้านนา มีมรดกทางวัฒนธรรมอันยิ่งใหญ่ ส่งผลให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงรายเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง ประชาชนชาวเชียงรายซึ่งเป็นเจ้าบ้านต่างได้รับผลประโยชน์จากการขยายตัวทางธุรกิจที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งมียุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจของจังหวัดที่ได้ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยว โดยกลยุทธ์ส่งเสริมการท่องเที่ยวและการบริการของจังหวัดได้กล่าวถึงแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยจะเน้นรักษาและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม ซึ่งการท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงรายมีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ มีเรื่องราวที่น่าสนใจเหมาะสำหรับการสร้างเป็นแหล่งท่องเที่ยว (Tourism Authority of Thailand, 2000) และยังเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีชื่อเสียงด้านการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นดินแดนแห่งขุนเขาเป็นจังหวัดที่อยู่เหนือสุดของประเทศไทย เป็นเมืองเก่าแก่ที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานตั้งแต่

สมัยเชียงแสนของพญาเม็งราย ผู้ก่อตั้งเมืองเชียงรายบนพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำกก อุดมสมบูรณ์ไปด้วยป่าไม้บนดอยสูงที่สลับซับซ้อน เป็นแหล่งกำเนิดต้นน้ำและน้ำตกอันงดงามหลายแห่ง และมีเทือกเขาผีปันน้ำที่เป็นพรมแดนกันประเทศสหภาพพม่าจนถึงด้านทิศเหนือ อีกทั้งเป็นจุดแรกที่แม่น้ำโขงไหลผ่านประเทศไทย เป็นพรมแดนกั้นกลางระหว่างประเทศไทยกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เชียงรายมีประชากรหลายเชื้อชาติ ทั้งชาวไทยพื้นราบ ชาวไทยภูเขา และชาวจีนฮ่อที่อพยพเข้ามาอาศัยอยู่บนดอยสูง แต่ละชนชาติจะมีประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตที่มีเอกลักษณ์ เป็นเสน่ห์อีกอย่างที่ทำให้เชียงรายได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวทั้ง ชาวไทยและชาวต่างประเทศ Tourism and Sports. (2015).

การท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงรายยังประสบปัญหาอุปสรรค ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทั้งในเขตเมืองและนอกเขตเมืองที่สำคัญในด้านต่าง ๆ ความชำรุดทรุดโทรมของแหล่งโบราณสถาน และประวัติศาสตร์ และขาดการอนุรักษ์คุ้มครอง แหล่งท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรม มีสภาพเสื่อมถอยและชำรุดทรุดโทรม ขาดการจัดการและดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยวให้อยู่ในสภาพน่าท่องเที่ยว สะอาด ปลอดภัย และมีภูมิทัศน์ที่สวยงาม ระบบบริการพื้นฐานและแหล่งอำนวยความสะดวกยังไม่ครอบคลุมและเชื่อมโยงกัน อย่างมีประสิทธิภาพมากพอ ระบบบริการพื้นฐานในแหล่งท่องเที่ยวมีไม่เพียงพอ ขาดการเชื่อมโยงกัน อย่างมีประสิทธิภาพ ขาดความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวใหม่ ๆ รวมทั้งระบบบริการพื้นฐานในหมู่บ้านส่วนใหญ่ยังไม่เหมาะสม สาธารณูปโภคและการคมนาคม และการจัดการเรื่องความปลอดภัย ยังไม่ครอบคลุมเพียงพอและทั่วถึงแหล่งท่องเที่ยว ขาดบุคลากร การท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ คนในชุมชนขาดจิตสำนึกในการดูแลรักษาและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่าง ยั่งยืน ข้อมูลข่าวสารด้านแหล่งท่องเที่ยวที่ไม่เพียงพอ โดยเฉพาะข้อมูลข่าวสารที่เป็นภาษาต่างประเทศ ขาดข้อมูล วิธีการท่องเที่ยวอย่างอนุรักษ์เป็นผลให้ แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติและวัฒนธรรมถูกทำลายอย่างมากและรวดเร็ว ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับ ชนเผ่ามีน้อยและไม่หลากหลาย ขาดการวิจัยการจัดการระบบข้อมูลข่าวสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ครอบคลุมและไม่มีการติดตามผล ขาดความเข้าใจ ผลกระทบและการรักษารูปแบบการท่องเที่ยวเชื่อมโยงวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์และการจัดการให้มี ความยั่งยืน ขาดการประสานงานที่กระหว่างองค์กรภาครัฐ เอกชน และชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบบูรณาการ แผนพัฒนาการท่องเที่ยวขาดงบประมาณเพื่อ พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานที่รองรับการลงทุนการค้าและการท่องเที่ยว องค์กรหลาย ๆ แห่ง ในพื้นที่ยังไม่เห็นความสำคัญและขาดศักยภาพ การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงรุก (Chuannueng, 2015)

ดังนั้น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดเชียงรายถือว่าการท่องเที่ยวเพื่อสร้างการเรียนรู้เพื่อเข้าใจถึงวัฒนธรรมวิถีชีวิตของท้องถิ่น หรือการได้ไปทำบุญวัดที่เป็นมงคลจะทำให้เกิดความเป็นสิริมงคล หรือในภาพรวมเชิงเศรษฐกิจจังหวัดเชียงรายเป็นจังหวัดเหนือสุดในประเทศไทยมีความสำคัญด้านการท่องเที่ยวทั้งธรรมชาติทั้งดงและศิลปวัฒนธรรมล้านนา มีมรดกทางวัฒนธรรมอันยิ่งใหญ่ ส่งผลให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงรายเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง ประชาชนชาวเชียงรายซึ่งเป็นเจ้าบ้านต่างได้รับผลประโยชน์ได้จากการขยายตัวทางธุรกิจที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งมียุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจของจังหวัดที่ได้ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยว การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษารูปแบบการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในจังหวัดเชียงรายทั้งนี้เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการท่องเที่ยววัดในจังหวัดเชียงรายอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

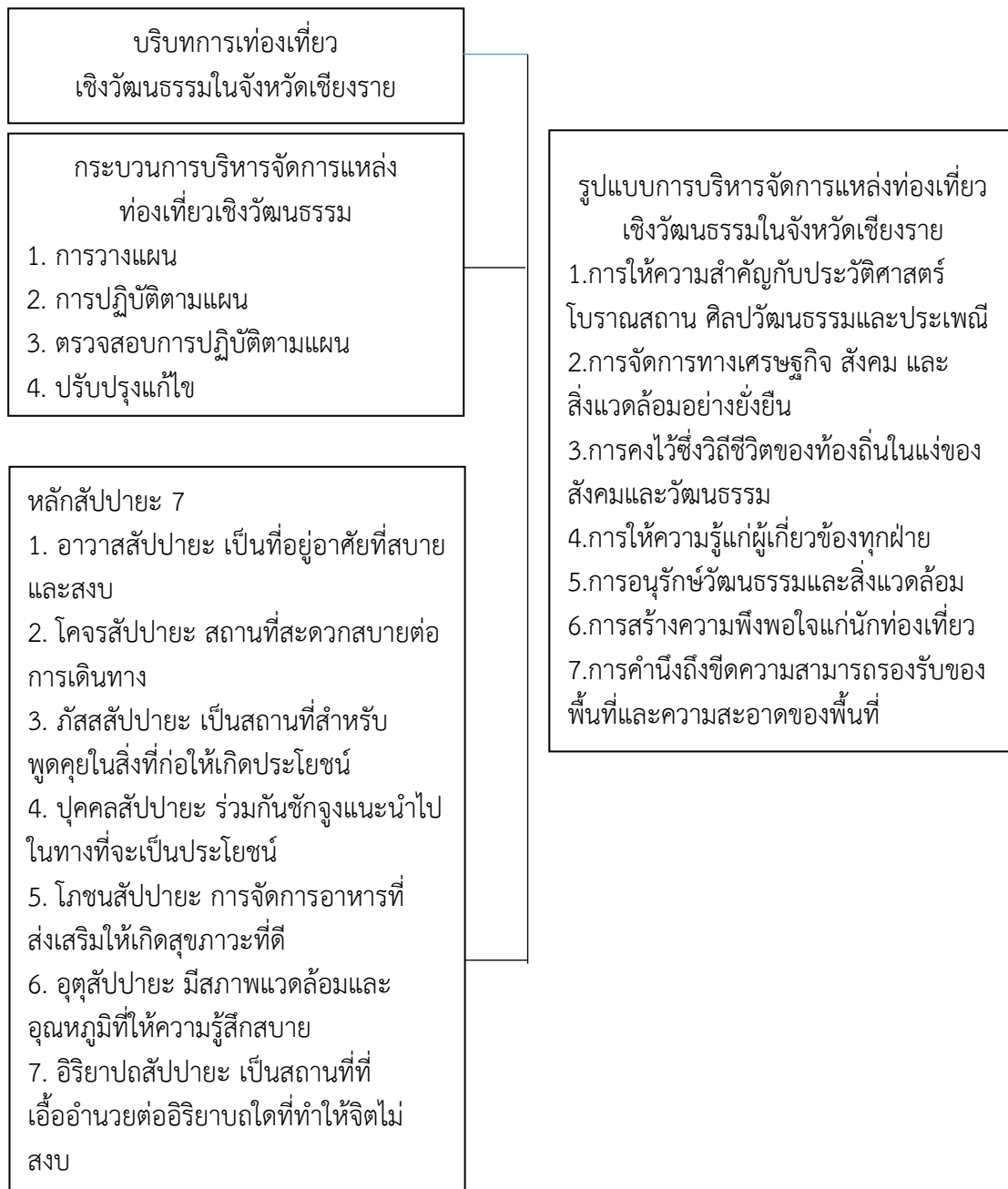
1. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเชียงราย

2. เพื่อศึกษาการประยุกต์หลักธรรมในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเชียงราย

3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเชียงราย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยมีความสนใจในเรื่องรูปแบบการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดเชียงรายว่ามีรูปแบบการบริหารจัดการอย่างไร โดยมีการกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบเจาะจง ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นนักวิชาการด้านศาสนา ผู้ทรงคุณวุฒิด้านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นนักวิชาการด้านรัฐประศาสนศาสตร์ ผู้ทรงคุณวุฒิจากหน่วยงานภาครัฐ ผู้ทรงคุณวุฒิจากหน่วยงานภาคเอกชน จำนวน 19 รูปหรือคน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์ ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้เพื่อเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องซึ่งมีทั้งแบบสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยตนเอง

การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) และสังเคราะห์ข้อมูลเป็นความเรียง

ผลการวิจัย

1. การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเชียงราย

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ถูกเลือกแบบเฉพาะเจาะจง พบว่า

1) ด้านการวางแผน การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงรายก่อให้เกิดการพัฒนาประเทศ และเป็นผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม การท่องเที่ยวเป็นปัจจัยอันสำคัญที่อำนวยความสะดวกให้กับประชาชนในท้องถิ่นในการสร้างงาน สร้างอาชีพ และสร้างรายได้ หน่วยงานภาครัฐ องค์กรภาคเอกชน ตัวแทนภาคประชาชนร่วมกันสร้างเครือข่าย ประสานความร่วมมือ และเพิ่มสมรรถนะองค์กร ร่วมกันจัดทำแผนพัฒนาระดับจังหวัดและระดับท้องถิ่น ซึ่งเป็นเป็นกลไกสำคัญเพื่อส่งเสริมให้การท่องเที่ยวเกิดความยั่งยืน

2) ด้านการปฏิบัติตามแผน การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงรายได้มีการปฏิบัติตามแผนการพัฒนา ขับเคลื่อนการพัฒนาการท่องเที่ยวในด้านการบริการสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว มีกระบวนการเตรียมความพร้อมอย่างมืออาชีพ มีการปฏิบัติตามแผนในด้านการประสานงาน ด้านการสนับสนุน งบประมาณวัสดุหรืออุปกรณ์ต่างๆ กับการท่องเที่ยวและกีฬาประจำจังหวัดเชียงราย

3) ด้านการตรวจสอบการปฏิบัติตามแผน การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมหลักๆ แล้วจะมีการตรวจสอบการดำเนินการตามแผนในด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยวภายในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีการประเมินอย่างเป็นรูปแบบที่ชัดเจนหรืออย่างมีระบบ

4) ด้านการปรับปรุงแก้ไข จังหวัดเชียงรายมีการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยมีการประเมินผลแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงการดำเนินงานพัฒนาท่องเที่ยว โดยมีการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงานเชียงราย เป็นหน่วยงานหลัก มีการปรับปรุงแก้ไขแผนการดำเนินงานในด้านการบริการสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมทางการท่องเที่ยวภายในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ยึดหลักการปฏิบัติจากวัด และชุมชนเป็นหลัก

2. การประยุกต์หลักธรรมในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเชียงราย

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ถูกเลือกแบบเฉพาะเจาะจง พบว่า

1) ด้านอวาสสัปปายะ เป็นอย่างมาก องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้าไปร่วมการบริหารจัดการวัดโดยจัดบริเวณวัดให้มีความสะอาด แสงสว่างเหมาะสมกับการศึกษาปฏิบัติธรรม ปราศจากมลภาวะทางเสียง สิ่งปลูกสร้างในบริเวณวัดจะต้องมีความมั่นคงแข็งแรง และมีความปลอดภัยต่อชีวิตและร่างกายของผู้ที่อยู่ในวัดและผู้เข้ามาประกอบกิจกรรม แนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถานเหมาะสมแก่การท่องเที่ยววัด และเหมาะสมต่อการปฏิบัติธรรม

2) ด้านโคจรสัปปายะ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาและปรับปรุงเส้นทางเป็นหน่วยงานที่ประสานด้านงบประมาณในการพัฒนาเส้นทางให้มีความเหมาะสมสะดวกสามารถเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมลักษณะโดดเด่นทางวัฒนธรรมจำเป็นจะต้องเข้าไปพัฒนาให้สามารถใช้ประโยชน์และสร้างความภูมิใจให้แก่ท้องถิ่น

3) ด้านภัสสัปปายะ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดบุคลากรเข้ามาประสานกับแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ เพื่อช่วยดูแลและสนับสนุนต้อนรับนักท่องเที่ยวทั้งป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นกับแหล่งท่องเที่ยว รวมถึงการสนับสนุนบุคลากร ส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยว เปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีโอกาสในการจัดการการวางแผนท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วม

4) ด้านบุคคลสัปปายะ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสนับสนุนบุคลากรพัฒนาวัดให้เพียงพอต่อการต้อนรับนักท่องเที่ยว การให้บริการรวมถึงการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน บางแห่งผู้นำบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีบทบาทเป็นแกนนำจัดกิจกรรมร่วมกับวัด ให้บริการนักท่องเที่ยว

5) ด้านโภชนสัปปายะ แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในจังหวัดเชียงรายวิถีชีวิตชุมชนที่ส่งผ่านวัฒนธรรมอาหาร ทรัพยากรธรรมชาติชุมชนถือเป็นเครื่องมือของการพัฒนาระบบอาหารท้องถิ่น วัฒนธรรมอาหารซึ่งมีความสำคัญต่ออนาคตของชุมชน อาหารชาวเหนือคอยต้อนรับนักท่องเที่ยว เพราะการปฏิบัติชุมชนที่มีทรัพยากรแหล่งกำเนิดอาหาร แปงผัก สวนผลไม้ ในแนวทางเกษตรปลอดภัย

6) ด้านอุตสัปปายะ การพัฒนาวัดให้สัปปายะ ภายในวัดมีอากาศที่มีความเหมาะสมตามฤดูกาล ไม่หนาวหรือร้อนจนเกินไป ภายในวัดควรมีการปลูกต้นไม้และดูแลต้นไม้ เพราะต้นไม้เป็นสิ่งสำคัญที่ส่งผลต่อการปฏิบัติธรรม ส่งเสริมสุขภาพกาย สุขภาพจิต

7) ด้านอิริยาปถสัปปายะ การพัฒนาวัดรองรับกิจกรรมต่างๆ ทั้งรูปแบบงานคณะสงฆ์ งานส่งเสริมสัมมาชีพชุมชน กิจกรรมต่างๆ ต้องเน้นความหลากหลาย กิจกรรมท่องเที่ยววัดอาศัยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้าสนับสนุน การจัดการพื้นที่จอดรถ คอยให้บริการ รวมถึงจัดรถรับส่ง สร้างการมีส่วนร่วมกับหลายภาคส่วน สนับสนุนการจัดกิจกรรมของวัดและสถานที่ปฏิบัติธรรมเชื่อมโยงกับกิจกรรมของชุมชน และแผนงานของหน่วยงานภาครัฐภาคเอกชน

3. นำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเชียงราย

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ถูกเลือกแบบเฉพาะเจาะจง พบว่า

1) ด้านการให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์โบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรมและประเพณี การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อรองรับการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เน้นประวัติศาสตร์โบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมของชุมชนเน้นสิ่งดึงดูดใจ การเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวก

ความพร้อมของชุมชน สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและองค์กรท้องถิ่นเป็นหลักการที่จะนำการทองเที่ยวไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน จำเป็นต้องมีการเตรียมพร้อมทั้งทางสถานที่และบุคลากร

2) ด้านการจัดการทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเชียงรายจะร่วมกับวัด และชุมชนสร้างสรรค์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การทองเที่ยวก็ต้องอาศัยสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ทั้งทางธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น การจะสร้างความรู้สึที่ดีให้แก่ักทองเที่ยวต้องเน้นที่การวางแผนทางการส่งเสริมการทองเที่ยว คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม ชุมชนและสังคม ให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลและยั่งยืน

3) ด้านการคงไว้ซึ่งวิถีชีวิตของท้องถิ่นในแง่ของสังคมและวัฒนธรรม การจัดทำหลักสูตรเกี่ยวกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้แก่เด็กและเยาวชนในชุมชน โดยให้ประชาชนชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการเผยแพร่ความรู้และจัดทำหลักสูตร เพื่อเป็นการอนุรักษ์และสืบทอดศิลปวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถสนองความต้องการหรือสร้างความพึงพอใจให้กับักทองเที่ยวและผู้คนในท้องถิ่น

4) ด้านการให้ความรู้แก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย จังหวัดเชียงรายมีศิลปวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ เป็นเอกลักษณ์ สะท้อนให้เห็นคุณค่าของบรรพบุรุษ และภูมิปัญญาในอดีต ซึ่งเป็นความรู้ที่สามารถนำไปเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตของคนในรุ่นปัจจุบันและรุ่นต่อ ๆ ไป

5) ด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ชุมชนต้องรักและหวงแหนวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมกับวัด ชุมชนจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต้องได้รับการยอมรับและเป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาขององค์กรปกครองท้องถิ่นในพื้นที่ รัฐบาลต้องมีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และสนับสนุนงบประมาณเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว

6) ด้านการสร้าง ความพึงพอใจแก่ักทองเที่ยว การบริหารจัดการแหล่งทองเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยการส่งเสริมให้เขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนาเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่จะช่วยสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม วัด ชุมชน ภาคีเครือข่ายส่งเสริมกลยุทธ์การตลาดผ่านการนวัตกรรมเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อสร้างและสื่อสารภาพลักษณ์ของเมืองทองเที่ยวทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาล้านนาบนฐานการมีส่วนร่วมทุกภาคี

7) ด้านการคำนึงถึงขีดความสามารถรองรับของพื้นที่และความสะอาดของพื้นที่ การทองเที่ยวมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ทั้งระดับประเทศและระดับท้องถิ่น ซึ่งการทองเที่ยวเป็นการใช้ต้นทุนทางทรัพยากรทั้งธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมที่มีอยู่ในพื้นที่ เพื่อดึงดูดักทองเที่ยวให้มาทองเที่ยว

อภิปรายผล

1. การบริหารจัดการแหล่งทองเที่ยวทางวัฒนธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเชียงราย

การบริหารจัดการแหล่งทองเที่ยวทางวัฒนธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเชียงราย ในการวางแผนโดยตัวแทนภาคประชาชนร่วมกันการสร้างเครือข่าย ประสานความร่วมมือ และเพิ่มสมรรถนะองค์กร ร่วมกันจัดทำแผนพัฒนาระดับจังหวัดและระดับท้องถิ่น ซึ่งเป็นเป็นกลไกสำคัญเพื่อส่งเสริมให้การทองเที่ยวเกิดความยั่งยืน การปฏิบัติตามแผน ขับเคลื่อนการพัฒนาการท่องเที่ยวในด้านการบริการสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งทองเที่ยว มีกระบวนการเตรียมความพร้อมอย่างมืออาชีพ ปฏิบัติตามแผนในด้านการประสานงาน ด้านการสนับสนุน งบประมาณวัสดุหรืออุปกรณ์ต่างๆ การตรวจสอบการปฏิบัติตามแผน

การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมหลักๆ แล้วจะมีการตรวจสอบการดำเนินการตามแผนในด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยวภายในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีการประเมินอย่างเป็นรูปแบบที่ชัดเจนหรืออย่างมีระบบ สอดคล้องกับ Mingsan Kaosai and colleagues. (2006). ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาโครงการมูลค่าเพิ่มในประเทศของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่า การบริหารจัดการตามยุทธศาสตร์จังหวัด โดยเฉพาะในด้านการท่องเที่ยว โดยได้คัดเลือกจังหวัดที่มีความพร้อมในการถ่ายทอดเทคโนโลยีภูมิสารสนเทศไปใช้เป็นฐานในการพัฒนาพื้นที่อย่างยั่งยืน การนำเสนอแนวทางการใช้ประโยชน์จะเน้นให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด ด้านการบริหารจัดการพื้นที่และการท่องเที่ยว โดยจัดทำในรูปแบบที่รายจังหวัด ซึ่งจะเป็ประโยชน์ทั้งในด้านการบริหารจัดการพื้นที่โดยทั่วไป และสอดคล้องกับ Bancha Nakthong and Faculty (2007) ได้วิจัยเรื่อง ศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอีสานใต้พบว่า แนวทางพัฒนาศักยภาพมุ่งให้เป็นการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนให้เกิดประโยชน์ทางสังคมเศรษฐกิจสิ่งแวดล้อมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและการพัฒนาปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์ความสะอาดของแหล่งท่องเที่ยวความสวยงามทางภูมิทัศน์สภาพแวดล้อมความชัดเจนของป้ายบอกทางและกิจกรรมเสริมความรู้แนวทางและยุทธศาสตร์พึงพาเสริมสร้างความเข้มแข็งการพัฒนา และการจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่กลุ่มอีสานใต้สู่ความยั่งยืนโดยเชื่อมโยงกับกลุ่มประเทศเพื่อนบ้านมี 4 แนวทาง คือ สร้างองค์ความรู้ด้านข้อมูลเชิงพื้นที่ทางประวัติศาสตร์วัฒนธรรมประเพณี พัฒนาความร่วมมือกับกลุ่มประเทศเพื่อนบ้านระหว่างประเทศรัฐกับเอกชนส่งเสริมบทบาทร่วมกันในระดับภูมิภาคสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงและถ่ายทอดความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมกับประเทศเพื่อนบ้าน

2. การประยุกต์หลักธรรมในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเชียงราย

ในส่วนการประยุกต์หลักธรรมในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเชียงราย ด้านอวาสาสัปปายะ เป็นการจัดการพื้นที่ภายในวัดให้มีความเป็นสัปปายะ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้าไปร่วมการบริหารจัดการวัดโดยจัดบริเวณวัดให้มีความสะอาด แสงสว่าง เหมาะสมกับการศึกษาปฏิบัติธรรม ด้านโคจรสัปปายะ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาและปรับปรุงเส้นทางเป็นหน่วยงานที่ประสานด้านงบประมาณในการพัฒนาเส้นทางให้มีความเหมาะสม สะดวกสามารถเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ด้านภัสสัปปายะ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดบุคลากรเข้ามาประสานกับแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ เพื่อช่วยดูแลและสนับสนุนต้อนรับนักท่องเที่ยว ทั้งป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นกับแหล่งท่องเที่ยว รวมถึงการสนับสนุนบุคลากร ส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยว ด้านบุคคลสัปปายะ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสนับสนุนบุคลากรพัฒนาวัดให้เพียงพอต่อการต้อนรับนักท่องเที่ยว การให้บริการรวมถึงการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน ด้านโภชนสัปปายะ ชุมชนที่มีทรัพยากรแหล่งกำเนิดอาหาร แปงผัก สวนผลไม้ ในแนวทางเกษตรปลอดภัย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนมากมีการจัดทำแผนงาน โครงการ กิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมอาหารท้องถิ่นในรูปแบบลานวัฒนธรรมหรือพื้นประเพณีบุญท้องถิ่น ด้านอุตสัปปายะ ภายในวัดควรมีการปลูกต้นไม้และดูแลต้นไม้ เพราะต้นไม้เป็นสิ่งสำคัญที่ส่งผลต่อการปฏิบัติธรรม ส่งเสริมสุขภาพกาย สุขภาพจิต ได้อากาศบริสุทธิ์ ด้านอิริยาบถสัปปายะ การพัฒนาวัดรองรับกิจกรรมต่างๆ ทั้งรูปแบบงานคณะสงฆ์ งานส่งเสริมสัมมาชีพชุมชน กิจกรรมต่างๆ ต้องเน้นความหลากหลาย กิจกรรมท่องเที่ยววัดอาศัยองค์กรปกครองท้องถิ่นเข้าสนับสนุน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะใช้จุดแข็งของวัดปฏิบัติธรรมบรรจุในแผนงานโครงการ สนับสนุนการจัดกิจกรรมของวัดและสถานที่ปฏิบัติธรรม เชื่อมโยงกับกิจกรรมของชุมชน และแผนงานของหน่วยงานภาครัฐภาคเอกชน สอดคล้องกับ Phra

Brahmakunaphorn, (P.A. Payutto). (2003). กล่าวว่า สัปายะ หมายถึงสภาพเอื้อ สภาวะที่เอื้อเกื้อหนุน โดยเฉพาะที่ช่วยเกื้อหนุนการ บำเพ็ญและประคับประคองเกื้อกูลกับทั้งร่างกายและจิตใจ ในความเสื่อม ความเจริญของ บุคคล ถ้าบุคคลอาศัยอยู่ภายใต้สิ่งแวดล้อมที่ดี ก็จะก่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าในชีวิตได้ มาก ส่วน ในทางการประพจน์วัตรปฏิบัติธรรมก็เช่นเดียวกัน สิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการ ประพจน์วัตร ปฏิบัติธรรม เรียกว่า สัปายะ และสิ่งแวดล้อมที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการ ประพจน์ปฏิบัติทางจิต เรียกว่า อสัปายะ ในคัมภีร์วิสุทธิมรรคได้กล่าวถึง สิ่งแวดล้อมที่ เป็น สัปายะ และ อสัปายะ สำหรับผู้ประพจน์วัตรและปฏิบัติกรรมฐาน และสอดคล้องกับ Kritsada Phinsri , et al. (2007). ได้วิจัยเรื่อง ศึกษาศักยภาพแหล่งโบราณสถานวัฒนธรรม ล้านช้างในอีสานใต้เพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ผลการวิจัยพบว่า ด้านความสำคัญของโบราณสถาน มีรูปแบบทางศิลปะฝีมืองานช่างแสดงความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นมีประวัติศาสตร์อันยาวนานเป็นแหล่งที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่สำคัญในอดีตหรือมีความเกี่ยวข้องกับประเพณีวัฒนธรรมหรือความสำคัญในท้องถิ่น ส่วนข้อที่มีศักยภาพค่อนข้างน้อยส่วนใหญ่เป็นด้านที่เกี่ยวข้องกับสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวและประชาสัมพันธ์แสดงให้เห็นว่าโดยสภาพและความสำคัญของตัวโบราณสถานรวมทั้งประเพณีและวัฒนธรรม หรือวันสำคัญในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับโบราณสถานนั้นสามารถที่จะนำไปเป็นจุดขายสำหรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้หากแต่ต้องมีการพัฒนาปรับปรุงเพื่อส่งเสริมให้โบราณสถานมีศักยภาพเพิ่มมากขึ้น

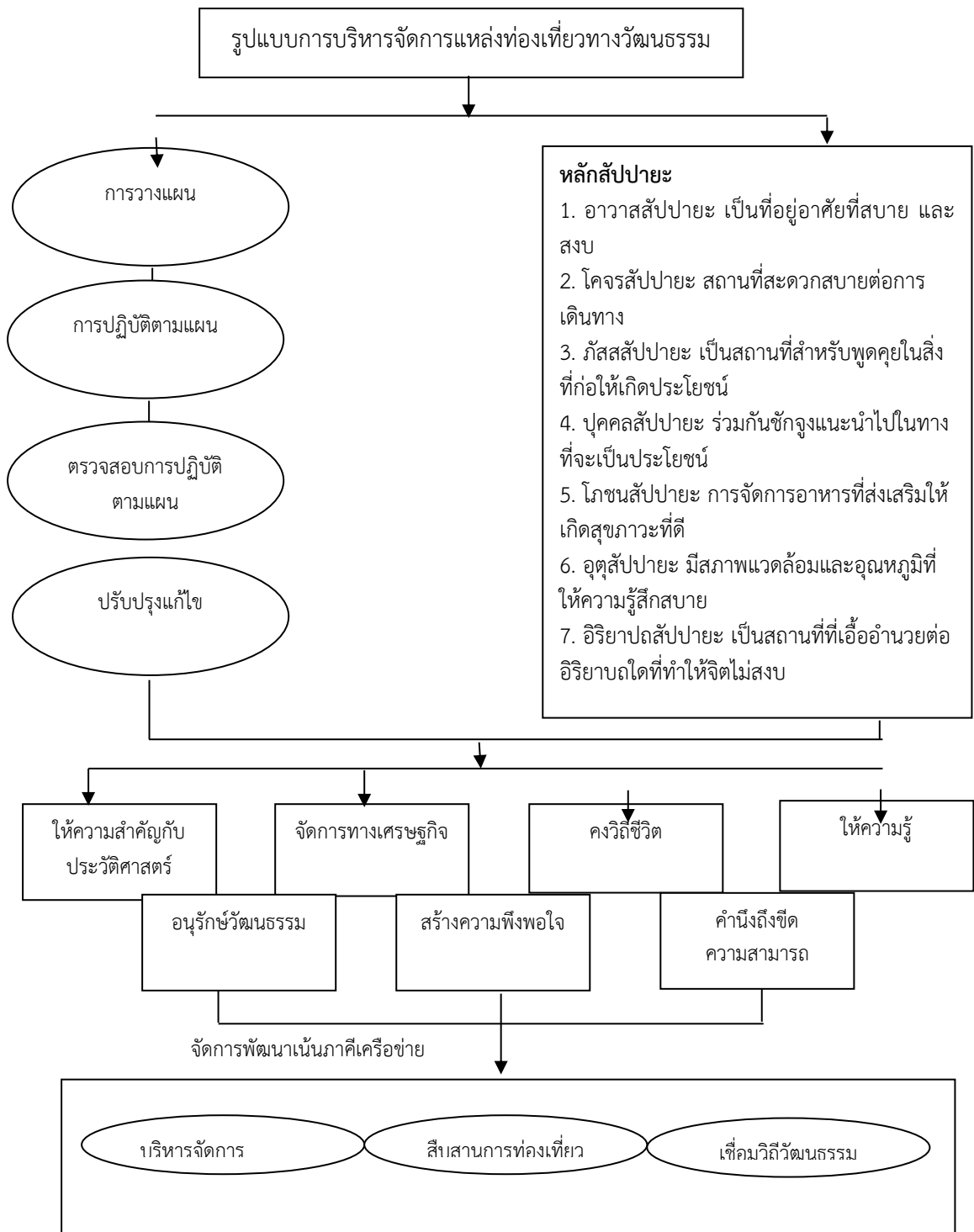
3. รูปแบบการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใน จังหวัดเชียงราย

สำหรับรูปแบบการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใน จังหวัดเชียงราย เป็นการให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์โบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรมและประเพณี การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เน้นประวัติศาสตร์โบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมของชุมชนเน้นสิ่งดึงดูดใจ สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของ ชุมชนและองค์กรท้องถิ่นการจัดการทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นในจังหวัดเชียงรายจะร่วมกับวัด และชุมชนสร้างสรรค์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน สนับสนุนให้ นักท่องเที่ยวได้รับความสะดวกในด้านต่าง ๆ นำวิถีจากความเป็นชุมชนมาสร้างมูลค่าเพิ่มและคงไว้ซึ่งความ เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน การคงไว้ซึ่งวิถีชีวิตของท้องถิ่นในแง่ของสังคมและวัฒนธรรม การจัดทำหลักสูตร เกี่ยวกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้แก่เด็กและเยาวชนในชุมชน การให้ความรู้แก่ ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ร่วมกับวัด ชุมชน หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนร่วมกันจัดการ สถานที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวซึ่งดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น การอนุรักษ์วัฒนธรรมและ สิ่งแวดล้อม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมกับวัด ชุมชนจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต้อง ได้รับการยอมรับและเป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ การสร้างความพึงพอใจ แก่นักท่องเที่ยว มุ่งเน้นการตลาดในกลุ่มนักท่องเที่ยว รวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว เปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวของวัด สอดคล้องกับ Pongphon Thawanhataikul, et al. (2007). ได้วิจัยเรื่อง แนวทางในการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม ในกลุ่มจังหวัดอีสานใต้ ผลการวิจัยพบว่า ด้านการพัฒนาทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวเน้นการพัฒนาแบบการ ท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ ด้านการพัฒนาบริการการท่องเที่ยวกลยุทธ์พัฒนา ด้านการตลาดและประชาสัมพันธ์กลยุทธ์พัฒนาด้านอื่น ๆ สำหรับการกำหนดยุทธศาสตร์พึงพาเพื่อเสริมสร้าง ความเข้มแข็งเบื้องต้นโดยเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน ได้แก่ยุทธศาสตร์การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวกับ กลุ่มประเทศเพื่อนบ้านยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดอีสานใต้เพื่อรองรับ นักท่องเที่ยวและยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาระบบงานสนับสนุนการท่องเที่ยว และสอดคล้องกับ Kanchana

Sanglimsuwan and Saranya Sanglimsuwan. (2012). ได้วิจัยเรื่อง การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ผลการวิจัยพบว่า สถานการณ์ตลาดการท่องเที่ยวในปัจจุบันได้มีการแข่งขันอย่างรุนแรง ทำให้ประเทศไทยต้องปรับทิศทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยใช้อัตลักษณ์ของประเทศ เช่น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังนั้น การวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงมรดกทางวัฒนธรรมเป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์ที่ต้องพัฒนาในประเทศไทย เพราะนอกจากการท่องเที่ยวจะเป็นอุตสาหกรรมหลักที่สร้างรายได้ และนำเงินตราต่างประเทศเข้าสู่ประเทศไทยแล้ว การท่องเที่ยวยังก่อให้เกิดการสร้างอาชีพสืบเนื่องจากการท่องเที่ยว เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพร้อมกับการอนุรักษ์พัฒนาวัฒนธรรมให้ยั่งยืนในระยะยาวต่อไป และยังสอดคล้องกับ Surasak Silawanna, (2012). ได้วิจัยเรื่อง การท่องเที่ยวและการเผยแพร่พระพุทธศาสนา : บทบาทของวัดในเขตกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษาวัดบวรนิเวศวิหารและวัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม ผลการวิจัยพบว่า แรงจูงใจที่ให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาที่วัดเพราะต้องการชมความสวยงามของโบราณสถาน และพระพุทธรูปที่ประดิษฐานภายในวัด รวมถึงการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆภายในวัด อาทิเช่น การทำบุญตักบาตร บริจาคทาน และเดินชมเพื่อท่องเที่ยวบริเวณโดยรอบของวัด วัดเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีอิทธิพลทั้งในแง่บวกและแง่ลบต่อสังคมไทย ดังนั้น การที่จะนำวัดมาเป็นสถานที่ท่องเที่ยว ควรตระหนักถึงผลกระทบที่วัดจะได้รับมาในภายหลัง แม้ว่าวัดจะมีบทบาทคลาดเคลื่อนไปอย่างไรก็ตาม วัดก็ยังเป็นศูนย์กลางของสังคมไทย และมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของชาวไทยพุทธ และพระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบัน

สรุปองค์ความรู้

องค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์การวิจัย คือ กระบวนการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวมีการวางแผน การปฏิบัติตามแผน การตรวจสอบการปฏิบัติตามแผน และการปรับปรุงแก้ไข การประยุกต์หลักสัปปายะ 7 ได้แก่ 1. อาวาสสัปปายะ เป็นที่อยู่อาศัยที่สบาย และสงบ 2. โคจรสัปปายะ สถานที่สะดวกสบายต่อการเดินทาง 3. ภัตตสัปปายะ เป็นสถานที่สำหรับพุดคุยในสิ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์ 4. ปุคคลสัปปายะ ร่วมกันชักจูงแนะนำไปในทางที่จะเป็นประโยชน์ 5. โกชนสัปปายะ การจัดการอาหารที่ส่งเสริมให้เกิดสุขภาวะที่ดี 6. อุตสัปปายะ มีสภาพแวดล้อมและอุณหภูมิที่ให้ความรู้สึกสบาย 7. อิริยาบถสัปปายะ เป็นสถานที่ที่เอื้ออำนวยต่ออิริยาบถใดที่ทำให้จิตไม่สงบ และรูปแบบการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดเชียงราย ได้แก่ 1. การให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์โบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรม และประเพณี 2. การจัดการทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน 3. การคงไว้ซึ่งวิถีชีวิตของท้องถิ่นในแง่ของสังคมและวัฒนธรรม 4. การให้ความรู้แก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย 5. การอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม 6. การสร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว 7. การคำนึงถึงขีดความสามารถรองรับของพื้นที่และความสะอาดของพื้นที่ ซึ่งจังหวัดเชียงรายได้นำองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยไปเผยแพร่เพื่อเป็นประโยชน์ในการพัฒนากระบวนการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ในจังหวัดเชียงรายควรส่งเสริมชักจูงให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงรายเพื่อให้ได้มาซึ่งรายได้เพิ่มพูนเศรษฐกิจส่วนรวม

1.2 หน่วยงานภาครัฐขยายแหล่งท่องเที่ยวให้กระจายไปในท้องถิ่นเพื่อเป็นการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวให้ถึงประชาชนในชุมชน

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

2.1 จากการศึกษาพบว่าควรพัฒนาการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเชียงรายอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

2.2 จากการศึกษาพบว่าแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงรายที่มีประวัติความเป็นมายาวนาน มีจุดเด่นมากมาย ชุมชนควรจัดทำประชาสัมพันธ์ การท่องเที่ยวและกิจกรรมต่าง ๆ ให้มากขึ้น โดยประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น สื่อโทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อออนไลน์ เป็นต้น เพื่อช่วยให้นักท่องเที่ยวได้รู้จักแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงรายเพิ่มมากขึ้น

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรศึกษาเปรียบเทียบทุนทางสังคมที่มีบทบาทต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในพื้นที่อื่นๆ เพื่อจะได้นำผลการศึกษามาประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อไป

3.2 ควรศึกษาทุนทางสังคมที่เจาะลึกในแต่ละด้านของแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงรายเพื่อที่จะได้ทราบผลการศึกษาและนำไปพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

References

- Bancha Nakthong, et al. (2007) Project on the potential of tourism in arts and culture in the southeastern part of Thailand. *Research report*. Bangkok : Office of the Research Fund.
- Kanchana Sanglimsuwan and Saranya Sanglimsuwan. (2012). Sustainable cultural heritage tourism. *Executive Journal*. Volume 32, Issue 4 (October-December): 139-146.
- Kerdchai Chuannueng, (2015). “Chiang Rai Remembrance: Foundations for a Sustainable Tourism Future”, *Journal of Administrative Development*, Vol. 5, No. 5 (January-April) : 103-109.
- Kritsada Phinsri, et al. (2007). Potential of Lan Xang cultural archaeological sites in the South Isan for cultural tourism. *Research report*. Surin Rajabhat University.
- Mingsan Kaosai and colleagues. (2006). The Development of Sustainable Integrated Gold Tourism in the Mekong River Basin 2. *Research Report*. Chiang Mai : Social Research Institute. Chiang Mai University
- Phra Brahmakunaphorn, (P.A. Payutto). (2003). *Dictionary of Buddhist Studies. Dharma edition*, printing 12th. Bangkok : Mahachulalongkornrajavidyalaya Printing Press.
- Pongphon Thawanhataikul and team. (2007). Guidelines for the development of agricultural tourism potential. in the southern northeastern provinces. *Research report*. Bangkok : Office of the Research Fund.
- Surasak Silawanna, (2012). Tourism and the spread of Buddhism, the role of temples in Bangkok, a case study. Wat Bowonniwet Vihara and Wat Benchamabophit Dusitwanaram, *Executive Journal*, Vol. 32 No. 4 (October-December): 146-166.
- Tourism and Sports. (2015). **Chiang Rai Tourism**. Chiang Rai : Journalism.
- Tourism Authority of Thailand. (2000). *Understanding the area, understanding tourism - Chiang Rai*. Bangkok : Tourism Authority of Thailand.

การศึกษาคุณลักษณะความเป็นไทยที่สังคมคาดหวังสำหรับนิสิตนักศึกษา
สถาบันอุดมศึกษาไทย

A STUDY OF THAINESS CHARACTERISTICS AMONG SOCIETY EXPECTATIONS FOR STUDENT OF
THAI HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

พันธุ์พนิต ช้างจันทร์¹, จตุพล ยงสร และ จักรกฤษณ์ โปณะทอง
Punpanit Changjun¹, Chatupol Yongsorn, and Chakrit Ponathong
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
Faculty of Education, Srinakharinwirot University
E-Mail: punpanit.changjun@gs.swu.ac.th¹

Received 14 September 2021; Revised 20 November 2021; Accepted 2 March 2022.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาคุณลักษณะความเป็นไทยที่สังคมคาดหวังสำหรับนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาไทย 2) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณลักษณะความเป็นไทยที่สังคมคาดหวังสำหรับนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาไทย และ 3) ศึกษาการบริหารจัดการคุณลักษณะความเป็นไทยของนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย เก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้สอนและผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษา 3 แห่ง ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ รวมถึงผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกที่มีประสบการณ์การทำงานและความเชี่ยวชาญด้านศิลปวัฒนธรรมและความเป็นไทย รวมทั้งสิ้น 15 คน ได้มาโดยวิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาจากแบบสัมภาษณ์

ผลการวิจัยพบว่า 1) คุณลักษณะความเป็นไทยที่สังคมคาดหวังสำหรับนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาไทยประกอบไปด้วยคุณลักษณะ 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านการปฏิบัติ และด้านจิตสำนึก 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณลักษณะความเป็นไทยที่สังคมคาดหวังสำหรับนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาไทยมี 3 ปัจจัยหลัก คือ ความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัว ความนิยมวัฒนธรรมต่างชาติ และความเจริญของเทคโนโลยี และ 3) การบริหารจัดการคุณลักษณะความเป็นไทยของนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยของแต่ละสถาบันอุดมศึกษายังคงมีอยู่ เพียงแต่แต่ละแห่งจะมีมากน้อยเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับจุดเด่นอันเป็นอัตลักษณ์ของสถาบัน รวมไปถึงการเล็งเห็นถึงคุณค่าและความสำคัญของผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษา

คำสำคัญ: คุณลักษณะ ความเป็นไทย นิสิตนักศึกษา สังคมคาดหวัง

Abstract

This research is a qualitative research. The objectives of this research were 1) to study Thainess characteristics among society expectations for students of Thai higher education institutions, 2) to study factors that have an effect on Thainess characteristics among society expectations for students of Thai higher education institutions, and 3) to study management

about students' Thainess characteristics in Thai higher education institutions. The data were collected by using in-depth interview 15 persons from lecturers and administrators of Chulalongkorn University, Kasetsart University and Srinakharinwirot University, including Thai arts and culture experts. By purposive sampling and analyzed by using analysis content.

The research results were found that: 1) Thainess characteristics among society expectations for students of Thai higher education institutions consisted of 3 aspects: conception, conducts and conscious 2) Thainess characteristics among society expectations for students of Thai higher education institutions were effected from 3 factors: strength of family institution, intercultural popularity and evolution of technologies and 3) Management about students' Thainess characteristics in each Thai higher education institution still appear, but depends on institution identity and appreciation of administrators.

Keywords: characteristic, Thainess, student, society expectations

บทนำ

ความเป็นไทย ถือเป็นสิ่งสำคัญที่คนไทยทุกคนต้องหวงแหนและรักษาไว้ ดังที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช (Paraminthra Maha Bhumibol Adulyadej, Phrabat Somdet Phra, 1994) ได้ทรงพระราชทานพระบรมราโชวาทแก่สมาคมนักศึกษาไทยในประเทศญี่ปุ่นเมื่อปีพุทธศักราช 2537 ความว่า “ความเป็นไทยนั้นเป็นสมบัติอย่างหนึ่งที่มีค่าประดับโลกอยู่ ไม่ควรที่ใครจะละเลยทำลายเสีย เพราะจะทำให้สูญเสียสมบัติมีค่าขึ้นไป คนที่จะรักษาความเป็นไทยได้มั่นคงที่สุด และเหมาะสมที่สุดไม่มีใครอื่นนอกจากคนไทย เพราะฉะนั้นไม่ว่าจะอยู่ ณ แห่งไหนใด คนไทยมีหน้าที่ต้องรักษาความเป็นไทยเสมอ ทั้งทางวัตถุ ทางจริยธรรม และปัญญา”

ทว่า เมื่อสังคมไทยก้าวเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ที่เป็นยุคแห่งข้อมูลข่าวสาร ระบบข่าวสารและการติดต่อที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว ความเจริญทางเทคโนโลยีนี้ได้ส่งผลให้ผู้เรียนที่เกิดในช่วงหลังปี ค.ศ. 2000 เริ่มมีวิถีชีวิตรูปแบบของการดำเนินชีวิต การติดต่อและการสื่อสารกับบุคคลรอบข้างที่แตกต่างจากคนรุ่นก่อน เนื่องจากเยาวชนรุ่นใหม่ได้รับประสบการณ์จากเทคโนโลยีที่หลากหลายมากจากสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ได้เข้ามาสู่ชีวิตของผู้เรียนตั้งแต่ช่วงวัยเด็ก จึงเป็นผลให้สื่อและอุปกรณ์เหล่านี้มีอิทธิพลต่อลักษณะการมีปฏิสัมพันธ์ของคนรุ่นใหม่กับสิ่งแวดล้อมรอบตัวเยาวชนเหล่านี้ เมื่อพวกเขาเข้าสู่ระบบการศึกษาจึงมีความรู้ความเข้าใจเรื่องข้อมูลดิจิทัล สามารถที่จะติดต่อสื่อสารผ่านระบบเครือข่ายสังคมได้อย่างกว้างขวางตั้งแต่ระดับบุคคลในสังคมเดียวกันไปจนถึงระดับนานาชาติ (Boyd, C. M., & Ellison, N. B., 2008) ในขณะที่สังคมไทยปัจจุบันมีความเจริญก้าวหน้าก้าวไกลด้วยสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยเอื้อต่อผู้เรียนยุคใหม่ในการเฝ้าหาความรู้ข้ามประเทศ แต่ทางตรงกันข้าม คุณค่าในความเป็นพลเมืองและชนชาติในประเทศกลับเสื่อมถอยลงอย่างน่าใจหาย ก่อเกิดเป็นวิกฤตการณ์การขาดจิตสำนึกในความเป็นไทยของพลเมืองซึ่งนับเป็นภัยคุกคามต่อสังคมไทยทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และความเป็นอยู่ในผู้คนในสังคม ซึ่งนับวันจะยิ่งทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ในระบบการศึกษาระดับอุดมศึกษา แม้จะมีนโยบายหรือมาตรการต่าง ๆ ที่สนับสนุนและส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษามีบทบาทในการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมและความเป็นไทยโดยนับเป็นพันธกิจหนึ่งที่สำคัญ แต่ภาพสะท้อนสังคมจะเห็นได้ว่า การพัฒนานิสิตนักศึกษาในด้านดังกล่าวยังไม่ได้ประสิทธิผลเท่าที่ควร โดยสภาพปัญหาการขาดคุณลักษณะความเป็นไทยในนิสิตนักศึกษา ซึ่งถือเป็นกลุ่มประชากรที่เป็นกำลังสำคัญในอนาคตของชาตินั้นมีมาอย่างต่อเนื่องและนับวันจะยิ่งเป็นปัญหาที่ลุกลาม ดังหลักฐานที่ปรากฏในการศึกษา

เกี่ยวกับความเป็นไทยของหน่วยงาน และนักวิชาการต่าง ๆ อาทิ ข้อมูลของ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (Office of the Education Council: ONEC., 2009) ที่ได้ทำการสำรวจความรู้สึกรู้จักเด็กไทยเกี่ยวกับคุณลักษณะพึงประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในมาตรฐานการศึกษาชาติ พบว่า เด็กไทยมีความรู้สึกรู้จักในความเป็นไทยต่ำที่สุด โดยมีเด็กไทยเพียงจำนวนร้อยละ 38 เท่านั้นที่รู้สึกภูมิใจในความเป็นไทย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสถาบันรามจิตติ (Ramajitti Institute, 2005) ที่ทำการสำรวจวัฒนธรรมการใช้ชีวิตของเยาวชนในเรื่องชีวิตกับความเป็นไทย และพบว่าทัศนคติและพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนเกี่ยวกับการใช้ชีวิตตามวิถีไทยเป็นไปในทิศทางที่แย่ลง อาทิ การใช้ภาษาไทย มารยาทไทย ทัศนคติต่อค่านิยมไทย มุมมองเอกลักษณ์ไทยและสังคมไทย เปรียบเทียบเคียงกับแนวคิดของ สมพงษ์ จิตระดับ (Chitradub, S. 2008) ในสรุปการบรรยายเรื่อง “วิกฤตเยาวชนไทยในยุคปัจจุบัน” ที่ชี้ให้เห็นว่า สถานการณ์เด็กและเยาวชนไทยจะแย่ลงเรื่อย ๆ ในอีก 10-15 ปีข้างหน้า ปัญหาจะหนักหน่วงขึ้นจนถึงขั้นวิกฤต เนื่องจากการศึกษาพบว่าเด็กในยุคปัจจุบันจำนวนร้อยละ 90 มีคุณลักษณะหรืออุปนิสัย ก้าวร้าว หมกมุ่นเรื่องเพศ ติดเกม มีคุณภาพ คุณธรรม จริยธรรมลดลง และเด็กไทยจะเป็นเด็กที่มีวัฒนธรรมหลากหลาย โดยเฉพาะวัฒนธรรมเลียนแบบนักร้อง ดาราเกาหลี และดารา นักร้องญี่ปุ่น ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการกลืนความเป็นไทย วัฒนธรรมดี ๆ ของไทยให้ลดน้อยลงเหลือประมาณร้อยละ 30 เท่านั้น นั่นจึงอาจหมายความว่าในอนาคตเด็กไทยอาจจะเหลือเพียงรู้จักการไหว้ พูดภาษาไทย หรือแค่ใช้เงินสกุลบาทไทยเท่านั้น เปรียบเทียบเคียงกับแนวคิดของ ผดุง จิตเจื้อจอน (Jitjuejoon, P. 2019) ที่ได้แสดงความคิดเห็นผ่านคอลัมน์ออนไลน์ของสำนักพิมพ์ มติชน หัวข้อ “สถานการณ์ปัจจุบันของเด็กและเยาวชนไทยน่าวิตกในอนาคตน่าเป็นห่วงยิ่ง” โดยนำเสนอข้อมูลให้เห็นภาพเยาวชนไทยในสังคมปัจจุบันว่ามีเยาวชนจำนวนไม่น้อยที่มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร และมั่วสุมกับเพื่อนฝูงชักชวนกันไปในทางที่ผิดเป็นอบายมุข อีกทั้งยังชูประเด็นการยื่นมือเข้าช่วยเหลือจากสถาบันการศึกษาที่มีครูบาอาจารย์ ซึ่งถือเป็นพ่อแม่ผู้ปกครองคนที่สองของเยาวชน ที่จะสามารถช่วยอบรมและขัดเกลาให้เด็กในวันนี้ประพฤติ ดำรงตนอยู่ในระเบียบวินัยตามวิถีไทยเพื่อเติบโตไปเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในวันหน้าได้

จากการศึกษาความเป็นมาและสภาพปัญหาความเป็นไทยของนิสิตนักศึกษาในสังคมไทยปัจจุบันดังที่กล่าวไปทั้งหมดข้างต้น ผู้วิจัยเล็งเห็นถึงความสำคัญในการแก้ปัญหาดังกล่าว จึงสนใจศึกษาคุณลักษณะความเป็นไทยที่สังคมคาดหวังสำหรับนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาไทย เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากผลวิจัยไปพัฒนาเป็นแนวทางการเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นไทยที่สังคมคาดหวังสำหรับนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาไทย อันจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่เยาวชนทั้งในระดับสังคมและประเทศชาติ อีกทั้งเพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลสำหรับสถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่งที่สามารถนำไปปรับใช้การบริหารงานด้านพัฒนานิสิตนักศึกษาที่มุ่งเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นไทยตามความโดดเด่นและเชี่ยวชาญอันเป็นอัตลักษณ์ของสถาบันได้อย่างเหมาะสม พร้อมที่จะผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพทางวิชาการควบคู่ไปกับการมีคุณลักษณะความเป็นไทยที่สังคมคาดหวัง มีความเป็นไทยกระแสนิยมปัจจุบันที่ไม่หลงลืมรากเหง้าความเป็นไทยกระแสหลักในอดีต และพร้อมที่จะอนุรักษ์ สืบสาน และส่งต่อความเป็นไทยให้ยังคงดำรงอยู่ได้ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของกระแสสังคม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะความเป็นไทยที่สังคมคาดหวังสำหรับนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาไทย
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณลักษณะความเป็นไทยที่สังคมคาดหวังสำหรับนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาไทย
3. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการคุณลักษณะความเป็นไทยของนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย

การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาคุณลักษณะความเป็นไทยที่สังคมคาดหวังสำหรับนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาไทย ผู้วิจัยได้ศึกษาโดยสังเคราะห์คุณลักษณะของความเป็นไทยที่ปรากฏในเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ในรอบ 30 ปีที่ผ่านมา ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้ที่มีประสบการณ์ทำงานที่เกี่ยวข้องกับงานด้านกิจการนิสิตนักศึกษา และ/หรือ งานด้านศิลปวัฒนธรรมและความเป็นไทยทั้งในและนอกสถาบันอุดมศึกษา เพื่อให้ทราบถึงคุณลักษณะความเป็นไทยในสังคมปัจจุบันที่สังคมคาดหวังให้นิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยที่พึงมีและพึงเป็น โดยใช้ทฤษฎีการเสริมสร้างนิสิตโดยใช้หลักการพัฒนาจิตพิสัยของบลูม มาร์ดิส และแฮสติ้งส์ (Bloom, B. S., Madaus, G. F., & Hastings, J. T., 1981) เป็นฐานแนวคิดในการศึกษา ได้แก่ ด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) ด้าน จิตพิสัย (Affective Domain) และด้านทักษะพิสัย (Psychomotor Domain)

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

อาจารย์ผู้สอน ผู้บริหาร และผู้ทรงคุณวุฒิ หรือผู้ที่มีประสบการณ์การทำงานที่เกี่ยวข้องกับขอบเขตของงานวิจัย โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 15 คน ซึ่งกำหนดคุณสมบัติในการเลือกกลุ่มตัวอย่างตามความเหมาะสม จากเกณฑ์คุณสมบัติที่ผู้วิจัยกำหนดไว้

2. เครื่องมือที่ใช้วิจัย

เครื่องมือที่ใช้วิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ มีลักษณะเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ลักษณะของแบบสัมภาษณ์เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist)

ตอนที่ 2 คำถามสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลคุณลักษณะความเป็นไทยที่สังคมคาดหวังสำหรับนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาไทยในปัจจุบัน จำนวน 12 ข้อ สำหรับผู้สอน และจำนวน 11 ข้อ สำหรับผู้บริหารและผู้ทรงคุณวุฒิ โดยเป็นข้อคำถามสัมภาษณ์ใน 3 ด้าน คือ 1) ความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของคุณลักษณะความเป็นไทยที่สังคมคาดหวังสำหรับนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาไทยในปัจจุบัน 2) ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการณ์คุณลักษณะความเป็นไทยของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาไทยในปัจจุบัน และ 3) ความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการคุณลักษณะความเป็นไทยของนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยในปัจจุบัน ลักษณะของแบบสัมภาษณ์เป็นการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview)

ตอนที่ 3 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ ลักษณะของแบบสัมภาษณ์เป็นคำถามปลายเปิด (Open-ended)

3. การหาคุณภาพเครื่องมือ

ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาและความชัดเจนของภาษาที่ใช้ในข้อคำถามผ่านผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน จากนั้นนำคะแนนไปคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of item objective congruence: IOC) ระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ โดยข้อคำถามทั้งหมดได้ค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ที่ 0.80-1.00

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่สร้างขึ้นและผ่านการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือแล้วไปเก็บข้อมูล โดยดำเนินการติดต่อนัดหมายกับผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อขอสัมภาษณ์เกี่ยวกับคุณลักษณะความเป็นไทยที่สังคมคาดหวังสำหรับนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาไทย จำนวน 15 คน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยมีวิธีการดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยถอดเนื้อหาคำสัมภาษณ์จากวิดีโอที่บันทึกผ่านโปรแกรมซูม จากนั้นตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล และนำเสนอผลที่ได้เป็นแบบบรรยาย โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

1. คุณลักษณะความเป็นไทยที่สังคมคาดหวังสำหรับนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาไทยในปัจจุบัน

การศึกษาคุณลักษณะความเป็นไทยที่สังคมคาดหวังสำหรับนิสิตนักศึกษา หมายถึง ลักษณะร่วมของคนในสังคม ทั้งทางด้านจิตใจและการปฏิบัติอันเป็นอัตลักษณ์เฉพาะของพลเมืองในสังคมไทยที่มีการสั่งสมมาอย่างยาวนาน เป็นที่ยอมรับร่วมกันว่าดีงาม และเหมาะสมกับวิถีชีวิตของคนในสังคมในช่วงเวลานั้น โดยนิสิตนักศึกษาผู้ซึ่งถือว่าเป็นพลเมืองและเยาวชนของชาติพึงแสดงออกอย่างเป็นที่ประจักษ์ รวมถึงมีการสืบทอดและส่งต่ออย่างภาคภูมิใจ โดยคุณลักษณะความเป็นไทยที่สังคมคาดหวังสำหรับนิสิตนักศึกษา ประกอบไปด้วยคุณลักษณะ 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านการปฏิบัติ และด้านจิตสำนึก

ด้านความรู้ความเข้าใจ ในภาพรวม ผู้ให้ข้อมูลเห็นว่าการมีรากฐานความรู้ความเข้าใจในความเป็นไทยที่ดีจะนำไปสู่ ด้านการปฏิบัติ และด้านจิตสำนึกได้เป็นอย่างดีถูกต้องและเหมาะสมกับบริบท การมีความรู้ความเข้าใจเป็นเหมือนกับบ่อเกิดแห่งปัญญาในซึมซับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมความเป็นไทยที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา โดยผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่คาดหวังว่านิสิตนักศึกษาจะซาบซึ้งและเห็นคุณค่าจากสิ่งที่บรรพบุรุษส่งต่อ แต่ก็ไม่ได้บังคับว่าจะต้องรับมาและส่งต่อไปยังรุ่นลูกหลานตามขนบเดิมที่ได้รับมา เพราะด้วยยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป จึงคาดหวังแค่เพียงให้นิสิตนักศึกษา “รู้รากเหง้าความเป็นมา” โดยมีกระบวนการคิดแบบไทยสมัยใหม่ที่สามารถเชื่อมโยงวัฒนธรรมในอดีตมาโยงปัจจุบันโดยเลือกปรับใช้องค์ความรู้ที่มีอยู่ได้อย่างเหมาะสม ซึ่งความรู้ความเข้าใจเหล่านี้ต้องได้รับการสั่งสอนบ่มเพาะตั้งแต่เด็กโดยผู้ให้ข้อมูลต่างให้น้ำหนักว่าความรู้ความเข้าใจในเรื่องความเป็นไทยจะต้องเริ่มเรียนรู้และเข้าใจมาจากการอบรมบ่มเพาะของสถาบันครอบครัวและสถาบันการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ถัดมา ด้านการปฏิบัติ ผู้ให้ข้อมูลทุกคนต่างเห็นว่าเป็นด้านที่สะท้อนถึงคุณลักษณะความเป็นไทยออกมาได้เด่นชัดที่สุด โดยแต่ละท่านก็มีสิ่งที่คาดหวังให้นิสิตนักศึกษาพึงปฏิบัติแสดงออกถึงคุณลักษณะความเป็นไทยที่แตกต่างกันออกไปตามความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน และประสบการณ์ส่วนบุคคล แต่สิ่งร่วมกันที่ถือเป็นคุณลักษณะความเป็นไทยที่คาดหวังให้นิสิตนักศึกษาพึงมีก็คือ เรื่อง “รู้กาลเทศะ” ซึ่งจะนำไปสู่การมีกิริยามารยาท การใช้ภาษา หรือการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมทั้งกับบุคคล เวลา และสถานที่ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

สุดท้าย ด้านจิตสำนึก ถือเป็นแก่นสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงการมีคุณลักษณะความเป็นไทย ซึ่งคุณลักษณะความเป็นไทยทางด้านจิตสำนึกที่ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่คาดหวังให้นิสิตนักศึกษาในยุคปัจจุบันที่พึงมีคือเรื่อง “รู้คุณค่าและภาคภูมิใจ” ในทุกอย่างที่เป็นตัวเอง อาทิ เชื้อชาติ ถิ่นกำเนิด ถึงแม้จะเป็นสิ่งนามธรรมที่จับต้องได้ยาก แต่ก็สามารถพิจารณาคุณลักษณะความเป็นไทยในด้านความรู้ความเข้าใจและการปฏิบัติประกอบได้ อันจะเป็นกระจุกช่วยสะท้อนคุณลักษณะความเป็นไทยในด้านจิตสำนึกให้เด่นชัดยิ่งขึ้นได้ นอกจากนี้ประเด็นความภูมิใจและยอมรับความเป็นไทยในวิถีชีวิตแล้ว อีกหนึ่งเรื่องที่คุณให้ข้อมูลบางส่วนคาดหวังให้นิสิตนักศึกษาในยุคปัจจุบันที่พึงมีคือเรื่อง “การเคารพรักษาสถาบันหลักของชาติ” ที่นับวันจะเริ่มถูกละทิ้งความสำคัญลงไป ทั้ง ๆ ที่ถือว่าเป็นจุดศูนย์กลางที่หลอมรวมความเป็นไทยเอาไว้

2. ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อคุณลักษณะความเป็นไทยของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาไทยในปัจจุบัน

สำหรับปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อคุณลักษณะความเป็นไทยของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาไทยในปัจจุบัน ผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดต่างเห็นว่า นิสิตนักศึกษาในยุคปัจจุบันยังคงมีคุณลักษณะความเป็นไทยอยู่ เพียงแต่รูปแบบการแสดงออกอาจถูกปรับหรือเปลี่ยนไปตามยุคสมัย ช่วงวัย เพื่อให้เข้ากับวิถีชีวิตของคนในสังคมปัจจุบัน เมื่อผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกของผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด 15 คน อันประกอบด้วย ผู้สอนในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับความเป็นไทย ผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาทางด้านศิลปวัฒนธรรมและความเป็นไทย และ/หรือ กิจการนิสิตนักศึกษา รวมถึงผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกที่สถาบันอุดมศึกษาที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับด้านศิลปวัฒนธรรมและความเป็นไทยนั้น พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อสภาพการณ์ในการแสดงออกคุณลักษณะความเป็นไทยของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาไทยในปัจจุบันมีด้วยกัน 3 ปัจจัยหลัก คือ ความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัว ความนิยมวัฒนธรรมต่างชาติ และความเจริญของเทคโนโลยี

ปัจจัยแรก เรื่องความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัว ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ต่างเห็นตรงกันว่า นิสิตนักศึกษาในสังคมปัจจุบันนี้จะมีคุณลักษณะความเป็นไทยมากหรือน้อยก็ขึ้นอยู่กับกรอบมโนทัศน์ของแต่ละครอบครัว ที่จะทำให้นิสิตนักศึกษาเกิดความตระหนักรู้สิ่งดีงามที่พึงปฏิบัติ โดยคนไทยแต่ก่อนจะถูกเลี้ยงดูและปลูกฝังสิ่งเหล่านี้จากปู่ย่าตายายตั้งแต่ก่อนเข้าโรงเรียนเสียด้วยซ้ำ แต่เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไประบบครอบครัวใหญ่ที่อาศัยในบ้านหลังคาเดียวกันก็ได้เปลี่ยนไปตามค่านิยมของสังคมด้วย กล่าวคือ คนในยุคปัจจุบันมักนิยมอยู่เป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น หรือพักอาศัยเป็นคอนโดมิเนียมหรือห้องพักมากขึ้น จึงทำให้บ้านไม่เหมือนบ้าน และก่อให้เกิดปัญหาช่องว่างการถ่ายทอดวัฒนธรรมระหว่างรุ่นปู่ย่าตายายไปสู่รุ่นหลาน แต่ทั้งนี้ ข้อมูลนี้เป็นเพียงข้อสังเกตจากประสบการณ์ส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูลบางท่านที่คาดการณ์จากสภาพสังคมปัจจุบันที่เป็นสังคมแห่งการแข่งขัน รีบร้อน และวิถีการใช้ชีวิตที่เน้นความสะดวกสบายมากกว่าความถูกผิดเท่านั้น หากรุ่นระหว่างกลางทางวัฒนธรรม ซึ่งก็คือรุ่นพ่อแม่สามารถอบรมเลี้ยงดูสิ่งที่ดีตนรับมาจากรุ่นปู่ย่าตายายได้อย่างเข้มแข็งและในขณะเดียวกันก็อ่อนอ่อนปรับให้เข้ากับยุคสมัย ก็ถือได้ว่าสามารถสืบทอดและส่งต่อคุณลักษณะความเป็นไทยสู่รุ่นต่อไปได้

ปัจจัยต่อมา เป็นปัจจัยเรื่องความนิยมวัฒนธรรมต่างชาติ กระแสวัฒนธรรมจากต่างชาติทั้งทางฝั่งตะวันตกและตะวันออกล้วนแต่มีอิทธิพลต่อความคิด ความสนใจ และการปฏิบัติต่อนิสิตนักศึกษาในยุคปัจจุบัน ส่วนใหญ่จะเป็นอิทธิพลที่มาจากศิลปินดารามาจากทั้งซีรีส์ เพลง รายการ ด้วยเป็นความแปลกใหม่ ตื่นตาตื่นใจ และดูเป็นสิ่งที่ทำให้ดูทันสมัยและเป็นที่ยอมรับในวงกว้างจากสังคมที่อาศัยอยู่ ซึ่งในประเทศก็เริ่มมีแนวคิดนี้มาตั้งแต่ในอดีตแล้ว จึงไม่แปลกนักหากในยุคปัจจุบันจะมีกลุ่มวัยรุ่น ซึ่งก็คือนิสิตนักศึกษาชื่นชอบและติดตามศิลปินดาราชื่อดังต่างชาติที่มากขึ้นในช่วงหลายปีที่ผ่านมา จนทำให้เกิดการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรม โดยผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นร่วมกันว่า แม้ว่าการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมจะมีข้อดี คือทำให้สังคมไม่หยุดนิ่งและก้าวทันโลก แต่ในทางกลับกันก็มีข้อเสีย เพราะหากในสังคมไม่มีรากเหง้าวัฒนธรรมไทยที่แข็งแรงพอ วัฒนธรรมต่างชาติก็อาจจะกลืนกินวัฒนธรรมไทยไปจนสูญสิ้นความเป็นไทยในอนาคตข้างหน้าได้

ปัจจัยสุดท้าย ปัจจัยด้านความเจริญของเทคโนโลยี ผู้ให้ข้อมูลต่างเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า เราทุกคนกำลังอยู่ในยุคสังคมที่อยากได้อะไร อยากทำอะไร ก็ทำได้ง่ายดายเพียงแค่ใช้ปลายนิ้วกดหน้าจอโทรศัพท์มือถือผ่านแอปพลิเคชันที่ช่วยอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในแต่ละด้านตามที่ต้องการ ถ้าลองนึกในประเด็นของการติดต่อสื่อสารถือได้ว่าเทคโนโลยีเข้ามามีส่วนช่วยเป็นอย่างมากในการเพิ่มช่องทางการติดต่อ ไม่ว่าจะเป็นอีเมล โทรศัพท์ สนทนาผ่านแอปไลน์ หรือจะเป็นสื่อการเรียนการสอนออนไลน์ที่เห็นทั้งหน้าและเสียงอย่างโปรแกรมซูม แต่ละช่องทางผู้ส่งสารและผู้รับสารสามารถติดต่อสื่อสารกันได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งต่างจากการ

การบริหารนโยบายการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี
EDUCATIONAL POLICY IMPLEMENTATION OF UBON RATCHATHANI PROVINCIAL
ADMINISTRATIVE ORGANIZATION

สุเชาว์ มีหนองหว้า อำนวย บุญรัตน์ไตร ปธาน สุวรรณมงคล และฐิติมา ให้อย่าง
Suchao Meenongwah Amnuay Boonratmaitree Pathan Suwanmongkol and Thitima Holomyong
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์
Rajamangala University of Technology Rattanakosin
E-mail: suchaome@yahoo.com

Received 30 January 2021; Revised 5 May 2022; Accepted 30 May 2022.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์การบริหารนโยบายการศึกษา 2) วิเคราะห์ความสำเร็จการบริหารนโยบายการศึกษา 3) วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคการบริหารนโยบายการศึกษา 4) เสนอแนวทางการแก้ปัญหาและอุปสรรคการบริหารนโยบายการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด ผู้อำนวยการกองแผนและงบประมาณ ผู้อำนวยการกองการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ศึกษาพิเศษ ผู้บริหารโรงเรียนทุกโรงเรียน ประธานคณะกรรมการสถานศึกษา และผู้ปกครองของนักเรียนที่สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 40 คน นำเสนอผลด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. การบริหารนโยบายการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี เป็นไปตาม พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไข พ.ศ.2545 การจัดสรรงบประมาณด้านการศึกษาอยู่ในความสำคัญลำดับที่ 2 รองจากงบประมาณด้านโครงสร้างพื้นฐาน การสื่อสารมีความเหมาะสม แต่ยังมีข้อขัดแย้งในระเบียบปฏิบัติบางอย่าง ผู้บริหารที่รับผิดชอบการจัดการศึกษามี ภาวะผู้นำ แต่ขาดความเข้มแข็งด้านวิชาการ
2. ความสำเร็จในการบริหารนโยบายการศึกษายังไม่ได้มาตรฐานในระดับดีเลิศตามการแถลงนโยบายของฝ่ายบริหาร เพราะผลคะแนนของโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานีต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา (สพม.) ทุกสายวิชา
3. ปัญหาและอุปสรรคของการบริหารนโยบายการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี ได้แก่ ผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนจังหวัดและผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสำคัญกับงานโครงสร้างพื้นฐานมากกว่างานด้านวิชาการ ขาดบุคลากรทางด้านนิเทศการศึกษาทั้งในระดับบริหารนโยบายของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น และในระดับปฏิบัติการในสำนักงานการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมขององค์การบริหารส่วนจังหวัด

คำสำคัญ: นโยบายการศึกษา; การบริหารนโยบายการศึกษา; องค์การบริหารส่วนจังหวัด

Abstract

The research aimed to (1) analyze an educational policy implementation, (2) analyze a success of an educational policy implementation, (3) analyze problems and obstacles of an educational policy implementation and (4) propose the guidelines to solve the problems and

obstacles concerning an educational policy implementation of Ubon Ratchathani Provincial Administrative Organization.

This research was a qualitative research. Data were collected using in-depth interviews. By interviewing the chief of the provincial administrative organization; the director of the Planning and Budget Division, the director of Education, Religious and Culture Division, the educational supervisor, the directors of all schools, and parents of the students of Ubon Ratchathani Provincial Administrative Organization 40 people. Data were analyzed by descriptive interpretation.

The research findings were:

1. The educational policy implementation was in accordance with the 2542 B. E. National Education Act, revised 2545 B.E. The budget allocation for education was ranked second only to the budget for the infrastructure. Communication was suitable. However, problems remained in some regulations. The executives responsible for an educational possessed leadership, but lacked academic strength.

2. An accomplishment in the educational policy implementation did not reach the excellence standard by the chief policy statement. Because the scores of students of the schools affiliated to the Ubon Ratchathani Provincial Administrative Organization secured average scores in all subjects lower than those of the students of the schools under the Secondary Educational Service Area Office.

3. The main problems and obstacles concerning the educational policy implementation were the executives of the provincial administrative organization and the schools gave more priority to infrastructures than to education. Lacked of educational supervisors both in Poly implementation Level of Local Administration Department and operating Level of Education, Religious and Culture Division in Provincial Administrative Organization.

Keyword: Educational Policy; Educational Policy Implementation; Provincial Administrative Organization

บทนำ

ในปัจจุบันการจัดการศึกษานั้นได้เข้ามาเป็นหนึ่งในภารกิจบริการสาธารณะ (public service) ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความสำคัญในการขัดเกลาสมาชิกในสังคมให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามนโยบายที่พึงประสงค์แห่งรัฐ และนำไปสู่การมีส่วนร่วมของประชาชนมากยิ่งขึ้น พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 รวมแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2553 กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) สามารถจัดการศึกษาได้ทุกระดับ ตั้งแต่ปฐมวัยจนถึงอุดมศึกษาได้ (Academic team, Municipal Employees Association of Thailand, 2017) ในส่วนองค์การบริหารส่วนจังหวัด ก็มีอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวข้องด้านการศึกษาตามพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ.2540 แก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่3) พ.ศ. 2546 มาตรา 45(8) หลังจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดรับการถ่ายโอนสถานศึกษาจากกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อจัดการศึกษาในปี พ.ศ.2552 จำนวน 49 แห่งและมีโรงเรียนในความดูแล จำนวน 330 แห่ง

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ได้มีการวิจัยประเมินผลการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ผลจากการศึกษาวิจัยที่สำคัญพอสรุปได้ดังนี้ ด้านคุณภาพผู้เรียน ส่วนใหญ่ ผู้เรียนมีคุณภาพได้มาตรฐานเกือบทุกมาตรฐาน (ร้อยละ 82.0-100.0) ด้านคุณภาพครู ผู้บริหาร และกระบวนการจัดการศึกษา สถานศึกษาส่วนใหญ่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดมีครูที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน (ร้อยละ 73.3-98.8) ส่วนด้านผู้บริหารผู้บริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่ มีคุณภาพได้มาตรฐานทุกมาตรฐาน (ร้อยละ 86.0-100.0) (Education Council Secretariat Ministry of Education, 2011)

ในจังหวัดอุบลราชธานีตั้งแต่เริ่มเปิดรับโอนโรงเรียนมัธยมศึกษามาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด ในปี พ.ศ.2550 จนถึงปัจจุบันมีโรงเรียนมัธยมศึกษาได้โอนมาสังกัด จำนวน 12 โรงเรียน เป็นจังหวัดที่มีประชากรมากเป็นอันดับที่ 2 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รองจากจังหวัดนครราชสีมาเป็นจังหวัดที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดรับโอนสถานศึกษาขนาดใหญ่พิเศษมาอยู่ในสังกัดในปี พ.ศ.2550 และเป็นจังหวัดที่มีประวัติของพัฒนาการของการบริหารจัดการองค์การบริหารส่วนจังหวัดที่โดดเด่นจังหวัดหนึ่งในประเทศไทย เพราะเป็นองค์การบริหารส่วนจังหวัดแห่งแรกที่ริเริ่มโครงการหน่วยกู้ชีพเฉลิมราชย์ 60 พรรษ (รลฉุกเฉิน 1669) เพื่อจัดทำภารกิจด้านการสาธารณสุขร่วมกับกระทรวงสาธารณสุขขึ้นในประเทศไทยและขยายไปทุกจังหวัดในเวลาต่อมา และมีสิ่งที่น่าสนใจในการศึกษาเกี่ยวกับการบริหารนโยบายการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดก็คือ นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี ถูกคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ 19/2558 ณ วันที่ 25 มิถุนายน 2558 ระวังการปฏิบัติราชการในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดำรงตำแหน่งอยู่และได้ยื่นใบลาออกต่อผู้ว่าราชการจังหวัดอุบลราชธานี เมื่อวันที่ 28 มกราคม 2562 หลังจากเข้ารับตำแหน่งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานีและได้แถลงนโยบายต่อสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี เมื่อวันที่ 16 ตุลาคม 2555 ต่อมารองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี ที่ปฏิบัติราชการแทนนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี ก็ถูกคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ 35/2560 ณ วันที่ 25 กรกฎาคม 2560 ระวังการปฏิบัติราชการในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดำรงตำแหน่งอยู่นอกจากนั้นปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี ที่เป็นผู้นำของข้าราชการประจำในองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี ได้ยื่นใบลาออกจากราชการก่อนเกษียณอายุในปี พ.ศ.2562 เพียง 3 เดือน ท่ามกลางบริบทต่างๆ ที่ดำรงอยู่ดังกล่าวข้างต้นรวมทั้งการว่างเว้นการเลือกตั้งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกระดับประมาณ 8 ปี เมื่อนับถึงเมื่อมีการกำหนดให้มีการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดพร้อมกันทั่วประเทศในวันที่ 20 ธันวาคม พ.ศ. 2563 ทำให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานีที่มีความโดดเด่นในการบริหารขององค์การบริหารส่วนจังหวัดในระดับเดียวกัน อยู่ในสถานะที่เรียกว่า เป็นการบริหารภาวะวิกฤต (Crisis Management) แต่อย่างไรก็ตามองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานีเป็นองค์การบริหารส่วนจังหวัดที่เสนอโครงการเพื่อพัฒนาการศึกษาโดยตรงที่เกี่ยวกับบุคลากร ครู นักเรียน การจัดการเรียนการสอนการสนับสนุนด้านการจัดการเรียนการสอน ไม่รวมงบประมาณสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการบริหารสถานศึกษาแต่ละแห่ง ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2561 และประจำปีงบประมาณ 2562 มากเป็นอันดับที่ 1 ในบรรดาองค์การบริหารส่วนจังหวัดขนาดใหญ่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนืออีก 3 แห่งคือ องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา และองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น การศึกษาติดตามการบริหารนโยบายการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี ในช่วงเวลาดังกล่าวนี้นจึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจทางวิชาการ เพราะนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานีได้แถลงนโยบายต่อสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานีเมื่อวันที่ 16 ตุลาคม พ.ศ.2555 เกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งได้กำหนดภารกิจหลัก 8 ด้าน ซึ่งได้แก่ ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิต ด้านการพัฒนาการศึกษา ด้านการสาธารณสุข ด้านการจัด

ระเบียนชุมชน สังคมและการรักษาความสงบเรียบร้อย ด้านการวางแผนการส่งเสริมการลงทุน พาณิชยกรรม และการท่องเที่ยว ด้านการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และด้าน ศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเฉพาะนโยบายด้านการพัฒนาการศึกษานั้นองค์การ บริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานีมีนโยบายในการส่งเสริมการจัดการศึกษาโรงเรียนขององค์การบริหารส่วน จังหวัดให้เป็นเลิศในทุกๆ ด้าน (Ubon Ratchathani Provincial Administrative Organization, 2016) ด้วยบริบทดังกล่าวข้างต้นประกอบกับเป็นช่วงเวลาครบรอบ 1 ทศวรรษในการถ่ายโอนสถานศึกษามาสังกัด องค์การบริหารส่วนจังหวัด การศึกษาวิจัยการบริหารนโยบายการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัด อุบลราชธานี จึงเป็นสิ่งที่น่าจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการที่เกี่ยวกับศาสตร์ทางรัฐประศาสนศาสตร์ และเป็น ประโยชน์ต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงเป็นที่มาของการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์การบริหารนโยบายการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี
2. เพื่อวิเคราะห์ความสำเร็จการบริหารนโยบายการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี
3. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคการบริหารนโยบายการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัด อุบลราชธานี
4. เพื่อเสนอแนวทางการแก้ปัญหาและอุปสรรคการบริหารนโยบายการศึกษาขององค์การบริหารส่วน จังหวัดอุบลราชธานี

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตการศึกษา

ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการบริหารนโยบายการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานีที่เน้นการจัดการศึกษาดี ตามนโยบายของนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี ที่แถลงต่อสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานีเมื่อวันที่ 16 ตุลาคม พ.ศ.2555 ที่ระบุ (4) ส่งเสริมการจัดการศึกษาโรงเรียนขององค์การบริหารส่วนจังหวัดให้เป็นเลิศในทุกๆ ด้าน

ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเฉพาะโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 12 แห่ง ในปีงบประมาณ พ.ศ.2561-2562 ซึ่งได้แก่โรงเรียน โรงเรียนพิบูลมังสาหาร โรงเรียนโนนกลางวิทยาคม โรงเรียนนาคำวิทยา โรงเรียนนาสะไมพิทยาคม โรงเรียนหนองบัวฮีวิทยาคม โรงเรียนห้วยข้าพิทยาคม โรงเรียนเหล่างามพิทยาคม โรงเรียนน้ำขุ่นวิทยา โรงเรียนแก้งเหนือพิทยาคม โรงเรียนบัวงามวิทยา โรงเรียนเบ็ญตึ๊ดตูเมน 2 ช่องเม็ก และโรงเรียนไร่ไต้ประชาคม

ขอบเขตด้านระยะเวลา

การวิจัยครั้งนี้ได้ทำการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่เดือนตุลาคม พ.ศ. 2562 ถึงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2564

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative) โดยใช้รูปแบบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จำนวน 40 คน โดยการคัดเลือกแบบเจาะจงได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด ผู้บริหารโรงเรียนทุกโรงเรียน ผู้อำนวยการกองแผนและงบประมาณ ผู้อำนวยการกองการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ศึกษาพิเศษ ประสานคณะกรรมการสถานศึกษา และผู้ปกครองของนักเรียนโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์ ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้เพื่อเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยต่อการบริหารนโยบายการศึกษาและความสำเร็จในการนำนโยบายการจัดการศึกษาไปปฏิบัติ ซึ่งมีทั้งแบบสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการ การเก็บรวบรวมข้อมูล

การสัมภาษณ์ ได้ดำเนินการด้วยวิธีการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ เป็นการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างคำถาม ทำการสัมภาษณ์ตามแนวทางแบบสัมภาษณ์ โดยสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายเพื่อหาคำตอบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย เกี่ยวกับการบริหารนโยบายการศึกษาและความสำเร็จในการนำนโยบายการจัดการศึกษาไปปฏิบัติ

การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) และสังเคราะห์ข้อมูลเป็นความเรียง

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 บริบทการบริหารนโยบาย

การปฏิบัติงานเกี่ยวกับการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดตามนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความเหมาะสม เพราะได้ยึดตาม พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไข พ.ศ.2545 มีการกำกับติดตามนิเทศการจัดการศึกษาอย่างสม่ำเสมอ การประกันคุณภาพภายในและการประกันคุณภาพภายนอก

การจัดสรรงบประมาณด้านการศึกษาของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนจังหวัดที่ผ่านมา ขึ้นกับวิสัยทัศน์ของนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด แต่ไม่ต่ำกว่า 50 ล้านบาททุกปี การบริหารจัดการศึกษาจะให้เป็นไปตามแผนด้านการศึกษาอยู่ในความสำคัญลำดับที่ 2 รองจากงบประมาณด้านโครงสร้างพื้นฐาน

การสื่อสารในการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ในปัจจุบันมีความเหมาะสม แต่ระเบียบคำสั่งบางอย่างยังยากในการปฏิบัติ เช่น การมอบอำนาจการไปราชการของผู้อำนวยการสถานศึกษาหรือข้าราชการครู การจัดซื้อจัดจ้าง เป็นต้น

ผู้ที่มีบทบาทในการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ผู้บริหารมีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการ มีวิสัยทัศน์ในการบริหารการศึกษา มีภาวะผู้นำ เป็นที่ยอมรับของผู้เกี่ยวข้อง และมีความเป็นประชาธิปไตย แต่ขาดความเข้มแข็งด้านวิชาการ

เมื่อประมวลความเห็นทั้งหมดของกลุ่มตัวอย่างสรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นสอดคล้องเหมาะสมไปในทิศทางเดียวกันเกี่ยวกับโครงสร้างของนโยบาย (Policy Structural) ในด้านทรัพยากร (Resource) ที่สนับสนุนนโยบายการศึกษา ในด้านการให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงาน (Disposition) การบริหารนโยบายการศึกษา การสนับสนุนจากการเมือง (Political Support) ที่สนับสนุนการบริหารนโยบายการศึกษารวมทั้งการติดต่อสื่อสาร (Communication) ก็มีความสอดคล้องเหมาะสมไปในทิศทางเดียวกัน แต่ยังมีผู้บริหารโรงเรียนบางท่านที่มองว่าระเบียบและคำสั่งในบางเรื่องยังไม่ชัดเจนและในด้านภาวะผู้นำ (Leadership) ก็มีความเห็นสอดคล้องเหมาะสมไปในทิศทางเดียวกัน แต่ยังมีความเห็นต่างเกี่ยวกับผู้นำยังขาดความเข้มแข็งทางด้านวิชาการ

ตอนที่ 2 ความสำเร็จในการนำนโยบายการจัดการศึกษาไปปฏิบัติ (ประสิทธิผลของการบริหารโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี)

การจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัด มีกระบวนการบริหารและจัดการได้มาตรฐานหรือไม่ นั้น ในทัศนะของศึกษานิเทศก์ได้ให้ความเห็นว่า ได้มาตรฐานบางส่วน ส่วนความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนได้ให้ทัศนะอีกมุมว่า ได้มาตรฐานตามเกณฑ์ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) เพราะองค์การบริหารส่วนจังหวัดได้ให้นโยบายทุกโรงเรียนได้ประเมินโรงเรียนของตนเองทุกภาคเรียนหรือ 3 มาตรฐานคือ มาตรฐานคุณภาพผู้เรียน กระบวนการบริหารการจัดการ และกระบวนการจัดการเรียนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ บุคลากรทุกคนได้จัดทำผลการประเมินตนเอง SAR ((Self-Assessment Report) ทุกภาคเรียน

เมื่อประมวลจากความเห็นทั้งหมดที่เกี่ยวกับความสำเร็จในการนำนโยบายการจัดการศึกษาไปปฏิบัติ (ประสิทธิผลของการบริหารโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี) จากคุณภาพของผู้เรียนได้มาตรฐานในระดับดีเลิศ จากกระบวนการบริหารและจัดการได้มาตรฐานระดับดีเลิศ และจากกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญได้มาตรฐานในระดับดีเลิศ จะพบว่า ความสำเร็จของผู้เรียนยังไม่ได้มาตรฐานในระดับดีเลิศตามที่โรงเรียนได้ประเมินตนเองตามรายงานผลการสังเคราะห์การประเมินตนเองของสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานีประจำปีการศึกษา 2562

ตอนที่ ๓ ความสำเร็จในการนํานโยบายการจัดการศึกษาไปปฏิบัติ (ประสิทธิผลของการบริหารโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี) เจริญประจักษ์

ความสำเร็จในการนํานโยบายการจัดการศึกษาไปปฏิบัติ (ประสิทธิผลของการบริหารโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี) เจริญประจักษ์ มีดังต่อไปนี้

ผลงานตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานมาตรฐานที่ 1 คุณภาพผู้เรียน ผลการทดสอบระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ของโรงเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 3 สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี ปีการศึกษา 2562 ใน 4 รายวิชาคือ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ซึ่งมีค่าเฉลี่ย T ต่ำกว่า 50 อยู่ในระดับพอใช้

ผลงานตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานมาตรฐานที่ 1 คุณภาพผู้เรียน ผลการทดสอบระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) คะแนนมาตรฐาน T-Score ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี ปีการศึกษา 2562 ใน 5 รายวิชาคือ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ สังคมศึกษา คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ซึ่งมีค่าเฉลี่ย T ต่ำกว่า 50 อยู่ในระดับพอใช้

เมื่อเปรียบเทียบผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ปีการศึกษา 2562 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ระหว่างหน่วยงานทางการศึกษาอื่น และหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดอุบลราชธานี กับระดับประเทศใน 4 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ได้แก่ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เมื่อเปรียบเทียบกับผลการทดสอบระหว่างโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา (สพม.) ในจังหวัดอุบลราชธานีแล้ว คะแนนเฉลี่ยของโรงเรียนสังกัดกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (สอ.) ซึ่งก็คือโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี จะต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา (สพม.) ทุกรายวิชา

เปรียบเทียบผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ปีการศึกษา 2562 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำแนกตามระดับหน่วยงาน และหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดอุบลราชธานี กับระดับประเทศใน 5 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ได้แก่ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ สังคมศึกษา คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เมื่อเปรียบเทียบกับผลการทดสอบระหว่างโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา (สพม.) ในจังหวัดอุบลราชธานีแล้ว คะแนนเฉลี่ยของโรงเรียนสังกัดกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (สอ.) ซึ่งก็คือโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี จะต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา (สพม.) ทุกรายวิชา

สรุปความสำเร็จในการนํานโยบายการจัดการศึกษาไปปฏิบัติ (ประสิทธิผลของการบริหารโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี) ซึ่งวิเคราะห์จากตัวแปร 3 ตัว คือ คุณภาพของผู้เรียนได้มาตรฐานในระดับดีเลิศ กระบวนการบริหารและจัดการได้มาตรฐานในระดับดีเลิศ และกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญได้มาตรฐานในระดับดีเลิศ เมื่อมีการวิเคราะห์ในเชิงคุณภาพและการเปรียบเทียบผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ปีการศึกษา 2562 ทั้งระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในเชิงประจักษ์ แล้วจะพบว่า ความสำเร็จในการนํานโยบายการจัดการศึกษาไปปฏิบัติ (ประสิทธิผลของการบริหารโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี) ของตัวแปรทั้ง 3 ตัวนั้น ไม่ได้อยู่ในระดับดีเลิศตามที่ได้ตั้งเป้าหมายไว้ในการแถลงนโยบายขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานีต่อสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งสอดคล้องกับผลสรุปรวมการประเมินตนเองระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานปีการศึกษา 2562 ที่สรุปภาพรวม 3 มาตรฐานไว้ในระดับดี

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยสามารถอภิปรายผลการศึกษาดังนี้

บริบทการบริหารนโยบายซึ่งเกี่ยวข้องกับโครงสร้างของนโยบาย (Policy Structure) นั้น โดยภาพรวมนั้นการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี มีความเหมาะสม เพราะยึดตามนโยบายในระดับกระทรวงทั้งกระทรวงศึกษาธิการและกระทรวงมหาดไทย ที่นำมาใช้ในการบริหารด้านการบริหารทั่วไป ด้านงบประมาณ ด้านบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารงานวิชาการ ซึ่งสอดคล้องกับงานของ Education Council Secretariat Ministry of Education (2007)

ในด้านทรัพยากร (Resources) นั้น องค์การบริหารส่วนจังหวัดได้ให้การสนับสนุนด้านทรัพยากรที่เหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นงบประมาณจากส่วนกลาง และจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดตามแผนการพัฒนา ซึ่งถือว่าเป็นจุดเด่นและปัจจัยสนับสนุนการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดได้อย่างเหมาะสม และเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้นเมื่อเทียบกับงบประมาณในการจัดการศึกษาของหน่วยงานอื่น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Education Council Secretariat Ministry of Education (2011)

ในด้านการสนับสนุนทางการเมือง (Political Support) นั้น ผู้มีบทบาทสำคัญในการผลักดันการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี ไม่ว่าจะเป็นนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด ผู้อำนวยการกองการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และผู้บริหารโรงเรียนได้ให้การสนับสนุนการศึกษาได้อย่างเหมาะสม

การสร้างการให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงาน (Disposition) นั้น มีการสร้างขวัญและกำลังใจแก่บุคลากรขององค์การบริหารส่วนจังหวัด โดยการตั้งงบประมาณรายจ่ายประจำปีเพื่อให้โบนัสเป็นขวัญกำลังใจ มีการส่งเสริมให้ครูมีความก้าวหน้าทางวิชาชีพซึ่งมีปริมาณมากกว่าครูในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ซึ่งจะมีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Education Council Secretariat Ministry of Education (2011) และงานวิจัยของ Samranwong (2013)

การสื่อสาร (Communication) ในการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัด มีความเหมาะสม มีการใช้การสื่อสารหลายช่องทางและทันสมัย เช่น การใช้ระบบกลุ่มไลน์ แต่ระบบการสื่อสารบางอย่างที่ใช้เผยแพร่ข้อมูลในองค์กรอาจจะยังไม่เป็นปัจจุบัน

ในด้านปัจจัยสนับสนุนที่สำคัญต่อการบริหารและพัฒนาการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอีกประการหนึ่งที่มีการวิจัยได้ค้นพบและสอดคล้องกับงานวิจัยอื่นๆ ก็คือ ภาวะผู้นำ (Leadership) และบทบาทของผู้นำทั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดและผู้บริหารสถานศึกษา ปัจจัยเกื้อหนุนของการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี คือ ผู้อำนวยการสำนักงานการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีประสบการณ์ในการจัดการศึกษา มีประสบการณ์และเข้าใจการบริหารนโยบายการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Education Council Secretariat Ministry of Education (2007) ที่กล่าวว่าแนวทางการแก้ปัญหาการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมีบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจด้านวิชาการ

ในด้านความสำเร็จในการนำนโยบายการจัดการศึกษาไปปฏิบัติ (ประสิทธิผลของการบริหารโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี) ที่สามารถประเมินได้ในเชิงประจักษ์ ซึ่งมีอยู่ 3 มาตรฐาน

แต่เมื่อดูประสิทธิผลของการบริหารโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี โดยเปรียบเทียบผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติพื้นฐาน (O-NET) ในปีการศึกษา 2562 ของชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และของชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียนในสังกัดกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (สอ.) ในจังหวัดแล้วจะพบว่าคะแนนเฉลี่ยของโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานีกับโรงเรียนชั้นมัธยมศึกษาในสังกัดเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา (สพม.) ในจังหวัดอุบลราชธานี จะมีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าทุกรายวิชาทั้ง

2 ระดับชั้นของโรงเรียนสังกัดเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา (สพม.) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Education Council Secretariat Ministry of Education (2011) และงานวิจัยของ Phatarachai Phatthanasuwanna. (2010) ที่กล่าวว่า คุณภาพของวิชาการของนักเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดยังไม่เป็นที่น่าพอใจ และมีสถานศึกษาบางแห่งมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำลงหลังจากถ่ายโอนต่างๆ ที่ได้รับงบประมาณมากขึ้น และมีความพร้อมด้านอาคาร สถานที่ วัสดุอุปกรณ์

สภาพปัญหาและอุปสรรคในการบริหารนโยบายขององค์การบริหารส่วนจังหวัด

1) สภาพปัญหาและอุปสรรคด้านกระบวนการบริหาร คือ (1) ผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนจังหวัดและผู้บริหารสถานศึกษา ให้ความสำคัญกับงานโครงสร้างพื้นฐานมากกว่างานวิชาการ และการพัฒนาการศึกษา (2) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นยังขาดประสบการณ์ในการจัดการศึกษา โดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนจังหวัดมีประสบการณ์ในการดูแลการศึกษาตั้งแต่รับโอนสถานศึกษาในปี พ.ศ.2550 ซึ่งมีระยะเวลาเพียง 1 ทศวรรษเท่านั้น เมื่อเทียบกับเทศบาลที่จัดการศึกษาอย่างยาวนาน

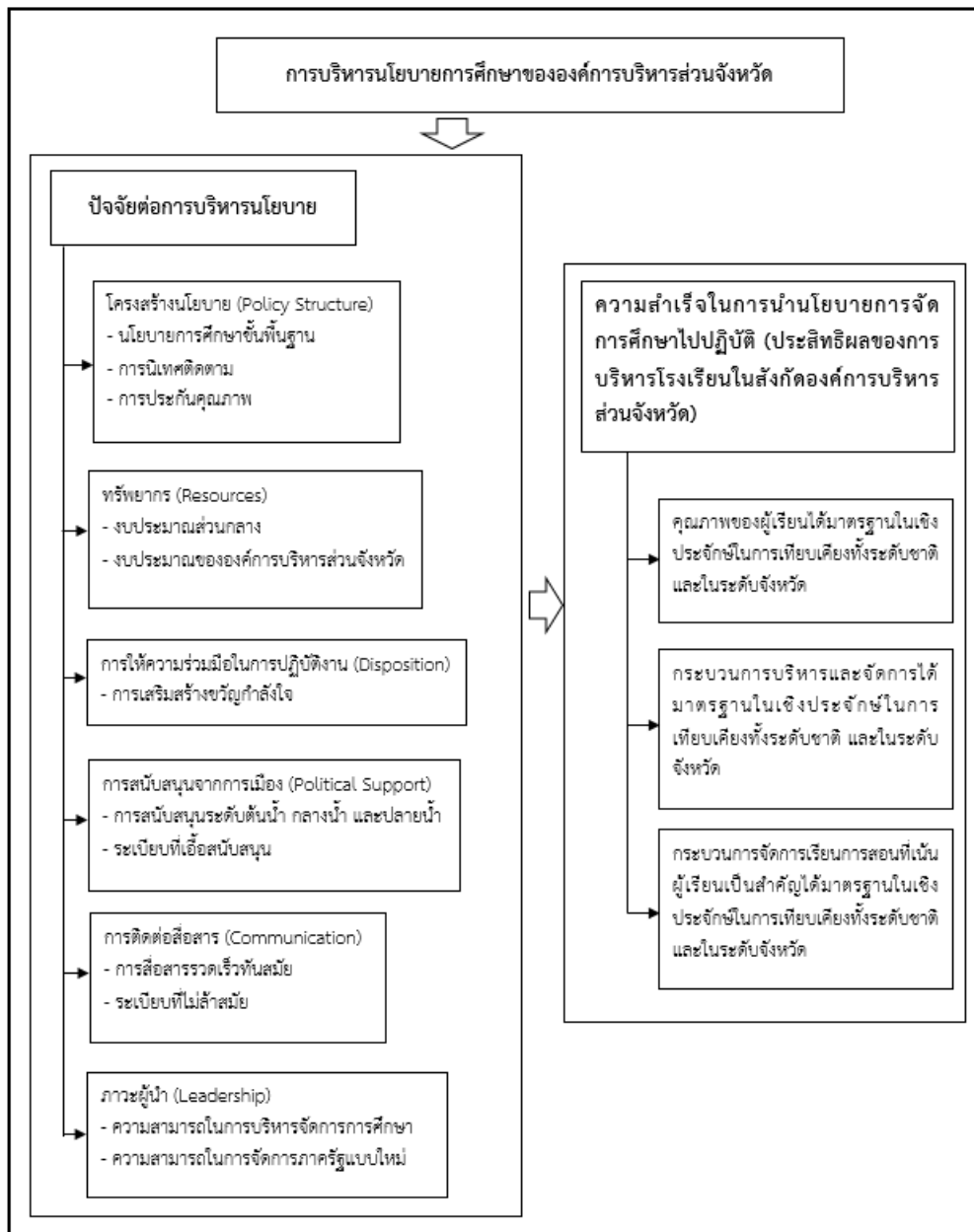
2) สภาพปัญหาและอุปสรรคด้านการสนับสนุน คือ (1). ผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนจังหวัดยังแสดงบทบาทต่อการเอาใจใส่ด้านการศึกษาในระดับน้อย เช่น ควรให้ความสำคัญในการประชุมมอบนโยบายแก่ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้บริหารระดับสูงเกี่ยวกับการศึกษาในองค์การบริหารส่วนจังหวัดอย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งควรกำหนดนโยบายด้านการศึกษาให้เด่นชัด รวมทั้งการสนับสนุนการจัดการศึกษาให้ครบกระบวนการทั้งต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ (2) คณะกรรมการสถานศึกษายังไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในสถานศึกษาเท่าที่ควร เป็นเพียงองค์ประกอบตามระเบียบให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาเท่านั้น ยังไม่มีการระดมสรรพกำลังจากชุมชนในการช่วยเหลือและสนับสนุนการจัดการศึกษาในท้องถิ่นของตนเองได้อย่างเหมาะสม

3) สภาพปัญหาและอุปสรรคด้านการติดตามประเมินผล คือ ขาดบุคลากรทางด้านนิเทศการศึกษา จำนวนศึกษานิเทศก์มีน้อยไม่สอดคล้องกับจำนวนโรงเรียน ไม่มีโครงสร้างและหน่วยงานดูแลด้านการนิเทศการศึกษาในระดับกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น จึงทำให้ขาดการนิเทศช่วยเหลือและติดตามผลการจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ รวมทั้งขาดการสนับสนุนทางวิชาการทางการนิเทศการศึกษาจากกระทรวงศึกษาธิการ รวมทั้งขาดเครือข่ายทางการนิเทศการศึกษาในองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

สรุปองค์ความรู้

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาการบริหารนโยบายการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า องค์ประกอบที่จะทำให้การบริหารนโยบายการศึกษาประสบความสำเร็จนั้น ปัจจัยที่สำคัญในเบื้องต้นคือปัจจัยที่เกี่ยวกับการบริหารนโยบาย ซึ่งประกอบไปด้วยโครงสร้างนโยบาย (Policy Structure) ซึ่งเริ่มต้นจากนโยบายการศึกษาระดับชาติและนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งนำไปสู่การกระจายอำนาจการจัดการศึกษาไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อจัดทำบริการสาธารณะด้านการศึกษาตามภารกิจให้ได้มาตรฐานและเป็นที่ยอมรับของผู้รับบริการสาธารณะด้านการศึกษาซึ่งจะต้องให้ความสำคัญและมีการนิเทศการศึกษาและการจัดทำประกันคุณภาพอย่างจริงจังและเข้มข้นตามเกณฑ์มาตรฐานที่ได้กำหนดไว้ ในด้านทรัพยากร (Resources) จะต้องได้รับการสนับสนุนงบประมาณอย่างเพียงพอจากส่วนกลาง รวมทั้งการสนับสนุนงบประมาณเป็นการหนุนเสริมด้านจัดการศึกษาจากองค์การบริหารส่วนจังหวัด ฝ่ายบริหารขององค์การบริหารส่วนจังหวัดต้องสร้างเสริมขวัญและกำลังใจให้แก่บุคลากรด้านจัดการศึกษาให้ดีกว่าสังกัดเดิมที่เคยอยู่ในกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อให้เกิดการให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงาน (Disposition) ส่วนการสนับสนุนจากการเมือง (Political Support) ต้องมีการสนับสนุนทั้งในระดับต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ การมีระเบียบข้อบังคับที่เอื้อและสนับสนุนต่อการบริหารจัดการศึกษา ต้องมีการติดต่อสื่อสาร (Communication)

ที่รวดเร็วทันสมัย ระเบียบปฏิบัติที่ไม่ล้าสมัย สิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนจังหวัด จะต้องมีความรู้ (Leadership) ทั้งความสามารถในการบริหารจัดการการศึกษาและความสามารถในการจัดการภาครัฐแบบใหม่ จึงนำไปสู่ความสำเร็จในการนำนโยบายการจัดการศึกษาไปปฏิบัติ (ประสิทธิผลของการบริหารโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด) ซึ่งจะทำให้เกิดคุณภาพของผู้เรียน กระบวนการบริหารและจัดการ และกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญที่ได้มาตรฐานในเชิงประจักษ์ สามารถเทียบเคียงได้ทั้งระดับชาติและในระดับจังหวัด ตามที่ได้สังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ดังแผนภาพ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. เนื่องจากการศึกษาเป็นสิ่งที่สำคัญต่อการสร้างคุณภาพของประชากรของประเทศ ผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนจังหวัดและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกประเภท ควรให้ความสำคัญในการจัดการศึกษาเป็นอันดับแรกมากกว่าการให้ความสำคัญต่อโครงสร้างพื้นฐาน

2. ฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในระดับกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ต้องมีนักวิชาการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศการศึกษาที่ชัดเจน เพื่อให้คำแนะนำทางด้านการจัดการศึกษาให้แก่โรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วประเทศ ให้เทียบเท่ากับระบบการนิเทศการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และส่งเสริมการสร้างระบบและเครือข่ายการนิเทศ การกำกับติดตามงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยในอนาคต

1. เนื่องจากการศึกษาวิจัยนี้เป็นการศึกษาในเชิงคุณภาพ โดยวิธีการสัมภาษณ์และการสังเกตซึ่งไม่มีข้อมูลในเชิงปริมาณและสถิติมาสนับสนุนข้อค้นพบ จึงมีข้อเสนอว่า ถ้าจะมีการศึกษาเกี่ยวกับประเด็นการศึกษานี้หรือลักษณะใกล้เคียงควรจะทำการศึกษาในเชิงปริมาณ เพื่อสนับสนุนการวิจัยในอีกด้านหนึ่ง

2. ควรศึกษาวิจัยการจัดการศึกษาและการบริหารนโยบายการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดที่ประสบความสำเร็จ เพื่อค้นหาด้นแบบปฏิบัติที่ดี (Best Practice) และนำมาสังเคราะห์เพื่อเป็นบทเรียนและแบบอย่างให้แก่องค์การบริหารส่วนจังหวัดอื่นๆ

3. ควรมีการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบการจัดการศึกษาของโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ รวมทั้งเปรียบเทียบโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดที่มีจำนวนโรงเรียนในการรับถ่ายโอนที่แตกต่างกัน เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการบริหารและผลการเรียนของนักเรียน

References

- Academic team, Municipal Employees Association of Thailand. (2017) a). “Management of Local Education, Part 3: Secondary Schools”, Siamrath Weekly Review. 64 Issue 40 (16 – 22 June 2017): 66.
- Duangnet Samranwong. (2013). “Effectiveness of school administration transferred to Nakhon Ratchasima Provincial Administrative Organization”. Doctor of Public Administration Thesis Department of Public Administration, Faculty of Political Science, Ubon Ratchathani University.
- Education Council Secretariat Ministry of Education. (2007). Research Report on Educational Administration of Local Administrative Organizations. Bangkok: Sweet Chili Graphic Co., Ltd.
- Education Council Secretariat Ministry of Education. (2011). Research report and evaluation of education management of local administrative organizations. Bangkok: Sweet Chili Graphic Co., Ltd.
- Phatarachai Phatthanasuwanna. (2010). Provincial Administrative Organization Schools: Roles of Local Administrative Organizations in Educational Administration. Master of Political Science Thesis Department of Public Administration, Faculty of Political Science, Thammasat University.
- Ubon Ratchathani Provincial Administrative Organization. (2016). Development strategies of local government organizations in Ubon Ratchathani Province. Ubon Ratchathani: n.p.

ติดต่อสื่อสารในสมัยก่อนก่อนที่ช่องทางมีจำกัดมีเพียงการพบเจอ การส่งจดหมายหรือโทรเลขเท่านั้น จึงนับได้ว่าความเจริญของเทคโนโลยีนอกจากจะช่วยทำให้ลดระยะเวลาการติดต่อสื่อสาร อีกนัยหนึ่งคือยังช่วยลดกำแพงระดับความสัมพันธ์ที่จริงจางทางการแต่ช่วยเพิ่มระดับความสัมพันธ์ทำให้ใกล้ชิด สนับสนุนกันได้มากขึ้นอีกด้วย ทว่า เจริญมีสองด้านฉันใด เทคโนโลยีที่เปี่ยมไปด้วยประโยชน์ ก็อาจจะก่อให้เกิดโทษได้เช่นกันหากใช้มันอย่างไม่ได้พิจารณาให้รอบด้าน ในแง่นี้ มีผู้ให้ข้อมูลบางท่านที่แสดงทัศนะถึงโทษของการที่นิสิตนักศึกษาใช้สื่อในยุคออนไลน์จนหลงลืมหรือไม่ได้ให้ความใส่ใจเรื่องของกาลเทศะในการเลือกใช้ภาษาในการสื่อสารให้เหมาะสมกับระดับบุคคล บริบท และเวลา หากงานใช้เทคโนโลยีโดยไม่พิจารณาให้รอบคอบ

3. การบริหารจัดการคุณลักษณะความเป็นไทยของนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยในปัจจุบัน

การบริหารจัดการคุณลักษณะความเป็นไทยของนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยในปัจจุบัน ในมิติของอาจารย์ผู้สอน ผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดเห็นพ้องต้องกันว่าสถาบันอุดมศึกษาของตนมีการสนับสนุนและส่งเสริมงานด้านทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมในด้านความเป็นไทยอยู่แล้ว เพราะถือเป็นพันธกิจหนึ่งที่สำคัญในการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่ง จะมีแตกต่างกันบ้างก็อยู่ในเรื่องนโยบาย ตัวชี้วัด งบประมาณ และภาระงานที่มีจุดเน้นเฉพาะของแต่ละสถานศึกษา ในด้านสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมในด้านความเป็นไทย

มิติของผู้บริหารในสถาบันอุดมศึกษา ผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดที่ดำรงตำแหน่งผู้บริหารทั้งในระดับคณะ หน่วยงาน หรือส่วนกลางของมหาวิทยาลัย ต่างเล็งเห็นถึงความสำคัญในการบริหารจัดการการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมและความเป็นไทย โดยทั้งในเชิงโครงสร้างกายภาพและเชิงกระบวนการแต่ละสถาบันอุดมศึกษาที่เป็นกลุ่มเป้าหมายของงานวิจัยนี้ มีหน่วยงานเฉพาะทางที่ดูแลงานด้านศิลปวัฒนธรรม รวมถึงมีหน่วยงานกลางของกิจการนิสิตนักศึกษาโดยตรง

ส่วนมิติของผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกสถาบันอุดมศึกษา ผู้ซึ่งมีความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์การทำงานเกี่ยวกับด้านศิลปวัฒนธรรมและความเป็นไทย ต่างสะท้อนภาพบทบาทและหน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษาในภาพรวม โดยเริ่มจากบทบาทของอาจารย์ผู้สอนควรมีส่วนช่วยเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นไทยที่สังคมคาดหวังสำหรับนิสิตนักศึกษาด้วยการจัดการแผนการสอนที่เหมาะสม มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ดีควบคู่ไปกับการเป็นแบบอย่างที่ดีในการแสดงออกทางคุณลักษณะความเป็นไทยให้นิสิตนักศึกษาได้ยึดเป็นแบบอย่างทางอ้อม ทั้งในเรื่องการแต่งกาย หรือบุคลิกภาพ โดยไม่บังคับให้นิสิตนักศึกษาต้องทำตาม แต่ให้ดูเพื่อสามารถนำไปปรับใช้ในวิถีการดำเนินชีวิตของตนเองได้อย่างเหมาะสม ในด้านของผู้บริหาร ต่างให้ความคิดเห็นว่าการบริหารควรมีส่วนช่วยเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นไทยที่สังคมคาดหวังสำหรับนิสิตนักศึกษาด้วยการน้อมนำวิสัยทัศน์ พันธกิจหลักทางด้านทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมและความเป็นไทยของสถาบันอุดมศึกษามาปรับใช้ในการบริหารจัดการให้เข้ากับบริบทของยุคสมัย ส่งเสริมความเป็นไทยให้แก่บุคลากรในทุกภาคส่วน และส่วนสุดท้ายคือความคิดเห็นในองค์กรรวมของสถาบันอุดมศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกสถาบันอุดมศึกษา คาดหวังว่าสถาบันอุดมศึกษาจะตระหนักและมุ่งเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นไทยที่สังคมคาดหวังสำหรับนิสิตนักศึกษาด้วยการมีพันธกิจ วิสัยทัศน์และอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยที่แน่วแน่ชัดเจน ไม่ปรับเปลี่ยนไปตามวาระผู้บริหาร เร่งเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นไทยในระดับสากลให้นิสิตนักศึกษามีความรักและภาคภูมิใจความเป็นไทยในบริบทปัจจุบันควบคู่ไปกับการพัฒนาความรู้ความสามารถทางด้านวิชาการ เพื่อก้าวไปสู่การเป็นพลเมืองไทยที่ดีและสมบูรณ์พร้อมทั้งสติปัญญาและจิตใจ

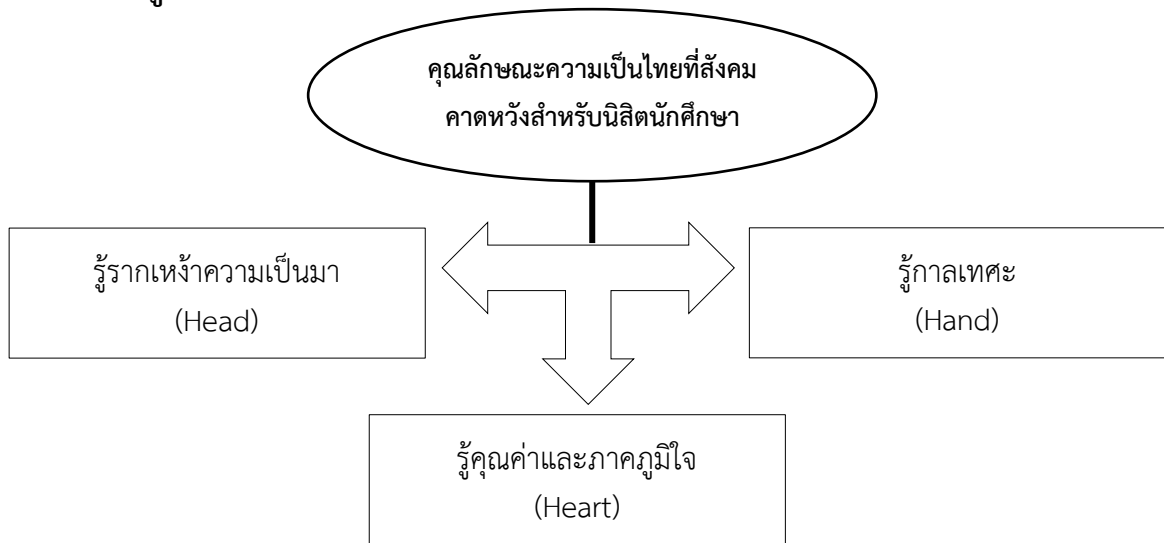
อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาคุณลักษณะความเป็นไทยที่สังคมคาดหวังสำหรับนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาไทยในปัจจุบันที่ประกอบไปด้วยคุณลักษณะ 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านการปฏิบัติ และด้านจิตสำนึก สอดคล้องกับทฤษฎีการเสริมสร้างคุณลักษณะนิสัยโดยใช้หลักการพัฒนาจิตพิสัยของบลูม มาร์ตัส และแอสติงส์ (Bloom, B. S., Madaus, G. F., & Hastings, J. T., 1981) ที่เห็นว่าคุณลักษณะเป็นการพัฒนาคุณภาพทางจิตใจ เพื่อโน้มน้าวให้เกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์โดยมีจุดมุ่งหมายให้เป็นพฤติกรรมที่ถาวรต่อเนื่องในระยะยาว ไม่ใช่เป็นการพัฒนาชั่วคราว โดยจำแนกจุดมุ่งหมายทางการศึกษาออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ ด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) ด้านจิตพิสัย (Affective Domain) และด้านทักษะพิสัย (Psychomotor Domain)

ส่วนผลการศึกษาด้านปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณลักษณะความเป็นไทยของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาไทยที่พบว่าเกิดจากปัจจัย 3 ด้าน คือ ความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัว ความนิยมวัฒนธรรมต่างชาติ และความเจริญของเทคโนโลยีนั้น สอดคล้องกับรายงานวิจัยของ นำชัย ศุภฤกษ์ และคณะ (Supparerkchaisakul, et.al. 2014) ที่ทำรายงานวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมค่านิยมและวัฒนธรรมไทยอย่างยั่งยืนด้วยการสังเคราะห์งานวิจัยที่มีการรายงานผลว่า กลุ่มเด็กและเยาวชนในสังคมไทยสมัยนี้รับวัฒนธรรมต่างชาติเข้ามาปะปนกับขนบธรรมเนียมประเพณีไทยอันดีงามที่เคยมีมา จนทำให้ความเป็นไทยเริ่มลดลงไปทุกทีและต้องรีบพัฒนาคุณภาพสังคมไทยอย่างเร่งด่วน ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับผลสำรวจเรื่อง “พฤติกรรมของวัยรุ่นไทย ณ วันนี้” ที่จัดทำข้อมูลสถิติโดยสวนดุสิตโพล (SuanDusitPoll, 2017) ที่ได้รายงานข้อมูลว่า ประชาชนส่วนใหญ่มากกว่าร้อยละ 75 คิดว่าวัยรุ่นไทยในปัจจุบันเป็นวัยที่น่าเป็นห่วง ด้วยสิ่งมอมเมาและยั่วยั่วที่ได้มาจากการการได้รับอิทธิพลจากสื่อช่องทางต่าง ๆ โดยส่งผลทั้งเรื่อง พฤติกรรมความรุนแรง การมั่วสุมเหล้ายา มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ไม่สนใจการเรียน แต่ที่น่ากังวลใจไม่น้อยก็คือปัญหาพฤติกรรมของเยาวชนในเรื่องการโดนกระแสวัฒนธรรมต่างชาติกลืนกิน “ความเป็นไทย”

สำหรับผลการศึกษาการบริหารจัดการคุณลักษณะความเป็นไทยของนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย พบว่าสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกันกับแนวคิดการดำเนินงานด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมไทยในสถาบันอุดมศึกษาของไพฑูรย์ สีนลารัตน์ (Sinlarat, Paitoon, 1987) ที่เล็งเห็นว่าการดำเนินงานด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมและความเป็นไทยในสถาบันอุดมศึกษาถือเป็นพันธกิจที่สำคัญสำหรับทุกสถาบันอุดมศึกษาที่พึงให้ความสำคัญและดำเนินงานเสริมสร้างให้แก่นิสิตนักศึกษาให้ครอบคลุมทั้งการสอน การวิจัย การบริการวิชาการ การจัดกิจกรรม ตลอดจนการบริหารจัดการองค์กรของสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานการอุดมศึกษา พ.ศ. 2561 (Ministry of Education Thailand Announcement: Higher Education Standards, 2018) ที่ทุกสถาบันอุดมศึกษาไทยพึงปฏิบัติอย่างเป็นมาตรฐานเดียวกันโดยทั่วกัน

สรุปองค์ความรู้

แผนภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย (3H: Thainess)

จากผลวิจัยทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ สามารถสรุปได้ว่า คุณลักษณะความเป็นไทยที่สังคมคาดหวังสำหรับนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาไทยในปัจจุบันที่ค้นพบประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ ด้านรู้จักรากเหง้าเข้าใจความเป็นมา ด้านรู้กาลเทศะ และด้านรู้คุณค่าและภาคภูมิใจ ซึ่งแทนค่าจากฐานแนวคิดด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านการปฏิบัติ และด้านจิตสำนึกนำมาเปรียบเป็นอวัยวะที่สำคัญ ด้วยหลัก 3H : Thainess ดังนี้

Head หมายถึง คุณลักษณะความเป็นไทยในด้านความรู้ความเข้าใจที่สังคมคาดหวังให้นิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาไทยรู้จักประวัติศาสตร์ความเป็นมาของบรรพบุรุษ และประเทศชาติ รวมถึงเข้าใจในความเปลี่ยนแปลงทางกระแสวัฒนธรรม

Hand หมายถึง คุณลักษณะความเป็นไทยในด้านการปฏิบัติที่สังคมคาดหวังให้นิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาไทยรู้กาลเทศะ ทั้งกับบุคคล เวลา สถานที่ และโอกาส อันจะนำไปสู่ความประพฤติ กิริยามารยาทที่เหมาะสมกับในแต่ละสถานการณ์ที่ต้องพบเจอในสังคมปัจจุบัน

Heart หมายถึง คุณลักษณะความเป็นไทยในด้านจิตสำนึกที่สังคมคาดหวังให้นิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาไทย รักและเห็นคุณค่าในความเป็นคนไทย มีความหวงแหนในสิ่งที่ดีงามของประเทศชาติและร่วมกันสืบสานและส่งต่อความเป็นไทยไปสู่รุ่นลูกหลานได้อย่างภาคภูมิใจตามบริบทสภาพสังคมที่เป็นอยู่

ทั้งนี้คุณลักษณะความเป็นไทยที่สังคมคาดหวังให้เกิดในตัวนิสิตนักศึกษาข้างต้นจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีคุณลักษณะทั้ง 3 ด้านประกอบกัน เหมือนกระบวนการทำงานของในอวัยวะของร่างกายที่จะต้องมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันนั่นเอง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ควรสร้างการรับรู้และความเข้าใจร่วมกันระหว่างผู้บริหาร คณาจารย์ พนักงาน กับนิสิตนักศึกษาในเรื่องของทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อ รวมถึงประเด็นต่าง ๆ ที่เป็นช่องว่างระหว่างวัยและวัฒนธรรม เพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันและมีความเข้าใจในกันและกันมากขึ้นท่ามกลางกระแสสังคมปัจจุบัน

2. ควรนำไปพัฒนาในงานด้านกิจการนิสิตนักศึกษาของแต่ละสถาบันอุดมศึกษา เพื่อให้นิสิตนักศึกษามีคุณลักษณะความเป็นไทยที่เท่าทันสถานการณ์สังคมโลก อันเป็นคุณลักษณะบัณฑิตอันพึงประสงค์ที่ทุกสถาบันอุดมศึกษาควรมี

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยคุณลักษณะความเป็นไทยที่สังคมคาดหวังสำหรับนิสิตนักศึกษาที่สังกัดในสถาบันอุดมศึกษาประเภทอื่น

2. ควรศึกษาวิจัยแนวทางการเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นไทยที่สังคมคาดหวังสำหรับนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาไทย

3. ควรศึกษาวิจัยความพึงพอใจในคุณลักษณะความเป็นไทยของนิสิตนักศึกษาในมุมมองของผู้ประกอบกิจการ

References

- Bloom, B. S., Madaus, G. F., & Hastings, J. T. (1981). *Evaluation to Improve Learning*. Handbook II: Affective Domain. New York, NY: Mckey Company.
- Boyd, C. M., & Ellison, N. B. (2008). Social network sites: Definition, history, and scholarship. *Journal of computer-mediated communication*. 13(2): 210-230.
- Chitradub, S. (2008). *Thai youth crisis at present*. Retrieved January 11, 2020, from www.manager.co.th/QOL/ViewNews.aspx?NewsID=9500000099459
- Jitjuejoon, P. (2019). *The current situation of Thai youth worrisome and more worried in the future*. Retrieved May 26, 2020, from <https://www.matichon.co.th/>
- Ministry of Education Thailand Announcement: Higher Education Standards 2018. (July 20, 2018) *Government Gazette*. Book 135th special 199 ง, p.19-21.
- Office of the Education Council: ONEC. (2009). *A Survey result of Thai youth feelings for finding desired characteristics*. Retrieved July 8, 2020, from www.manager.co.th/
- Paraminthra Maha Bhumibol Adulyadej, Phrabat Somdet Phra. (1994). *Royal Guidance for Thai Students' Association in Japan Under Royal Patronage: February 27, 1994*.
- Ramajitti Institute. (2005). *A survey of Thai youth living culture about "Life and Thainess"*. Retrieved January 11, 2020, from www.ramajitti.com/research_project.php
- Sinlarat, Paitoon. (1987). *Higher Education with Thai Society*. Bangkok: Chulalongkorn University.
- SuanDusitPoll. (2017). *Thai youth behavior nowadays*. Retrieved January 11, 2020, from https://suandusitpoll.dusit.ac.th/UPLOAD_FILES/POLL/2560/PS-2560-1486861345.pdf
- Supparerkchaisakul, N., Kijtorntam, W., Junprasert, T. & pungposop, N. (2014). *The Development of Promoting Model for Sustainable Behavior Conformability with Thai Value and Culture*. (Research reports). Bangkok: Graduate School of Srinakharinwirot University.

การพัฒนาโมเดลสมการโครงสร้างพุทธระดับจริยธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา
ที่ส่งผลต่อจิตลักษณะและพฤติกรรมการทำงานอย่างมีจริยธรรมเชิงพุทธ
ของครูในโรงเรียนวิถิพุทธ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

THE DEVELOPMENT OF A MULTILEVEL STRUCTURAL EQUATION MODELING OF BUDDHIST ETHICS
OF SCHOOL ADMINNISTRATORS AFFECTING THE PSYCHOLOGICAL AND BEHAVIOR OF TEACHER IN THE
BUDDHIST ORIENTED SCHOOL UNDER THE OFFICE OF BASIC EDUCATION COMMISTION

จิโรจ จิวแฮม¹ อภิธีร์ ทรงบัณฑิตย์ และโยธิน ศรีโสภา
Jirot Jewyam¹, Apitee Songbundit and Yothin Srisopha
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
Srinakharinwirot University
Email: jirot.jewyam@g.swu.ac.th¹

Received 31 October 2021; Revised 11 November 2021; Accepted 8 March 2022.

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาระดับจริยธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา 2) เพื่อศึกษาอิทธิพลของจริยธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อจิตลักษณะและพฤติกรรมการทำงานอย่างมีจริยธรรมเชิงพุทธของครู และ 3) เพื่อทดสอบความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครู และผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนวิถิพุทธ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 500 คน ได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 2 ฉบับ ได้แก่ แบบสอบถามสำหรับครูและผู้บริหารสถานศึกษา มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .99 และ .96 สถิติที่ใช้ ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนา และค่าสหสัมพันธ์ภายในชั้นของตัวแปร (ICC) ตรวจสอบความเที่ยงตรงโครงสร้างด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันระดับเดียวและพุทธะดับ และการทดสอบโมเดลสมการโครงสร้างพุทธะดับ (MSEM) ด้วยวิธีการประมาณค่าแบบ MLR ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับจริยธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก 2) จริยธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษามีอิทธิพลต่อจิตลักษณะและพฤติกรรมการทำงานอย่างมีจริยธรรมเชิงพุทธของครูทั้งอิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อมและอิทธิพลรวมอย่างมีนัยสำคัญ และ 3) โมเดลสมการโครงสร้างพุทธะดับจริยธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อผลลัพธ์ด้านคุณสมบัติของทีมงาน จิตลักษณะของครู และพฤติกรรมการทำงานอย่างมีจริยธรรมเชิงพุทธของครูในโรงเรียนวิถิพุทธ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในเกณฑ์ดี ($\chi^2/df = 0.977$, CFI = 1.00, TLI = 1.00, RMSEA = 0.000, SRMR = 0.024)

คำสำคัญ: จริยธรรมเชิงพุทธ, จิตลักษณะ, พฤติกรรมการทำงานอย่างมีจริยธรรม

Abstract

The aims of this research are as follows: (1) to study the level of the Buddhist ethics of school administrators; (2) to study the Buddhist ethical influence of school administrators that affect the psychological and Buddhist ethical behavior of teachers in Buddhist-oriented schools under the authority of the Office of the Basic Education Commission; and (3) to examine the consistency of the model of multilevel structural equation modeling of Buddhist ethics with the empirical data. This research is quantitative research. The population and samples were teachers and school administrators in Buddhist-oriented schools under the authority of the Office of the Basic Education Commission by multi-stage random sampling. The research tools included two Likert five-point rating scale questionnaires for collecting data, such as questionnaires for teachers and school administrators. The reliability was .99 and .96. The statistics for collecting data were descriptive statistics and Intraclass Correlation Coefficient (ICC) and used to test the levels of analysis for multilevel research variables. Multilevel confirmatory factor analysis (MCFA) was used to test the construct validity of multilevel variables. Multilevel structural equation modeling (MSEM) was tested using Maximum Likelihood with Robust statistics (MLR) estimation. The research found the following: (1) the level of Buddhist ethics among school administrators was at high level; (2) the Buddhist ethics of school administrators affected the psychological and Buddhist ethical behavior directly and indirectly and had a significant total affect; and (3) the goodness-of-fit test of the model of multilevel structural equation modeling of Buddhist ethics of school administrators affected the psychological and ethical behavior of teachers in Buddhist-oriented schools under the authority of the Office of the Basic Education Commission developed by the researcher and indicated that the model was consistent with the empirical data and at a good level. ($\chi^2/df = 0.977$, CFI = 1.00, TLI = 1.00, RMSEA = 0.000, SRMR = 0.024)

Keyword: Buddhist Ethics, Psychological, Ethical Work Behavior

บทนำ

การศึกษาเกี่ยวกับศาสตร์ที่ว่าด้วยเรื่องของความดี เพื่ออธิบายและตัดสินคุณค่าพฤติกรรมการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในทางจริยธรรมถูกจัดอยู่ในแขนงหนึ่งของวิชาปรัชญา (Moral Philosophy) ซึ่งได้วิวัฒนาการมาตามลำดับ โดยมีรากฐานมาจากเรื่องของชีวิตและความเป็นไปของชีวิตมนุษย์ทั้งหมด ซึ่งถือได้ว่าเป็นประโยชน์อันยิ่งใหญ่สำหรับการศึกษาเพื่อเข้าถึงคุณค่าแท้จริงของชีวิตที่ครอบคลุมศาสตร์ทุกศาสตร์ที่มนุษย์เข้าไปเกี่ยวข้องในเวลาต่อมา โดยเฉพาะการศึกษาเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมที่มีแนวคิดมาจากวัฒนธรรมของโลกตะวันตกซึ่งได้รับอิทธิพลและการชี้แนะแนวความคิดมาจากนักปรัชญาของกรีก เช่น โซเครติส (Socrates) ที่พยายามตั้งคำถามว่าการใช้คุณธรรมในการดำเนินชีวิตจะต้องทำอย่างไร และทำไมจึงต้องทำเช่นนั้นเป็นต้น (Grassian, 1992; Pojman, 1995; Rachels, 2012, Shaw, 2013) แนวคิดจริยศาสตร์ตะวันตกจึงได้รับ

อิทธิพลมาจากนักปรัชญาของกรีกและความเชื่อของศาสนาจักรที่ก่อให้เกิด “หลักจริยธรรมสากล” ในเวลาต่อมา คือ หลักสิทธิ (Right) หน้าที่ (Duty) เสรีภาพ (Freedom) ความเสมอภาค (Equality) และความยุติธรรม (Justice) ซึ่งกลายมาเป็นหลักปรัชญาสังคมและการเมือง ปรัชญากฎหมาย และเป็นแนวคิดพื้นฐานที่สำคัญของหลักปรัชญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

แต่อย่างไรก็ตามจริยธรรมในสายตะวันตกได้สร้างความล้มเหลวหรือความผิดหวังให้กับคนในสังคม เพราะฉะนั้นความคิดเรื่องจริยธรรมแบบตะวันตกอาจจะใช้ได้ไม่สมบูรณ์พอ คนส่วนหนึ่งจึงหันมาคิดแต่เพียงว่าจะทำอย่างไรให้คนมีจริยธรรมได้จริง กล่าวโดยสรุปได้ว่า จริยธรรมของฝั่งตะวันตกเป็นแค่ศีล คือ เป็นเรื่องของความประพฤติดีทางกายและวาจาเท่านั้น แต่จริยธรรมในความหมายทางพระพุทธศาสนาหรือจริยธรรมเชิงพุทธนั้น เป็นเรื่องของพรหมจริยะ(พรหมจรรย์)แปลว่า จริยะอันประเสริฐหรือความประพฤติอันประเสริฐ ซึ่งมีความหมายอย่างกว้างที่หมายถึงมรรคมีองค์ 8 โดยสรุปคือหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ซึ่งนอกจากครอบคลุมพฤติกรรมทางกาย วาจาและยังรวมถึงสมาธิที่เป็นเรื่องของจิตใจซึ่งหมายถึงความมีใจตั้งมั่นอยู่ในอารมณ์กุศลอันหนึ่งอันเดียว ตลอดจนปัญญาที่เป็นเรื่องของความรู้ความเข้าใจหลักแห่งเหตุผลถูกต้องตามความเป็นจริง Brahmamagunabhorn (P.A. Payutto). (2011). โดยที่ Tongkhambanjong (2002) อธิบายเพิ่มเติมว่า จริยธรรมเชิงพุทธ หมายถึง หลักการดำเนินชีวิตอันประเสริฐที่เกิดจากการประพฤติปฏิบัติที่สอดคล้องประสานกันระหว่างปัญญา ศีล และสมาธิซึ่งตั้งอยู่บนรากฐานแห่งสัจธรรมด้านจิตินิยาม และกรรมนิยามอันเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตโดยใช้ปัญญาและสมาธิเป็นบาทฐานรองรับเพื่อนำไปสู่เป้าหมายคืออิสรภาพในการดำเนินชีวิตที่มีโครงสร้างทางจริยธรรมเชิงพุทธเป็นหลักการดำเนินชีวิตที่ประเสริฐตามหลักพระพุทธศาสนา โดยดำเนินชีวิตตามอริยมรรคมีองค์ 8 ซึ่งเป็นการปฏิบัติตามหลักมัชฌิมาปฏิปทาอันได้แก่ สัมมาทิฏฐิ (เห็นชอบ) สัมมาสังกัปปะ (ดำริชอบ) สัมมาวาจา (วาจาชอบ) สัมมากัมมันตะ (กระทำชอบ) สัมมาอาชีวะ (เลี้ยงชีพชอบ) สัมมาวายะมะ (พยายามชอบ) สัมมาสติ (ระลึกชอบ) และสัมมาสมาธิ (จิตมั่นชอบ)

สำหรับประเทศไทยมีข้อเรียกร้องเกี่ยวกับวิกฤติการณ์เชิงจริยธรรมในสังคมไทยตลอดมาหลักจริยธรรมจึงได้ถูกบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 76 ที่บัญญัติให้รัฐพึงจัดให้มีมาตรฐานทางจริยธรรมเพื่อให้หน่วยงานของรัฐใช้เป็นหลักในการกำหนดประมวลจริยธรรมสำหรับเจ้าหน้าที่ของรัฐในหน่วยงานนั้น ๆ ซึ่งต้องไม่ต่ำกว่ามาตรฐานทางจริยธรรมที่กำหนด และนอกจากนี้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 65 ยังได้กำหนดให้รัฐพึงจัดให้มียุทธศาสตร์ชาติเพื่อเป็นเป้าหมายในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมาภิบาลเพื่อใช้เป็นกรอบในการจัดทำแผนต่าง ๆ ให้สอดคล้องและบูรณาการกันเพื่อให้เกิดเป็นพลังผลักดันร่วมกันไปสู่เป้าหมายดังกล่าวที่นำไปสู่การจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) โดยเฉพาะอย่างยิ่งยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ที่มีเป้าหมายในการพัฒนาที่สำคัญเพื่อพัฒนาคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี เก่ง และมีความสุขโดยคนไทยมีความพร้อมทั้งกาย ใจ สติปัญญา มีพัฒนาการที่รอบด้าน และมีสุขภาวะที่ดีในทุกช่วงวัยมีจิตสาธารณะรับผิดชอบต่อสังคมและผู้อื่น มัธยัสถ์ อดออม โอบอ้อมอารี มีวินัย รักษาศีลธรรม และเป็นพลเมืองดีของชาติ มีหลักคิดที่ถูกต้อง มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 โดยมีสัมมาชีพตามความถนัดของตนเอง

การบริหารและการจัดการศึกษามีลักษณะเป็น ศาสตร์ ศิลป์ และ วิชาชีพ ที่ผู้บริหารจะต้องนำองค์ความรู้สู่การปฏิบัติให้บังเกิดผลเป็นรูปธรรม สอดคล้องกับแนวทางการใช้หลักพุทธธรรมกับการบริหาร ในมิติของหลักสัจธรรม คือ คำสอนเกี่ยวกับสภาวะของสิ่งทั้งหลายหรือธรรมชาติ และหลักมิติเชิงจริยธรรม คือ คำสอนที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติทั้งหมดที่สามารถถือเอาประโยชน์จากความรู้ความเข้าใจตามความเป็นจริงของ

ธรรมชาติ หลักธรรมคำสั่งสอนในทางพระพุทธศาสนาเน้นที่วิธีปฏิบัติ (How to) ภายใต้แนวทางที่เรียกว่าทางสายกลาง ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับทั้งกาย วาจา ใจ สมาธิหรือปัญญาที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้หรือบูรณาการกับการบริหารได้อย่างลงตัว ซึ่งโลกในยุคปัจจุบันเป็นระบบทุนนิยม หรือบริโภคนิยมที่เน้นการสร้างความสามารถในการแข่งขัน ยึดกับวัตถุ จึงทำให้มีทั้งผู้แพ้และชนะ แต่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นศาสตร์แห่งการบริหารจัดการที่ยั่งยืนให้บุคคลสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และจะเริ่มต้นและให้ความสำคัญกับการพัฒนาตนเองให้เป็นคนดีก่อนหน้านั้นผู้ที่บริหารงานสถานศึกษาให้ประสบผลสำเร็จ เกิดประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผลตามเจตนารมณ์ที่วางไว้ ตัวผู้บริหารเองจะต้องมีคุณสมบัติเหมาะสมที่จะรับใช้สังคมได้ จะต้องพัฒนาตนเองให้สมบูรณ์และเพียบพร้อมก่อนในแง่ของคุณธรรมและจริยธรรม (Mongkhonvanit, 2013; Phrakhru Sophonpariyatsuthi, 2015)

ประเด็นปัญหาที่ผู้วิจัยสนใจศึกษามีความเกี่ยวข้องกับการศึกษาพฤติกรรมองค์การ (Organization behavior : OB) ซึ่งเป็นการศึกษาเกี่ยวกับบุคคล(Individual) กลุ่ม (Group) และโครงสร้าง (Structure) ที่มีผลกระทบต่อการทำงานของบุคคลในองค์การ โดยมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญเพื่อปรับปรุงประสิทธิผลการดำเนินงานให้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นการศึกษาและประยุกต์ใช้ความรู้เกี่ยวกับวิธีที่บุคคลและกลุ่มใช้ปฏิบัติภายในองค์การ ซึ่งโรงเรียนเป็นองค์การทางสังคมที่จำเป็นต้องมีการพัฒนาให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดี ซึ่งไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงเฉพาะตัวผู้บริหารและครูเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหาร ครู นักเรียนและครอบครัวด้วยตามโมทัศน์การพัฒนาองค์การแบบพหุระดับ ทั้งในระดับบุคคล ระดับทีมงาน และระดับโรงเรียน เป็นต้น (Newstrom, 2015; Erawan, 2019; Robbin, 2005)

จากหลักการแนวคิด ทฤษฎีและความสำคัญของปัญหาข้างต้น จึงนำไปสู่การกำหนดปัญหาการวิจัยที่มุ่งไปสู่การตอบคำถามที่สำคัญว่าสภาพและระดับจริยธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาและครูในโรงเรียนวิถีพุทธ ระดับมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นอย่างไร ประกอบกับองค์ความรู้เกี่ยวกับจริยธรรมเชิงพุทธมีลักษณะอย่างไร และเครื่องมือวัดที่สร้างขึ้นสามารถวัดเพื่อใช้อธิบายปรากฏการณ์ในบริบทของโรงเรียนวิถีพุทธ ระดับมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้หรือไม่อย่างไร และนอกจากนี้ไม่ละเลยการโครงสร้างพหุระดับของตัวแปรเชิงเหตุและจริยธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีผลต่อจิตลักษณะและพฤติกรรมการทำงานอย่างมีจริยธรรมเชิงพุทธของครูในโรงเรียนวิถีพุทธระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นนั้นมียุทธศาสตร์ประกอบอะไรบ้างสามารถใช้อธิบายข้อมูลทั้งในระดับองค์กร และระดับบุคคลซึ่งเป็นข้อมูลต่างระดับได้หรือไม่อย่างไร ดังนั้นผู้วิจัยจึงกำหนดประเด็นในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างพหุระดับของตัวแปรเชิงเหตุและจริยธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อจิตลักษณะและพฤติกรรมการทำงานอย่างมีจริยธรรมเชิงพุทธของครูในโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีความมุ่งหมายหลักเพื่อเป็นการตรวจสอบยืนยันเชิงทฤษฎีเกี่ยวกับโครงสร้างจริยธรรมตามแนวทางจริยธรรมเชิงพุทธที่ส่งผลต่อตัวแปรทางการบริหารในระดับองค์กรและระดับบุคคลในสถานศึกษา อันจะนำไปสู่การขยายขอบเขตขององค์ความรู้ในการสร้างจริยธรรมเชิงพุทธในสถานศึกษาให้กว้างขวาง สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้จริงในการบริหารสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพและระดับจริยธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. เพื่อศึกษาอิทธิพลของจริยธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อผลลัพธ์ด้านคุณสมบัติของทีมงาน จิตลักษณะและพฤติกรรมการทำงานของครูในโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3. เพื่อทดสอบความสอดคล้องกลมกลืนโมเดลสมการโครงสร้างพระดับจริยธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อผลลัพธ์ด้านคุณสมบัติของทีมงาน จิตลักษณะของครู และพฤติกรรมการทำงานอย่างมีจริยธรรมเชิงพุทธของครูในโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์

การทบทวนวรรณกรรม

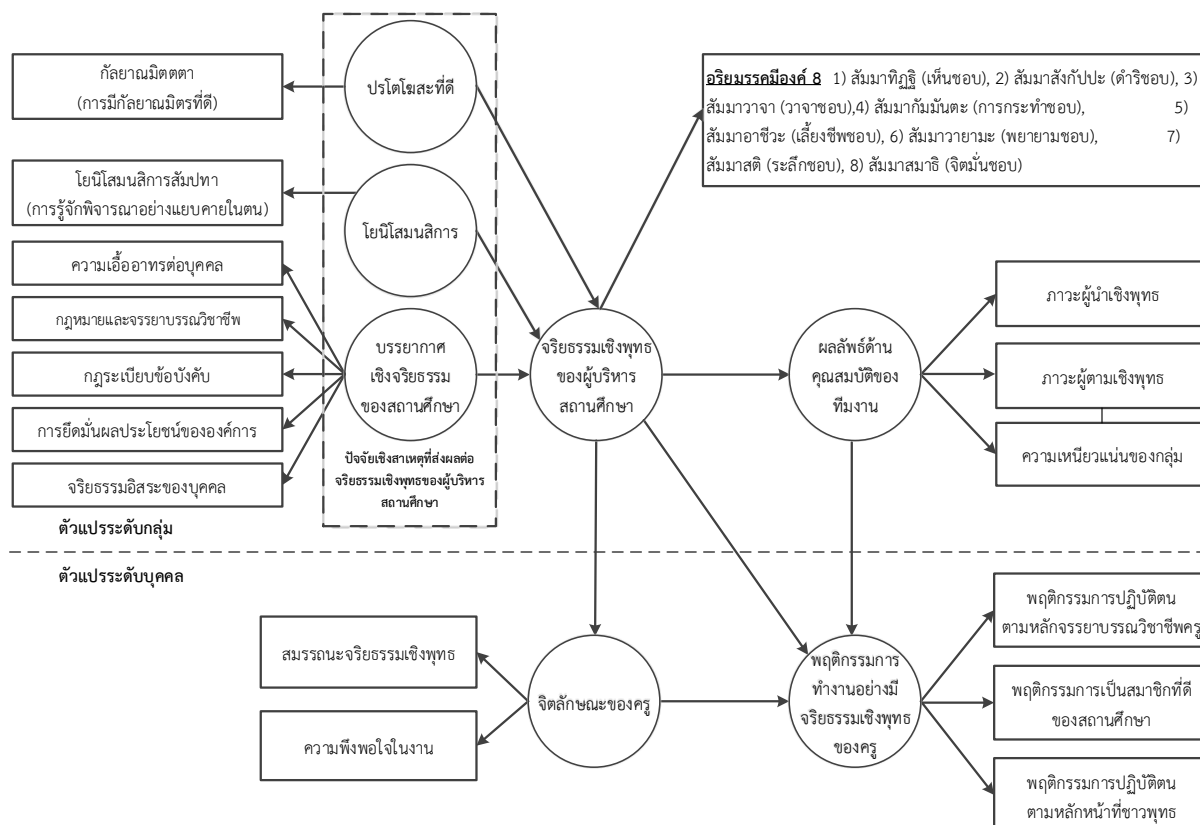
การศึกษาเกี่ยวกับจริยธรรมที่สำคัญของโคลเบอร์ก (Kohlberg, 1976) อธิบายว่า จริยธรรม (Morality) เป็นระบบของการทำความดีละเว้นความชั่ว มีทั้งปัจจัยนำเข้า (Input) ซึ่งเป็นปัจจัยเชิงสาเหตุทั้งทางด้านจิตใจและสถานการณ์ของจริยธรรมและพฤติกรรมจริยธรรม รวมทั้งมีปัจจัยส่งออก (Output) ซึ่งเป็นผลของการมีจริยธรรมหรือมีพฤติกรรมจริยธรรม ซึ่งผลนี้อาจอยู่ในรูปแบบทั้งจิตลักษณะและพฤติกรรมของบุคคลผู้กระทำและผลต่อบุคคลอื่น ต่อกลุ่ม ต่อสิ่งแวดล้อม และต่อโลก จริยธรรมจะเกิดขึ้นเมื่อค่านิยมหรือคุณธรรม ตั้งแต่ 2 ตัวขัดแย้งกัน ทำให้บุคคลต้องตกอยู่ในสภาพที่ต้องตัดสินใจหรือแก้ปัญหาในการเลือกที่จะปฏิบัติตามคุณธรรมหรือค่านิยมตัวใดตัวหนึ่ง บุคคลที่ตัดสินใจเลือกคุณธรรมหรือค่านิยม ตัวที่มีประโยชน์แก่ส่วนรวมมากกว่าที่เป็นประโยชน์แก่เฉพาะตนหรือพวกพ้องในกลุ่มเล็ก ๆ จึงมักเป็นบุคคลที่มีจริยธรรมสูง ดังนั้น จริยธรรมจึงมีความหมายครอบคลุมทั้งสาเหตุ กระบวนการ และผลของการกระทำความดีละเว้นความชั่ว ในขณะที่ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) (2011) ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับกรณีความพยายามในการศึกษาเรื่องจริยธรรมของโคลเบอร์ก ที่แยกจริยธรรมเป็นหลายระดับ จนถึงขั้นสูงที่มีการใช้ปัญญาตัดสินใจถือเป็นความเปลี่ยนแปลงที่พิเศษกว่าการศึกษาจริยธรรมในแนวตะวันตกแบบเดิม ๆ โดยทั่วไปซึ่งไม่สนใจเรื่องของปัญญา โดยเฉพาะจริยธรรมสายหลักมองว่าจริยธรรมเป็นเรื่องของบัญญัติทางสังคมหรือบัญญัติจากศาสนาที่สืบเนื่องกันมาค่อนข้างตายตัวโดยไม่พิจารณาถึงเหตุผลอื่นประกอบ แต่อย่างไรก็ตามการตัดสินใจจริยธรรมของโคลเบอร์กก็ยังมีข้อสงสัย และคลาดเคลื่อนกับหลักความเป็นจริงอยู่ไม่น้อย สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2018) อธิบายว่าจริยธรรมหมายถึง หลักความประพฤติ หลักการดำเนินชีวิต และยังได้อธิบายต่อไปอีกว่าในภาษาไทยบัดนี้จริยธรรมหมายถึงหลักความประพฤติดีงาม หรือศีลธรรม จริยธรรมเป็นคำที่นิยมใช้ประมาณ พ.ศ. 2500 โดยนำมาใช้แทนคำว่าศีลธรรม ซึ่งเป็นคำเก่าที่ใช้มานานในสังคมไทย ดังที่ได้เป็นชื่อวิชาเรียนเรียกว่าวิชาศีลธรรม ในหลักสูตรการศึกษาระดับต่าง ๆ การบัญญัติคำว่าจริยธรรมขึ้นมานี้เป็นเชิงให้เป็นคำแปลสำหรับคำภาษาอังกฤษว่า ethics ซึ่งว่าด้วยหลักความประพฤติ การแสดงออกที่ดีงามโดยมักใช้คู่กับคำว่าคุณธรรมซึ่งให้หมายถึง virtue ที่เป็นคุณสมบัติหรือความดีงามในจิตใจ จริยธรรมในทางพระพุทธศาสนาจึงหมายถึง หลักการดำเนินชีวิตที่ประเสริฐ ประกอบด้วยศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งเป็นหลักเดียวกับหลักการศึกษา (สิกขา/ไตรสิกขา) โดยที่มีความหมายแตกต่างไปจากจริยธรรมของชาวตะวันตกที่มุ่งถึงความประพฤติดีงามในระดับศีลธรรมเท่านั้น โดยเฉพาะในเรื่องของการอยู่ร่วมกันของสังคมมนุษย์ ไม่ค่อยลงลึกไปในทางจิตใจเท่าไร ในขณะที่จริยธรรมเชิงพุทธจะครอบคลุมระบบการดำเนินชีวิตทั้งหมดในระดับศีลธรรม สมาธิธรรม และปัญญาธรรมทั้งระบบ สอดคล้องกับบอสส์ (Boss, 2011) ที่ให้ความหมายของคำว่าจริยศาสตร์ว่าหมายถึง กลุ่มของพฤติกรรมที่ว่าด้วยมาตรฐานของความถูกต้อง ความผิด เป็นต้น ที่กำหนดโดยกลุ่มหรือสมาชิกของกลุ่ม ด้วยการกำหนดหรือสร้างเป็นขอบเขตของพฤติกรรมมนุษย์ขึ้นมา

ส่วนคำว่าจริยธรรม หมายถึง พฤติกรรมที่มีคุณค่าอันเป็นผลสะท้อนมาจากปทัสถานทางวัฒนธรรม โดยย้ำให้เห็นว่าจริยศาสตร์เป็นการศึกษาคุณค่าและแนวทางการดำเนินชีวิตที่ดี โดยบอสส์ได้อ้างอิงถึงหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาที่สอนให้ทุกคนประพฤติปฏิบัติ ซึ่งถือได้ว่าเป็นการศึกษาจริยศาสตร์ที่ครบถ้วนทั้งภาคทฤษฎีและการปฏิบัติ และนำไปสู่การดำเนินชีวิตที่ดีดังกล่าว โดยสรุปแล้วจริยธรรมเชิงพุทธจึงหมายถึงองค์ประกอบของความดีสำหรับการศึกษาเรียนรู้และปฏิบัติตามแนวคำสอนของพระพุทธเจ้าตามหลักทางสายกลาง(มัชฌิมาปฏิปทา)ที่สามารถนำบุคคลไปสู่จุดมุ่งหมายในชีวิต คือ ความสุข ความสำเร็จที่ตามแนวทางของอริยมรรคมีองค์ 8 และหากพิจารณาในแง่ของระบบจริยธรรมเชิงพุทธกับการบริหารสถานศึกษาหากพิจารณาในแง่ของเป้าหมายจะพบว่ามีความมุ่งหวังไปสู่จุดเดียวกันคือความสุขหรือความพึงพูนทุกชั้นนั่นเอง อธิบายได้ว่าหลักธรรมคำสั่งสอนในทางพระพุทธศาสนาทั้งหมดล้วนมุ่งไปสู่ความดับทุกข์ด้วยวิธีแห่งปัญญาพิจารณาภาวะต่าง ๆ ได้ถูกต้องตามความเป็นจริง กล่าวคือการรู้แจ้งในอริยสัจ 4 โดยปราศจากการครอบงำของอวิชชา(ความไม่รู้จริง)ที่นำไปสู่การเกิดปัญหาต่าง ๆ นานา โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาตนเองมากที่สุดเพราะถือว่าเป็นหัวใจของการพัฒนา และเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการดำเนินชีวิตทั้งหมด “มัชฌิมาปฏิปทา” คือ ความเป็นทางสายกลาง (The Middle Path หรือ Middle Way) หรืออริยสัจข้อสุดท้าย คือ “มรรค” จึงเป็นประมวลหลักความประพฤติปฏิบัติ หรือระบบจริยธรรมทั้งหมดในพระพุทธศาสนา เป็นคำสอนภาคปฏิบัติที่จะช่วยให้การดำเนินสู่จุดมุ่งหมายตามแนวกระบวนการธรรมที่รู้เข้าใจแล้วนั้นอย่างเป็นระบบเปรียบได้กับทางอันประเสริฐสายเดียวแต่มีองค์ประกอบ 8 อย่าง ประกอบด้วย 1) สัมมาทิฐิ (ความเห็นชอบ) 2) สัมมาสังกัปปะ (ความดำริชอบ) 3) สัมมาวาจา (วาจาชอบ) 4) สัมมากัมมันตะ (การกระทำชอบ) 5) สัมมาอาชีวะ(เลี้ยงชีพชอบ) 6) สัมมาวายามะ (พยายามชอบ) 7) สัมมาสติ (ระลึกชอบ) และ 8) สัมมาสมาธิ (จิตมั่นชอบ) ซึ่งองค์ประกอบทั้ง 8 นี้มีใช้ทาง 8 ทาง หรือหลักการที่ต้องยกขึ้นมาปฏิบัติให้เสร็จสิ้นไปทีละข้อตามลำดับ แต่เป็นส่วนประกอบของทางสายเดียวกัน ต้องอาศัยกันและกัน เหมือนเกลียวเชือก 8 เกลียว ที่รวมกันเข้าเป็นเชือกเส้นเดียว และต้องปฏิบัติเคียงข้างกันไปโดยตลอด ในทางปฏิบัติเมื่อจัดเป็นระบบตามหลักไตรสิกขา 3 จะเริ่มที่ความประพฤติ หรือการแสดงออกทางกายวาจา (ศีล) ก่อน แล้วประณีตขึ้นมาสู่การฝึกอบรมจิต (สมาธิ) จนถึงลำดับสุดท้าย คือ ทำความรู้จักความเข้าใจและการหยั่งเห็นความจริง (ปัญญา) จนพ้นจากกอกวิชชาตันหาอุปาทานได้ ฉะนั้นจะเห็นได้ว่าสัมมาทิฐิเป็นองค์ประกอบสำคัญของมรรคในฐานะที่เป็นจุดเริ่มต้นของการปฏิบัติตามแนวทางการศึกษาจริยธรรมเชิงพุทธ

ดังนั้นการสร้างเสริมสัมมาทิฐิจึงเป็นสำคัญยิ่งโดยมีพุทธพจน์แสดงหลักการสร้างเสริมสัมมาทิฐิ 2 อย่างคือ ปรัโตโฆสะ และโยนิโสมนสิการ คือ 1) ปรัโตโฆสะ “เสียงจากผู้อื่น” หมายถึง คำบอกเล่า ข่าวสาร คำชี้แจงอธิบาย การแนะนำชักจูง การสั่งสอน การถ่ายทอด การได้เรียนรู้จากผู้อื่น (hearing or learning from others) และ 2) โยนิโสมนสิการ “การทำในใจโดยแยบคาย” หมายถึง การพิจารณาสืบค้นถึงต้นเค้า การใช้ความคิดสืบหาเหตุผลต้นตอ การคิดอย่างมีระบบ การรู้จักพิจารณาด้วยอุบาย การคิดแยกแยะออกดูตามสถานะของสิ่งนั้น ๆ โดยไม่เอาความรู้สึกด้วยตันหาอุปาทานเข้าจับ ปัจจัยที่ส่งผลต่อจริยธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาที่สำคัญอีกหนึ่งปัจจัย คือการสร้างบรรยากาศทางจริยธรรมในองค์กร ผลของการสร้างบรรยากาศทางจริยธรรมในองค์กรคือการเป็นที่ประจักษ์ว่าองค์กรเป็นตัวแทนที่แสดงออกทางจริยธรรม ซึ่งผู้มารับบริการหรือมาติดต่อกับองค์กรสามารถรับรู้ได้ (Sirilai, 2018)นอกจากนี้งานวิจัยของ Thampitak (2015) ยังชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของบรรยากาศเชิงจริยธรรมที่ส่งผลต่อตัวแปรเชิงจริยธรรมหลายด้าน เช่น ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม ความพึงพอใจในงาน และพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของบุคลากรในองค์กร ในขณะเดียวกันยังพบว่าบรรยากาศทางจริยธรรมในองค์กรตามการรับรู้ของบุคลากรมีความสัมพันธ์ทางบวกภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหาร จากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อจริยธรรมเชิงพุทธ

ของผู้บริหารสถานศึกษาจะเห็นได้ชัดเจนว่าผู้บริหารสถานศึกษาทุกระดับ ทุกประเภทล้วนต้องมีคุณธรรมบ่งชี้สำหรับความเป็นผู้บริหารที่มีจริยธรรมทั้งสิ้นทั้งที่เป็นองค์ประกอบหลักและตัวชี้วัดขององค์ประกอบนั้น ๆ และเมื่อพิจารณาเทียบเคียงในแง่ของทฤษฎีจริยธรรมเชิงพุทธจะพบว่าหลักอริยมรรคมีองค์ 8 คือองค์ประกอบที่ใช้บ่งชี้ความเป็นผู้บริหารที่มีจริยธรรมได้ครอบคลุมพฤติกรรมมากที่สุดทั้งกาย จิต และสติปัญญา ฉะนั้นผลการวิจัยจึงมีบทสรุปตรงกันในเรื่องของคุณธรรมบ่งชี้ความมีจริยธรรมที่อยู่ภายใต้หลักจริยธรรมเชิงพุทธนั่นเอง

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับบริบทของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า โรงเรียนเป็นองค์การที่มีโครงสร้างของงานในลักษณะพหุระดับ (Multi-Level Structure) หากวิเคราะห์ระบบใหญ่ภายในโรงเรียนจะเห็นว่าปัจจัยการทำงานในโรงเรียนมีความเกี่ยวข้องตั้งแต่ตัวผู้เรียน ครู ผู้บริหาร ทรัพยากรต่าง ๆ การสนับสนุนจากครอบครัวนักเรียนและชุมชน ปัจจัยเหล่านี้เข้าสู่กระบวนการในโรงเรียน 2 ระดับ คือ ระดับโรงเรียนและระดับชั้นเรียน (Erawan, 2019) ในระดับโรงเรียนนั้นเกี่ยวข้องกับผลลัพธ์ด้านคุณสมบัติของทีมงานซึ่งหมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกของผู้บริหารสถานศึกษา ครู ที่ผสมกันเป็นทีมงานโดยแสดงออกถึงภาวะผู้นำเชิงพุทธ ภาวะผู้ตามเชิงพุทธและความเหนียวแน่นของกลุ่มที่เป็นการรับรู้ร่วมกันของสมาชิกในกลุ่มงาน เป็นปฏิสัมพันธ์ของเหล่าสมาชิกเกี่ยวกับความรู้สึกที่ดีและผูกพันกลมเกลียวกันอันจะเป็นผลให้เกิดความสามัคคีและประสานความร่วมมือที่ทำให้การดำเนินงานของสถานศึกษาประสบผลสำเร็จ ส่วนผลลัพธ์ระดับชั้นเรียนเกิดที่มาจากปัจจัยและกระบวนการของการบริหารสถานศึกษาส่งผลไปที่ครูในด้านจิตลักษณะของครู ซึ่งหมายถึงคุณลักษณะทางจิตของครูเกี่ยวกับการรับรู้ การตอบสนอง การเกิดคุณค่า การจัดระบบที่นำไปสู่การกำหนดเป็นค่านิยมที่ตนยึดถือในทางพุทธจริยธรรม สะท้อนออกมาในรูปของคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมที่พึงประสงค์จากสมรรถนะจริยธรรมเชิงพุทธ และความพึงพอใจในงาน และพฤติกรรมการทำงานอย่างมีจริยธรรมเชิงพุทธของครู คือ พฤติกรรมที่พึงประสงค์ในการทำงานของครูโดยยึดบทบัญญัติจากหลักศีลธรรมในทางพระพุทธศาสนา ตั้งตนอยู่ในความไม่ประมาทประกอบการทำงานที่เป็นมงคลเป็นที่นำมาซึ่งความเจริญรุ่งเรืองปราศจากโทษ มีศิลปะในการทำงาน มีระเบียบวินัย ทำงานไม่คั่งค้างสามารถบรรลุผลสำเร็จตามหลักอิทธิบาท 4 เป็นต้น โดยมีผลงานวิจัยที่ชี้ให้เห็นว่าพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของผู้บริหารซึ่งเป็นปัจจัยระดับโรงเรียนมีอิทธิพลสูงสุดต่อความสามารถในการพัฒนาจริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนเป็นไปตามความเชื่อพื้นฐานโดยทั่วไปว่า ถ้าโรงเรียนมีผู้บริหารสถานศึกษาที่ดี มีแนวปฏิบัติตามหลักจริยธรรมเชิงพุทธ ย่อมส่งผลให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียนได้รับการถ่ายทอดจริยธรรมเชิงพุทธก่อให้เกิดสภาพที่พึงประสงค์ตามมา และยิ่งเชื่อได้ว่าคุณสมบัติเชิงพฤติกรรมดังกล่าวจะสามารถถ่ายทอดไปสู่ผู้เรียนได้โดยผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับผู้เรียนมากที่สุดโรงเรียน คือ ครู (Chairueng, 2008) จึงเป็นที่มาของกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎี (Theoretical Framework) ดังนี้

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัยแสดงโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของตัวแปรที่ศึกษา

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ มุ่งศึกษาและพัฒนาโมเดลโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงสาเหตุพุทธระดับของปัจจัยจริยธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อผลลัพธ์ด้านจริยธรรมเชิงพุทธของครูในโรงเรียนวิถิพุทธระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้วยการพัฒนาโมเดลสมการโครงสร้างความสัมพันธ์พุทธระดับ (MSEM) ประชากร คือ ครู และผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนวิถิพุทธ ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2563 จาก 433 โรงเรียน ในเขตภาคกลาง 26 จังหวัด กลุ่มตัวอย่าง คือ ครู และผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนวิถิพุทธ ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2563 จาก 82 โรงเรียน ในเขตภาคกลาง 26 จังหวัด จำนวน 500 คน ประกอบด้วยครู 418 คน และผู้บริหารสถานศึกษา 82 คน จาก 82 โรงเรียนในเขตภาคกลาง ใน 26 จังหวัด กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของยามาเน (Yamane, 1973, pp. 727-728) ที่ระดับความเชื่อมั่น 90% โดยใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert's 5 Rating Scale) จำนวน 2 ฉบับ ได้แก่ แบบสอบถามสำหรับครูและผู้บริหารสถานศึกษา มีค่าความเชื่อมั่นระหว่าง .96 ถึง .99 สถิติที่ใช้ ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนา ค่าสหสัมพันธ์ภายในชั้นของตัวแปร (ICC) ตรวจสอบความเที่ยงตรงโครงสร้างด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันระดับเดียวและพุทธระดับ และการทดสอบโมเดลสมการโครงสร้างพุทธระดับด้วยวิธีการประมาณค่าแบบ MLR

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาระดับจริยธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า จริยธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาตัวแปรสังเกตได้อื่น ๆ พบว่า ตัวแปรที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในสูงสุด ได้แก่ สัมมาวาายมะ (พยายามชอบ) รองลงมา คือ สัมมาอาชีวะ (เลี้ยงชีพชอบ) และตัวแปรที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ สัมมาสมาธิ (จิตมั่นชอบ)

ตารางที่ 1 ผลการศึกษาระดับจริยธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา

ตัวแปร	$\bar{X}$	SD.	ระดับ
- สัมมาทิฐิ (เห็นชอบ)	3.520	0.310	มาก
- สัมมาสังกัปปะ (ดำริชอบ)	3.715	0.543	มาก
- สัมมาวาจา (วาจาชอบ)	2.755	0.314	ปานกลาง
- สัมมากัมมันตะ (การกระทำชอบ)	3.053	0.320	ปานกลาง
- สัมมาอาชีวะ (เลี้ยงชีพชอบ)	3.832	0.474	มาก
- สัมมาวาายมะ (พยายามชอบ)	4.308	0.583	มากที่สุด
- สัมมาสติ (ระลึกชอบ)	3.588	0.354	มาก
- สัมมาสมาธิ (จิตมั่นชอบ)	2.366	0.411	น้อย
รวม	3.366	0.233	ปานกลาง

2. ผลการศึกษาอิทธิพลของจริยธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อจิตลักษณะและพฤติกรรมการทำงานของครูในโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ตัวแปรโยนิโสมนสิการสัมปทา (RAII) ของผู้บริหารสถานศึกษามีอิทธิพลทางอ้อมในระดับกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญต่อตัวแปรผลลัพธ์ด้านคุณสมบัติของทีมงาน (TW) โดยผ่านทางตัวแปรจริยธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา (BE)

ตาราง 2 ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลมาตรฐานทั้งระดับบุคคลและระดับกลุ่มงานของโมเดลโครงสร้างความสัมพันธ์พระดับตัวแปรเชิงเหตุและผล

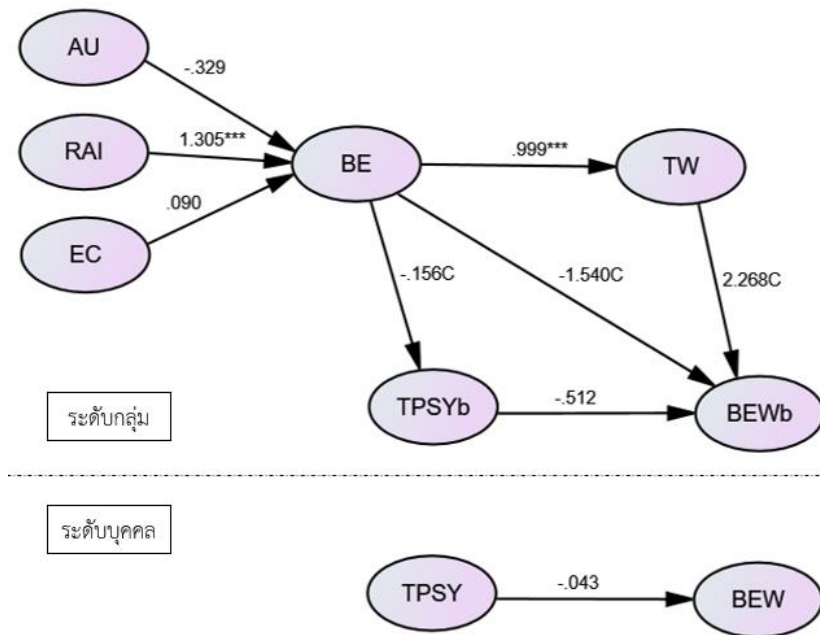
ตัวแปรผล	ตัวแปรเหตุ	Estimate	SE	t-test	p-value	R ²
BEW	TPSY	-.043	.007	-.563	.573	
Within group	Residual variance	.340	.048	7.558***	.000	.002
TW	BE	.999	.107	9.368***	.000	
Between group	Residual variance	.003	.213	.013	.990	.998***
BE	GF	-.329	.216	-1.520	.128	
	RAII	1.305	.242	5.398***	.000	
	EC	.090	.119	.758	.449	
Between group	Residual variance	.001	.113	.009	.993	.999***
BEWb	TPSYb	-.512	.814	-.629	.529	
	TW	2.268	5.832	.389	.697	
	BE	-1.540	6.004	-.289	.798	
Between group	Residual variance	.082	.589	.138	.890	.923***
TPSYb	BE	-.156	.140	-1.109	.267	
Between group	Residual variance	.976	.044	22.284***	.000	.023

หมายเหตุ *** p < .001

3. ผลการทดสอบความสอดคล้องกลมกลืนโมเดลสมการโครงสร้างพุทธระดับจริยธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อผลลัพธ์ด้านคุณสมบัติของทีมงาน จิตลักษณะของครู และพฤติกรรมการทำงานอย่างมีจริยธรรมเชิงพุทธของครูในโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่า โมเดลสมมติฐานประกอบไปด้วยโมเดลการวัดตัวแปรแฝงทั้งหมดจำนวน 7 ตัวแปร โดยตัวแปรแฝงระดับกลุ่มประกอบด้วยโมเดลการวัดตัวแปรแฝง 5 ตัวแปร ซึ่งตัวแปรสังเกตของตัวแปรแฝงทุกตัวนั้นมีค่าอำนาจบ่งชี้ประกอบที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ทุกค่า ตัวแปรแรก คือ ตัวแปร ปรโตโมสะที่ดี (AU) ประกอบด้วยตัวแปรสังเกต 1 ตัวแปร ต่อมาคือ โยนิโสมนสิการ (RAI) มีตัวแปรสังเกต 1 ตัวแปร ตัวแปรบรรยากาศเชิงจริยธรรมของสถานศึกษา (EC) ประกอบด้วยตัวแปรสังเกตได้ 5 ตัว ตัวแปรจริยธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา (BE) ประกอบด้วยตัวแปรสังเกตได้ 8 ตัว และตัวแปรผลลัพธ์ด้านคุณสมบัติของทีมงาน (TW) มีตัวแปรสังเกตได้จำนวน 3 ตัว

จะเห็นว่าในโมเดลส่วนของการวิเคราะห์ระดับกลุ่มจะมีตัวแปรแฝงที่เพิ่มเติมจากที่ได้กล่าวถึงไว้ในกรอบแนวคิดของการวิจัยอีกจำนวน 2 ตัวแปร ได้แก่ ตัวแปรจิตลักษณะของครู (TPSY) และพฤติกรรมการทำงานอย่างมีจริยธรรมเชิงพุทธของครู (BEW) ทั้งนี้เพื่อใช้ในการวิเคราะห์โมเดลพุทธระดับ ซึ่งในทางปฏิบัตินั้นในการวิเคราะห์เส้นอิทธิพลที่ข้ามระดับจากตัวแปรระดับกลุ่มลงยังตัวแปรระดับบุคคลตามที่ได้ตั้งสมมติฐานไว้ไม่สามารถทำได้ โดยตรง แต่จะวิเคราะห์โดยพิจารณาจากอิทธิพลของตัวแปรระดับกลุ่มที่มีต่อความแปรปรวนที่เกิดขึ้นในระดับกลุ่มของตัวแปรระดับบุคคลนั้น ๆ จึงทำให้ผู้วิจัยทำการยกระดับคะแนนตัวแปรแฝงทั้งสองตัวแปรดังกล่าวจากระดับบุคคลขึ้นไปเป็นระดับกลุ่มเพื่อให้สามารถทำการวิเคราะห์ โมเดลพุทธระดับดังกล่าวตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ และจากภาพโมเดลสมมติฐานที่ผู้วิจัยได้เขียนสัญลักษณ์ “C” ที่เส้นอิทธิพลระหว่างตัวแปรระดับกลุ่มกับตัวแปรแฝงระดับบุคคลที่ยกระดับขึ้นไปนั้นจึงเป็นการแสดงถึงประเภทของเส้นอิทธิพลที่เป็นอิทธิพลของตัวแปรข้ามระดับ (Cross-level effects) ซึ่งจะสอดคล้องกับกรอบแนวคิดของการวิจัย และในส่วนของการตั้งสมมติฐานที่เกี่ยวกับอิทธิพลของตัวแปรระดับกลุ่มที่ข้ามมายังตัวแปรระดับบุคคลทุกประการ

สำหรับตัวแปรแฝงระดับบุคคล ประกอบด้วยโมเดลการวัดตัวแปรแฝงจำนวน 2 ตัวแปรเช่นเดียวกัน ซึ่งตัวแปรสังเกตของตัวแปรแฝงทุกตัวนั้นมีค่าอำนาจบ่งชี้ประกอบที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ทุกค่า โดย ตัวแปรแฝงจิตลักษณะของครู (TPSY) ประกอบด้วยตัวแปรสังเกตได้จำนวน 2 ตัว และ ตัวแปรแฝงพฤติกรรมการทำงานอย่างมีจริยธรรมเชิงพุทธของครู (BEW) ประกอบด้วยตัวแปรสังเกตได้จำนวน 3 ตัว ทั้งนี้ผลจากการวิเคราะห์โมเดลสมมติฐานดังกล่าว พบว่า โมเดลโครงสร้างความสัมพันธ์พุทธระดับยังไม่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ผู้วิจัยจึงปรับโมเดลโดยพิจารณาให้ความคลาดเคลื่อนระหว่างตัวแปรสังเกตได้ระดับบุคคลมีความสัมพันธ์ต่อกันได้ตามดัชนีปรับปรุงแบบ (Modification indices) ที่มากกว่า 4.0 (Hair, 2019) จนโมเดลมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในเกณฑ์ดี ($\chi^2/df = 0.977$, CFI=1.00, TLI=1.00, RMSEA=0.000, SRMR = .024)

หมายเหตุ *** $p < .001$, C แสดงถึงเส้นอิทธิพลข้ามระดับ (Cross-level effects) จากตัวแปรระดับกลุ่มไปยังตัวแปรระดับบุคคล

ภาพประกอบ 2 โมเดลสมการโครงสร้างพหุระดับของตัวแปรเชิงเหตุและผล (โมเดลที่ปรับแล้ว)

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาระดับจริยธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาตัวแปรสังเกตได้ พบว่า ตัวแปรสังเกตได้ที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดมีจำนวน 1 ตัวแปร ได้แก่ สัมมาวาายามะ (พยายามชอบ) ตัวแปรสังเกตได้ที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก มีจำนวน 4 ตัว ได้แก่ 1) สัมมาอาชีวะ (เลี้ยงชีพชอบ) 2) สัมมาสังกัปปะ (ดำริชอบ) 3) สัมมาสติ (ระลึกชอบ) และ 4) สัมมาทิฐิ (เห็นชอบ) มีตัวแปรสังเกตได้ที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 2 ตัว ได้แก่ 1) สัมมากัมมันตะ (การกระทำชอบ) และ 2) สัมมาวาจา (วาจาชอบ) และมี 1 ตัวแปรที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อย นั่นคือ สัมมาสมาธิ (จิตมั่นชอบ) สอดคล้องกับหลักการ แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับจริยธรรมเชิงพุทธที่อธิบายถึงองค์ประกอบของความสุขสำหรับการศึกษาเรียนรู้และปฏิบัติตามแนวคำสอนของพระพุทธเจ้าตามหลักทางสายกลาง(มัชฌิมาปฏิปทา)ที่สามารถนำบุคคลไปสู่จุดมุ่งหมายในชีวิต คือความสุข ประกอบด้วยหลักการสำคัญ 8 ประการ คือ 1) ความเห็นชอบ 2) ความดำริชอบ 3) วาจาชอบ 4) การงานชอบ 5) เลี้ยงชีพชอบ 6) พยายามชอบ 7) ระลึกชอบ และ 8) ตั้งจิตชอบ รวมเรียกว่าอริยมรรคมีองค์ 8 ซึ่งจัดอยู่ในหลักไตรสิกขาครอบคลุมด้านศีล สมาธิ และปัญญาในตัวบุคคล มรรคมีองค์ 8 หรือไตรสิกขา ซึ่งหลักจริยธรรมดังกล่าวนี้นอกจากจะยึดโยงอยู่กับสังฆธรรมสากลตามกฎธรรมชาติแล้ว ยังครอบคลุมมิติการดำเนินชีวิตที่ดำรงอย่างเป็นองค์รวม หากพิจารณาระบบจริยธรรมเชิงพุทธกับการบริหารสถานศึกษาในแง่ของเป้าหมายจะพบว่ามีคามมุ่งหวังไปสู่จุดเดียวกันคือความสุขหรือความพ้นทุกข์นั่นเอง อธิบายได้ว่าหลักธรรมคำสั่งสอนในทางพระพุทธศาสนาทั้งหมดล้วนมุ่งไปสู่ความดับทุกข์ด้วยวิธีแห่งปัญญาพิจารณาสภาวะต่าง ๆ ได้ถูกต้องตามความเป็นจริง กล่าวคือการรู้แจ้งในอริยสัจ 4 โดยปราศจากการครอบงำของอริชา(ความไม่รู้จริง)ที่นำไปสู่การเกิดปัญหาต่าง ๆ นานา โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาตนเองมากที่สุดเพราะถือว่าเป็นหัวใจของ

การพัฒนา และเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการดำเนินชีวิตทั้งหมด “มัชฌิมาปฏิปทา” คือ ความเป็นทางสายกลาง (The Middle Path หรือ Middle Way) หรืออริยสัจข้อสุดท้าย คือ “มรรค” จึงเป็นประมวลหลักความประพฤติปฏิบัติ หรือระบบจริยธรรมทั้งหมดในพระพุทธศาสนา เป็นคำสอนภาคปฏิบัติที่จะช่วยให้การดำเนินสู่จุดมุ่งหมายตามแนวกระบวนการธรรมที่รู้เข้าใจแล้วนั้นอย่างเป็นระบบ ดังที่ Phukhamwong (2017) ได้ศึกษาวิจัยการปรับใช้หลักพุทธจริยธรรมเพื่อพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็กให้การทำงานมีประสิทธิภาพ และพบว่าหลักพุทธจริยธรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนาแบ่งเป็น 3 ชั้น ชั้นต้น คือ ศีล ชั้นกลางคือ อกุศลกรรมบถ 10 และชั้นสูงคือ อริยมรรคมีองค์ 8 ส่วนแนวทางการปรับใช้หลักพุทธจริยธรรมเพื่อพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็กให้การทำงาน มีประสิทธิภาพนั้น คือแนวทางการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา และแนวทางการพัฒนาตามหลักภาวนา สอดคล้องกับงานวิจัยของ Chairueng (2008) ที่ได้วิจัยเรื่องพระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนของโรงเรียนต้นแบบวิถิพุทธ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ในส่วนของปัจจัยระดับโรงเรียนความสารถของผู้บริหารในการพัฒนาจริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนได้รับอิทธิพลทางตรงทางอ้อมเชิงบวกจากตัวแปรพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของผู้บริหาร

2. ผลการศึกษาอิทธิพลของจริยธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อจิตลักษณะและพฤติกรรมการทำงานของครูในโรงเรียนวิถิพุทธ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ตัวแปรเชิงเหตุและผลของจริยธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาส่งผลต่อผลลัพธ์ด้านคุณสมบัติของทีมงานจิตลักษณะของครู และพฤติกรรมการทำงานอย่างมีจริยธรรมเชิงพุทธของครูในโรงเรียนวิถิพุทธ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีอิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และ อิทธิพลโดยรวมของ ทั้งในระดับบุคคลและระดับกลุ่ม ที่สำคัญพบว่า ตัวแปรโยนิโสมนสิการสัมปทา ของผู้บริหารมีอิทธิพลทางอ้อมในระดับกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญต่อตัวแปรผลลัพธ์ด้านคุณสมบัติของทีมงาน โดยผ่านทางตัวแปรจริยธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา ส่วนตัวแปร อื่น ๆ นั้นไม่พบว่ามีอิทธิพลโดยรวมหรืออิทธิพลทางอ้อมต่อตัวแปรเชิงผลในโมเดลที่ศึกษา สามารถอธิบายได้ว่าโรงเรียนเป็นองค์การที่มีโครงสร้างของงานในลักษณะพหุระดับ (Multi-Level Structure) ประเด็นปัญหาที่ผู้วิจัยสนใจศึกษามีความเกี่ยวข้องกับการศึกษาพฤติกรรมองค์การ ซึ่งเป็นการศึกษาเกี่ยวกับบุคคล(Individual) กลุ่ม (Group) และโครงสร้าง (Structure) ที่มีผลกระทบต่อการทำงานของบุคคลในองค์การ โดยมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญเพื่อปรับปรุงประสิทธิผลการดำเนินงานให้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นการศึกษาและประยุกต์ใช้ความรู้เกี่ยวกับวิธีที่บุคคลและกลุ่มใช้ปฏิบัติภายในองค์การ (Robbin, 2005; Newstrom, 2015) ซึ่งโรงเรียนเป็นองค์การทางสังคมที่จำเป็นต้องมีการพัฒนาให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดี ซึ่งไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงเฉพาะตัวผู้บริหารและครูเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหาร ครู นักเรียนและครอบครัวด้วยตามมโนทัศน์การพัฒนารูปแบบพหุระดับ ทั้งในระดับบุคคล ระดับทีมงาน และระดับโรงเรียน เป็นต้น (Erawan,2019) ในเชิงทฤษฎีของจริยธรรมเชิงพุทธที่นำเสนอโดย Somdet Phra Buddhaghosacariya (P.A. Payutto) (2018) ได้แสดงองค์ประกอบที่ช่วยให้เกิดไตรสิกขาหรือจริยธรรมเชิงพุทธไว้ 2 ส่วน ได้แก่องค์ประกอบภายนอกตัวและภายในตัว คือ ปรโตโมสะ “เสียงจากผู้อื่น” หมายถึง คำบอกเล่า ข่าวสาร คำชี้แจงอธิบาย การแนะนำชักจูง การสั่งสอน การถ่ายทอด การได้เรียนรู้จากผู้อื่น (hearing or learning from others) และ2) โยนิโสมนสิการ “การทำในใจโดยแยบคาย” หมายถึง การพิจารณาสืบค้นถึงต้นเค้า การใช้ความคิดสืบสาวหาเหตุผลต้นตอ การคิดอย่างมีระบบ การรู้จักพิจารณาด้วยอุบาย การคิดแยกแยะออกดูตามสภาวะของสิ่งนั้น ๆ โดยไม่เอาความรู้สึก

ด้วยต้นหาอุปาทานเข้าจับ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Sansai (2013) ได้นำแนวคิดของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) มาใช้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับอิทธิพลกัลยาณมิตร โยนิโสมนสิการ ความเชื่อในกุศลผล 10 และปัจจัยทางจิตที่มีผลต่อพฤติกรรมนักเรียนที่พึงประสงค์โดยสรุปว่ากัลยาณมิตรจะก่อให้เกิดโยนิโสมนสิการ และความเชื่อที่ถูกต้อง ซึ่งปัจจัยทั้งสองจะก่อให้เกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในตัวของผู้เรียน

3. ผลการทดสอบความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลเชิงสมมติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่า โมเดลเชิงที่พัฒนาขึ้นมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในเกณฑ์ดี ($\chi^2/df = 0.977$, CFI=1.00, TLI=1.00, RMSEA=0.000, SRMR = 0.024) แสดงให้เห็นว่าทฤษฎีโครงสร้างของจริยธรรมเชิงพุทธที่ใช้สำหรับการศึกษาศาสนา 3 ส่วนที่สำคัญ คือ 1) เหตุปัจจัย 2) ผล และ 3) ความมุ่งหมาย ประกอบโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยภายนอก (ปรโตโมสะ) และปัจจัยภายในของบุคคล(โยนิโสมนสิการ) ซึ่งทั้ง 2 ส่วนดังกล่าว จะนำไปสู่จุดเริ่มต้นทางปัญญา คือ ความเห็นชอบ (สัมมาทิฐิ) ในแนวทางดำเนินชีวิตอันประเสริฐ 8 ประการที่เรียกว่า อริยมรรคมีองค์ 8 ที่นำเสนอโดย Somdet Phra Buddhaghosacariya (P.A. Payutto). (2018) และทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมในองค์กรทางการศึกษาที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีความถูกต้องเป็นจริงตรงตามทฤษฎี สามารถนำไปใช้เป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษาได้จริงสอดคล้องกับงานวิจัยที่ได้มีการศึกษามาก่อนหน้านี้ของ Tongkhambanjong (2002) ที่ได้การศึกษาโครงสร้างทางจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีตามแนวพุทธศาสนา โดยใช้กรอบแนวคิดตามทฤษฎีจริยธรรมเชิงพุทธที่นำเสนอโดยสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต) เช่นเดียวกัน ผลการวิจัยที่สำคัญพบว่า โมเดลโครงสร้างทางจริยธรรมตามแนวพุทธศาสนามีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์เป็นอย่างดี และนอกจากนี้ยังพบว่ามีผลสอดคล้องกับการเลือกศึกษาตัวแปรสำหรับกำหนดเป็นโมเดลเชิงสมมติฐานในการทดสอบเช่นเดียวกับผลการศึกษาศาสนาของ Thampitak (2015) ที่ได้ได้วิจัยเรื่อง โครงสร้างความสัมพันธ์เชิงสาเหตุพระระดับของตัวแปรเชิงเหตุ และภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารที่มีต่อจิตลักษณะและพฤติกรรมที่เกี่ยวกับการทำงานของพนักงานในองค์กรเอกชน สนับสนุนแนวคิดการศึกษาตัวแปรทางจิตวิทยาและตัวแปรทางพฤติกรรมศาสตร์ด้วยการวิเคราะห์พุทธระดับ โดยเห็นได้จากการที่ผลการวิเคราะห์อิทธิพลของตัวแปรความพึงพอใจภายในลักษณะงานที่มีต่อพฤติกรรมการทำงานอย่างมีจริยธรรม แม้ว่าผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัยจะไม่สอดคล้องหรือเป็นไปตามสิ่งที่ผู้วิจัยคาดหวังทั้งหมดก็ตาม ซึ่งโมเดลดังกล่าวจะเป็นตัวแบบตั้งต้นที่จะนำไปสู่การขยายขอบเขตขององค์ความรู้ในการสร้างจริยธรรมเชิงพุทธในสถานศึกษาให้กว้างขวาง สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้จริงในการบริหารให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

สรุปองค์ความรู้

หลักธรรมคำสั่งสอนในทางพระพุทธศาสนาสามารถนำมาใช้อธิบายพฤติกรรมของบุคคล ในองค์กรซึ่งนอกจากจะก่อให้เกิดองค์ความรู้ในเชิงทฤษฎียังสามารถนำมาใช้ปฏิบัติให้เข้ากับบริบทของสังคมได้เป็นอย่างดี นอกจากนั้นยังเป็นการตรวจสอบยืนยันความตรงเชิงทฤษฎีของหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนากับหลักวิทยาศาสตร์ได้อย่างสอดคล้องกลมกลืน จากการศึกษาวิจัยนี้จึงสามารถใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยในเชิงลึกกับบริบททางสังคมต่อไป จริยธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ภายใต้การบูรณาการหลักพุทธธรรมดั้งเดิมของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ทรงแสดงไว้ในอริยมรรคมีองค์ 8 และเรียบเรียงเนื้อหาโดยปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาชาวไทย คือ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตโต) สำหรับนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษาให้ประสบผลสำเร็จที่เน้นการพัฒนาในตัวบุคคลแบบองค์รวมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และปัญญา การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีพื้นฐานจากการหลอมรวมตามกระบวนทัศน์ของ

นักวิจัยกลุ่มปฏิฐานนิยม (Positivism) และกลุ่มปรากฏการณ์นิยม/ตีความนิยม (Interpretivism) นอกจากนั้น ยังเป็นการตรวจสอบยืนยันความถูกต้องเชื่อถือได้ของผลการวิจัย เติมเต็มครบถ้วนสมบูรณ์ของผลการวิจัยที่ได้ ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษา นักวิจัย และผู้ที่สนใจสามารถนำไปใช้ต่อยอดในการพัฒนาองค์ความรู้จากข้อค้นพบในการศึกษาวิจัย สามารถขยายขอบเขตองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาบูรณาการกับศาสตร์ทางการบริหารในเชิงวิชาการอย่างเหมาะสมก่อให้เกิดคุณค่าทางการบูรณาการศาสตร์ได้ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยได้ค้นพบองค์ความรู้ในเชิงทฤษฎี เป็นการนำเสนอแนวคิดจริยธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาว่ามีองค์ประกอบอะไรบ้าง และได้ทราบปัจจัยเชิงสาเหตุและปัจจัยเชิงผลลัพธ์ที่ทำให้เกิดจริยธรรมเชิงพุทธว่ามีอะไรบ้าง ทำให้ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับจริยธรรมเชิงพุทธที่สามารถนำมาใช้อธิบายปรากฏการณ์ของสถานศึกษาภายใต้บริบทของสังคมไทยซึ่งเป็นสังคมเมืองพุทธ ทำให้ความหมายชัดเจนขึ้นจนสามารถระบุปัจจัยเชิงสาเหตุและผลลัพธ์ที่เกี่ยวข้องซึ่งเป็นเรื่องที่ซับซ้อนให้เข้าใจได้มากขึ้น รวมถึงช่วยเพิ่มหลักฐานเชิงประจักษ์ที่สนับสนุนแนวคิดของจริยธรรมเชิงพุทธมากขึ้น ทำให้ได้ความรู้ด้านหลักการบริหารสถานศึกษาด้านการส่งเสริมคนความดีซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญที่สุดในด้านนี้ได้ต่อไป นับเป็นข้อมูลที่สำคัญที่นำไปสู่การพัฒนาโปรแกรมหรือหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างจริยธรรม ตลอดจนบรรยายภาคเชิงจริยธรรมของกลุ่มซึ่งเป็นการรับรู้ร่วมกันของสมาชิกภายในกลุ่มงาน หรือหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างจริยธรรมเชิงพุทธให้กับผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งเป็นกลจักรสำคัญที่สุดในสถานศึกษา หรือนับเป็นหลักสูตรการเตรียมความพร้อมให้กับครูที่จะเป็นผู้บริหารใหม่ได้ต่อไป นอกจากนี้ยังเป็นแนวทางให้กับสถานศึกษาใช้ในการจัดสภาพแวดล้อม ตลอดจนการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการมีจริยธรรมของสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมให้ครูและบุคลากรของสถานศึกษามีพฤติกรรมการทำงานอย่างมีจริยธรรมมีความพึงพอใจในงาน และมีพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีของสถานศึกษาซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จของสถานศึกษาทั้งสิ้น นอกจากนี้ยังสามารถประยุกต์ใช้เครื่องมือวิจัย (แบบสอบถาม/แบบวัด) ที่พัฒนาขึ้นนี้สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยในครั้งต่อไป เนื่องจากมีกระบวนการพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพถูกต้องตามหลักวิชาการ ทั้งนี้ควรมีการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับบริบทของตัวแปรที่ศึกษาใหม่อีกครั้ง และอาจต้องมีการศึกษาเพื่อติดตามผลลัพธ์ในระยะยาวด้วยวิธีวิทยาการวิจัยที่หลากหลายรูปแบบ เป็นต้น

References

- Boss, J. A. (2011). *Ethics for Life : A Text With Reading*. (5th ed). New York: McGraw-Hill
- Brahmagunabhorn (P.A. Payutto). (2011). *A Constitution for Living*. (23rd Edition). Bangkok: Thammasapa.
- Brahmagunabhorn (P.A. Payutto). (2011). *It's Time to Reengineer the Human Development System*. (8nd Edition). Watyanavesakavan: Nakhonpathom.
- Chairueng, N. (2008). The multi-level factors affecting success in developing students' ethics of prototype buddhist schools under The Office of Basic Education Commission. *Journal of Educational Administration Burapha University*, 2(2), 67-80.
- Erawan, P. (2019). *Research and Organization Development in Schools*. (3rd Edition). Mahasarakham: Mahasarakham University.

- Grassian, V. (1992). *Moral Reasoning : Ethical Theory and Some Contemporary Moral Problems*. (2nd ed.). Englewood Cliff, New Jersey: Prentice Hall.
- Hair, J. F. (2019). *Multivariate data analysis* (8th ed.): Andover : Cengage.
- Kohlberg, L. (1976). *Moral stages and moralization: The cognitive-developmental*. In *Moral development and behavior: Theory, research and social issues*. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Mongkhonvanit, J. (2013). *Administration of education organization and personnel*. (2nd Edition). Bangkok: Chulalongkorn University Printing House.
- Newstrom, J. W. (2015). *Organizational behavior : human behavior at work*. (14th ed., international student ed.). New York McGraw-Hill Education.
- Pakotung, J. (2014). *Management techniques for Professional Executives*. (2nd Edition). Ubonratchathani: sirithamoffset.
- Phrakhu Sophonpariyatsuthi. (2015). *Buddhadhamma and administration*. (2nd Edition). Phayao: Charoen-aksorn.
- Phukhamwong, P. (2017). The Implication of the Buddhist Ethic for Advanced Progress of School Administrators in the Small-sized Schools. *Humanities and Social Sciences Journal, Ubon Ratchathani Rajabhat University*, 8(2), 148–159.
- Pojman, L. P. (1995). *Ethical theory : classical and contemporary readings*. (2nd ed). Belmont, Calif: Wadsworth.
- Rachels, J. (2012). *The elements of moral philosophy*. (9th ed). Boston: McGraw-Hill College.
- Robbin, S. P. (2005). *Organizational Behavior*. (11th ed). New Jersey: Pearson Education.
- Sansai, C. (2013). The Influences, Kalyanamitt, Yonisomanasikan, Belief in Kusonkammabot 10 and Psychologica Factors Effects the Desirable Student Behavior. *Journal of Behavioral Science for Development*, 5(1), 214-228.
- Shaw, W. H. (2013). *Social and Personal Ethics*. (8th ed). Belmont, California: Wadsworth Publishing Company.
- Sirilai, S. (2018). *Creating an ethical climate in organization*. Bangkok: Royal Academy.
- Somdet Phra Buddhaghosacariya (P.A. Payutto). (2018). *Buddhadhamma*. (Original Edition). Bangkok: Thammasapa.
- Thampitak, P. (2015). *A Multilevel Structural Equation Modeling of the Causal Variables, Ethical Leadership of Leaders, and their Influence on Psychological Antecedents and Work Behavior Outcomes of Private Organization Employees*. (Doctoral Dissertation) . Srinakharinwirot University.
- Tongkhambanjong, S. (2002). *A Study of Buddhism Ethical Structure of Undergraduate: Conceptualization, Measurements of Changes, and Causal Models of Change*. (Doctoral Dissertation). Srinakharinwirot University.
- Yamane, Taro. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. 3rd ed. New York: Harper and Row Public.

การพัฒนาหนังสือเสียงผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เรื่องชนกชาดกในทศชาติชาดก
ตอนบำเพ็ญเพียรวิริยะบารมี เพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้คุณธรรมด้านความอดทน

DEVELOPMENT OF AN AUDIOBOOK VIA SOCIAL MEDIA ON THE STORY OF MAHAJANAKA
FROM THE TEN INCARNATIONS IN ASCETICISM FOR ENHANCING PATIENCE

สมใจ สืบเสาะ¹, สิริวรรณพิชา ธนจิราวัฒน์ และนันณัฐฐ์ จิรภัทร์วรากุล
Somjai Suebsor¹, Zirivarnphicha Thanajirawat and Nannat Jirapatwarakul
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์
Rajamangala University of Technology Rattanakosin
Email: somjai.sub@rmutr.ac.th¹

Received 20 November 2021; Revised 29 April 2022; Accepted 6 May 2022.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อพัฒนาหนังสือเสียงผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เรื่องชนกชาดกในทศชาติชาดก 2) เพื่อเปรียบเทียบความตระหนักรู้ก่อนและหลังการรับฟังหนังสือเสียงผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เรื่อง ชนกชาดก ในทศชาติชาดก 3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อการรับฟังหนังสือเสียงผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เรื่องชนกชาดก ในทศชาติชาดก เป็นงานวิจัยแบบผสมวิธี พื้นที่วิจัยได้แก่ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน โดยการสุ่มอย่างง่ายประเมินความพึงพอใจในการรับฟัง และกลุ่มทดลองโดยการเลือกแบบเจาะจงจำนวน 50 คน แบ่งการทดลองรายบุคคลจำนวน 3 คน ทดลองกลุ่มย่อยจำนวน 12 คน ทดลองกลุ่มใหญ่ จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 3 ชนิด คือ 1) หนังสือเสียงผ่านสื่อสังคมออนไลน์ที่พัฒนาขึ้น 2) แบบทดสอบวัดความตระหนักรู้คุณธรรมด้านความอดทน 3) แบบสอบถามความพึงพอใจในการรับฟัง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติค่าที่

ผลการวิจัยพบว่า 1) หนังสือเสียงผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เรื่องชนกชาดก ในทศชาติชาดก เพื่อส่งเสริมคุณธรรมด้านความอดทน ภาพรวมมีคุณภาพอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด 2) การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความตระหนักรู้คุณธรรมด้านความอดทนหลังการรับฟังหนังสือเสียงผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เรื่องชนกชาดก ในทศชาติชาดก ทำให้ผู้รับฟังมีความตระหนักรู้คุณธรรมด้านความอดทนสูงกว่าก่อนรับฟัง อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) ความพึงพอใจต่อการรับฟัง หนังสือเสียงผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เรื่องชนกชาดก ในทศชาติชาดก เพื่อส่งเสริมคุณธรรมด้านความอดทน ภาพรวมผู้รับฟังมีความพึงพอใจในระดับมาก

คำสำคัญ: หนังสือเสียง ; สื่อสังคมออนไลน์ ; คุณธรรมด้านความอดทน

Abstract

The objectives of this research were: 1) To develop audiobooks via social media on the story of Mahajanaka from The Ten incarnations 2) To compare the awareness before and after listening to audiobooks via social media on the story of Mahajanaka from The Ten

incarnations 3) To study the satisfaction of listening to audiobooks via social media on the story of Mahajanaka from The Ten incarnations. It was mixed methods research. The research area was Rajamangala University of Technology Rattanakosin. The sample group was 400 students. The samples were selected using simple random sampling to assess their listening satisfaction. An experimental group of 50 subjects was selected using purposive sampling. The experiment was divided into 3 individuals, a small group of 12 and a large group of 30. There were three types of research instruments used in research: 1) Audiobooks via social media developed 2) Assessment test on the story of Mahajanaka from The Ten incarnations for Enhancing Patience and 3) Satisfaction questionnaire for listening to audiobooks. The data were analyzed using mean, standard deviation, and t-test.

The results showed that: 1. The overall quality of audiobooks via social media on the story of Mahajanaka from the Ten incarnations for enhancing patience was at the highest level. 2. Comparison of average scores in awareness of audiobooks via social media on the story of Mahajanaka from The Ten incarnations for enhancing patience indicated that listeners had a statistically significantly higher level than before listening at the .05. 3. The overall satisfaction of listening to audiobooks via social media on the story of Mahajanaka from the Ten incarnations for enhancing patience was a high-level satisfaction among the listeners.

Keywords: 1. audiobooks 2. social media 3. patience

บทนำ

ปัจจุบันโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกมิติทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และเทคโนโลยี อันเป็นผลมาจากการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ และการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองโลก มีผลทำให้ประเทศต่าง ๆ ในโลกต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และมีความเชื่อมโยงระหว่างกันมากขึ้น โลกที่เคยกว้างใหญ่กลับเล็กลง ดินแดนแต่ละประเทศที่อยู่ห่างไกลกันสามารถติดต่อกันได้ภายในเวลาเสี้ยววินาทีที่ประดุจเป็นหมู่บ้าน (Global Village) ภูเขาและทะเล ซึ่งเป็นพรมแดนธรรมชาติ ที่เคยเป็นอุปสรรคในการติดต่อไปมาหาสู่ ดูเสมือนเลือนหายไปจนกลายเป็นโลกไร้พรมแดนซึ่งประเทศไทยเองได้ก้าวเข้าสู่โลกแห่งโลกาภิวัตน์อย่างเต็มตัว โดยเริ่มมาตั้งแต่ พ.ศ. 2533 จนถึงปัจจุบัน สังคมไทยและคนในสังคมมีการเปลี่ยนแปลงในด้านวิถีการดำเนินชีวิตและวิถีวัฒนธรรมในภาพรวมได้รับประโยชน์ในหลายด้านไม่ว่าจะเป็นการดำรงชีวิตที่สะดวกสบายมากขึ้น การเข้าถึงข่าวสารที่ทันสมัยได้ทั่วโลก เศรษฐกิจเติบโต มีแนวทางการประกอบอาชีพมากขึ้นจากการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ในประเทศไทย การพัฒนาเหล่านี้ จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยหลาย ๆ ประการเกื้อหนุนกัน แต่ปัจจัยหลักของการพัฒนา จำเป็นต้องอาศัยทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพ ซึ่งบุคคลที่มีคุณภาพนั้น จะต้องมีความสมบัติทั้งทางด้านสมรรถภาพทางร่างกายแข็งแรงและจิตใจที่ดี มีสติปัญญา มีความรู้ความสามารถ มีความอดทน ขยันขันแข็ง ไม่ย่อท้อต่อความยากลำบาก เผชิญปัญหาและอุปสรรคด้วยความมุ่งมั่น คุณสมบัติเหล่านี้ จำเป็นต้องถูกหล่อหลอมให้เกิดขึ้นในตัวบุคคลของเยาวชนไทย

นอกจากนี้คงไม่สามารถปฏิเสธได้ว่าในแง่ของผลกระทบที่คนไทยต้องเผชิญนั้นมีหลายด้านเช่นกัน ทั้งวิกฤตเรื่องค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม และพฤติกรรมที่มีการเลียนแบบวัฒนธรรมการบริโภคนิยม วัตถุนิยม และการให้ความสำคัญกับเงินตราเป็นตัวตั้ง การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมีผลกระทบโดยตรงต่อสถาบันครอบครัว

ครอบครัวไทยมีความอ่อนแอและค่อย ๆ สัมพันธภาพและความเกื้อกูลของคนในครอบครัวลดน้อยลง พ่อแม่ผู้ปกครองไม่สามารถทำหน้าที่อบรมสั่งสอนและขัดเกลาสมาชิกในครอบครัวให้เป็นคนดีมีการเจริญเติบโตตามวัยได้จึงทำให้เด็กไทยในปัจจุบันตกเป็นเหยื่อของค่านิยมผิด ๆ ในด้านวัตถุนิยม บริโภคนิยม ติดอบายมุข ติดยาเสพติด ไม่สนใจศึกษาเล่าเรียน มีนิสัยก้าวร้าว ชอบใช้ความรุนแรง มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร มีการตั้งครุภรณ์ก่อนวัยอันควรและขาดความอดทนอดกลั้น ปัญหาพฤติกรรมความรุนแรงของวัยรุ่นในสังคมไทยที่ปรากฏผ่านทางสื่อต่างๆ มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งเกิดจากการทะเลาะวิวาท ชกต่อย ทำร้ายร่างกาย การพกพาอาวุธ โดยเฉพาะพฤติกรรมทะเลาะวิวาทเป็นกลุ่ม หรือที่เรียกว่า “ยกพวกตีกัน” สาเหตุของความขัดแย้งและการทะเลาะวิวาทของวัยรุ่นมาจากสาเหตุต่างๆ ดังนี้ 1) สาเหตุส่วนบุคคล การศึกษาพบว่า ความรุนแรงส่วนใหญ่เกิดขึ้นโดยวัยรุ่นชาย ได้แก่ การมีพฤติกรรมเกเร ก้าวร้าว ความโกรธบันดาลโทสะ คึกคะนอง ขาดความอดทนควบคุมอารมณ์ตนเองไม่ได้ 2) สาเหตุที่เกิดจากครอบครัว เช่น พ่อแม่ผู้ปกครองไม่ดูแลเอาใจใส่บุตรหลาน ครอบครัวไม่อบอุ่น พ่อแม่แยกทางกัน ครอบครัวเข้มงวดหรือตามใจเกินไป 3) สาเหตุที่เกิดจากเพื่อน เช่น การถูกเพื่อนชักชวนให้กระทำความผิด รักเพื่อนรักสถาบัน ต้องการช่วยเพื่อนเพราะคนในกลุ่มเพื่อนเคยถูกทำร้ายมาก่อนและต้องการแก้แค้น 4) สาเหตุที่เกิดจากสภาพแวดล้อม เช่น สถานบันเทิง บนท้องถนน หรือสถานที่จัดงานตามเทศกาลต่างๆ เป็นต้น และ 5) สาเหตุอื่นๆ ได้แก่ การดื่มสุรา แอลกอฮอล์ หรือการใช้สารเสพติด การพูดจาขี้ขลาด การปะทะคารมกัน ซึ่งผลของความรุนแรงในวัยรุ่นส่งผลให้เกิดการเสียชีวิตก่อนวัยอันควร การบาดเจ็บและทุพพลภาพ นอกจากนี้ ยังทำให้วัยรุ่นเสียโอกาสหลายอย่างในชีวิต รวมทั้งอาจก่อให้เกิดปัญหาทางจิตและสังคมอื่นๆ ตามมาอีกมากมาย ผลดังกล่าวไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะกับวัยรุ่นที่ถูกกระทำเท่านั้น แต่เกิดขึ้นกับวัยรุ่นที่เป็นผู้กระทำเช่นกัน รวมทั้งครอบครัว ชุมชน และสังคมโดยรวมอีกด้วย (Department of Mental Health, (2019)

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้นได้มีหน่วยงานหลายภาคส่วนออกมาช่วยกันผลักดันและจัดโครงการเพื่อรณรงค์และสรรหากิจกรรมเพื่อพัฒนาและป้องกันเด็กไทยไม่ให้ตกเป็นเหยื่อของค่านิยมผิดๆ ตลอดจนมีผลงานวิจัยมากมายที่มีเป้าประสงค์พัฒนาศักยภาพของเยาวชนไทยยุคใหม่ ทั้งนี้ทีมคณะผู้วิจัยมีความตระหนักและต้องการเป็นส่วนหนึ่งในการส่งเสริมเยาวชนไทยให้เติบโตอย่างถูกทางจนก้าวไปสู่การใช้ชีวิตในวัยผู้ใหญ่อย่างสมบูรณ์ โดยได้เล็งเห็นถึงปัญหาด้านการขาดความอดทนอดกลั้น การขาดความมุ่งมั่นพยายามของเยาวชนไทยเป็นสำคัญ เนื่องจากการจะทำงานให้มีก้าวหน้าประสบความสำเร็จได้นั้นต้องผ่านปัญหาและอุปสรรคมากมาย หากบุคคล ชุมชน และสังคมในโลก ขาดความอดทน ย่อมก่อให้เกิดปัญหาตั้งแต่ระดับปัจเจกชนและอาจขยายกว้างออกไปจนถึงระดับสังคมโลก ทำให้เกิดผลลัพธ์ในเชิงลบ กล่าวคือในระดับบุคคลนั้นทำให้ศักยภาพในการทำงาน การเรียน การดำเนินชีวิตของบุคคลลดลงหรือล้มเหลวได้ ซึ่งคนที่ขาดความอดทนพยายามแม้แต่การใช้ชีวิตไปแต่ละวันก็ยังนับว่าเป็นเรื่องยาก และคนเหล่านี้ก็ไม่สามารถที่จะเอาชนะและประสบความสำเร็จอะไรได้เลย ดังนั้นจึงเป็นความจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องแก้ไขหรือส่งเสริมเพื่อให้เยาวชนไทยได้รับการอบรมการชี้แนะที่ถูกต้องเหมาะสม ในเรื่องการรู้จักควบคุม รู้จักเอาชนะใจตัวเอง มีความอดทน เพียรพยายาม ที่จะทำตัวเองให้ก้าวหน้าและดีที่สุด ซึ่งคุณธรรมด้านความอดทนหรือขันติธรรมนี้เป็นคุณสมบัติพื้นฐานที่จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีสันติภาพ ทั้งนี้โดยเฉพาะประชาคมโลกมีความแตกต่างกันด้วยความหลากหลายทั้งในเรื่องเชื้อชาติ ชนชั้น วรณะ วัฒนธรรม จารีตประเพณี ศาสนา ระบบการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ถ้าหากผู้นำประเทศ และชาวโลกถือปฏิบัติคุณธรรมด้านความอดทนหรือขันติธรรมแล้วย่อมสามารถระงับความขัดแย้ง ความมีอคติ นำไปสู่ความสงบสุขและสันติภาพของโลกได้อย่างแท้จริง (Phan Wannamethi, 2011); UNESCO and the Ministry of Education. (1999)

คณะผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการผลิตหนังสือเสียง เพื่อส่งเสริมคุณธรรมด้านความอดทน โดยผ่านสื่อสังคมออนไลน์เพื่อให้เข้าถึงเยาวชนรุ่นใหม่ ซึ่งเป็นสื่อที่มีการนำเสนอเนื้อหาอย่างสร้างสรรค์ สื่อสารเชิงบวก ซึ่งจะเป็นตัวอย่างและต้นแบบที่ดีได้ และผู้รับฟังสามารถตัดสินใจเลือกปฏิบัติในสิ่งที่เหมาะสม เป็นการช่วยการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในทุกภาคส่วนควบคู่ไปกับการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ที่ดี เปรียบเสมือนวัคซีน สร้างภูมิคุ้มกันต้านทานเป็นเกราะป้องกันความรุนแรงในเยาวชนรุ่นใหม่ได้ ซึ่งความสามารถของสื่อสังคมออนไลน์เกิดเป็นกระแสที่ใคร ๆ ก็ต้องพุ่งประเด็นสนใจ อีกทั้ง การเลือกเรื่องชนกชาดก ในทศชาติชาดก ตอนวิริยะบำเพ็ญเพียรบารมี มาผลิตหนังสือเสียงนั้น เนื่องจากเรื่องนี้เป็นพระชาติที่พระโพธิสัตว์ทรงบำเพ็ญ วิริยะบารมี อันจะเป็นตัวอย่างอันดีที่จะได้นำมาหยิบยกให้เยาวชนคนรุ่นใหม่ได้นำไปเป็นแนวปฏิบัติ หรือเป็นแรงบันดาลใจในการใช้ความพากเพียรพยายาม สร้างความอดทนอดกลั้นเพื่อต่อสู้กับปัญหาและเผชิญกับอุปสรรคให้เด็กเยาวชนรุ่นใหม่เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีและมีคุณภาพในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาหนังสือเสียงผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เรื่องชนกชาดก ในทศชาติชาดก ตอนบำเพ็ญเพียรวิริยะบารมี ที่มีคุณภาพ
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความตระรู้ก่อนและหลังการรับฟังหนังสือเสียงผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เรื่อง ชนกชาดก ในทศชาติชาดก ตอนบำเพ็ญเพียรวิริยะบารมี ที่พัฒนาขึ้น
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อการรับฟังหนังสือเสียงผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เรื่องชนกชาดก ในทศชาติชาดก ตอนบำเพ็ญเพียรวิริยะบารมี ที่พัฒนาขึ้น

สมมติฐานการวิจัย

การรับฟังหนังสือเสียงผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เรื่อง ชนกชาดกในทศชาติชาดก ตอนบำเพ็ญเพียรวิริยะบารมี เพื่อส่งเสริมคุณธรรมด้านความอดทน ทำให้ผู้รับฟังมีความตระหนักรู้คุณธรรมด้านความอดทนสูงกว่าก่อนรับฟัง

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดเกี่ยวกับหนังสือเสียง หนังสือเสียงเป็นสื่อที่บันทึกจากหนังสือแบบเรียนหรือสื่อสิ่งพิมพ์ที่นำมาอ่านและบันทึกเสียงในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้ผู้พิการทางสายตาหรือผู้ที่บกพร่องด้านการอ่านและผู้ต้องการรับรู้เนื้อหาของหนังสือผ่านทางเสียงฟังแทนการอ่านด้วยสายตา การผลิตหนังสือเสียงต้องมีการเตรียมตัวและทำความเข้าใจในการอ่านหนังสือเสียง ซึ่งเป็นเรื่องที่ประณีตและละเอียดอ่อน ไม่ใช่การอ่านให้หนังสือจบเล่มเพื่อบันทึกเสียง ซึ่งแนวคิดดังกล่าวจะมีส่วนช่วยในการทำความเข้าใจและพัฒนาหนังสือเสียง “พระมหาชนกในทศชาติชาดก ตอนบำเพ็ญเพียรวิริยะบารมี”

2. แนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมด้านความอดทน ความอดทน หมายถึงความเข้มแข็ง ความหนักแน่นของจิตใจในการควบคุมอารมณ์ จิตใจ ร่างกายให้สามารถเผชิญเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้ ความอดทน (ขันติ) หมายถึงความสามารถในการควบคุมอารมณ์ของตนเองด้วยความเข้มแข็งทางจิตใจ มีอารมณ์มั่นคง ไม่หวั่นไหวง่าย ไม่ยอมแพ้ต่ออุปสรรคต่าง ๆ ที่มากระทบและเข้ามาขัดขวางในการทำงาน โดยใช้สติปัญญา การคิดไตร่ตรอง และควบคุมอารมณ์ตนเองให้เป็นคนมีเหตุมีผลอยู่ตลอดเวลา และอดทนต่อความยากลำบาก อดต่อการตรากตรำทำงาน อดทนต่อการเจ็บใจ อดทนต่อกิเลส และปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น พยายามฝึกฝนงานที่ทำ เมื่อได้รับงาน

ที่ยากเกิดก็พยายามศึกษาเพิ่มเติมให้ทำงานได้สำเร็จให้ประสบความสำเร็จ ความอดทน หมายถึง อดกลั้นไม่แสดงอาการทุกข์ ร้อน หรือไม่พอใจ ชวนเฉยๆออกมาให้เห็น (Phra Thammakitiwong (Thongdee Suratecho), (2008) ความอดทน คือ การไม่ยอมแพ้อุปสรรคและไม่กลัวความยากลำบากโดยบากบั่นทำงานอย่างไม่ท้อแท้ไม่ท้อถอยจนงานสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี (Weera Ampansuk, 2017) สรุปได้ว่า ความอดทนเป็นลักษณะของความเข้มแข็ง ความหนักแน่นของจิตใจ เมื่อมีทั้งสิ่งที่ดีและไม่ดีมากระทบต่อร่างกายและจิตใจก็รักษาสภาพความสงบของจิตใจเอาไว้ได้ เพื่อนำพาตนเองให้ผ่านพ้นปัญหา นำไปสู่การบรรลุเป้าหมายของความสำเร็จ อีกทั้ง ความอดทนยังเป็นพื้นฐานของคุณธรรมข้ออื่น ๆ เนื่องจากคุณธรรมทุกข้อต้องอาศัยความอดทนอดกลั้นจึงจะพัฒนาได้สำเร็จ ดังนั้น แนวคิดนี้จึงมีส่วนสำคัญในการทำความเข้าใจกลุ่มตัวอย่างในด้านความอดทนได้อย่างลึกซึ้งเพราะเป็นคุณสมบัติพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีสันติภาพ

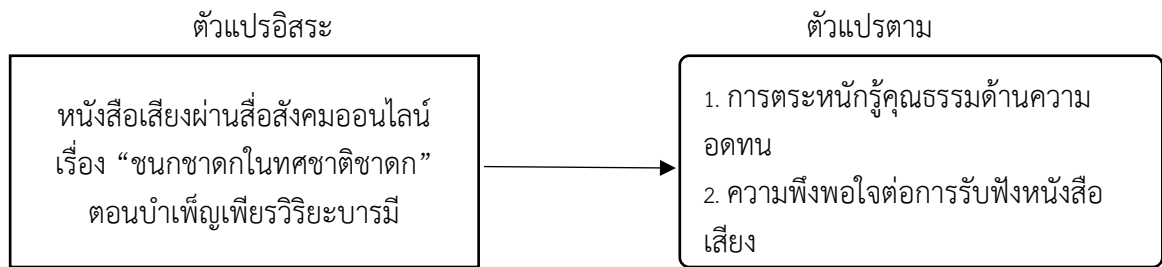
3. แนวคิดเกี่ยวกับการตระหนักรู้คุณธรรมด้านความอดทน การตระหนักรู้ หมายถึง บุคคลหนึ่งรู้อะไรสิ่ง และมันกลายเป็นส่วนหนึ่งของเขา การตระหนักรู้คุณธรรมด้านความอดทน เป็นสิ่งที่จำเป็นทั้งด้านความคิด จิตวิญญาณและร่างกาย ที่ช่วยให้ปฏิบัติกิจการต่างๆ ด้วยทัศนคติที่เหมาะสมกับอุดมคติ ความเชื่อ คุณธรรม ฯลฯ หากบุคคลใดที่มีความตระหนักถึงคุณธรรมเกี่ยวกับความอดทนและได้รับการฝึกฝนอย่างเพียงพอ ก็จะสามารถทำความเข้าใจเกี่ยวกับเป้าหมายชีวิตได้ แนวคิดเกี่ยวกับการตระหนักรู้คุณธรรมด้านความอดทนจึงมีส่วนสำคัญในการศึกษากลุ่มตัวอย่างในครั้งนี้

4. แนวคิดเกี่ยวกับพระมหาชนก พระมหาชนก เป็นเรื่องหนึ่งในทศชาติชาดก อันเป็นชาดก 10 ชาตีสุดท้ายก่อนที่พระโพธิสัตว์จะมาประสูติเป็นเจ้าชายสิทธัตถะ และตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ชาดกเรื่องนี้เป็นการบำเพ็ญความเพียรเป็นบารมี พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงสนพระราชหฤทัยจึงทรงค้นเรื่องพระมหาชนกในพระไตรปิฎกและทรงแปลเป็นภาษาอังกฤษตรงจากมหาชนกชาดก ตั้งแต่ต้นเรื่อง โดยทรงดัดแปลงบางส่วนเพื่อให้เข้าใจง่ายขึ้น นอกจากนี้ ยังทรงแปลเป็นภาษาสันสกฤตประกอบอีกภาษารวมทั้งแผนที่ผีพระหัตถ์ แสดงสถานที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของเมืองโบราณบางแห่งและข้อมูลอุทุนิยมวิทยาเกี่ยวกับทิศทางลม กับกำหนดวันเดือนทะเลตลอดจนจุดอุปปางของเรืออัปโชค ทรงคาดคะเนโดยอาศัยข้อมูลทางโหราศาสตร์ แสดงถึงพระปรีชาในด้านอักษรศาสตร์ ภูมิศาสตร์และโหราศาสตร์ไทย โดยเนื้อเรื่องกล่าวถึงความอดทน ความเพียรพยายามของพระมหาชนก ดังนั้น แนวคิดดังกล่าวจึงมีส่วนสำคัญในการสร้างการตระหนักรู้ของผู้เรียน จากการที่พัฒนามาอยู่ในรูปแบบของหนังสือเสียง อีกทั้งมีส่วนสำคัญในการสร้างหนังสือเสียงเรื่อง “พระมหาชนกในทศชาติชาดก” อีกด้วย

5. สื่อสังคมออนไลน์สื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) หมายถึง สื่อที่ผู้ส่งสารแบ่งปันสารซึ่งอยู่ในรูปแบบต่าง ๆ ไปยังผู้รับสารผ่านเครือข่ายออนไลน์ โดยสามารถโต้ตอบสารด้วยกัน ซึ่งสามารถแบ่งสื่อสังคมออนไลน์ออกเป็นประเภทต่าง ๆ คือ ไลน์ (Line) เฟสบุ๊ก (Facebook) บล็อก (Blogging) ทวิตเตอร์และไมโครบล็อก (Twitter and Microblogging) เครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Networking) และการแบ่งปันสื่อทางออนไลน์ (Media Sharing) โซเชียลนิวส์และบุ๊กมาร์คกิ้ง (Social News and Bookmarking) กระทั่งออนไลน์ (Online Forum) ยูทูบ(youtube) สื่อสังคมออนไลน์เป็นกระแสที่ใคร ๆ ก็พึงประเด็นสนใจสามารถเข้าถึงกลุ่มเยาวชนรุ่นใหม่ได้ง่าย

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้ ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยตามแนวคิดทฤษฎีประกอบด้วย แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับหนังสือเสียง แนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมด้านความอดทน แนวคิดเกี่ยวกับการตระหนักรู้คุณธรรมด้านความอดทน และแนวคิดเกี่ยวกับพระมหาชนก และแนวคิดสื่อสังคมออนไลน์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีการดำเนินงานวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยแบบผสมวิธีโดยช่วงแรกเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการพัฒนาคุณภาพหนังสือเสียงผ่านสื่อสังคมออนไลน์โดยใช้แนวคิดการพัฒนาหนังสือเสียงผ่านสื่อสังคมออนไลน์เพื่อเข้าถึงเยาวชนรุ่นใหม่และแนวคิดคุณธรรมด้านความอดทนในพระชาติที่พระโพธิสัตว์บำเพ็ญวิริยะบารมีเป็นกรอบการวิจัย พื้นที่วิจัยคือ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ทั้ง 4 พื้นที่ได้แก่วิทยาเขตพื้นที่วังไกลกังวล พื้นที่ศาลายา พื้นที่บึงพิตรพิมุขจักรวรรดิ และพื้นที่เพาะช่าง ช่วงที่สองเป็นงานวิจัยเชิงปริมาณเพื่อศึกษาเปรียบเทียบความตระหนักรู้คุณธรรมด้านความอดทนและเพื่อศึกษาความพึงพอใจในการรับฟัง โดยมีการแบ่งการวิจัยออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การพัฒนาหนังสือเสียงผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เรื่องชนกชาดก ในทศชาติชาดก ตอนบำเพ็ญเพียรวิริยะบารมี ที่มีคุณภาพ

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ผู้เชี่ยวชาญประเมินคุณภาพด้านเนื้อหา ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิหรือนักวิชาการที่มีประสบการณ์ทำงาน ไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 5 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (purposive sample)

1.2 ผู้เชี่ยวชาญประเมินคุณภาพด้านการผลิตสื่อ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านเทคโนโลยีการศึกษา ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบและผลิตสื่อ ด้านสื่อสารมวลชนหรือมีประสบการณ์สอนในสถาบันอุดมศึกษา เกี่ยวข้องกับการศึกษาไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 5 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (purposive sample)

1.3 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา ที่มีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 5 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (purposive sample)

1.4 กลุ่มตัวอย่างได้แก่นักศึกษาวิทยาลัยเพาะช่าง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ โดยการเลือกแบบเจาะจงจำนวน 50 คนเป็นกลุ่มทดลอง เพื่อใช้สำหรับพัฒนาหนังสือเสียงผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เรื่องชนกชาดกในทศชาติชาดก โดยผู้วิจัยแบ่งการทดลองเป็น 3 ขั้นตอน

ทดลองครั้งที่ 1 ทำการทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง 3 คน เพื่อทดสอบคุณภาพเบื้องต้นตรวจสอบความเข้าใจของเนื้อหา การสื่อความหมาย ความชัดเจนของเสียง โดยการสังเกตและสัมภาษณ์ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขเพื่อใช้ทดลองขั้นตอนต่อไป

ผลการทดลองครั้งที่ 1 สามารถสรุปได้ดังนี้ เนื้อหาของหนังสือเสียงมีความเข้าใจดีแต่ต้องการให้ปรับด้านลีลาการใช้เสียงของนักแสดงเหมาะสมกับบุคลิกภาพของตัวละครแต่ละตัว ผู้วิจัยได้ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะเพื่อใช้ในการทดลองในขั้นตอนต่อไป

ทดลองครั้งที่ 2 ทำการทดลองกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 12 คน โดยการทำแบบวัดความอดทนก่อนการรับฟังหนังสือเสียงที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น (pretest) และให้รับฟังหนังสือเสียงที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น จากนั้นให้ทำแบบทดสอบวัดความอดทนอีกครั้ง (posttest) เพื่อหาประสิทธิภาพและนำไปใช้ทดลองในขั้นตอนต่อไป

ผลการทดลองครั้งที่ 2 สามารถแสดงเป็นตารางได้ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์หาประสิทธิภาพของสื่อหนังสือเสียงผ่านสื่อสังคมออนไลน์เรื่องชนกชาดก ในทศชาติชาดก ตอนบำเพ็ญเพียร วิริยะ บารมี เพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้คุณธรรมด้านความอดทน

แบบวัดความตระหนักรู้คุณธรรมด้านความอดทน	N	ก่อนรับฟังหนังสือเสียง		หลังรับฟังหนังสือเสียง	
		$\bar{X}_1$	SD ₁	$\bar{X}_2$	SD ₂
คะแนนความตระหนักรู้คุณธรรมด้านความอดทน	12	75.33	6.81	84.16	5.27

จากตารางที่ 1 พบว่าคะแนนเฉลี่ยหลังการรับฟังหนังสือเสียงผ่านสื่อสังคมออนไลน์เรื่อง ชนกชาดก ในทศชาติชาดก ตอนบำเพ็ญเพียร วิริยะ บารมี เพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้คุณธรรมด้านความอดทนสูงกว่าก่อนการรับฟัง แสดงว่าหนังสือเสียงผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เรื่อง ชนกชาดกในทศชาติชาดก ตอนบำเพ็ญเพียร วิริยะ บารมี ที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพสามารถนำไปใช้ทดลองในขั้นตอนต่อไปตามวัตถุประสงค์การวิจัย

ทดลองครั้งที่ 3 ทำการทดลองการรับฟังหนังสือเสียงผ่านสื่อสังคมออนไลน์เรื่องชนกชาดก ในทศชาติชาดก ตอนบำเพ็ญเพียร วิริยะ บารมี กับนักศึกษากลุ่มทดลองจำนวน คน 35 เป็นกลุ่มทดลองกลุ่มใหญ่ โดยการวัดความตระหนักรู้ คุณธรรมด้านความอดทน ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น (pretest) และให้รับฟังหนังสือเสียงที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น จากนั้นให้ทำแบบทดสอบความตระหนักรู้คุณธรรมด้านความอดทนอีกครั้ง (Posttest)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี 2 ชนิด ได้แก่

1) หนังสือเสียงผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เรื่องชนกชาดก ในทศชาติชาดกตอนบำเพ็ญเพียร วิริยะ บารมี เพื่อส่งเสริมคุณธรรมด้านความอดทน

2) แบบสอบถามความคิดเห็นเพื่อประเมินความเหมาะสมของหนังสือเสียงผ่านสื่อสังคมออนไลน์เรื่องชนกชาดก ในทศชาติชาดกตอนบำเพ็ญเพียร วิริยะ บารมี เพื่อส่งเสริมคุณธรรมด้านความอดทน ที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือจากผู้เชี่ยวชาญเพื่อหาความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาเปรียบเทียบความตระรู้ก่อนและหลังการรับฟังหนังสือเสียงผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เรื่อง ชนกชาดก ในทศชาติชาดก ตอนบำเพ็ญเพียรวิริยะบารมี ที่พัฒนาขึ้น กลุ่มตัวอย่างได้แก่นักศึกษาวิทยาลัยเพาะช่าง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ โดยการเลือกแบบเจาะจงจำนวน 35 คน เพื่อเป็นกลุ่มทดลองกลุ่มใหญ่ เครื่องมือที่ใช้ได้แก่แบบทดสอบวัดความตระหนักรู้คุณธรรมด้านความอดทนที่มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.93 การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐานด้วยสถิติค่าที (t-test) การศึกษาเพื่อเปรียบเทียบผลการเปลี่ยนแปลงความตระหนักรู้คุณธรรมด้านความอดทนก่อนการรับฟัง และหลังการรับฟังหนังสือเสียงผ่านสื่อสังคมออนไลน์ที่พัฒนาขึ้นสามารถแสดงผลเป็นตารางได้ดังนี้

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยความตระหนักรู้คุณธรรมด้านความอดทน ก่อนและหลังการรับฟังหนังสือเสียงผ่านสื่อสังคมออนไลน์ภาพรวม

แบบทดสอบ วัดความตระหนักรู้คุณธรรมด้านความอดทน	N	ก่อนรับฟัง หนังสือเสียง		หลังรับฟัง หนังสือเสียง		t-test	Sig (2-tailed)
		$\bar{X}_1$	SD ₁	$\bar{X}_2$	SD ₂		
คะแนนความตระหนักรู้คุณธรรมด้านความอดทน	35	62.17	7.11	64.86	7.46	-4.846	.000

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความตระหนักรู้คุณธรรมด้านความอดทน ในภาพรวม พบว่าคะแนนเฉลี่ยความหนักรู้คุณธรรมด้านความอดทน หลังการรับฟังหนังสือเสียงผ่านสื่อสังคมออนไลน์สูงกว่าก่อนการรับฟังอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่าหนังสือเสียงผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เรื่องชนกชาดก ในทศชาติชาดก ตอนบำเพ็ญเพียรวิริยะบารมี

ขั้นตอนที่ 3 การศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อการรับฟังหนังสือเสียงผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เรื่องชนกชาดก ในทศชาติชาดก ตอนบำเพ็ญเพียรวิริยะบารมี ที่พัฒนาขึ้น พื้นที่วิจัยคือ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ทั้ง 4 พื้นที่ได้แก่วิทยาเขตพื้นที่วังไกลกังวล พื้นที่ศาลายา พื้นที่บึงพิตรพิมุขจักรวรรดิ และพื้นที่เพาะช่าง จำนวน 11,220 คน (ข้อมูลสำนักงานการทะเบียนและวัดผลมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์, 2556) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ทั้ง 4 พื้นที่วังไกลกังวล พื้นที่ศาลายา พื้นที่บึงพิตรพิมุขจักรวรรดิ และพื้นที่เพาะช่าง โดยผู้วิจัยกำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้สูตรทาโร ยามาเน (Taro Yamane, 1973) ได้ขนาดตัวอย่าง 400 คน โดยการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เพื่อใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างประเมินความพึงพอใจในการรับฟังหนังสือเสียงผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เรื่องชนกชาดก ในทศชาติชาดก ตอนบำเพ็ญเพียร วิริยะ บารมี เพื่อส่งเสริมคุณธรรมด้านความอดทน เครื่องมือที่ใช้ได้ในการวิจัยได้แก่ แบบสอบถามความพึงพอใจหนังสือเสียงผ่านสื่อสังคมออนไลน์เพื่อส่งเสริมคุณธรรมด้านความอดทนที่มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.94 การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อการรับฟังหนังสือเสียงผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เรื่องชนกชาดก ในทศชาติชาดก ตอนบำเพ็ญเพียรวิริยะบารมี ที่พัฒนาขึ้น สามารถแสดงผลเป็นตารางได้ดังนี้

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจต่อการรับฟังหนังสือเสียงผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เรื่องชนกชาดกในทศชาติชาดกที่พัฒนาขึ้น

ความพึงพอใจคุณภาพของหนังสือเสียง	ความคิดเห็นของรับฟังหนังสือเสียง		ระดับความพึงพอใจ
	$\bar{X}$	SD	
1. ค่าเฉลี่ยคุณภาพด้านเนื้อหา	4.27	.57	พึงพอใจมาก
2. ค่าเฉลี่ยองค์ประกอบของเสียงประกอบ (Sound effects)	4.27	.66	พึงพอใจมาก
3. ค่าเฉลี่ยเทคนิคการตัดต่อ	4.35	.56	พึงพอใจมาก
สรุปค่าเฉลี่ยรวม	4.28	.58	พึงพอใจมาก

จากตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า หนังสือเสียงผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เรื่อง ชนกชาดก ในทศชาติชาดก ตอนบำเพ็ญเพียรวิริยะบารมี เพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้คุณธรรมด้านความอดทนที่พัฒนาขึ้นผู้รับฟังมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก สามารถนำไปเผยแพร่ให้เยาวชนที่เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาชาติรับฟังต่อไปได้

ผลการวิจัย

1. การพัฒนาหนังสือเสียงผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เรื่อง ชนกชาดกในทศชาติชาดก ตอนบำเพ็ญเพียรวิริยะ บารมี เพื่อส่งเสริมคุณธรรมด้านความอดทน

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่าผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพความเหมาะสมของหนังสือเสียงผ่านสื่อสังคมออนไลน์เรื่อง ชนกชาดก ในทศชาติชาดก ตอนบำเพ็ญเพียร วิริยะ บารมี เพื่อส่งเสริมคุณธรรมด้านความอดทน ที่พัฒนาขึ้น โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.61 อยู่ในระดับคุณภาพ

เหมาะสมมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านทั้ง 3 ด้านมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยพบว่า ด้านคุณภาพขององค์ประกอบของเสียงเสียงประกอบ (Sound effects) รองลงมาด้านคุณภาพเนื้อหา และคุณภาพด้านเทคนิคการตัดต่อ ตามลำดับ สามารถสรุปได้ว่าหนังสือเสียงผ่านสื่อสังคมออนไลน์เรื่อง ชนกชาดกในทศชาติชาดก ตอนบำเพ็ญเพียร วิริยะ บารมี ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อส่งเสริมคุณธรรมด้านความอดทน ที่พัฒนาขึ้นมีคุณภาพอยู่ในระดับความเหมาะสมมากที่สุด ทั้ง 3 ด้านได้แก่ ด้านคุณภาพเนื้อหา คุณภาพขององค์ประกอบของเสียงเสียงประกอบ (Sound effects) และด้านคุณภาพด้านเทคนิคการตัดต่อ ซึ่งสามารถนำไปสู่กระบวนการทดลองศึกษาผลในการรับฟังต่อไป

2. การเปรียบเทียบความตระหนักรู้คุณธรรมด้านความอดทนของผู้รับฟัง หนังสือเสียงผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อส่งเสริมคุณธรรมด้านความอดทน

จากผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความตระหนักรู้คุณธรรมด้านความอดทน ในภาพรวมพบว่าคะแนนเฉลี่ยความตระหนักรู้คุณธรรมด้านความอดทน หลังการรับฟังหนังสือเสียงผ่านสื่อสังคมออนไลน์สูงกว่าก่อนการรับฟังอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สามารถสรุปได้ว่าหนังสือเสียงผ่านสื่อสังคมออนไลน์เรื่องชนกชาดก ในทศชาติชาดก ตอนบำเพ็ญเพียรวิริยะบารมี ที่พัฒนาขึ้นสามารถส่งเสริมความตระหนักรู้คุณธรรมด้านความอดทน โดยทำให้กลุ่มตัวอย่างเกิดความตระหนักรู้คุณธรรมด้านความอดทนสูงกว่าก่อนการรับฟังเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

3. ความพึงพอใจพอใจต่อการรับฟัง หนังสือเสียงผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เรื่อง ชนกชาดก ในทศชาติชาดก เพื่อส่งเสริมคุณธรรมด้านความอดทน ที่พัฒนาขึ้น

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่าผู้รับฟังหนังสือเสียงผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เรื่องชนกชาดก ในทศชาติชาดกตอนบำเพ็ญเพียร วิริยะ บารมี เพื่อส่งเสริมคุณธรรมด้านความอดทน โดยภาพรวมผู้รับฟังมีความพึงพอใจในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยพบว่า ผู้รับมีความพึงพอใจด้านเทคนิคการตัดต่ออยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาผู้รับฟังมีความพึงพอใจด้านองค์ประกอบของเสียง เสียงประกอบ (Sound effects) และผู้รับฟังมีความพึงพอใจด้านเนื้อหา ตามลำดับ สามารถสรุปได้ว่าหนังสือเสียงผ่านสื่อสังคมออนไลน์เรื่อง ชนกชาดกในทศชาติชาดก ตอนบำเพ็ญเพียร วิริยะ บารมี เพื่อส่งเสริมคุณธรรมด้านความอดทน ที่พัฒนาขึ้นผู้รับฟังมีความพึงพอใจในระดับมาก ทั้ง 3 ด้านได้แก่ ด้านคุณภาพเนื้อหา คุณภาพขององค์ประกอบของเสียงเสียงประกอบ (Sound effects) และด้านคุณภาพด้านเทคนิคการตัดต่อสามารถนำไปเผยแพร่ให้แก่เยาวชนในประเทศชาติรับฟังได้

อภิปรายผลการวิจัย

1. การประเมินคุณภาพของหนังสือเสียงผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เรื่อง ชนกชาดกในทศชาติชาดก เพื่อส่งเสริมคุณธรรมด้านความอดทน จากการศึกษาวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่ประกอบการพัฒนาหนังสือเสียง ผู้วิจัยได้ให้ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีการศึกษาจำนวน 5 ท่าน ประเมินความเหมาะสมของเนื้อหา องค์ประกอบของเสียง ดนตรีประกอบ และเทคนิคการตัดต่อ ที่พัฒนาขึ้น โดยใช้แนวคิดกระบวนการตรวจสอบคุณภาพรายการวิทยุกระจายเสียง (Sumon Yoosin and Kampoom Boonthawee (2011). ประกอบด้วยกระบวนการตรวจสอบ 3 ข้อดังนี้ 1) การตรวจสอบคุณภาพในขั้นเตรียมการผลิตรายการ 2) การตรวจสอบคุณภาพในขั้นบันทึกเสียง 3) การตรวจสอบคุณภาพหลังการผลิตรายการ มาเป็นแนวทางในการสร้างแบบประเมินคุณภาพของสื่อเสียงที่พัฒนาขึ้น โดยมีการวิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ประกอบของแบบประเมิน ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบในการประเมิน 3 ด้านด้วยกันคือ 1) ด้านคุณภาพเนื้อหา 2) คุณภาพของ

องค์ประกอบของเสียงเสียงประกอบ (Sound effects) และ 3) ด้านคุณภาพด้านเทคนิคการตัดต่อ สอดคล้องกับ กุลนิษฐ์ ทองเงา (Thongngao, 2016) การตรวจสอบและประเมินคุณภาพรายการวิทยุกระจายเสียง แบบประเมินที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น เรียกว่า แบบประเมินคุณภาพความเหมาะสมของการพัฒนาหนังสือเสียง ผ่านสื่อสังคมออนไลน์เรื่อง ชนกชาดก ในทศชาติชาดก ตอนบำเพ็ญเพียร วิริยะ บารมี เพื่อส่งเสริมคุณธรรมด้านความอดทน จากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีการศึกษาพบว่า ประเมินคุณภาพความเหมาะสมของการพัฒนาหนังสือเสียงผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เรื่อง ชนกชาดก ในทศชาติชาดก ตอนบำเพ็ญเพียร วิริยะ บารมี ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้คุณธรรมด้านความอดทน มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด มีคุณภาพในการประเมินสื่อหนังสือเสียงได้

2. การเปรียบเทียบความตระหนักรู้คุณธรรมด้านความอดทน ก่อนการรับฟังและหลังการรับฟังหนังสือเสียงผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เรื่องชนกชาดก ในทศชาติชาดก ตอนบำเพ็ญเพียร วิริยะ บารมี จากผลการศึกษาพบว่าหลังจากที่กลุ่มตัวอย่างได้รับฟังหนังสือเสียงที่พัฒนาขึ้นมีความตระหนักรู้คุณธรรมด้านความอดทนในภาพรวมเพิ่มมากขึ้น และเพิ่มขึ้นมากที่สุดในข้อความอดทนต่อคำตักเตือนและยอมรับการปรับปรุงแก้ไขงาน แสดงถึงการเป็นผู้มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงในการทำงานโดยสอดคล้องกับ นงนิภา ตุลยานนท์ และพรณิภา แจ้งสุวรรณ (Tulyanont and Jangsuwan, 2011) ได้ให้ความหมายของแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ไว้ว่าเกิดจากความต้องการที่จะทำกิจกรรมหนึ่งกิจกรรมใดที่ได้รับผิดชอบอยู่ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ไม่ว่างงานนั้นจะมีความยากลำบากหรือมีอุปสรรคมากน้อยสักเพียงใดบุคคลที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงจะอดทนและไม่เกิดความย่อท้อ ตรงกันข้ามจะยิ่งหาทางฟันฝ่าและเอาชนะปัญหานั้นด้วยตนเอง และลำดับรองลงมาคือมีความอดทนต่อปัญหาและอุปสรรคอดทนอดกลั้นต่อพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของผู้อื่นสร้างกำลังใจให้กับตนเองทางบวกและพยายามทำสิ่งดี ๆ เชื่อกันว่าจะประสบความสำเร็จได้ต้องลงมือทำมากกว่าการรอคอยโชคชะตาว่าสนาและแก้ไข ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในระหว่างการทำงาน แสดงถึงมีทัศนคติที่มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมเลือกตัดสินใจไม่ไห้ส่วนรวมเสียหายหรือเสียหายน้อยที่สุดและยังจัดการภารกิจส่วนตัวได้ รณณภัทร กตตน์วงศ์ (Kotwongsakorn, 2014) ได้กล่าวว่าความสามารถรวบรวมข้อมูลและประยุกต์ใช้ข้อมูลอย่างเหมาะสม สามารถตัดสินใจจัดการกับปัญหา และแก้ปัญหาที่ตนเองเผชิญกับชีวิตประจำวันได้โดยแสดงพฤติกรรมที่จริงอย่างสร้างสรรค์และตรงไปตรงมา ช่วยให้อำนาจชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข สอดคล้องกับ แมกซ์ เวล (Maxwell, 1981) ที่ได้อธิบายองค์ประกอบของทักษะชีวิตที่เกี่ยวกับ ทักษะการแก้ปัญหา (Problem-Solving skill) ว่าชีวิตของมนุษย์ในแต่ละช่วงวัยต้องเผชิญกับความซับซ้อนที่เกิดขึ้นดังนั้นทักษะการแก้ปัญหาจึงมีความจำเป็นและมีส่วนสำคัญในการดำรงชีวิต ไม่ว่าจะเป็น ทักษะการค้นหาข้อมูล การตัดสินใจ ทักษะการคิดหาทางเลือกที่เหมาะสมซึ่งทักษะต่างๆ จะขึ้นอยู่กับการนำไปประยุกต์ใช้กับขอบข่ายชีวิตของแต่ละบุคคล เช่น ชีวิตการทำงาน ชีวิตการเรียน ชีวิตครอบครัว ชีวิตส่วนตัว เป็นต้น

สำหรับการทำงานบางครั้งอาจจะเหนื่อย หรือล้าเมื่อย ผิดหวัง แต่ก็ต้องทำงานต่อ และพยายามปรับความรู้สึกให้มีความสุข และสนุกกับการได้ทำงาน เพราะอย่างน้อยมันทำให้ตัวเองมีคุณค่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความอดทนกับเรื่องดังกล่าวได้ในระดับปานกลาง ทั้งนี้ยังคงให้กำลังใจตัวเองให้อดทนต่อปัญหาอุปสรรคและถ้าเป็นเรื่องเกี่ยวกับการนัดหมายเวลากับคนรักแล้วผิดเวลานัดหมาย กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความอดทนในระดับปานกลาง ซึ่งทั้งนี้ยังต้องการพึ่งคำอธิบายและพูดคุยถึงสาเหตุของการผิดเวลานัดหมาย เป็นการชี้ให้เห็นว่ายังมีบางส่วนที่จำเป็นเร่งด่วนต้องเติมเต็มทัศนคติเกี่ยวกับความอดทนทักษะการจัดการกับอารมณ์และความเครียด (Coping with Emotion and Stress) ความสามารถในการประเมินและรู้เท่าทันอารมณ์หรือความเครียดมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของคนเลือกใช่วิธีจัดการกับอารมณ์หรือความเครียดและมีวิธีป้องกันการเกิดอารมณ์หรือความเครียดที่เหมาะสมสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Zipora, Merav, Leichtentrirt (อ้างถึง

ใน Kunarak, 2016) ที่ได้ศึกษาผลของการฝึกทักษะชีวิตก่อนการรับรู้ของครูเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม และความสามารถแห่งตนซึ่งมุ่งเน้น ทักษะ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านเป้าหมายชีวิตและการพัฒนาเอกลักษณ์แห่งตน ด้านการตัดสินใจและการแก้ปัญหาด้านสัมพันธภาพระหว่างบุคคล และด้านการรักษาสุขภาพร่างกาย โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มครูที่ไม่ได้รับการฝึกทักษะชีวิต กลุ่มครูที่ได้รับการฝึก 1 ปี และกลุ่มครูที่ได้รับการฝึก 2 ปี ผลการวิจัย พบว่า กลุ่มครูที่ได้รับการฝึกทักษะชีวิต 2 ปี มีระดับคะแนนในการรับรู้สภาพแวดล้อมและคะแนนในการเชื่อความสามารถแห่งตนมากกว่ากลุ่มอื่น และกลุ่มตัวอย่างยังขาดทักษะความอดทนต่อการทำงานร่วมกันเป็นทีม ขาดความรับผิดชอบต่องาน และความตรงเวลาในการทำงานให้บรรลุผลสำเร็จ ซึ่งทำให้สะท้อนให้เห็นว่าเด็กและเยาวชนไทยมีนิสัยที่ขาดความอดทน ไม่มีภูมิคุ้มกัน ไม่เข้มแข็งพึ่งตนเองไม่ได้ ตลอดจนไม่ได้รับการปลูกฝังหรือสั่งสอนให้มีความรับผิดชอบต่อสังคม (Office of Welfare Promotion and Protection of Children, Youth, Underprivileged, and Elderly, 2017) ทักษะความอดทนดังกล่าว มีแนวโน้มที่จะลดน้อยลง ควรเร่งส่งเสริมให้มีเพิ่มมากขึ้น

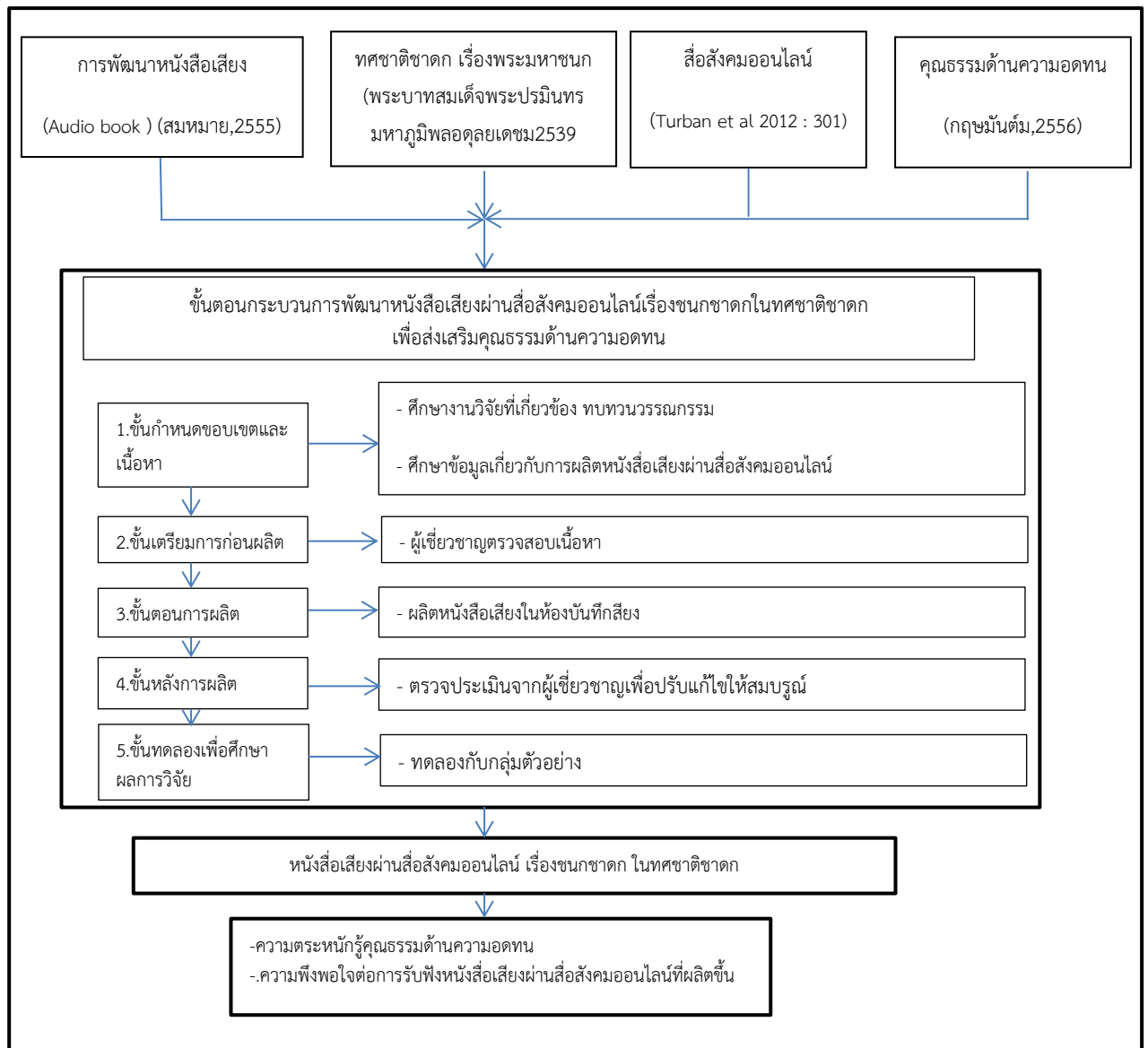
ทั้งนี้ความอดทนเป็นเรื่องสำคัญเพราะแม้ว่าบุคคลนั้นอาจเป็นคนฉลาด มีความสามารถรอบด้าน แต่ถ้าขาดความอดทน เป็นคนเห็นแก่ตัว เอาแต่ใจตัวเอง หรือว่ารักสนุก ควบคุมอารมณ์ไม่อยู่อาจจะเข้าไปสู่ความเสี่ยง เช่น ติดเหล้า การพนัน ยาเสพติด หมกมุ่นติดเกมก็เป็นได้ ดังนั้นหากต้องการให้เด็กและเยาวชนไทยมีคุณสมบัติที่ดีเทียบเท่ากับนานาชาติ จำเป็นต้องปรับปรุงพัฒนาทักษะและคุณลักษณะในหลายด้าน ทั้งในส่วนที่เราทราบดีอยู่แล้วและในส่วนที่มองข้าม โดยเฉพาะการเน้นคุณธรรมเพราะเป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่จะเป็นตัวตัดสินว่าใครจะประสบความสำเร็จในชีวิต ไม่ว่าจะเป็น เรื่องการเรียน การทำงาน และครอบครัว ซึ่งขั้นต้น ความอดทนเป็นคุณธรรมขั้นพื้นฐานอันดับต้นๆที่ต้องส่งเสริมปลูกฝังให้มีในความคิด และการปฏิบัติของทุกคน

3. ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของผู้รับฟังหนังสือเสียงผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เรื่อง ชนชาดก ในทศชาติชาดก เพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้คุณธรรมด้านความอดทน จากการรับฟังหนังสือเสียงที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ผู้วิจัยได้สอบถามผู้รับฟังหนังสือเสียงเกี่ยวกับ ความเหมาะสมของเนื้อหา องค์ประกอบของเสียง ดนตรีประกอบ และเทคนิคการตัดต่อ จำนวน 400 คน ด้านความพึงพอใจต่อการรับฟังหนังสือเสียงเพื่อส่งเสริมตระหนักรู้คุณธรรมด้านความอดทน โดยแบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ ด้านความเหมาะสมของเนื้อหา ด้านองค์ประกอบของเสียง ดนตรีประกอบ และด้านเทคนิคการตัดต่อ จากการศึกษาวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการรับฟังหนังสือเสียง ที่พัฒนาขึ้น ผู้รับฟังมีความพึงพอใจในระดับมาก ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านคุณภาพเนื้อหา คุณภาพขององค์ประกอบของเสียงเสียงประกอบ (Sound effects) และด้านคุณภาพด้านเทคนิคการตัดต่อ สามารถนำไปเผยแพร่ให้แก่เยาวชนในประเทศชาติรับฟังได้ ซึ่งใช้แนวคิดกระบวนการตรวจสอบคุณภาพรายการวิทยุกระจายเสียง (Sumon Yoosin and Kampoom Boonthawee (2011). ประกอบด้วยกระบวนการตรวจสอบ 3 ข้อดังนี้ 1)การตรวจสอบคุณภาพในขั้นเตรียมการผลิตรายการ 2)การตรวจสอบคุณภาพในขั้นบันทึกเสียง 3)การตรวจสอบคุณภาพหลังการผลิตรายการ มาเป็นแนวทางในการสร้างแบบประเมินความพึงพอใจ โดยมีการวิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ประกอบของแบบประเมินความพึงพอใจ ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบในการประเมิน 3 ด้านด้วยกันคือ 1)ด้านคุณภาพเนื้อหา 2)คุณภาพขององค์ประกอบของเสียงเสียงประกอบ (Sound effects) และ 3) ด้านคุณภาพด้านเทคนิคการตัดต่อ

สรุปได้ว่า การพัฒนาหนังสือเสียง เรื่องพระมหาชนกตอนบำเพ็ญเพียร วิริยะ บารมี ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้คุณธรรมด้านความอดทน เพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้คุณธรรมด้านความอดทน เป็นสื่อหนึ่งที่มีเป้าหมายเพื่อต้องการช่วยส่งเสริมเยาวชนไทยก้าวไปสู่การใช้ชีวิตในวัยผู้ใหญ่อย่างสมบูรณ์ โดยการปลูกฝังพัฒนาคุณธรรมขั้นพื้นฐาน นั่นคือ คุณธรรมด้านความอดทน ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งเป็นสื่อที่มีอิทธิพลต่อเยาวชนไทย และสามารถเผยแพร่ได้รวดเร็วและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปองค์ความรู้

การนำแนวคิดและหลักการของการพัฒนาหนังสือเสียง แนวคิดเรื่องพระมหาชาก ในทศชาติชาดก แนวคิดการแบ่งปันสารในรูปแบบต่าง ๆ ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ แนวคิดคุณธรรมด้านอดทน มาผลิตสื่อหนังสือเสียง ผสมผสานกับเสียงดนตรีประกอบเพื่อดึงดูดความสนใจ ให้ผู้ต้องการรับเนื้อหาหนังสือผ่านการฟัง ผ่านการตรวจสอบเนื้อหาและกระบวนการผลิตโดยผู้เชี่ยวชาญ ทำให้ได้สื่อหนังสือเสียงที่มีคุณภาพที่สามารถส่งเสริมคุณธรรมด้านความอดทน

ภาพที่ 1 แสดงองค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาหนังสือเสียงผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เรื่องชนกชาดกในทศชาติชาดก เพื่อส่งเสริมคุณธรรมด้านความอดทน

หนังสือเสียงผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เรื่องชนกชาดก ในทศชาติชาดก เพื่อส่งเสริมคุณธรรมด้านความอดทน เป็นสื่อหนึ่งที่มีเป้าหมายเพื่อต้องการช่วยส่งเสริมเยาวชนไทยก้าวไปสู่การใช้ชีวิตในวัยผู้ใหญ่อย่างสมบูรณ์ โดยการปลูกฝังพัฒนาคุณธรรมขั้นพื้นฐาน นั่นคือ คุณธรรมด้านความอดทน ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งเป็นสื่อที่มีอิทธิพลต่อเยาวชนไทย และสามารถเผยแพร่ได้รวดเร็วและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ถือเป็นนวัตกรรมที่มีคุณค่าต่อสังคมไทย

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยการใช้หนังสือเสียงผ่านสื่อสังคมออนไลน์เพื่อส่งเสริมคุณธรรมด้านอื่น ๆ เช่น ความซื่อสัตย์ ความมีน้ำใจ ความสามัคคี เป็นต้น
2. ควรมีการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบการพัฒนาสื่อเพื่อความตระหนักรู้คุณธรรมด้านความอดทนหลากหลายรูปแบบและมีทางเลือกมากยิ่งขึ้น
3. ควรมีการศึกษาวิจัยกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นวัยทำงานทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด

References

- Department of Mental Health. (2019). *5 reasons teenagers quarrel*. [online]. [Retrieved on May 5, 2022]. From <https://www.dmh.go.th/news-dmh/view.asp?id=30076>
- Kritsamun Wattananarong. (2013). *Teaching to wait patiently (Delayed Gratification)*. [Online]. [Retrieved on September 4, 2016]. From <http://www.thairath.co.th/content/318249>.
- Kanchana Kunarak. (2016). *Development of Ethics and Life Skills Curriculum for Undergraduate Students in Faculty of Education*. Veridian E – Journal, Silpakorn University . Humanities, Social Sciences, and Arts, Silpakorn University in the 9th year. Issue 2 of May-August.
- Kulkanit Thongngao. (2016). *Development of an audiobook on females teaching proverbs to promote self-worth in contemporary Thai women*. Faculty of Mass Communication Technology, Rajamangala University of Technology Thanyaburi.
- Nongnipa Tulyanont and Pannipa Jangsuwan (2011). *Discipline and patience factors affecting achievement motivation in AC413: Operational taxation of 2nd-year students under the transfer program of the Faculty of Accounting*, Dhurakij Pundit University. Graduate Business University
- Phra Thammakitiwong (Thongdee Suratecho). (2008). *Dictionary for the study of Buddhism titled, "Khamwat"*. Bangkok: Dharma Council and Banluetham Institute.
- Phan Wannamethi. (2011). *"Toleration leads to peace"* The World Fellowship of Buddhists 34 (229) (May – June): 2 – 3.
- UNESCO and the Ministry of Education. (1999). *Toleration: Gateway to Peace*. Book Development Center, Department of Academic Affairs, Ministry of Education.
- Romnapat Kotwongsakorn. (2014). *Study on the results of life skills development of grade 6 students in Bangchak School (Komonprasert Uthit), Phasi Charoen District Office, Bangkok*. Graduate School Srinakharinwirot University, page 11.
- His Majesty King Bhumibol Adulyadej. (1996) *Phra Mahajanaka - The story of Mahajanaka*. Bangkok : Amarin Printing and Publishing.
- Sommai Tamprawat. (2012). *Development of audiobooks*. [Online] [Retrieved on September 4, 2016]. From <http://stks.or.th/th/knowledge-bank/>
- Sumon Yoosin and Kampoom Boonthawee (2011). *Creative process of television programs*. Bangkok: Sukhothai Thammathirat Open University

- Weera Ampansuk. (2017). *Patience*. [online]. [Retrieved on October 9, 2017]. From <https://sites.google.com/a/g.swu.ac.th/>
- Office of Welfare Promotion and Protection of Children, Youth, Underprivileged, and Elderly. (2017). *Characteristics of Thai children and youth who are ready to enter the ASEAN Community*.
- Taro Yamane(1973).*Statistics: An Introductory Analysis*. 3rdEd. New York.Harper and Row Publications.
- Turban, Enfrain; king, David; Lee, Jae; Loang. Ting-Peng and Turban, Deborrah.(2012) *Electronic Commerce: A Managerial and Social Network Perspective*. (7th ed.). New Jersey. Pearson Education.
- Maxwell, Robert.(1981). *Life After School: A Social Skill Curriculum*.New York :Pergamon International Library.

**ความรับผิดชอบต่อสังคมที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยวชาวไทย
ที่มีต่อโรงแรม 5 ดาว ในกรุงเทพมหานคร**

CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY (CSR) AFFECTING LOYALTY OF THAI TOURISTS
ON FIVE STAR HOTELS IN BANGKOK

ลิลลาลี ศิริวิไลเลิศอนันต์

LillaLee Siriwilairerdanun

คณะศิลปศาสตร์และศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยพิษณุโลก

Faculty of Arts and Education, Phitsanulok University

Email : pramotes.plu@gmail.com

Received 12 November 2021; Revised 2 January 2022; Accepted 11 March 2022.

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจโรงแรม 5 ดาว ในกรุงเทพมหานคร 2) เพื่อศึกษาระดับความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อโรงแรม 5 ดาว ในกรุงเทพมหานคร และ 3) เพื่อวิเคราะห์ความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจโรงแรม 5 ดาว ในกรุงเทพมหานคร ที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยวชาวไทย ผู้วิจัยได้กำหนดใช้วิธีวิจัยแบบผสมวิธีกลุ่มตัวอย่าง คือ นักท่องเที่ยวชาวไทย จำนวนทั้งหมด 384 คน โดยคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ทราบจำนวนประชากร โดยใช้สูตรของคอกเรน ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และคัดเลือกรวบรวมข้อมูลแบบเจาะจงกับผู้ที่เคยใช้บริการโรงแรม 5 ดาว ในกรุงเทพมหานคร อย่างน้อย 1 ครั้ง เครื่องมือที่ใช้รวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามเพื่อศึกษาความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจโรงแรม 5 ดาว ในกรุงเทพมหานคร ที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยวชาวไทย วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์องค์ประกอบ และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจโรงแรม 5 ดาว ในกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ โดยการกำกับดูแลกิจการที่ดีและเผยแพร่วัฒนธรรมมีความสำคัญมากที่สุด รองลงมาคือ การพัฒนาชุมชนและสังคม ความรับผิดชอบต่อผู้บริโภค การประกอบธุรกิจด้วยความเป็นธรรม การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม และการเคารพสิทธิมนุษยชน ตามลำดับ นักท่องเที่ยวมีความจงรักภักดีต่อโรงแรม 5 ดาว โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ผลการวิเคราะห์การพยากรณ์ พบว่า ปัจจัยความรับผิดชอบต่อสังคม ได้แก่ การกำกับดูแลกิจการที่ดีและเผยแพร่วัฒนธรรม และการพัฒนาชุมชนและสังคม มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยวชาวไทย

คำสำคัญ : ความรับผิดชอบต่อสังคม โรงแรม 5 ดาว กรุงเทพมหานคร ความจงรักภักดี นักท่องเที่ยวชาวไทย

Abstract

The objectives of this research article were 1) to analyze the social responsibility (CSR) component of the 5-star hotel business in Bangkok 2) to study the level of loyalty among Thai tourists towards 5-star hotels in Bangkok and 3) to analyze the social responsibility of 5-star hotel business in Bangkok that affect the loyalty of Thai tourists. This mixed method research

. The sample group is 384 Thai tourists by calculating the sample size by Cochran method based on unknown population at significant 95% and selecting samples to collect data by purposive method with tourists who used to stay in the 5 star hotels in Bangkok at least one time. The research instrument was the questionnaire on the social responsibility of a 5-star hotel business in Bangkok that affect the loyalty of Thai tourists. The data analysis used frequency, percentage, mean, standard deviation, factor analysis and multiple regression analysis. The research results were found that component social responsibility of the 5-star hotel business in Bangkok consists of 6 elements, with organizational governance and the dissemination of innovation being the most important, followed by social development of the community, responsibility consumer issues, fair operating business, environment and respect for human rights. In overall, tourists are loyal to the hotel 5 stars at high level. Analysis of forecasts revealed that social responsibility factors were good corporate governance and disseminate innovation, community and social development Influence the loyalty of Thai tourists.

Keywords: corporate social responsibility (CSR), five star hotels, Bangkok, loyalty, Thai tourists

บทนำ

องค์กรธุรกิจทั่วโลกให้ความสนใจอย่างมากกับการประยุกต์ใช้แนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม (Corporate Social Responsibility) หรือ CSR เนื่องจาก CSR จะช่วยให้องค์กรประสบความสำเร็จได้อย่างยั่งยืน ทั้งนี้ CSR เป็นเรื่องที่จำเป็นที่ภาคธุรกิจต้องใส่ใจและพัฒนาธุรกิจของตนเองเพื่อสร้างความไว้วางใจแก่ลูกค้า โดยองค์กรไม่ได้เน้นที่การทำกำไรสูงสุดอย่างเดียว แต่องค์กรจะมุ่งเน้นที่การสร้างการเรียนรู้ เพื่อตอบสนองสิ่งดีๆ ให้กับสังคมและสิ่งแวดล้อม (puksupang Srisawat, 2011) การประกอบธุรกิจโรงแรมในแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ เช่น กรุงเทพฯ ภูเก็ต และพัทยา ที่มีการขยายตัวอย่างต่อเนื่องเป็นอย่างมากแนวโน้มของการลงทุนในธุรกิจโรงแรม คาดว่าจะเติบโตขึ้นร้อยละ 10 ภายในปี 2564 รัฐบาลมีมาตรการส่งเสริมการท่องเที่ยวและเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ทำให้เกิดการแข่งขันระหว่างผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรมรายเก่าและรายใหม่ ทิศทางการประกอบธุรกิจโรงแรมขนาดใหญ่ในปี 2564 จะมุ่งขยายไปยังกลุ่มธุรกิจโรงแรมระดับ 4 ดาวมากขึ้น (GSB Research Center, 2018) จึงเป็นสาเหตุให้ผู้ประกอบการธุรกิจขนาดเล็กและขนาดเล็กรู้สึกจำเป็นต้องปรับกลยุทธ์โดยนำเสนอความคุ้มค่าสำหรับนักท่องเที่ยวและปรับปรุงสถานประกอบการ และคุณภาพในการให้บริการที่ดีให้เทียบเท่ากับโรงแรมขนาดใหญ่ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวและผลักดันธุรกิจให้บรรลุตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้

ธุรกิจโรงแรมควรมีสร้างกระบวนการในการรักษาความจงรักภักดีแก่ลูกค้ารายเก่า และสร้างฐานลูกค้ารายใหม่ ดังงานวิจัยของ Thanawan Rangyai (2017) ที่ได้ศึกษารูปแบบความจงรักภักดีของลูกค้าธุรกิจโรงแรมในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พบว่า ผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรมควรต้องเพิ่มศักยภาพทางการแข่งขันให้สูงขึ้นสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน และเพื่อความอยู่รอดของธุรกิจ และผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรมควรมุ่งเน้นสร้างความจงรักภักดีของลูกค้าและให้ความสำคัญกับการรักษากลุ่มลูกค้าเดิมไว้ให้คงอยู่กับองค์กร (Lovelock and Wirtz, 2007) ทั้งนี้ลูกค้าที่มีความจงรักภักดีจะช่วยทำให้โรงแรมมีต้นทุนในการบริการน้อยกว่าต้นทุนที่จ่ายเพื่อหาลูกค้าใหม่จำนวน 5 ถึง 6 เท่า เพราะจะเกิดพฤติกรรมการบอกต่อ รวมทั้ง

ผู้ประกอบการโรงแรมอาจใช้กลยุทธ์ทางการตลาดเพื่อให้ลูกค้ามีความจงรักภักดีต่อโรงแรมในด้านคุณภาพการบริการ เพื่อสร้างกลยุทธ์ในการแข่งขันให้มีความแตกต่างจากโรงแรมอื่นๆ เพื่อสร้างความพึงพอใจของลูกค้าให้มากขึ้น (Siddiqi, 2011)

ด้วยเหตุดังกล่าว จึงต้องมีการศึกษา ความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจโรงแรม 5 ดาว ที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยวชาวไทย เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้ประกอบการโรงแรมในการกำหนดกลยุทธ์ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม การวางแผนดำเนินงาน การพัฒนาคุณภาพการบริการ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันให้เหนือกว่าคู่แข่ง และเพิ่มศักยภาพของโรงแรมเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวในทุกๆ ด้าน ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) ของธุรกิจโรงแรม 5 ดาว ในกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาระดับความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อโรงแรม 5 ดาว ในกรุงเทพมหานคร
3. เพื่อวิเคราะห์ความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจโรงแรม 5 ดาว ในกรุงเทพมหานคร ที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยวชาวไทย

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคม ความรับผิดชอบต่อสังคม หรือ CSR ถูกกล่าวถึงอย่างมาก ในแวดวงธุรกิจโรงแรมทำให้มีการตื่นตัวเกี่ยวกับการสร้างกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีของกิจการซึ่งที่สามารถทำให้ธุรกิจโรงแรมให้ความสนใจเกี่ยวกับกิจการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นปัจจัยสนับสนุนที่ผลักดันให้กิจการประสบผลสำเร็จได้ โดย Corporate Social Responsibility Institute (2009) ได้กล่าวถึง CSR เป็นการดำเนินธุรกิจควบคู่ไปกับการใส่ใจและดูแลรักษาสังคมและสิ่งแวดล้อมภายใต้หลักจริยธรรม การกำกับดูแลกิจการที่ดี และการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการใน 6 ด้าน ได้แก่ การกำกับดูแลกิจการที่ดีและเผยแพร่วัฒนธรรม การพัฒนาชุมชนและสังคม ความรับผิดชอบต่อผู้บริโภค การประกอบธุรกิจด้วยความเป็นธรรม การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม และการเคารพสิทธิมนุษยชน

2. แนวคิดเกี่ยวกับความจงรักภักดี การประกอบธุรกิจด้านโรงแรมเป็นธุรกิจบริการที่มุ่งเน้นความสำคัญกับความจงรักภักดีของลูกค้า โดย Pearce (1997) ได้กล่าวว่า ลูกค้าที่มีคุณค่าต่อธุรกิจมากที่สุดคือ ลูกค้าที่มีความจงรักภักดีต่อตราสินค้า หรือการบริการของโรงแรม ซึ่งการสร้างความจงรักภักดีแก่ลูกค้าจึงเป็นกำไรในระยะยาว เป็นเครื่องมือในการเพิ่มยอดขาย ป้องกันส่วนครองตลาด และช่วยทำให้เกิดพฤติกรรมการซื้อซ้ำ

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง Sung-Bum Kim and Dae-Young Kim (2016) ได้ศึกษาผลกระทบของความรับผิดชอบต่อสังคมคุณภาพบริการและความโปร่งใสต่อคุณภาพความสัมพันธ์และความภักดีของลูกค้าในอุตสาหกรรมโรงแรม พบว่า ความรับผิดชอบต่อสังคมและชื่อเสียงขององค์กรมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความไว้วางใจและความพึงพอใจ คุณภาพในด้านการบริการมีผลโดยตรงต่อความภักดีของลูกค้า ทำให้ความโปร่งใสเข้ามามีอิทธิพลต่อความไว้วางใจของลูกค้า ความเชื่อมั่นของลูกค้ามีผลต่อความภักดีของลูกค้า อิทธิพลของความพึงพอใจต่อความภักดีของลูกค้าเกิดขึ้นกับความไว้วางใจ Thanawan Rangyai (2017) ได้ศึกษารูปแบบความจงรักภักดีของลูกค้าธุรกิจโรงแรมในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล กล่าวไว้ว่า จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงแรม นักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวและโรงแรมกล่าวว่า การเติบโตของธุรกิจโรงแรม

อย่างรวดเร็วส่งผลให้การแข่งขันสูงขึ้น และมีจำนวนห้องพักรวมเกินความต้องการ จึงทำให้เกิดสงครามด้านราคา มีการตัดราคาค่าใช้บริการกันมากขึ้น และโรงแรมระดับ 5 ดาวเริ่มลงมาแข่งขันในตลาดระดับกลาง

กรอบแนวคิดการวิจัย

รูปที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน ด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพในการศึกษาองค์ประกอบ CSR จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และเชิงปริมาณด้วยการรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง โดยมีการกำหนดรายละเอียดการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักท่องเที่ยวชาวไทย

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้รวบรวมข้อมูล คือ นักท่องเที่ยวที่เคยใช้

บริการโรงแรม 5 ดาว ในกรุงเทพมหานคร อย่างน้อย 1 ครั้ง โดยคำนวณขนาดตัวอย่างที่ไม่ทราบจำนวนประชากรของคอคแรน (Cochran, 1977 อ้างใน Theerawut Akakul, 2000) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 384 คน แล้วทำการสุ่มเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling)

2. การสร้างเครื่องมือรวบรวมข้อมูล

แบบสอบถามเรื่อง “ความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจโรงแรม 5 ดาว ในกรุงเทพมหานคร ที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยวชาวไทย” ได้ผ่านการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิโดยผลการวิเคราะห์ความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) พบว่ามีค่า IOC เท่ากับ 0.87 และตรวจสอบความเที่ยง (Reliability) ของเครื่องมือ โดยได้ค่า Cronbach's Alpha เท่ากับ 0.89

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้ค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย

3.2 การวิเคราะห์ระดับความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยวชาวไทยใช้ค่าเฉลี่ย และค่าส่วน

เบี่ยงเบนมาตรฐาน

3.3 การวิเคราะห์องค์ประกอบของ CSR ของธุรกิจโรงแรม ใช้ Factor Analysis

3.4 การวิเคราะห์ความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจโรงแรม ที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยวชาวไทย ใช้การวิเคราะห์ความถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

ผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์องค์ประกอบความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) ของธุรกิจโรงแรม 5 ดาว ในกรุงเทพมหานคร โดยการสกัดองค์ประกอบ (Factor Analysis) ด้วยวิธีแวนิแมกซ์ (Varimax Method) ได้จำนวนองค์ประกอบ 6 องค์ประกอบที่มีค่าไอเกน (Eigen Value) มากกว่า 1 ได้แก่ การกำกับดูแลกิจการที่ดี และเผยแพร่วัฒนธรรม (X_1) ปัจจัยการพัฒนาชุมชนและสังคม (X_2) ปัจจัยความรับผิดชอบต่อผู้บริโภค (X_3) ปัจจัยการประกอบธุรกิจด้วยความเป็นธรรม (X_4) ปัจจัยการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม (X_5) และปัจจัยการเคารพสิทธิมนุษยชน (X_6)

การวิเคราะห์องค์ประกอบความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) ของธุรกิจโรงแรม 5 ดาว ในกรุงเทพมหานคร โดยการตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร โดยใช้สถิติ Kaiser-Meyer - Olkin Measure of Sampling Adequacy (KMO) และ ค่า Bartlett's test of Sphericity เพื่อใช้ในการวัดความเหมาะสมของข้อมูล แสดงดังตาราง 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ค่า Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy (KMO หรือ MS) และ ค่า Bartlett's test of Sphericity ของการวิเคราะห์องค์ประกอบของความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) ของธุรกิจโรงแรม 5 ดาว ในกรุงเทพมหานคร

ค่าสถิติ	ผล
ค่า Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy (KMO)	0.87
Bartlett's test of Sphericity Chi-Square	3070.959
df	190
Significance	0.00
n	378

จากตารางที่ 1 พบว่า ตัวแปรสังเกตได้จำนวน 20 ตัวแปรที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์องค์ประกอบความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) ของธุรกิจโรงแรม 5 ดาว ในกรุงเทพมหานครนั้นมีค่า Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy (KMO) เท่ากับ 0.87 ซึ่งมีความมากกว่า 0.50 แสดงว่า ตัวแปรมีความสัมพันธ์กันในขนาดที่เหมาะสมในการนำไปวิเคราะห์เชิงสำรวจได้และเมื่อทดสอบนัยสำคัญทางสถิติด้วย Bartlett's of Sphericity พบว่า มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงว่าเมทริกซ์สหสัมพันธ์ที่ได้นั้นไม่เป็นเมทริกซ์เอกลักษ์ ข้อมูลมีความเหมาะสมในการวิเคราะห์องค์ประกอบได้

ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความเหมาะสมของตัวแปรแต่ละตัว โดยใช้สถิติ ค่าความร่วมกัน (Communality : h^2) เพื่อใช้ในการวัดความเหมาะสมของตัวแปรที่จะนำมาวิเคราะห์องค์ประกอบ พบว่า ตัวแปรที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์องค์ประกอบความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) ของธุรกิจโรงแรม 5 ดาว ในกรุงเทพมหานครนั้นมีค่าความร่วมกันของตัวแปร (Communality : h^2) อยู่ระหว่าง 0.56 - 0.77 มีค่ามากกว่า 0.5 ทุกตัว แสดงว่าตัวแปรเหมาะสมที่จะนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบได้ (Yut Kaiwan, 2013)

ผู้วิจัยได้สกัดองค์ประกอบ (Factor Extraction) ด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบร่วม (Common Factor Analysis: CFA) ด้วยเทคนิคย่อยวิธีแกนหลัก (Principal Axis Factoring : PAF) และทำการหมุนแกน

องค์ประกอบแบบมุมฉาก (Orthogonal Rotation) ด้วยวิธีแวนิแมกซ์ (Varimax Method) ได้จำนวนองค์ประกอบ 6 องค์ประกอบที่มีค่าไอเกน (Eigen Value) มากกว่า 1 แสดงดังตาราง 2

ตารางที่ 2 จำนวนองค์ประกอบ ค่าไอเกน ค่าร้อยละของความแปรปรวน และค่าร้อยละของความแปรปรวนสะสมในแต่ละองค์ประกอบของความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) ของธุรกิจโรงแรม 5 ดาว ในกรุงเทพมหานครหลังการสกัดองค์ประกอบ

องค์ประกอบ	ค่าไอเกน	ค่าร้อยละของความแปรปรวน	ค่าร้อยละของความแปรปรวนสะสม
1	6.38	31.93	31.93
2	1.28	6.42	38.36
3	1.20	6.03	44.39
4	1.15	5.78	50.17
5	1.07	5.36	55.53
6	1.06	5.32	60.86

จากตารางที่ 2 พบว่า ค่าไอเกน (Eigen Value) ซึ่งเป็นผลบวกกำลังสองของน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรทั้ง 20 ตัวแปร ในแต่ละองค์ประกอบที่มีค่าไอเกน (Eigen Value) มากกว่า 1 ขึ้นไป ได้องค์ประกอบทั้งหมด 6 องค์ประกอบ ค่าร้อยละความแปรปรวนสะสมทั้ง 6 องค์ประกอบ มีค่าเท่ากับ 60.86 สามารถอธิบายได้ว่าองค์ประกอบของความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) ของธุรกิจโรงแรม 5 ดาว ในกรุงเทพมหานครประกอบไปด้วย 6 องค์ประกอบ โดยองค์ประกอบทั้ง 6 องค์ประกอบสามารถเป็นองค์ประกอบของความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) ของธุรกิจโรงแรม 5 ดาว ในกรุงเทพมหานครได้ร้อยละ 60.86

เมื่อพิจารณาค่าน้ำหนักองค์ประกอบว่าตัวแปรแต่ละตัวควรอยู่ในองค์ประกอบใด โดยใช้เกณฑ์การพิจารณาค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) ต้องมีค่ามากกว่า 0.30 แล้วจึงพิจารณาองค์ประกอบคัดเลือกเฉพาะตัวแปรที่มีน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) สูงสุดบนองค์ประกอบนั้น พิจารณาถึงจำนวนตัวแปรที่ร่วมกันชี้วัดค่าความแปรปรวนของแต่ละองค์ประกอบตั้งแต่ 3 ตัวขึ้นไปจากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจทำให้ได้องค์ประกอบของความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) ของธุรกิจโรงแรม 5 ดาว ในกรุงเทพมหานครที่เหมาะสมจำนวน 6 องค์ประกอบ ประกอบด้วยตัวแปรทั้งสิ้น 20 ตัวแปร แสดงดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) ภายหลังจากการหมุนแบบมุมฉาก (Orthogonal Rotation) ด้วยวิธีแวนิแมกซ์ (Varimax Method)

ชื่อตัวแปร	ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ					
	1	2	3	4	5	6
1. การสร้างงานให้แก่คนในชุมชน	.853					
2. ให้ความสำคัญในการดำเนินการด้านอาชีพ อนามัย และความปลอดภัย	.852					
3. มีการเผยแพร่ข่าวสารจากการดำเนินความ รับผิดชอบต่อสังคม	.830					
4. สนับสนุนในการป้องกันภัยคุกคามและโรคภัย ต่างๆ	.806					

ชื่อตัวแปร	ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ					
	1	2	3	4	5	6
5. มีมาตรการป้องกันสภาวะมลพิษ ควบคุมดูแลสภาพอากาศ น้ำทิ้ง และของเสีย	.776					
6. มีมาตรการในการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด	.748					
7. ในแผนกสปาและการนวดเพื่อสุขภาพได้มีการหลีกเลี่ยงและลดการใช้ผลิตภัณฑ์ที่ใช้แล้วทิ้งในขั้นตอนการให้บริการ	.740					
8. มีการจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชนอย่างสม่ำเสมอ	.650					
9. มีการเปิดเผยข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่และบริการอย่างครบถ้วน ถูกต้อง และไม่บิดเบือนข้อเท็จจริง	.539					
10. มีการจัดกิจกรรมเสริมสร้างความร่วมมือในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นในโอกาสต่าง ๆ		.721				
11. มีการจัดกิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมในโอกาสต่าง ๆ		.702				
12. มีการใช้เทคโนโลยีเพื่อช่วยลดการใช้พลังงานไฟฟ้า			.737			
13. สร้างความพึงพอใจและความมั่นใจให้กับลูกค้าที่จะได้รับบริการด้านห้องพัก ด้านอาหารและเครื่องดื่มที่มีคุณภาพในระดับราคาที่เหมาะสม			.598			
14. มีนโยบายการแข่งขันทางการค้าอย่างเสรีและเป็นธรรม ไม่ผูกขาด				.651		
15. คำนึงถึงความเสมอภาคในการดำเนินธุรกิจและผลประโยชน์ร่วมกันกับคู่ค้า				.648		
16. ให้บริการด้านห้องพัก ด้านอาหาร และเครื่องดื่มที่มีคุณภาพ				.504		
17. มีการจัดกิจกรรมเสริมสร้างความร่วมมือในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น					.705	
18. มีความตระหนักถึงสำคัญของ CSR โดยมีการจัดทำนโยบายในการดำเนินการธุรกิจที่ชัดเจน						.642
19. มีการควบคุมคุณภาพอากาศภายในอาคาร มลพิษทางอากาศและเสียงรบกวน						.637
20. คำนึงถึงสิทธิมนุษยชนและความต้องการพื้นฐานของปัจเจกบุคคล เป็นสำคัญ						.454
ค่าไอเกน (Eigen Value)	6.38	1.28	1.20	1.15	1.07	1.06

ชื่อตัวแปร	ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ					
	1	2	3	4	5	6
% ความแปรปรวน	31.93	6.42	6.03	5.78	5.36	5.32
% ความแปรปรวนสะสม	31.93	38.36	44.39	50.17	55.53	60.86

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy= 0.98 Bartlett's test of Sphericity มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 3 พบว่า องค์ประกอบที่ 1 มีจำนวนตัวแปรสูงสุด จำนวน 9 ตัวแปร และองค์ประกอบที่ 5 มีจำนวนตัวแปรน้อยที่สุด จำนวน 1 ตัวแปร โดยรายละเอียดของแต่ละองค์ประกอบทั้ง 6 องค์ประกอบได้แก่

องค์ประกอบที่ 1 ประกอบด้วย 9 ตัวแปร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.53 – 0.85 เรียกชื่อองค์ประกอบนี้ว่า “การกำกับดูแลกิจการที่ดีและเผยแพร่วัฒนธรรม” ซึ่งตัวแปรที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุดคือ การสร้างงานให้แก่คนในชุมชน รองลงมาคือ ให้ความสำคัญในการดำเนินการด้านอาชีวอนามัย และความปลอดภัย มีนวัตกรรมและการเผยแพร่วัฒนธรรมจากการดำเนินความรับผิดชอบต่อสังคม สนับสนุนการป้องกันภัยคุกคามและโรคภัยต่างๆ มีมาตรการป้องกันสภาวะมลพิษ มีมาตรการในการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด หลีกเลี่ยงและลดการใช้ผลิตภัณฑ์ที่ใช้แล้วทิ้งในขั้นตอนการให้บริการ มีกิจกรรมร่วมกับชุมชนอย่างสม่ำเสมอ และมีการเปิดเผยข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่และบริการอย่างครบถ้วน ถูกต้อง และไม่บิดเบือนข้อเท็จจริง ตามลำดับ

องค์ประกอบที่ 2 ประกอบด้วย 2 ตัวแปร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.70 – 0.72 เรียกชื่อองค์ประกอบนี้ว่า “การพัฒนาชุมชนและสังคม” ซึ่งตัวแปรที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุดคือ มีกิจกรรมเสริมสร้างความร่วมมือในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น และมีกิจกรรมส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมในโอกาสต่าง ๆ ตามลำดับ

องค์ประกอบที่ 3 ประกอบด้วย 2 ตัวแปร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.59 – 0.73 เรียกชื่อองค์ประกอบนี้ว่า “ความรับผิดชอบต่อผู้บริโภค” ซึ่งตัวแปรที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุดคือ การใช้เทคโนโลยีเพื่อช่วยลดการใช้พลังงานไฟฟ้า และสร้างความพึงพอใจและความมั่นใจให้กับลูกค้าที่จะได้รับบริการในระดับราคาที่เหมาะสม ตามลำดับ

องค์ประกอบที่ 4 ประกอบด้วย 3 ตัวแปร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.50 – 0.65 เรียกชื่อองค์ประกอบนี้ว่า “การประกอบธุรกิจด้วยความเป็นธรรม” ซึ่งตัวแปรที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุดคือ มีนโยบายการแข่งขันทางการค้าอย่างเสรีและเป็นธรรม ไม่ผูกขาด รองลงมาคือ คำนึงถึงความเสมอภาคในการดำเนินธุรกิจและผลประโยชน์ร่วมกันกับคู่ค้า และให้บริการด้านห้องพัก ด้านอาหาร และเครื่องดื่มที่มีคุณภาพ ตามลำดับ

องค์ประกอบที่ 5 ประกอบด้วย 1 ตัวแปร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.70 เรียกชื่อองค์ประกอบนี้ว่า “การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม” ซึ่งตัวแปรคือ มีกิจกรรมเสริมสร้างความร่วมมือในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น

องค์ประกอบที่ 6 ประกอบด้วย 3 ตัวแปร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.45 – 0.64 เรียกชื่อองค์ประกอบนี้ว่า “การเคารพสิทธิมนุษยชน” ซึ่งตัวแปรที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุดคือ มีความตระหนักถึงความสำคัญของ CSR โดยมีนโยบายในการดำเนินการธุรกิจที่ชัดเจน รองลงมาคือ มีการควบคุมคุณภาพอากาศภายในอาคาร มลพิษทางอากาศ และเสียงรบกวน และคำนึงถึงสิทธิมนุษยชนและความต้องการพื้นฐานของปัจเจกบุคคลเป็นสำคัญ

2. การศึกษาระดับความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อโรงแรม 5 ดาว ในกรุงเทพมหานคร ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ระดับความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อโรงแรม 5 ดาว ในกรุงเทพมหานคร

รายการ	ระดับความจงรักภักดีต่อธุรกิจ		แปลผล	อันดับ
	$\bar{x}$	SD		
ด้านทัศนคติ				
1.โรงแรมมีอัตราค่าที่พักถูกกว่าที่อื่นๆ	4.28	0.67	มาก	1
2. ความสุขที่ได้รับจากการให้บริการของ โรงแรม	4.24	0.67	มาก	2
3. ความตั้งใจในการเข้าพักโรงแรมนี้ โดยมี การวางแผนตั้งต่อก่อนเดินทาง	4.22	0.75	มาก	3
4. ความมั่นใจในการรักษาความสะอาด และมาตรการป้องกันโรคโควิด 19 ของ โรงแรม	4.17	0.64	มาก	4
5. คุณภาพของการให้บริการจากทาง โรงแรม ที่ได้รับเป็นไปตามการโฆษณา/ ประชาสัมพันธ์	4.15	0.54	มาก	5
เฉลี่ยรวมรายด้าน	4.21*	0.65	มาก	
ด้านพฤติกรรม				
6. โอกาสในการเข้าพักอีกในอนาคต	4.18	0.74	มาก	1
7. การแนะนำให้บุคคลอื่นๆ ในการใช้บริการ	4.18	0.69	มาก	1
8. การปกป้องโรงแรม หากเกิดการโจมตีด้วย ข้อมูลอันเป็นเท็จจากบุคคลอื่น	3.62	0.78	มาก	4
9.ยินดีแจ้งให้ทางโรงแรมทราบทันที เมื่อเกิด ความไม่พอใจต่อการให้บริการ เพื่อการ ปรับปรุงการบริการที่ดีขึ้น	4.08	0.56	มาก	3
10. การแบ่งปันข่าวสารต่างๆ ของโรงแรม ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อช่วยโปรโมต โรงแรมให้บุคคลอื่นๆ ได้รู้จัก/เข้าพัก	4.13	0.84	มาก	2
เฉลี่ยรวมรายด้าน	4.04	0.72	มาก	
เฉลี่ยรวม	4.13	0.69	มาก	

จากตารางที่ 4 พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยมีความจงรักภักดีโดยภาพรวมอยู่ในระดับ โดยนักท่องเที่ยวมีความจงรักภักดีต่อธุรกิจโรงแรมในด้านทัศนคติสูงสุด และด้านพฤติกรรม เมื่อพิจารณารายละเอียดสรุปได้ดังนี้

ด้านทัศนคติ นักท่องเที่ยวมีค่าเฉลี่ยความจงรักภักดีสูงสุด 3 อันดับแรก ดังนี้ 1) โรงแรมมีอัตราค่าที่พักถูกกว่าที่อื่นๆ 2) ความสุขที่ได้รับจากการให้บริการของโรงแรม 3) ความตั้งใจในการเข้าพักโรงแรมนี้ โดย

มีการวางแผนตั้งแต่ก่อนเดินทาง ส่วนประเด็นที่นักท่องเที่ยวมีค่าเฉลี่ยความจงรักภักดีต่ำสุด คือ คุณภาพของการให้บริการจากทางโรงแรม ที่ได้รับเป็นไปตามการโฆษณา/ประชาสัมพันธ์

ด้านพฤติกรรม นักท่องเที่ยวมีค่าเฉลี่ยความจงรักภักดีสูงสุด 3 อันดับแรก ดังนี้ 1) โอกาสในการเข้าพักอีกในอนาคต และการแนะนำให้บุคคลอื่นๆ ในการใช้บริการ การแบ่งปันข่าวสารต่างๆ ของโรงแรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อช่วยโปรโมตโรงแรมให้บุคคลอื่นๆ ได้รู้จัก/เข้าพัก และ 3) ยินดีแจ้งให้ทางโรงแรมทราบทันที เมื่อเกิดความไม่พอใจต่อการให้บริการ เพื่อการปรับปรุงการบริการที่ดีขึ้น ส่วนประเด็นที่นักท่องเที่ยวมีค่าเฉลี่ยความจงรักภักดีต่ำสุด คือ การปกป้องโรงแรม หากเกิดการโจมตีด้วยข้อมูลอันเป็นเท็จจากบุคคลอื่น

3. ผลการวิเคราะห์ความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจโรงแรม 5 ดาว ในกรุงเทพมหานคร ที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยวชาวไทย พบว่า ปัจจัยความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจโรงแรม 5 ดาว ได้แก่ ปัจจัยการกำกับดูแลกิจการที่ดีและเผยแพร่ข่าวสาร และปัจจัยการพัฒนาชุมชนและสังคม มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยวชาวไทย

จากการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise multiple regression analysis) พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยวชาวไทย ประกอบด้วย 6 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยการกำกับดูแลกิจการที่ดีและเผยแพร่ข่าวสาร (X_1) ปัจจัยการพัฒนาชุมชนและสังคม (X_2) ปัจจัยความรับผิดชอบต่อผู้บริโภค (X_3) ปัจจัยการประกอบธุรกิจด้วยความเป็นธรรม (X_4) ปัจจัยการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม (X_5) และปัจจัยการเคารพสิทธิมนุษยชน (X_6) แสดงดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณระหว่างตัวแปรความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจโรงแรม 5 ดาว ในกรุงเทพมหานครส่งผลต่อความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยวชาวไทย

Explanation: Variable in Equation				
Independent Variable	Unstandardized Coefficients (B)	Standardized Coefficients (Beta)	t - Value	Sig.
ค่าคงที่	1.773		6.158	.000**
ปัจจัยการกำกับดูแลกิจการที่ดีและเผยแพร่ข่าวสาร (X_1)	.251	.262	4.677	.000**
ปัจจัยการพัฒนาชุมชนและสังคม (X_2)	.330	.356	6.369	.000**
ปัจจัยความรับผิดชอบต่อผู้บริโภค (X_3)	-.024	-.029	-.683	.495
ปัจจัยการประกอบธุรกิจด้วยความเป็นธรรม (X_4)	.044	.056	1.292	.197
ปัจจัยการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม (X_5)	.043	.024	.555	.579
ปัจจัยการเคารพสิทธิมนุษยชน (X_6)	-.046	-.055	-1.281	.201

**ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 5 ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ปัจจัยการกำกับดูแลกิจการที่ดีและเผยแพร่นวัตกรรม ปัจจัยการพัฒนาชุมชนและสังคม ปัจจัยความรับผิดชอบต่อผู้บริโภค ปัจจัยการประกอบธุรกิจด้วยความเป็นธรรม ปัจจัยการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม และปัจจัยการเคารพสิทธิมนุษยชน เพื่อนำมาสร้างสมการพยากรณ์ความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยวชาวไทย ดังนี้

$$Y = 1.773 + .251X_1 + .330X_2 - .024X_3 + .044X_4 + .043X_5 - .046X_6$$

$$(6.158)^{**} (4.677)^{**} (6.369)^{**} (-.683) (1.292) (.555) (-1.281)$$

จากสมการ พบว่า ตัวแปรปัจจัยการกำกับดูแลกิจการที่ดีและเผยแพร่นวัตกรรม (X_1) และปัจจัยการพัฒนาชุมชนและสังคม (X_2) มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยวชาวไทย

อภิปรายผลการวิจัย

1. องค์ประกอบความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) ของธุรกิจโรงแรม 5 ดาว ในกรุงเทพมหานคร เมื่อทำการสกัดองค์ประกอบแล้วมีจำนวนองค์ประกอบที่มีค่าไอเกนมากกว่า 1 ทั้งหมด 6 องค์ประกอบ 20 ตัวแปร ได้แก่ การกำกับดูแลกิจการที่ดีและเผยแพร่นวัตกรรม การพัฒนาชุมชนและสังคม ความรับผิดชอบต่อผู้บริโภค การประกอบธุรกิจด้วยความเป็นธรรม การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม และการเคารพสิทธิมนุษยชน ซึ่งสอดคล้องกับ Corporate Social Responsibility Institute (2009) ที่ได้สรุปว่า CSR เป็นการดำเนินธุรกิจควบคู่ไปกับการใส่ใจและดูแลรักษาสังคมและสิ่งแวดล้อมภายใต้หลักจริยธรรม และนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการ ใน 5 ด้าน ได้แก่ การกำกับดูแลกิจการที่ดี การประกอบธุรกิจด้วยความเป็นธรรม ความรับผิดชอบต่อผู้บริโภค การร่วมพัฒนาชุมชนและสังคม และการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม

2. ความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อโรงแรม 5 ดาว ในกรุงเทพมหานคร โดยนักท่องเที่ยวชาวไทยมีความจงรักภักดีด้านหากโรงแรมอื่นบริเวณใกล้เคียงในระดับเดียวกัน เสนออัตราค่าพักที่ถูกกว่าก็ยังคงยืนยันเข้าพักที่โรงแรมแห่งนี้มากที่สุด อาจเนื่องมาจากนักท่องเที่ยวได้รับความสะดวกสบาย การบริการที่ดีจึงเกิดความประทับใจและต้องการกลับมาพักอีกครั้งหากมีโอกาส ซึ่งสอดคล้องกับ Polyorat and Sophonsiri (2010) พบว่า ความพึงพอใจและความจงรักภักดีของลูกค้า เป็นตัวแปรสำคัญที่มีผลต่อคุณภาพด้านการบริการ และสอดคล้องกับ Thanawan Rangyai (2017) ที่ได้ศึกษา พบว่า ความตั้งใจอันเกิดจากความอ่อนไหวต่อปัจจัยด้านราคาเป็นองค์ประกอบที่สำคัญด้านความจงรักภักดีของลูกค้า รองลงมาคือ ความตั้งใจซื้อซ้ำ และความตั้งใจบอกต่อตามลำดับ

3. การวิเคราะห์และสร้างสมการพยากรณ์ความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจโรงแรม 5 ดาว ในกรุงเทพมหานคร จากปัจจัยที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยวชาวไทย พบว่า ตัวแปรปัจจัยการกำกับดูแลกิจการที่ดีและเผยแพร่นวัตกรรม และปัจจัยการพัฒนาชุมชนและสังคม มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยวชาวไทย ซึ่งสอดคล้องกับ Wanida Hanchalearn (2016) ที่ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรับผิดชอบต่อสังคมตามมาตรฐานโรงแรมใบไม้สีเขียวกับความผูกพันของพนักงานในธุรกิจโรงแรมในจังหวัดภูเก็ต พบว่า ปัจจัยด้านความรับผิดชอบต่อสังคมตามมาตรฐานโรงแรมใบไม้เขียวของธุรกิจโรงแรมประกอบด้วย 18 ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบาย เป้าหมาย วิธีการดำเนินธุรกิจ และการมีส่วนร่วมกับชุมชนและองค์กรธุรกิจ และยังสอดคล้องกับ Patricia M., Andrea P. And Ignacio R. (2014) ได้ศึกษา CSR ต่อแบรนด์โรงแรม ภาพลักษณ์ และความภักดี พบว่า CSR ส่งผลต่อมิติภาพลักษณ์ของแบรนด์ในขณะที่ภาพลักษณ์การทำงานมีอิทธิพลต่อความภักดี ต่อแบรนด์มากขึ้น CSR เป็นผลบวกโดยตรงต่อความภักดีต่อแบรนด์

การดำเนินงานวิจัยในครั้งนี้ ทำให้ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับแนวทางการสร้าง CSR ที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดความจงรักภักดีแก่นักท่องเที่ยวที่เข้าพักโรงแรมในกรุงเทพฯ โดยแนวทางนี้จะช่วยรักษาลูกค้ารายเก่า และสร้างลูกค้ารายใหม่ผ่านวิธีการบริหารจัดการและสร้างภาพลักษณ์ที่ดีออกสู่สังคมด้วยกลไกและกิจกรรมต่างๆ ทั้งนี้โรงแรมต่างๆ ควรเน้นการกำกับดูแลกิจการที่ดี เผยแพร่วัฒนธรรม และการพัฒนาชุมชนและสังคม ด้วยการพัฒนาคุณภาพการให้บริการที่ดีและตอบโจทย์ความต้องการของลูกค้า ควบคู่ไปกับการประยุกต์ใช้นวัตกรรม/เทคโนโลยีอุปกรณ์และเฟอร์นิเจอร์ที่ช่วยอำนวยความสะดวก และสร้างความมั่นใจในความปลอดภัยแก่ลูกค้าผู้เข้าพัก รวมทั้งผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของโรงแรมควรเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาและช่วยเหลือชุมชนและสังคมในโอกาส และในวิกฤติการณ์ต่างๆ ทั้งนี้องค์ความรู้ที่ได้ สามารถนำมาใช้กำหนดรายละเอียดการดำเนินงานในโครงการ CSR ของโรงแรม และสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ไปสู่โรงแรมอื่นๆ ในพื้นที่ เพื่อให้เกิดการพัฒนาบนมาตรฐานที่เดียวกัน

ข้อเสนอแนะ

1. จากผลการวิเคราะห์องค์ประกอบความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) ของธุรกิจโรงแรม 5 ดาว ในกรุงเทพมหานคร พบว่า องค์ประกอบที่ 6 “การเคารพสิทธิมนุษยชน” มีความสำคัญเป็นลำดับสุดท้าย ดังนั้น ผู้ประกอบการโรงแรม 5 ดาว ควรกำหนดแนวทางการดำเนินธุรกิจให้สอดคล้องกับการเคารพสิทธิและให้ความเป็นธรรมแก่ผู้มีส่วนได้เสียทุกกลุ่ม เช่น กำหนดผู้ที่รับผิดชอบต่อผู้มีส่วนได้เสียแต่ละกลุ่มอย่างชัดเจน
2. จากผลการวิเคราะห์ความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อโรงแรม 5 ดาว ในกรุงเทพมหานคร พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยมีความจงรักภักดีด้านจะแนะนำโรงแรมนี้ให้บุคคลอื่นมาพัก ในกรุงเทพมหานครน้อยที่สุด ดังนั้น ผู้ประกอบการโรงแรม 5 ดาว ควรมุ่งเน้นความสำคัญของภาพลักษณ์ของโรงแรม เพื่อให้เกิดความประทับใจในการมาพัก เช่น มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่พร้อมใช้งานและครบครัน ความสะดวกในการจองที่พัก พนักงานมีความเอาใจใส่ลูกค้า มีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องทันสมัย มีความปลอดภัย เป็นต้น สิ่งสำคัญต้องสร้างคุณภาพการบริการ และความคุ้มค่าที่ลูกค้าได้รับจากการมาพัก
3. จากการวิเคราะห์ความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจโรงแรม 5 ดาว ในกรุงเทพมหานคร ได้แก้ปัจจัยความรับผิดชอบต่อผู้บริโภค ปัจจัยการประกอบธุรกิจด้วยความเป็นธรรม ปัจจัยการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม และปัจจัยการเคารพสิทธิมนุษยชน ไม่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยวชาวไทย ดังนั้น ผู้ประกอบการโรงแรมไม่ควรมองข้ามความสำคัญของปัจจัยเหล่านี้ โดยควรให้ตระหนักถึงความสำคัญของความรับผิดชอบต่อสังคมในทุกประเด็น กำหนดมาตรการหรือนโยบายที่ส่งเสริม สนับสนุน CSR ด้านต่างๆ เช่น การกำหนดมาตรการโรงแรมสีเขียวมุ่งเน้นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรมรักษาสภาพของโรงแรม ใช้อุปกรณ์ที่หลีกเลี่ยงการทำลายสิ่งแวดล้อม การประหยัดพลังงาน มีจุดวางถังขยะแยกประเภทตามจุดต่างๆ ของโรงแรม

References

- Corporate Social Responsibility Institute. (2009). *Compass of business for society*. Bangkok : Icon Printing.
- GSB Research Center. (2018). *Fundamental economic states*. Retrieved from <https://www.gsbresearch.or.th>.
- Lovelock C. and Wright L. (2007). *Principles of Service Marketing and Management*. 2nd ed. New Jersey: Prentice Hall.

- Odin, Yorick & Odin, Nathalie & Valette-Florence, Pierre. (2001). "Conceptual and operational aspects of brand loyalty: an empirical investigation," *Journal of Business Research*, Elsevier, vol. 53(2), 75-84.
- Patricia M., Andrea P. and Ignacio R. (2014). Measuring Corporate Social Responsibility into tourism: Development and validation of an efficient scale in the hospitality industry. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 30(1), 365–385.
- Pearce, M. (1997). The True Science of Nurturing Marketing. *Marketing Technique*, 97(7), 6-8.
- Polyorat, K. and Sophonsiri, S. (2010). The influence of service quality dimensions on Customer satisfaction and customer loyalty in the chain restaurant context : A Thai case. *Journal of Global Business and Technology*, 6(2), 64-76.
- puksupang Srisawat. (2011). The relationship between social responsibility (CSR) and the image of The Siam Cement Group (SCG) organization in terms of consumers in Bangkok. *The thesis in master degree*, major of marketing, Rajamangala University of Technology Thanyaburi.
- Siddiqi, K. O. (2011). Interrelations between service quality attributes, customer satisfaction and customer loyalty in the retail banking sector in Bangladesh, *International Journal of Business and Management*, 6(3), 12-36.
- Sung-Bum K. and Dae-Young K. (2016). The influence of corporate social responsibility, ability, reputation, and transparency on hotel customer loyalty in the U.S.: a gender-based approach. *Kim and Kim SpringerPlus*, 10(1), 1-13.
- Thanawan Rangyai. (2017). Customers' Loyalty Model of Hotel Businesses in Bangkok and Perimeter. *The academic journal of Phranakhon Rajabhat University*, 10(1), 41-51.
- Theerawut Akakul. (2000). *Research Methods in Behavioral Sciences and Social Sciences*. Ubon Ratchathani : Ubon ratchathani rajabhat university.
- Wanida Hanchalearn (2016). Relationship between Corporate Social Responsibility Based on Green Leaf Standard and Employee Commitment in Hotel Business in Phuket. *The journal of Phuket Rajabhat University*, 12(2), 81-106.
- Yut Kaiwan. (2013). *Using Minitab software in analyzing the statistics for research*. Bangkok : Chulalongkorn University.

กระบวนการนโยบายในการแก้ปัญหาขาดแคลนแรงงานในอุตสาหกรรมรองเท้า

POLICY PROCESS FOR SOLVING LABOR SHORTAGES PROBLEM OF FOOT WARE INDUSTRY

อรุณ คงเจริญ¹, โกวิท พวงงาม, เพ็ญศรี ฉิรินัง และวรสิทธิ์ เจริญพัฒน์

Arun kongcharean¹, Kowit Puangram, Pensri Chirinun and Worasit Chareamputh

วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

College of Innovation Management, Rajamangala University of Technology Rattanakosin

Email: arun@mashare.co.th¹

Received 31 July 2021; Revised 30 May 2022; Accepted 30 May 2022.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อสำรวจกระบวนการนโยบายสาธารณะในการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงานในอุตสาหกรรมรองเท้า พื้นที่กรุงเทพมหานคร 2) เพื่อนำเสนอแนวทางดำเนินการกระบวนการนโยบายสาธารณะเพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงานในอุตสาหกรรมรองเท้าให้เกิดประสิทธิผลและมีประโยชน์ต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมรองเท้าของประเทศไทย การวิจัยนี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 25 คน และการประชุมกลุ่มย่อยของนักวิชาการจำนวน 7 คน โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) กระบวนการนโยบายที่รัฐบาลเป็นผู้กำหนดและนำไปปฏิบัติ ควรให้ภาคอุตสาหกรรม ที่ประกอบด้วย เจ้าของกิจการ ผู้ใช้แรงงาน เข้าไปมีส่วนร่วม ในทุกขั้นตอน และในส่วนของ การประเมินผลนโยบายควรให้ ทุกภาคส่วนและภาคประชาชนที่เป็นผู้บริโภคได้ร่วมประเมินผลด้วย 2) กระบวนการนโยบายในการแก้ปัญหาการขาดแคลนแรงงาน รัฐบาลต้องปรับเปลี่ยนระบบการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับ ความต้องการของภาคอุตสาหกรรมและเทคโนโลยีสมัยใหม่ ปรับเปลี่ยนกระบวนการนโยบาย จัดหาแรงงาน นโยบายพัฒนาฝีมือแรงงาน ด้วยการใช้ความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับเอกชนและนโยบายด้านสวัสดิการแรงงานและการประกันสังคมให้มีประสิทธิผลในระดับสูง

คำสำคัญ: กระบวนการนโยบาย; การขาดแคลนแรงงาน; อุตสาหกรรมรองเท้า; กรุงเทพมหานคร

Abstract

This research article consisted of the following objective: 1) To explore the process of public policy in solving the labor shortage problem in the footwear industry in Bangkok area. 2) To present guideline for implementing public policy processes to solve the problem of labor shortage in the footwear industry that are effective and beneficial to the development of the foot wear industry in Thailand. This research uses a qualitative research model. By Document Review, In-Depth Interview, with 25 Key Informants and Focus Group Discussion of 7 academics using a content analysis methods.

The results revealed that 1) the policy process that the government had formulated and implemented should allow the industrial sector Business owners and workers were

involved in every steps of the process, and the policy evaluation should allow all sectors included people who were consumers also participated in the evaluation. 2) Policy process for solving the problem of labor shortage The state must adjust the education management system in accordance with The needs of the industrial sector and modern technology Modify the labor recruitment policy process. Skill Development Policy By implementing public-private partnerships and policies on job welfare and social security to a high degree of effectiveness.

Keywords: Policy Process; labor shortage; foot ware industry; Bangkok

บทนำ

ประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลง ระบบ เศรษฐกิจ และสังคมของประเทศจากสังคมเกษตรกรรม มาเป็นสังคมอุตสาหกรรมและเศรษฐกิจไทยแลนด์ 4.0 ตามลำดับการกระทำดังกล่าว ส่งผลให้เกิดการขยายตัวของภาวะเศรษฐกิจอย่างมาก เนื่องจาก ภาครัฐได้กำหนดนโยบายในการส่งเสริมการลงทุน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งผลให้เกิดการใช้กำลังแรงงาน ในระบบการผลิตเพิ่มมากขึ้น เช่น แรงงานภาคก่อสร้าง แรงงานภาคอุตสาหกรรม แรงงานภาคการเกษตร และเกษตรแปรรูป แรงงานภาคบริการและการท่องเที่ยว ณ เวลาปัจจุบันประเทศไทยประสบปัญหาการ ขาดแคลนแรงงานในระดับรุนแรง ส่งผลต่อการดำเนินธุรกิจ แต่เป็นที่น่าแปลกใจว่า อัตราการว่างงานของประเทศไทยกลับอยู่ในระดับต่ำ แต่เกิดสภาวะ แรงงานขาดแคลน มีทั้งแรงงานไร้ฝีมือสำหรับงานอุตสาหกรรมการผลิตไปจนถึงระดับผู้บริหาร สาเหตุที่เกิดสภาวะการดังกล่าว เนื่องจาก ประการแรก การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ก้าวกระโดดในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา และการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุและการที่ผู้คนรุ่นใหม่ในสังคมไทยไม่นิยมการแต่งงานเพื่อมีบุตร สืบสกุล ทำให้อัตราส่วนระหว่างผู้ที่มีอายุ 65 ปีขึ้นไปกับอายุ 15 ปี อยู่ที่ระดับ 0.14 และมีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นภายใน 20 ปีข้างหน้า มีการพยากรณ์ว่า คนทำงานทุก 10 คน จะแบกรับผู้เกษียณอายุ 3 คน แต่สาเหตุ ดังกล่าวมิใช่สาเหตุหลัก เพราะปัจจุบัน เศรษฐกิจไทยอยู่ในภาวะถดถอย แต่ สาเหตุสำคัญประการหนึ่ง จากรายงานของ World Economic Forum 2019-2020 ที่รายงานว่า ชีตความสามารถการแข่งขัน จากทุกประเทศ ทั่วโลกพบว่าประเทศไทย จัดอยู่ในอันดับที่ 40 จาก 141 ประเทศ เมื่อพิจารณาจากประสิทธิผลของตลาดแรงงาน หมายความว่า ตลาดแรงงานไทยอยู่ในภาวะที่ผู้ประกอบการ สามารถ จะเลือกจ้าง แรงงานหรือเลิกจ้างได้ตามต้องการ และสะท้อนผลิตภาพของประเทศไทยที่มีการขยายตัวผิดปกติ ที่ภาคเศรษฐกิจส่วนใหญ่เป็นการจ้างงานตนเองและเป็นองค์กรธุรกิจที่มีขนาดเล็กมีลูกจ้างไม่เกินห้าคนเป็นธุรกิจครอบครัวที่กำลังขยายตัว ปัจจุบัน แรงงานระดับบัณฑิตไทยจะอยู่ในธุรกิจขนาดเล็กหรือร้านอาหาร ประกอบกับราคาผลผลิตอาหารจากการเกษตร พุ่งสูงขึ้นอย่างผิดปกติ ทำให้แรงงานเกิดสภาวะจ้างงานต่ำกว่า คุณวุฒิ ประกอบกับการขาดแคลน เครื่องจักรที่ทันสมัย และระบบ คอมพิวเตอร์ที่มาตอบโจทย์การพัฒนา ทำธุรกิจเนื่องจาก ไม่สามารถจ้างแรงงานที่ต้องการกับความเหมาะสมของการผลิตและ การขาดความร่วมมือระหว่างภาคธุรกิจกับภาครัฐส่งผลต่อการพัฒนาการจัดการศึกษาที่จะสนองต่อความต้องการของภาคธุรกิจ (Amornvivat, 2019) นอกเหนือจากสาเหตุที่กล่าวมาผล การสำรวจของ World Bank ระบุว่าร้อยละ 83.5 ของแรงงานไทยเป็นแรงงานไร้ฝีมือทำให้ ระดับแรงงานฝีมือของประเทศไทย อยู่ในลำดับต่ำที่สุดเมื่อ เปรียบเทียบในกลุ่มประเทศ อาเซียน และWorld Bank ระบุว่า เป็น เพราะ ระบบการศึกษาของประเทศไทย และในปี 2018-2019 ยังพบว่า แรงงาน ร้อยละ 38.8 เท่านั้นที่ มีความเหมาะสมกับงานที่ทำในจาก การศึกษาของ (Ruankaew, 2020) และ (Chakma 2561) เนื่องจากระบบ การศึกษาของไทยไม่สามารถ สร้างความเชี่ยวชาญที่เหมาะสมให้กับผู้เรียนได้ จึงมิได้ช่วยการพัฒนาเศรษฐกิจ

ในภาพรวมได้เหมือนประเทศเพื่อนบ้าน เพราะหลักสูตรในระดับมัธยมศึกษาไม่ยืดหยุ่นพอที่จะช่วยการตัดสินใจเลือกการศึกษาต่อระหว่าง อาชีวศึกษากับอุดมศึกษา ส่งผลให้นักเรียนเลือกเรียนอุดมศึกษาในสาขาที่ไม่ตอบโจทย์การพัฒนา เพียงต้องการเรียนเพื่อจบเท่านั้น (Wongpiromsarn, and Jitrudub, 2021) ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศเนื่องจากการที่ ผลิตผู้สำเร็จการศึกษามาเป็นจำนวนมากแต่ไม่อาจหางานที่เหมาะสมกับคุณวุฒิได้ในเวลาเดียวกันมีตำแหน่งงานที่รอบรรจุเข้าทำงาน แต่ไม่สามารถบรรจุได้เพราะผู้สำเร็จการศึกษาไม่มีคุณวุฒิและความสามารถที่ตรงกับตำแหน่งงานที่รอรับอยู่ ดังเช่นกรณี การขาดแคลนแรงงานในอุตสาหกรรมเครื่องหนังและรองเท้าที่เป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมสำคัญที่เป็นตัวขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทย เป็นอุตสาหกรรมแพชั่นที่เป็นธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ที่เกี่ยวเนื่องกันและ กระจายการผลิตสินค้าอยู่ทั่วประเทศ ก่อให้เกิดการจ้างงานมากกว่า 2 ล้านคน มียอดการส่งออกเฉลี่ยช่วง 3 ปี (ค.ศ2017-2020) ที่ผ่านมามีมูลค่าประมาณ 53,000 ล้านบาทต่อปี ตัวเลขการส่งออกดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าการเติบโตของอุตสาหกรรมเครื่องหนังและรองเท้าไทยอยู่ในเกณฑ์ที่ค่อนข้างดี ถือว่าเป็นประเทศอันดับต้นๆ ในภูมิภาคอาเซียน ที่มีการส่งออกรองเท้าและเครื่องหนังสูงสุด เนื่องจากประเทศไทยมีความได้เปรียบในเรื่องการผลิตสินค้าที่มีความประณีตและมีอย่างยั่งยืนในประสิทธิภาพ แม้ว่าอุตสาหกรรมรองเท้า มีโครงสร้างการผลิตที่ไม่ยุ่งยากซับซ้อนมากนัก แต่การผลิตยังคงอาศัยแรงงานและทักษะความชำนาญของแรงงานอยู่มากและขั้นตอนการผลิตหลายขั้นตอนยังไม่สามารถนำเทคโนโลยีมาใช้ในการผลิตได้เนื่องจากสินค้ามีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบบ่อยตามแฟชั่น ทำให้ยากต่อการนำเครื่องจักรมาใช้ในการผลิต อุตสาหกรรมรองเท้าและเครื่องหนังจึงเป็นอุตสาหกรรมที่ต้องใช้แรงงานคนเป็นหลัก ที่ทำให้เกิดการจ้างงานจำนวนมาก ด้วยฝีมือและความชำนาญในการผลิตรองเท้าและเครื่องหนังของประเทศไทย เป็นที่ยอมรับของต่างชาติและมีความได้เปรียบคู่แข่งเมื่อเปรียบเทียบกับด้านต้นทุนการผลิตในแต่ละประเทศซึ่งขึ้นอยู่กับปัจจัยพื้นฐานหลายประการที่สำคัญได้แก่ ฝีมือแรงงาน ความสามารถในการออกแบบผลิตภัณฑ์ ความสามารถในการพัฒนาคุณภาพสินค้า ค่าจ้างแรงงาน ความสามารถในการได้มาหรือการมีแหล่งวัตถุดิบราคาถูกความพร้อมด้านวัสดุอุปกรณ์ และต้นทุนการดำเนินการในแต่ละประเทศที่แตกต่างกัน เช่น ออสเตรเลีย นำเข้า-ส่งออก ภาษีการค้า ระเบียบขั้นตอนของราชการ และระบบสาธารณูปโภค ซึ่งประเทศที่มีความพร้อมในสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้มากกว่าก็จะเป็นผู้ที่มีศักยภาพในการแข่งขันที่สูงกว่า (Chanpornchai, 2018) ประเทศไทยกำลังประสบปัญหาด้านแรงงานอย่างรุนแรงทั้งปริมาณและคุณภาพ รัฐบาลทุกชุดที่ผ่านมาและชุดปัจจุบันตระหนักถึงปัญหาเรื่องการขาดแคลนแรงงานโดยเฉพาะแรงงานฝีมือ การแก้ปัญหาของรัฐบาล ดำเนินการ เริ่มจากการ กำหนดยุทธศาสตร์และ กระบวนการนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงาน แต่ดูเหมือนว่าการแก้ไขจะไม่ตรงกับสาเหตุแห่งปัญหา เนื่องจากภาครัฐ จะเน้นการแก้ปัญหาที่การการจัดหางานให้กับแรงงาน ซึ่งไม่ตอบโจทย์การขาดแคลนแรงงานที่แท้จริง เพราะปัญหาการขาดแคลนแรงงานที่ภาคอุตสาหกรรมไทยประสบเป็นปัญหาจาก การที่อุตสาหกรรมไทยได้เข้าสู่สภาวะการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 แล้ว (Myeong et al. (2018) และจำเป็นต้องจัดหาแรงงานมีฝีมือเข้ามารองรับ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ขณะที่แรงงานไร้ฝีมือปัจจุบันอุตสาหกรรมไทยใช้แรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านเป็นหลัก การเตรียมความพร้อมป้องกันและแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงาน จะต้องดำเนินการโดยความร่วมมืออย่างกว้างขวางของทุกภาคส่วน จึงได้กำหนดบทบาทหน้าที่ ของหน่วยงานภาครัฐ รัฐวิสาหกิจภาคประชาสังคม และภาคเอกชน ไว้ในยุทธศาสตร์ด้วย และได้กำหนดกลไกการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการ ด้านการประสานความร่วมมือและประสานการปฏิบัติและด้านการติดตามประเมินผล และรายงานผล จากยุทธศาสตร์ ดังกล่าว สิ่งที่รัฐจะต้องดำเนินการเพื่อให้ประสบความสำเร็จในการแก้ปัญหาการขาดแคลนแรงงานมีฝีมือได้ทำการกำหนดเป็น นโยบายรัฐ อย่างเป็นทางการเนื่องจาก นโยบายสาธารณะ หมายถึงสิ่งที่รัฐบาลตัดสินใจกระทำหรือไม่กระทำ เป็นการตัดสินใจของรัฐบาลเพื่อจัดการกับปัญหา

ต่าง ๆ ของสังคมเนื่องจาก นโยบายสาธารณะในความหมายอย่างกว้าง ไม่อาจแยกความแตกต่างระหว่างงานนโยบายกับงานประจำได้อย่างชัดเจน (Dye,1984 , Eyestone, 1971) ปัจจุบันกระบวนการนโยบายการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงานยังไม่ได้รับการสำรวจและวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมของกระบวนการนโยบาย เริ่มจากการกำหนดนโยบาย การนำนโยบายไปปฏิบัติ และการประเมินผลนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงาน

บทความนี้ จึงนำเสนอแนวทางการดำเนินกระบวนการนโยบายสาธารณะในการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงานในอุตสาหกรรมรองเท้า พื้นที่กรุงเทพมหานคร โดยมีกระบวนการนโยบายประกอบด้วย การกำหนดนโยบาย การนำนโยบายไปปฏิบัติ และกระบวนการประเมินผลนโยบาย โดยเน้นหนักที่ กระบวนการนโยบาย จัดหาแรงงาน กระบวนการนโยบายพัฒนาฝีมือแรงงาน และกระบวนการนโยบาย สวัสดิการแรงงานและการประกันสังคม เพื่อวิเคราะห์และนำเสนอกระบวนการนโยบายการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงานที่เหมาะสม

วัตถุประสงค์ของวิจัย

- 1) เพื่อสำรวจกระบวนการนโยบายสาธารณะในการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงานในอุตสาหกรรมรองเท้า พื้นที่กรุงเทพมหานคร
- 2) เพื่อนำเสนอแนวทางดำเนินการกระบวนการนโยบายสาธารณะเพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงานในอุตสาหกรรมรองเท้าที่เกิดประสิทธิผลและเกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมรองเท้าของประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพใช้แนวคิดและทฤษฎี ที่เกี่ยวข้อง โดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 โดยเริ่มจาก การทบทวน แนวคิดทฤษฎี นโยบายสาธารณะ ที่ประกอบด้วย การก่อรูปของปัญหา การกำหนดนโยบาย การนำนโยบายไปปฏิบัติ การประเมินผล และการพิจารณาผลสะท้อนกลับร่วมกับ ทฤษฎีการจัดการและการพัฒนา ทฤษฎีการมนุษย และทฤษฎี พฤติกรรมศาสตร์ เอกสารที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย 1)พระราชบัญญัติด้านแรงงาน ในช่วงเวลา ค.ศ 1970-2020 2)กฎกระทรวง ระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาด้านแรงงานทั้งหมด 3)บทความด้านแรงงานในวารสารที่เกี่ยวข้องได้แก่ Bank of Thailand economics focus , BangkokPost Midyear and Year end Economics review วารสารการคลังและการธนาคาร 3)ทบทวน ศึกษาเอกสารรวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กับกระบวนการนโยบายสาธารณะที่ใช้แก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงานโดยเฉพาะด้าน การจัดหาแรงงาน การพัฒนาฝีมือแรงงาน การสวัสดิการและประกันสังคม 4) ศึกษาทบทวนความสำเร็จของกระบวนการนโยบายสาธารณะจากประเทศอื่นที่เกี่ยวข้อง 5)งานวิจัยและงานวิชาการ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการนโยบายสาธารณะ และรายงานการศึกษาของหน่วยงานที่เชื่อถือได้ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

ขั้นตอนที่ 2 เป็นการศึกษาภาคสนาม ด้วยการสัมภาษณ์เจาะลึกเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญการสัมภาษณ์เชิงลึก จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย 1) กลุ่มผู้กำหนดนโยบาย กลุ่มนักการเมืองและข้าราชการระดับสูงที่รับผิดชอบด้านนโยบายแรงงาน จำนวน 3 คน 2) กลุ่มข้าราชการระดับปฏิบัติการที่เป็นผู้แปลงนโยบายและนำไปสู่การปฏิบัติ จำนวน 4 คน 3) ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมรองเท้า จำนวน 9 คน ซึ่งเป็นผู้ประกอบการ จากสถานประกอบการขนาดใหญ่ (พนักงานมากกว่า 200 คน) จำนวน 3 คน ขนาดกลาง (พนักงานน้อยกว่า 200 คน) จำนวน 3 คน และขนาดย่อย (พนักงานน้อยกว่า 50

คน) จำนวน 3 คน และผู้ใช้แรงงานในสถานประกอบการขนาดใหญ่ จำนวน 3 คน สถานประกอบการขนาดขนาดกลาง จำนวน 3 และขนาดย่อย จำนวน 3 คน รวม 9 คน รวมทั้งหมดจำนวน 25 คน และกลุ่มนักวิชาการที่จะทำการประชุมกลุ่มเพื่อเสนอแนวทางการกำหนดกระบวนการนโยบายเพื่อไขปัญหาการขาดแคลนแรงงานในอุตสาหกรรมรองเท้าจำนวน 7 ท่าน ประกอบด้วยนักวิชาการแรงงาน 2 ท่าน นักกฎหมาย 2 ท่าน นักรัฐศาสตร์ หรือรัฐประศาสนศาสตร์ 3 ท่าน

ขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษาผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามโดยมีขั้นตอนการสร้างดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้ารายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับนโยบายด้านแรงงานทั้งหมด อุตสาหกรรมรองเท้าการผลิตและจำหน่าย สถานการณ์การตลาดอดีตและปัจจุบัน การฝึกฝีมือแรงงานช่างทำรองเท้า แนวคิดและทฤษฎีนโยบายสาธารณะ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับด้านแรงงาน โดยเฉพาะด้านการจัดการแรงงาน การพัฒนาฝีมือแรงงาน และสวัสดิการแรงงานกับการประกันสังคม
2. ศึกษาหลักการและแนวทางการสร้างแบบสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการขาดแคลนแรงงาน การจัดหาแรงงาน การพัฒนาฝีมือแรงงานการ สวัสดิการแรงงานกับการประกันสังคม เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์และนำเสนอคณะกรรมการที่ปรึกษา
3. นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบโครงสร้างของแบบสัมภาษณ์เพื่อพิจารณาภาษาและความแม่นยำของข้อคำถาม
4. นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่านที่มีความเชี่ยวชาญด้านการวิจัยและการศึกษา สอบทานเนื้อหาและความแม่นยำ
5. แก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วนำแบบสัมภาษณ์ไปเก็บข้อมูล

ขั้นตอนที่ 4 การรวบรวมข้อมูล

1. การสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นและผ่านการตรวจสอบแล้วไปสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย 1) กลุ่มผู้กำหนดนโยบายกลุ่มนักการเมืองและข้าราชการระดับสูงที่รับผิดชอบด้านนโยบายแรงงาน จำนวน 3 คน 2) กลุ่มข้าราชการ ระดับปฏิบัติการที่เป็นผู้แปลงนโยบายและนำไปสู่การปฏิบัติ จำนวน 4 คน 3) ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมรองเท้า จำนวน 9 คน ซึ่งเป็นผู้ประกอบการ จากสถานประกอบการขนาดใหญ่ (พนักงานมากกว่า 200 คน) จำนวน 3 คน ขนาดกลาง (พนักงานน้อยกว่า 200 คน) จำนวน 3 คน และขนาดย่อย (พนักงานน้อยกว่า 50 คน) จำนวน 3 คน และผู้ใช้แรงงานในสถานประกอบการขนาดใหญ่ จำนวน 3 คน สถานประกอบการขนาดขนาดกลาง จำนวน 3 และขนาดย่อย จำนวน 3 คน รวม 9 คน รวมทั้งหมดจำนวน 25 คน
- 2 จัดประชุมกลุ่มโดยเชิญผู้แทนและผู้บริหารระดับสูงที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการนโยบายแรงงาน และผู้บริหารระดับสูงอุตสาหกรรมรองเท้า ที่มีความสำคัญอย่างมากต่อแนวทางการดำเนินกระบวนการนโยบายด้านแรงงานที่มีผลกระทบต่ออุตสาหกรรมรองเท้า จำนวน 7 คนประกอบด้วยนักวิชาการแรงงาน 2 ท่าน นักกฎหมาย 2 ท่าน นักรัฐศาสตร์ หรือรัฐประศาสนศาสตร์ 3 ท่าน เพื่อมาปรับปรุงแนวทางในการดำเนินกระบวนการนโยบายแรงงานโดยเฉพาะด้านการขาดแคลนแรงงานในอุตสาหกรรมรองเท้า

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยผู้วิจัยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก การประชุมกลุ่ม มาดำเนินการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา เรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ ตามกรอบแนวคิด ทฤษฎีในการศึกษา

ขั้นตอนที่ 6 สรุปผลการศึกษาวิจัย และการนำเสนอผลการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยนำเสนอผลการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการพรรณนา โดยนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์มาบรรยายสรุปผล ตามวัตถุประสงค์

ผลการวิจัย

1. การสำรวจกระบวนการนโยบายสาธารณะในการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงานในอุตสาหกรรมรองเท้า พื้นที่กรุงเทพมหานคร

จากการศึกษา ปัญหาอุปสรรคและ กระบวนการนโยบายแก้ไขปัญหาแรงงานขาดแคลนในอุตสาหกรรมรองเท้าที่อยู่ในระหว่างการดำเนินการ ตามแนวคิดทฤษฎี นโยบายสาธารณะ ที่ประกอบด้วย การก่อรูปของปัญหา การกำหนดนโยบาย การนำนโยบายไปปฏิบัติ การประเมินผล และการพิจารณาผลสะท้อนกลับ เพื่อกำหนดแนวทางในการวิจัยโดยมุ่งไปที่สาเหตุหลักของการขาดแคลนแรงงาน ได้แก่ การพัฒนาฝีมือแรงงาน การจัดหางาน สวัสดิการแรงงานและการประกันสังคม และทฤษฎีพฤติกรรมศาสตร์ที่เป็นหลักในการพัฒนาฝีมือแรงงานและพัฒนาตัวของผู้ใช้แรงงาน เริ่มจากการสำรวจปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินกระบวนการนโยบายแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงานฝีมือ ในอุตสาหกรรมรองเท้าที่มีจำนวนกิจการโรงงานอุตสาหกรรมเครื่องหนังและรองเท้า ณ ช่วงเดือน มกราคม-มิถุนายน 2562 มีจำนวนรวม 1,328 โรงงาน โดยมีโรงงานผลิตรองเท้าประมาณ 691 แห่ง โดยเป็นโรงงานที่ได้รับอนุญาตให้ประกอบกิจการ (ใหม่) สะสมจำนวน 19 โรงงาน ซึ่งพบว่า สภาพปัญหาการขาดแคลนแรงงานจากการที่ส่วนใหญ่ต้องใช้แรงงานมาก ส่งผลให้อุตสาหกรรมรองเท้าหรือโรงงานรองเท้าในไทยขนาดกลางที่เน้นรับจ้างผลิตหรือเน้นงานระดับล่าง มีโอกาสที่จะทยอยปิดกิจการจะเพิ่มขึ้น เพราะต้นทุนของไทยในภาพรวมไม่สามารถสู้กับประเทศเพื่อนบ้านได้ โดยเฉพาะจากจีนและเวียดนาม เมื่อเปรียบกับภาวะค่าเงินบาทแข็งค่ายังเป็นตัวเร่งทำให้การแข่งขันตลาดส่งออกแทบเป็นไปไม่ได้เลย ขณะเดียวกันปัญหาเรื้อรังที่ยังต้องเผชิญคือ การขาดแคลนแรงงานฝีมือจำนวนมากเนื่องจากแทบไม่มีแรงงานฝีมือรุ่นใหม่เข้ามาทำงานในอุตสาหกรรมนี้เพิ่มเติม ในแรงงานการผลิตรองเท้า เพราะเป็นงานที่ต้องอดทนและใช้เวลาฝึก ภาพรวมแรงงานฝีมือในอุตสาหกรรมรองเท้าจึงขาดแคลนไม่น้อยกว่า 3-4 หมื่นคน ทำให้ไม่สามารถขยายการผลิตได้เพิ่มขึ้น ดังนั้น ผู้ประกอบการจึงต้องเร่งปรับตัวหันไปผลิตสินค้าในระดับบนเพื่อความอยู่รอด หากจะคงกิจการเอาไว้

นอกจากนี้ ยังพบปัญหาเกี่ยวกับการขาดแคลนแรงงานคุณภาพ เช่น ช่างเครื่อง ช่างเย็บ และช่างออกแบบ การลงทุนเพื่อพัฒนาฝีมือแรงงานของไทยยังอยู่ในระดับต่ำ ขณะที่มีการปรับค่าแรงขึ้นต่ำตลอดเวลาเพื่อให้สอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจ โดยที่ประสิทธิภาพของแรงงานไม่ได้ปรับตัวตามค่าแรงที่เพิ่มสูงขึ้น ฐานการผลิตและเทคโนโลยีไม่แข็งแรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในอุตสาหกรรมเครื่องหนังและรองเท้า เนื่องจากการพัฒนาอุตสาหกรรมของไทยที่ผ่านมา มุ่งสนับสนุนการลงทุนจากต่างประเทศเพื่อผลิตเครื่องหนังส่งออก ด้วยการ รับจ้างผลิตตามนโยบายและคำสั่งของบริษัทแม่ในต่างประเทศ จึงขาดความชำนาญด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ การปรับปรุงเครื่องจักรให้ทันสมัย และการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อเข้าสู่ตลาดโลก ขณะที่ประเทศคู่แข่งได้มีการพัฒนาทั้งในกระบวนการออกแบบ ควบคู่ไปกับการพัฒนาการผลิตเครื่องหนังจนมีคุณภาพดีขึ้นมาก โดยได้รับความร่วมมือจากต่างประเทศที่เข้าไปลงทุนและนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยไปใช้ เช่น การที่ญี่ปุ่น และอิตาลีไปลงทุนในอินเดีย และได้หันไปลงทุนในอินโดนีเซีย เป็นต้น เป็นเหตุให้ปัญหาการขาดแคลนแรงงานฝีมือในอุตสาหกรรมรองเท้าทวีขึ้นเป็น จำนวนมากประกอบกับ การที่ไม่มีแรงงานฝีมือรุ่นใหม่เข้ามาทำงานในอุตสาหกรรมนี้เพิ่มเติม เพราะเป็นงานที่ต้องอดทนและใช้เวลาฝึกฝน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กว่าที่จะพัฒนาเป็นแรงงานฝีมือ ส่งผลทำให้ไม่สามารถขยายการผลิตเพิ่มได้และอาจส่งผลลัพท์อย่างรุนแรงต่อกิจการและผู้ประกอบการ ทำให้ต้องเร่งปรับตัวหันไปผลิตสินค้าในระดับบนเพื่อความอยู่รอดหากจะคงกิจการเอาไว้

สรุปว่าประเทศไทยกำลังประสบปัญหาด้านแรงงานอย่างรุนแรงทั้งปริมาณและคุณภาพแต่ รัฐบาลทุกชุดที่ผ่านมา และปัจจุบันแม้ว่าจะตระหนักถึงปัญหาเรื่องแรงงานและกำหนดกระบวนการในการแก้ไข เริ่มจากการกำหนดยุทธศาสตร์ และกระบวนการนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงาน แต่ดูเหมือนว่าการแก้ไขจะไม่ตรงกับสาเหตุแห่งปัญหา เนื่องจากภาครัฐ จะเน้นไปที่การกำหนดและนำนโยบายด้านการจัดหางาน

ให้กับแรงงาน นโยบายที่เน้นการจัดหางานที่ไร้ฝีมือให้กับหน่วยการผลิตมากกว่าจะจัดหาแรงงานที่เหมาะสมกับอุตสาหกรรม ประกอบกับวัฒนธรรมองค์กรแบบราชการทำให้นโยบายแก้ปัญหาการขาดแคลนแรงงานในอุตสาหกรรมรองรับเข้าไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ทำให้มีความต้องการแรงงานฝีมือเข้ามารองรับการดำเนินการดังกล่าว ส่วนแรงงานไร้ฝีมือปัจจุบันอุตสาหกรรมไทยใช้แรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านเป็นหลัก การเตรียมความพร้อมป้องกันและแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงานที่จะเกิดประสิทธิผลนั้น จะต้องดำเนินการโดยความร่วมมืออย่างกว้างขวางของทุกภาคส่วน สิ่งที่จะรัฐจะต้องดำเนินการเพื่อให้ประสบความสำเร็จในการแก้ปัญหาการขาดแคลนแรงงานจะต้องกำหนดเป็นนโยบายที่เกิดจากความร่วมมือระดมความคิดจากทุกภาคส่วน รวมถึงการนำนโยบายไปปฏิบัติและการประเมินผลที่ปราศจากความลำเอียงจากอคติ

2. แนวทางดำเนินการกระบวนการนโยบายสาธารณะเพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงานในอุตสาหกรรมรองรับเข้าที่เกิดประสิทธิผล และเกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมรองรับเข้าของประเทศไทย ผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ประกอบการกลุ่มตัวอย่างให้ข้อเสนอ ดังนี้

ด้านการดำเนินการกระบวนการนโยบายในด้านการวิจัยและพัฒนาสินค้า (R&D) ให้มากขึ้นทั้งนี้เพื่อลดต้นทุนการผลิตลงให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยเฉพาะการพัฒนาเทคโนโลยีที่เกี่ยวกับการผลิต ซึ่งเท่าที่ผ่านมาประเทศไทยยังพัฒนาได้ไม่มากนัก ในส่วนของภาครัฐนั้นก็จะต้องกำหนดนโยบายที่จะลดอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับการส่งออกทั้งทางตรง และทางอ้อมลงให้มากที่สุด เพื่อลดต้นทุนในการดำเนินงานของผู้ส่งออก โดยเฉพาะกำหนดนโยบายด้านการปรับโครงสร้างภาษีอากรให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น และดำเนินการกระบวนการนโยบาย ปรับปรุงประสิทธิภาพของแรงงานให้สอดคล้องกับค่าจ้างแรงงานที่เพิ่มขึ้น ให้ความช่วยเหลือทางการเงิน เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาอุตสาหกรรมรองรับเข้า และส่วนประกอบ ทั้งนี้เพราะผู้ประกอบการอุตสาหกรรมรองรับเข้า และส่วนประกอบเป็นผู้ประกอบการขนาดเล็ก และขนาดกลางที่มีต้นทุนการประกอบการค่อนข้างจำกัด

นอกจากนี้รัฐจะต้องกำหนดนโยบายด้านการค้าต่างประเทศเพื่อให้ความช่วยเหลือในการขยายตลาดต่างประเทศก็เป็นปัจจัยสำคัญ เนื่องจากเป็นผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับแฟชั่น ดังนั้นการสร้างตลาด และขยายตลาดโดยผ่านการออกงานการแสดงสินค้าในตลาดโลกเป็นเรื่องสำคัญ ที่รัฐควรช่วยสนับสนุนให้ผู้ผลิตไทยสามารถเข้าถึงกลไกดังกล่าวได้ อีกทั้งควรกำหนดและน่านโยบายคุณภาพมาตรฐานสินค้า และมาตรฐานระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมของอุตสาหกรรมเครื่องหนังไปปฏิบัติ รวมถึงการประชาสัมพันธ์ผลลัพธ์การประเมินนโยบาย เพราะในประเทศคู่ค้าสำคัญเช่น สหรัฐอเมริกาและสหภาพยุโรป ได้นำมาเป็นอุปสรรคทางการค้าที่สำคัญประการหนึ่ง และมีผลให้ผู้ประกอบการไทยต้องเร่งปรับตัวเพื่อเข้าสู่มาตรฐานดังกล่าว ซึ่งในระยะของการปรับตัวอาจมีผลให้อุตสาหกรรมหดตัวลงในระยะแรก

ด้านนโยบายแรงงานควรมีการนำเอามาตรการแรงงานสากล เช่น การมีสิทธิในการต่อรองการไม่บังคับใช้แรงงาน การกำหนดอายุขั้นต่ำของแรงงานเด็ก รวมทั้งการเคารพสิทธิมนุษยชน มาใช้ประกอบการดำเนินการมาตรการทางการค้าอย่างเข้มงวดของสหรัฐอเมริกาและสหภาพยุโรป มีผลให้ประเทศไทยจะต้องให้ความสำคัญกับเรื่องนี้มากขึ้น ส่วนนโยบายของประเทศคู่แข่งที่สำคัญได้แก่ นโยบายทางด้านภาษี พบว่ามีความแตกต่างกันพอสมควรในอัตราภาษีนำเข้าของอุตสาหกรรมหนังและเครื่องหนังของประเทศไทย สาธารณรัฐประชาชนจีน และอินโดนีเซีย โดยความแตกต่างที่สำคัญอยู่ที่หนังดิบ และหนังฟอก โดยพบว่าอินโดนีเซียไม่เรียกเก็บภาษีในสินค้าทั้ง 2 ชนิดเลย ขณะที่ประเทศไทยเรียกเก็บเฉพาะหนังฟอก ส่วนสาธารณรัฐประชาชนจีนเรียกเก็บทั้งหนังดิบ และหนังฟอก แต่มีข้อน่าสังเกต คือ สาธารณรัฐประชาชนจีนมีผลผลิตทางด้านหนังดิบเป็นจำนวนมาก และความพยายามพัฒนาอุตสาหกรรมหนังฟอกในช่วง 4-5 ปีที่ผ่านมา น่าจะเป็นการเพิ่มศักยภาพให้กับ

อุตสาหกรรมเครื่องหนังของจีนได้ สำหรับประเทศไทยเพื่อแก้ปัญหาภาษีที่จัดเก็บจากหนังฟอก และชิ้นส่วนประกอบ BOI ได้อนุญาตให้มีการยกเว้นภาษีวัตถุดิบเป็นการชั่วคราว ระยะเวลาหนึ่ง

กระบวนการนโยบายทางด้านพัฒนาประสิทธิภาพแรงงาน ผู้ใช้แรงงานเรียกร้อง ให้ภาครัฐมีนโยบายเตรียมความพร้อมด้านแรงงานให้กับภาคเอกชน โดยมีระบบการศึกษาที่ดีมีคุณภาพ ทุก ๆ คนสามารถเข้าถึงการศึกษาได้ง่าย มีการวัดผลที่มีประสิทธิภาพ เมื่อจบออกมาแล้วมีความพร้อมเข้าสู่ตลาดแรงงานที่มีคุณภาพได้ทันที

พัฒนาฝีมือแรงงานแบบวัดผลได้ เช่น การสอนคอมพิวเตอร์ ควรจะเปิดสอนวันหยุด หรือตอนช่วงเย็น หลังเลิกงาน เปิดโอกาสให้คนทำงานที่ใช้แรงงาน ได้เรียนรู้ เก็บความรู้เป็นองค์ความรู้ หรือว่าเทคโนโลยีต่าง ๆ ให้โอกาสเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และพัฒนาความคิดเชิงบวก กรมพัฒนาการจัดฝึกอบรมฟรี ให้กับทุกแขนงอาชีพ อย่างน้อย 3 เดือนครั้ง ถือว่าเป็นการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาแรงงานของผู้ประกอบการนั้นเป็นไปโดยหน้าที่ของผู้ประกอบการที่ต้องพัฒนาสินค้าของตนเองให้เกิดการแข่งขันได้ ฉะนั้นแรงงานในสถานประกอบการเอง จะถูกฝึกทักษะการทำงานในหน้าที่ที่ทำซ้ำแล้วซ้ำอีก เปรียบเสมือนการสร้างทักษะการทำงานให้กับแรงงานเอง สิ่งที่สถานประกอบการต้องเน้นย้ำแรงงานคือความรับผิดชอบในหน้าที่ ในตำแหน่งงาน และทักษะการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ว่าในเรื่องของการประสานงาน การยอมรับในความรับผิดชอบแต่ละส่วน แต่ละงานโดยภาพรวมก็คือการทำงานอย่างมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและกันและมุ่งมั่นเป้าหมายที่เป็นจุดเดียวกัน หล่อหลอมให้มีเป้าหมายไปในทิศทางเดียวกัน รับรู้ รับฟัง ในปัญหางานต่อกันเพื่อนำไปแก้ไขปรับปรุงให้เป็นไปตามความต้องการของตลาด ซึ่งแต่ละสถานประกอบการไม่เหมือนกัน ในส่วนของบริษัทก็ต้องการพัฒนาแรงงานทางด้านความซื่อสัตย์ขยันอดทน และความสามัคคี และยอมรับกับเทคโนโลยีใหม่ๆ เพื่อพัฒนาฝีมือ ให้ทันยุค เศรษฐกิจการเมืองและสังคม

ด้านการประเมินผลการนำนโยบายและการทบทวนนโยบาย จากคำสัมภาษณ์เจ้าของกิจการราชการระดับสูงและระดับปฏิบัติ สรุปได้ว่ารัฐบาลมีความมุ่งมั่นที่จะสนับสนุน ผู้ประกอบการทุกอุตสาหกรรม โดยกำหนดกระบวนการนโยบายจากคณะรัฐมนตรี มาสู่การนำไปปฏิบัติของกระทรวงแรงงาน แยกตามพันธกิจของหน่วยงาน ส่วนผลลัพธ์ ว่าบรรลุเป้าหมายหรือไม่ อยู่ที่แต่ละมุมมองของผู้มีส่วนได้เสีย แต่จากความเห็นส่วนตัว เห็นว่าอยู่ในระดับที่น่าพอใจ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญอีกสามท่านมีความเห็นไปในทางเดียวกัน แต่เสริมว่า ภาครัฐเป็นองค์กรขนาดใหญ่ มีกฎเกณฑ์ ระเบียบปฏิบัติที่เคร่งครัด ทำให้การปฏิบัติอาจล่าช้า ไม่ทันต่อเหตุการณ์ไปบ้าง แต่ปัจจุบันมีการปรับปรุงแก้ไขให้เกิดประสิทธิผลเพิ่มมากยิ่งขึ้น เช่นในการกิจสามประการคือ การจัดหางาน มีการกระจายหน่วยงาน รับผิดชอบลงสู่ระดับชุมชน เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับคนในชนบทที่ประสงค์จะหางานทำ เป็นต้น ส่วนด้านการพัฒนาฝีมือแรงงานนั้น ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่สอง แจ้งว่า ด้วยประสิทธิภาพของบุคลากรและสื่ออุปกรณ์นั้น ทางกรมไม่ได้ด้อยกว่าประเทศเพื่อนบ้านที่เป็นคู่แข่งในทุอุตสาหกรรม แรงงานฝีมือของไทยไม่มีอะไรด้อยกว่าประเทศอื่น ๆ ปัญหาสำคัญของแรงงานไทย อยู่ที่ พฤติกรรมและวินัยการทำงานที่เป็นปัญหาสั่งสม มาจากค่านิยม และวิถีประชาชนคนไทยทำให้เกิดจุดด้อยขึ้น ส่วนในด้านประกันสังคมและสวัสดิการ แรงงานเป็นเรื่องค่อนข้างใหม่ในสังคมผู้ประกอบการไทยในระดับล่าง ที่ขาดความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการจ่ายเงินสมทบการประกันตนของลูกจ้างแรงงาน และตัวข้าราชการที่ไม่อยู่ในจำนวนที่ไม่ได้ติดตามอัตราที่เพียงพอในการปฏิบัติงาน และเสริมว่าปัญหาแรงงานขาดแคลนนั่นไม่ได้เป็นปัญหาจากกระบวนการนโยบายใด ๆ แต่เกิดจากปัญหาทางด้านสังคมและการเมือง รวมถึงด้านเศรษฐกิจ เริ่มจากการที่สังคมไทย นิยมให้บุตรหลานรับราชการมากกว่าทำงานเอกชน จึงมุ่งให้เข้ารับการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยมากกว่าในสายอาชีพ ที่สามารถประกอบกิจกรรมหาเลี้ยงชีพด้วยตัวเอง ดังสุภาษิตไทยที่สืบทอดกันมาว่า สิบพ่อค้าไม่เท่าหนึ่งพระยาเลี้ยง ประกอบกับรัฐบาลเองไม่ส่งเสริมการศึกษาสายอาชีพเท่าที่ควรและสถาบันที่เปิดการเรียนการสอนในด้าน

อาชีพะ ก็ไม่มีการกวัดขังด้านคุณภาพ ปล่อยปละเลยให้เกิดค่านิยม สายนักเลงที่มาจากกลุ่มพวกครูช่างที่อบรมให้นักศึกษาติดค่านิยมสายนักเลง ผู้คนส่วนใหญ่จึงไม่นิยมให้ลูกหลานเข้าศึกษาในสายอาชีพะแต่เลือกให้เข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา แม้ว่าอาจจะจบการศึกษาแล้วต้องตกงานแต่ดีกว่าปล่อยให้ลูกหลานต้องไปเสียชีวิต จากการยกพวกตีกันของนักเรียนสายอาชีพะ

การอภิปรายผลการวิจัย

ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อสำรวจกระบวนการนโยบายสาธารณะในการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงานในอุตสาหกรรมรองเท้า พื้นที่กรุงเทพมหานครตามแนวทางที่วิเคราะห์ออกมาดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยภายในและภายนอกที่ส่งผลต่อกระบวนการนโยบายในการแก้ไขปัญหาด้านแรงงานของรัฐบาล ปัจจัยภายนอกได้แก่ ประเทศคู่แข่ง มีขีดความสามารถในการแข่งขันที่สูงขึ้น ในขณะที่ค่าเงินบาทแข็งค่ามากขึ้นคู่แข่งมีต้นทุนในการผลิตที่ต่ำกว่า โดยเฉพาะค่าจ้างแรงงานที่ต่ำกว่า และรัฐบาลของประเทศดังกล่าวยังให้การสนับสนุนอย่างเข้มแข็ง ทั้งทางตรงและทางอ้อม ส่วนปัจจัยภายใน ได้แก่ การที่ไม่มีแรงงานฝีมือรุ่นใหม่เนื่องจากค่านิยมของสังคมไทยที่มองว่าผู้ที่เรียนสายอาชีพะ เป็นบุคคลต่ำต้อย ไร้ปัญญา ไม่เป็นบัณฑิต

2. ค่านิยมของสังคมไทยที่คนไทย มีค่านิยมรักสนุก รักความสบาย ไม่มีระเบียบวินัย และแบ่งพรรคแบ่งพวก ไม่ทำงานที่อันตรายแม้ค่าตอบแทนจะสูง ไม่ทำงานเพื่อผลงานแต่เน้นการทำงานเพื่อเงินเท่านั้น ไม่ทำงานที่สกปรก งานที่ต่ำต้อย แม้ค่าตอบแทนจะสูง แนวทางแก้ไขควรที่จะพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถาบันการศึกษาให้สามารถหางานที่เหมาะสมกับคุณวุฒิการศึกษาและทักษะของตนเอง ส่งผลต่อคุณภาพแรงงานที่สอดคล้องกับความต้องการ ทำให้ลดอัตราการว่างงานลง และให้ความสำคัญของการเชื่อมโยงการศึกษาในสถาบันการศึกษาและการพัฒนาคุณภาพของทรัพยากรมนุษย์ กับความต้องการของภาคอุตสาหกรรม จัดอุปสรรคในการพัฒนาประเทศและศักยภาพของแรงงาน (Stimanon, 2017)

3. สาเหตุและผลของปัญหาคุณภาพแรงงานที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของภาคอุตสาหกรรมในประเทศไทย เกิดความขาดแคลนคุณภาพแรงงานไทยในอุตสาหกรรมการผลิตไทยเนื่องจากโครงสร้างประชากรที่มีอัตราการเกิดและวัยแรงงานลดลง ทำให้การขาดแคลนของแรงงานมีมากขึ้น ในขณะที่แรงงาน ขาดทักษะที่จำเป็นได้แก่ความสามารถในการใช้ภาษาต่างประเทศ ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ขาดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ขาดความมีระเบียบวินัย สถานประกอบการไม่นิยมส่งคนงานไปรับการอบรมจากภาครัฐเพราะหลังได้รับการฝึกอบรมแล้วแรงงานยังไม่สามารถทำงานได้ สถานประกอบการนิยมฝึกอบรมแรงงานของตนเอง จากงานวิจัย มีข้อเสนอรัฐบาลให้จัดการระบบการพัฒนาทักษะเชิงรุกเน้นการสนับสนุนและผลักดันระบบสหกิจศึกษาที่มีคุณภาพมากขึ้นและปรับปรุงคุณภาพการวางแผนกำลังคนและอาชีพะศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของอุตสาหกรรม

การสังเคราะห์กระบวนการนโยบายในการแก้ไขปัญหาด้านแรงงานขาดแคลนพบว่า กระบวนการกำหนดนโยบายกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ มีลักษณะบนลงล่าง เนื่องมาจากการขาดการมีส่วนร่วมของภาคเอกชน ทำนองเดียวกับการประเมินผลที่ใช้การประเมินเชิงตัวเลข โดยหน่วยราชการเป็นผู้ดำเนินการ ทำให้ขาดความแม่นยำและความเที่ยงจากความเป็นจริง

4. สาเหตุหลักของการขาดแคลนแรงงาน มาจากสามปัจจัยหลัก ประกอบด้วย การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรไปสู่สังคมผู้สูงอายุ การลงทุนในระดับต่ำของภาคอุตสาหกรรมและเน้นนโยบายสนับสนุนภาคเกษตรที่บิดเบือนกลไกตลาด แรงงานขาดทักษะที่สอดคล้องกับความต้องการของภาคธุรกิจ (SCB Economic Intelligence Center Insight, 2015) ปัญหาค่าจ้างแรงงานต่ำ ปัญหาพฤติกรรมส่วนตัวและการประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ แนวทางแก้ไขระยะสั้นนำเข้าแรงงานที่ถูกกฎหมาย ระยะยาวการบริหาร

ค่าตอบแทน การรักษาแรงงาน เป็นสาเหตุหลักของการแก้ปัญหาการขาดแคลนแรงงาน (Euajiraphongphan, Pongphan and Khamphan, 2012)

5. กระบวนการนโยบายในการแก้ไขปัญหาด้านแรงงานขาดแคลนแรงงานในอุตสาหกรรมรองเท้า พบว่าในมุมมองของภาครัฐมองว่ากระบวนการนโยบายแก้ปัญหาแรงงานขาดแคลน สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพ แต่ผลการวิเคราะห์นโยบายและผลจากการประชุมกลุ่มพบว่าภาครัฐขาดการสร้างความเป็นเอกฉันท์ในหมู่ชุมชนนโยบาย สร้างและคงความเป็นผู้นำในการผลักดันการเปลี่ยนแปลงโดยกระทรวงแรงงาน เพื่อพัฒนาความสามารถของผู้ประกอบการและแรงงานด้วยการบูรณาการองค์ความรู้และความร่วมมือระหว่างภาครัฐและผู้ประกอบการเพื่อปฏิรูปกระบวนการนโยบายให้สอดคล้องกับระบบสังคมและสภาพเศรษฐกิจโดยเฉพาะระบบสวัสดิการแรงงานและประกันสังคม

กระบวนการนโยบายด้านแรงงานไปสู่การปฏิบัติ ในด้านสถานการณ์ด้านแรงงาน ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ ปัญหาและอุปสรรคในการนำนโยบายไปปฏิบัติและความร่วมมือกับต่างประเทศ และสอดคล้องกับการนำนโยบายไปปฏิบัติ โดยกระทรวงแรงงานที่ดำเนินการในลักษณะโครงการของกรมการจัดหางานที่นำนโยบายไปสู่การปฏิบัติในลักษณะของโครงการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงานด้วยการจัดโครงการสำนักงานจัดหางานกระจายลงจนถึงระดับชุมชน มีความพึงพอใจต่อการให้บริการในระดับมาก แต่มีทัศนคติต่อระบบราชการในระดับปานกลาง แสดงว่าภาครัฐสามารถแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงานได้ในระดับหนึ่งเท่านั้น เนื่องจากติดปัญหาความเป็นระบบราชการ (Plungsrisakul and Wangmahaphon, 2018)

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อนำเสนอแนวทางดำเนินการกระบวนการนโยบายสาธารณะเพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงานในอุตสาหกรรมรองเท้าที่เกิดประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมรองเท้าของประเทศไทยจากงานวิจัย พบว่า

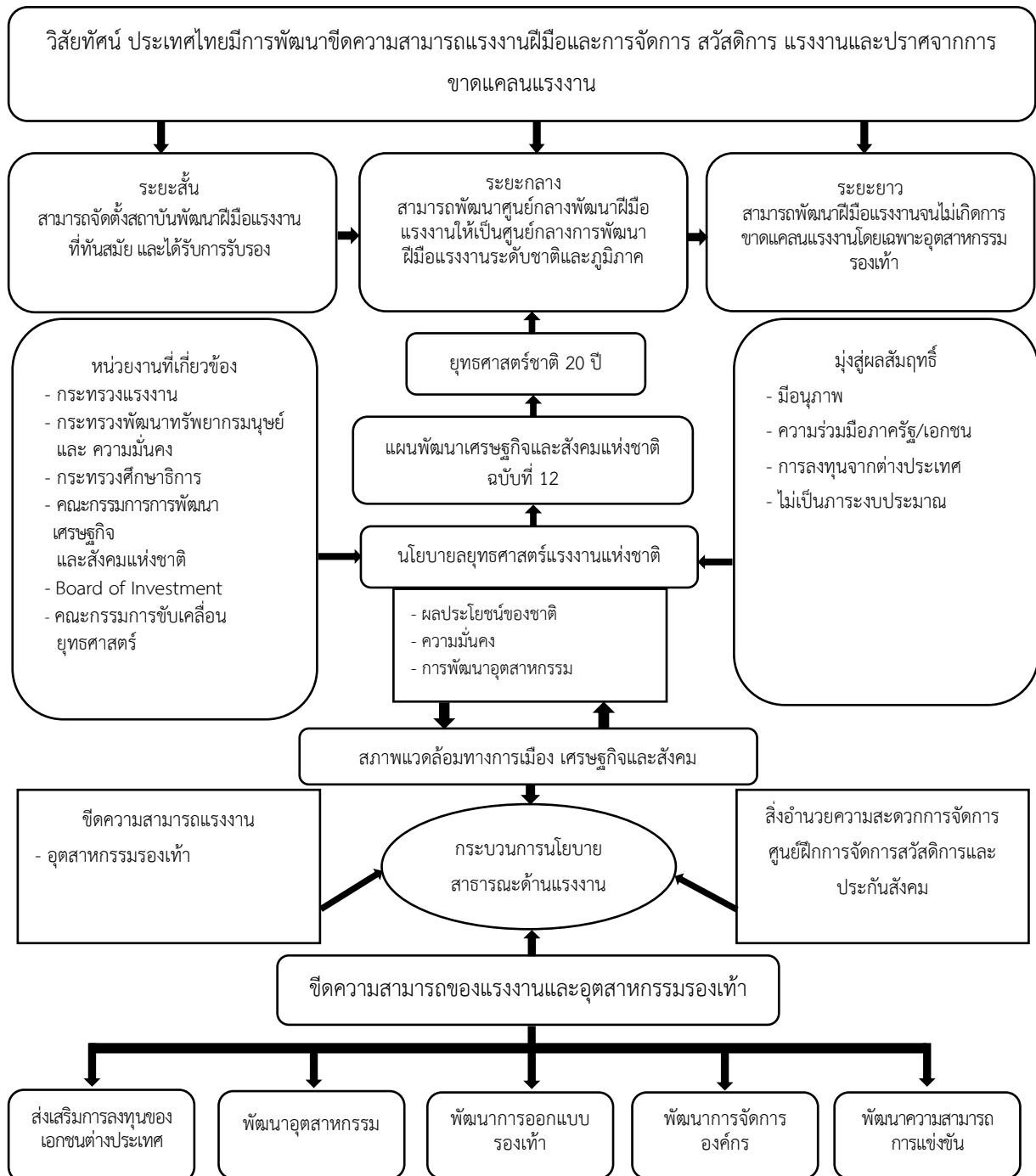
1. จากการที่แรงงานมีขีดความสามารถในการแข่งขันต่ำและมีสมรรถนะต่ำ รัฐบาลต้องมีกระบวนการนโยบายพัฒนาองค์ความรู้ทางด้านการจัดการสมัยใหม่ให้กับผู้เกี่ยวข้องในอุตสาหกรรมรองเท้า อาทิเช่นการนำแนวคิด BSC TQM และการจัดการเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขัน ด้วยวิธี individual and team learning และการสร้างความผูกพันต่อองค์กร Chanin, (2014).

2. รัฐบาลต้องกำหนดนโยบายพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ด้วยแนวคิดการสรรหาแบบใหม่ และการพัฒนาระบบงานภาครัฐ การจัดฝึกอบรมที่เหมาะสม เพิ่มค่าตอบแทนและแรงจูงใจ สร้างแรงงานสัมพันธ์ นำหลักการบรรษัทภิบาลมาใช้ ลดการนำเข้าแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้าน โดยการใช้เครื่องจักรทดแทน

3. รัฐบาลต้องกำหนดนโยบายค่าแรงขั้นต่ำให้เป็นแบบก้าวกระโดด เพื่อความเหมาะสมหรือพอเพียงของอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ ในมิติของการแก้ปัญหาความยากจนและในเรื่องของความเป็นธรรม เพื่อศึกษาผลลัพธ์ของอัตราค่าแรงขั้นต่ำแบบก้าวกระโดด ออกแบบทางเลือกในการกำหนดนโยบายเพื่อช่วยลดผลลัพธ์ในเชิงลบของการเพิ่มอัตราค่าจ้างขั้นต่ำแบบก้าวกระโดด พบว่าการเพิ่มค่าแรงขั้นต่ำเท่ากับเป็นการเพิ่มต้นทุนการผลิตและส่งผลกระทบต่อเนื่องไปถึงราคาสินค้าและบริการอื่น รวมถึงการจ้างงานที่จะทำให้เงินเฟ้อเพิ่มขึ้น 1 เปอร์เซ็นต์ อุตสาหกรรมที่ได้รับผลลัพธ์สูง ได้แก่ อุตสาหกรรมป่าไม้ อุตสาหกรรมรองเท้า เครื่องแต่งกาย ขณะที่ภาคบริการและภาคการเกษตรได้รับผลลัพธ์เช่นกัน เสนอให้การขึ้นค่าแรงแบบก้าวกระโดด ต้องเพิ่มผลผลิตของแรงงาน อีกร้อยละแปด หรือปรับปรุงประสิทธิภาพให้สูงขึ้นร้อยละห้า ค่าจ้างควรมีบทบาทในการจูงใจให้แรงงานพัฒนาขีดความสามารถ เพื่อสร้างเสริมคุณภาพสินค้า

สรุปองค์ความรู้

จากผลการศึกษาทำให้ทราบว่า กระบวนการสาธารณะเพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงานในอุตสาหกรรมรองเท้าของประเทศไทย ยังมีจุดอ่อนหลายประการ บางจุดสามารถแก้ไขได้จากการนำแนวคิดและทฤษฎีการจัดการ การกำหนดและการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ และความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคผู้ประกอบการ การนำเสนอแนวทางการดำเนินกระบวนการนโยบายสาธารณะที่จะสามารถบรรเทาปัญหาการขาดแคลนแรงงานในอุตสาหกรรมรองเท้าได้ดีในระดับหนึ่ง ซึ่งเป็นไปตามแผนภาพดังนี้

แผนภาพ กระบวนการนโยบายสาธารณะเพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงานในอุตสาหกรรมรองเท้า

ข้อเสนอแนะ

รัฐต้องมีกระบวนการนโยบายส่งเสริมให้ผู้ประกอบการ จะต้องเร่งพัฒนาคุณภาพสินค้าให้ดีขึ้น เพื่อให้แข่งขันกับต่างประเทศได้ โดยเฉพาะการออกแบบผลิตภัณฑ์นั้น เท้าที่ผ่านมายังไม่ได้รับการพัฒนาอย่างเพียงพอ จึงควรพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ให้สอดคล้องกับรสนิยมของผู้บริโภคเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากผลิตภัณฑ์รองเท้าและส่วนประกอบเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีความเกี่ยวเนื่องกับแฟชั่นค่อนข้างมาก ดังนั้นความสามารถในการออกแบบ ความเชื่อถือในยี่ห้อ (Brand Name) ของสินค้า เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างตลาดและขยายตลาดซึ่งภาครัฐ จึงควรให้ความสำคัญต่อการดำเนินนโยบายที่เกื้อหนุนให้ภาคเอกชน สามารถพัฒนาคุณภาพสินค้าและรวมถึงการสร้างมาตรฐานสินค้า โดยผ่านการให้ความสนับสนุนจากภาครัฐ แต่ที่สำคัญที่สุด ก็คือ รัฐบาลต้องกำหนดและนำนโยบายไปปฏิบัติร่วมกัน และภาครัฐก็จะต้องทุ่มงบประมาณในด้านการวิจัยและพัฒนาสินค้า (R&D) ให้มากขึ้น ทั้งนี้เพื่อลดต้นทุนการผลิตลงให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยเฉพาะการพัฒนาเทคโนโลยีเกี่ยวกับการผลิต ซึ่งเท้าที่ผ่านมาประเทศไทยยังพัฒนาได้ไม่มากนัก นโยบายภาครัฐที่จะลดปัญหาและลดอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับการส่งออกทั้งทางตรงและทางอ้อมลงให้มากที่สุด เพื่อลดต้นทุนในการดำเนินงานของผู้ส่งออก โดยเฉพาะการปรับโครงสร้างภาษีอากรให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น การกำหนดและนำนโยบายเร่งรัดปรับปรุงประสิทธิภาพของแรงงานไปปฏิบัติ ต้องให้สอดคล้องกับค่าจ้างแรงงานที่เพิ่มขึ้น กำหนดนโยบายการเงินแบบผ่อนคลายเป็นพิเศษเพื่อให้ความช่วยเหลือทางการเงินเพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาอุตสาหกรรมรองเท้าและส่วนประกอบ ทั้งนี้เพราะผู้ประกอบการอุตสาหกรรมรองเท้าและส่วนประกอบเป็นผู้ประกอบการขนาดเล็กและขนาดกลางที่มีต้นทุนการประกอบการค่อนข้างจำกัด นอกจากนี้ความช่วยเหลือในการขยายตลาดต่างประเทศก็เป็นปัจจัยสำคัญ เนื่องจากการเป็นผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับแฟชั่น ดังนั้นการสร้างตลาดและขยายตลาดโดยผ่านการออกงานการแสดงผลสินค้าในตลาดโลกเป็นเรื่องสำคัญ ที่รัฐควรช่วยสนับสนุนให้ผู้ผลิตไทยสามารถเข้าถึงกลไกดังกล่าวได้

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) วิจัยการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันที่สูงขึ้น และการเสนอแนะให้รัฐบาลของประเทศไทย ควร ให้การสนับสนุนอุตสาหกรรมอย่างเข้มแข็ง ทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยไม่กีดขวางต่อการแทรกแซงของต่างประเทศ ประเทศไทยต้องทำการปรับตัวสู่เวทีการค้า ตามระบบเศรษฐกิจแบบเสรีสากล ส่งผลให้เกิดความเสี่ยงด้านการตลาด ต้องพัฒนาการผลิตและการออกแบบให้เข้ากับรสนิยมของตลาด
- 2) วิจัยการจัดระบบการจัดการการศึกษา ให้สอดคล้องกับอุตสาหกรรมและตลาดแรงงาน ปรับเปลี่ยนค่านิยมของสังคมไทยที่คนไทย มีค่านิยมรักสนุก รักความสบาย ไม่มีระเบียบวินัย และแบ่งพรรคแบ่งพวก ไม่ทำงานที่อันตรายแม้ค่าตอบแทนจะสูง ไม่ทำงานที่สกปรก งานที่ต่ำต้อย แม้ค่าตอบแทนจะสูง ไม่ทำงานเพื่อผลงานแต่เน้นการทำงานเพื่อเงินเท่านั้น
- 3) วิจัยการเสริมสร้างเครือข่ายการร่วมกำหนดกระบวนการนโยบายระหว่างภาครัฐและสถานประกอบการของเอกชนในด้านการฝึกอบรมและต่อยอดการพัฒนาฝีมือแรงงานของภาครัฐ

References

- Amornvivat, S. (2019). *Thailand's Labor Shortages underlines deeper problems*. Focus Group. November, 4.
- Chanthanaporncha, K. (2018). *An interview with the economic newspaper Elevate Thai shoes*. Focus Group. November, 4.

- Chanin, C. (2014). *Shoe sales in the domestic market*. Focus Group. April, 20.
- Eyestone, Robert. (1971). *The Threads of Public Policy: A Study of Policy Leadership*. Indianapolis: Bobbs - Merrill.
- Euajirapongphan, S., Athiratanachai, M., and Kamphan, P. (2012). *Labor demands of frozen seafood entrepreneurs in Songkhla wms journal of Management Walailuk University* Focus Group. March, 23.
- Euamalee, A. (2017). Qualitative labor demand analysis of industrial establishments. in Chonburi Province when the ASEAN Economic Community was liberalized, *Journal of Economics and Management Strategies*. Focus Group. January, 29.
- Myeong, S. (2018). *A study on Determinant Factors in Smart City Development: An Analytics Hierarchy Process Analysis*. Focus Group. July, 4.
- National Statistical Office. (2020). *European Center for Development of Vocational Training (2020, executive summary) Skill Shortages and gaps in European enterprises striking a balance between vocational Education and Training and The Labor Market*. Focus Group. July, 4.
- Plangsriskul, P., and Wangmahaphon, P. (2018). The implementation of labor policy *Journal of Administrative Administration*, Focus Group. January, 21.
- Ruankaew, R. (2020). *83.5 per cent of the workforce in Thailand is unskilled*. Focus Group. February, 3.
- Thomas R. Dye. (1984). *Understanding Public Policy*. New Jersey: Prentice Hall.
- Thomas, C. (2011). *Performance Analysis and Improvement of Ethiopian Leather Footwear Factories*. Focus Group. July, 10.
- Stimanon, T. (2017). *Problems and solutions to labor quality problems are inconsistent with the needs of Thai industrial sector NIDA case Research Journal*. Focus Group. September, 20.
- Srisuksai, W. (2018). *Labor Welfare Development to Support the 20-Year National Strategy (2018-2028) Research Papers*, National Defense College National Defense Academy Bangkok. Focus Group. June, 29.
- Sukarna, C. (2019). *LACK OF SKILLED WORKFORCE CAN HAMPER IN THE DEVELOPMENT OF EEC AND THAILAND 4.0*. Focus Group. September, 1.
- Weerasombat, T. (2018). *A synthesis of research on the quantity and quality of Thai labor in the Thai manufacturing industry*. Focus Group. March, 13.
- Wongpiromsan, Y., and Jitradub, S. (2021). *Thailand faces greatest shortages of skilled labor*. Focus Group. July, 30.

ภาวะแทรกซ้อนของสำเนียงไทยในการออกเสียงสระภาษาอังกฤษ

THE INTERFERENCE OF THAI ACCENT IN ENGLISH VOWELS PRONUNCIATION

สิริวรรณพิชา ธนจิราวัฒน์¹, รุ่งฤดี นาอ่อน, เครือหวาย พรหมมา

Zirivarnphicha¹, Rungrudee Na-on, Kruewai Promma

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

Faculty of Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Rattakosin

Email: zirivarnphicha.tha@rmutr.ac.th¹

Received 2 February 2022; Revised 11 March 2022; Accepted 30 May 2022.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาลักษณะของเสียงสระภาษาอังกฤษที่พูดโดยคนไทย 2) เปรียบเทียบลักษณะทางกลศาสตร์ของสระภาษาอังกฤษที่พูดโดยคนไทย และ 3) วิเคราะห์หาภาวะแทรกซ้อนของสำเนียงไทยในเสียงสระภาษาอังกฤษ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยได้ศึกษาตามแนวคิดทฤษฎีการเปรียบเทียบและกลศาสตร์เป็นกรอบการวิจัย กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้บอกภาษาที่พูดภาษาไทยเป็นภาษาแม่ และพูดหรือเรียนภาษาอังกฤษเป็นที่สอง จำนวน 20 คน ใช้วิธีคัดเลือกแบบการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่รายการคำศัพท์ จำนวน 20 คำ วิเคราะห์ข้อมูลโดยโปรแกรม PRAAT

ผลการวิจัยพบว่า

1. ลักษณะของเสียงสระในภาษาไทยในการออกเสียงสระเดี่ยวและสระประสมภาษาอังกฤษ
2. การเปรียบเทียบลักษณะทางกลศาสตร์โดยใช้ค่าความถี่ฟอร์แมนที่ 1 และ 2 ของเสียงสระภาษาอังกฤษที่พูดโดยคนไทยกับภาษาอังกฤษมาตรฐาน พบว่า เสียงสระส่วนใหญ่จะออกเสียงค่าความถี่ฟอร์แมนไปในทิศทางเดียวกันกับภาษาอังกฤษมาตรฐาน ยกเว้นสระบางเสียงที่แสดงถึงการใช้ลักษณะการแทรกแซงของเสียงสระในภาษาไทยมาแทนที่เสียงสระภาษาอังกฤษ
3. ภาวะแทรกซ้อนของสำเนียงไทยในเสียงสระภาษาอังกฤษ พบว่ามี 4 ประการ คือ 1) การออกเสียงโดยใช้ลักษณะเกร็งเสียงในภาษาไทย 2) การขาดการลดความเป็นเสียงสระ 3) การออกเสียงสระเดี่ยวแทนเสียงสระประสม และ 4) การเลือกออกเสียงสระที่มีความคล้ายคลึงในภาษาแม่มาแทนที่

องค์ความรู้จากการวิจัยนี้สามารถนำมาประยุกต์ใช้และพัฒนาทางด้านการศึกษาในการเรียนการสอนเกี่ยวกับการออกเสียงภาษาอังกฤษสำหรับชาวไทย และเป็นความรู้พื้นฐานสำหรับนำไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาการออกเสียงสระภาษาอังกฤษที่เกิดจากภาวะแทรกซ้อนของภาษาแม่ของคนไทยให้ดีขึ้นและมีประสิทธิภาพเหมือนกับเจ้าของภาษา

คำสำคัญ: ภาวะแทรกซ้อน, เสียงสระ, สำเนียงไทย, การออกเสียงภาษาอังกฤษ, ภาษาอังกฤษ

Abstract

This research aimed to 1) study the characteristics of English vowels spoken by Thai people, 2) compare the phonetics characteristics of English vowels spoken by Thai people, and 3) analyze the interference of the Thai accent in English vowels. This study employed a

quantitative research methodology according to the concept of contrastive and acoustic analysis as a research framework. The 20 informants divided by educational level and gender were Native speakers who speak Thai as their mother tongue and speak or study English as their second language. Purposive sampling was used, and the research instrument was 20 vocabulary words. The data were analyzed with the PRAAT program.

The results of this study were found that:

1. Some characteristics of Thai vowels occurred in monophthongs and diphthongs of English pronunciation.
2. Acoustic characteristics comparison by analyzing the 1st and 2nd formant frequencies of English vowels spoken by Thais with Standard Southern British English found that most of the vowel sounds were pronounced in the same direction except for some English vowel sounds that were replaced by the interference of vowel sounds in Thai.
3. There were four interferences of the Thai accent in English vowel pronunciations: 1) highlighting tense vowels, 2) lack of reduced vowels, 3) monophthongization, and 4) selecting vowels that are similar to their mother tongue to replace them.

The knowledge from this research can be applied and developed in education, especially in teaching and learning about English pronunciation for Thai people. Moreover, it can be the basic knowledge for solving the problems of English vowel pronunciation caused by the interference of their mother tongue are better and more effectively pronounced as a native speaker

Keywords: Interference, Vowel, Thai Accent, English Pronunciation, English

บทนำ

ภาษาอังกฤษ นอกจากได้ชื่อว่าเป็นภาษาต่างประเทศสำหรับประเทศไทยแล้ว ยังเป็นภาษาสากลที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อกลางในการเผยแพร่แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและความรู้ในแขนงต่างๆ (Mejang et.al, 2011; Dolati and Mikaili, 2011) ทั้งยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการติดต่อสื่อสาร การประกอบอาชีพ การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรม และเข้าใจวิถีทัศน์ของชาติอื่นๆ (Charttrakul, 2008; Manivannan, 2006) ดังนั้นการพัฒนาประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้าทัดเทียมนานาประเทศจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องพัฒนาศักยภาพของประชากรให้มีความรู้ความสามารถในการสื่อสารด้วยภาษาอังกฤษ (Wannapok, 2004) แต่จากการวิจัยในเรื่องการเรียนการสอนภาษาอังกฤษหลายๆงานพบว่า ผู้เรียนต่างมีปัญหาในส่วนของการฟังและการพูดซึ่งต่างก็มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับ “การออกเสียง” และยิ่งการออกเสียงมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการใช้ภาษาในการสื่อสารของมนุษย์จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้เรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สองหรือภาษาต่างประเทศจะต้องมีความเข้าใจในระบบเสียงของภาษาผู้เรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สองส่วนใหญ่ตระหนักว่า ปัญหาที่สำคัญในการพูดภาษาอังกฤษสืบเนื่องมาจากการออกเสียงซึ่งถือเป็นสาเหตุที่สำคัญของปัญหาในการสื่อสารที่เกิดขึ้น (Derwing & Rossiter, 2002 อ้างถึงใน Binturki T.A. 2008) การออกเสียงที่ถูกต้องจึงทำให้มั่นใจได้ว่าสารที่ส่งออกไปมีประสิทธิภาพ

การออกเสียงที่ถูกต้องตามกฎเกณฑ์หรือคล้ายคลึงกับการออกเสียงของเจ้าของภาษาถือว่าเป็นเป้าหมายที่สำคัญของการเรียนภาษาต่างประเทศหรือภาษาที่สอง การออกเสียงเป็นทักษะที่จำเป็นในการเรียนรู้

เพราะหากผู้เรียนไม่สามารถอ่านออกเสียงได้ก็จะทำให้การเรียนรู้และการติดต่อสื่อสารพบปัญหาและอุปสรรคมากมายดังที่Hewings (2004) ได้ให้ความเห็นว่าการออกเสียงเป็นสิ่งสำคัญต่อการพูดและการฟังในการสื่อสาร ผู้พูดจำเป็นต้องออกเสียงให้ชัดเจนและถูกต้อง ผู้ฟังจะต้องสามารถวิเคราะห์คำพูดที่ได้ยินตามหน่วยเสียงในระบบเสียงเพื่อตีความตามความหมายได้อย่างถูกต้อง การออกเสียงที่คลาดเคลื่อนหรือมีสำเนียงต่างประเทศซึ่งต่างจากการออกเสียงของเจ้าของภาษาอาจจะทำให้เกิดผลในแง่ลบ นั่นคืออาจทำให้ผู้ฟังสับสนเรื่องความหมายของคำพูด หรืออาจทำให้ผู้ฟังประเมินผู้พูดไปในทางไม่ดีและอาจเกิดทัศนคติเชิงลบต่อผู้พูดได้ (Lambert et al., 1960: Giles, 1970.) ดังนั้นการออกเสียงภาษาที่สองจึงได้รับความสนใจจากนักภาษาศาสตร์ โดยเฉพาะการศึกษาการรับภาษาที่สองเนื่องจากการศึกษาที่เกี่ยวกับการออกเสียงภาษาต่างประเทศไม่เพียงแต่มีส่วนช่วยเรื่องการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศ (Cenoz, 2001) แต่ยังสามารถช่วยทดสอบหรือพิสูจน์ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับทฤษฎีการรับภาษาที่มีการถกเถียงกันดังที่ Thompson (1991) เคยเสนอไว้ (Piske et al., 2001) และการที่ผู้เรียนไม่สามารถพัฒนาทักษะการฟังและการพูดได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น โดยพื้นฐานแล้วเกิดจากอิทธิพลการแทรกแซงของภาษาแม่ (L1 interference) ซึ่งเกิดขึ้นในกรณีที่เสียงบางเสียงในภาษาที่สอง (L2) เป็นเสียงที่ไม่มีในภาษาแม่ (L1) ผู้พูดจึงมีแนวโน้มที่จะใช้เสียงในภาษาแม่ที่คล้ายคลึงกันในการออกเสียงเหล่านั้น สำหรับคนไทยนั้นอิทธิพลที่แทรกแซงในที่นี้คือภาษาไทยที่ทำให้ผู้เรียนไม่สามารถแยกแยะรับรู้เสียงและการออกเสียงที่ถูกต้องโดยผู้เรียนมักใช้ลักษณะเสียงที่มีในภาษาไทยแทนการออกเสียงในภาษาอังกฤษในแทบทุกกรณี (Jotikasthira, 1994)

ที่ผ่านมามีงานวิจัยที่ศึกษาการออกเสียงภาษาที่สองเป็นจำนวนมาก เช่นงานวิจัยของ Flege (1987) Flege, Munro & Skelton (1992) Chen et al., (2001) และ Takeki (2011) เป็นต้น เพราะการศึกษาเหล่านี้เป็นประโยชน์ทั้งทางทฤษฎีและประยุกต์ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา งานวิจัยที่ใช้วิธีการศึกษาทางกลศาสตร์ซึ่งเป็นแนววิวัตติวิสัย ที่สามารถบ่งบอกความแตกต่างของการออกเสียงภาษาระหว่างเจ้าของภาษาและผู้เรียนด้วยการวิเคราะห์และตีความค่าทางกลศาสตร์ที่ปรากฏอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ปัญหาการออกเสียงภาษาอังกฤษที่เกิดขึ้นจากภาวะแทรกซ้อนของเสียงภาษาไทย (L1) ในภาษาอังกฤษ (L2) นั้นสามารถเกิดขึ้นได้ทั้งในการออกเสียงพยัญชนะและการออกเสียงสระ ซึ่งจากการศึกษาวิจัยพบว่าการศึกษาปัญหาการออกเสียงพยัญชนะภาษาอังกฤษที่เกี่ยวกับภาวะแทรกซ้อนของเสียงภาษาไทยในการออกเสียงภาษาอังกฤษ (Sa-e-dee, 2020; Suntornsawet, 2019; Noobutra, 2019; Babkina, 2018; Prahartiwi, 2017; Nakin & Inpin, 2017; Soontornwipat & Boonchuay, 2016) ขณะที่ปัญหาการออกเสียงสระภาษาอังกฤษที่เกิดจากภาวะแทรกซ้อนของเสียงภาษาไทยในการออกเสียงภาษาอังกฤษนั้น พบว่างานของ Suntornsawet (2019) ได้ศึกษาลักษณะทางเสียงที่เป็นปัญหาของการออกเสียงภาษาอังกฤษสำเนียงต่างประเทศที่เป็นปัญหาต่อความเข้าใจตามหลักการออกเสียง EIL ของไทย พบว่าผลการวิจัยลักษณะของเสียงสระในภาษาอังกฤษจะพบในตำแหน่งพยางค์ที่ไม่เน้นจะออกเสียงเป็นเสียง/ə/ (schwa) นั้นสำหรับผู้พูดภาษาแม่ภาษาไทยจะออกเสียงเหล่านั้นโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงเสียง และเสียงสระประสมสองเสียงในภาษาอังกฤษที่มีลักษณะเสียงประสมหรือที่เรียกว่าสระร่อนหรือเลื่อน (glides) ออกเสียงเป็นเสียงสระเดี่ยว และงานวิจัยของถิรวัฒน์ (Tanthanis, 2012) เป็นการศึกษาปัญหาในการออกเสียงภาษาอังกฤษและกลวิธีการเรียนการสอนการออกเสียงภาษาอังกฤษของนักศึกษาสหวิทยาการชั้นปีที่ 3 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผลการวิจัยสรุปได้ว่านักศึกษามีปัญหาในการออกเสียงภาษาอังกฤษในตำแหน่งพยัญชนะท้ายมาก กว่าตำแหน่งพยัญชนะต้นโดยมีปัญหาในการออกเสียงกักเสียดแทรกมากที่สุด และมีปัญหาการออกเสียงสระเดี่ยวมากกว่าสระประสม

ข้างต้นสรุปได้ว่าปัญหาการออกเสียงภาษาอังกฤษที่เกิดจากผู้พูดคนไทย เกิดขึ้นได้ทั้งในส่วนของเสียงพยัญชนะและเสียงสระ ซึ่งส่วนของเสียงพยัญชนะนั้นมีผู้ศึกษาค้นคว้ากันมากแต่สำหรับปัญหาในเรื่องการออก

เสียงสระนั้นกลับพบเพียง 2 งานวิจัย (Suntornsawet, 2019; Tanthanis, 2012) เสียงสระเป็นปัญหาหนึ่งของการออกเสียงไม่ชัดเจนและถูกต้อง ผู้พูดจึงมีแนวโน้มที่จะใช้เสียงในภาษาแม่ที่คล้ายคลึงกันในการออกเสียงเหล่านั้นการแทรกแซงของภาษาแม่ส่งผลต่อการใช้ภาษาในระดับเสียงมากกว่าระดับคำหรือระดับประโยค ทำให้ผู้เรียนไม่สามารถแยกแยะรับรู้เสียงและการออกเสียงที่ถูกต้องโดยผู้เรียนมักใช้ลักษณะเสียงที่มีในภาษาไทยแทนการออกเสียงในภาษาอังกฤษ (Plailek, 2011) ประกอบกับงานวิจัยที่วิเคราะห์ลักษณะทางกลศาสตร์ของเสียงสระภาษาอังกฤษที่ออกเสียงโดยผู้พูดชาวไทยมีจำนวนค่อนข้างน้อย ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาภาวะแทรกซ้อนของเสียงสระจากสำเนียงไทยในการออกเสียงภาษาอังกฤษ ซึ่งเสียงสระนั้นเป็นหนึ่งในปัญหาที่ต้องการทราบว่าอิทธิพลการแทรกแซงของภาษาแม่ (L1) คือภาษาไทยมาตรฐาน ต่อการออกเสียงภาษาที่สอง (L2) คือภาษาอังกฤษอย่างไร ซึ่งการศึกษาก่อนหน้าจะเป็นการศึกษาวิเคราะห์ด้วยการฟังและการใช้แบบสอบถาม ยังไม่มีงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับลักษณะการออกเสียงสระภาษาอังกฤษที่พูดโดยชาวไทยด้วยวิธีการทางกลศาสตร์ ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวิจัยลักษณะทางกลศาสตร์ของเสียงสระภาษาอังกฤษสำเนียงไทยเพื่อเป็นแนวทางในการทราบปัญหาและวิเคราะห์สาเหตุของการออกเสียงสระภาษาอังกฤษที่เกิดจากภาวะแทรกซ้อนของภาษาไทย และเป็นความรู้พื้นฐานสำหรับนำไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหการออกเสียงสระภาษาอังกฤษที่ออกเสียงไม่ชัดอันเกิดจากภาวะแทรกซ้อนของภาษาแม่ของคนไทยให้ดีขึ้นและมีประสิทธิภาพเหมือนกับเจ้าของภาษา

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาลักษณะของเสียงสระภาษาอังกฤษที่พูดโดยคนไทย
- 2) เพื่อเปรียบเทียบลักษณะทางกลศาสตร์ของสระภาษาอังกฤษที่พูดโดยคนไทย
- 3) เพื่อวิเคราะห์ภาวะแทรกซ้อนของสำเนียงไทยในเสียงสระภาษาอังกฤษ

การทบทวนวรรณกรรม

ระบบเสียงสระในภาษาไทย หน่วยเสียงสระในภาษาไทย มีสระเสียงเดี่ยว (monophthong) ทั้งหมด 18 เสียง โดยแบ่งออกเป็นสระเสียงสั้น 9 เสียงและสระเสียงยาว 9 เสียง และสระประสม (diphthongs) 3 เสียง คือ /i, i:, e, e:, æ (ɛ), æ: (ɛ:), u (i), u: (i:), ɔ (ɹ), ɔ: (ɹ:), a, a:, ɔ, u:, o, o:, ɔ, ɔ:, ia, ua (ia), ua/ (Naksakul, 2001; Burusphat, Deephadung & Khamhram, 1992)

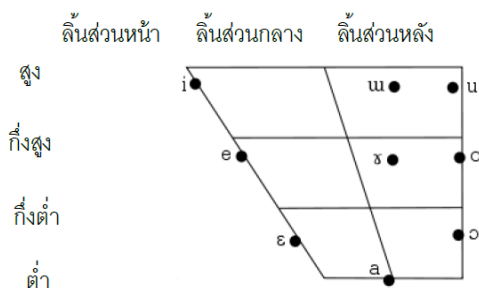
ระบบเสียงสระในภาษาอังกฤษ หน่วยเสียงสระภาษาอังกฤษ สำเนียงอังกฤษมาตรฐาน ประกอบไปด้วยเสียงสระเดี่ยวจำนวน 11 เสียงและสระประสมจำนวน 8 เสียงดังนี้ /i:/ /ɪ/ /e/ /æ/ /ɒ/ /ɑ:/ /u:/ /ʊ/ /ɪ/ /ɜ:/ /eɪ/ /əʊ/ /aɪ/ /aʊ/ /ɔɪ/ /ɪə/ /eə/ /ʊə/ และเสียงที่เกิดที่พยางค์ไม่เน้น คือ เสียง schwa /ə/ ซึ่งเกิดจากเกณฑ์การจำแนกเสียงสระตามความสัมพันธ์ระหว่างลิ้นกับเพดานปากตามแนวนอนและแนวตั้ง ตามลักษณะของริมฝีปาก และตามการเกร็งของกล้ามเนื้อบริเวณลิ้น ปาก และใบหน้า (Jotikasthira, 1994)

เมื่อเปรียบเทียบระหว่างเสียงสระภาษาไทยกับภาษาอังกฤษ (อ้างอิงสำเนียงอังกฤษมาตรฐาน) พบว่ามีลักษณะที่เหมือนกัน คือ การแบ่งเสียงสระออกเป็นกลุ่มตามระดับความสูง-ต่ำของลิ้นหรือตามเคลื่อนที่ไปหน้า-หลังของลิ้น และตามลักษณะของริมฝีปาก ส่วนลักษณะที่แตกต่างเกิดจากการเกร็งของกล้ามเนื้อบริเวณลิ้น ปาก และใบหน้า พบว่าสระภาษาไทยทุกเสียงเป็นเสียงเกร็งและแบ่งเป็นเสียงสระสั้น-ยาว ในขณะที่เสียงสระภาษาอังกฤษแบ่งเป็นเสียงสระเกร็ง (เสียงยาว) และสระคลาย (เสียงสั้น)

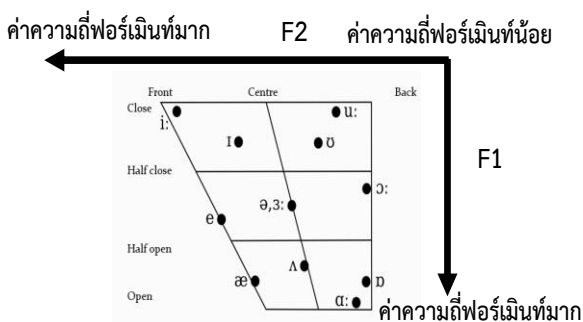
จากการเปรียบเทียบเสียงสระทั้ง 2 พบว่ามีหลายเสียงที่มีความคล้ายคลึงกัน เช่น /i/-/ɪ/, /i:/-/i:/, /e/-/e/, /æ/ หรือ /ɛ/-/æ/, /ə:/ หรือ /ɜ:/-/ɜ:/, /ʊ/-/ʊ/, /u:/-/u:/ เป็นต้น เนื่องจากเสียงสระบางคู่อยู่ในตำแหน่งเดียวกัน นอกจากจะมีเสียงที่คล้ายคลึงกันแล้วยังมีลักษณะเสียงสั้น-ยาวคล้ายคลึงกันอีกด้วย ซึ่งความคล้ายคลึงเหล่านี้อาจก่อให้เกิดความสับสนของผู้พูดชาวไทยในการออกเสียง และทำให้คนไทยออกเสียงสระภาษาอังกฤษด้วยการใช้ลักษณะการออกเสียงสระภาษาไทยแทน

ความถี่ฟอร์แมนซ์ของเสียง (formant frequencies) ความถี่ฟอร์แมนซ์ของเสียง เป็นคุณสมบัติที่ใช้บอกเอกลักษณ์ของเสียงพยัญชนะและสระต่างๆตามฐานกรณ์ที่เกิด (Tumtavitikul, 1997) และ Jitwiriyantont (2019) ได้กล่าวถึงค่าความถี่ฟอร์แมนซ์ (formant frequency) ในการศึกษาการแปรของสระในพื้นที่สระ (vowel space) ซึ่งนักภาษาศาสตร์จะศึกษาวิเคราะห์ค่าความถี่ฟอร์แมนซ์ที่ 1 (F1) และค่าความถี่ฟอร์แมนซ์ที่ 2 (F2) โดยค่า F1 บ่งชี้ความสูงต่ำของลิ้นซึ่งแปรผกผันกัน กล่าวคือ สระสูงมีค่าความถี่ฟอร์แมนซ์ต่ำกว่าสระต่ำ ส่วนค่า F2 บ่งชี้ตำแหน่งหน้าหลังของลิ้นโดยแปรตามกัน กล่าวคือสระหน้ามีค่า F2 สูงกว่าสระหลัง ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 1 เสียงสระในภาษาไทย (Tingsabadh, K. & Amberson, A.s., 1993. P 24-27)

ภาพที่ 2 ภาพแสดงการระบุค่าความถี่ฟอร์แมนซ์ที่ 1 (F1) และ 2 (F2) ของเสียงสระเดี่ยวในภาษาอังกฤษ (ปรับจาก Roach, 1991)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง งานวิจัยที่กล่าวถึงการออกเสียงสระโดยผู้พูดภาษาไทยพบว่า 2 งานวิจัยคือ งานวิจัยของ Suntornsawet (2019) ได้ศึกษาลักษณะทางเสียงที่เป็นปัญหาของการออกเสียงภาษาอังกฤษสำเนียงต่างประเทศที่เป็นปัญหาต่อความเข้าใจตามหลักการออกเสียง EIL ของไทย พบว่ามีลักษณะที่เป็นปัญหาในการออกเสียงสระภาษาอังกฤษที่พูดโดยคนไทย 3 ประเด็น คือ 1) กระบวนการออกเสียงเป็นสระเดี่ยว เนื่องจากคนไทยไม่มีเสียงเคลื่อน (glide) เมื่อเกิดเสียงควบกล้ำกับเสียงเคลื่อน (glide) คนไทยมักจะไม่นำออกเสียงสระที่สองและออกเสียงเป็นเสียงสระปกติ ส่งผลให้เกิดความล้มเหลวในการศึกษาปัจจุบัน ที่ปัญหาถูกเน้นในตำแหน่งของสระประสมที่อยู่ตรงกลาง เช่น /ie/ ซึ่งอาจออกเสียงเป็นสองพยางค์แยกกันหรือออกเสียงในลักษณะที่ส่วนที่สองมีความโดดเด่นน้อยกว่าส่วนแรก การทำให้เข้าใจง่ายของสระประสมพบได้ทั่วไปในภาษาอังกฤษแบบเอเชียตะวันออก 2) การขาดการลดความเป็นเสียงสระ ความแตกต่างในเรื่องระยะเวลาการออกเสียงส่งผลให้เกิดความคลาดเคลื่อนในการออกเสียงสระ จังหวะเวลาของเสียงพยางค์ของภาษาไทยต้องใช้น้ำหนักที่เท่ากันทุกพยางค์ การเปลี่ยนไปในเรื่องการออกเสียงภาษาอังกฤษซึ่งมีการออกเสียงสระแบบไม่เน้นนั้น โดยธรรมชาติในการพูดอาจส่งผลให้เกิดอุปสรรคต่อความชัดเจนของผู้พูด โดยทั่วไปสระเสียงเบาในภาษาอังกฤษไม่ได้ออกเสียงเบาเท่าที่เป็นเมื่อเทียบกับเสียงสระภาษาอังกฤษที่ออกโดยคนไทย และ 3) การเน้นเสียงสระ พบว่าคนไทยมักจะให้ความสำคัญของตำแหน่งของการออกเสียงสระที่ถูกต้องในภาษาอังกฤษ ซึ่ง

คุณลักษณะนี้เกิดขึ้นสม่าเสมอจากข้อมูลและนำไปสู่ความผิดพลาดในเรื่องความเข้าใจระบบเสียงได้ และงานวิจัยของ Tanthanis (2012) ศึกษาปัญหาในการออกเสียงภาษาอังกฤษและกลวิธีการเรียนการออกเสียงภาษาอังกฤษของนักศึกษาสหวิทยาการชั้นปีที่ 3 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยใช้เครื่องมือ ในการวิจัยคือแบบทดสอบการออกเสียงภาษาอังกฤษ แบบสอบถามกลวิธีการเรียนการออกเสียง ภาษาอังกฤษ และแบบประเมินการออกเสียงพยางค์และสระภาษาอังกฤษ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า นักศึกษาสหวิทยาการ ชั้นปีที่ 3 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีปัญหาในการออกเสียงภาษาอังกฤษใน ตำแหน่งพยางค์ท้ายมากกว่าตำแหน่งพยางค์ต้น โดยมีปัญหาการออกเสียงกักเสียดแทรกมากที่สุด และการออกเสียงสระเดี่ยวมากกว่าสระประสม

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อต้องการทราบถึงภาวะแทรกซ้อนของสำเนียงไทยในการออกเสียงสระภาษาอังกฤษ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยนี้คือ ผู้บอกภาษาที่มีภาษาแม่ คือภาษาไทยมาตรฐาน และพูดหรือเรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สองหรือภาษาต่างประเทศ จำนวน 20 คน แบ่งตามระดับการศึกษา เป็นระดับมัธยมศึกษา 10 คน และระดับปริญญาตรี 10 คน โดยมีปัจจัยทางด้านสังคม คือ การศึกษาและเพศของผู้บอกภาษา ดังนี้ 1) ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เพศชาย 5 คน และเพศหญิง 5 คน และ 2) ระดับปริญญาตรี เพศชาย 5 คน และเพศหญิง 5 คน ใช้วิธีคัดเลือกแบบการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง โดยวิธีการประชาสัมพันธ์ขอความอนุเคราะห์ในการสมัครเข้าร่วมเป็นอาสาสมัครในการศึกษาวิจัยนี้ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่แบบสอบถามรายการคำศัพท์ภาษาอังกฤษสำหรับศึกษาหน่วยเสียงสระ จำนวน 20 คำ คือ sit, head, rat, dog, son, woman, put, bee, car, saw, do, girl, make, toe, dry, sound, where, boy, deer และ tour เพื่อใช้ศึกษาเสียงสระ /i/ /e/ /æ/ /b/ /l/ /ə/ /u/ /i:/ /ɑ:/ /ɔ:/ /u:/ /ɜ:/ /eɪ/ /əʊ/ /aɪ/ /aʊ/ /eə/ /ɔɪ/ /iə/ /uə/ โดยการสัมภาษณ์ผู้บอกภาษาและให้ออกเสียงคำศัพท์ดังกล่าว คำละ 3 ครั้ง บันทึกเสียงโดยใช้เครื่องบันทึกเสียงยี่ห้อ Sony จำนวนคำเดียวกับที่บันทึกมีจำนวนทั้งสิ้น 1,200 คำ (20 คน x 20 คำ x 3 ครั้ง) พร้อมทั้งจดบันทึกข้อมูลด้วยสัทอักษร (IPA) วิเคราะห์เสียงสระที่ได้โดยใช้การฟังและวิเคราะห์ค่าทางกลศาสตร์ของเสียงสระด้วยโปรแกรมวิเคราะห์คลื่นเสียง PRAAT เวอร์ชัน 5.4.11 เพื่อทำการวิเคราะห์เสียงสระ ด้วยการหาค่า F1 และค่า F2 เมื่อได้ค่าความถี่ฟอร์แมนในแต่ละคำของผู้บอกภาษาครบทุกคนแล้ว จึงหาค่าความถี่ฟอร์แมนเฉลี่ยในแต่ละคำของผู้บอกภาษาในแต่ละกลุ่มด้วยโปรแกรม Microsoft Excel 2010 และจึงนำค่าความถี่ฟอร์แมนที่เฉลี่ยมาลงค่าในกราฟเพื่อแสดงตำแหน่งของเสียงสระภาษาอังกฤษที่พูดโดยคนไทยแต่ละกลุ่ม สรุปผลและอภิปรายผลภาวะแทรกซ้อนของเสียงสระภาษาอังกฤษสำเนียงไทย

ผลการวิจัย

1. การศึกษาลักษณะของเสียงสระภาษาอังกฤษที่พูดโดยคนไทย

พบว่า ผู้บอกภาษามีการออกเสียงสระในภาษาอังกฤษ แบ่งตามกลุ่มผู้บอกภาษา 4 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 เสียงสระในภาษาอังกฤษสำเนียงไทยโดยผู้บอกภาษาระดับปริญญาตรีเพศชาย (ET-BM) กลุ่มที่ 2 เสียงสระในภาษาอังกฤษสำเนียงไทยโดยผู้บอกภาษาระดับปริญญาตรีเพศหญิง (ET-BF) กลุ่มที่ 3 เสียงสระในภาษาอังกฤษสำเนียงไทยโดยผู้บอกภาษาระดับมัธยม ศึกษาตอนปลายเพศชาย (ET-MM) และกลุ่มที่ 4 เสียงสระในภาษาอังกฤษสำเนียงไทยโดยผู้บอกภาษาระดับมัธยม ศึกษาตอนปลายเพศหญิง (ET-MF) พบว่า

1.1 เสียงสระเดี่ยวในภาษาอังกฤษสำเนียงไทย จำนวน 12 เสียง ได้แก่ / i:, ɪ, e, æ, ɒ, ɔ:, ɑ:, ʊ, u:, ʌ, ɜ:, ə / พบว่าตำแหน่งการเกิดเสียงสระของผู้บอกภาษาทั้ง 4 กลุ่ม ผู้บอกภาษาสามารถออกเสียงสระเดี่ยวใน

ภาษาอังกฤษได้ทุกเสียง ซึ่งแต่ละกลุ่มนั้นมีความแตกต่างในเรื่องของตำแหน่งการเกิดซึ่งเกิดจากค่าความถี่ พอร์เมนต์ที่ 1 (F1) และค่าความถี่พอร์เมนต์ที่ 2 (F2) แตกต่างกัน ดังแสดงในภาพที่ 3 โดยมีรายละเอียดดังนี้

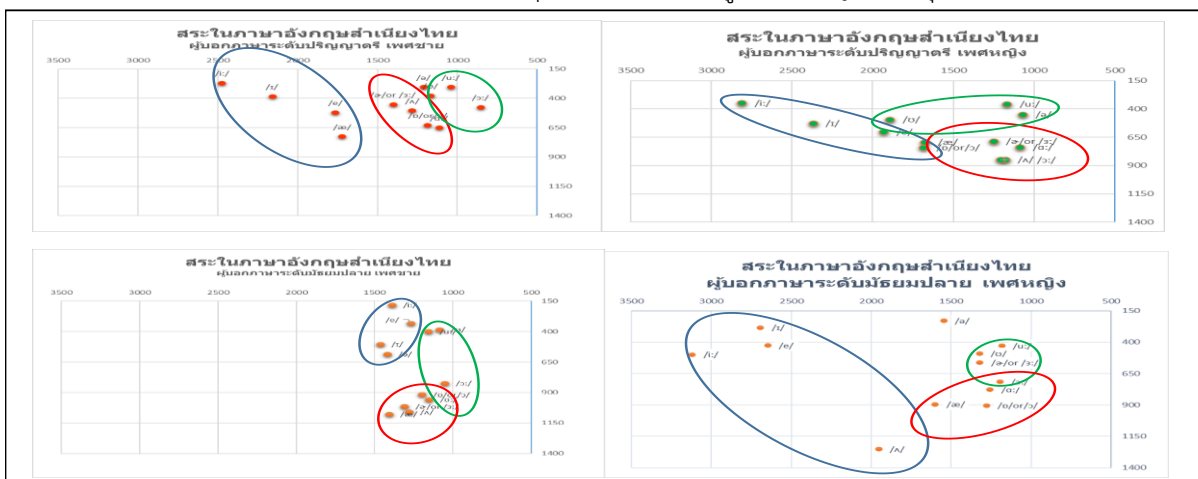
1) เสียงสระ /i:/ /I/ /e/ และ /æ/ ในภาษาอังกฤษสำเนียงไทย พบว่าผู้บอกภาษาสามารถออกเสียงสระดังกล่าวได้ แต่เมื่อศึกษาจากระดับความสูง-ต่ำของลิ้นโดยเอาภาษาอังกฤษมาตรฐานเป็นเกณฑ์ คือ /i:/ /I/ /e/ และ /æ/ นั้น พบว่าผู้บอกภาษากลุ่มที่ 3 ET-MM ออกเสียงสระ /e/ สูงกว่าสระ /I/ และกลุ่มที่ 4 ET-MF ออกเสียงสระ /I/ สูงกว่าเสียงสระ /i:/ ดังนี้ /i:/ /e/ /I/ /æ/ และ /I/ /i:/ /e/ /æ/ ตามลำดับ

2) เสียงสระ /u:/ /ʊ/ และ /ɔ:/ ในภาษาอังกฤษสำเนียงไทย สามารถออกเสียงสระดังกล่าวได้ แต่เมื่อศึกษาจากระดับความสูง-ต่ำของลิ้นโดยเอาภาษาอังกฤษมาตรฐานเป็นเกณฑ์ คือ /u:/ /ʊ/ และ /ɔ:/ พบว่า ผู้บอกภาษากลุ่มที่ 3 ET-MM ออกเสียงสระ /ʊ/ สูงกว่า /u:/

3) เสียงสระ /ɒ/ /ɑ:/ และ /ʌ/ ในภาษาอังกฤษสำเนียงไทย พบว่าผู้บอกภาษาทุกกลุ่มยกเว้นกลุ่มที่ 1 คือ กลุ่มที่ 2 ET-BF กลุ่มที่ 3 ET-MM และกลุ่มที่ 4 ET-MF ออกเสียงสระ /ʌ/ ในตำแหน่งที่ต่ำกว่าเสียงสระ /ɒ/ และ /ɑ:/ ซึ่งเป็นพื้นที่ของตำแหน่งเสียง /a/ ในภาษาไทย

4) เสียงสระ /ə/ และ /ɜ:/ พบว่าผู้บอกภาษาทุกกลุ่ม ออกเสียงสระ /ə/ ในตำแหน่งที่สูงกว่าเสียงสระ /ɜ:/ ซึ่งสำหรับเสียงสระ /ə/ นั้นในภาษาอังกฤษจะเป็นเสียงที่เกิดขึ้นในตำแหน่งพยางค์ที่ไม่เน้น (Unstress syllable) ซึ่งตำแหน่งของเสียงที่พบควรจะอยู่ในตำแหน่งที่ต่ำหรือใกล้เคียงกันกับเสียงสระ /ɜ:/

ภาพที่ 3 ภาพเปรียบเทียบเสียงสระในภาษาอังกฤษสำเนียงไทยโดยผู้บอกภาษาทั้ง 4 กลุ่ม

1.2 เสียงสระประสม 2 เสียง (diphthongs) ในภาษาอังกฤษสำเนียงไทย จำนวน 8 เสียง /aɪ/ /eɪ/ /aʊ/ /əʊ/ /eə/ /ɔɪ/ /ɪə/ และ /ʊə/ นั้น พบว่า เสียงสระประสมทั้ง 8 เสียงนั้น ผู้บอกภาษาทุกกลุ่มสามารถออกเสียงได้ตามการออกเสียงภาษาอังกฤษ (ภาพที่ 4) ยกเว้น

1) ผู้บอกภาษากลุ่มที่ 1 ET-BM ออกเสียงสระประสม /aɪ/ ในลักษณะการออกเสียงสระเดี่ยว ไม่มีการเคลื่อนลิ้นไปหาสระประสมในตำแหน่งที่ 2 คือ เสียง /aɪ/ เริ่มต้นเสียงสระด้วยค่า F1 = 568.84 และเคลื่อนที่ไปยังเสียงสระถัดไปที่ระดับ F1 = 491.48 ซึ่งแทบจะไม่มี การเคลื่อนที่ของลิ้น แสดงให้เห็นว่าผู้บอกภาษากลุ่มที่ 1 ออกเสียงสระ /a/ แทน /aɪ/

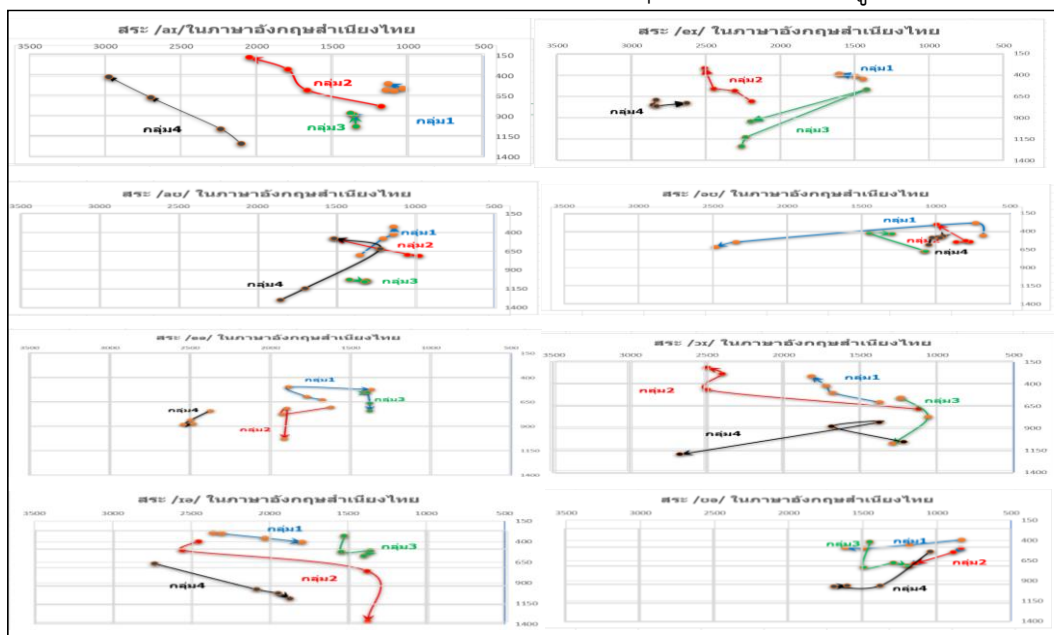
2) ผู้บอกภาษากลุ่มที่ 2 ET-BF ออกเสียงสระ /ɪə/ เริ่มต้นออกเสียง [ɪ] ด้วยค่า F1 = 298.82 และเคลื่อนไปยังเสียง [ə] ที่ค่า F1 = 1372.96 แทนที่เสียงสระเดี่ยว /ə/ ที่ผู้บอกภาษากลุ่มนี้ออกเสียงไว้มีค่า F1 = 426.45 และเสียงสระ /eɪ/ และ /eə/ พบว่าค่าเริ่มต้นของ F1 เสียง [e] ควรอยู่ที่ระดับประมาณ 426.45

แต่ผู้บอกภาษาเริ่มที่ค่า $F1 = 705.52$ และ 699.45 ตามลำดับ ซึ่งเป็นบริเวณพื้นที่เสียงสระต่ำ แสดงให้เห็นว่าผู้บอกภาษาออกเสียงเริ่มต้นจาก [e] เป็น [a] ในภาษาไทย แล้วจึงค่อยเคลื่อนไปยังสระ [ɪ] และ [ə] ตามลำดับ

3) ผู้บอกภาษากลุ่มที่ 3 ET-MM ออกเสียงสระ /aɪ/ และ /eɪ/ โดยเริ่มต้นเสียงสระที่ค่า $F1 = 1041.08$ และ 1240.50 เคลื่อนไปยังเสียงสระที่ $F1 = 875.01$ และ 946.02 ตามลำดับ ซึ่งเป็นบริเวณของเสียงสระ /ɒ, ɑ:, ʌ/ จึงแสดงให้เห็นว่าผู้บอกภาษากลุ่มนี้ถึงแม้จะออกเสียง /aɪ/ และ /eɪ/ โดยมีการคลื่อนลิ้นบ้าง แต่ยังไม่พ้นบริเวณพื้นที่ของเสียงสระต่ำ แสดงให้เห็นว่าผู้บอกภาษาออกเสียง /a/ แทน /aɪ/ และ /eɪ/ นอกจากนี้ผู้บอกภาษากลุ่มที่ 3 ยังออกเสียงสระ /aʊ/ เริ่มต้นที่เสียงสระ [a] ที่ระดับ $F1 = 1029.45$ เคลื่อนไปยัง $F1 = 1061.43$ แสดงว่าไม่มีเคลื่อนที่ของลิ้น แสดงให้เห็นว่า ผู้บอกภาษาออกเสียง /a/ แทน /aʊ/

4) ผู้บอกภาษากลุ่มที่ 4 ET-MM ออกเสียง /ɪə/ ที่เสียง [ɪ] ด้วยค่า $F1 = 597.10$ และเคลื่อนไปยังเสียง [ə] ที่ค่า $F1 = 1077.96$ แทนที่ตำแหน่งสระเดี่ยว /ə/ ที่ผู้บอกภาษากลุ่มนี้ออกไว้ที่ค่า $F1 = 331.79$ ค่า $F2 = 1268.45$ นอกจากนี้ยังพบว่ากลุ่มนี้ ออกเสียง /eɪ/ /ɪɪ/ และ /eə/ โดยเริ่มเสียง [e] และ [ɪ] ด้วย $F1 = 687.11$ 1073.23 และ 839.04 เคลื่อนไปยังเสียงสระที่ $F1 = 723.60$ 1214.28 และ 875.05 แสดงให้เห็นว่าผู้บอกภาษาแทบไม่ได้คลื่อนลิ้น และออกเสียง /e/ แทน /eɪ/ และ /eə/ และเสียง [ɪɪ/ แทน /ɪɪ/

ภาพที่ 4 ภาพเปรียบเทียบเสียงสระประสมในภาษาอังกฤษสำเนียงไทย โดยผู้บอกภาษาทั้ง 4 กลุ่ม

2. การเปรียบเทียบลักษณะทางกลศาสตร์ของสระภาษาอังกฤษที่พูดโดยคนไทย ด้วยค่าความถี่ฟอร์เมนเฉลี่ยของผู้บอกภาษาทั้ง 4 กลุ่ม กับงานของ Deterding (1997) ที่ศึกษาค่าความถี่ฟอร์เมนเฉลี่ยของภาษาอังกฤษมาตรฐาน Standard Southern British English (SSBE) เฉพาะส่วนของสระเดี่ยว 11 หน่วยเสียง คือ /i:, ɪ, e, æ, ɒ, ɔ:, ɑ:, ʊ, u:, ʌ, ɜ:/ พบว่าเสียง /i:, ɪ, e, æ/ ค่า $F1$ บ่งชี้ความสูงต่ำของลิ้น กลุ่มที่ 1 ET-BM และ 2 ET-BF มีค่า $F1$ เรียงลำดับจากน้อยไปมากเช่นเดียวกันกับ SSBE ในขณะที่กลุ่มที่ 3 ET-MM และ 4 ET-MF มีค่า $F1$ ของเสียงสระ /e/ = 603.42 และ 331.79 สูงกว่าค่า $F1$ ของ /ɪ/ คือ 526.23 และ 504.08 ตามลำดับ และสระ /ʌ, ɑ:, ɒ, ɜ:/ เฉพาะกลุ่มที่ 1 ET-BM ออกเสียง /ʌ/ อยู่ในตำแหน่งสูงกว่า /ɑ:/ ซึ่งสอดคล้องกับภาพที่ 2 ในขณะที่ตำแหน่งเสียง /ʌ/ และ /ɑ:/ ของ SSBE มีระดับความสูงของลิ้นใกล้เคียงกัน คือ เพศชาย 644 กับ 646 และเพศหญิง 914 กับ 910 ตามลำดับ แต่กลุ่มที่ 2 ET-BF กลุ่มที่ 3 ET-MM และกลุ่มที่ 4 ET-

MF มีการออกเสียง /ʌ/ ในตำแหน่งต่ำกว่า /ɑ:/ ดังที่กลุ่มที่ 3 ค่า F1 = 848.31 กับ 737.87 และกลุ่มที่ 4 และ 2 ค่า F1 = 1060.02 กับ 957.52 และ 1252.30 กับ 778.4 ตามลำดับ (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบค่าความถี่ฟอร์เมนแลนซ์ที่ 1 และ 2 ของสระเดี่ยวของผู้บอกภาษากับภาษาอังกฤษมาตรฐาน Standard Southern British English (อ้างอิง Deterding, 1997)

เสียงสระเดี่ยว ในภาษา อังกฤษ	SSBE Deterding (1997) Male		กลุ่มที่ 1 ET-BM		กลุ่มที่ 3 ET-MM		SSBE Deterding (1997) Female		กลุ่มที่ 4 ET-MF		กลุ่มที่ 2 ET-BF	
	F1/Hz	F2/Hz	F1/Hz	F2/Hz	F1/Hz	F2/Hz	F1/Hz	F2/Hz	F1/Hz	F2/Hz	F1/Hz	F2/Hz
i:	280	2249	269.55	2473.60	346.96	2812.35	303	2654	182.69	1388.86	499.99	3120.25
ɪ	367	1757	383.43	2157.84	526.23	2369.38	384	2174	504.08	1463.36	284.63	2692.53
e	494	1650	520.37	1763.79	603.42	1933.01	719	2063	331.79	1268.45	426.45	2646.95
æ	690	1550	725.59	1721.03	692.83	1678.74	1018	1799	1077.63	1408.45	894.78	1598.80
ʌ	644	1259	504.00	1284.48	848.32	1180.50	914	1459	1060.02	1281.08	1252.30	1950.09
ɑ:	646	1155	650.59	1115.35	737.87	1091.23	910	1316	957.52	1155.70	778.4	1255.96
ɒ	558	1047	627.48	1187.44	740.64	1687.74	751	1215	918.36	1199.47	904.27	1277.75
ɜ:	478	1436	452.45	1402.24	685.72	1253.13	606	1695	1015.27	1309.36	563.41	1322.93
ɪ:	415	828	475.49	855.42	849.82	1209.08	389	888	824.22	1052.15	715.78	1193.47
ʊ	379	1173	377.36	1168.68	494.22	1895.27	410	1340	384.82	1087.07	490.88	1321.40
u:	316	1191	304.51	1041.25	357.86	1171.13	328	1437	399.93	1159.39	428.48	1182.60

3. การศึกษาภาวะแทรกซ้อนของสำเนียงไทยในการออกเสียงสระภาษาอังกฤษ พบว่าสาเหตุของภาวะแทรกซ้อนของสำเนียงไทยในการออกเสียงสระภาษาอังกฤษ แบ่งออกเป็น 4 ประเด็น คือ

3.1 การออกเสียงโดยใช้ลักษณะเกร็งเสียงในภาษาไทย (Highlighting tense vowels) เกิดจากลักษณะของเสียงภาษาไทยเป็นเสียงสระเกร็งและแบ่งเป็นสระเสียงสั้น-ยาว ซึ่งแตกต่างจากลักษณะเสียงภาษาอังกฤษที่แบ่งเป็นเสียงสระเกร็งเสียงจะยาว และสระคลายเสียงจะสั้น แต่เมื่อผู้บอกภาษาเอาลักษณะการออกเสียงที่มีการเกร็งเสียงในภาษาไทยมาใช้ จึงพบว่า มีการออกเสียงสระ /ɪ/ สูงกว่าเสียงสระ /i:/ พบในกลุ่มที่ 4 ET-MF และการออกเสียงสระ /ʊ/ สูงกว่า /u:/ พบในกลุ่มที่ 3 ET-MM

3.2 การขาดการลดความเป็นเสียงสระ (Lack of reduced vowels) พบจากการออกเสียงสระ /ə/ ซึ่งมีลักษณะเสียงสระในภาษาไทยเป็นเสียงเกร็ง แต่สำหรับภาษาอังกฤษแล้วเสียงสระ /ə/ นั้นเป็นเสียงที่เกิดขึ้นในตำแหน่งพยางค์ที่ไม่เน้น (Unstress syllable) ทำให้เสียงที่ออกจะเป็นเสียงคลายหรือเบา ซึ่งตำแหน่งของเสียงที่พบควรจะต้องอยู่ในตำแหน่งที่ต่ำหรือใกล้เคียงกันกับเสียงสระ /ɜ:/ แต่จากการศึกษานี้พบว่าผู้บอกภาษา ทุกกลุ่มออกเสียงสระ /ə/ ในตำแหน่งที่สูงกว่าเสียงสระ /ɜ:/ จึงแสดงให้เห็นว่าผู้บอกภาษาชาวไทยได้ใช้ลักษณะของเสียงสระ /ə/ ในภาษาไทยมาใช้ซึ่งเป็นลักษณะของเสียงที่ในภาษาอังกฤษจะต้องลดความเป็นเสียงสระ แต่สำหรับภาษาไทยไม่มีการลดลักษณะเสียงดังกล่าว

3.3 การออกเสียงสระเดี่ยวแทนเสียงสระประสม ทำให้เหลือเพียงแค่ออกเสียงสระเดี่ยวแทน (Monophthongization) ซึ่งภาวะแทรกซ้อนที่เกิดขึ้นนี้จะเกิดขึ้นกับการออกเสียงสระประสมเท่านั้น โดยพบว่าการออกเสียง /a/ แทน /ai/ พบในกลุ่มที่ 1 ET-BM และกลุ่มที่ 3 ET-MM การออกเสียง /a/ แทน /ei/ และ /au/ พบ ในกลุ่มที่ 3 ET-MM การออกเสียง /e/ แทน /ei/ และ /eo/ และการออกเสียง /ɪ/ แทน /ɪr/ ที่พบในกลุ่มที่ 4 ET-MF

3.4 การเลือกออกเสียงสระที่มีความคล้ายคลึงในภาษาแม่มาแทนที่ (The perceived similar vowel sounds in First Language in place of the Second language) วิธีการนี้เป็นการที่ผู้บอกภาษาจะเลือกใช้เสียงสระที่ตนรับรู้จากกระบวนการการได้ยินเสียงภาษาแม่ และจะออกเสียงที่ใกล้เคียงหรือคล้ายคลึงที่สุดของภาษาแม่มาแทนที่ในภาษาที่สอง ซึ่งจากการศึกษานี้พบว่าการออกเสียงสระ /a/ แทนเสียง /ʌ/ พบในกลุ่มที่ 2 ET-BF กลุ่มที่ 3 ET-MM และกลุ่มที่ 4 ET-MF การออกเสียงสระ /ia/ แทนเสียงสระ /iə/

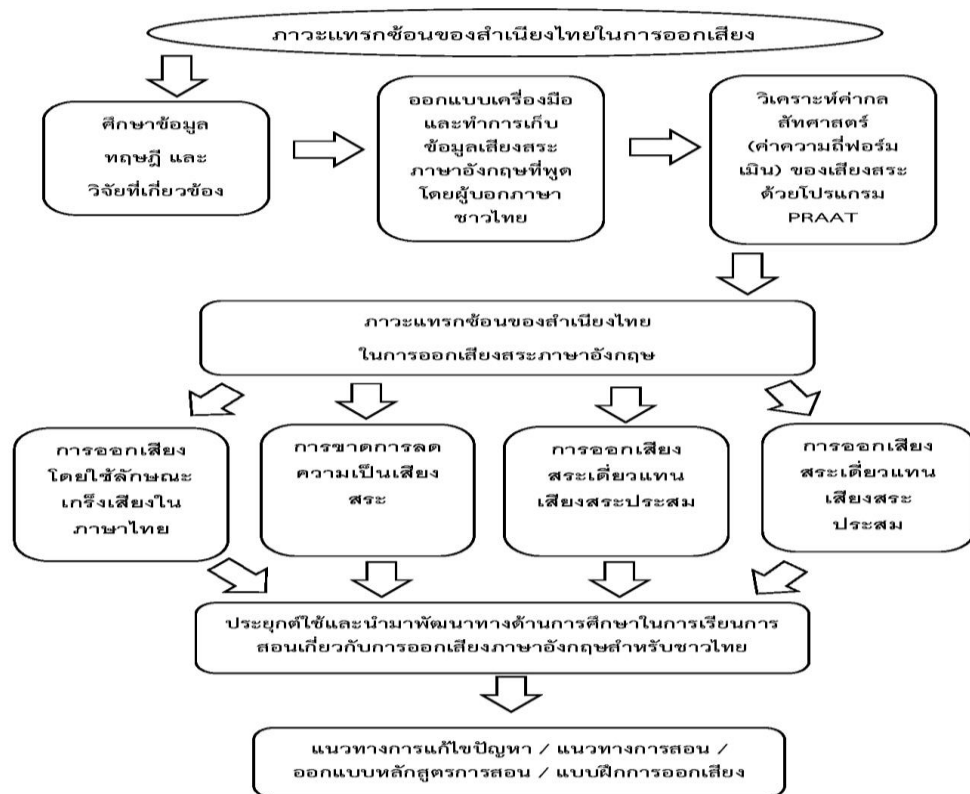
อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาเรื่องภาวะแทรกซ้อนของสำเนียงไทยในการออกเสียงสระภาษาอังกฤษนั้น พบว่าผู้บอกภาษาทั้ง 4 กลุ่ม ออกเสียงสระเดี่ยวในภาษาอังกฤษได้ทุกเสียง ยกเว้นกลุ่มที่ 4 ET-MF ออกเสียงสระ /ɪ/ สูงกว่า /i:/ และผู้บอกภาษาทุกกลุ่มออกเสียงสระ /ə/ สูงกว่า /ɜ:/ และการออกเสียงสลับตำแหน่งกันระหว่าง /ʊ/ และ /u:/ ของกลุ่มที่ 3 ET-MM นอกจากนี้แล้วงานวิจัยนี้ยังพบว่าการออกเสียงสระประสม /ai/ /ei/ /au/ /eo/ และ /ɪr/ กลุ่มที่ 1 ET-BM และกลุ่มที่ 3 ET-MM ออกเสียงสระประสมในลักษณะเดียวกันกับการออกเสียงสระเดี่ยว คือไม่มี การเคลื่อนลิ้น (glide) โดยออกเสียง /a/ แทนเสียง /ai/ และ /ei/ พบในผู้บอกภาษาเพศชายทั้งระดับปริญญาตรีและมัธยมศึกษา และการออกเสียง /e/ แทนเสียง /ei/ และ /eo/ พบในผู้บอกภาษาเพศหญิงระดับมัธยมศึกษา ดังนั้นภาวะแทรกซ้อนของสำเนียงไทยในการออกเสียงภาษาอังกฤษ สามารถสรุปภาวะแทรกซ้อนที่พบได้เป็น 4 ประเด็นหลัก คือ 1) ภาวะแทรกซ้อนของสำเนียงไทยในการออกเสียงสระภาษาอังกฤษที่เกิดจากลักษณะ เสียงสระเกร็งทุกเสียงของเสียงสระภาษาไทย ซึ่งจะเกิดขึ้นการออกเสียงสระภาษาอังกฤษที่เป็นเสียงสระไม่เกร็ง (Highlighting tense vowels) เช่นการออกเสียงสระ /ɪ/ พบว่ามีตำแหน่งการออกเสียงสูงกว่า /i:/ เสียงสระ /ə/ ออกเสียงสูงกว่า /ɜ:/ และ /u/ ออกเสียงสูงกว่า /u:/ 2) ภาวะแทรกซ้อนที่เกิดจากการขาดหายของการลดความเป็นเสียงสระในพยางค์ที่ไม่เน้น ซึ่งจะพบในพยางค์ที่ไม่เน้นในภาษาอังกฤษนั้นคือเสียงสระ /ə/ (schwa) ซึ่งเมื่อเทียบกับเสียงสระเออในภาษาไทย มีความแตกต่างกันที่เสียงสระเออในภาษานั้นเป็นเสียงสระเดี่ยวที่มีลักษณะเป็นเสียงเกร็งเนื่องจากภาษาไทยเป็นภาษาที่เน้นเสียงทุกพยางค์ ทำให้ผู้บอกภาษาจึงได้ใช้ลักษณะของเสียงสระเออในภาษาไทยมาใช้แทนที่เสียงสระ /ə/ (schwa) ในภาษาอังกฤษ ส่งผลให้ผู้บอกภาษาทุกกลุ่มออกเสียงดังกล่าวด้วยเสียงที่เน้นและเกร็ง ซึ่งทำให้ค่าความถี่ฟอร์แมนแสดงให้เห็นตำแหน่งของการเกิดเสียงสระ /ə/ อยู่สูงกว่า /ɜ:/ ซึ่งผลการศึกษาที่พบนี้ตรงกับผลการศึกษาของ Suntornsawet (2019) ที่กล่าวถึงลักษณะของเสียงที่แตกต่างกันของภาษาไทยกับภาษาอังกฤษ คือ Lack of reduced vowels โดย Suntornsawet (2019) กล่าวว่าเสียงสระในภาษาอังกฤษในตำแหน่งพยางค์ที่ไม่เน้นจะมีการลดเสียงเป็นเสียงschwa (Weak form) แต่สำหรับผู้พูดภาษาไทยจะไม่ลดเสียงหรือลดรูป ทุกเสียงสระที่ออกนั้นจะมีน้ำหนักในการออกเสียงเท่ากันทุกเสียง 3) ภาวะแทรกซ้อนที่เกิดจากการลดการเคลื่อนลิ้นในการออกเสียงสระประสมและออกเป็นสระเดี่ยวแทน (Monophthongization) เช่นที่พบในการออกเสียงสระประสม /ai/ /ei/ /au/ /eo/ และ /ɪr/ ของผู้บอกภาษากลุ่มที่ 1 ET-BM กลุ่มที่ 2 ET-BF และกลุ่มที่ 3 ET-MM เนื่องจากลักษณะเด่นของเสียงสระในภาษาไทยเป็นเสียงสระที่ออกเสียงโดยไม่มีการเคลื่อนลิ้น ประกอบกับภาษาไทยมีเสียงสระประสมเพียง 3 เสียง คือ /ia, ua (ia), ua/ ดังนั้นเมื่อเปรียบเทียบกับเสียงที่เป็นปัญหาคือ /ai/ /ei/ /au/ /eo/ และ /ɪr/ นั้นเป็นเสียงที่ไม่

พบในสระประสมในภาษาไทยทำให้ผู้บอกภาษาส่วนใหญ่จึงใช้ลักษณะของเสียงสระเดี่ยว /a/ /e/ และ /ɔ/ แทน ซึ่งผลการศึกษาในเรื่องนี้สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Suntornsawet (2019) เรื่องการเปลี่ยนแปลงเสียงให้เป็นสระเดี่ยวว่าสระในภาษาอังกฤษเป็นสระร่อน (glides) ซึ่งแตกต่างจากสระในภาษาไทยซึ่งเป็นสระไม่เลื่อน (No glides) จึงทำให้เมื่อผู้บอกภาษาคนไทยออกเสียงสระในภาษาอังกฤษมีแนวโน้มที่จะละการเลื่อนเสียงหรือเคลื่อนลิ้นไปหาสระประสมและออกเสียงเป็นสระเดี่ยวแทน และ 4) การเลือกออกเสียงสระที่มีความคล้ายคลึงในภาษาแม่มาแทนที่ (The perceived similar vowel sounds in First Language in place of the Second language) จากการออกเสียง /a/ ในภาษาไทยแทนเสียง /ʌ/ และการออกเสียงสระ /ɪə/ ในภาษาไทยแทนเสียงสระ /ɪə/ ดังนั้นกล่าวได้ว่าในการออกเสียงสระภาษาอังกฤษที่พูดโดยคนไทยจะมีการนำลักษณะที่เป็นอิทธิพลจากภาษาแม่ นั่นคือภาษาไทย มาใช้หรือแทนที่ในภาษาอังกฤษ เช่นเดียวกันกับผลงานวิจัยของ Tanthanis (2012) ที่กล่าวว่า “ข้อผิดพลาดในการออกเสียงเกิดจากเสียงเหล่านั้นไม่มีในระบบเสียงภาษาไทย ดังนั้นจึงใช้เสียงภาษาไทยถือเป็นอิทธิพลจากการแทรกแซงของภาษาแม่และเป็นกระบวนการทำให้การออกเสียงง่ายขึ้น” สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Alqazweeni (1990) ที่พบว่าปัญหาในการออกเสียงสระภาษาอังกฤษเกิดจากอิทธิพลของการแทรกแซงจากภาษาแม่ นอกจากนี้ทฤษฎีการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่าง (contrastive analysis) กล่าวไว้ว่าในการเรียนภาษาที่สองนั้น ถ้าภาษาที่เรียนมีความแตกต่างจากภาษาแม่ ผู้เรียนจะประสบปัญหาในการเรียนเป็นอย่างมากและจะนำความเคยชินในระบบเสียงของภาษาแม่ไปใช้ในภาษาเป้าหมาย (target language) ซึ่งในที่นี้ก็คือภาษาอังกฤษ (Lado, 1958; James, 1980 & 1998) และภาษาแม่ที่นำมาใช้แทนในระบบเสียงภาษาอังกฤษก็คือภาษาไทยนั่นเอง

สรุปองค์ความรู้

ภาวะแทรกซ้อนของสำเนียงไทยในการออกเสียงสระภาษาอังกฤษเป็นสาเหตุหนึ่งของปัญหาที่สำคัญในการสื่อสาร ดังนั้นการออกเสียงที่ถูกต้องตามกฎเกณฑ์หรือคล้ายคลึงกับการออกเสียงของเจ้าของภาษาจึงเป็นสิ่งจำเป็นยิ่ง การศึกษาวิจัยนี้เป็นการศึกษาภาวะแทรกซ้อนของสำเนียงไทยในการออกเสียงสระภาษาอังกฤษ โดยการใช้การเปรียบเทียบกลศาสตร์เพื่อแสดงให้เห็นภาพปัญหาของการออกเสียงสระภาษาอังกฤษที่เกิดขึ้นจริง สืบเนื่องจากงานวิจัยก่อนหน้านี้จะเป็นการวิเคราะห์ปัญหาจากการฟังและการเปรียบเทียบเสียงปฏิภาคเพื่อหาเสียงที่น่าจะเป็นปัญหาจากการแทรกแซงของภาษาแม่ ซึ่งแตกต่างจากการวิจัยนี้ที่ใช้วิธีการกลศาสตร์ ที่แสดงให้เห็นถึงตำแหน่งและลักษณะการออกเสียงสระภาษาอังกฤษที่พูดโดยคนไทยทั้งเสียงสระเดี่ยวและสระประสม ซึ่งครอบคลุมลักษณะภาวะแทรกซ้อนทั้ง 4 ประเภท คือ 1) การออกเสียงโดยใช้ลักษณะเกร็งเสียงในภาษาไทย 2) การขาดการลดความเป็นเสียงสระ 3) การออกเสียงสระเดี่ยวแทนเสียงสระประสม และ 4) การเลือกออกเสียงสระที่มีความคล้ายคลึงในภาษาแม่มาแทนที่ โดยเมื่อผู้สอนและผู้บอกภาษาทราบปัญหาของเสียงสระภาษาอังกฤษที่ออกเสียงโดยคนไทย ก็จะสามารถหาแนวทางแก้ไขรวมถึงแนวทางการสอนเพื่อแก้ปัญหาการออกเสียงดังกล่าวให้สามารถออกเสียงได้เหมือนหรือคล้ายคลึงเจ้าของภาษา ดังภาพที่ 5

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. สามารถนำองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยนี้ไปประยุกต์ใช้และนำมาพัฒนาทางด้านการศึกษาในการเรียนการสอนเกี่ยวกับการออกเสียงภาษาอังกฤษสำหรับชาวไทย
2. สามารถนำผลการศึกษาจากงานวิจัยนี้เป็นเสมือนความรู้พื้นฐานสำหรับนำไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาการออกเสียงสระภาษาอังกฤษที่ออกเสียงไม่ชัดอันเกิดจากภาวะแทรกซ้อนของภาษาแม่ของคนไทย วิธีการสอน หรือออกแบบหลักสูตรเพื่อฝึกการออกเสียงภาษาอังกฤษให้กับผู้เรียน เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาการออกเสียงภาษาอังกฤษได้อย่างมีประสิทธิภาพ หรือใกล้เคียงเจ้าของภาษา

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาภาวะแทรกซ้อนของการเน้นเสียงในคำและพยางค์ภาษาอังกฤษที่พูดโดยคนไทย
2. ควรมีการศึกษากลิ่นเสียงที่ประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาการออกเสียงภาษาอังกฤษจากภาวะแทรกซ้อนของเสียงสำเนียงไทยในภาษาอังกฤษ

References

- Alqazweeni, Ali. (1990). *Pronunciation difficulties as experienced by Kuwaiti students learning English as a Foreign Language*. Ph.D. Dissertations, The Florida State University.
- Babkina, V. (2018). *Phonological Interference of Mother Tongue over the English Language Consonant Sounds Pronunciation: A Case of Peruvian Learners of English*. Universidad de Piura. Facultad de Ciencias de la Educación. Piura, Perú.

- Binturki, T.A. (2008). *Analysis of Pronunciation Errors of Saudi ESL Learners*. Master of Arts Degree. Southern Illinois University Carondale.
- Charttrakul, K. (2008). A Study of Native English Usage of Small and Medium Enterprises. *Journal of Multidisciplinary in Social Sciences*, 4(2):1-18.
- Cenoz, J. (2001). The effect of language distance, L2 status, and age on cross-linguistic influence in third language acquisition. In J. Cenoz, B. Hufeison, & U. Jessner (Eds.), *Cross-Linguistic Influence in Third Language Acquisition* (pp. 8-20).
- Dolati, I., and Mikaili, P. (2011). Opinion related to the main reasons on Iranian students difficulties in spoken English proficiency. *Australian Journal of Basic and Applied Science*. Retrieved from <http://www.ajbasweb.com>
- Flege, J. E. (1995). Second language speech learning theory, findings, and problems, In W. Strange (Ed.), *Speech Perception and Linguistic Experience: Issue in Cross-Language Research* (pp.233-277). Timonium, MD: York Press.
- Hewings, M. (2004). *Pronunciation Practice Activities*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hunter, G & Yarkiner, Z. (2014). Formant Frequencies of British English Vowels Produced by Native Cypriot Turkish. *Proceedings of the Institute of Acoustics*, 36 Pt.3 2014
- James, C. (1980). *Contrastive Analysis*. London: Longman.
- James, C. (1998). *Errors in Language Learning and Use-Exploring Error Analysis*. New York: Addison Wesley Longman Inc.
- Jitwiriyanont, S. (2019). Formant frequency normalization for studying vowel variation in Thai. *Journal of Language and Culture*, 38 (2): 46-65.
- Jotikasthira, P. (1994). *English language Phonology*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Lambert, W., Hodgson, R., Gardner, R., & Fillenbaum, S. (1960). Evaluational reactions to spoken languages, *Journal of Abnormal Social Psychology*, 60, 44-51.
- Manivannan, G. (2000). *Importance of the English Language*. Retrieved from <http://www.usingenglish.com/teachers/articles/importance-englishlanguage.html>.
- Mejang, A. et.al, (2011). Research to Evaluate the Performance of English Language Teaching and Learning Development Centers in Thailand. *Journal of Education of Naresuan University*, 13(2): 55-72.
- Naksakul, K. (2001). *Thai Phonology*. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Nakin, P. & Inpin, B. (2017). English Consonant Pronunciation Problems of EFL Students: A Survey of EFL Students at Mae Fah Luang University. *Proceedings of the Burapha University International Conference 2017*, 3-4 August 2017, Chonburi, Thailand, 185 – 197.
- Noobutra, C. (2019). *Interaction of Markedness and Transfer of /r/ in L1 Thai Learners Acquiring L1 Thai and L2 English*. Thesis of Doctor of Philosophy (Integrated). United Kingdom: Newcastle University.
- Piske, T., Mackay, I.R.A., & Flege, J. E. (2001). Factors affecting degree of foreign accent in an L2: A review. *Journal of Phonetics*, 29, 191-215.

- Plailek, T. (2011). Factors Effecting English Speaking Ability of Second Year English Major Students in the Faculty of Education, Rajabhat Universities in Bangkok Metropolitan Area. *Research and Development Journal*, 3(2011): 52-58.
- Prahartiwi, W. (2017). *The Interference of Thai Students' First Language on Their Production of English consonants*. Thesis of Bachelor Degree in English Language Education. Indonesia: University of Muhammadiyah Malang.
- Roach, P. (1983, 1991) *English phonetics and phonology: A practical course*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Sa-e-dee, S. (2020). *English Pronunciation Problems of Thai Students in Semarang*. Thesis of Bachelor of Education. Indonesia: Walisongo State Islamic University.
- Soontornwipat, S. & Boonchuay, S. (2016). The Pronunciation of Two English Final Consonant Clusters by Huachiew Chalermprakiet University students. *Liberal Arts Review*, 11(22): 1-7.
- Suntornsawet, J. (2019). Problematic Phonological Features of Foreign Accented English Pronunciation as Threats to International Intelligibility: Thai EIL Pronunciation Core. *Journal of English as an International Language*, 14(2): 72-93.
- Tanthanis, T. (2012). A Study of English Pronunciation Problems and English Pronunciation Learning Strategies of Third Year Interdisciplinary Studies Students of Thammasat University. *Language and Linguistics*. 31(1): 81-102.
- Tumtavitikul, A. (1997). Phonetics in the Study of Poetry Literature. *Seminar Documents on the Approach to Literary Criticism*, 21-50. Bangkok: Kasetsart University.
- Wannapok, S. (2004). *A Study English for Business and Technology Students' Attitudes towards the English for Business and Technology Program at the University of the Thai Chamber of Commerce*. Independent Study, Bangkok: University of the Thai Chamber of Commerce.

รูปแบบกระบวนการป้องกันโรค COVID-19 ที่มีสมรรถนะสูงของสถาบันบำราศนราดูร

THE MODEL OF DISEASE PREVENTION ON COVID-19
AT BAMRASNARADURA INFECTIOUS DISEASES INSTITUTE

ชัยชาญ พูลบัว¹ และ จรัสพงศ์ คลังกรณ์

Chaichan Poolbua¹ and Jaraspong Klangkorn

มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

Western University

Email: chaicharn92497@gmail.com¹

Received 14 September 2021; Revised 11 November 2021; Accepted 30 May 2022.

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาขั้นตอนการดำเนินงานของกระบวนการการป้องกันโรค COVID-19 2) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการการป้องกันโรค COVID-19 และ 3) ศึกษากระบวนการการป้องกันโรค COVID-19 ที่มีสมรรถนะสูงของสถาบันบำราศนราดูร เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 5 ท่าน ผู้บริหารเจ้าหน้าที่และพยาบาลของสถาบันบำราศนราดูร คัดเลือกแบบเจาะจงจากผู้เชี่ยวชาญของสถาบันบำราศนราดูร โดยการวิเคราะห์ข้อมูลจากการการสัมภาษณ์ส่วนบุคคล ด้วยวิธีการตอบแบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลสำหรับผลการวิจัยในครั้งนี้

ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการป้องกันโรค COVID-19 ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ การป้องกันโรค และการควบคุมโรค ได้แก่ 1) กฎระเบียบ ข้อบังคับกฎหมายคือการบังคับใช้กฎหมายของรัฐบาลยังขาดความชัดเจน ขาดการบูรณาการและสร้างความสับสนต่อประชาชนอย่างยิ่งไม่มีความแน่นอนชัดเจนในการบังคับใช้กฎหมายที่เข้มงวดต่อการบริหารจัดการ COVID-19 2) เครื่องมืออุปกรณ์/บุคลากรทางการแพทย์คือ บุคลากรทางการแพทย์คือด่านหน้าจะสู้กับโรคโควิด-19 จะต้องมามีเครื่องมืออุปกรณ์ป้องกันโดยที่เพียงพอและได้มาตรฐานโดยอุปกรณ์ป้องกันที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ และการอำนวยความสะดวกแก่บุคลากรทางการแพทย์ในการดูแลสวัสดิการและคุณภาพชีวิต 3) ขั้นตอนการดำเนินงานคือ การนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการบริหารจัดการบริการให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลในทุกภาคส่วนของรัฐบาลโดยการใช้บัตรประชาชนใบเดียวในการตรวจสอบระบบฐานข้อมูลของโรงพยาบาล และ 4) การสรรหาวัคซีนคือ ผลกระทบจากมาตรการแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 จะต้องมองภาพรวมของประเทศในการเข้าถึงวัคซีนให้ทันทั่วถึง เพื่อการป้องกันชีวิตของประชาชนได้อย่างทั่วถึง

คำสำคัญ : การป้องกันโรค, COVID-19, สถาบันบำราศนราดูร

Abstract

The Objectives of this research were 1) The Process of COVID-19 Prevention at Bamarsnaradura infectious diseases institute high-performance COVID-19 prevention process. 2) Analyze the factors affecting Process of COVID-19 Prevention at Bamrasnaradura infectious

diseases institute. And 3) present The Model of disease prevention on covid-19 Bamrasnaradura infectious diseases institute. This study was a qualitative research using in-depth interview of 5 key informants selected by Executive Officers and Nurses of Bamrasnaradura Institute from Information personal interviews Data were analyzed by using inductive content analysis.

The results were: 1) the rules/regulations of the law are that the enforcement of the government's law is still unclear. Lack of integration and creating confusion for the people. There is no clear certainty in enforcing strict laws. 2) Equipment/medical personnel are. Medical personnel are the front line in the fight against COVID-19. There must be adequate protective equipment and protective equipment standards of quality and efficiency. And facilitating medical personnel in all dimensions; Bringing technology to help in the management of public services must be accessed in all sectors by using a single ID card for verification. and 4) the recruitment of vaccines was Impact of measures to solve the epidemic of the Covid-19 virus Must look at the overall picture of the country in accessing vaccines in a timely manner for the protection of people's lives thoroughly.

Keyword: Disease Prevention, COVID-19, Bamrasnaradura infectious diseases institute.

บทนำ

องค์การอนามัยโลก (WHO) ได้ประกาศให้การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่เป็น "การระบาดใหญ่" หรือ Pandemic หลังจากเชื้อลุกลามไปอย่างรวดเร็วในทุกภูมิภาคของโลก ผู้อำนวยการใหญ่องค์การอนามัยโลก กล่าวว่า ทุกประเทศยังคงสามารถสกัดกั้นการระบาดใหญ่นี้ได้ ถ้าหากประเทศต่างๆ คัดแยกผู้ติดเชื้อทำการตรวจสอบ รักษา ติดตามและระดมกำลังคนในการควบคุมการระบาด กลุ่มเล็กๆ ได้ก็จะสามารถป้องกันไม่ให้เกิดเป็นการระบาดในระดับชุมชนได้ การรับรู้เรื่องโรคติดต่อปรีศนา หลังจากทางการจีนยืนยันเมื่อ 31 ธ.ค. 2019 ว่าเกิดการระบาดของเชื้อไวรัสสายพันธุ์ใหม่ในเมืองอู่ฮั่น ซึ่งมีประชากรมากกว่า 11 ล้านคนโดยหลังจากเก็บตัวอย่างไวรัสจากคนไข้นำไปวิเคราะห์ในห้องปฏิบัติการในเวลาต่อมาจีน และองค์การอนามัยโลก ได้ประกาศว่าไวรัสชนิดนี้คือ "เชื้อไวรัสโคโรนา" ก่อนหน้านั้นพบไวรัสโคโรนามาแล้ว 6 สายพันธุ์ ที่เคยเกิดจากการระบาดในมนุษย์ สำหรับไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ที่กำลังระบาดเป็นสายพันธุ์ที่ 7 คนไทยรู้จักไวรัสในตระกูลนี้มาแล้วจากโรคระบบทางเดินหายใจเฉียบพลันร้ายแรง หรือ โรคซาร์ส (Severe Acute Respiratory Syndrome - SARS) ซึ่งมีสาเหตุจากเชื้อไวรัสโคโรนา เช่นกัน โดยพบการระบาดครั้งแรกเมื่อปลายปี 2002 เริ่มจากพื้นที่มณฑลกว่างตุงของจีน ก่อนที่จะแพร่กระจายไปในหลายประเทศ เป็นที่แน่ชัดแล้วว่า การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส Covid-19 กำลังส่งผลกระทบไปทั่วโลกเป็นวงกว้าง เริ่มต้นจากการมีผู้ติดเชื้อที่เมืองอู่ฮั่น ประเทศจีน และแพร่กระจายไปทั่วโลกอันส่งผลให้เกิดผู้เจ็บป่วยและเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก นอกจากนั้นเจ้าไวรัสตัวนี้เองยังส่งผลกระทบไปถึงการชะงักของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมอื่นๆที่เกี่ยวข้องเนื่อง ทั้งการยกเลิกเที่ยวบินการยกเลิกการจองโรงแรมการยกเลิกกิจกรรมต่าง ๆ ลุกลามไปถึงการชะลอการผลิตในภาคอุตสาหกรรมทั่วโลกที่อยู่ภายใต้ระบบห่วงโซ่มูลค่าโลก (Global Value Chain) อันส่งผลต่อเนื่องไปสู่ผลกระทบด้านการค้าและการลงทุนทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ นอกจากนี้ยังรวมถึงการที่ประชาชนจะต้องเสียค่าใช้จ่ายกับการป้องกันการติดเชื้อ (เช่น ต้องซื้อหน้ากากหรือเจลล้างมือ) รวมไปถึงการที่คนจะต้องมีการกักตัวอยู่กับบ้านจนทำให้ขาดรายได้ จนลามมาถึงการเกิด

ความเครียดและปัญหาทางสุขภาพจิตตามมา นอกจากนี้ ในภาคการเงินเองการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 ก็ส่งผลกระทบต่อตลาดหุ้นทั่วโลก รวมไปถึงการที่อีกหลายประเทศเลือกที่จะทำการ “ปิดประเทศ” อันทำให้เกิดการถดถอยทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรง ดังนั้นจึงไม่สามารถปฏิเสธได้ว่า เศรษฐกิจโลกของเรากำลังเข้าสู่วิกฤตเศรษฐกิจ (Global Economic Crisis) ซึ่งมีที่มาจากวิกฤตสุขภาพ (Global Health Crisis) เป็นสำคัญ (World Health Organization, 2020)

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19 ทำให้ผู้คนเกิดความวิตกกังวลไปทั่วโลกมีการปิดเมือง ปิดประเทศ เพื่อป้องกันการแพร่กระจายของโรคไวรัส สนามบินเจียบเหงาสถานที่ท่องเที่ยวแทบร้างผู้คน หลายธุรกิจได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อม จนต้องลดพนักงานเลิกจ้าง หรือปิดตัวเองลงผู้คนไม่จำเป็นก็ไม่ออกนอกบ้าน ไม่กล้าอยู่ในที่คนพลุกพล่านและคอยติดตามข่าวสารเพื่ออัปเดตการแพร่ระบาดของไวรัสตัวนี้ สำหรับประเทศไทย ได้มีมาตรการในการเฝ้าระวังป้องกันและควบคุมโรคตั้งแต่เริ่มพบการระบาดในประเทศจีน ตรวจพบผู้ป่วยรายแรกเป็นผู้เดินทางจากประเทศจีนในวันที่ 8 มกราคม 2563 ได้รับการตรวจยืนยันผลและแถลงสถานการณ์ในวันที่ 14 มกราคม 2563 ผู้ป่วยช่วงแรกเป็นผู้เดินทางจากพื้นที่เสี่ยง การขยายพื้นที่ระบาดในต่างประเทศเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับผู้ติดเชื้อจากการเดินทางไปยังพื้นที่ระบาดอาจมีอาการเล็กน้อยทำให้ไม่มีการตรวจหาการติดเชื้อการพบผู้ป่วยกลุ่มถัดมาคือผู้ประกอบอาชีพสัมผัสกับนักท่องเที่ยว จากนั้นพบการติดเชื้อในกลุ่มนักท่องเที่ยวไทยที่นิยมไปกินดื่ม การระบาดที่เป็นกลุ่มก้อนใหญ่คือการระบาดในสนามมวยลุมพินี สนามมวยราชดำเนิน ซึ่งทำให้มีผู้ติดเชื้อจำนวนเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว จนต้องมีการประกาศให้โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Coronavirus Disease 2019 (COVID-19) เป็นโรคติดต่ออันตรายตามพระราชบัญญัติโรคติดต่อ พ.ศ. 2558 เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2563 และต่อมาเมื่อวันที่ 25 มีนาคม 2563 นายกรัฐมนตรีได้ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินตามพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 และวันที่ 26 มีนาคม 2563 ได้ประกาศข้อกำหนดตามความในมาตรา 9 แห่งพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 (ฉบับที่ 1) โดยได้ออกข้อกำหนดและข้อปฏิบัติแก่ส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สามารถแก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉินให้ยุติลงได้โดยเร็วและป้องกันมิให้เกิดเหตุการณ์ร้ายแรงมากขึ้น (Department of Medicine, 2020)

ที่มาของโรงพยาบาลบาราศนราดुर ถูกปรับโครงสร้างและเปลี่ยนชื่อเป็นสถาบันบาราศนราดुर ใน พ.ศ. 2545 สร้างผลงานหลายอย่าง เช่น โครงการบำบัดโรคคุดทะราด โครงการควบคุมโรคฉี่หนู โครงการกำจัดกวาดล้างไข้มาลาเรีย โครงการควบคุมและบำบัดโรคเรื้อน สืบเนื่องจากพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 ทำให้โรงพยาบาลบาราศนราดुर ถูกปรับเปลี่ยนโครงสร้างส่วนราชการตามพระราชบัญญัตินี้มาเป็น "สถาบันบาราศนราดुर" สังกัดกรมควบคุมโรคกระทรวงสาธารณสุขเมื่อวันที่ 2 ตุลาคม พ.ศ. 2545 โดยมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้ศึกษาวิเคราะห์ วิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ด้านการเฝ้าระวังป้องกันควบคุม ตรวจ วินิจฉัย รักษาและฟื้นฟูสภาพผู้ป่วยโรคเอดส์และโรคที่เป็นปัญหาสำคัญ กำหนดและพัฒนามาตรฐานการตรวจวินิจฉัยรักษา และฟื้นฟูสภาพผู้ป่วยโรคเอดส์และโรคที่เป็นปัญหาสำคัญ ให้บริการเพื่อพัฒนาองค์ความรู้และเทคโนโลยีด้านการตรวจวินิจฉัยรักษา และฟื้นฟูสภาพผู้ป่วยโรคเอดส์และโรคที่เป็นปัญหาสำคัญในระดับตติยภูมิ ถ่ายทอดองค์ความรู้และเทคโนโลยีด้านการตรวจวินิจฉัยรักษา และฟื้นฟูสภาพผู้ป่วยที่เป็นปัญหาสำคัญ โดยเฉพาะทักษะการดูแลรักษาผู้ป่วยโรคเอดส์และผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์ ให้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศประสานและสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านสาธารณสุข ในสาขาที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศ และต่างประเทศกักกันผู้ป่วยโรคติดต่ออันตรายตามข้อตกลงระหว่างประเทศปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง หรือที่ได้รับมอบหมาย (Bamrasnaradura Institute, 2020)

จากปรากฏการณ์ของไวรัสโคโรนาหรือ Covid-19 ที่เกิดขึ้นทำให้ทุกคนได้ตระหนักถึงปัญหาของการดูแลสุขภาพ เนื่องจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส Covid-19 กำลังส่งผลกระทบไปทั่วโลกเป็นวงกว้าง ดังที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยได้เล็งเห็นถึงปัญหาการบริหารจัดการและขั้นตอนการดำเนินงานของกระบวนการป้องกันโรค COVID-19 ที่ส่งผลต่อกระบวนการป้องกันโรค COVID-19 จึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยในประเด็นของรูปแบบของกระบวนการป้องกันโรค COVID-19 ที่มีสมรรถนะสูงของสถาบันบำราศนราดูร ควรเป็นอย่างไร และนโยบายเพื่อการรับมือต่อสถานการณ์ในการแก้ไขปัญหาของการระบาดของเชื้อไวรัส Covid-19 ของสถาบันบำราศนราดูรให้มีประสิทธิภาพและเป็นประโยชน์ต่อประชาชนอย่างไร

สมมติฐานการวิจัย

1. ขั้นตอนการดำเนินงานของกระบวนการป้องกันโรค COVID-19 ที่มีสมรรถนะสูงของสถาบันบำราศนราดูร เป็นอย่างไร
2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการป้องกันโรค COVID-19 ที่มีสมรรถนะสูงของสถาบันบำราศนราดูร เป็นอย่างไร
3. รูปแบบของกระบวนการป้องกันโรค COVID-19 ที่มีสมรรถนะสูงของสถาบันบำราศนราดูร ควรเป็นอย่างไร

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งทำการศึกษาถึงกระบวนการการป้องกันโรค COVID-19 ที่มีสมรรถนะสูงของสถาบันบำราศนราดูร ตามนโยบายของภาครัฐ ซึ่งประกอบไปด้วย

1. ศึกษาถึงขั้นตอนการดำเนินงานของกระบวนการป้องกันโรค COVID-19
2. ศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการป้องกันโรค COVID-19
3. ศึกษาถึงรูปแบบของกระบวนการป้องกันโรค COVID-19
4. ศึกษาถึงการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 ของสถาบันบำราศนราดูร

โดยสรุปประเด็นสำคัญจากการทบทวน เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการป้องกันโรค COVID-19 ที่มีสมรรถนะสูงของสถาบันบำราศนราดูร จากเอกสารงานวิจัยที่ได้ศึกษาถึงขั้นตอนการดำเนินงานของสถาบันบำราศนราดูรและปัจจัยที่ส่งผลกระทบจากภายในและภายนอกประเทศ โดยมีคำสั่งของกระทรวงสาธารณสุขให้สถาบันบำราศนราดูรควบคุมสถานการณ์และการป้องกันมิให้เชื้อไวรัส Covid-19 ในพื้นที่ที่มีการแพร่ระบาดลุกลามกระจายออกไปในพื้นที่วงกว้าง โดยให้ยึดหลักการปฏิบัติตามศูนย์บริหารสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 กระทรวงมหาดไทย (ศบค.มท.)

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อศึกษารูปแบบกระบวนการทัศนคติทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์ โดยศึกษาแหล่งข้อมูลจากเอกสาร ตำรา บทความ แนวคิด ทฤษฎี หนังสือ สิ่งพิมพ์จากการสืบค้นทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และสื่อทางเว็บไซต์ต่างๆ เกี่ยวกับสถานการณ์ในการแก้ไขปัญหาโรคระบาดไวรัส COVID-19 และผลงานวิจัยของหน่วยงานราชการที่ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการป้องกันโรคระบาดไวรัส COVID-19 มาประกอบการศึกษาค้นคว้าเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้มีการเก็บข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ด้วยการ

สัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-Depth Interview) คัดเลือกแบบเจาะจงจากผู้เชี่ยวชาญของสถาบันบำราศนราดูร จำนวน 5 คน โดยพื้นที่ในการศึกษาวิจัย คือ สถาบันบำราศนราดูร ซึ่งตั้งอยู่ ณ ถนนติวานนท์ ตำบลตลาดขวัญ อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี

วิธีวิจัยดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยได้เลือกวิธีการโดยใช้การศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วย

การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) ผู้วิจัยทำการรวบรวมข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งจากเอกสารข้อมูลผลการดำเนินงาน เอกสารวิชาการ ผลงานวิจัยบทความวิชาการที่เกี่ยวข้อง ทั้งภายในประเทศ และต่างประเทศ รวมถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากการสืบค้นจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อทางเว็บไซต์ต่างๆ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์ให้ได้ข้อมูลที่ต้องการและนำข้อมูลมาสังเคราะห์ให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ โดยครอบคลุมเรื่องที่ทำการศึกษาวิจัย

การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) แบบเจาะจง จำนวน 5 คน โดยแบ่งเป็นระดับผู้บริหาร จำนวน 3 คน และผู้ปฏิบัติงาน จำนวน 2 คน

เก็บรวบรวมข้อมูล ด้วยการจดบันทึก และการบันทึกเสียงของผู้ให้ข้อมูลสำคัญวิธีการจดบันทึกโดยละเอียดภายหลังจากที่ได้จากการสนทนา การสัมภาษณ์ การบันทึกการสังเกต เพื่อป้องกันการลืม การตั้งสมมติฐานชั่วคราวจากการวิเคราะห์ข้อมูล ภาคสนาม ช่วยให้สามารถเรียบเรียงความคิดในการวางแผนงาน นอกจากนี้ยังช่วยให้สรุปข้อมูลได้เป็นระยะ ๆ อีกด้วย

ผลการวิจัย

1. รูปแบบกระบวนการป้องกันโรค COVID-19 ที่มีสมรรถนะสูงของสถาบันบำราศนราดูร

กระบวนการป้องกันโรค COVID-19 ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ การป้องกันโรค (prevention) และการควบคุมโรค (control) โดยตามความหมายเดิมนั้น การป้องกันโรค หมายถึง มาตรการและกิจกรรมที่ดำเนินการ ก่อนที่จะเกิดโรคหรือภัย เพื่อไม่ให้เกิดโรคหรือภัยดังกล่าว ส่วนการควบคุมโรค นั้น หมายถึง มาตรการและกิจกรรมที่ดำเนินการหลังจากที่เกิดโรคหรือภัยขึ้นแล้วโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้โรคหรือภัยนั้นสงบโดยเร็วก่อให้เกิดความเสียหายต่อชีวิตและความเป็นอยู่ (เช่น ความเจ็บป่วย, ความพิการ, การตาย, ความสูญเสียทางสังคม และความสูญเสียทางเศรษฐกิจ) น้อยที่สุด และไม่เกิดขึ้นอีก หรือหากเกิดขึ้น ก็สามารถรับมือได้อย่างมีประสิทธิภาพ (effectively) และมีประสิทธิภาพ (efficiently) มากขึ้นในการนิยามความหมายของ “การป้องกันโรค” บางครั้งได้ครอบคลุมความหมายของ “การควบคุมโรค” ไปด้วยโดยได้กำหนดนิยามกิจกรรมการป้องกันโรคครอบคลุมรวมทั้งตั้งแต่ กิจกรรมที่ดำเนินการก่อน เกิดโรค(primary prevention) เกิดโรคแล้วแต่ยังไม่เกิดอาการ(secondary prevention) หรือเกิดอาการแล้ว (tertiary prevention)

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการป้องกันโรค COVID-19 ที่มีสมรรถนะสูงของสถาบันบำราศนราดูร

ปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการป้องกันโรค COVID-19 คือ หลักการของกลยุทธ์ในการควบคุมและป้องกันการติดเชื้อจากการดูแลผู้ต้องสงสัยป่วยเป็นโควิด19 เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการนำยุทธศาสตร์และแนวปฏิบัติที่แนะนำในเอกสารฉบับนี้ไปใช้ในการตอบสนองสถานการณ์ระบาดของไวรัสโควิด-19 จะต้อง มี (1) แผนงานควบคุมและป้องกันการติดเชื้อ (Infection Prevention and Control – IPC programme) ที่กำหนดให้ (2) มีทีมงานเฉพาะด้านการควบคุมและป้องกันการติดเชื้อที่ได้รับการฝึกอบรม (dedicated and trained IPC team) หรืออย่างน้อยต้อง (3) มีผู้รับผิดชอบหลักด้านการควบคุมและป้องกันการติดเชื้อ (IPC focal point) และ (4) ได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารทั้งในระดับโรงพยาบาลและระดับชาติ (5) มียุทธศาสตร์

ในการจำกัดและป้องกันการแพร่กระจายเชื้อในสถานบริการสาธารณสุข เพื่อให้การดำเนินการตามมาตรการผ่อนปรนแต่ละระยะเป็นไปด้วยความเรียบร้อยดำรงไว้ซึ่งมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 อย่างต่อเนื่อง และประชาชนสามารถดำรงชีวิตได้อย่างปลอดภัยจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 โดยปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงพอเพียงศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ได้ (6) บูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ประชาสังคม และหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง โดย (7) การสรรหาวัคซีนโควิด 19 ที่เหมาะสมกับประชาชนในประเทศ การที่จะให้ประชาชนได้รับการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคที่มีประสิทธิภาพ สามารถป้องกันการเกิดโรคหรือการเกิดโรคที่รุนแรง ส่วนสำคัญเกิดจาก (8) การปฏิบัติงานของเหล่าบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุขทุกสังกัด ซึ่งต้องระดมแรงกายแรงใจกับภาระงานที่หนักและเวลาที่บีบจำกัด สิ่งหนึ่งที่จะสามารถช่วยให้การดำเนินงานสอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน สำหรับประเทศไทยกระทรวงสาธารณสุขคำนึงถึงความปลอดภัยและประโยชน์ที่จะเกิดแก่ประชาชน ดังนั้นวัคซีนโควิด 19 ทุกชนิดที่นำมาใช้ในประเทศจะต้องผ่านการพิจารณาและยอมรับจากคณะกรรมการ/คณะอนุกรรมการด้านวิชาการ คณะอนุกรรมการอำนวยการบริหารจัดการการให้วัคซีนฯ ของกระทรวงสาธารณสุขได้กำหนดกลไกการดำเนินงานจัดหาวัคซีนอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ประเทศไทยมีวัคซีนสำหรับให้บริการแก่ประชาชน

3. รูปแบบของกระบวนการป้องกันโรค COVID-19 ที่มีสมรรถนะสูงของสถาบันบวรราชราชนครินทร์

รูปแบบของกระบวนการป้องกันโรค COVID-19 คือ งานวิจัยนี้ได้ข้อค้นพบ 4 ประเด็นที่สำคัญ ได้แก่ 1) กฎระเบียบ/ข้อบังคับกฎหมายคือการบังคับใช้กฎหมายของรัฐบาลยังขาดความชัดเจน ขาดการบูรณาการและสร้างความสับสนต่อประชาชนอย่างยิ่งไม่มีความแน่นอนชัดเจนในการบังคับใช้กฎหมายที่เข้มงวด 2) เครื่องมืออุปกรณ์/บุคลากรทางการแพทย์คือ บุคลากรทางการแพทย์คือด่านหน้าจะสู้กับโรคโควิด-19 จะต้องมีความปลอดภัยป้องกันโดยที่เพียงพอและได้มาตรฐานอุปกรณ์ป้องกันที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ และการอำนวยความสะดวกแก่บุคลากรทางการแพทย์ในทุกๆ มิติ 3) ขั้นตอนการดำเนินงานคือ การนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการบริหารจัดการบริการให้ประชาชนเข้าถึงในทุกภาคส่วนโดยการใช้บัตรประชาชนใบเดียวในการตรวจสอบ ระบบฐานข้อมูลของโรงพยาบาล และ 4) การสรรหาวัคซีนคือ ผลกระทบจากมาตรการแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 จะต้องมองภาพรวมของประเทศในการเข้าถึงวัคซีนให้ทันทั่วถึง เพื่อการป้องกันชีวิตของประชาชนอย่างทั่วถึง

อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยนี้พบว่ากระบวนการการป้องกันโรค COVID-19 ที่มีสมรรถนะสูงของสถาบันบวรราชราชนครินทร์ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1) เพื่อศึกษาขั้นตอนการดำเนินงานของกระบวนการการป้องกันโรค COVID-19 ที่มีสมรรถนะสูงของสถาบันบวรราชราชนครินทร์ การเพิ่มช่องทางการประสานงานให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ร่วมติดตามความก้าวหน้าแลกเปลี่ยนประสบการณ์และแก้ไขปัญหาการจัดการความเสี่ยงระดับพื้นที่ให้ทันเวลา การจัดการความเสี่ยงในช่วงแรกของการระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 แสดงให้เห็นว่าความร่วมมือของผู้เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน เป็นสิ่งสำคัญอันดับแรกในการป้องกันและควบคุมโรคระบาด มีความสอดคล้องกับแนวคิดของ Yong Phuworawan (2561) กล่าวว่า แนวทางการแก้ปัญหาวิธีแก้ปัญหาป้องกันเชื้อไวรัส COVID-19 ขึ้นอยู่กับการควบคุมอำนาจแพร่ระบาด หรือ การกระจายของโรค เช่น ประเทศจีนบังคับใช้วิธี ปิดเมือง ห้ามคนในออกนอกนอกห้ามเข้า และส่งทีมแพทย์เข้าไปรักษาผู้ป่วยที่ติดเชื้อแล้วในพื้นที่ระบาดใช้เวลาประมาณ 2-6 เดือน โดยคิดง่ายๆว่า ผู้ป่วย 1 คน กระจายโรคไปได้ 2 คน เมื่อรักษาผู้ป่วยแล้วก็

จะได้ผู้ที่มีภูมิต้านทานมากขึ้น จนถึงครึ่งหนึ่งของผู้ป่วย หรือ 50% การระบาดก็จะอยู่ในสถานการณ์ที่เรียกว่า เริ่มสงบ โรคที่เกิดจากเชื้อไวรัสนี้ก็จะเป็นโรคประจำถิ่น (endemic) มีการติดเชื้อเป็นหย่อมๆ จนกว่า จะมีภูมิต้านทานกันหมดทุกคน ตรงกับ สมมติฐานที่กำหนดไว้ว่า ขั้นตอนการดำเนินงานของกระบวนการ ป้องกันโรค COVID-19 ที่มีสมรรถนะสูงของสถาบันบำราศนราดูร เป็นอย่างไรทั้งนี้อาจเป็นเพราะการบริหาร จัดการที่เป็นไปตามระบบระเบียบของภาครัฐที่ส่งผลให้ขั้นตอนการดำเนินงานในการป้องกันโควิด-19

ส่วนปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการป้องกันการโรค COVID-19 พบว่า เกิดจากความล่าช้าในการให้ ข้อมูลเกี่ยวกับโรคโควิด 19 โดยเฉพาะจำนวนผู้ติดเชื้ออย่างเป็นทางการของสาธารณสุขประชาชนจีน เพราะ ข้อมูลการติดเชื้อที่ถูกรายงานจากโรงพยาบาลศูนย์ สถานที่กักกันโรคมีการตรวจสอบและอาจห้ามไม่ให้เปิดเผย ข้อมูลทั้งหมด เห็นได้จากเมื่อมีการรายงานโดยเปลี่ยนนิยามผู้ป่วยมีจำนวนผู้ป่วยรายงานเพิ่มขึ้นในวันเดียว แบบก้าวกระโดด ในช่วงไตรมาสแรกของปี 2563 ส่งผลต่อการประเมินสถานการณ์ขององค์การอนามัยโลก เพราะระบบรายงานใช้นิยามที่ไม่ไวพอ ต่อการตรวจจับแนวโน้มการระบาด และผลกระทบต่อสาธารณสุขของ โลก ทำให้องค์การอนามัยโลกประกาศภาวะฉุกเฉินด้านสาธารณสุขที่มีผลแพร่ระบาดระหว่างประเทศล่าช้า (Public Health Emergency of International Concern: PHEIC) และเมื่อมีการประกาศฯ ทุกประเทศ รับมือโดยการตรวจคัดกรองเชื้อตั้งแต่ช่องทางเข้าออก (ท่าอากาศยาน ท่าเรือ พรหมแดนทางบก) กำหนด มาตรการห้ามเดินทางระหว่างประเทศ ประกาศสั่งปิดเมือง (lockdown) สั่งให้คนทำงานที่บ้าน (Work from Home) เพื่อลดการเคลื่อนที่ และให้ผู้ประกอบการเว้นระยะห่างทางสังคม ตรงตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อ ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการป้องกันการโรค COVID-19 ที่มีสมรรถนะสูงของสถาบันบำราศนราดูร มีความสอดคล้องกับแนวคิดของ Sakorn Intolo (2016) กล่าวว่า การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือโรคโควิด 19 ส่งผลกระทบต่อระบบสุขภาพของทุกประเทศทั่วโลกการควบคุมและป้องกันไม่ให้เกิด การแพร่กระจายเชื้อในวงกว้าง บุคลากรสุขภาพมีบทบาทอย่างมากในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรค โดยเฉพาะพยาบาลควบคุมการติดเชื้อที่ทำหน้าที่ในการจัดการควบคุมการระบาดของโรคโควิด 19 ตรงกับ สมมติฐานที่กำหนดไว้ว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการป้องกันการโรค COVID-19 ที่มีสมรรถนะสูงของสถาบัน บำราศนราดูร เป็นอย่างไรทั้งนี้อาจเป็นเพราะ การให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนเป็นสิ่งสำคัญต่อการเฝ้าระวัง เชื้อไวรัสโควิด-19 เป็นอย่างมาก ทำให้ประชาชนได้มีความตื่นตัวในการเฝ้าระวังและการป้องกันได้ทันทั่วทั้งที่ โดยข่าวสารที่ประชาชนเข้าถึงได้รวดเร็ว เช่น โซเชียลมีเดีย (Social Media) ดังงานวิจัยของ Zhong et al. (2020) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมในการป้องกันการติดเชื้อไวรัสโควิด-19 ของชาวจีน จำนวน 6,910 คน ในช่วงการระบาดใหญ่ของโควิด-19 พบว่า กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 90 ตอบคำถามเกี่ยวกับการ ป้องกันการติดเชื้อไวรัสโควิด-19 ได้ถูกต้อง ร้อยละ 97.10 มีความเชื่อมั่นว่าสาธารณสุขประชาชนจีนจะ สามารถลดการระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ได้จากการปฏิบัติตามนโยบายป้องกันการติดเชื้อโดยร้อยละ 98 สวมหน้ากากอนามัยเมื่อออกนอกบ้าน นอกจากนี้ผลการศึกษายังพบว่า ความรู้เกี่ยวกับการติดเชื้อไวรัสโควิด-19 มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับพฤติกรรมในการป้องกันการติดเชื้อไวรัสโควิด-19

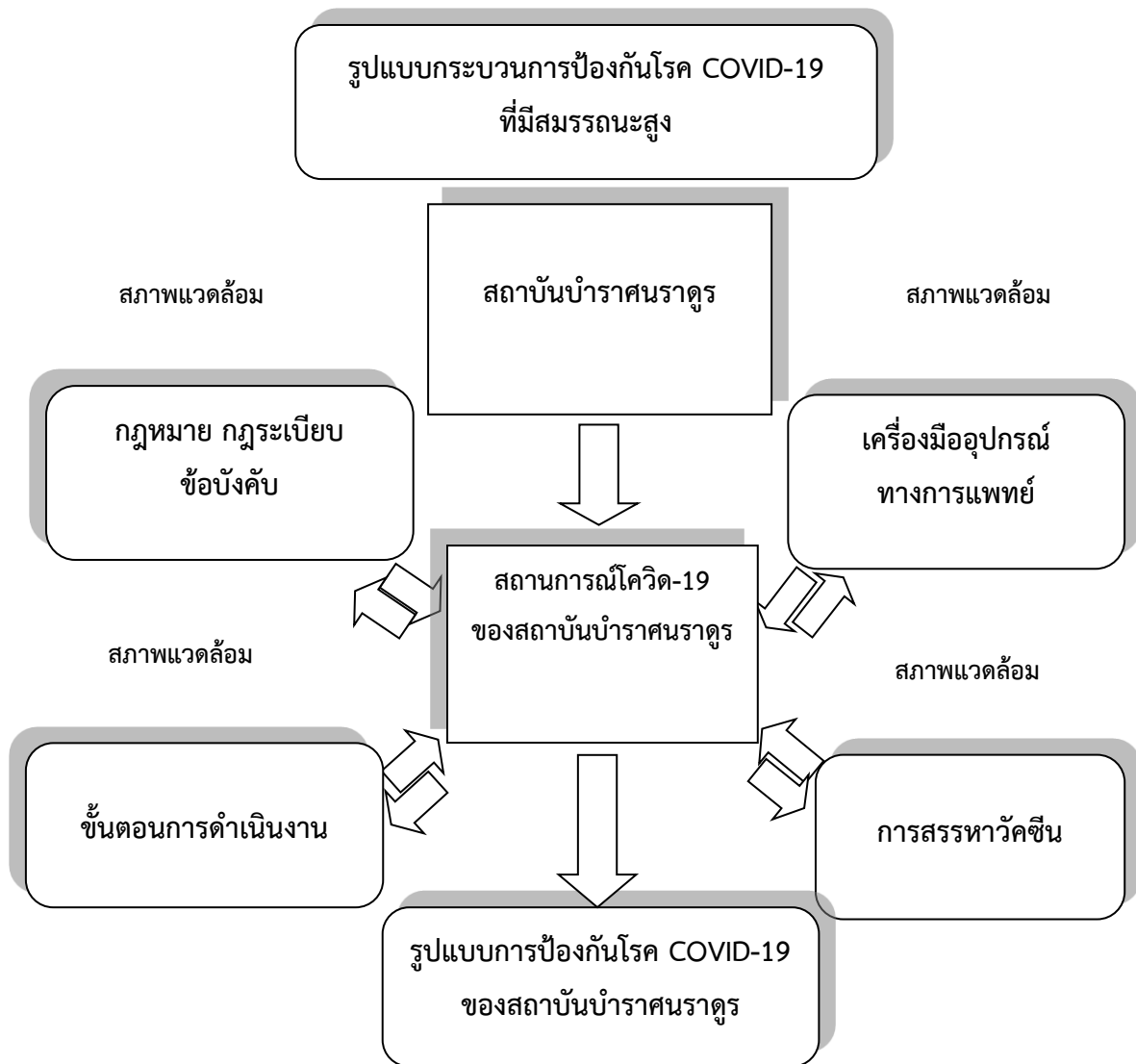
สำหรับรูปแบบของกระบวนการป้องกันการโรค COVID-19 ที่มีสมรรถนะสูงของสถาบันบำราศนราดูร นั้น พบว่าการเตรียมความพร้อมและการบริหารจัดการพื้นที่กักกันโรค ในรูปแบบต่าง ๆ โดยมุ่งเน้นการป้องกันและ ควบคุมโรคในพื้นที่เสี่ยง และกลุ่มเสี่ยงอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มแรงงานต่างด้าว และกลุ่มผู้ลักลอบ เข้าเมือง พร้อมทั้งให้ความสำคัญกับการป้องกันการติดเชื้อในประชากรกลุ่มเสี่ยง เช่น ผู้สูงอายุ ผู้ที่มีโรค ประจำตัวกลุ่มเปราะบาง/ผู้ด้อยโอกาส โดยการดำเนินมาตรการส่วนบุคคลตามหลัก DMHT ได้แก่ Distancing (การเว้นระยะห่าง) Mask wearing (การสวมหน้ากากผ้า/หน้ากากอนามัย) Hand washing (การล้างมือทุก ครั้งหลังสัมผัสสิ่งของสาธารณะ) Testing (การตรวจเร็ว รักษาเร็ว และควบคุมโรคได้เร็ว) ตรงตามวัตถุประสงค์

ข้อที่ 3 เพื่อศึกษารูปแบบของกระบวนการการป้องกันโรค COVID-19 ที่มีสมรรถนะสูงของสถาบันบำราศนราดูร มีความสอดคล้องกับแนวคิดของกิตติพร Naowsuwan (2020) กล่าวว่า บุคลากรและทีมสุขภาพควรปฏิบัติตามมาตรการป้องกันโรค เลือกใช้อุปกรณ์ป้องกันส่วนบุคคลที่เหมาะสม เมื่อพิจารณาผลการประเมินและตรวจสอบความถูกต้องของการนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นสู่การปฏิบัติเพื่อการเฝ้าระวัง ป้องกันควบคุมโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุขระหว่างประเทศ และแนะนำทุกประเทศให้เร่งรัดการเฝ้าระวังป้องกัน และควบคุมโรค สำหรับประเทศไทยมีมาตรการในการเฝ้าระวัง ตรงกับสมมติฐานที่กำหนดไว้ว่า รูปแบบของกระบวนการป้องกันโรค COVID-19 ที่มีสมรรถนะสูงของสถาบันบำราศนราดูร ควรเป็นอย่างไร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ รูปแบบมาตรการทางสาธารณสุข การบริหารจัดการประเด็นสำคัญด้านสาธารณสุขเพื่อเตรียมความพร้อมทรัพยากร และพัฒนาศักยภาพระบบสาธารณสุข ให้พร้อมต่อรองรับการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 เช่น การเฝ้าระวัง ค้นหาการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ทั้งในเชิงรุกและเชิงรับ (Active & Passive Surveillance) การดำเนินการค้นหาผู้ป่วยเชิงรุก (Active case finding) การสอบสวนและติดตามผู้สัมผัส (Contact tracing) การเตรียมความพร้อมทรัพยากรและศักยภาพห้องปฏิบัติการตรวจวินิจฉัยเชื้อไวรัส COVID-19 ดังงานวิจัยของ Hussein, Naqid, Jacksi, and Abdi (2020) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมในการป้องกันการติดเชื้อไวรัสโควิด-19 ของชาวอิรัก โดยการเก็บข้อมูลแบบสำรวจทางออนไลน์ (online survey) จำนวน 1,959 คน พบว่า กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 75.80 มีความรู้เกี่ยวกับโควิด-19 อยู่ในระดับดีตอบถูกต้องประมาณร้อยละ 86.20 ต่ำที่สุดคือร้อยละ 67.70 และร้อยละ 69.80 มีความเห็นว่าหน่วยงานในพื้นที่จะควบคุมการติดเชื้อได้สำเร็จ และร้อยละ 86.70 แสดงความมั่นใจว่ารัฐบาลภูมิภาคเคอร์ดิสถานจะสามารถควบคุมการระบาดได้ร้อยละ 93 หลีกเลี่ยงการไปในพื้นที่ที่มีผู้คนจำนวนมาก และ ร้อยละ 57.30 สวมหน้ากากอนามัยและผ้าปิดจมูกเมื่อออกไปข้างนอก โดยในช่วงสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโควิด-19 นี้กลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจเรื่องการรักษาระยะห่างทางสังคม และการรักษาระยะห่างทางกายภาพ ปัญหาที่เกิดขึ้นเนื่องจากการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโควิด-19 ต่อประชาชนทั่วไป ได้แก่ ปัญหาทางเศรษฐกิจ (การตกงาน และการถูกเลิกจ้าง) และปัญหาสุขภาพจิต เช่น ความวิตกกังวล นอนไม่หลับ การดื่มสุรา และใช้สารเสพติดเพิ่มมากขึ้น

สรุปองค์ความรู้

การนำนโยบาย เป้าหมาย และยุทธศาสตร์ มาปฏิบัติตามขั้นตอนการป้องกันโรค โควิด-19 ของสถาบันบำราศนราดูร ในการทำงานของหน่วยงานภาครัฐ และส่งเสริมการทำงานให้เกิดประสิทธิภาพนำไปสู่ความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆทั้งภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อช่วยผลักดันให้การบริหารจัดการการป้องกันโควิด-19 ไปได้ในทิศทางที่ดีเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดและที่จำเป็นต่อความต้องการของประชาชน

จากการระบาดใหญ่ของ COVID-19 ที่แพร่กระจายไปทั่วโลกสถานการณ์ปัจจุบันในหลายประเทศมีแนวโน้มการระบาดรุนแรงและก่อให้เกิดการสูญเสียชีวิตจำนวนมากซึ่งกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจสังคมในระดับโลกสำหรับประเทศไทย ณ เวลานี้อยู่ในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อสำคัญและมีความจำเป็นที่ทุกคนในสังคมจะต้องร่วมมือกันช่วยประเทศฝ่าฟันวิกฤตครั้งนี้ไปได้ในวันนี้ สิ่งที่ประชาชนต้องการตอนนี้คือ “วัคซีน” ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญและเป็นความหวัง ในการช่วยควบคุมโรคและลดการสูญเสียชีวิตของประชาชนและจะเป็นเครื่องมือหนึ่งที่จะช่วยให้ประชาชนสามารถกลับมาดำเนินชีวิตได้เป็นปกติโดยเร็ว

ภาพที่ 1 โมเดลรูปแบบกระบวนการการป้องกันโรค COVID-19
ที่มีสมรรถนะสูงของสถาบันบำราศนราดูร

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) สถาบันบำราศนราดูร ควรปรับบทบาทการทำงานเชิงรุกเป็นโดยนำกระบวนการพัฒนาสังคมใช้ชุมชนเป็นฐานราก และมีการประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐเพื่อการแก้ไขการเข้าถึงประชาชน
- 2) รูปแบบการดำเนินงานยังมีข้อจำกัดด้านบุคลากรที่ไม่เพียงพอทั้งเชิงด้านทักษะการปฏิบัติงานค่อนข้างมากจำเป็นต้องเพิ่มบุคคลกรในการปฏิบัติงาน
- 3) ควรผลักดันการเตรียมความพร้อมและทำความเข้าใจกับบุคลากร การเตรียมทรัพยากร/เวชภัณฑ์ทางการแพทย์ที่สำคัญโดยเฉพาะอย่างยิ่งอุปกรณ์ป้องกันส่วนบุคคล (PPE)

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรสนับสนุนการวิจัยในด้านความพึงพอใจต่อการบริการของภาครัฐที่มีต่อความต้องการของประชาชนในการให้บริการฉีดวัคซีนของภาครัฐ

2) ควรสนับสนุนการวิจัยประสิทธิภาพของวัคซีนที่มีคุณภาพและเหมาะสมกับคุณภาพชีวิตของประเทศไทย

3) ควรสนับสนุนการวิจัยเครื่องมือที่สนับสนุนการเข้าถึงของประชาชนในการใช้บริการจากหน่วยงานของภาครัฐ

References

- Bamrasnaradura Institute (2020). *Report on the situation of coronavirus disease 2019*. Department of Disease Control, Ministry of Public Health.
- Hussein, N. R., Naqid, I. A., Jacksi, K., & Abdi, B. A. (2020). *Assessment of knowledge, attitudes, and practices toward COVID-19 virus among university students in Kurdistan region, Iraq: Online cross-sectional study*. Journal of Family Medicine and Primary Care, 9(9), 4809–4814. doi: 10.4103/jfmpc.jfmpc_870_20.
- Kittiporn Nausuwan. (2020). *Success in the control of coronavirus disease 2019 (COVID-19) in the community of village health volunteers (VHV) in Thailand*. Narathiwat Rajanagarindra University Journal: 12(3): 195-212.,
- Sakorn Intolo. (2016). *Study on satisfaction of graduate users. nursing college Sri Mahasarakham*. Pimluck, Sri Mahasarakham College of Nursing.
- Sumonman Uthayamkul et al. (2019). *Coronavirus disease 2019 COVID-19 Bamrasnaradura Infectious Diseases Institute Department of Disease Control, Ministry of Public Health*.
- World Health Organization. (2020). *CBR Guidelines of WHO. Thai version. Community Based Rehabilitation*. Bangkok: Premium Express.
- Yong Phuworawan. (2561). *Coronavirus disease 2019 coronavirus Disease 2019 (COVID-19)*. Head of the Center specializing in Clinical Virology Department of Pediatrics Faculty of Medicine Chulalongkorn University.
- Zhong, B. L., Luo, W., Li, H. M., Zhang, Q. Q., Liu, X. G., Li, W. T., & Li, Y. (2020). *Knowledge, attitudes, and practices towards COVID-19 among Chinese residents during the rapid rise period of the COVID-19 outbreak: A quick online cross-sectional survey*. International Journal of Biological Sciences, 16(10), 1745–1752. doi: 10.7150/ijbs.45221.

**การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์การบริหารส่วนตำบล
ในอำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี**

THE HUMAN RESOURCE DEVELOPMENT OF SUB-DISTRICT ADMINISTRATIVE
ORGANIZATION IN DON CHEDI DISTRICT SUPHANBURI PROVINCE

ธเนศพล อินทร์จันทร์

Tanesphol Injun

มหาวิทยาลัยพิษณุโลก

Phitsanulok University

Email: tanesphol2011@gmail.com

Received 28 November 2021; Revised 17 March 2022; Accepted 29 April 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์การบริหารส่วนตำบล 2) เพื่อเปรียบเทียบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์การบริหารส่วนตำบล และ 3) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี กลุ่มประชากรที่ใช้คือบุคลากรในองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอดอนเจดีย์ จำนวน 234 คน

ผลการศึกษาวิจัยพบว่า 1) ความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้านคือ ด้านการฝึกอบรม ด้านการพัฒนา ด้านการศึกษา 2) เปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ไม่แตกต่างกัน ส่วนบุคลากรที่มี อายุ ระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี อย่างมีนัยทางสถิติที่ระดับ 0.05 3) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า ควรสรรหาวิทยากรที่จะมาฝึกอบรมเป็นผู้มีประสบการณ์มีความรู้ความสามารถเป็นวิทยากรในการฝึกอบรม ควรหางบประมาณมาสนับสนุนในการส่งเสริมการเรียนรู้สิ่งใหม่ต่อการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ

คำสำคัญ: การพัฒนา; ทรัพยากรมนุษย์; องค์การบริหารส่วนตำบล

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the human resource development of the sub-district administrative organization; 2) to compare the human resource development of the sub-district administrative organization; and 3) to study the problems, obstacles and recommendations for human resource development of the sub-district administrative

organization. Subdistrict Administrative Organization in Don Chedi District Suphanburi Province It is a combined research method. The population used was 234 personnel in the Sub-District Administrative Organization in Don Chedi District.

The results of the study found that : 1) Opinions of personnel towards human resource development of sub-district administrative organizations in Don Chedi District Suphanburi Province Overall, it's at a high level. When considering each aspect, it was found that At a high level in all aspects is Training, development, education. 2) Compare the opinions of personnel towards human resource development of the administrative organization. Sub-district in Don Chedi District Suphanburi Province Classified by personal factors no different As for the personnel with different age, education level There are opinions on the human resource development of the sub-district administrative organization in Don Chedi District. Suphanburi Province with a statistical significance at the 0.05 level. 3) Suggestions on Human Resource Development of Sub-District Administrative Organizations in Don Chedi District Suphanburi Province found that the trainers should be recruited to train with experienced, knowledgeable and competent speakers to be the trainers. Should find a budget to support to promote learning new things to learn new things.

Keywords: development, human resources, sub-district administrative

บทนำ

ในปัจจุบันปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จขององค์กรต่างๆ คือ ทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งเป็นสิ่งที่มีคุณค่าช่วยให้การปฏิบัติงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่องค์กรกำหนดไว้ การบริหารงานของหน่วยงานใดๆ ก็ตาม “ทรัพยากรมนุษย์” นับว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่ใช้ในการบริหาร คน (MAN) หรือที่เรียกว่า “ทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource)” จัดว่าเป็นต้นทุนทางสังคมหากสังคมใดมีทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ สังคมนั้นจะง่ายต่อการพัฒนาและเป็นสังคมที่มีความเจริญก้าวหน้า สมาชิกในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ในทางกลับกัน หากสังคมใดมีทรัพยากรมนุษย์ที่ไร้คุณภาพ สังคมนั้นก็จะเข้าสู่ภาวะวิกฤติเช่นเดียวกับที่สังคมไทยกำลังเผชิญอยู่ในขณะนี้ ถึงเวลาแล้วที่เราจะต้องเร่งพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อให้ทันกับเหตุการณ์ความเปลี่ยนแปลง วันนี้สังคมไทยเราต้องการทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพเพื่อให้สังคมกลับคืนสู่การเป็นสังคมคุณภาพ การพัฒนา “คน หรือ ทรัพยากรมนุษย์” ไม่ใช่เรื่องใหม่ที่เพิ่งเกิดขึ้น ในต่างประเทศนั้นมีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์หรือ “สร้างคนเพื่ออนาคต” กันมานานแล้ว ยังไม่สายจนเกินไปสำหรับการเริ่มต้นในการเตรียมความพร้อมคนไทยเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่ยิ่งใหญ่มากยิ่งขึ้นในอนาคต หากเรามาดูแนวทางการบริหารและพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 จะเห็นว่าทิศทางการบริหารนั้น มีความสอดคล้องกับการจัดการทรัพยากรมนุษย์ของโลกยุคปัจจุบัน โดยมองว่า “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” ดังนั้น “ทรัพยากรมนุษย์” จึงเป็นสิ่งสำคัญที่องค์กรต้องให้ความสนใจตั้งแต่การสรรหา คัดเลือก ดำรงรักษาและพัฒนาเพื่อให้ได้ทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าแก่องค์กรอย่างแท้จริง (kittitharo (Somphao), 2013) ทรัพยากรมนุษย์นั้นเป็นทรัพยากรที่มีค่ายิ่งต่อการพัฒนาสังคมโลกไม่ว่าสังคมนั้นจะเป็นระดับองค์กร สถาบัน ชุมชนหรือแม้กระทั่งสังคมที่เล็กที่สุดคือครอบครัว ล้วนแต่ต้องการสมาชิกทุกระดับที่มีคุณธรรมและจริยธรรมทั้งสิ้น สังคมจะพัฒนาไปมากน้อยเพียงใดนั้นก็ขึ้นอยู่กับคุณภาพของทรัพยากรมนุษย์ในสังคม เนื่องจากทรัพยากรมนุษย์จะก่อให้เกิด

การพัฒนาในด้านอื่นตามมา เช่น ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านวัฒนธรรม เป็นต้น จำเป็นอย่างยิ่งที่สังคมจะต้องมีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความรู้ความสามารถ ดำรงชีวิตอยู่ในภาวะเปียบที่สังคมได้วางเอาไว้ เมื่อทรัพยากรมนุษย์ได้ถูกพัฒนาให้มีความรู้และความดีแล้วก็จะทำให้ระบบอื่นๆ ในสังคมมีการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงไปในทางที่ดีงามตามมา

ปัจจุบันรูปแบบโครงสร้างของการจัดองค์การและระบบการทำงานของส่วนราชการไทยได้มีการจัดแบ่งองค์การตามที่ได้บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 มาตรา 4 ซึ่งได้กำหนดโครงสร้างการจัดระเบียบบริหารราชการออกเป็น 3 ส่วน คือ 1) ระเบียบบริหารราชการส่วนกลาง 2) ระเบียบบริหารราชการส่วนภูมิภาค 3) ระเบียบบริหารราชการส่วนท้องถิ่น และได้นำหลักการรวมอำนาจมาใช้ผสมกับหลักการกระจายอำนาจ กล่าวคือ ในการจัดระเบียบบริหารราชการส่วนกลางและส่วนภูมิภาคได้ใช้หลักการกระจายอำนาจ กล่าวคือ ในการจัดระเบียบบริหารราชการส่วนกลางและส่วนภูมิภาคได้ใช้หลักการรวมอำนาจบริหารซึ่งเป็นการรวมศูนย์อำนาจในการตัดสินใจขั้นสุดท้ายไว้ที่ส่วนกลาง ส่วนการจัดระเบียบบริหารราชการส่วนท้องถิ่นใช้หลักการกระจายอำนาจบริหารโดยมอบงานราชการบางอย่างที่เกี่ยวกับการปกครองและการพัฒนาท้องถิ่นให้องค์การปกครองท้องถิ่นได้ปกครองตนเอง (Chanchai Sawangsak, 1999) องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นหน่วยงานการปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งสะท้อนการกระจายอำนาจให้แก่หน่วยการปกครองพื้นฐานของประเทศโดยแท้จริง มีความสำคัญต่อการบริหาร การพัฒนาระดับตำบลทั้งในทางทฤษฎีและทางปฏิบัติ ซึ่งในทางทฤษฎีก็มีความเชื่อว่าองค์การบริหาร ส่วนตำบลมีแนวโน้มว่าจะมีศักยภาพสูงในการพัฒนาชนบท เป็นองค์กรที่มีพลังประชาชนในท้องถิ่นและใกล้ชิดกับประชาชนในชนบท จึงน่าจะรู้ถึงปัญหาความต้องการที่แท้จริงรวมทั้งแนวทางแก้ไขปัญหาคือได้เป็นอย่างดี อันส่งผลต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวของการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและสิ่งแวดล้อม อีกทั้งยังส่งเสริมให้ประชาชนในชนบทได้มีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง (Wanni Nonsiri , 1999) เป็นการกระจายอำนาจในการบริหารราชการไปสู่ภูมิภาคภายใต้การปกครองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งจะทำให้ประชาชนในท้องถิ่นได้เข้าถึงการให้บริการของภาครัฐได้อย่างทั่วถึง

องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นหน่วยงานการปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งสะท้อนการกระจายอำนาจให้แก่หน่วยการปกครองพื้นฐานของประเทศโดยแท้จริง มีความสำคัญต่อการบริหารการพัฒนาระดับตำบลทั้งในทางทฤษฎีและทางปฏิบัติ ซึ่งในทางทฤษฎีก็มีความเชื่อว่าองค์การบริหารส่วนตำบลมีแนวโน้มว่าจะมีศักยภาพสูงในการพัฒนาชนบท เป็นองค์กรที่มีพลังประชาชนในท้องถิ่นและใกล้ชิดกับประชาชนในชนบท จึงน่าจะรู้ถึงปัญหาความต้องการที่แท้จริงรวมทั้งแนวทางแก้ไขปัญหาคือได้เป็นอย่างดี อันส่งผลต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวของการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและสิ่งแวดล้อม อีกทั้งยังส่งเสริมให้ประชาชนในชนบทได้มีส่วนร่วมในการปกครองตนเองเป็นการกระจายอำนาจในการบริหารราชการไปสู่ภูมิภาคภายใต้การปกครองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งจะทำให้ประชาชนในท้องถิ่นได้เข้าถึงการให้บริการของภาครัฐได้อย่างทั่วถึง ด้วยภาระงานที่เพิ่มมากขึ้นทุกวัน เป็นเหตุให้องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) มีความต้องการบุคลากรมาปฏิบัติหน้าที่เพื่อรองรับงานที่เพิ่มขึ้น ทำให้มีการบรรจุ แต่งตั้งบุคลากรเข้ามาทำงานเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนและภาระงานที่เพิ่มขึ้น ด้วยภาระงานที่เพิ่มมากขึ้นทุกวัน เป็นเหตุให้องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) มีความต้องการบุคลากรมาปฏิบัติหน้าที่เพื่อรองรับงานที่เพิ่มขึ้นเพื่อประสิทธิภาพในการให้บริการและเพื่อภาระกิจอื่นๆ มากมาย ทำให้มีการบรรจุ แต่งตั้งบุคลากรเข้ามาทำงานเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนและภาระงานที่เพิ่มขึ้น หากไม่วางแผนทางไว้ก็อาจจะส่งผลให้สิ่งที่พูดนั้นไม่สามารถเรียบร้อยได้ตามวัตถุประสงค์

ดังนั้น ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอตอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี ว่าแนวคิดในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีปัญหาและอุปสรรค

อย่างไรบ้าง เพื่อที่จะได้นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ ไปใช้ในการแก้ไขปัญหา และเป็นแนวทางในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาความคิดเห็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี
- 2) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
- 3) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี” เป็นการวิจัยเชิงผสม (Mixed Method) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) และเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

- 1) ประชากร การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาจากกลุ่มบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 577 คน
- 2) กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มมาจากรายชื่อประชากร 577 คน จากการเปิดตารางสำเร็จรูปของ (R.V.Krejcie & D.W.Morgan) กลุ่มตัวอย่าง 234 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีขั้นตอนการสร้างและการหาคุณภาพของแบบสอบถาม ดังนี้

- 1) การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างแบบสอบถาม ดังนี้

- (1) ศึกษาเอกสาร ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี ให้ครอบคลุมเนื้อหาและวัตถุประสงค์ที่ทำการวิจัย
- (2) สร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งและ ประสบการณ์การทำงาน จำนวน 5 ข้อ

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับระดับความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการฝึกอบรม (Training) 2) ด้านการให้การศึกษา (Education) 3) ด้านการพัฒนา (Development)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

3. ด้านการพัฒนา พบว่า บุคลากรมีความคิดเห็นว่าการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอตอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี ในด้านการพัฒนาโดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อ พบว่า บุคลากรมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ

อภิปรายผล

ผลการศึกษาค้นคว้าข้อมูลการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอตอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี” มีประเด็นการอภิปรายผล ดังนี้

จากผลการวิจัย พบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอตอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ (Paiboon Rangsikornphum , 2007) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การประเมินประสิทธิภาพด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ กรณีศึกษาเทศบาลนครพิษณุโลก ผลการวิจัย พบว่า ควรมีการพัฒนาองค์ความรู้ของพนักงานเทศบาลโดยการอบรมเกี่ยวกับงานในหน้าที่ด้านต่างๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน ควรมีการฝึกอบรมที่เน้นในด้านคุณธรรม จริยธรรมเพราะถือเป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่จำให้กาย วาจาและใจมีความพร้อมในการเป็นข้าราชการที่ดีและในด้านสภาพแวดล้อม ควรจัดสภาพแวดล้อมในการทำงานให้มีความเหมาะสมทั้งทางสถานที่และบรรยากาศในการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Tosaporn Wongtakan , 2007) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การประเมินผลการบริหารทรัพยากรมนุษย์ขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัย พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอฝาง มีระบบและกลไกการเสริมสร้างสร้างคามยุติธรรม ความโปร่งใสและตรวจสอบได้อยู่ในระดับมากและมีการดำเนินการ มีระบบการดำเนินการทางวินัยเพื่อเสริมสร้าง กำกับ ควบคุมพฤติกรรม การปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรให้ปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพโดยเฉพาะคุณธรรมและจริยธรรม และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Chamroon Songkhram ,1998) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความต้องการในการฝึกอบรมของบุคลากรสำนักงานศึกษาธิการอำเภอ จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัย พบว่า เจ้าหน้าที่สำนักงานศึกษาธิการอำเภอจังหวัดเชียงใหม่มีการปรึกษาหารือสนทนาแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็น ข้อมูลข่าวสารด้วยความกระตือรือร้นอยู่ในระดับมาก เพื่อพัฒนาด้านการสนทนาปราศรัยและจะได้นำมาใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ในหน่วยงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งถือเป็นการปรับปรุงและพัฒนาที่ได้ผลดีมาก

สรุปองค์ความรู้

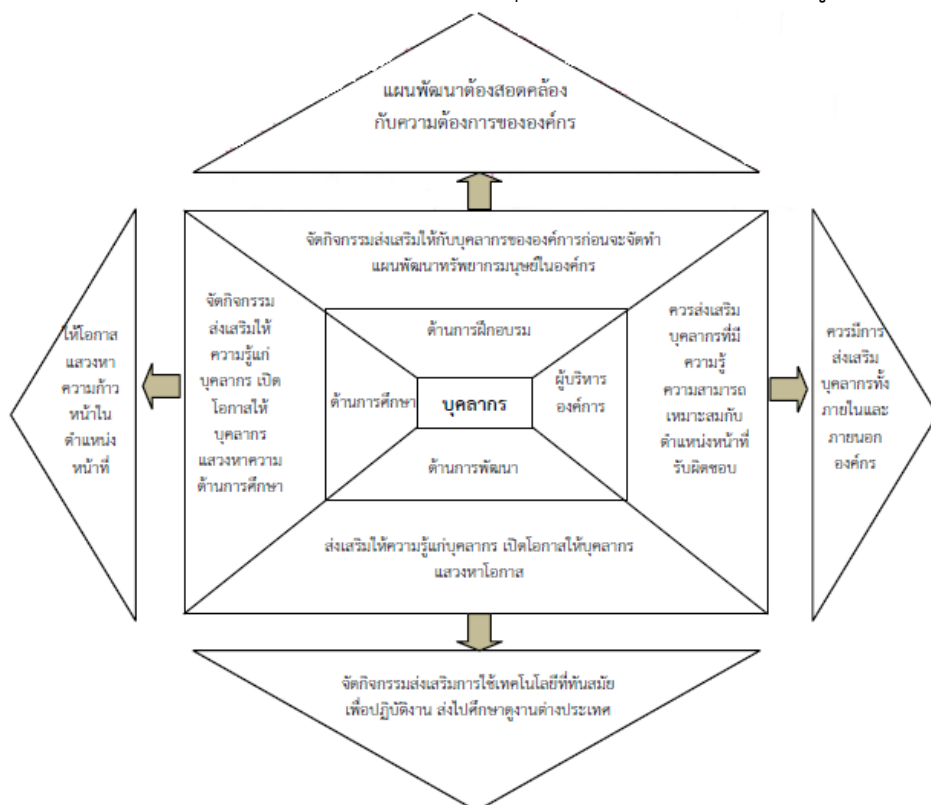
จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอตอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี ครั้งนี้ ซึ่งจำแนกเป็นรายด้านได้ ดังนี้

ด้านการฝึกอบรม เป็นแนวทางในการพัฒนาข้าราชการตามนโยบายของรัฐ "การฝึกอบรมเป็นกิจกรรมหรือ กระบวนการต่างๆ ที่ใช้เพื่อช่วยให้ข้าราชการมีความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่จำเป็นในการปฏิบัติงานในหน้าที่และเพื่อให้เกิดความร่วมมือกันระหว่างข้าราชการในการปฏิบัติงานร่วมกันในองค์กร" หรือการฝึกอบรม คือ การถ่ายทอดความรู้เพื่อเพิ่มพูนทักษะ ความชำนาญ ความสามารถ และทัศนคติในทางที่ถูกที่ควร เพื่อช่วยให้การปฏิบัติงานและภาระหน้าที่ต่างๆ ในปัจจุบันและอนาคตเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น และไม่ว่าการฝึกอบรมจะมีขึ้นที่ใดก็ตาม วัตถุประสงค์ก็คือ เป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการปฏิบัติงาน หรือเพิ่มขีดความสามารถในการจัดรูปขององค์การการพัฒนาบุคลากรด้วยการจัดโครงการฝึกอบรมนั้นจะส่งผลและเอื้ออำนวยประโยชน์ให้กับองค์กรหรือหน่วยงานได้เพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถและทัศนคติที่มีต่องานของบุคลากรผู้รับผิดชอบจัดการฝึกอบรมเป็นสำคัญ หากจะให้ได้มาซึ่งการปฏิบัติงานด้านการบริหารงานฝึกอบรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกเหนือไปจากจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับกระบวนการฝึกอบรม

และหลักการบริหารงานฝึกอบรมแต่ละขั้นตอนแล้ว ผู้รับผิดชอบงานฝึกอบรมจะต้องมีความรู้พื้นฐานทางสังคมศาสตร์ และพฤติกรรมศาสตร์แขนงต่างๆ อย่างกว้างขวาง เช่น สังคมวิทยา จิตวิทยา และศาสตร์การจัดการ ซึ่งจะช่วยให้ผู้อำนวยให้สามารถ กำหนดหลักสูตรและโครงการฝึกอบรมได้ง่ายขึ้น มีความรู้เกี่ยวกับหลักการบริหารบุคคลและการพัฒนาบุคคลด้วยวิธีการอื่นๆ นอกเหนือไปจากการฝึกอบรม มีความเข้าใจถึงหลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ เพื่อให้สามารถปฏิบัติต่อผู้เข้าอบรมได้อย่าง นอกจากการมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องดังกล่าวข้างต้นนี้แล้ว ทักษะของผู้รับผิดชอบงานฝึกอบรม ยังเป็นสิ่งสำคัญที่มีผล กระทบต่อการดำเนินงานฝึกอบรมอีกด้วย

ด้านการศึกษา เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างมีระบบ เพื่อให้บุคคลมีความรู้ทักษะ ทักษะในเรื่องราวๆ ไป อย่างกว้างๆ โดยมุ่งเน้นการสร้างคนให้มีความสมบูรณ์ เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมด้วยดีและสามารถปรับตัว ให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้เป็นสำคัญ ถึงแม้ว่าการศึกษายุคปัจจุบันจะเน้นให้ความสำคัญแก่ตัวผู้เรียนเป็นหลัก ทั้งในด้านของการจัด เนื้อหาการเรียนรู้ ระดับความยากง่ายและเทคนิควิธีการเรียนรู้ เพื่อให้ตรงกับ ความสนใจ ความต้องการ ระดับสติปัญญา และความสามารถของผู้เรียนก็ตาม การศึกษาโดยทั่วไปก็ยังคงเป็นการสนองความต้องการของบุคคล ในการ เตรียมพร้อม หรือสร้างพื้นฐานในการเลือกอาชีพมากกว่า การมุ่งเน้นให้นำไปใช้ในการปฏิบัติงานใดงานหนึ่ง นอกจากนั้น การศึกษาเป็นสิ่งที่สามารถกระทำได้ตลอดชีวิตไม่จำกัดระยะเวลาอีกด้วย

ด้านการพัฒนา เป็นกระบวนการปรับปรุงองค์การให้มีประสิทธิภาพเป็นกิจกรรมเรียนรู้ที่ไม่ได้มุ่งเน้นที่ตัวงานแต่มีจุดเน้นเพื่อเปลี่ยนแปลงตามท้องถื่นความต้องการการพัฒนาองค์การนั้นจะเป็นการเตรียมความพร้อมให้กับองค์การเพื่อการปฏิบัติงานขององค์การในอนาคตเพื่อให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีรวมทั้งสิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วการพัฒนาคือการที่เป็นองค์แห่งการเรียนรู้ซึ่งการพัฒนานี้จะเป็นการบูรณาการระหว่างการเรียนรู้งานเข้าด้วยกันซึ่งสามารถนำมารวมกันได้อย่างต่อเนื่องและอย่างเป็นระบบ รวมทั้งการเสริมสร้างให้เกิดการเรียนรู้สำหรับบุคลากรระดับปฏิบัติการ เพื่อให้สามารถทำงานอย่างหนึ่งอย่างใดได้ตามจุดประสงค์เฉพาะอย่างในขณะที่การพัฒนาทรัพยากรนั้นมุ่งเสริมสร้างให้เกิดการเรียนรู้เรื่องอย่างกว้างขวาง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอตอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี” ผู้วิจัยขอเสนอประเด็นที่ควรกำหนดเป็นนโยบายเพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้นำไปใช้ดังต่อไปนี้

- 1) การฝึกอบรม คือให้เป็นแนวทางในการพัฒนาข้าราชการตามนโยบายของรัฐ "การฝึกอบรม เป็นกิจกรรมหรือ กระบวนการต่าง ๆ ที่ใช้เพื่อช่วยให้ข้าราชการมีความรู้ทักษะ และทัศนคติที่จำเป็นในการปฏิบัติงาน ในหน้าที่และเพื่อให้เกิดความร่วมมือกันระหว่างข้าราชการในการปฏิบัติงานร่วมกันในองค์กร
- 2) ถ่ายทอดความรู้เพื่อเพิ่มพูนทักษะ ความชำนาญ ความสามารถ และทัศนคติในทางที่ถูกที่ควรต่อเจ้าหน้าที่ เพื่อช่วยให้การปฏิบัติงานและภาระหน้าที่ต่าง ๆ ในปัจจุบันและอนาคตเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น และไม่ว่าการฝึกอบรม จะมีขึ้นที่ใดก็ตามวัตถุประสงค์ ก็คือ เป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการปฏิบัติงาน
- 3) ข้อเสนอแนะ มุ่งเน้นการสร้างคนให้มีความสมบูรณ์ เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมด้วยดีและสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้เป็นสำคัญ ถึงแม้ว่า การศึกษายุคปัจจุบันจะเน้นให้ความสำคัญแก่ตัวผู้เรียนเป็นหลัก ทั้งในด้านของการจัด เนื้อหาการเรียนรู้ ระดับความยากง่ายและเทคนิควิธีการเรียนรู้ เพื่อให้ตรงกับความต้องการของพนักงานเจ้าหน้าที่

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

- 1) ส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่ ได้รับความรู้และเพิ่มเติมเสริมทักษะสามารถนำเอาประสบการณ์ที่ได้จากโครงการฝึกอบรมนำมาใช้เพื่อพัฒนาองค์กรให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพทั้งต่อตัวเจ้าหน้าที่เองฝ่ายบริหารมองเรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญจึงจัดให้มีโครงการฝึกอบรมอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง
- 2) เจ้าหน้าที่ต้องได้รับการฝึกอบรมเพราะเป็นกิจกรรมที่สำคัญอีกประการหนึ่งในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อีกทั้งยังเป็นวิธีการที่นิยมและสามารถดำเนินการได้ไม่ยุ่งยากนัก
- 3) ข้อเสนอแนะจัดสรรงบประมาณไว้ทุก ๆ ปีแต่งบประมาณมีอยู่อย่างจำกัดในการจัดโครงการฝึกอบรม
- 4) ข้อเสนอแนะจัดหาวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้านเป็นวิทยากรเพื่อให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่
- 5) ข้อเสนอแนะเสริมสร้างความสามารถในการปรับตัวในทุกๆ ด้านให้กับบุคคลโดยมุ่งเน้นเกี่ยวกับงานของพนักงานในอนาคต
- 6) ข้อเสนอแนะจัดทำแผน เป็นการกำหนดแนวทางการปฏิบัติงาน โดยการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด

References

- Atthawat Wannaphom, (2 0 0 3) Atthawat wannaphom. Factors affecting human resource quality enhancement in small and medium enterprises (SMES) : a case study in Yannawa district. *Special Problems Master of Public Administration Department of General Administration*. Graduate School : Burapha University.
- Arom Meechai (1 9 9 9), Arlom meechai, “A study of the idea and work on human resource development of Teacher Prateep Ung Songthamhata”. *Master of Education Thesis*, Ramkhamhaeng University.

- Benjawan Niwasanon (2 0 0 9). Benjawan niwasanon “Human Resource Development in Nonthaburi Provincial Administrative Organization”. *Master of Public Administration Thesis Department of Public Administration*, Dhurakij Pundit University.
- Chamroon Songkharm, (1998). *conducted a research study on training need of district education office personnel Chaing Mai Province*.
- Chanchai Sawangsak, (1999) *Chanchai sawangsuk Public Organization*, (Bangkok: Nititham).
- Kittitharo (Somphao), (2 0 1 3), Phraeekkarach Kittitharo Human Resource Development Of Sub-District Administrative Organization in Kantharalak District Sisaket Province, *Thesis, B.Sc. Department of Public Administration*, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Paiboon Rangsikarnphum, (2007) *Evaluating the efficiency of human resource management Acase Stusdy of Phitsanulok Municipality*.
- Prapon Phasukyea, (2 0 0 7) *Prapon pasukyea Knowledge Management : LO powered edition, 2nd edition*. Bangkok : Silk.
- Tosaporn wongtakan, (2007) *Human Resources Management Assessment of Subdistric Administrative Organizatoins in Fang District Chiang Mai Province*.
- Wanee Nonsiri, (1 9 9 9) , Wanee nonsiri, “A Study on the Strength of Subdistrict Administrative Organizations in Nonthaburi Province”, *Social Work Science Thesis*, (Faculty of Social Work Sciences: Thammasat University).

อัตลักษณ์ ชาตินิยม การก่อร่างสร้างสาธารณรัฐเติร์กแบบโลกวิสัย
: วิเคราะห์กรณีศึกษาของมูस्ताฟา เคมาล อตาเติร์ก

FOUNDATION OF THE REPUBLIC OF TURKEY TOWARD IDENTITY, NATIONALISM AND
SECULARISM : ANALYTICAL CASE STUDY OF MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

บรรพต ตันธีรวงศ์¹ พระมหาศุภวัฒน์ บุญทอง และ พระครูใบฎีกาธีรยุทธ ภูโคกหวาย

Banpot Thontiravong¹, Phramaha Supwat Boonthong

and Phrakhrubaideeka Teerayut PhuKhokWai

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

banpot.th@gmail.com¹

Received 3 October 2021; Revised 15 March 2022; Accepted 29 April 2022

บทคัดย่อ

ในการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของชาติให้เป็นแบบฉบับของตนเองสำเร็จได้อย่างไร บทความวิชาการชิ้นนี้ต้องการวิเคราะห์ชุดความคิดและปฏิบัติการสร้างรัฐชาติแบบใหม่ของมูस्ताฟา เคมาล อตาเติร์ก ที่เกี่ยวกับการใช้อัตลักษณ์ วัฒนธรรม ภาษา และความเป็นชาตินิยมของชาวเติร์ก สร้างสาธารณรัฐเติร์กแบบโลกวิสัย การอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยแนวคิดทฤษฎีของนักคิดคนสำคัญถึงที่มาและตรรกะแนวคิดของมูस्ताฟา เคมาล และของกลุ่มต่อต้านฝ่ายอนุรักษนิยมอิสลามดั้งเดิมแบบออตโตมันอาหรับ อันส่งผลต่อความสำเร็จและความไม่จีรังยั่งยืนในระบบการเมืองและการปกครองของสาธารณรัฐเติร์กในเวลาต่อมา ผลวิเคราะห์ทำให้เข้าใจแนวคิดความแตกต่างในประเด็นชาติพันธุ์ อัตลักษณ์ วัฒนธรรมและภาษา ระหว่างชาวเติร์กมุสลิม และชาวอาหรับมุสลิม อย่างไรก็ตาม สิ่งที่เป็นปัญหามากที่สุดก็คือ ความขัดแย้งทางอุดมการณ์ระหว่างกลุ่มชาตินิยมแบบมูस्ताฟา เคมาลและกลุ่มอนุรักษนิยมและเคร่งครัดทางศาสนาซึ่งไม่มีที่ท้าวว่าจะบรรเทาสงบลงดังนั้น ทางเลือกทางออกน่าจะเป็นการนำอัตลักษณ์ ภาษา และวัฒนธรรม หรือแม้แต่ เรื่องชาตินิยม มาเป็นตัวกลางเชื่อมบูรณาการระหว่าง ฝ่ายโลกวิสัยนิยม กับ ฝ่ายศาสนานิยม จะเป็นทางออกที่ดีที่สุดในการนำความสงบสุขและการพัฒนาของสาธารณรัฐเติร์ก

คำสำคัญ : อัตลักษณ์; ชาตินิยม; โลกวิสัย

Abstract

How to establish the identity of a nation successfully, this article aims at analyzing the set of idea and operation of modern nation state building by Mustafa Kemal Atatürk, a prominent ideologist and founder of the Republic of Turkey. His ideology is employed to describe the building of the Republic of Turkey as a secular state as well as Turkish nationalism with a focus on identity, culture and language. This article offers analysis on path and factors led to successful nation building as well as resistance by the old Ottoman-Arab conservatives

that impact on the success and instability within political and governance system of The Turkey Republic latter on.. The study analysis shows highlights differences in the concepts of ethnicity, identity, culture and languages adopted by the Turks, the Arab Muslims. However, major problem is the stand on conflict between the two ideologies are not subsided. So the alternative solutions are of bringing identity, culture, languages, as well as Nationalism and Muslim conservatives to integrate with each other in order to build peaceful and developed Turkish Nation.

Key words: Identity, Nationalism, Secular State

บทนำ

สาธารณรัฐตุรกีในอดีต เป็นส่วนหนึ่งของจักรวรรดิออตโตมันซึ่งจัดว่าเป็นชาติมหาอำนาจของโลก (Thai Ministry of Foreign Affairs, 2013) จักรวรรดิออตโตมันเจริญรุ่งเรืองอยู่ในช่วงประมาณ ค.ศ. 1299 – 1923 โดยมีอาณาเขตครอบคลุมรัฐในพื้นที่คาบสมุทรบอลข่านคือตุรกี พื้นที่รอบชายฝั่งทะเลดำคือ ซีเรีย เลบานอน อิสราเอล ปาเลสไตน์ อิรัก พื้นที่ชายฝั่งตะวันตกของซาอุดีอาระเบีย พื้นที่ชายฝั่งตะวันตกของเยเมน อียิปต์ พื้นที่ทางตอนเหนือของซูดาน ไชปรัส มอลต้า พื้นที่ชายฝั่งทะเลเมดิเตอร์เรเนียนทางตอนเหนือของลิเบีย ตูนิเซีย และพื้นที่ชายฝั่งทะเลเมดิเตอร์เรเนียนทางตอนเหนือของแอลจีเรีย ปกครองด้วยผู้นำแบบกษัตริย์ที่เรียกว่า “สุลต่าน” ผู้มีอำนาจสูงสุดสืบทอดกันมาหลายร้อยปี จักรวรรดิออตโตมันเริ่มอ่อนแอลงมากหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ระหว่างค.ศ. 1914-1918 (WanchaiTantivitthayapitak, 2015) ดินแดนและประชาชนกลุ่มใหญ่ซึ่งเดิมประกอบเป็นจักรวรรดิออตโตมัน ถูกแบ่งเป็นหลายรัฐใหม่จนพระเจ้าซาร์นิโคลัสที่ 1 แห่งรัสเซีย ,ค.ศ. 1825-1855 ให้ฉายาว่า เป็นคนป่วยแห่งยุโรป จักรวรรดิออตโตมันมสลายในปี ค.ศ. 1923

เมื่อหลังปี ค.ศ. 1881 เป็นปีที่มุสตาฟาเคมาลเกิด ในช่วงเวลานั้นเสียงเรียกร้องให้เปลี่ยนประเทศเป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตยตามแบบตะวันตกเริ่มดังขึ้นเรื่อย ๆ เพราะผู้มีการศึกษาและนายทหารส่วนหนึ่งตระหนักว่า ระบอบการปกครองแบบสุลต่านที่รวบอำนาจไว้แต่ผู้เดียว มีแต่จะทำให้ประเทศอ่อนแอลง สุลต่านที่ประกาศตัวเป็นเคาะลีฟะฮ์ (ประมุขของอาณาจักรอิสลามทั้งทางการเมืองและศาสนา, ผู้เขียน) ก็ได้ประพฤติปฏิบัติตามระบอบการปกครองของอิสลามอย่างแท้จริง ทำให้ดินแดนหลายแห่งค่อยๆ ถูกมหาอำนาจอื่นยึดไปทีละน้อยเป็นเหตุให้มุสตาฟา เคมาล เข้าร่วมสมาคมปณิธิชื่อ มาตุภูมิและเสรีภาพ (Mother’s Land and Peace) ที่ตั้งขึ้นมาอย่างลับๆ ต่อมาเขาเป็นที่รู้จักมากขึ้น เนื่องจากวิพากษ์วิจารณ์นโยบายของบรรดาผู้นำ

ในปีค.ศ. 1908 มุสตาฟา เคมาลกลายเป็นหนึ่งในยังเติร์ก ทำการปฏิวัติยึดอำนาจจากสุลต่านอับดุล ฮามิดที่ 2 , ค.ศ. 1876-1909 เปลี่ยนแปลงประเทศไปสู่ระบอบสาธารณรัฐ และเมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่ 1 กลุ่มยังเติร์ก(กลุ่มนายทหารหนุ่มผู้ทำการยึดอำนาจ : ผู้เขียน)ได้นำประเทศเข้าสู่สงคราม โดยเลือกอยู่ฝ่ายเยอรมนี แต่มุสตาฟา เคมาล ไม่เห็นด้วย เกิดความขัดแย้งกับแกนนำยังเติร์ก เขาถูกส่งไปบัญชาการรบที่คาบสมุทรแกลลิปโพลิ (Gallipoli) ต่อด้านฝ่ายสัมพันธมิตรที่พยายามยกพลขึ้นบก เป็นสมรภูมิอันดุเดือดแห่งหนึ่งมีคนตายและบาดเจ็บหลายหมื่นคน มุสตาฟา เคมาลและกองทัพเติร์กสามารถผลักดันให้อังกฤษ ฝรั่งเศสต้องถอนกำลังออกจากคาบสมุทร เป็นชัยชนะครั้งใหญ่ที่สุดของทหารเติร์กและทำให้เคมาลกลายเป็นวีรบุรุษสงคราม ต่อมาเมื่อเยอรมนีแพ้สงครามในปีค.ศ. 1919 มุสตาฟา เคมาล ได้ถูกส่งตัวไปใจกลางประเทศเพื่อรักษาความสงบ แต่เขากลับไปตั้งกองกำลังต่อสู้กับฝ่ายกองทัพกรีซที่ยกกำลังมารุกรานประเทศมุสตาฟา เคมาลได้จัดตั้งสภาแห่งชาติที่เมืองอังการ่า ทำให้รัฐบาลที่กรุงอิสตันบูล ประกาศว่า เขา เป็นกบฏและปลดเขาออกจากทุกตำแหน่ง แต่มุสตา

ฟาเคมาลหาได้เกรงกลัวไม่ เขาได้ประกาศว่ารัฐบาลเป็นผู้ทรยศต่อชาติเพราะไม่ปกป้องแผ่นดินให้รอดพ้นจากการคุกคามของกรีซ ขณะที่มุสตาฟา เคมาลนำกองทัพเข้าต่อสู้กับกรีซนานนับปี สามารถขับไล่กองทัพต่างชาติออกจากประเทศเรียกศักดิ์ศรีและความภูมิใจของชาวเติร์กกลับคืนมาได้ หลังจากกลายเป็นผู้แพ้สงครามโลกครั้งที่1ทำให้แผนการของอังกฤษและฝรั่งเศสที่หมายจะครอบครองอาณาจักรออตโตมันเลิกล้มไปสงครามความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลสิ้นสุดลง เมื่อสุลต่านองค์สุดท้าย คือ เมห์เหม็ดที่ 6, (ค.ศ.1918-1922) ได้หนีออกจากประเทศในปี ค.ศ. 1922

ในปี ค.ศ. 1923(Wanchai Tantivitthayapitak, 2015)หรือเมื่อเกือบหนึ่งศตวรรษที่ผ่านมา ประเทศตุรกีได้ถือกำเนิดขึ้นหลังจากที่มุสตาฟา เคมาล อตาเติร์กซึ่งเป็นที่รู้จักในฐานะนายทหารชาวเติร์ก ผู้นำขบวนการแห่งชาติตุรกีในสงครามโลกครั้งที่ 1 ประกาศเอกราช ภายหลังสามารถเอาชนะกองทหารของฝ่ายไตรภาคี ซึ่งเป็นพันธมิตรระหว่างอังกฤษ ฝรั่งเศส และรัสเซีย นำไปสู่การปลดปล่อยประเทศและการก่อตั้งประเทศสำเร็จในที่สุด เมื่อมุสตาฟา เคมาล เมื่อได้ขึ้นครองอำนาจ ในปีค.ศ. 1923 เขาได้รวบรวมผู้คนในประเทศที่มีความขัดแย้งและอ่อนแอให้เป็นหนึ่งเดียวและเปลี่ยนชื่อเป็นสาธารณรัฐตุรกี นับเป็นจุดเริ่มต้นของการปกครองระบอบสาธารณรัฐประชาธิปไตยแบบรัฐสภาและเขาได้รับเลือกให้เป็นประธานาธิบดีคนแรก(ค.ศ. 1923) ย้ายเมืองหลวงจากอิสตันบูลมาที่อังการ่า และได้เริ่มต้นทำการปฏิรูปประเทศ ใช้แนวคิดชาตินิยมเป็นตัวนำต่อต้านหลักความเชื่อดั้งเดิม(Fundamentalism)และยึดถือหลักรัฐโลกวิสัย(Secularism)กล่าวคือ ให้รัฐและศาสนาเป็นอิสระต่อกัน ระหว่างที่ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี (ค.ศ.1923-1928) นั้น เขาได้ดำเนินการปฏิรูปประเทศในหลายด้าน ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม เขาตั้งใจที่จะเปลี่ยนแปลงประเทศจากจักรวรรดิออตโตมันเดิมให้เป็นรัฐชาติสมัยใหม่ที่มีอัตลักษณ์ของตนเอง มีความเป็นชาตินิยม ไม่อิงศาสนา และเป็นประชาธิปไตย คำว่า “อตาเติร์ก” เป็นภาษาตุรกี แปลว่า “บิดาแห่งชาวเติร์ก” เป็นนามสกุลที่รัฐสภาตุรกีมอบให้มุสตาฟา เคมาล ซึ่งต่อมาเขาได้การยกย่องเป็น วีรบุรุษสงคราม นักปฏิวัติ ผู้นำและรัฐบุรุษของประเทศ ปัจจุบันสาธารณรัฐตุรกี(Republic of Turkey)มีประธานาธิบดีเป็นประมุข, มีนายกรัฐมนตรีมาจากการเลือกตั้งใช้ภาษาเตอร์กิชเป็นภาษาราชการ ประชาชนนับถืออิสลามร้อยละ 99 เป็นประเทศมุสลิมสมัยใหม่ที่มีเสรีภาพมากที่สุดมีอุดมการณ์เปิดกว้างและใกล้ชิดกับตะวันตก

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ หลักคิด และวิธีการ สร้างสาธารณรัฐตุรกีให้เป็นแบบโลกวิสัย โดยมีระเบียบวิธีการวิเคราะห์ดำเนินการดังนี้ 1.ศึกษาเอกสารประวัติศาสตร์ความเป็นมาก่อนและหลังการก่อตั้งชาติตุรกี 2.วิเคราะห์เหตุผลทางวิชาการจากเอกสารและจากนักวิชาการถึงมูลเหตุความสำเร็จ ความล้มเหลว 3. สรุปผลการเปลี่ยนแปลงเป็นรัฐโลกวิสัย

เนื้อหาและบทวิเคราะห์

1. ความสำเร็จของการนำอัตลักษณ์และชาตินิยมตุรกีสร้างรัฐชาติแบบใหม่

หากพิจารณาเป้าหมายหลักของมุสตาฟา เคมาลอตาเติร์ก คือการสถาปนาความเป็นชาติของตุรกีให้เป็นหนึ่งเดียวของประชาชนชาวตุรกี ไม่เหมือนกับอาณาจักรออตโตมันที่แตกต่างและหลากหลายทางเชื้อชาติ (Yoasaroh Yomyai, 2015)มุสตาฟา เคมาลมีเป้าหมายที่จะสร้างรัฐชาติใหญ่ที่มีอัตลักษณ์ของตุรกี ทศนคติที่บิดเบี้ยวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์อิสลามของเขาได้ช่วยผลักดันให้ความเป็นชาตินิยมของเขาได้รับความสนใจด้วยการใช้อัตลักษณ์ของตุรกีมาเป็นจุดระดมกำลัง เขาสามารถรวบรวมอดีตนายทหารออตโตมันให้มาอยู่ได้ บังคับบัญชาของเขาได้ในการทำสงครามแห่งเอกราชของตุรกีในช่วงต้นยุค 1920s และขับไล่กองกำลังยึดครองของกรีซ อังกฤษ และฝรั่งเศส ที่ได้ล่องล่ำเข้ามาบนแผ่นดินตุรกีหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 เมื่อถึงปี ค.ศ. 1922 มุสตาฟา เคมาลสามารถปลดปล่อยชาวเติร์กจากการยึดครองของต่างชาติได้หมดสิ้น และใช้โอกาสนี้ในการ

สถาปนาสาธารณรัฐศรัทธาใหม่จากอุดมการณ์ชาตินิยมบนพื้นฐานอัตลักษณ์ ภาษา วัฒนธรรมของตนเอง รวมทั้งการเป็นรัฐโลกวิสัย

อาจกล่าวได้ว่าตรรกะแนวคิดและเป้าหมายชาตินิยมบนพื้นฐานอัตลักษณ์ของมุสตาฟาเคมาล สามารถอธิบายได้อย่างสอดคล้องกับตรรกะของนักคิดร่วมสมัยอย่างมิเชล ฟูกูต์ (Michael Foucault, ค.ศ.1926-1984) นักปรัชญาชาวฝรั่งเศสสำนักหลังสมัยใหม่นิยม (postmodernism) กล่าวคือ ความสนใจหลักของ Foucault เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกรอบแห่งอำนาจและความรู้ (power and knowledge) ที่มองว่าเมื่อพูดถึงอำนาจน่าจะมองว่าเป็นเรื่องของการโยงใยของอำนาจที่ไม่มีศูนย์กลาง แต่เป็นคล้ายตาข่าย (nets) ที่โอบล้อมความสัมพันธ์ทุกรูปแบบในสังคมมนุษย์ไว้ ส่วนความรู้นั้นได้รับการออกแบบสร้างขึ้นมาในวิธีเฉพาะกาลโดยการสร้างและพัฒนาวาทกรรมต่างๆ ในรูปแบบความคิดและตีความโลกแห่งสังคมมนุษย์ ซึ่งในที่สุดวาทกรรมเหล่านั้นจะผลิตและป้อนรูปแบบความรู้ใหม่ๆ ให้มนุษย์บางกลุ่มใช้เป็นอำนาจนำไปควบคุมมนุษย์อีกกลุ่มได้ (Juthapat Padungchevit, 2551) ตัวอย่างที่อธิบายเรื่องนี้ได้อย่างดีคืองานเขียนของ Foucault ในปี ค.ศ. 1973 ของเขาที่ชื่อ The Birth of the Clinic กล่าวถึงวาทกรรมทางด้านการแพทย์ (medical discourses) ที่สามารถสะท้อนเรื่องราวของความรู้และอำนาจ Foucault กล่าวว่า วงการแพทย์ตะวันตกที่ตั้งอยู่บนการประยุกต์วิธีการทางวิทยาศาสตร์ในการสังเกต รักษาคนไข้ตั้งแต่ศตวรรษที่ 18 นั้น ได้พยายามสร้าง “กระบวนการทำให้เป็นสามัญ” (Normalization) ขึ้นในโลก คือ แบ่งออกคนเป็นสองค่าย เช่น คนปกติสามัญ และคนเจ็บป่วย ดังนั้น ใครก็ตามที่แสดงอาการที่ผิดไปจากสิ่งสามัญที่วงการแพทย์กำหนดเป็นปทัสถาน (norms) ไว้ก็จะนับว่าเป็นคนเจ็บป่วยต้องได้รับการรักษาพยาบาลเพื่อรับการฟื้นฟูแก้ไขจากแพทย์ นับเนื่องจากแนวคิดนี้ Foucault ได้นำเสนอแนวคิดอีกแนวคิดหนึ่งที่ควบคู่กับแนวคิดกระบวนการทำให้เป็นสามัญ คือ การสอดส่องดูแลตรวจสอบ (Surveillance) ก่อให้เกิดความรู้ใหม่และนำไปสู่การเกิดอำนาจและการควบคุมในรูปแบบใหม่ด้วยเช่นกัน Foucault กล่าวว่า ในเรื่องของการสอดส่องดูแลตรวจสอบนี้จะพบเห็นได้ทั่วไปในสังคมที่มีการสร้างอำนาจเพื่อวางกฎเกณฑ์ (disciplinary power) จะพบปรากฏการณ์เช่นนี้สังคมในวงกว้างตามที่ Foucault เรียกว่า “สังคมที่ถูกจัดระเบียบ” (disciplinary society) ในสังคมที่ว่านี้จะเต็มไปด้วยกฎระเบียบซึ่งถูกใช้เป็นอำนาจโอบล้อมห่อหุ้มคนทุกคนในสังคม (envelop) และจะเห็นได้ชัดเมื่อมีการต่อต้านขัดขืน (resistance) เกิดขึ้น อีกประการหนึ่งคือ Foucault ไม่ยอมรับแนวคิดที่เน้นว่ามีรูปแบบของความรู้ที่เป็นจริงสูงสุด ความจริงหรือความเท็จต่างๆ ที่มนุษย์มองโลกนั้นเป็นเรื่องที่ไม่สำคัญในตัวเอง สิ่งที่สำคัญ คือ การที่ความรู้ในรูปแบบใหม่ๆ ในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งในหน้าประวัติศาสตร์จะเข้ามามีบทบาทในการกำหนดให้มนุษย์มองโลก ตีความโลกอย่างไรมากกว่า และเขาเน้นย้ำเรื่องที่ว่าวาทกรรมหรือแนวคิดที่โดดเด่นในยุคสมัยหนึ่งนั้นมีอิทธิพลต่อการสร้างความรู้สึคนึกคิดในการเป็นตัวเอง (senses of self) หรืออัตลักษณ์ของคนในสังคม จนเกิดรูปแบบของความรู้ใหม่ที่เชื่อมโยงกับอำนาจในสังคม (Genealogy or Genealogical Method) ขึ้น

เมื่อวิเคราะห์แนวคิดหลังสมัยใหม่นิยมผู้เขียนเห็นว่าในประเด็นความเป็นรัฐโลกวิสัยที่มุสตาฟา เคมาลต้องการนั้น มีความสอดคล้องกับแนวคิดหลังสมัยใหม่นิยม (postmodernism) ของ Foucault สำคัญ 3 ประการ คือ กรอบแห่งอำนาจและความรู้ (power and knowledge), กระบวนการทำให้เป็นสามัญ (Normalization) และสังคมมีการสร้างอำนาจเพื่อวางกฎเกณฑ์ที่เรียกว่า “สังคมที่ถูกจัดระเบียบ” (disciplinary society) สามารถนำไปอธิบายได้ว่า ระบบสุลต่านของจักรวรรดิออตโตมันก็ดี การเป็นมุสลิมแบบอาหรับก็ดี เป็นกระบวนการใช้อำนาจและความรู้ความเป็นคัมภีร์อัล-กุรอานต้นแบบ และจัดกระบวนการทำให้เป็นสามัญ เพื่อครอบงำการเมืองการปกครองและการศาสนาของประเทศอื่นที่มีสังคมที่แตกต่างทางอัตลักษณ์และวัฒนธรรมกับตน และเพื่อให้มีหลักประกันความมั่นคงของระบบก็จะจัดให้สังคมที่

ถูกครอบงำนั้นให้เป็นสังคมที่ถูกจัดระเบียบ จึงกล่าวได้ว่ามุสตาฟา เคมาล ต้องการให้สังคมและประเทศตุรกีหลุดพ้นจากพันธนาการเหล่านี้ไปสู่สังคมประเทศที่มีความเป็นอิสระและเป็นตัวของตัวเองแนวคิดชาตินิยมบนพื้นฐานอัตลักษณ์ของตุรกีจึงถูกนำมาใช้

ในประเด็นชาตินิยม มีงานเขียนและวิจัยของ ไมเคิล อาร์เทอร์ อ่าวทวิน (Michael Arthur Aung-Thwin, ค.ศ.1946-ปัจจุบัน) นักวิชาการพม่าศึกษาแนวอำนาจนิยมชนชั้นปกครอง (Suradej Chotudompanthu, 2559) ที่มีผลงานวิชาการน่าสนใจปรากฏในงานประวัติศาสตร์ของเขาที่เป็น “ความใหม่” ในกระบวนการสร้างคำอธิบาย หรือโวหารทางวิชาการแบบต่อต้านอาณานิคมให้แก่อดีตของพม่าตามมาด้วยข้อวิจารณ์ที่ว่าอ่าวทวินเป็นนักประวัติศาสตร์-โบราณคดีพม่าที่เขียนงานวิชาการเพื่อปกป้องและสร้างความชอบธรรมให้กับอำนาจของกลุ่มชนชั้นปกครองทหารในประเทศเมียนมาร์ หากแต่เมื่อมีข้อวิจารณ์เหล่านั้นก็ติดตามมาด้วยการตอบโต้และแก้ต่างของอ่าวทวินอย่างไม่ลดละ อ่าวทวินผลิตข้อเขียนและบทความวิชาการที่แสดงทัศนะทางการเมืองของตนต่อสถานการณ์การเมืองในพม่ามากขึ้น เพิ่มมิติทางการเมืองลงในบทความวิชาการด้านประวัติศาสตร์พม่าของเขา ส่งผลให้งานวิชาการของเขามีลักษณะของความเป็น “ประวัติศาสตร์และการเมือง” อย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะการวิพากษ์มรดกของลัทธิอาณานิคมในประวัติศาสตร์ของพม่า และภัยทางมรดกภูมิปัญญาตะวันตกที่มีต่อเสถียรภาพและความมีเอกภาพของสังคมพม่าร่วมสมัย โดยเขาเน้นย้ำเป็นพิเศษไปที่การเมืองการปกครองในระบอบเสรีนิยมประชาธิปไตย เขาจึงกลายเป็นนักวิชาการผู้ปกป้องและแก้ต่างให้ระบอบเผด็จการชาตินิยมของทหารพม่าโดยสมบูรณ์ในสายตาของวงการพม่าศึกษา

ผู้เขียนเห็นว่าแนวคิดของ อ่าวทวิน นักวิชาการประวัติศาสตร์การเมืองร่วมสมัยคนสำคัญชาวพม่าเชื้อสายกระเหรี่ยงท่านนี้ มีความคล้ายคลึงโดยบังเอิญกับแนวคิดอัตลักษณ์นิยมและชาตินิยมของมุสตาฟา เคมาล ที่ถูกฝ่ายตรงข้ามกล่าวหาว่าเขาเป็นเผด็จการรูปแบบใหม่(หลังจากจักรวรรดิออตโตมันและระบบสุลต่านล่มสลาย) โดยแนวคิดของ อ่าวทวินเป็นแนวสำนักแห่งชาติและผลประโยชน์ของพม่า ตลอดจนแนวเป็นนักประวัติศาสตร์ชาตินิยมพม่ามาโดยตลอด อย่างไรก็ตามท้ายสุดแนวคิดที่ตรงกันมากที่สุด คือ การแสวงหาหนทางที่สาม ที่เรียกว่า หนทางสู่การเขียนประวัติศาสตร์รัฐชาติให้เป็นประวัติศาสตร์ที่มีสิทธิในการเลือกด้วยตนเอง(Autonomous History)โดยมีคำอธิบายเพิ่มว่า ความสัมพันธ์ระหว่างความคิดชาตินิยมกับการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นสมัยใหม่นั้นการก่อตัวของความคิดและสำนึกเรื่องชาตินิยมเป็นผลผลิตที่เกิดจากความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเมืองภายใต้สภาวะสมัยใหม่ และเป็นผลจากวิกฤตการณ์ทางการเมืองและภูมิปัญญา ซึ่งทำให้คนในสังคมสูญเสียการเชื่อมโยงตนเองเข้ากับอำนาจของกษัตริย์และศาสนาที่เคยถูกเชื่อกันดีลัทธิ และหันมาให้ความสำคัญแก่ความคิดเรื่องเสรีภาพและความเป็นปัจเจกชน ที่ผูกพันตัวเองเข้ากับรัฐชาติ(Kohn, Greenfeld, 1992) สำนักชาตินิยมตามทัศนะของ Kohn จึงไปกันได้กับความคิดเรื่องความเป็นเหตุผลและการมีเสรีภาพ ขณะที่ Greenfeld เน้นว่า สำนักชาตินิยมเป็นผลผลิตโดยตรงของสภาวะความขุ่นเคืองใจ (resentment) ต่อการที่กลุ่มสังคมหนึ่งๆ ถูกจำกัดบทบาทและอิทธิพลทางสังคม ก่อให้เกิดความรู้สึกไม่มั่นคงในสถานภาพของกลุ่ม และ/หรือ ความรู้สึกไม่ได้รับการให้เกียรติจากกลุ่มคนหรือชนชาติอื่น ซึ่งในที่สุดนำไปสู่ความวิตกกังวลต่ออนาคตของกลุ่ม ทำให้ชาตินิยมกลายเป็นความคิดที่ขยายตัวอย่างรวดเร็วเนื่องจากตัวมันเองช่วยทำให้กลุ่มทางสังคมที่แตกกระจายสามารถร้อยรัดเข้าด้วยกัน ภายใต้การยกย่องและภาคภูมิใจร่วมกันต่อความเป็นชนชาติเดียวกัน Kohn ยังมองว่ามีความแตกต่างระหว่างชาตินิยมของชาวตะวันตกและชาวตะวันออกในแง่ที่ว่า การเคลื่อนไหวทางภูมิปัญญาและการเมืองแบบชาตินิยมของฝ่ายหลังมีลักษณะที่มุ่งไปที่การให้ความสำคัญต่อองค์ประกอบเชิงวัฒนธรรม เชื้อชาติ และชาติพันธุ์ในลักษณะที่อยู่เหนือการใช้เหตุผล กล่าวได้ว่าในขณะที่ชาตินิยมของตะวันตกวางรากฐานอยู่ที่การดำรงอยู่แห่งปัจเจกชน ซึ่ง

นำไปสู่ความต้องการรูปแบบของชาติที่ตอบสนองต่อเสรีภาพของปัจเจก แต่ชาตินิยมตะวันออกกลับมีฐานอยู่ในการดำรงอยู่ของวัฒนธรรม ภาษา และศาสนาของกลุ่มชาติพันธุ์คนส่วนใหญ่ซึ่งต้องการสร้างชาติที่ตอบสนองอัตลักษณ์กลุ่ม (Thanapas Dejpawuthikul., 2017)

2. การปฏิรูปภาษาตุรกีสมัยใหม่แทนที่ภาษาอาหรับและภาษาตุรกีออตโตมัน

ภาษาอาหรับมี 2 ประเภทตาม ลักษณะการใช้ภาษา คือภาษาฟุสฮะหรือภาษาอาหรับคลาสสิก เป็นภาษาในคัมภีร์อัล-กุรอาน ชาวอาหรับยกให้เป็นภาษาหลักทางการสำหรับการสื่อสารในระดับสากล และอีกประเภทหนึ่งคือภาษาอามหรือภาษาพูด ใช้สื่อสารในชีวิตประจำวันทั่วไป และมีสำเนียงแตกต่างกันออกไปตามแต่ละภูมิภาค (Natsuda Mettaprasert, 2011)

ภาษาตุรกี(Türkçe ตีร์กเซ หรือ Türk dili ตีร์ก ดิลี) เป็นภาษากลุ่มเตอร์กิก (UCLA International Institute, Center for World Languages, 2007) เป็นภาษาที่มีผู้พูด 65-73 ล้านคนทั่วโลกซึ่งถือเป็นภาษากลุ่มเตอร์กิกที่มีผู้พูดมากที่สุด ผู้พูดส่วนใหญ่อยู่ในตุรกี และมีกระจายอยู่ในไซปรัสบัลแกเรียกรีซและยุโรปตะวันออกและมีผู้พูดอีกหลายสิบล้านคนที่อพยพไปอยู่ในยุโรปตะวันตกโดยเฉพาะในเยอรมันต้นกำเนิดของภาษาพบในเอเชียกลางซึ่งมีการเขียนครั้งแรกเมื่อประมาณ 1,200 ปีมาแล้ว

ส่วนภาษาตุรกีออตโตมันที่เคยแพร่ขยายไปทางตะวันตก อันเป็นผลมาจากการขยายตัวของจักรวรรดิออตโตมัน แต่ต่อมาในปี.ศ.1928หลังจากการสิ้นสุดของจักรวรรดิออตโตมันและหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 เมื่อมีการจัดตั้งสาธารณรัฐตุรกีได้มีการเปลี่ยนรูปของภาษาในสมัยมุสตาฟา เคมาล อตาเติร์ก โดยการแทนที่คำยืมภาษาเปอร์เซียและภาษาอาหรับด้วยคำดั้งเดิมของภาษาตุรกีที่มีความหมายเหมือนกัน และใช้อักษรละตินแทนอักษรอาหรับ ถือเป็นการสร้างภาษาตุรกีสมัยใหม่เพื่อสร้างเอกลักษณ์ของชาติในยุคหลังจักรวรรดิออตโตมัน มีการตั้งสมาคมภาษาตุรกีเพื่อลดการใช้คำยืมจากภาษาเปอร์เซียและภาษาอาหรับ หันมาใช้ภาษาตุรกีดั้งเดิมแทน ลักษณะเด่นของภาษาตุรกีสมัยใหม่คือมีการเปลี่ยนเสียงสระและการเชื่อมคำแบบรูปคำติดต่อกัน การเรียงคำโดยทั่วไปเป็นแบบประธาน-กรรม-กริยา ไม่มีการแบ่งเพศของคำนามภาษาตุรกีออตโตมันจึงไม่ถือว่าเป็นบรรพบุรุษของภาษาตุรกีสมัยใหม่

ความแตกต่างที่สำคัญของภาษาตุรกีทั้งสองแบบนี้คือการสร้างคำประกอบตามแบบไวยากรณ์ภาษาอาหรับและภาษาเปอร์เซียในภาษาแบบออตโตมัน ตัวอย่างเช่น คำว่า takdîr-i ilâhî เป็นการสร้างคำแบบภาษาเปอร์เซีย ภาษาตุรกีสมัยใหม่จะเป็น ilâhî takdîr หรือคำว่าสงคราม ภาษาตุรกีออตโตมันเป็น جنگ cenk ภาษาตุรกีสมัยใหม่จะเป็น savaş เป็นต้น

เหตุที่มุสตาฟา เคมาล อตาเติร์ก ให้ความสำคัญกับการปฏิรูปภาษา นักภาษาศาสตร์ชาวฝรั่งเศสชื่อ Ferdinand de Saussure (Saussure, 1968) มีชีวิตอยู่ราวปลายศตวรรษที่ 19 ต่อดันศตวรรษที่ 20 ได้รับการยกย่องภายหลังว่าเป็นบิดาแห่งสัญวิทยา (the founder of semiotics) ได้เสนอความคิดไว้อย่างน่าสนใจว่า เมื่อเราพูดถึงศาสตร์ของสัญวิทยา (the science of signs) เราควรเริ่มจากมองที่ภาษา อันที่จริงภาษานั้นเป็นระบบของสัญวิทยา (a system of signs) เพื่อใช้ถ่ายทอดความคิดต่างๆระหว่างมนุษย์ โดยที่สัญวิทยาภาษาศาสตร์นั้นมีสององค์ประกอบที่สำคัญ คือ ส่วนที่หนึ่งได้แก่ signifier อันหมายถึงคำต่างๆ (actual word) ไม่ว่าจะอยู่ในรูปของภาษาพูดหรือภาษาเขียน และส่วนที่สองได้แก่ signified ได้แก่ แนวคิด (concept) ที่คำต่างๆนั้นเป็นตัวแทนแสดงความหมาย ดังนั้น กระบวนการที่ทำให้มนุษย์สามารถสร้างความเข้าใจระหว่างคำและแนวคิดที่คำนั้นบ่งชี้ความหมายในภาษานั้นๆ Saussure เรียกว่ากระบวนการทำให้เกิดสัญวิทยา (signification) ซึ่งแปลว่าเมื่อมนุษย์สามารถเชื่อมโยงระหว่างสององค์ประกอบดังกล่าวคือ signifier และ signified ก็จะทำให้เกิดเป็น “สัญวิทยา” หรือ sign ในที่สุด Saussure เน้นว่า เมื่อเราต้องการทำความเข้าใจในเรื่องภาษาและวัฒนธรรม

ก็ควรมองให้ออกว่าวัฒนธรรมซึ่งรวมเอาภาษาไว้ด้วยนั้น เป็นเรื่องที่เราต้องเข้าใจเกี่ยวกับโครงสร้าง (structure) ของสัญญาณต่างๆ ว่ามีความหมายและได้รับการตีความในสังคมนั้นๆ อย่างไร เราจะสามารถเข้าใจสัญญาณหรือ signs ได้นั้นเป็นเพราะเราสามารถ “ทำให้แตกต่างหรือแยกแยะ” (differentiate) สัญญาณตัวหนึ่งออกจากสัญญาณตัวอื่นๆ ได้ จะเห็นได้ชัดว่า กระบวนการแยกแยะดังกล่าวต้องอาศัยความเข้าใจของโครงสร้างทางสังคมและปทัสถานทางวัฒนธรรม (cultural norms) ในสังคมนั้น ภาษาจึงมีคุณอนันต์กับการสืบต่อวัฒนธรรมของเผ่าพันธุ์มนุษย์ และมีความสำคัญในแง่ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า “ภาษาที่ต่างกันคือมุมมองชีวิตที่ต่างกัน”

เหตุผลเหล่านี้ทำให้ผู้เขียนเข้าใจว่า การที่ มุสตาฟา เคมาล อตาเติร์ก มองเห็นและแยกแยะออกว่า ภาษาตุรกีดั้งเดิมและวัฒนธรรมตุรกี แตกต่างจากภาษาอาหรับและวัฒนธรรมอาหรับ หากไม่รักษาไว้ให้เป็นอัตลักษณ์ตุรกี วัฒนธรรมของเผ่าพันธุ์เติร์กก็จะพลอยสูญหายไปโดยไม่รู้ตัว ความจริงนี้ชัดเจนขึ้นเมื่อได้ศึกษาหน้าที่ของภาษาในข้อที่ว่า ภาษาเกี่ยวข้องกับการสงวนรักษาประวัติศาสตร์ เพราะภาษาทำหน้าที่ในการช่วยบันทึกความจริงที่ปรากฏในหน้าประวัติศาสตร์ของชาติหนึ่งๆ ซึ่งจะเห็นได้จากบันทึกหลายอย่าง ไม่ว่าจะเป็นการบันทึกประวัติศาสตร์ การสำรวจภูมิศาสตร์ รายงานทางวิทยาศาสตร์ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องแสดงลักษณะเด่นของภาษา เพราะหลักฐานเหล่านี้กลายเป็นความรู้พื้นฐานถ่ายทอดไปสู่รุ่นต่อไป ซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องเรียนรู้ก่อนที่จะนำไปพัฒนาสังคมและทำให้วัฒนธรรมสามารถถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งอันเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างและทำนุบำรุงรักษาวัฒนธรรมของชาติหนึ่งๆมิให้สูญสลายได้ จากประวัติศาสตร์ของพวก Basques หรือกลุ่มชนที่อาศัยทางตอนเหนือของสเปนในช่วงปี ค.ศ.1937- กลางปี ค.ศ.1950 รัฐบาลสเปนพยายามที่จะทำลายวัฒนธรรมของพวก Basques ด้วยการออกกฎหมายห้ามใช้ภาษาของพวก Basques ห้ามสอนภาษา Basques ในโรงเรียน หรือในที่สาธารณะ หนังสือต่างๆถูกเผา เอกสารทางราชการถูกเปลี่ยนเป็นภาษาสเปน และรอยจารึกที่อยู่บนตึกและบนหลุมศพที่ใช้ภาษาดั้งเดิมของชาว Basques นั้นถูกลบออกทั้งสิ้น และนี่เป็นตัวอย่างที่ดีว่าเมื่อภาษาถูกทำลายลงในลักษณะใดลักษณะหนึ่งแล้ววัฒนธรรมของชาตินั้นๆ ย่อมเสื่อมสลายลงด้วย

ผู้เขียนมองว่ามุสตาฟา เคมาล อตาเติร์ก อาจกังวลในข้อนี้ โดยมีได้แสดงออกเป็นเหตุผลในนโยบายปฏิรูปประเทศตุรกีของเขา แต่เขาตระหนักดีว่าภาษาคือหัวใจสำคัญของวัฒนธรรม เนื่องจากเห็นได้ชัดว่า นอกจากภาษาจะมีอิทธิพลในการรักษาความเป็นชาติและยังมีความสำคัญต่อชนในชาติที่มีชนบทนิยมเดียวกัน เป็นสัญลักษณ์หลักของวัฒนธรรมอันเป็นจุดศูนย์รวมของอัตลักษณ์ชาตินั้นด้วย

1. การทำให้ตุรกีเป็นรัฐโลกวิสัย

การปฏิวัติตุรกีในช่วงต้นยุคปี ค.ศ.1900s เป็นหนึ่งในการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและสังคมที่ยิ่งใหญ่มากที่สุด ในประวัติศาสตร์อิสลาม (Yoasaroh Yomyai, 2015) ในช่วงเวลาสั้นๆไม่กี่ปี อาณาจักรออตโตมันถูกดึงลงมาจากภายในแนวเส้นของประวัติศาสตร์อิสลามและพัฒนาไปสู่การเป็นชาติโลกวิสัย (secular state) ที่รู้จักกันในนามสาธารณรัฐตุรกี ผลพวงจากการเปลี่ยนแปลงครั้งนี้ยังคงรู้สึกได้ในทั่วโลกมุสลิมจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในตุรกีที่แบ่งขั้วและแยกส่วนทางอุดมการณ์การเปลี่ยนแปลงในสังคมตุรกีครั้งใหญ่นี้เกิดขึ้นในช่วงปี 1920 – 1930 ผู้นำการเปลี่ยนแปลงคือมุสตาฟา เคมาล อตาเติร์ก นำการเมืองการปกครองของประเทศไปเป็นรัฐโลกวิสัยยุคใหม่ ที่ศาสนาอิสลามต้องเป็นฝ่ายตามหลังการเมืองการปกครองของสาธารณรัฐแห่งนี้มุสตาฟา เคมาลได้แบ่งแยกอำนาจการปกครองทางศาสนาออกจากอำนาจทางการเมืองซึ่งฝังรากลึกในหมู่ชนชั้นปกครองมายาวนาน และสิ่งที่สำคัญยิ่งคือ ความเท่าเทียม ก่อนหน้านั้นผู้หญิงไม่มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การศึกษาน้อย มุสตาฟา เคมาลได้ประกาศให้ผู้หญิงมีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ลงสมัคร

รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ และสนับสนุนให้ผู้หญิงได้ศึกษาในระดับสูงและให้ครอบครัวมีผัวเดียวเมียเดียว มุสตาฟา เคมาล ประกาศยกเลิกข้อบังคับในการแต่งกายมุสลิม ผู้ชายไม่ต้องสวมหมวกหรือโพกหัวผู้หญิงก็ไม่จำเป็นต้องปิดบังใบหน้าหรือสวมคลุมชุดดำแน่นอนว่า การปฏิรูปได้รับการต่อต้านจากฝ่ายมุสลิมสายอนุรักษ์อย่างมากแต่มุสตาฟา เคมาลก็ฟันฝ่าได้สำเร็จ ด้วยการใช้อำนาจเป็นเครื่องมือในการออกกฎหมาย

อย่างไรก็ตามการแบ่งแยกอำนาจการปกครองทางศาสนาออกจากอำนาจทางการเมืองของมุสตาฟา เคมาล สอดคล้องกับแนวคิดของซียา โกคัลป์ นักปรัชญาสมัยฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมชาวตุรกี (อิมรอน มะลูลิม และคณะ, 2550) ผู้ซึ่งได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับศาสนาและการปกครองแบบใหม่ สองแนวคิดคือ แนวคิดแรก วิทยาศาสตร์และวัตถุนิยม ของ ตะฮ์ซิน โฮกา แนวคิดประการต่อมา คือ สิทธิตามธรรมชาติและสัญญาประชาคม โดย นามิก เคมาล ซึ่งมีอิทธิพลมากต่อชาวตุรกี โดยซียา โกคัลป์ กล่าวว่าแก่นแท้ของศาสนาอิสลามคือนับถือพระเจ้าพระองค์เดียว แบบเทวนิยม เหมือนศาสนาคริสต์ในอังกฤษและฝรั่งเศส แต่ในศตวรรษที่ 18 เกิดความคิดที่ว่า ศาสนาเป็นความสัมพันธ์ส่วนตัวระหว่างพระเจ้ากับปัจเจกชนโดยไม่เกี่ยวข้องกับชีวิตส่วนรวมของมนุษย์ หมายความว่า มนุษย์มีเสรีภาพในสายใยแห่งชีวิตให้เป็นไปตามสติปัญญาโดยรวมของเขาได้หรือสามารถจัดการกับเรื่องต่างๆของเขาย่างมีความพอใจในลักษณะประชาธิปไตยโดยไม่มีอำนาจทางศาสนาเกี่ยวข้อง เป็นการปฏิเสธความเข้าใจแบบเก่าๆที่มุสลิมเคยถือมาทุกอย่างก้าวชีวิต

2. การใช้อัตลักษณ์และชาตินิยมตุรกี ล้มล้างระบบสุลต่าน เคาะลีฟะฮ์

มุสตาฟา เคมาลอตาเติร์ก มีเป้าหมายที่จะสร้างรัฐขนาดใหญ่ที่มีอัตลักษณ์ของตุรกี(Turkish Embassy Website, 2018) ในคำพูดของเคมาลเอง เขากล่าวถึงความสำคัญของอัตลักษณ์ของตุรกี และความไม่สำคัญของอิสลามแบบอาหรับที่เขา มองว่า แม้แต่ก่อนที่จะมีการยอมรับศาสนาอิสลามของชาวอาหรับ ชาวเติร์กก็เป็นชนชาติที่ยิ่งใหญ่ หลังการยอมรับศาสนาอิสลามของชาวอาหรับ ศาสนานี้ไม่ได้ส่งผลในการประสานชาวอาหรับชาวเปอร์เซีย และชาวอียิปต์กับชาวเติร์กเพื่อประกอบขึ้นเป็นชาติเลย แต่กลับปลดปล่อยแก่นสารสำคัญของชาติเติร์กออกไป เพราะจุดประสงค์ของศาสนาอิสลามของชาวอาหรับต่อทุกประชาชาติก็คือ เพื่อตั้งไปสู่การเมืองแห่งชาติของชาวอาหรับทัศนคติที่บิดเบี้ยวนี้ช่วยผลักดันให้ความเป็นชาตินิยมของมุสตาฟา เคมาลได้รับความสนใจ มาเป็นจุดระดมในการสร้างรัฐชาติตุรกีใหม่และที่สำคัญคือการลบล้างระบอบสุลต่านและเคาะลีฟะฮ์ที่อำนาจศาสนาอยู่เหนือการเมืองให้หมดสิ้น แม้ผู้คนส่วนใหญ่ตอนนั้นต้องการให้สุลต่านอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญเหมือนกษัตริย์อังกฤษ แต่มุสตาฟา เคมาลเชื่อว่าระบอบการปกครองที่ดีที่สุดคือ สาธารณรัฐประชาธิปไตย มีประธานาธิบดีเป็นประมุขเพราะระบอบสุลต่านทำร้ายประเทศบอบช้ำมานาน และยังทรยศต่อชาติไม่ยอมสู้รบกับกรีซที่มายึดครองประเทศ และเขาประเมินว่า คนตุรกีส่วนใหญ่การศึกษาไม่สูง ความจงรักภักดีต่อระบอบสุลต่านยังมีมากอาจได้รับความนิยมจะกลับคืนมา เขาจึงได้เสนอญัตติเข้าสู่สภาให้ล้มเลิกระบอบสุลต่านจนสำเร็จ

การปฏิรูปได้รับการต่อต้านจากฝ่ายมุสลิมสายอนุรักษ์เป็นอย่างมากโดยวิพากษ์วิจารณ์ว่า แม้มุสตาฟา เคมาลประกาศว่าจะนำประเทศให้ทันสมัย เดินตามประเทศตะวันตกด้วยการปกครองแบบประชาธิปไตยแต่ในข้อเท็จจริงเขาเป็นเผด็จการ พรรคของเขาไม่มีคู่แข่งเป็นรัฐบาลตลอด รัฐบาลและรัฐสภาตกอยู่ภายใต้การควบคุมของเขาโดยสิ้นเชิง ประชาชนไม่ได้มีสิทธิเสรีภาพอย่างแท้จริงแต่ทว่าเกือบร้อยปีผ่านมา เขายังได้รับการยกย่องเป็น บิดาแห่งประชาชนชาวเติร์กไม่เปลี่ยนแปลง อีกทั้งปัจจุบันสาธารณรัฐตุรกี(Turkish Embassy website,2018)ประธานาธิบดีหรือ Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanıในภาษาตุรกีถือเป็นประมุขแห่งรัฐและหัวหน้ารัฐบาล ทำหน้าที่สร้างความเป็นเอกภาพของชาติ ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐตุรกี (Constitution of Turkey) ด้วยการใช้อำนาจเป็นเครื่องมือในการออกกฎหมายและมีการจัดความเป็นระเบียบ

ภายในรัฐ รัฐธรรมนูญได้ระบุถึงหน้าที่ที่รับผิดชอบของประธานาธิบดีอย่างชัดเจน มาจนถึง ค.ศ. 2017 สาธารณรัฐตุรกีมีประธานาธิบดีมาแล้ว 12 คน โดยแต่ละคนมีวาระการดำรงตำแหน่งคนละ 5 ปี ประธานาธิบดีคนปัจจุบัน คือ เรเจป ไตยิป แอร์โดอัน (Recep Tayyip Erdogan) ดำรงตำแหน่งตั้งแต่วันที่ 28 สิงหาคม ค.ศ. 2014

3. แรงต้านการสร้างรัฐชาติแบบใหม่ของมุสตาฟา เคมาลอตาเติร์กและความยั่งยืนสาธารณรัฐตุรกี

การสร้างรัฐชาติแนวใหม่ของ มุสตาฟา เคมาล อตาเติร์กได้รับการต่อต้านจากฝ่ายมุสลิมสายอนุรักษ์อย่างมากบรรดามุสลิมสายอนุรักษ์ ได้วิพากษ์วิจารณ์ว่า แม้ มุสตาฟา เคมาลจะประกาศว่าจะนำประเทศให้ทันสมัย เดินตามประเทศตะวันตกด้วยการปกครองแบบประชาธิปไตยแต่ในข้อเท็จจริงเขาเป็นเผด็จการ พรรคของเขาไม่มีคู่แข่งเป็นรัฐบาลตลอดกาล รัฐบาลและรัฐสภาตกอยู่ภายใต้การควบคุมของเขาโดยสิ้นเชิง ประชาชนไม่ได้มีสิทธิเสรีภาพอย่างแท้จริง”(Toynbee, 1987) ซึ่งอาโนลด์ ทอยน์บี นักประวัติศาสตร์การเมืองกล่าวถึงการปฏิวัติของเคมาลว่า “เป็นความพยายามที่จะปลดปล่อยชาติตุรกีให้ยืนอยู่บนขาของตนเองโดยใช้การปกครองแบบอำนาจเผด็จการการเบ็ดเสร็จแต่เปลี่ยนจากระบบเก่ามาเป็นระบบใหม่ด้วยเหตุนี้จึงยังมีกลุ่มที่มีอุดมการณ์นิยมระบบสุลต่านและโลกมุสลิมแบบอาหรับอยู่เป็นไปตามแนวคิดที่ไม่เชื่อว่าในสังคมหนึ่งจะถูกครอบงำด้วยอุดมการณ์ใดๆเพียงอุดมการณ์เดียว เพราะในสังคมย่อมประกอบด้วยกลุ่มทางสังคมและชนชั้นที่หลากหลาย ซึ่งต่างก็พยายามจะผลักดันหรือป้องกันอุดมการณ์ต่างๆของตนเอง(Abercrombie, 1980)นิโคลัส เอเบอร์ครอมบีอธิบายว่าตัวตน (self) เป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด นักวิชาการในกลุ่มของเอเบอร์ครอมบียังเชื่อว่าในสังคมสมัยใหม่นั้นจะต้องเข้าใจถึงความสลับซับซ้อนของอุดมการณ์สายต่างๆ ที่แข่งขันกัน ในสังคมนั้น ทั้งในระดับที่เห็นได้ชัดและระดับที่ซ่อนเร้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในกลุ่มชนชั้นกลางที่มีความหลากหลายและความแตกต่างทางอุดมการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรม ยิ่งโลกเข้าสู่ยุคสมัยใหม่นานเท่าไร ยิ่งเป็นการยากที่จะระบุได้ถึงลักษณะอันแสดงอัตลักษณ์ทางอุดมการณ์ของชนชั้นกลางในสังคมมากขึ้นเท่านั้น อาทิ กลุ่มชนชั้นกลางบางกลุ่มในบางสายอาชีพที่อาจนิยมการใช้ชีวิตกับการเปิดรับนวัตกรรมใหม่ๆแบบเสรีนิยม ในขณะที่ชนชั้นกลางบางกลุ่มอาจมีทุนทางวัฒนธรรมสูง แต่มีทุนทางเศรษฐกิจต่ำ อาจใช้ชีวิตที่สะท้อนให้เห็นอุดมการณ์อีกรูปแบบหนึ่ง คือ แบบอนุรักษนิยมเน้นการเชิดชูวัฒนธรรมและภูมิปัญญาเดิมของชุมชนเดิม เป็นต้น

ผู้เขียนเห็นว่าแนวคิดของเอเบอร์ครอมบีสามารถใช้อธิบายเหตุใดจึงมีแรงต้านการปฏิรูปประเทศของมุสตาฟา เคมาลทำไมจึงยังมีกลุ่มที่ยังคงอุดมการณ์นิยมระบบสุลต่านและมุสลิมแบบอาหรับอยู่ และสิ่งที่น่าสนใจคือเมื่อเวลาผ่านไปสู่โลกยุคใหม่ คนบางกลุ่มยังเชื่อในลัทธิก่อการร้าย โดยเฉพาะเมื่อหมดยุคมุสตาฟาเคมาล แม้ตุรกียังคงเป็นสาธารณรัฐแบบประชาธิปไตย ในอนาคตไม่อาจแน่ใจได้ว่าจะคงรักษาความเป็นชาติอิสลามอิสระที่มีความเป็นชาตินิยม มีอัตลักษณ์ของตนเอง จากระบวนการทำให้เป็นสามัญและการถูกจัดระเบียบ (Foucault, 1973)โดยโลกอิสลามแบบอาหรับและจากบทบาทของชนชั้นกลางแบบอนุรักษนิยมได้หรือไม่

อย่างไรก็ตามแรงกดดันของรัฐบาลที่จะให้ยอมรับอุดมคติโลกวิสัยก็ยังมีมาก ตลอดเวลากว่า 80 ปี รัฐบาลตุรกียังคงความเป็นโลกวิสัยอย่างแรงกล้า(Turkish Embassy website, 2018) ความพยายามที่จะนำค่านิยมฝ่ายอนุรักษ์กลับมาต้องพบกับการต่อต้านจากกองทัพ ซึ่งมองว่าตัวเองเป็นผู้ปกป้องแนวคิดโลกวิสัยของมุสตาฟา เคมาล อาทิ ในปี ค.ศ. 1950 อัดนัน เมเนเดอร์ส(Adnan Menderes)ได้รับการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตยให้เป็นนายกรัฐมนตรีของตุรกี ด้วยการหาเสียงว่าจะนำการอาชานภาษาอาหรับกลับมาใช้ ถึงแม้ว่าเขาจะประสบความสำเร็จ แต่เขาก็ถูกโค่นล้มด้วยการทำรัฐประหารของกองทัพในปี 1960 และถูกประหารชีวิตหลังการสอบสวนอย่างรีบเร่ง

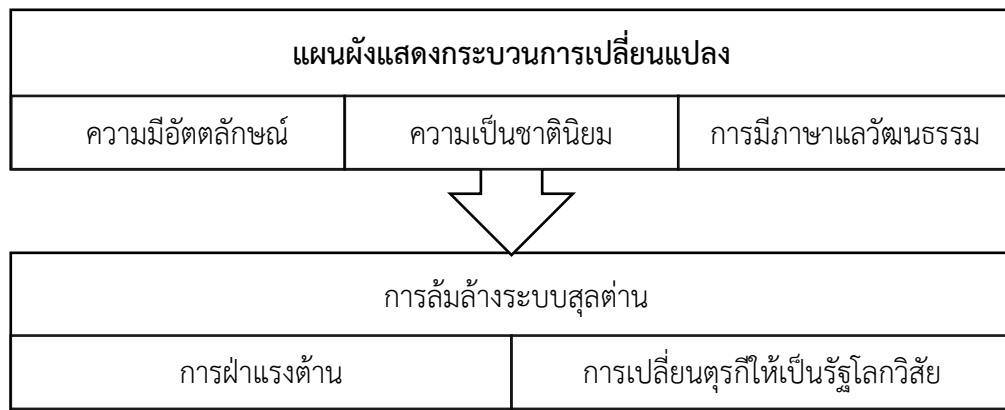
ช่วงปี ค.ศ.1946-1970 กลุ่มอิสลามอนุรักษได้ก่อรูปทั้งเปิดเผยและปิดลับโดยการเข้าไปร่วมเป็นพันธมิตรกับพรรคประชาธิปไตย (Democratic Party) และได้ชัยชนะในการเลือกตั้งนับเป็นหัวเลี้ยวสำคัญที่สะท้อนว่าลัทธิชาตินิยมแบบทหารของ มุสตาฟาเคมาลกำลังล้าสมัยและพลังอิสลามฝ่ายอนุรักษในประเทศตุรกีกำลังเฟื่องขึ้น อย่างไรก็ตามการรัฐประหารในปี ค.ศ.1960 เป็นการฟื้นอำนาจของมุสตาฟา เคมาลขึ้นมาโดยสามารถเข้ามาเป็นรัฐบาลได้ระหว่างปี ค.ศ.1961-1965 แต่หลังจากนั้นพรรคยุติธรรม (Justice Party หรือ Adalet Partisi AP ในภาษาตุรกี) ก็ได้ขึ้นมาเป็นรัฐบาลแทนในปี ค.ศ.1965 ซึ่งทำให้กลุ่มมุสลิมฝ่ายอนุรักษตุรกีได้เคลื่อนไหวทางการเมืองและเติบโต แต่ต่อมาในเดือนมีนาคม ปี ค.ศ.1971 ทหารก่อรัฐประหารอีกครั้ง สมาชิกของพรรคสาธารณรัฐตุรกีหรือซีเอชพีแนวคิดชาตินิยมแบบ มุสตาฟา เคมาลก็ได้ขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรีรัฐบาลแห่งชาติจนถึงปีค.ศ.1972 ระหว่างปี ค.ศ.1973-1980 มีการเลือกตั้งทั่วไปหลายครั้งพรรคฝ่ายอิสลามอนุรักษกับพรรคซีเอชพีก็สลับกันเป็นรัฐบาลและในปี ค.ศ.1980 คณะทหารก็ก่อรัฐประหารอีก ตั้งรัฐบาลทหารระหว่างปี ค.ศ.1980-1983 และเปิดการเลือกตั้งทั่วไปในปี ค.ศ.1983 พรรคมาตุภูมิ (Motherland Party หรือ Anavatan Partisi ANAP ในภาษาตุรกี) ที่ก่อตั้งโดยนายตุรคุด โอซัล (Turgut Ozal) ชนะการเลือกตั้ง ได้เป็นแกนตั้งรัฐบาลระหว่างปี ค.ศ.1983-1991 ทำให้ลัทธิชาตินิยมของมุสตาฟา เคมาลอ่อนตัวลง

อย่างไรก็ตามในการเลือกตั้งครั้งล่าสุด(ค.ศ. 2014) สาเหตุที่นายกรัฐมนตรีเอร์โดอัน (Recep Tayyip Erdogan) ผู้นำพรรคความยุติธรรมและการพัฒนา (AKP) ประสบความสำเร็จชนะได้นั้นเป็นเพราะพรรคเอเคพีได้ปฏิบัติตนจนชาวตุรกีรู้สึกว่าเป็นตัวแทนของตุรกี นั่นคือมีลักษณะเข้าร่วมกับโลกภายนอก เป็นพ่อดำ เป็นแบบรัฐโลกวิสัยขณะเดียวกันก็บูรณาการแบบอนุรักษและเคร่งครัดทางศาสนาเข้ามาด้วย

สรุป

บทความวิชาการนี้ทำการอธิบายและวิเคราะห์การสร้างรัฐชาติแบบใหม่เป็นสาธารณรัฐตุรกีโลกวิสัยของ มุสตาฟา เคมาล อตาเติร์ก ความเป็นวีรบุรุษของเขาถูกใช้เป็นผู้นำในการนำอัตลักษณ์และชาตินิยมตุรกีทำการล้มล้างระบบสุลต่านเคาะลีฟะฮ์ และการปฏิรูปภาษาตุรกีสมัยใหม่แทนที่ภาษาตุรกีออกโตมัน มาสถาปนาระบบการปกครองเสรีนิยมที่เป็นอิสระจากศาสนา ซึ่งเมื่อวิเคราะห์แนวคิดและนโยบายการสร้างรัฐชาติแบบใหม่ของมุสตาฟา เคมาล อตาเติร์ก แล้ว มีทั้งความสอดคล้องและย้อนแย้งกับนักทฤษฎีคนสำคัญ แต่สุดท้ายแนวคิดในการแยกอัตลักษณ์ วัฒนธรรม ภาษา ความเป็นชาตินิยมตุรกี ออกจากความเป็นสาธารณรัฐตุรกีโลกวิสัยก็ยังคงอยู่จนถึงปัจจุบัน แม้จะมีแรงต้านของฝ่ายอนุรักษนิยม อันส่งผลต่อความสำเร็จและความไม่จีรังยั่งยืนในระบบการเมืองและการปกครองของสาธารณรัฐตุรกีในเวลาต่อมา

ความสัมพันธ์ของตุรกียุคใหม่กับศาสนาอิสลามและประวัติศาสตร์ของตุรกีเป็นเรื่องที่สลับซับซ้อนหลายส่วนในสังคมตุรกีให้การสนับสนุนอุดมการณ์ของมุสตาฟา เคมาล อย่างเข้มแข็ง และเชื่อว่าศาสนาอิสลามไม่ควรจะมีบทบาทในชีวิตของประชาชนไปเสียทุกอย่างโดยเฉพาะทางการเมืองการปกครองในขณะที่อีกหลายส่วนในสังคมตุรกี คาดหวังที่จะกลับไปสู่สังคมและรัฐบาลที่ให้ความสำคัญต่อศาสนาอิสลามและมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับโลกมุสลิมอื่นๆมากขึ้น แม้ว่านายกรัฐมนตรีเอร์โดอัน แห่งพรรคความยุติธรรมและการพัฒนา จะใช้นโยบายเดินสายกลางระหว่างกลุ่มชาตินิยมแบบมุสตาฟา เคมาลและกลุ่มอนุรักษและเคร่งครัดทางศาสนา อย่างไรก็ตาม สิ่งที่เป็นปัญหามากที่สุดก็คือ ความขัดแย้งทางอุดมการณ์ระหว่างสองกลุ่มนี้ยังไม่มีทีท่าว่าจะบรรเทาเบาบางลงสรุปเป็นผลลัพธ์ได้ว่าทุกสังคมประเทศย่อมมีความขัดแย้งด้านอุดมการณ์ที่ไม่ตรงกันอยู่เสมอ

ข้อเสนอแนะ

จากความแตกต่างในประเด็นชาติพันธุ์ อัตลักษณ์ วัฒนธรรมและภาษา ระหว่างชาวเติร์กมุสลิม ชาวอาหรับมุสลิม ผู้เขียนมีข้อเสนอ คือ การนำอัตลักษณ์ ภาษา วัฒนธรรม และชาตินิยม มาเป็นตัวกลางเชื่อมบูรณาการระหว่าง ฝ่ายโลกวิสัยนิยม กับ ฝ่ายศาสนานิยม จะเป็นทางเลือกที่ดี ในการนำความสงบสุขและการพัฒนาของสาธารณรัฐตุรกี และน่าจะเป็นทางออกที่ดีของระบอบการเมืองการปกครองในรัฐซึ่งใช้ศาสนามามาก่อน

References

- Abercrombie, N., et. al. (1980), *The Dominant Ideology Theses*. London : Allen and Unwin.
- Baroonh na Suantangpuun, *Critique of Thailand Southernmost Conflict*. Weekend Columnist.Bangkok: The Nation. Retrieved from <http://oknation.nationtv.tv/>
- Charoensri Chantaneer.(2001), *Postmodern and Sociology*, Bangkok: Thammasart University.
- Chotudompanthu Suradej.(2016), *Debate about Values*. Bangkok : Vipasa.
- Dejpawuthikul, Thanapas. (2002) UK Devil'Burmese Spirit Colonism,Nationalism and Politic of Language Burmar Educational Policyduring 1920-1980. *Journal of History*. 41st yr. pp.86-108,
- Kammekom: About Language Cultureand Power*.(2017). *Art and Cultural*, Special article. Bangkok: Matichon,
- Foucault, M. (1973), *The birth of the clinic :An Archaeoiogy of Medical Perception*, London.
- Foucault, M. (1977), *Discipline and punish:The birth of the prison*. London : Tavistock.
- Foucault, M. (1984),*The history of sexuality : An introduction*. Harmondsworth : Penguin.,
- Freud, S..*The EGO and the ID*.Pelican Freud Library (11).Harmondsworth : Penguin, 1984.
- Hiro, Dilip. (2011), *Inside Central Asia:Apolitical and Cultural History of Uzbekistan, Turkmenistan, Kazakhstan, Kyrgyzstan, Tajikistan,Turkey, andIran*. New York : Overlook Duckworth.,
- Hans Kohn. (1994), *The Idea of Nationalism : A Study in its Origins and Background*. P. 10
- Greenfeld, (1992). *Nationalism:Five Roads to Modernity*. P. 18,
- Quoted in Lloyd Kramer. (1997) "Historical Narratives and the Meaning of Nationalism", *Journal of the History of Ideas*. 58(3): pp. 527-529,
- Kinross, Patrick, (2003), *Ataturk :The Rebirth of a Nation*. London: Phoenix Press.

- Kinross, Patrick. (1979), *The Ottoman Centuries :The Rise and Fall of the Turkish Empire*. New York: Morrow,
- Lengyel, Emil. (1962), *They Called Him Ataturk*. New York: The John Day,
- Mango, Andrew, (2002), *Ataturk :The Biography of the Founder of Modern Turkey*. New York : Woodstock,.
- Mango, Andrew, (2004), *The Turks Today*. New York: The Overlook Press,.
- Marureem Imron. et. al. (2007) *.Islamic Philosophy, Complete Version*. Bangkok : Islamic Academy Printing. pp.481-483,.
- Thai Ministry of Foreign Affairs, (2013), "Republic of Turkey", mfa.go.th, European Department, european013@mfa.go.th,
- Mohammad Sheikh, Ibrahim Noah. (2017), Institute of Peace Studies, Songkhanakarin University, And Chokchai Wongtanee Translator and editor *.Islam and Peace*. Songkha : IQ Media,.
- Ochsenwald, W, and Fisher.S. (2003), *The Middle East: A History*. New York : McGraw-Hill,.
- Padungchevit, Juthapat. (2008) *Culture, Communication and Identity*. Bangkok : Active Print,
- Satha-Anand Chaiwat, (2017), *Nonviolence and Islamic Imperatives*. SWEDEN : Irene Publishing. pp. 107-108,.
- Saussure, F. (1969), *Course in general linguistics*. New York : McGraw-Hill,.
- Tantivitthayapitak, Wanchai, (2015) , *Lesson from Mustafa Kemal Ataturk, Revolutionist*. Retrieved from <http://www.sarakadee.com/>.
- Toynbee, Arnold. (1987), *A Study of History* .London : Oxford University Press,.
- Yomyai, Yoasaroh, (2015) , "Ataturk: Who Chang Republic of TurkeySecularState"
<http://lostislamichistory.com/how-ataturk-made-turkey-secular,>

พรหมวิหารธรรม : หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในการบริการแพทย์แผนไทยในสังคมไทย

BRAHMAVIHARA DHAMMA : A BUDDHIST MORAL CODE APPEARING IN
THAI TRADITIONAL MEDICINE SERVICES OF THAI SOCIETY

สุทัศน์ ประทุมแก้ว¹, พระมหาขุนทอง แก้วสมุทร², พระครูโกศลวิহারคุณ³,
พระยี่แก้ว สมงาม⁴ และ ทิพย์ภวิชัย ไสชาติ⁵

Suthat Pratoomkaew¹, Phra Mahakhunthong Kaewsamut², Phrakrukosolwiharakhun³,

Phra Yikaew Somngam⁴ and Thipphavit Saichart⁵

วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย^{1,2}

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี^{3,5}

Sisaket Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand^{1,2}

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Ubon Ratchathani Campus, Thailand^{3,5}

Email: suthatpar.b@gmail.com¹

Received 3 October 2021; Revised 27 March 2022; Accepted 27 March 2022.

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งศึกษา พรหมวิหารธรรม : หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในการบริการแพทย์แผนไทยในสังคมไทย พบว่า พุทธธรรมเป็นหลักการที่เรียกกันว่า “สัจธรรม” อันเป็นหลักคำสอนที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้โดยพระองค์เอง แล้วนำมาสั่งสอนแก่มวลมนุษยชาติให้รู้และเข้าใจถึงความเป็นจริงของธรรมชาติ มุ่งผลสำเร็จที่การดับทุกข์ และยังเป็นเครื่องมือที่จำเป็นในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ เพื่อการพัฒนาตนเองและสังคมให้เกิดความผาสุก ดังนั้น หลักพุทธธรรมจึงเป็นแนวทางที่ดีและเหมาะสมเพื่อใช้ในการกำหนดจรรยาวิชาชีพ เพราะเป็นเครื่องแสดงถึงคุณภาพที่ดีของผู้ให้บริการแพทย์แผนไทยที่จะส่งผลกระทบต่อความเชื่อถือและคุณภาพในศาสตร์หรือสาขาวิชาชีพในการให้บริการแพทย์แผนไทยได้อย่างถูกต้อง หลักพรหมวิหาร 4 ในพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา จึงเป็นหลักธรรมที่นำมาบูรณาการในการบริการแพทย์แผนไทย คือ (1) เมตตา ผู้ให้บริการแพทย์แผนไทยมีความรักต่อผู้ป่วย (2) กรุณา ผู้ให้บริการแพทย์แผนไทยมีความช่วยเหลือให้ผู้ป่วยพ้นจากทุกข์ (3) มุทิตา ผู้ให้บริการแพทย์แผนไทยมีความยินดีเมื่อผู้ป่วยหายป่วย และ (4) อุเบกขา ผู้ให้บริการแพทย์แผนไทยมีความวางใจเป็นกลางเมื่อรักษาผู้ป่วยไม่ได้ ซึ่งในการทำหน้าที่ของแพทย์จะต้องมีความรัก ความปรารถนาดีต่อผู้ป่วยและเพื่อนมนุษย์ เพื่อให้เขาได้รับความสุขและมีกำลังใจต่อสู้กับโรคที่เขา กำลังประสบอยู่ การนำหลักพรหมวิหาร 4 และความรู้ด้านการให้บริการแพทย์แผนไทยมาบูรณาการปรับใช้ในโรงพยาบาลจะทำให้มีประสิทธิภาพในการรักษาผู้ป่วยมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: พรหมวิหารธรรม; หลักพุทธธรรม; การบริการแพทย์แผนไทย; สังคมไทย

Abstract

This academic article aimed to study Brahnavihara Dhamma as a Buddhist moral code appearing in Thai traditional medicine services of Thai society. It was found that the Buddhist

moral code was a principle called “An Eternal Truth” as the doctrine that the Buddha did enlighten Himself and introduced to humankind to know and understand the truth of nature and aim to achieve the cease of sufferings. It was also an essential tool to lead humans’ lives for developing themselves and their society with happiness. Buddhist moral codes was, therefore, a wholesome and appropriate guideline for defining professional code of conduct because it was a means for showing a good practice of Thai traditional medicine service providers that affected the credibility and quality of the science or profession in properly providing Thai traditional medicine services. The principle of Brahmavihara 4 in Buddhism including Metta, Karuna, Mudita and Upekkha was, thus, a Buddhist moral code that was brought to integrate in Thai traditional medicine services as follows: Metta i.e. providers of Thai traditional medicine services had loving-kindness towards their patients; Karuna i.e. providers of Thai traditional medicine services had compassion towards their patients to be released from sufferings; Mudita i.e. providers of Thai traditional medicine services had sympathetic joy when their patients recovered from an illness; Upekkha i.e. providers of Thai traditional medicine services were in equanimity when their patients could not be cured. The duty of the doctors must be performed with love and care towards their patients and all humankind to be happy and to be encouraged to stand against the illnesses they were facing. An application and integration of Brahmavihara 4 and knowledge on Thai traditional medicine services in hospitals would enhance the medical treatment of patients to be more efficient.

Keywords: Brahmavihara Dhamma; Buddhist Moral Codes; Thai Traditional Medicine Services; Thai Society

บทนำ

ปัจจุบันการบริการแพทย์แผนไทยได้บรรจุให้อยู่ในชุดสิทธิประโยชน์ ตามโครงการสร้างหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ที่ประชาชนผู้ใช้สิทธิหลักประกันสุขภาพแห่งชาติสามารถเข้ารับบริการได้ตามมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2545 ซึ่งกำหนดประเภทและขอบเขตบริการสาธารณสุขในระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติให้ครอบคลุมถึงบริการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ทั้งนี้ กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกยังได้จัดให้มีการนำร่องโรงพยาบาลการแพทย์แผนไทยในโรงพยาบาลศูนย์ โรงพยาบาลทั่วไปและโรงพยาบาลชุมชนในส่วนภูมิภาคที่มีการให้บริการแพทย์แผนไทยเด่นชัด มีศักยภาพมีความพร้อมในการให้บริการ โดยให้ดำเนินงานจากคู่มือการจัดระดับบริการการแพทย์แผนไทยในสถานบริการสาธารณสุขของรัฐ เช่น ให้ความสำคัญต่อการให้บริการเวชกรรมไทยที่เน้นการตรวจวินิจฉัยและสั่งการรักษาทางการแพทย์แผนไทย มีการใช้ยาแผนไทยหรือสมุนไพร ทั้งยาเดี่ยว ยาตำรับหรือยาปรุงเฉพาะราย ในการรักษาโรคหรืออาการต่าง ๆ โดยแพทย์แผนไทย (Chiangthong, A. et al. 2017)

จากกระแสสังคมที่ผู้คนกำลังแสวงหาทางออกของการแก้ไขปัญหาสุขภาพดังกล่าวที่การแพทย์สมัยใหม่ไม่สามารถตอบสนองได้ทั้งหมด ประชาชนจึงมีการตื่นตัวในเรื่องของการกลับมาสู่การมีวิถีชีวิตที่สอดคล้องผสมผสานกลมกลืนกับธรรมชาติ และหันไปใช้ประโยชน์จากการแพทย์ทางเลือกต่าง ๆ ที่หลากหลายหรือได้ให้ความสำคัญต่อการแพทย์แผนไทยเพิ่มมากขึ้น ผนวกกับกระแสสาธารณสุขของโลกได้มุ่งเน้นงาน

สาธารณสุขมูลฐานเพื่อสุขภาพดีถ้วนหน้าในปี พ.ศ. 2543 จึงส่งผลให้มียุทธศาสตร์การแพทย์ดั้งเดิมและสมุนไพรในแผนงานสาธารณสุขปัจจุบันด้วย ได้แก่ ในงานสาธารณสุขมูลฐานของแผนพัฒนาการสาธารณสุขแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ.2520-2524) ได้กำหนดให้มีการสนับสนุนการพัฒนาสุขภาพโดยเน้นการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกให้เป็นเป้าหมายหนึ่งที่จะพัฒนาสุขภาพของประชาชนชาวไทยรวมทั้งการสนับสนุนการใช้สมุนไพรและการแพทย์แผนไทยในสถานบริการสาธารณสุขของรัฐ ที่ให้การดูแลรักษาด้วยวิธีการแพทย์แผนไทย (Sapcharoen, P. 2007) และในแผนพัฒนาการสาธารณสุขแห่งชาติ เช่น ในพระราชบัญญัติสุขภาพ พ.ศ. 2550 ก็ได้ระบุให้จัดทำธรรมนูญสุขภาพแห่งชาติขึ้น โดยกำหนดให้มีสาระการส่งเสริมสนับสนุนการใช้และพัฒนาการแพทย์แผนไทย ซึ่งเป้าหมายหนึ่งของกระทรวงสาธารณสุขก็เพื่อช่วยลดภาวะแทรกซ้อนจากยาแผนปัจจุบัน ลดภาระค่าใช้จ่ายจากการนำเข้ายาจากต่างประเทศ ทำให้การแพทย์แผนไทยได้มีการพัฒนาจนสามารถผสมผสานเข้าสู่ระบบบริการสาธารณสุขของรัฐ เพื่อให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพอนามัยของประชาชนอีกครั้งหนึ่ง ทำให้สถานบริการสาธารณสุขของรัฐในส่วนภูมิภาคทั้งในระดับโรงพยาบาลศูนย์ โรงพยาบาลทั่วไป โรงพยาบาลชุมชน และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) หรือสถานีนอนามัย มีการให้บริการการแพทย์แผนไทยที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น ประชาชนมีการรับรู้และใช้การแพทย์แผนไทยเพิ่มมากขึ้นด้วย (Chiangthong, A. et al. 2017)

ในการบริการแพทย์แผนไทยจะต้องมีหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาประกอบารดูแลรักษาผู้ป่วย นั่นก็คือ หลักพรหมวิหาร พรหมวิหารธรรม คือ ธรรมของพระพรหม เป็นหลักธรรมสำคัญในระดับพื้นฐานที่เอื้อเพื่อซึ่งกันและกัน ไม่ทำลายกัน แสดงอาการอดทนอดกลั้นเพื่องดเว้นจากการไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน (Phrakhrusuchatkanchanawong (Chanon Cagarato), 2016) พรหมวิหารเป็นคุณธรรมที่จะช่วยพัฒนาจิตใจให้สะอาดบริสุทธิ์ ลดกิเลส ลดปัญหา ขจัดความทุกข์ให้เบาบาง มีความเห็นแก่ตัวน้อยลง ยังประโยชน์ให้เกิดขึ้นทั้งแก่แพทย์และคนไข้ พรหมวิหารนี้มี 4 ประการ (ที.ม. (ไทย) 10/327/256) คือ (1) เมตตา (2) กรุณา (3) มุทิตา (4) อุเบกขา อาณิสสหรือประโยชน์ของผู้เจริญพรหมวิหารนี้ย่อมมี 2 ลักษณะ (พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) และคณะ, 2540) คือ (1) ในขณะที่มีชีวิตเมื่อจิตประกอบด้วยเมตตาทำให้เป็นที่รักของคนทั่วไป (2) เมื่อเสียชีวิตแล้ว ย่อมเข้าถึงซึ่งพรหมโลก ดังนั้น พรหมวิหาร 4 จึงเป็นธรรมประจำใจอันประเสริฐประจำตัวของท่านผู้มีจิตใจกว้างขวาง 4 ประการ (อง.เอกก. (ไทย) 20/21-22) ประกอบด้วย (1) เมตตา คือ ความรักใคร่ปรารถนาดี อยากให้เขามีความสุข และคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์และสัตว์ทั่วหน้า (2) กรุณา คือ ความปรารถนาให้พ้นจากทุกข์ (3) มุทิตา คือ ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี (4) อุเบกขา คือ ความวางใจเป็นกลาง อันจะให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือ มีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตาชั่ง ไม่เอนเอียงด้วยความรักและชัง พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้ว อันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุอันตนประกอบ พร้อมทั้งจะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้งรู้จักวางเฉยสงบใจมองดูในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำ เพราะเขารับผิดชอบตนได้ดีแล้ว

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจศึกษาพรหมวิหารธรรม : หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในการบริการแพทย์แผนไทยในสังคมไทย ในฐานะเป็นเครื่องมือที่ทำให้บรรลุถึงผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานดังกล่าว เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ ต่อการให้บริการขององค์กร และเป็นตัวอย่างที่ดีแก่หน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดการให้บริการงานแพทย์แผนไทย

การให้บริการแพทย์แผนไทยแบบองค์รวม ที่เป็นไปตามมาตรฐานระบบบริการสาธารณสุขครอบคลุมทั้ง 4 มิติ ได้แก่ การบำบัด รักษาโรค การป้องกันโรค การส่งเสริมสุขภาพ และการฟื้นฟูสภาพ ทั้งผู้ป่วยนอกและ

ผู้ป่วยใน โดยมีการคัดกรองผู้มารับบริการ ให้คำแนะนำ ชักถาม เพื่อให้ได้รับการตรวจวินิจฉัย ส่งการรักษาทั้งโรคทั่วไปและเฉพาะโรคจากแพทย์แผนไทยโดยตรง เพื่อช่วยลดค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพที่มีแนวโน้มสูงขึ้นจากระบบการแพทย์แผนปัจจุบัน การให้บริการในกลุ่มงานแพทย์แผนไทยมีการนำนโยบายตามแผนพัฒนาสุขภาพมาประยุกต์ใช้ในงานด้านการแพทย์แผนไทย เพื่อเป็นการส่งเสริมการแพทย์ทางเลือกของประชาชนในเรื่องการรักษาพยาบาล การป้องกันโรค การส่งเสริมสุขภาพ และการฟื้นฟูสุขภาพ ส่งผลให้ระดับความพึงพอใจในการให้บริการในกลุ่มงานแพทย์แผนไทยอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่ากลุ่มงานแพทย์แผนไทยในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหนองหว้ามีคุณภาพและประสิทธิภาพ สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เข้ารับบริการได้อย่างเหมาะสม (Khotsrikul, N. 2011) ปัจจัยการจัดการธุรกิจบริการสุขภาพที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์การดำเนินงานของโรงพยาบาลเอกชนในประเทศไทย ผู้บริหารโรงพยาบาลจะต้องมุ่งมั่นและให้ความสำคัญกับการจัดการบริการสุขภาพด้านทรัพยากรบุคคล ด้วยการพัฒนาบุคลากรทุกระดับอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากการพัฒนาบุคลากร เป็นกลไกสำคัญที่ส่งผลต่อคุณค่าการบริการที่ส่งมอบให้กับลูกค้า

การแพทย์แผนไทยเป็นหลักการที่มีทรรศนะมุ่งเน้นความเป็นองค์รวม (Holism) ของบุคคลที่ประกอบด้วยร่างกาย (Body) จิตใจ (Mind) โดยมีการทำงานที่สัมพันธ์กันและมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม มีความสอดคล้องกลมกลืนกับธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อม มนุษย์ก็จะมีสุขภาพดี แต่เมื่อใดที่มนุษย์มีชีวิตเบี่ยงเบนไปจากกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ ร่างกายของมนุษย์ก็จะเสียสมดุลและเกิดการเจ็บป่วย (Phanomyantra, k. 2010) เนื่องจากแพทย์แผนไทยเป็นระบบการแพทย์ที่พัฒนาควบคู่กับการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมไทย จึงทำให้การแพทย์แผนไทยมีลักษณะและรูปแบบเฉพาะตัวซึ่งสะท้อนถึงวัฒนธรรม ความเชื่อของคนไทยในอดีต กล่าวคือ

1. ด้านองค์ความรู้ทางการแพทย์แผนไทย องค์ความรู้ส่วนใหญ่ได้จากตำราและคัมภีร์แพทย์ ซึ่งเชื่อว่ามีที่มาจากการแพทย์อายุเวชของอินเดีย โดยการคัดลอกสืบทอดกันมารุ่นแล้วรุ่นเล่าความรู้ด้านการพยาบาลส่วนใหญ่มักไม่มีการเปลี่ยนแปลงจากตำราที่บรรพบุรุษสะสมมา นอกจากความรู้ที่ได้จากตำราแล้ว ความรู้บางส่วนยังได้จากการสะสมประสบการณ์การต่อสู้กับปัญหาความเจ็บป่วยต่าง ๆ ด้วยวิธีการสังเกต ทดลองใช้ คัดเลือก และถ่ายทอดสืบทอดกันมา เกิดเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ความรู้ทางการแพทย์ในลักษณะนี้ จึงเป็นความรู้พื้นฐานในการดำรงชีวิตของชาวบ้าน ซึ่งอาจมีความแตกต่างหลากหลายในแต่ละท้องถิ่น หรือชุมชน (Chuengsatiansup, k. 1992)

2. ด้านประสิทธิภาพ ในการรักษาจากพัฒนาการของการแพทย์แผนไทยที่มาจากการสั่งสมความรู้จากประสบการณ์ คัดเลือก และถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งกับความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดจากคัมภีร์แพทย์ของอินเดียที่มีแนวคิดมุ่งเน้นการรักษาสมดุลของสภาพร่างกายและสิ่งแวดล้อม ทำให้การแพทย์แผนไทยมีลักษณะการมองปัญหาความเจ็บป่วยไปในแนวทางกว้าง หรือมองทุกอย่างรอบตัวมนุษย์หรือภายในตัวมนุษย์สัมพันธ์กันหมด การแก้ไขปัญหาก็ใช้วิธีการแบบองค์รวม (Holistic) ที่ประกอบด้วยการดูแลทั้งร่างกายและจิตใจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ดังนั้น เมื่อพิจารณาการบำบัดรักษาความเจ็บป่วยของการแพทย์แผนไทย จะพบว่า มีเพียงวิธีการบำบัดรักษาด้วย ยาสมุนไพรและการนวดแต่เพียงภายนอกเท่านั้น ทั้งนี้เนื่องจากการแพทย์แผนไทย มีการพัฒนาภายใต้สภาพสังคมที่จำกัด ทำให้ขาดการพัฒนาอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ที่จะช่วยมองปัญหาความเจ็บป่วยไปในแนวลึก การบำบัดรักษาความเจ็บป่วยด้วยยาสมุนไพรและการนวดของไทย จึงใช้รักษาโรคได้ในขอบเขตที่ไม่กว้างนัก ประกอบกับทางการแพทย์แผนไทยบางอย่างยังขาดเหตุผลมาสนับสนุน และรองรับผลอย่างเป็นกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ จึงทำให้การแพทย์แผนไทยถูกมองว่ามีประสิทธิภาพน้อยได้ผลช้าและขาดหลักวิชาการ

3. ด้านรูปแบบการดูแลสุขภาพความเจ็บป่วย ลักษณะวิธีการรักษาความเจ็บป่วยของการแพทย์แผนไทย การบำบัดรักษาจะเริ่มต้นจากวิธีการที่ง่ายที่สุดไปจนถึงวิธีการที่ต้องใช้ความรู้ความสามารถมากขึ้น ได้แก่ การใช้วิธีการด้วยยากลางบ้าน ซึ่งมักเป็นความรู้ที่ชาวบ้านโดยทั่วไปมีอยู่และใช้รักษาความเจ็บป่วยด้วยโรคหรืออาการที่รู้จักกันโดยทั่วไป มีความรุนแรงไม่มากนัก ส่วนใหญ่มักใช้สมุนไพรที่มีอยู่ตามครัวเรือนหรือปลูกไว้ในบริเวณบ้าน ต่อมาเมื่อความเจ็บป่วยมีความรุนแรงจึงมักใช้วิธีการรักษากับหมอพื้นบ้าน ซึ่งมักเป็นผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้ด้านการบำบัดรักษา ความเจ็บป่วยที่แตกต่างออกไป เช่น การรักษา กับ หมอผี หรือ การประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อทางศาสนา หรือไสยศาสตร์ต่าง ๆ (Chuengsatiansup, k. 1992)

4. ด้านความสอดคล้องกลมกลืนกับวัฒนธรรมไทย การแพทย์แผนไทยเป็นระบบการแพทย์ที่พัฒนาในวัฒนธรรมที่มีพระพุทธศาสนาเป็นพื้นฐาน จึงมีความสอดคล้องกับแนวคิดปรัชญาในพระพุทธศาสนา ซึ่งส่งผลให้เกิดแนวทางปฏิบัติทั้งในการดำเนินชีวิตยามปกติและเมื่อต้องเผชิญกับความเจ็บป่วยมากมาย เช่น การป้องกันการเกิดโรค พระพุทธศาสนาสอนให้รู้จักการหลีกเลี่ยงจากความทุกข์หรือโรค ด้วยการปฏิบัติตนให้พ้นจากอบายมุข และดำเนินชีวิตอย่างสอดคล้องกลมกลืนกับธรรมชาติ (Wasi, P. 1985)

จะเห็นได้ว่า เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมของการดูแลสุขภาพความเจ็บป่วยด้วยการแพทย์แผนไทย ทั้งในด้านการดูแลสุขภาพ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ให้การรักษา และผู้รับการดูแลสุขภาพ ที่มีลักษณะพึ่งพาอาศัยช่วยเหลือเกื้อกูลกันนี้เอง จึงทำให้การดูแลสุขภาพด้วยการแพทย์แผนไทยสามารถตอบสนองความต้องการทางด้านจิตใจและจิตวิญญาณของผู้ป่วยได้อย่างสมบูรณ์ การแพทย์แผนไทยเป็นกลไกสำคัญในการดูแลสุขภาพของประชาชนนับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และยังคงจะมีความสำคัญต่อไปในอนาคต หากบุคลากรผู้ให้บริการแพทย์แผนไทยขาดการนำหลักธรรมเข้ามากำกับในการให้บริการแพทย์แผนไทย ย่อมจะส่งผลเสียต่อทั้งตนเอง ประชาชนผู้รับบริการ ตลอดจนหน่วยงาน ดังนั้น การนำหลักธรรมมาเป็นแนวปฏิบัติของผู้ให้บริการแพทย์แผนไทยจึงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็น เพราะเป็นปัจจัยที่มีส่วนสำคัญในการกำหนดพฤติกรรม การปฏิบัติหน้าที่ของผู้ให้บริการ ย่อมส่งผลต่อคุณภาพและความปลอดภัยในการให้บริการแพทย์แผนไทยแก่ประชาชนหรือผู้มารับบริการได้อย่างเหมาะสมถูกต้อง ด้วยเหตุนี้ การนำหลักพุทธธรรมมาใช้บูรณาการในการให้บริการแพทย์แผนไทยก็จะสามารถทำให้บุคลากรหรือผู้ให้บริการแพทย์แผนไทยปฏิบัติหน้าที่หรือแสดงออกทางพฤติกรรมตามกรอบของพุทธธรรมที่พึงประสงค์ได้เป็นอย่างดี

หลักพุทธธรรมที่ใช้ในการบริการงานแพทย์แผนไทย

พระพุทธศาสนามีคำสอนที่เป็นพื้นฐานสำคัญทางคุณธรรม จริยธรรม อันเป็นแนวทางการประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบต่อตัวบุคคลเป็นสำคัญ การนำหลักพุทธธรรมมาปรับใช้ในการให้บริการแพทย์แผนไทยจึงเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่ง เพราะสามารถนำมาเป็นตัวกำหนดหรือเป็นหลักปฏิบัติต่อหน้าที่ รู้จักหน้าที่ อันชอบธรรมตามกฎระเบียบที่วางไว้ วางตนได้อย่างเหมาะสมต่อหน้าที่ และกระทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น หลักพุทธธรรมคำสอนจึงเป็นแนวทางกรอบกำหนดที่เหมาะสมที่จะสามารถช่วยยกระดับการให้บริการแพทย์แผนไทยได้เป็นอย่างดี จรรยาบรรณของการแพทย์แผนไทยเกิดจากปรัชญาทางการแพทย์ของมนุษย์ เป็นการดูแลสุขภาพร่างกายให้หายจากการเจ็บไข้ ควบคู่ไปกับจรรยาบรรณที่นำมาจากหลักพุทธธรรมอันเป็นหลักการดำเนินชีวิตที่ดั่งตามคำสอนในพระพุทธศาสนา เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตร่วมกันอย่างสงบสุข ซึ่งถือเป็นข้อปฏิบัติพื้นฐานควบคู่ไปกับแนวคิดทางการแพทย์แผนไทย (Choophantnis. P. 2012) โดยหลักพุทธธรรมที่ใช้ในการให้บริการแพทย์แผนไทยที่ผู้ศึกษานำมาบูรณาการใช้ คือ หลักพรหมวิหารธรรม

พรหมวิหารธรรม คือ ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ ธรรมประจำใจอันประเสริฐ หลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์ ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจและกำกับความประพฤติ จึงจะชื่อว่าดำเนินชีวิตหมดจด

และประพัตติตนต่อมนุษย์ตลอดจนสัตว์ทั้งหลาย คือ 1. เมตตา : ความรักใคร่ปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข มีความเสียสละเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และสงเคราะห์ซึ่งกันและกันด้วยความเมตตาโดยไม่หวังผลตอบแทน (Phrakhrupaladkaweewat. 2018) 2. กรุณา : ความสงสาร 3. มุทิตา : ความยินดีในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข และ 4. อุเบกขา : ความวางใจเป็นกลาง (Chaibangyang, P. et al. 2005) การนำหลักพรหมวิหาร 4 ในพระพุทธศาสนาไปปรับใช้ในวิชาชีพการให้บริการงานแพทย์แผนไทยนั้น เพื่อให้การพยาบาลดำเนินไปตามแนวทางที่ถูกต้อง ให้เกิดความสงบสุขร่มเย็น มีความมั่นคงในการประกอบวิชาชีพ เป็นที่พึ่งของผู้ป่วยหรือคนไข้ และเป็นกำลังใจให้ผู้ป่วยมีกำลังใจต่อสู้กับโรคร้ายที่เขา กำลังประสบอยู่ให้หายจากโรคร้ายนั้น วิธีการใช้หลักเมตตาธรรมในการให้บริการแพทย์แผนไทยจะต้องใช้พรหมวิหารธรรมหรือพรหมวิหาร 4 ประการ (ที.ม. (ไทย) 10/184/225) คือ

1. มีความเมตตา มีความปรารถนาให้ผู้ป่วยได้รับสุข
2. มีความกรุณา คือ ความปรารถนาให้ผู้ป่วยพ้นทุกข์
3. มีความมุทิตา คือ ความยินดีเมื่อผู้ป่วยหายจากอาการป่วย
4. มีความอุเบกขา คือ การรู้จักวางเฉย

หลักเมตตาเป็นคุณธรรมของวิชาชีพการให้บริการงานแพทย์แผนไทยและการรักษาพยาบาลผู้ป่วย เพราะเมตตา คือ ความรัก ความปรารถนาดี อยู่ร่วมกับบุคคลอื่นบนฐานของการเคารพและการให้เกียรติแก่กัน และกัน แม้ว่าจะไม่รู้จักกันมาก่อนก็ตาม (Phrakhrupariyatrattananuyut & Satiman, U. 2017) ปราศจากความพยาบาทมุ่งร้าย คิดทำประโยชน์ต่อผู้อื่น ซึ่งอาการของจิตมีความเมตตาดี ทุกคนย่อมมีอยู่ในตนและคนที่เป็นที่รักของตนอยู่เป็นปกติ เพียงแต่ความปรารถนาดีเหล่านี้ส่วนใหญ่ยังเจือด้วยราคะ การนำเมตตามาเป็นคุณธรรมประจำใจ สามารถทำได้ด้วยการปรับปรุงความปรารถนาดีดังกล่าวให้เป็นคุณอันบริสุทธิ์ มีความเกื้อกูลกว้างขวางออกไปไม่หวั่นแคบเฉพาะตนและคนอันเป็นที่รักของตนหรือจำเพาะพวกของตน แต่ให้แผ่เมตตากว้างออกไปตลอดจนถึงไม่มีขีดจำกัด จึงเกิดการนำหลักพรหมวิหารธรรมมาบูรณาการเข้ากับหลักการให้บริการงานแพทย์แผนไทยในสังคมไทย

การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการให้บริการงานแพทย์แผนไทย

พุทธศาสนามีหลักธรรมคำสอนที่มุ่งเน้นให้มนุษย์เราคำนึงถึงความจริงแท้ของธรรมชาติในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในชีวิตประจำวันว่า มีกลไกหรือบทบาทที่แท้จริงต่อชีวิตอย่างไร และมีผลลัพธ์ต่อตนเอง ผู้อื่นอย่างไร การบูรณาการหลักธรรมในการให้บริการงานแพทย์แผนไทยจึงเป็นทางออกและเป็นกลไกที่สำคัญในการดูแลสุขภาพของประชาชนนับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และยังคงจะมีความสำคัญต่อไปในอนาคต เพราะหากบุคลากรผู้ให้บริการแพทย์แผนไทยขาดการนำหลักธรรมเข้ามากำกับในการให้บริการแพทย์แผนไทย ย่อมจะส่งผลเสียต่อทั้งตนเอง ประชาชนผู้รับบริการ ตลอดจนหน่วยงาน ด้วยเหตุนี้ การนำหลักพุทธธรรมมาใช้บูรณาการเพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพตลอดจนลดข้อบกพร่องการให้บริการแพทย์แผนไทยบางอย่างให้ลดลง เพื่อให้การบริการแพทย์แผนไทยประสบความสำเร็จและเกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งสามารถกล่าวถึงการบูรณาการหลักธรรมในการให้บริการงานแพทย์แผนไทยได้ 4 ประเด็น ดังนี้

1. การบูรณาการหลักเมตตาธรรมในวิชาชีพการให้บริการแพทย์แผนไทย เมตตา คือ ความรัก ความปรารถนาดี ปราศจากความพยาบาทมุ่งร้าย คิดทำประโยชน์ต่อผู้อื่น ซึ่งอาการของจิตมีความเมตตาดี ทุกคนย่อมมีอยู่ในตนอยู่เป็นปกติเพียงแต่ความปรารถนาดีเหล่านี้ส่วนใหญ่ยังเจือด้วยราคะ การนำเมตตาเป็นคุณธรรมประจำใจสามารถทำได้ด้วยการปรับปรุงความปรารถนาดีดังกล่าวให้เป็นคุณอันบริสุทธิ์ การมีสภาวะจิตอันประกอบด้วยความปรารถนาดีต่อเพื่อนมนุษย์ทั้งหลาย จึงต้องเริ่มต้นจากการสร้างเหตุปัจจัย คือ

ต้องพิจารณาให้เห็นโทษของโทษและการขาดเมตตา ดังนั้น การชี้แนวทางให้บริการงานแพทย์แผนไทย นำหลักเมตตามาใช้เป็นคุณธรรมประจำใจก็เพื่อให้ระวังมิให้โกรธแค้นขัดเคืองอาฆาตพยาบาทผู้ป่วย โดยการให้บริการงานแพทย์แผนไทยคิดว่าตัวเราเป็นผู้ป่วยและมีความปรารถนาจะหายป่วย เมื่อผู้รักษาผู้ป่วย ปรารถนาจะให้ตนเองหายป่วยก็ควรปรารถนาให้ผู้ป่วยหายป่วยด้วยเช่นกัน จึงควรมอบความรัก ความปรารถนาดีให้กับผู้ป่วยในสถานที่ที่ตนเองทำการรักษา

2. การบูรณาการหลักคุณธรรมในบริการงานแพทย์แผนไทย หลักคุณธรรมในวิชาชีพให้บริการงานแพทย์แผนไทย คือ พยาบาลหรือผู้ดูแลผู้ป่วยต้องมีความกรุณา มีความสงสารที่จะช่วยเหลือหรือสงเคราะห์ ให้ผู้ป่วยหรือผู้เจ็บไข้ให้พ้นจากความทุกข์ บนพื้นฐานจิตใจอันบริสุทธิ์ และการประพฤติปฏิบัตินั้นให้สำเร็จ ซึ่งจะยังให้ตนเกิดมูทิตา คือ ความอึดแอบและยินดีต่อความสุขและการพ้นจากทุกข์ของผู้ป่วยนั้น การใช้หลักคุณธรรมเป็นคุณธรรมของการให้บริการงานแพทย์แผนไทย เนื่องจากกรุณา คือ ความสงสาร กิริยาที่สงสาร ภาวะที่สงสารในเพื่อนมนุษย์และสัตว์ทั้งหลาย ต้องการช่วยกำจัด ช่วยปลดปล่อยบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของมนุษย์และปวงสัตว์ ซึ่งอาการของจิตนี้ย่อมมีอยู่ในจิตของทุกคนเป็นธรรมดาสามัญ เพียงแต่ยังเจือด้วยวิหิงสา คือ ความคิดเบียดเบียนผู้อื่นและสัตว์อื่น เพื่อให้ตนพ้นทุกข์ และยังมีความโทมนัสในเมื่อได้เห็นทุกข์ของคนผู้เป็นที่รัก ในภาวะของจิตนี้ยังคับแคบอยู่ เพราะต้องการให้ตนเองและคนผู้เป็นที่รักของตน พ้นทุกข์เท่านั้น ดังนั้น การนำกรุณาเป็นคุณธรรมของการให้บริการงานแพทย์แผนไทยจึงต้องอบรมปรับปรุง ภาวะที่มีอยู่แล้วนี้ ให้เป็นคุณอันบริสุทธิ์ที่เกื้อกูลกว้างขวางออกไป ไม่ให้มีจิตคับแคบเฉพาะตนและผู้ทีตนรัก หรือจำเพาะพวกของตน แต่ให้แผ่กว้างออกไปจนถึงไม่มีขีดจำกัด เช่น เราเห็นคนผู้หนึ่งผู้ตกทุกข์ได้ยากแล้ว รู้สึกสงสารและช่วยให้เขาพ้นจากทุกข์นั้น

3. การบูรณาการหลักมูทิตาธรรมในการให้บริการงานแพทย์แผนไทย วิธีใช้หลักมูทิตาธรรมในการให้บริการงานแพทย์แผนไทย คือ พยาบาลหรือผู้ดูแลผู้ป่วยต้องเป็นผู้มีมูทิตา มีความอึดแอบ และยินดีในใจที่ได้เห็นผู้อื่นมีความสุขและการพ้นจากทุกข์ อันจะนำไปสู่การส่งเสริมและสนับสนุนความสุขหรือความดีนั้น ๆ ให้คงอยู่และเจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไป เนื่องจากมูทิตา คือ ความพลอยยินดี กิริยาที่พลอยยินดี ภาวะที่พลอยยินดีกับผู้อื่นทั้งหลาย โดยปราศจากความอิจฉาริษยาเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข ซึ่งอาการของจิตเหล่านี้ทุกคนย่อมมีอยู่ในตน และในคนที่เป็นที่รักอยู่เป็นปกติ เพียงแต่ยังเจือด้วยริษยาเมื่อเห็นคนอื่นได้ทรัพย์สมบัติและแม้ในทรัพย์สมบัติที่ตนได้ก็ยังมีโสมนัสเจือตันทา ดังนั้น การนำมูทิตามาเป็นคุณธรรมประจำใจของการให้บริการงานแพทย์แผนไทย จึงต้องปรับปรุงภาวะที่มีอยู่แล้วนี้ให้เป็นคุณอันบริสุทธิ์ที่เกื้อกูลกว้างขวางออกไป มิให้คับแคบเฉพาะตนและผู้ทีตนรักเท่านั้น แต่ให้กว้างออกไปตลอดถึงไม่มีจำกัดไม่มีประมาณ เหมือนบุคคลเห็นคนผู้หนึ่งผู้เป็นที่รักชอบใจแล้ว พลอยยินดีกับเขาไปด้วย โดยให้ปราศจากความอิจฉาริษยา และโสมนัสที่เจือกิเลสตันทา เพราะวาริษยาเป็นศัตรูไกลของมูทิตา ส่วนความโสมนัสเป็นศัตรูใกล้ของมูทิตา

4. การบูรณาการหลักอุเบกขาธรรมในการให้บริการงานแพทย์แผนไทย หลักอุเบกขาธรรมในการให้บริการงานแพทย์แผนไทย คือ คุณธรรมของผู้ให้บริการงานแพทย์แผนไทย เนื่องจากอุเบกขานั้น คือ ความวางเฉย กิริยาที่วางเฉย ภาวะที่วางเฉยในคนทั้งหลาย และเห็นความเสมอกันในสัตว์บุคคลทั้งหลาย ไม่ตกไปในราคะ คือ ความยินดีติดหรือปฏิเสธความยินดีร้าย พิจารณาเห็นกรรมที่บุคคลทั้งหลายกระทำแล้ว อันควรได้รับผลดีหรือผลชั่วสมควรแก่เหตุอันตนประกอบ พร้อมทั้งจะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้งรู้จักวางเฉยสงบใจมองดูในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำ ซึ่งอาการของจิตเหล่านี้ ย่อมมีอยู่ในจิตของทุกคนเป็นธรรมดาสามัญ ในเวลาปกติยังไม่มื่ออะไรมาทำให้เกิดความยินดียินดีร้าย เพียงแต่ยังเจือด้วยความไม่รู้ และจะเปลี่ยนไปเป็นความยินดียินดีร้ายขึ้นได้โดยง่าย ดังนั้น การนำอุเบกขามาเป็นคุณธรรมประจำใจนั้น จึงต้องปรับปรุงภาวะที่มีอยู่แล้วนี้ให้เป็นคุณอันบริสุทธิ์ที่เกื้อกูลกว้างขวางออกไป มิให้มีเฉพาะในเวลาที่ไม่มี

เรื่องอะไรมากระทบจิตเท่านั้น แม้มีเรื่องมากระทบจิตให้ยินดียินร้ายก็ระงับได้ และทำใจให้สงบเป็นอุเบกขาได้ด้วยความรู้ เพราะความยินดีและความยินร้ายเป็นศัตรูไกลของอุเบกขา ส่วนอุเบกขาด้วยความไม่รู้นั้นก็ศัตรูใกล้ของอุเบกขา

การบูรณาการหลักธรรมในการให้บริการงานแพทย์แผนไทย หากผู้ให้บริการงานแพทย์แผนไทยไม่ปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาก็เกิดโทษ แต่หากผู้ให้บริการงานแพทย์แผนไทยมีจิตใจที่เป็นพรหมวิหาร ก็จะก่อเกิดประโยชน์ตามมาในชีวิต กล่าวคือ

1. โทษของการขาดพรหมวิหารธรรม

1.1 โทษของการขาดเมตตาธรรม คือ เป็นโทษในการให้บริการงานแพทย์แผนไทยที่ขาดความเมตตาต่อผู้ป่วย เมื่อขาดเมตตาก็จะเต็มไปด้วยการปองร้าย ความโกรธพยาบาท ต้องการทำลายผู้ที่ทำให้โกรธ และเป็นคนเห็นแก่ตัว เห็นแก่ประโยชน์สุขของตนเป็นใหญ่

1.2 โทษของการขาดกรุณาธรรม คือ ผู้ให้บริการงานแพทย์แผนไทยขาดความกรุณา ไม่ใส่ใจ ไม่ให้การช่วยเหลือผู้ป่วยหรือคนไข้เต็มที่ เนื่องจากกรณามีข้าศึกไกล ได้แก่ วิหิงสา คือ ความคิดเบียดเบียน เมื่อผู้ให้บริการงานแพทย์แผนไทยขาดกรณาก็จะเต็มไปด้วยการเบียดเบียนซึ่งกันและกัน

1.3 โทษของการขาดมูทิตาธรรม คือ ความพลอยยินดี กิริยาที่พลอยยินดี ภาวะที่พลอยยินดีในสัตว์ทั้งหลาย โดยปราศจากความอิจฉาริษยา ดังนั้น เมื่อผู้ให้บริการงานแพทย์แผนไทยขาดมูทิตาก็จะมีลักษณะเป็นไปในทางตรงกันข้าม คือ เมื่อผู้ใดผู้หนึ่งประสบความสำเร็จก็จะรู้สึกอิจฉาริษยาต่อความสำเร็จเขา เพราะไม่อยากให้เขาประสบความสำเร็จเทียบเท่ากับตนเองหรือสูงกว่าตนเอง

1.4 โทษของการขาดอุเบกขาธรรม คือ ไม่รู้จักความวางเฉย กิริยาที่วางเฉย ภาวะที่วางเฉยในผู้ป่วยทั้งหลาย เห็นความเสมอกันในสัตว์บุคคลทั้งหลาย ไม่ตกไปในความยินดีหรือความยินร้าย พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์บุคคลทั้งหลายกระทำแล้วอันควรได้รับผลดีหรือผลชั่ว สมควรแก่เหตุอันตนประกอบ พร้อมทั้งจะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้งรู้จักวางเฉยสงบใจมองดูในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำ ดังนั้น ผู้ให้บริการงานแพทย์แผนไทยที่ขาดอุเบกขาย่อมมีลักษณะไม่วางเฉยว่า สัตว์บุคคลทั้งหลายมีกรรมเป็นของตน สัตว์บุคคลเหล่านั้นจักถึงสุข จักหลุดพ้นจากทุกข์ หรือจักไม่เสื่อมจากสมบัติที่ได้แล้ว เมื่อละโทษของพรหมวิหารธรรมได้แล้วจึงก่อเกิดประโยชน์ตามมา

2. ประโยชน์ของพรหมวิหารธรรม

2.1 ประโยชน์ของเมตตาธรรม คือ ผู้ให้บริการงานแพทย์แผนไทยจะต้องมีเห็นใจ มีความรัก ความปรารถนาดี ปราศจากความพยาบาทมุ่งร้ายคิดทำลายผู้อื่น การที่ผู้ให้บริการงานแพทย์แผนไทยมีเมตตา จึงสร้างความสัมพันธ์ในการช่วยเหลือเกื้อกูลต่อผู้ป่วย เพื่อสร้างเสริมกำลังใจให้เกิดขึ้น เพราะเมตตาธรรมของผู้ให้บริการงานแพทย์แผนไทยเป็นวิถีชีวิต ซึ่งประกอบไปด้วยความรัก ความปรารถนาดี และความเป็นมิตรต่อผู้ป่วย

2.2 ประโยชน์ของกรุณาธรรม คือ ผู้ให้บริการงานแพทย์แผนไทยจะต้องมีความสงสาร ใส่ใจดูแล มีกิริยาที่สงสาร ภาวะที่สงสารในผู้ป่วยหรือคนไข้ทั้งหลายที่ต้องการให้ช่วยเหลือ ปลดปล่อยบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของผู้ป่วย กรุณาเป็นหลักจริยศาสตร์สังคมที่ทำให้ผู้ให้บริการงานแพทย์แผนไทยช่วยเหลือผู้ป่วยเมื่อถึงคราวที่ตกทุกข์ได้ยาก เพราะหากผู้ให้บริการงานแพทย์แผนไทยเกิดความรู้สึกดังกล่าว และคอยช่วยเหลือผู้ป่วยเมื่อประสบพบเห็นบุคคลอื่นตกทุกข์ได้ยาก การให้ความช่วยเหลือเนื่องจากความรู้สึก กรุณาจะสามารถใช้สร้างความสัมพันธ์กันของบุคคลและสังคมรวมถึงครอบครัวด้วย เกิดเป็นวิถีชีวิตที่มีคุณค่าในสังคม

2.3 ประโยชน์ของมูทิตา คือ ผู้ให้บริการงานแพทย์แผนไทยมีมูทิตา ความพลอยยินดี กิริยาที่พลอยยินดี ภาวะที่พลอยยินดีในสัตว์ทั้งหลายโดยปราศจากความอิจฉาริษยา เมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุขปราศจากโรคภัย มูทิตาจึงเป็นหลักจริยศาสตร์สังคมของพระพุทธศาสนา ซึ่งมีความสำคัญในการใช้ประสานความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลผู้ซึ่งมีหน้าที่พยาบาลอย่างยิ่ง ทั้งนี้ เพราะมูทิตาธรรมนี้เป็นความรู้สึกซึ่งเกิดจากความปรารถนาระหว่างปัจเจกบุคคลต่อปัจเจกบุคคล หรือสังคมกลุ่มหนึ่งต่อสังคมอีกกลุ่มหนึ่ง หรือประเทศต่อประเทศ ความรู้สึกซึ่งแสดงออกจากรัตนิกโดยการแสดงออก ซึ่งความยินดีในความสุขความสำเร็จของอีกฝ่ายหนึ่งนั้น ย่อมทำให้ฝ่ายนั้นรู้สึกนิยมชมชอบและเกิดกำลังใจในความสำเร็จของตนเป็นทวีคูณ หรือเกิดความรู้สึกอึดอัดใจในความทุกข์ซึ่งตนประสบอยู่เพิ่มทวีคูณยิ่งขึ้นอีก

2.4 ประโยชน์ของอุเบกขาธรรม คือ ผู้ให้บริการงานแพทย์แผนไทยต้องรู้จักความวางเฉย กิริยาที่วางเฉย ภาวะที่วางเฉยในสัตว์บุคคลทั้งหลาย เห็นความเสมอกันในสัตว์บุคคลทั้งหลาย ไม่ตกไปในความยินดีความยินร้าย พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้ว อันควรได้รับผลดีหรือผลชั่วสมควรแก่เหตุอันตนประกอบ พร้อมทั้งจะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้งรู้จักวางเฉยสงบใจมองดูในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำ อุเบกขา จึงเป็นหลักจริยศาสตร์ของพระพุทธศาสนา ที่บุคคลผู้ซึ่งมีหน้าที่ผู้ให้บริการงานแพทย์แผนไทยต้องมีมนุษยสัมพันธ์ทุกระดับชั้นใช้ปฏิบัติต่อกัน เมื่ออีกฝ่ายหนึ่งประสบความวิบัติหรือประสบความล้มเหลวในกิจการต่าง ๆ กล่าวคืออีกฝ่ายหนึ่งซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องหรือเป็นบุคคลภายนอกก็ตามจะต้องปฏิบัติตนในการวางเฉย ไม่ซ้ำเติมเยาะเย้ยถากถางผู้ที่ประสบความวิบัติ หรือประสบความล้มเหลวใด ๆ การปฏิบัติตามหลักจริยศาสตร์ในเรื่องอุเบกขาธรรมระหว่างผู้ให้บริการงานแพทย์แผนไทยกับผู้ป่วยและคนในสังคมนั้น ย่อมเป็นการรักษาความสามัคคีของชุมชนเหล่านั้นเป็นอย่างดี

จะเห็นได้ว่า การให้บริการงานแพทย์แผนไทยนั้น ถ้ามีพรหมวิหารธรรมประจำใจและนำไปประพฤติปฏิบัติแล้ว ก็จะทำให้ผู้ให้บริการงานแพทย์แผนไทยหรือผู้ดูแลนั้น พยาบาลผู้ป่วยด้วยความเมตตา กรุณา มุทิตา และรักษารัตนวัตรด้วยอุเบกขา ทั้งในการให้บริการงานแพทย์แผนไทยในชีวิตตนเองและผู้ป่วยให้สมบูรณ์แล้ว ในการทำงานก็ทำอย่างเป็นสุขและสนุกกับงานพยาบาลของตัวเองในการดูแลผู้ป่วย หลักพรหมวิหาร 4 สำหรับให้บริการงานแพทย์แผนไทย คือ ผู้มีหน้าที่ให้การดูแลผู้ป่วย มีการดูแลรักษาผู้ป่วยโดยมุ่งหวังเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อผู้ป่วยตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ทั้งทางร่างกายและทางจิตใจแล้ว แต่การจะทำอย่างนั้นได้จะต้องอาศัยคุณธรรมภายใน 4 ประการ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา จึงจะนำไปบูรณาการใช้ได้จริง และจะต้องเว้นจากอคติที่เป็นความลำเอียง 4 อย่าง คือ ลำเอียงเพราะรัก ลำเอียงเพราะชัง ลำเอียงเพราะหลงเชื่อ และลำเอียงเพราะความกลัวภัย เมื่อเว้นจากอคติแล้วก็จะมีความเที่ยงธรรมและความยุติธรรมในการประกอบอาชีพให้บริการงานแพทย์แผนไทย

สรุป

การนำหลักพุทธธรรมมาบูรณาการปรับใช้ในการให้บริการแพทย์แผนไทย ที่ผู้ศึกษานำมาบูรณาการ คือ หลักพรหมวิหารธรรม หรือพรหมวิหาร 4 พรหมวิหาร 4 เป็นธรรมประจำใจอันประเสริฐหรือคุณธรรมประจำตัวของท่านผู้มีจิตใจกว้างขวาง 4 ประการ ประกอบด้วย เมตตา เป็นการปฏิบัติทางจิตใจ เพราะเป็นความปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุข เมตตาต้องอาศัยปัญญา เพราะปัญญาเท่านั้นที่จะช่วยพิจารณาได้ถูกต้องว่าควรแสดงเมตตาต่อผู้ใดอย่างไร เมื่อใดจึงจะเป็นคุณไม่เป็นโทษ กรุณา เป็นเรื่องของ การปฏิบัติทางกาย เพราะเป็นเรื่องการช่วยเหลือให้พ้นทุกข์ คือ เป็นการช่วยเหลือทั้งปวง เป็นการช่วยให้พ้นทุกข์ทางใจ ใจที่มีธรรมเพียงไรจะพ้นจากความทุกข์มีความสุขเยือกเย็นเพียงนั้น มุทิตา เป็นเรื่องของ การปฏิบัติทางจิตใจ คือ พลอยยินดีด้วยกับตนเองและผู้อื่นได้ดีมีสุข และอุเบกขา เป็นเรื่องของ การปฏิบัติทางจิตใจ

คือ วางใจเฉย วางใจเป็นกลาง ไม่ยินดียินร้าย เมื่อสุดวิสัยจะเมตตากรุณาได้แล้ว ก็ยังไม่เกิดผลดี ยังช่วยให้เขาเป็นสุข พ้นจากความทุกข์ไม่ได้ จึงใช้อุเบกขาปลงใจลงให้ได้ว่าทำได้ที่สุดความสามารถแล้ว ได้เมตตากรุณาถูกต้องแล้ว ผลเป็นเช่นไรก็จำต้องอุเบกขา ถ้าไม่อุเบกขาล่อยใจให้ดีขึ้นร้อนร่ำเพราะปรารถนาจะช่วยให้ได้ผล เช่นนี้เป็นการผิด เป็นการขาดเมตตากรุณาในตนเอง อุเบกขานี้เป็นพรหมวิหารธรรมข้อสุดท้ายที่พึงอบรมให้มีขึ้นในจิต วิธีอบรม คือ ระมัดระวังใจมิให้ขึ้นลงด้วยความยินดียินร้าย ทั้งในคราวประสบสมบัติ ทั้งในคราวประสบวิบัติ เมื่อภาวะของจิตเช่นนั้นเกิดขึ้นก็พยายามระงับใจให้คิดถึงกรรมและผลของกรรมของแต่ละบุคคลที่จะได้กระทำมา ในการบริการแพทย์แผนไทยนั้น จะต้องบูรณาการหลักพรหมวิหาร 4 มาปรับใช้ในการบริการแพทย์แผนไทย เพื่อดำเนินตามแนวทางแห่งความสุขความสงบร่มเย็นที่มั่นคงของการประกอบวิชาชีพ และการนำความรู้ในวิชาชีพเชิงทฤษฎีหรือความรู้ที่มีอยู่แล้วมาปรับใช้ให้เป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิต ไม่ก่อให้เกิดโทษต่าง ๆ ตามมา โทษของการขาดเมตตาธรรม คือ เป็นโทษในการให้บริการงานแพทย์แผนไทยที่ขาดความเมตตาต่อผู้ป่วย เป็นคนเห็นแก่ตัว โทษของการขาดกรุณาธรรม คือ ผู้ให้บริการงานแพทย์แผนไทยขาดความกรุณา ไม่ให้การช่วยเหลือผู้ป่วยหรือคนไข้เต็มที่ โทษของการขาดมูทิตาธรรม คือ จะมีลักษณะเป็นไปในทางตรงกันข้าม คือ เมื่อผู้ใดผู้หนึ่งประสบความสำเร็จก็จะรู้สึกอิจฉาริษยาต่อความสำเร็จเขา และโทษของการขาดอุเบกขาธรรม คือ ไม่รู้จักความวางเฉย กิริยาที่วางเฉย ภาวะที่วางเฉยในผู้ป่วยทั้งหลาย ส่วนผู้ให้บริการงานแพทย์แผนไทยหากประพฤติปฏิบัติตามหลักพรหมวิหารธรรมจะเกิดประโยชน์ คือ ประโยชน์ของเมตตาธรรม คือ ผู้ให้บริการงานแพทย์แผนไทยจะมีความรัก ความปรารถนาดีปราศจากความพยาบาทมุ่งร้าย คิดทำลายผู้อื่น มีความเป็นมิตรต่อผู้ป่วย ประโยชน์ของกรุณาธรรม คือ ผู้ให้บริการงานแพทย์แผนไทยจะต้องมีความสงสาร มีกิริยาที่สงสารผู้ป่วย ประโยชน์ของมูทิตา คือ ผู้ให้บริการงานแพทย์แผนไทยมีมูทิตา มีความยินดีปราศจากความอิจฉาริษยา และประโยชน์ของอุเบกขาธรรม คือ ผู้ให้บริการงานแพทย์แผนไทยต้องรู้จักวางเฉย มีกิริยาที่วางเฉย การปฏิบัติตามหลักจริยศาสตร์ในเรื่องอุเบกขาธรรมระหว่างผู้ให้บริการงานแพทย์แผนไทยกับผู้ป่วยและคนในสังคมนั้น ย่อมเป็นการรักษาความสามัคคีของชุมชนเหล่านั้นได้เป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

1.1 ผู้ศึกษาเห็นว่าผลงานที่ผู้ศึกษาค้นคว้ามานี้ สามารถนำไปเป็นแนวทางในการศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในการบริการแพทย์แผนไทยในสังคมไทยของหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน ได้เป็นอย่างดี

1.2 เนื้อหาของการศึกษาในบทความนี้ ผู้สนใจศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในการบริการแพทย์แผนไทยในสังคมไทย สามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลอ้างอิงประกอบแนวคิด หลักการ และทฤษฎีต่าง ๆ เกี่ยวกับงานที่ตนศึกษา ซึ่งจะเป็ประโยชน์ต่อการอ้างอิงในเนื้อหา นั้น ๆ ให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาโดยนำองค์ความรู้ไปต่อยอดขยายผลกับกลุ่มศึกษาอื่นในประเด็นการบริการแพทย์แผนไทยในสังคมไทยควรยึดหลักการให้บริการกับผู้เข้ารับบริการอย่างไร

2.2 ควรมีการศึกษาในประเด็นการอยู่ร่วมกันของชุมชนตามแนวหลักธรรมหรือคำสอนอื่น ๆ ที่สามารถทำให้คนอยู่ร่วมกันได้อย่างเกื้อกูลกัน และสามารถทำให้ชุมชน สังคม อยู่ด้วยกันอย่างพึ่งพาอาศัยกัน และกัน เพื่อเสริมสร้างสังคมสันติสุขมาสู่ชุมชน องค์กร และหน่วยงานราชการ

2.3 ควรมีการศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อการอยู่ร่วมกันของชุมชนในหลายๆ มิติ หลายศาสนาที่ตนนับถือ สามารถอยู่ร่วมกันโดยไม่บาดหมางกัน พึ่งพาอาศัยกันได้ ดูแลเอาใจใส่เหมือนคนอื่นเหมือนเป็นญาติของตน เป็นต้น

References

- Phanomyantra, k. (2010). *An analytical study of Thai traditional medicine philosophy*. (Master's Thesis). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Chuengsatiansup, k. (1992). *Traditional medical system in rural Thailand*. Bangkok: Office of the Permanent Secretary, Ministry of Public Health.
- Khotsrikul, N. (2011). *Satisfaction in receiving services in Thai traditional medicine group : a case study of promoting hospitals. Nong Wa Subdistrict Health Kumphawapi District Udon Thani Province*. (Master's Thesis). Sakon Nakhon Rajabhat University. Sakon Nakhon.
- Wasi, P. (1985). *Public health and Buddhism*. (4th ed.), Bangkok: Komol Keemthong Foundation.
- Chaibangyang, P. et al. (2005). *Dharma exposition of Dharma principles in the Tripitaka*. Bangkok: M.P.A.
- Pannawach Choophantnis. (2012). *An analytical study of the Buddhist ethics in Thai traditional medicine*. (Master's Thesis). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Phrakhrupariyatrattananuyut & Satiman, U. (2017). Buddha Dhamma on Reducing Inequality in Thai Society. *Journal of MCU Peace Studies*, 2(1), 47-58.
- Phrakhrupaladkaweewat. (2018). An Applying Buddhist Principles to Improve the Quality of Life of the People in Sri Thamasok 1 Community, Tambon Nai Mueang, Mueang District, Nakhon Si Thammarat Province. *Journal of MCU Peace Studies*, 3(3), 319-334.
- Phrakhrusuchatkanchanawong (Chanon Cagarato). (2016). An Application of Khanti Dhamma to Strengthening the Social Peace. *Journal of MCU Peace Studies*, 1(1), 13-22.
- Phra Thammakosajarn (Panyananthaphikku), et al. (1997). *Buddhadharma in good health*. Bangkok: The War Veterans Organization's printing house.
- Sapcharoen, P. (2007). *History, evolution and application of Thai traditional medicine*. Bangkok: Sam Charoen Panich.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitakas*. Bangkok: MCU Press.
- Boonkongchon, W. (2013). Efficiency of community service according to the 4th power principle of Bang Sue District Office, Bangkok Metropolis. (Master's Thesis). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Ketsing, A. (1977). *Thai Medicine and Western Medicine*. Bangkok: Medical Social Sciences.
- Chiangthong, A. et al. (2017). Quality and access to services of Thai traditional medicine hospitals. *Journal Prapokklao Hosp Clin Med Educat Center*, 34(3), 208.

วาทกรรมการพัฒนาทุนทางสังคมของสังคมไทย

DISCOURSE ON SOCIAL CAPITAL DEVELOPMENT OF THAI SOCIETY

ไพบุลย์ ช่างเรียน ประดิษฐ์ ตีวัฒนกุล¹ และ ธนภาค บุ่งจันทร์

Phaibul Changrien, Pradit Deewattanakul and Thanaphak Bungchan

สถาบันรัชต์ภาคย์

Rajapark Institute

Email: Dr.Pradit@hotmail.com¹

Received 6 September 2021; Revised 11 November 2021; Accepted 5 May 2022.

บทคัดย่อ

บทความนี้ต้องการนำเสนอเกี่ยวกับการสร้างวาทกรรมการพัฒนาทุนทางสังคมไทยเช่นทุนมนุษย์ ทุนสถาบัน ทุนปัญญาวัฒนธรรมและทุนทางทรัพยากรธรรมชาติในบริบทของประเทศไทยโดยใช้แนวคิดวาทกรรมของ Foucault นักวิชาการชาวฝรั่งเศสและแนวคิดทุนทางสังคมของ Bourdieu ตลอดจนนักวิชาการไทยหลายท่านโดยผู้เขียนใช้กรอบแนวคิดการสร้างวาทกรรมการพัฒนาทุนทางสังคมเป็นสร้างองค์ความรู้และส่งเสริมพัฒนาในความหมายของทุนทางสังคมบริบทของสังคมไทยที่มีอยู่เป็นการสานต่อขยายแนวคิดเพื่อพัฒนาทุนทางสังคมไทยต่อไปในอนาคต

คำสำคัญ : วาทกรรม, การพัฒนา, ทุนทางสังคม

Abstract

This article aims to present the discourse on the creation of Thai social capital development such as human capital, institutional capital, cultural intellectual capital and natural resource capital in the Thai context by using the discourse of Foucault, a French scholar and the concept of social capital of Foucault. Bourdieu, as well as many Thai scholars by the author, uses the concept of social capital development discourse to create knowledge and promote development in the meaning of social capital in the context of existing Thai society as a further development. Ideas for further development of Thai social capital in the future

Keywords: discourse, development, social capital

บทนำ

ภายหลังการเกิดวิกฤติเศรษฐกิจในประเทศในแถบเอเชียรวมทั้งประเทศไทยด้วยเมื่อปี 2540 นั้น ทฤษฎีการพัฒนากระแสหลักก็ถูกท้าทายอีกครั้งแม้ว่าหลายครั้งการพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวคิดแบบตะวันตกจะล้มแล้วล้มอีกแต่ยังคงฟื้นขึ้นด้วยการไม่ออกจากกระบวนทัศน์เดิมที่มุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียวแม้กระทั่งในปี 2540 เองก็ยังคงมีความพยายามที่จะฟื้นฟูเศรษฐกิจด้วยระบบเดิมเงินเข้าไปหมุนเวียนใน

ระบบตลาดของ IMF แต่การกระทำครั้งนี้กลับเป็นคำตอบของการล้มเหลวในทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ของผู้ครอบครองอำนาจในสังคม ประเทศไทยคือตัวอย่างของคำตอบที่กล่าวถึงข้างต้น แม้จะเกิดวิกฤติเศรษฐกิจอย่างรุนแรงและการเข้าช่วยเหลือวิกฤติการเงินของ IMF ต่อประเทศไทยเมื่อต้นปี 2540 จะล้มเหลวแต่สังคมไทยโดยเฉพาะในสังคมชนบทที่สามารถที่จะอยู่ได้ด้วยวัฒนธรรมประเพณีที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่มีครอบครัวที่มีสายสัมพันธ์แน่นแฟ้น การมีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นรากฐานที่สำคัญในการดำรงชีวิตและเป็นตาข่ายที่แข็งแรงที่รองรับคนที่ตกจากเบื้องสูงได้เป็นอย่างดี นี่คือนวัตกรรมที่สังคมไทยมีมาอย่างยาวนานและยังคงมีอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งก็คือ “ทุนทางสังคม” (Social Capital)

แนวคิดเรื่อง “ทุนทางสังคม” (Bourdieu, 1993) ได้ดึงดูดให้นักพัฒนาทั้งจากสายเศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ และสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา เข้ามาศึกษาแนวคิดนี้ ทำให้แนวคิดมีลักษณะของการเป็นสหสาขาวิชารวมอยู่ด้วย อย่างไรก็ตาม ในการอธิบายแนวคิดเรื่องทุนทางสังคมนี้ ก็มีความหมายที่แตกต่างกันออกไปอีก ซึ่งโดยมากแล้ว ในประเทศไทย “ทุนทางสังคม” เป็นแนวคิดที่มีการหยิบยกมาใช้ในวงวิชาการการพัฒนาในประเทศไทยอย่างกว้างขวาง ตัวอย่างเช่น มีการนำเรื่องทุนทางสังคมมาใช้อธิบายในเรื่องของการสามารถนำเอาสิ่งที่มีอยู่แล้วมาแปรเปลี่ยนให้เกิดคุณค่าในเชิงเศรษฐกิจ การใช้ทุนทางสังคมในการพัฒนาแบบยั่งยืน เป็นต้น การวิเคราะห์ศึกษาทุนทางสังคมในประเทศไทยที่ผ่านมา ได้มีการศึกษาแนวคิดนี้โดยมีการแสดงให้เห็นถึงความเป็นมาของแนวคิด ทฤษฎี และความสัมพันธ์ของกระบวนการทุนทางสังคม โดยส่วนใหญ่จะอิงกับการพัฒนาชุมชน การคลี่คลายแนวคิดดังกล่าวได้มีการแสดงให้เห็นในระดับการเปรียบเทียบเท่านั้น แต่ยังมีได้มีการนำแนวคิดดังกล่าวมาอธิบายความสัมพันธ์ในเชิงอำนาจอย่างชัดเจน โดยเฉพาะในฐานะที่ทุนทางสังคมเป็น “วาทกรรมการพัฒนา” ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร ได้กล่าวถึงคุณูปการของการวิเคราะห์วาทกรรมไว้ในหนังสือ “วาทกรรมการพัฒนา” อย่างน่าสนใจว่า ช่วยให้เราเห็น “ธาตุแท้” ของสิ่งที่เรียกว่า “การพัฒนา” ว่ามิใช่เป็นเรื่องแคบๆ การพัฒนาในตัวของมันเองเป็นเรื่องของการต่อสู้ที่หลากหลายและรอบด้าน เพื่อช่วงชิงการนำในการสร้างเกณฑ์ที่เป็นตัวกำหนดหรือสร้างความหมาย และการดำรงอยู่ของสิ่งที่เรียกว่า “การพัฒนา” ในรูปของวาทกรรมการพัฒนา จากนั้นก็พยายามสถาปนาวาทกรรมชุดดังกล่าวให้เป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางในสังคมและระหว่างสังคม เพื่อเปลี่ยนสถานภาพจากวาทกรรมชุดหนึ่งในเครือข่าย/โยงใยของกลุ่มวาทกรรมในสังคมสู่การเป็นวาทกรรมเฉพาะด้าน นอกจากนี้ ยังชี้ว่าได้มีการพยายามสร้างวาทกรรมการพัฒนา/วาทกรรมการเมืองชุดใหม่ที่สามารถ “บรรจุ” ชุมชน/ท้องถิ่นให้มีบทบาทเข้มแข็งขึ้นมาแทนการเมืองแบบเก่า ซึ่ง “ทุนทางสังคม” โดยความรู้ด้านการพัฒนาแล้วก็เป็นวาทกรรมชุดใหม่ที่ถูกสร้างขึ้นมามีในสังคมอีกด้วย” (Chaiyarat Charoensin stately, 2002)

เวียงรัฐ เนติโพธิ์ ได้ให้ข้อคิดในหนังสือคำและความคิดในรัฐศาสตร์ร่วมสมัยว่า “หากจะมองต้นทุนของสังคมในแง่ของแนวคิดเชิงบรรทัดฐาน (normative concept) ต้นทุนทางสังคมได้รับความนิยมเพราะมีพลังในการอธิบายปัญหาความเสื่อมโทรมของสังคมที่เน้นปัจเจกชนนิยม (individualism) ควบคู่กับการพัฒนาของรัฐที่เข้มแข็งและเติบโตยิ่งขึ้น ดังในสังคมตะวันตก โดยแนวคิดต้นทุนทางสังคมมีขึ้นเพื่อชี้ให้เห็นจุดอ่อนของการขาดความสัมพันธ์ระหว่างคนในสังคมและการพึ่งพิงรัฐ จึงเป็นข้อเสนอที่สร้างสมดุลให้กับสังคมร่วมสมัย ทั้งนี้ ความสัมพันธ์ระหว่างคนที่น่าสนใจในแนวคิดนี้ต้องเป็นความสัมพันธ์ที่มีลักษณะที่สร้างความร่วมมือเพื่อส่วนรวม และมีเป้าหมายที่ส่งเสริมประชาธิปไตยและความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ซึ่งไม่รวมถึงสายสัมพันธ์ที่เป็นแบบเก่า เช่น เครือข่ายการพึ่งพิงกันในระบบอุปถัมภ์ ซึ่งแม้แต่สหรัฐอเมริกาในอดีตก็เคยมี ประเด็นสำคัญจึงอยู่ที่ทำเครือข่ายที่พึ่งประสงค์คือ เครือข่ายที่มีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาประชาธิปไตยและการพัฒนาเศรษฐกิจเท่านั้น (Farr James, (2003)

ในยุคก่อนนั้น มีผู้กล่าวว่าความรู้เกิดจากบริบททางสังคมและวัฒนธรรมเป็นตัวหล่อหลอมความรู้ขึ้นมา ต่อมา Karl Marx ได้โต้แย้งว่าชนชั้นปกครองที่เป็นนายทุนเป็นผู้สร้างความรู้ขึ้นโดยเป็นผู้ควบคุมเหนือผู้อยู่ใต้ปกครองนั้น อย่างไรก็ตาม Karl Mannheim เห็นว่ารู้นั้นกว้างกว่าการมองพลังขับเคลื่อนจากเศรษฐกิจอย่างเดียว การศึกษาความรู้ในปัจจุบันยังต้องมีวิธีการเข้าถึงความรู้โดยมองในแนว Postmodern ด้วย โดยเห็นว่าความรู้ภายใต้เงื่อนไขทางเวลา และภายใต้ความคิดของนักคิดแต่ละคนต่างก็แตกต่างกัน ทั้งนี้นอกจากจะมีการตรวจสอบบริบทขององค์ความรู้แล้ว ยังมีการสืบค้นการก่อรูปและปฏิบัติการของความรู้ที่เกิดขึ้น ซึ่งรวมถึงมีการมองแนววาทกรรมทางการเมือง วัฒนธรรม และองค์กร อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทนทางสังคมก็เป็นความรู้หนึ่งซึ่งได้รับการศึกษาและนิยามกันในหลายรูปแบบ ซึ่งเป็นแนวคิดตามแนวของนักคิดแบบหลังยุคสมัยใหม่ (Post Modernism) ซึ่งแนวคิดแบบหลังสมัยใหม่นี้ยอมรับว่ากระบวนการคิดมีทิศทางที่แตกต่างกัน และทุนแนวคิดควรจะได้รับวิพากษ์วิจารณ์ และทุกคนมีสิทธิ์ที่จะวิพากษ์เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนทางความคิดเพื่อหาแนวทางที่ดีในการนำสังคม ปรับปรุงส่วนน้อย และเสริมจุดเด่นให้มากยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ดี แม้กระแสการตอบรับจะเป็นไปได้ด้วยดี ทั้งมีการนำแนวคิดเรื่องทุนทางสังคมมาศึกษาและใช้กันอย่างกว้างขวาง แม้ว่าแนวคิดดังกล่าวจะไม่ใช่วิธีคิดใหม่สำหรับในไทยเองก็ตาม แต่หลายคนได้ตั้งคำถามกับผู้วิจัยในลักษณะที่ว่า “ทุนทางสังคมคืออะไร ฟังแล้วดูเหมือนเป็นความคิดแนวเศรษฐศาสตร์มาก” ซึ่งยิ่งทำให้ผู้เขียนรู้สึกว่าคุณค่าความรู้เรื่องทุนทางสังคมในประเทศไทยกลับยังขาดความชัดเจนในเชิงแนวคิดโดยตัวของมันเอง และยังมีทฤษฎีการวิพากษ์วิจารณ์แนวคิดโดยเฉพาะในเชิงวิชาการน้อย ทั้งนี้ พบว่าการนำเรื่องทุนทางสังคมมาใช้ในการพัฒนากลับมีความแตกต่างจากแนวคิดของตะวันตก ซึ่งอาจจะมาจากพื้นฐานความคิดและวัฒนธรรมประเพณีที่แตกต่างกัน โดยทุนทางสังคมในประเทศไทยได้มีการนำมาเสริมประเด็นการสร้างชุมชนเข้มแข็ง และเชื่อมโยงไปถึงการพัฒนาประเทศในด้านอื่นๆ ด้วย การศึกษาแนวคิดทุนทางสังคม นอกจากคำถามที่มีการศึกษาว่า ทุนทางสังคมเกิดขึ้นมาได้อย่างไร ลักษณะการใช้แนวคิดทุนทางสังคมเป็นอย่างไร ผู้ศึกษาพบว่านัยเรื่องอำนาจที่แฝงมาในรูปแบบความรู้เรื่องทุนทางสังคมนี้ควรจะได้รับทศนใจ ในฐานะที่เป็นแนวคิดใหม่ที่ถูกหยิบยกมาใช้ในทางการพัฒนาประเทศ ผู้ศึกษาจึงตั้งคำถามต่อยอดการศึกษาว่า วาทกรรมทุนทางสังคมมีลักษณะอย่างไรและกระบวนการสร้างแนวคิดทุนทางสังคมมีนัยเชิงอำนาจในลักษณะใดบ้าง ทุนทางสังคมที่เป็นสัญลักษณ์ใหม่ในวงวิชาการงานพัฒนานั้นมีการเมืองของความรู้ในรูปแบบใด มีปัจจัยทางโครงสร้าง สถาบัน ในเชิงกระบวนการอย่างไรที่ทำให้แนวคิดมีบทบาทในสังคม ในการพัฒนา และในการกำหนดนโยบาย โดยเฉพาะในปัจจุบันที่การพัฒนากระแสหลักมีพลังน้อยลงและมีแนวคิดการพัฒนาทางเลือกและการพัฒนาจากรากหญ้าขึ้นมา นอกจากนี้ สังเกตว่าได้มีการใช้ทุนทางสังคมในฐานะที่เป็นความรู้ ซึ่งแพร่หลายอย่างรวดเร็วมาก การวิเคราะห์ในแนว “สังคมวิทยาความรู้” ซึ่งกล่าวถึงความสัมพันธ์ของความรู้ภายใต้เงื่อนไขทางสังคม โดยสนใจการสืบค้นที่มาของความรู้ และบริบทองค์ความรู้ในรูปแบบเดิม โดยมีรูปแบบวิธีวิเคราะห์วาทกรรมในการพิจารณาอำนาจที่มากในรูปของความรู้ จึงมีความน่าสนใจและเหมาะที่จะนำมาอธิบาย แนวคิด “ทุนทางสังคม” ซึ่งมีลักษณะเป็นนามธรรมสูง

แนวคิดเกี่ยวกับวาทกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับวาทกรรมของ Michel Foucault นักวิชาการได้ให้ความหมายของวาทกรรม (discourse) แตกต่างกันไปหลายท่าน ในตอนแรกการอธิบายใช้คำเดิม ไม่มีการแปลความสู่ภาษาไทย คือ Discourse ต่อมาถูกแปลเป็นภาษาไทยว่า “วาทกรรม” โดยการนิยามของสมเกียรติ วันทะนะ (Chaiwat Satha-Anand, 1998)

ธเนศ วงศ์ยานนาวา ได้อธิบายวาทกรรมว่า “ภายใต้ระเบียบวิธีการจัดการที่เกี่ยวกับความจริงนี้ มีกลไกที่จะทำให้สามารถแยกแยะได้ว่าประโยคความรู้ใดถูกประโยคความรู้ใดผิด ลักษณะของกฎเกณฑ์ทางภาษาที่ผลิตประโยคความรู้ชุดหนึ่งซึ่งจัดกลุ่มผิดกลุ่มถูกไว้ได้นั้นเรียกว่า discourse คุณลักษณะที่มีเอกภาพของ discourse นี้มีได้ขึ้นอยู่กับความหมายหรือความตั้งใจของผู้ใช้ภาษาแต่ประการใด แต่ขึ้นอยู่กับระบบตรรกะภายใน discourse นั้นเอง” (Thanet Wongyannawa, 1989)

ธงชัย วินิจจะกุล อธิบายว่า “discourse” มิได้หมายถึงเพียงแต่การแสดงออกหรือสื่อความกันไปมาตามปกติเท่านั้น แต่ discourse ยังรวมถึงเครือข่ายของกฎเกณฑ์ ค่านิยม ความรับรู้ ความเข้าใจรวมมาตรฐานความเชื่อในเรื่องต่างๆของชีวิตมนุษย์ที่เกิดจากการแสดงออกและการสื่อความกัน ไม่ว่าจะเป็นระบบความคิดหรืออุดมการณ์แน่วแน่อยู่เบื้องหลังหรือไม่ก็ตาม เครือข่ายดังกล่าวไม่จำเป็นต้องสอดคล้องต้องกันเป็นระบบมีตรรกะที่เป็นระเบียบหรือมีรากเหง้าจากระบบความเชื่อหรืออุดมการณ์ชุดเดียวกัน เครือข่ายดังกล่าวไม่จำเป็นต้องมีแหล่งกำเนิดจากนักคิดหรือสกุลความคิดใดโดยเฉพาะ แต่มาจากการแสดงออกและการสื่อความของคนจำนวนมากจนไม่รู้ที่มาที่แน่ชัด จนกระทั่งไม่มีใครสามารถอ้างความเป็นเจ้าของหรือผู้กำหนด discourse ได้ (Thongchai Vinitjakul, 1991)

จากความหมาย “วาทกรรม” ของนักวิชาการทั้งสี่ท่านจะพบว่า วาทกรรม อำนาจและความรู้เป็นสิ่งที่มีความเกี่ยวพันกันอย่างใกล้ชิด Foucault เองอธิบายไว้อย่างชัดเจนว่า ถ้าเรานิยามสัมฤทธิ์ผลของอำนาจว่าเป็นกดปราบ (repression) ก็เท่ากับว่าเรามองอำนาจเพียงในแง่ของกฎหมายล้วนๆ กล่าวคือ กฎหมายห้ามทำอะไร อำนาจก็คือกำลังบังคับให้การห้ามดังกล่าวมีผลในทางปฏิบัติ การมองอำนาจในแง่นี้เป็นการมองในด้านลบอย่างเดียวและแคบเกินไป ถ้าอำนาจไม่เคยสร้างสรรค์อะไรเลย นอกจากเอาแต่กดปราบอย่างเดียวแล้ว จะมีคนเชื่อฟังหรือไม่ เพราะอันที่จริงแล้วสิ่งที่ทำให้อำนาจถูกมองว่าดีและเป็นที่ยอมรับก็คือความจริงง่ายๆ ที่ว่าอำนาจไม่ใช่เป็นเพียงน้ำหนักรีดที่กดหัวพวกเรา โดยห้ามเราทำสิ่งนั้นสิ่งนี้ หากแต่อำนาจยังตัดผ่านเข้าไปในสิ่งต่างๆได้และผลิตสิ่งต่างๆได้ด้วย อำนาจกระตุ้นให้เกิดความสุขสำราญ อำนาจช่วยการก่อตัวของความรู้ และอำนาจผลิตวาทกรรมด้วยเหตุนี้เราจึงควรมองอำนาจในแง่ของเครือข่ายของการสร้างสรรค์ ซึ่งกระจายไปทั่วเรือนร่างของสังคมมากกว่าเป็นปัจจัยด้านลบที่มีหน้าที่เพียงการกดปราบเท่านั้น อย่างไรก็ตาม วาทกรรม อำนาจ และความรู้ไม่ใช่สิ่งเดียวกัน แต่วาทกรรมเป็นรอยต่อระหว่างอำนาจกับความรู้

Foucault (1980) ต้องการชี้ให้เราเห็นว่าวาทกรรมชุดหนึ่งๆ ที่ดำเนินการต่างๆ รวมทั้งวาทกรรม การพัฒนาในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ล้วนแล้วแต่มีกำเนิดและเบื้องหลังเกี่ยวพันกับอำนาจและการบังคับควบคุมทั้งสิ้น ดังที่เขากล่าวว่าโดยพื้นฐานในทุกสังคมจะมีความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่สลับซับซ้อน ซึ่งแทรกซึมกำหนดลักษณะและก่อโครงสร้างของสังคม กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ผสมผสานกันเป็นเรือนร่างของสังคม (social body) นั่นเอง แต่ความสัมพันธ์เชิงอำนาจเหล่านี้จะถูกสถาปนาทำให้มันคงหรือมีผลในทางปฏิบัติไม่ได้ หากปราศจากการผลิต การสั่งสมการหมุนเวียน และการทำงานของวาทกรรมชุดหนึ่งๆ ด้วยเหตุนี้ การลากเส้นแบ่งระหว่างคนปกติกับคนบ้า ผู้ชายกับผู้หญิง ผู้ใหญ่กับเด็ก การพัฒนากับการไม่พัฒนา/ด้อยพัฒนา ฯลฯ จึงมีความสัมพันธ์เชิงอำนาจแฝงอยู่และเป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกัน การจัดประเภทหรือแยกแยะสิ่งต่างๆ (categorization) จึงมิใช่เครื่องมือที่เป็นวิทยาศาสตร์หรือเป็นกลางแต่อย่างใด แต่ในตัวของมันเองคือเทคนิควิทยาการของอำนาจ (technologies of power) ที่แยบยลแบบหนึ่ง ซึ่งเป็นตัวกำหนดกฎเกณฑ์เกี่ยวกับสถานภาพความสูงต่ำ บทบาท หน้าที่ อำนาจ ฯลฯ ของสิ่งนั้นๆ มองในแง่นี้ วาทกรรมจึงเกี่ยวข้องกับการจัดการทางสังคม (social appropriation) ในรูปใดรูปหนึ่งหรือแฉกดวงใดแฉกดวงหนึ่งเสมอ (Foucault, 1980)

นอกจากนั้น Foucault ยังชี้ให้เห็นว่าปฏิบัติการของอำนาจจะเกิดขึ้นไม่ได้เลยถ้าปราศจากสิ่งที่เรียกว่า “การผลิตสัจจะ” (the production of truth) แต่สัจจะในที่นี้ไม่ได้หมายความว่า มีสัจจะดำรงอยู่แล้วจำนวนหนึ่ง แล้วเราก็เข้าไปค้นพบและยอมรับมัน แต่หมายถึงระบบกระบวนการที่มีระเบียบซึ่งใช้ในการผลิต (production) การวางระเบียบ (regulation) การแจกจ่าย (distribution) การเผยแพร่ (circulation) และดำเนินการ (operation) ในเรื่องถ้อยแถลงทั้งปวง ซึ่งระเบียบ/กฎเกณฑ์นี้จะแยกของจริงออกจากของไม่จริง และเมื่อแยกแล้วก็มีผลของอำนาจที่มีลักษณะเฉพาะตัวจำนวนหนึ่งเข้ามาถือหาสิ่งที่ถือว่าจริง สัจจะมีความเกี่ยวพันในเชิงวัฏจักรกับระบบของอำนาจ ซึ่งสร้างและหนุนสัจจะนั้น และมีความเกี่ยวพันกับสัมฤทธิ์ผลของอำนาจ ซึ่งสัจจะกระตุ้นให้เกิดขึ้น เมื่อเกิดขึ้นแล้วสัมฤทธิ์ผลนั้นก็กลับมาขยายขอบเขตของสัจจะให้กว้างขึ้น ทั้งหมดนี้คือ ระเบียบแห่งสัจจะ (a regime of truth) (Foucault, 1980 : 132-133)

อย่างไรก็ตาม สิ่งที่เราระบุหนักก็คือ สังคมแต่ละสังคมย่อมมีระเบียบแห่งสัจจะของตนเอง มีสิ่งที่เรียกว่า “การเมืองทั่วไป” แห่งสัจจะ (general politics of truth) กล่าวคือมีชนิดของวาทกรรมที่แน่นอนชุดหนึ่งที่สังคมนั้นยอมรับและใช้มันในฐานะที่เป็นเรื่องจริง มีกลไก และกฎเกณฑ์ที่ทำให้คนในสังคมนั้นสามารถแยกคำกล่าวอ้างที่จริงออกจากคำกล่าวอ้างที่ไม่จริงได้ มีวิธีการที่จะให้การรับรองหรือไม่รับรองถ้อยแถลงเหล่านั้น มีเทคนิคและกระบวนการวิธีการที่ได้รับการยกย่องว่ามีคุณค่าต่อการแสวงหาสัจจะ และมีการกำหนดสถานภาพว่าใครจะเป็นคนบอกอะไรจริง อะไรไม่จริง (Foucault, 1980)

Foucault ชี้ให้เห็นว่าในสังคมอย่างเช่นสังคมของเราทุกวันนี้ “เศรษฐศาสตร์การเมือง” ของสัจจะ (the political economy of truth) นั้นมีลักษณะ 5 ประการ คือ ประการที่หนึ่ง “สัจจะ” นั้นรวมศูนย์อยู่ที่รูปแบบของวาทกรรมเชิงวิทยาศาสตร์และสถาบันที่ผลิตวาทกรรมดังกล่าว ประการที่สอง สัจจะเป็นสิ่งที่ขึ้นอยู่กับกระบวนการกระตุ้นอย่างสม่ำเสมอของเศรษฐกิจและการเมือง (ความต้องการสัจจะนั้นมีมากพอๆ กับความต้องการผลิตทางเศรษฐกิจและความต้องการอำนาจทางการเมือง) ประการที่สาม สัจจะก็เป็นสิ่งที่มีการบริโภคและเผยแพร่กันในหลายรูปแบบ (แม้จะมีข้อจำกัดบางประการสัจจะก็จะกระจายไปตามกลไกของการศึกษาและข่าวสารอย่างกว้างขวางทั่วเรือนร่างของสังคม) ประการที่สี่ สัจจะถูกสร้างขึ้นและส่งทอดไปยังที่อื่นๆ ภายใต้อำนาจควบคุมของกลไกที่มีความสำคัญยิ่งทางเศรษฐกิจและการเมือง (เช่น มหาวิทยาลัย กองทัพ หนังสือ และสื่อสารมวลชน ฯลฯ) แม้ว่ากลไกเหล่านี้จะไม่อาจผูกขาดการควบคุมไว้ได้ทั้งหมด แต่ก็เป็นส่วนสำคัญ และประการสุดท้าย สัจจะเป็นประเด็นสำคัญของการถกเถียงทางการเมืองและการเผชิญหน้ากันทางสังคมทั้งปวง (คือการต่อสู้ “ทางอุดมการณ์”) ประเด็นที่วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สนใจมิได้อยู่ที่การปลดปล่อยสัจจะออกจากทุกระบบของอำนาจ ซึ่งเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ เพราะสัจจะในตัวของมันเองก็คืออำนาจอยู่แล้ว แต่อยู่ที่การถอดอำนาจของสัจจะออกจากรูปแบบที่แสดงความเป็นเจ้า ไม่ว่าจะเป็นในทางสังคม เศรษฐกิจ หรือวัฒนธรรม ซึ่งเป็นรูปแบบที่อำนาจของสัจจะดำเนินไปในสังคมของเราปัจจุบันในนามของวาทกรรมการพัฒนา (Foucault, 1980)

Foucault มองว่า วาทกรรมคือ “ชุดของส่วนเสี้ยวที่ไม่มีความต่อเนื่องสัมพันธ์กัน แต่ต้องมาอยู่ร่วมกัน และอยู่รวมกันมิใช่ในฐานะที่มีเอกภาพหรือความมั่นคงแต่ในฐานะที่เป็นชุดของวาทกรรมที่มีความแตกต่างและหลากหลาย และต่างก็มียุทธศาสตร์เฉพาะตัวที่ไม่เหมือนกันในการมาอยู่รวมกัน สารสำคัญของวิเคราะห์วาทกรรม คือ การพยายามศึกษาและสืบค้นถึงกระบวนการ ขั้นตอน ลำดับเหตุการณ์ และรายละเอียดปลีกย่อยต่างๆ ในการสร้างเอกลักษณ์และความหมายให้กับสรรพสิ่งที่อยู่ห่อหุ้มเราอยู่ในสังคมในรูปของวาทกรรม และภาคปฏิบัติการของวาทกรรมว่าด้วยเรื่องนั้นๆ อย่างไรก็ตาม มีความเกี่ยวข้องกับบุคคล สถาบัน สถานที่ เหตุการณ์ อะไรบ้าง และผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการสร้าง รวมตลอดถึงการเก็บกด/ปิดกั้น

สิ่งเหล่านี้ของวาทกรรมมีอย่างไร กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ หัวใจของการวิเคราะห์วาทกรรมอยู่ที่การพิจารณา ค้นหา ด้วยวิธีการหรือกระบวนการใดที่สิ่งต่างๆ ในสังคมถูกทำให้กลายเป็นวัตถุเพื่อการศึกษา แนวคิดเรื่องวาทกรรมโดยดั้งเดิมนั้นนักภาษาศาสตร์ใช้ศึกษาเรื่องของโครงสร้างของภาษา หน้าทีของภาษา และรูปแบบของภาษา แต่สำหรับ 푸โกต์ วาทกรรมไม่ใช่เรื่องของการศึกษาภาษาเท่านั้น แต่วาทกรรมในการศึกษาของฟูโกต์ยังรวมถึงวิธีคิดภาคปฏิบัติของการวาทกรรมและสถาบันด้วย สำหรับฟูโกต์แล้ว วาทกรรมมีความสำคัญทางสังคมวิทยาอย่างมากเพราะวิธีการที่เราคิดและพูดเกี่ยวกับโลกนี้จะก่อรูปวิธีการที่เราปฏิบัติ และก่อให้เกิดรูปแบบของโลกที่เราพยายามสร้างขึ้น เหล่านี้จะสร้างผ่านวาทกรรมที่เราสร้างขึ้นจากสิ่งที่เราประสบพบเห็น จากที่เราเรียนรู้ที่จะคิดและพูดเกี่ยวกับความเป็นจริงเฉพาะเรื่อง เราสามารถที่จะพยายามคิดเรื่องวาทกรรมในวิธีต่างๆ มากมายนับไม่ถ้วน (Foucault Michel, 1972 : 137)

สรุปความคิดของ Foucault การก่อรูปของวาทกรรม (Discursive formations) Foucault สนใจเป็นพิเศษ โดยเฉพาะวิธีการที่วิธีคิดและคำพูดเข้ามาดำรงอยู่ในสังคมและสิ่งดังกล่าวสะท้อนวิถีชีวิตของคน รวมทั้งนำไปสู่การควบคุมทางสังคมอย่างไร ในการพิจารณา Foucault สนใจสองเรื่องหลักคือเรื่องความบ้า และเรื่องเพศ ซึ่งเราถือว่าเป็นการก่อรูปทางสังคม เขาเห็นว่า ไม่มีเรื่องเพศหรือความบ้าที่แท้จริงแต่มีเพียงสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นผ่านคำพูดและรูปแบบของวาทกรรมที่ต่างกัน Foucault ได้อธิบายวาทกรรมเรื่องความบ้าไว้ว่าเป็นวิธีการกล่าวและการคิดเกี่ยวกับความบ้า ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงไปในแต่ละศตวรรษในตอนปลายของยุคกลาง ความบ้าไม่ใช่มองเป็นเรื่องของเหตุการณ์ร้ายที่จะมาคุกคามแต่มองเป็นเรื่องของกระบวนการทางสติปัญญาอันลึกลับ ในศตวรรษที่ 20 ความบ้าเป็นอาการเจ็บป่วยที่ต้องได้รับการรักษา ในระหว่างยุคนั้นก็จะมีวาทกรรมเรื่องความบ้าที่ส่อแทรกขึ้นมา เช่น เป็นเรื่องของอาการบ้า และอื่นๆ และตามที่ Foucault กล่าวเกี่ยวกับวิวิธวิทยาในหนังสือ *Achaeology of Knowledge* (1969) กระบวนการของวาทกรรมมีมากกว่าคำพูดหรือภาษา โครงสร้างของวาทกรรมที่เพิ่มเติมขึ้นมาถูกทำให้มีความเป็นไปได้โดยการผลิตทางประวัติศาสตร์ มีการรวมเอาแนวคิด แก่น และชนิดของถ้อยแถลง เข้ามาไว้ด้วยกันอย่างหลวมๆ ซึ่งเขาเรียกว่า “การก่อรูปของวาทกรรม” ถึงแม้ว่าการก่อรูปแต่ละแบบจะมีโครงสร้างหลวมกว่าวาทกรรมที่พวกเขาทำให้เป็นไปได้แต่ก็มีการตัดสินใจยอมรับความแตกต่างทางโครงสร้างซึ่งมีความหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตัวอย่าง เช่น ความหมายของสังคมวิทยาจากมุมมองของฝ่ายซ้ายและจากมุมมองของกฎหมาย

ภารกิจหลักของการวิเคราะห์การพัฒนาในฐานะที่เป็นวาทกรรมตามแนวคิดของ Foucault อยู่ที่การแสดงให้เห็นถึงกระบวนการในการสร้างหรือสถาปนาความเป็นเจ้าของวาทกรรมการพัฒนาชุดหนึ่ง จนกลายสภาพเป็นวาทกรรมหลักและการชี้ชวนให้เห็นถึงความแยบยลของอำนาจและการครอบงำที่แฝงเร้นเข้ามาในรูปของ “ความรู้” และ “ความจริง” เกี่ยวกับการพัฒนา นั่นคือ หัวใจของการวิเคราะห์การพัฒนาในฐานะที่เป็นวาทกรรมอยู่ที่การแสดงให้เห็นถึงรายละเอียด ขั้นตอน ความสลับซับซ้อนและความเป็นมาของบรรดาเงื่อนไขต่างๆ ที่นำไปสู่การก่อตัว/การเกิด และภาคปฏิบัติจริงของวาทกรรมการพัฒนาชุดหนึ่ง รวมตลอดถึงผลกระทบหรือผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการกระทำจากภาคปฏิบัติจริงของวาทกรรมพัฒนาดังนั้นด้วย

วาทกรรมการพัฒนา

ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร (Chaiyarat Charoensin, 2002). เห็นว่าการพัฒนาในฐานะที่เป็นวาทกรรมมีความสำคัญ เนื่องจากจะช่วยให้เราเห็นว่าพัฒนาในฐานะที่เป็นวาทกรรมก็คือ ระบบ กฎเกณฑ์ และกระบวนการในการสร้างเอกลักษณ์และความหมายชนิดหนึ่งขึ้นมา และการวิเคราะห์วาทกรรมนั้นยังช่วยให้เรามอง “ความรู้” ในฐานะที่เป็นทฤษฎีหนึ่งเท่านั้น นอกจากนี้ เขาเห็นว่า การที่ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาแบบหนึ่ง กลายสภาพเป็น “ความรู้” และ “ความจริง” ได้นั้น ก็เพราะมีกระบวนการเฉพาะบางอย่าง

ทำให้กลายเป็นเช่นนั้น เพราะฉะนั้น การพัฒนาจึงเป็นเรื่องของอำนาจและความรุนแรง มากกว่าเรื่องข้อเท็จจริง เทคนิควิทยาการ หรือความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจล้วนๆ อย่างที่เข้าใจกัน นอกจากนี้ เรายังมองว่าการวิเคราะห์ว่าทฤษฎีการพัฒนาชุดหนึ่งจึงอยู่ที่การชี้ชวนให้เห็นถึงกระบวนการสร้างและสถาปนาความเป็นเจ้าของวาทกรรมการพัฒนาชุดนั้น จนกลายสภาพเป็นวาทกรรมหลัก ว่ามีรายละเอียดขั้นตอน ความสลับซับซ้อน และความเป็นมาอย่างไรบ้าง และอยู่ที่การชี้ชวนให้เห็นถึงความแยบยลของอำนาจและการครอบงำที่แฝงเร้นเข้ามาในรูปของ “ความรู้” และ “ความจริง” เกี่ยวกับการพัฒนา ไชยรัตน์ยังเห็นอีกว่า เมื่อมองการพัฒนาในฐานะที่เป็นระบบคิด/วิธีคิดอีกแบบ จะช่วยให้เราเห็นว่า การที่จะปะทะกับสิ่งที่เรียกว่า “การพัฒนา” นั้น มิใช่อยู่ที่การหาว่าพัฒนาเป็นสิ่งที่ไม่ดี และต้องทำลายด้วยการล้มล้างอำนาจรัฐ แต่จะต้องปะทะกับมันด้วยการสร้างวาทกรรมชุดใหม่ขึ้นมา พร้อมกับเอกลักษณ์/ตัวตน และความหมายชนิดใหม่ที่ไม่จำเป็นต้องอยู่ในกรอบของการพัฒนาอีกต่อไป

ในระยะ 20 ปี หลังมานี้ โลกได้ประสบภาวะความล้มสลายทางเศรษฐกิจ ผ่นทลายความเสื่อมโทรมทางธรรมชาติ และความเลวร้ายทางจริยธรรม ทำให้มีการสร้างวาทกรรมชุดใหม่ขึ้นมาต่อต้านกับวาทกรรมของรัฐในระดับโลกหลายชุดด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นวาทกรรมด้านการพัฒนาที่ยั่งยืน การพัฒนาจากรากหญ้า/ชุมชน วาทกรรมเรื่องประชาสังคม เหล่านี้ ส่วนหนึ่งเป็นวิธีการปรับเปลี่ยนมุมมองที่มาจากสถาบันระดับโลก เช่น ธนาคารโลก วาทกรรมดังกล่าวเป็นการสร้างความชอบธรรมในการพัฒนาที่มุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ในระยะ 6-7 ปีที่ผ่านมา แม้ว่าการล่มสลายทางเศรษฐกิจในหลายประเทศของโลก จะตอบคำถามต่อการพัฒนาประเทศที่เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยมว่าไม่สามารถที่จะทำให้สังคมอยู่รอดได้ก็ตาม แต่ทุนนิยมก็ยังนิยมดำเนินก้าวต่อหลังจากภาวะฟื้นตัวแล้ว

การพัฒนาของประเทศไทยตลอดมาได้พัฒนาประเทศโดยชุดอุดมการณ์ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นหลัก รัฐพยายามที่จะพัฒนาแบบไล่กวาดตะวันตก โดยทำให้ประเทศให้ทันสมัย และทำให้เป็นประเทศอุตสาหกรรม โดยมุ่งหวังจะยกตัวเองให้เป็นประเทศที่พัฒนา ในกระบวนการพัฒนาเหล่านี้ มีการสร้างวาทกรรมจากผู้มีอำนาจของรัฐและนายทุนในการชี้้นำการพัฒนาโดยใช้เทคนิคและความรู้เพื่อเข้าไปแสวงหาผลประโยชน์จากผู้ที่ย่อยกว่า โดยอาศัยความเชื่อที่ว่า การพึ่งพิงรัฐ จะทำให้การพัฒนาในสังคมของตน แต่ท้ายที่สุดก็เห็นแล้วว่า ได้เกิดการพัฒนาที่ไม่สมดุล ทุนทางสังคมเป็นวาทกรรมการพัฒนาแบบใหม่ที่เข้ามาพร้อมกับการเพิ่มคุณค่าให้กับวัฒนธรรมความเชื่อและวิถีชีวิตของชุมชน ซึ่งเข้ามาในประเทศไทยในฐานะที่เป็นเงื่อนไขใหม่ในการพัฒนา ในขณะที่เดียวกันมีการพยายามให้ความหมายของคำว่าทุนทางสังคมจากหลายฝ่าย ทุนทางสังคมจึงควรต้องมีการพิจารณาด้านวาทกรรม การที่มุมมองของความรู้เรื่องทุนทางสังคมได้รับการมองในหลายลักษณะนี้เองจะทำให้เราได้พิจารณาแนวความคิดได้อย่างแยบยล และวิเคราะห์วิจารณ์และรู้เท่าทันความรู้ดังกล่าวได้มากขึ้น

ทุนทางสังคม

คำว่า “ทุนทางสังคม” มาจากภาษาอังกฤษคำว่า Social Capital ซึ่งในหลายตำราได้อ้างอิงจากงานเขียนของ Robert Putnam ว่า แนวคิดนี้ปรากฏเป็นครั้งแรกเมื่อปี 1916 ในบทความชื่อ “เรื่องราวแห่งความสำเร็จ” (a story of achievement) ในหนังสือ The Annals of the American Academy of Political Science ซึ่งเป็นงานที่เขียนถึงการพัฒนา “ทุนทางสังคม” ของชุมชนชนบทในมลรัฐ West Virginia สหรัฐอเมริกา ของ Lyda Judson Hanifan ซึ่งเป็นที่ปรึกษาด้านการศึกษาระดับสูงจากมลรัฐ West Virginia นั้นเอง (Farr, 2003)

การใช้คำว่าทุนทางสังคมของ Hanifan นั้น ไม่ได้หมายถึงทุนในความหมายที่เรารับรู้กันโดยทั่วไป ไม่ได้หมายถึงอสังหาริมทรัพย์, ทรัพย์สินส่วนบุคคล” หรือไม่ได้หมายถึงเงินแต่อย่างใด เขาบอกว่าทุนทางสังคมก็คือ สิ่งต่าง ๆ ที่เราพบเห็นและสัมผัสได้ ซึ่งพบเห็นได้ในชีวิตประจำวันของเรา เช่น การมีเจตจำนงที่ดี (good will), ความร่วมมือกัน (fellowship), ความเห็นอกเห็นใจ (mutual sympathy), และการติดต่อสัมพันธ์กันในสังคม (social intercourse) ระหว่างบุคคลหรือครอบครัว ที่ทำให้เกิดหน่วยทางสังคมขึ้น ซึ่งในชุมชนชนบทที่มีโรงเรียนเป็นศูนย์กลาง การสร้างชุมชนก็เหมือนกับการทำองค์กรธุรกิจและการขยายธุรกิจคือ จะต้องมีการสะสมทุนก่อน การทำงานจึงจะสำเร็จลุล่วง เขาบอกว่า ปัจเจกชนนั้นค่อนข้างที่จะมีทุนทางสังคมน้อย โดยเฉพาะถ้าเขาแยกตัวออกจากสังคม แต่ถ้าเขามีการติดต่อสัมพันธ์กับญาติพี่น้องของเขา และญาติพี่น้องก็มีการติดต่อกับญาติคนอื่นอีก ก็จะมีการสะสมทุนทางสังคม ซึ่งอาจจะตอบสนองความจำเป็นทางสังคมให้กับเขาได้อย่างดี และอาจจะทำให้เกิดศักยภาพทางสังคมซึ่งนำไปสู่การปรับปรุงสภาวะความเป็นอยู่ของคนในชุมชนรวมให้ดีขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ ชุมชนจะได้รับประโยชน์จากความร่วมมือของคนในชุมชนแต่ละส่วน ในขณะที่ปัจเจกชนนั้นก็ได้รับประโยชน์จากการที่เขามีการช่วยเหลือกัน (help) มีความเห็นอกเห็นใจ และมีความร่วมมือในหมู่ญาติพี่น้อง

คำว่าทุนทางสังคมเริ่มมีการอธิบายจากบริบทของชุมชนการคิดเรื่องทุนทางสังคมของ Hanifan เป็นการเคลื่อนไหวเรียกร้องให้ประชาชนในชุมชนชนบทได้รับการศึกษาที่เท่าเทียมกับคนอเมริกาทั่วประเทศ ไม่ว่าจะเป็นชาวต่างชาติที่อพยพเข้ามาอยู่ในอเมริกา หรือแม้แต่เด็กนิโกร โดยชี้ให้เห็นว่า คนเหล่านี้สามารถเติบโตเป็นพลเมืองอเมริกาที่ดีได้ หากให้โอกาสพวกเขา แนวคิดเรื่องทุนทางสังคมของฮานิฟานมีที่มาจากแนวความคิดเรื่อง “ศูนย์ทางสังคม” (The social center idea) ของเขา โดยฮานิฟานได้ให้ความสำคัญกับสถาบันครอบครัวในการสร้างทุนทางสังคมเป็นอันดับแรก ซึ่งสถาบันครอบครัวนี้เองเป็นสถาบันพื้นฐานนำไปสู่การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนที่จะสร้างความเป็นอยู่ที่ดีของคนในชุมชนได้อย่างไรก็ดี จากการศึกษาของ Jame Farr (2003) เขาพบว่า งานเขียนของ ไดอานถึงงานของ John Dewey (1990 อ้างถึงใน Farr, 2003) ซึ่งถือได้ว่าเป็นเสมือนเมล็ดพันธุ์ที่เพาะบ่มแนวคิดทุนทางสังคมในยุคนั้น สำหรับของ John Dewey เห็นว่า “สังคม หมายถึง ความสัมพันธ์กัน นั่นคือการที่แต่ละคนมีปฏิสัมพันธ์กันและมีการกระทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อสร้างสิ่งที่ดีให้กับสังคม โดยมีการเรียนรู้จากประสบการณ์ร่วมของคนในสังคม” ของ John Dewey มองว่า คำว่า “พลเมือง” (Citizenship) ก็คือ ปฏิสัมพันธ์ทุกรูปแบบที่หมายรวมถึงการเป็นสมาชิกของชุมชน (Bourdieu, Pierre 1993)

Farr (2003) ได้พบอีกว่า งานเขียนของ John Dewey ยังมีที่การระบุถึงทุนทางสังคมซึ่งเกี่ยวข้องกับแนวคิดเรื่อง Critical Pragmatism ที่ John Dewey ใช้เพื่อเน้นทัศนคติเชิงวิพากษ์ต่อการรับประเพณีทางปรัชญาหรือชีวิตสาธารณะ Farr เห็นว่า มีสามประเด็นที่แสดงว่า แนวคิดเรื่องปฏิบัตินิยมเชิงวิพากษ์ คือ หนึ่ง โครงสร้างจะต้องรับใช้ลัทธิวิพากษ์นิยม การวิพากษ์จะได้รับการสนับสนุนจากประเด็นปัญหา หรือวิกฤติในชีวิต ซึ่งทำให้เกิดการมองหาทางรักษา แก้ไข หรือปรับปรุงให้ดีขึ้น โดย John Dewey ได้ให้ความสำคัญกับปัญญาชนสาธารณะที่จะเป็นผู้วิพากษ์และสร้างทุนทางสังคมอีกครั้ง สอง แนวคิดดังกล่าวได้สร้างความชัดเจนในเรื่องของมิตรไมตรี *สาม* แม้ว่าจะมีการวิพากษ์ทุนนิยมในทางลบ แต่ John Dewey ก็นำเอาคำว่า “สังคม” กับ “ทุน” มาไว้ด้วยกันเพื่อให้คำมั่นดูสละสลวยและมีผลในเชิงวิพากษ์

ทุนทางสังคมปรากฏงานเขียนของ John Dewey ในหนังสือชื่อ The Elementary School Record โดยเขาใช้ในจุดประสงค์ที่ต้องการให้เกิดโรงเรียนแบบห้องปฏิบัติการ ซึ่งเป็นโรงเรียนแบบที่วิพากษ์วิชาชีพครูศาสตร์ โดยเขาเห็นว่า ระบบการเรียนการสอนในขณะนั้น สอนให้เด็กแยกทักษะไม่ว่าจะเป็นการอ่าน, เขียน, และคำนวณออกจากกัน เขาเน้นย้ำว่า เด็กมีทุนทางสังคมอย่างเต็มเปี่ยม และเราควรถอดสลักที่กั้นมัน

เอาไว้ในตัวเขาออก แม้แต่งานดั้งเดิมของ John Dewey คำว่า ทูทางสังคมยังอ้างอิงถึงระบบการศึกษาที่ยังขาดระบบการเรียนการสอนในเชิงปฏิบัติ ที่ทูทางสังคมในสังคมไทยก็ได้ละเลยอยู่ในปัจจุบัน จากข้างต้น เรากล่าวได้ว่า ทูทางสังคม เป็นแนวคิดที่ใช้เป็นครั้งแรกเพื่อพัฒนาทุนมนุษย์ในด้านการให้การศึกษา และนอกจากงานของ John Dewey และ Hanifan แล้ว ก็ได้มีการนำคำว่า “ทูทางสังคม” มาใช้ และให้นิยามความหมายที่แตกต่างกันไปอีก แต่การนำมาใช้ในการพัฒนาสังคมของคนยังคงมีความคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ

ในปี 1957 The Royal Commission on Canada's Economic Prospects ได้ตีพิมพ์หนังสือชื่อ Housing and Social Capital (1957) โดยพูดถึงทูทางสังคมในบริบทของโรงเรียนกับมหาวิทยาลัย, โบสถ์ กับสถานที่ที่เกี่ยวข้อง, โรงพยาบาล, ถนนสายหลัก (roads) กับถนนสายในเมือง (Street), สนามบิน, ท่อระบายน้ำและระบบท่อส่งน้ำ, และสิ่งก่อสร้างอื่น ๆ กับการติดตั้งเครื่องมืออุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ราชการและกระทรวง ทูทางสังคมตามลักษณะดังกล่าวก็คือ ปัจจัยพื้นฐานที่มีในชาติและเป็นเรื่องที่ไม่ค่อยได้รับความสนใจเท่าใดนัก อย่างไรก็ตาม การที่แคนาดาได้มีการพูดถึงทูทางสังคมในฐานะที่เป็นสิ่งที่เกี่ยวเนื่องกับนโยบาย ต่าง ๆ ของรัฐ เป็นการแสดงให้เห็นถึงการพยายามให้ความสำคัญในประเด็นดังกล่าว ในปี 1958 ก็ได้มีงานเขียนที่เกี่ยวข้องกับทูทางสังคมของ Caroline Moser, Meyer Fortes และปี 1961 Jane Jacobs ก็ได้เขียนงานชื่อ The Death and Life of Great American Cities ซึ่งเป็นงานเขียนเกี่ยวกับเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติ และในช่วงระยะเวลานั้น ประเด็นเรื่องทูทางสังคมก็ยังไม่ได้รับความนิยมแพร่หลายมากนัก (Portes, 1998)

ช่วงกลางทศวรรษที่ 1970 นักเศรษฐศาสตร์ชื่อ Glenn John Dewey (1977, 1981 อ้างถึงใน Portes, 1998) ได้ใช้คำว่าทูทางสังคมในการอธิบายเรื่องความแตกต่างทางด้านรายได้ของกลุ่มชาติพันธุ์ในอเมริกา เขาใช้ศัพท์นี้ในบริบทของการวิพากษ์ทฤษฎี Neoclassical theory ในเรื่องที่สร้างความไม่เท่าเทียมกันในเรื่องรายได้ที่ต่างกันมาก และนัยเชิงนโยบายของทฤษฎีเหล่านั้น John Dewey เห็นว่าทฤษฎีเศรษฐศาสตร์แนวOrthodoxคิดถึงผลประโยชน์ส่วนตัวมากเกินไป และยังเน้นไปที่ทุนมนุษย์และการสร้างการแข่งขันที่ตั้งอยู่บนฐานของทักษะความสามารถส่วนตัวอย่างมาก จนผู้ใช้ทฤษฎีนี้ทำให้เกิดคำสั่งห้ามต่าง ๆ ที่เข้มงวดขึ้นโดยอัตโนมัติในการยับยั้งมิให้พนักงานมีสิทธิและมีให้การดำเนินการเพื่อสร้างโอกาสที่เท่าเทียม ซึ่งคำสั่งพวกนี้เกิดขึ้นตลอด John Dewey บอกว่ามี 2 เหตุผลสำหรับเรื่องนี้ หนึ่ง ความยากจนของคนดำที่ถือเป็นมรดกตกทอดมาถึงลูกจะเกิดในรูปของการมีโอกาสน้อยมากในการเข้าถึงทรัพยากรและการได้รับศึกษา และสอง การติดต่อสัมพันธ์ระหว่างคนงานผิวดำที่เป็นหนุ่มสาวในการเป็นแรงงานของตลาด อยู่ในระดับต่ำและพวกเขาที่ขาดข้อมูลที่จะได้รับโอกาสนั้น

John Dewey (1981) อ้างพร้อมกับยอมรับงานเขียนด้านสังคมวิทยาในเรื่องของการเปลี่ยนเชื้อชาติ และการสืบทอดมรดกที่หลากหลายในหลายรุ่นคนว่าเป็นการอธิบายข้อโต้แย้งเรื่องการต่อต้านปัจเจกนิยมของเขา อย่างไรก็ตาม เขาก็ไม่ได้นำไปสู่การพัฒนาแนวคิดเรื่องทูทางสังคมไม่ว่าโดยทางใด ดูเหมือนว่าเขาจะพบแนวคิดนี้โดยบังเอิญในเนื้อหาของข้อความอภิปรายเศรษฐศาสตร์แรงงานแนว Orthodox แต่ว่าก็ได้มีการอ้างอิงถึงเพียงแค่ครั้งเดียวในบทความ และก็ต่อมาก็มีการอ้างอิงเหมือนกับเป็นการลงเชิงดูก่อน แนวคิดที่John Dewey เสนอเป็นการจับประเด็นความแตกต่างในการเข้าถึงโอกาสผ่านการเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันทางสังคม (social connections) ของเยาวชนกลุ่มน้อยและที่ไม่ใช่กลุ่มน้อย แต่งานของลอรีก็ไม่ได้ทำให้สังคมหาทางแก้ไขที่เป็นระบบจากความสัมพันธ์นั้น โดยการเชื่อมไปสู่ทุนในรูปแบบอื่น (Portes, 1998)

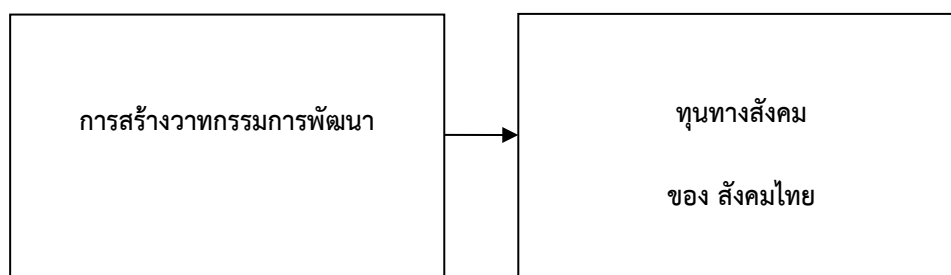
สรุป

เมื่อเรามองถึงความหมายในข้างต้นแล้ว จะเห็นว่า โดยสรุปแนวคิดเรื่องทูทางสังคมในต่างประเทศเป็นแนวคิดที่มีการพิจารณาทั้งในด้านบวกและลบ แต่ก็มี การนำด้านบวกของทูทางสังคมมาใช้ โดยให้

ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างกันไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์ส่วนตัว หรือความสัมพันธ์ของชุมชน โดยอาศัยการมีบรรทัดฐานร่วมกัน ซึ่งจะนำไปสู่การเกิดความไว้วางใจต่อกัน และนอกจากจะอาศัยความสัมพันธ์ที่มีอยู่เดิมแล้ว ยังเน้นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรภาคต่าง ๆ ในสังคม ให้เกิดการร่วมมือกันทำกิจกรรมต่าง ๆ ผ่านการสร้างเครือข่าย เป็นกระบวนการที่จะดึงเอาพลังทางสังคมขึ้นมา โดยมีเป้าหมายที่จะนำไปสู่การสร้างความสำเร็จเติบโตทางเศรษฐกิจ การพัฒนาที่ยั่งยืน การพัฒนาให้เกิดประชาธิปไตยที่แท้จริงเช่นการพัฒนาทุนมนุษย์ ทุนสถาบัน ทุนปัญญาวัฒนธรรมและทุนทางทรัพยากรธรรมชาติในบริบทของประเทศไทย

องค์ความรู้จากการศึกษาวาทกรรมการพัฒนาทุนทางสังคม

ผู้เขียนได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีวาทกรรมและการสร้างวาทกรรมทุนทางสังคมของสังคมไทย การพัฒนาทุนมนุษย์ ทุนสถาบัน ทุนปัญญาวัฒนธรรมและทุนทางทรัพยากรธรรมชาติจากบทความวิชาการต่างประเทศและประเทศไทยเพื่อเพิ่มองค์ความรู้การพัฒนาความหมายของคำว่าทุน ของสังคมไทยสรุปดังแผนภาพที่1

ภาพที่1 การสร้างวาทกรรมการพัฒนาทุนทางสังคมของสังคมไทย
ที่มา: ปรับปรุงจากบทความการสร้างวาทกรรมการพัฒนาทุนทางสังคมของสังคมไทย

References

- Chaiyarat Charoensin stately, (2002). *Discourse Development Committee*. 3rd edition, revised edition Bangkok: Vilingual Publishing House.
- Siripan Nok Suan and AEk Tang Sapwatthana, (2003). Bok. Words and thoughts in contemporary political science. Bangkok Press of Chulalongkorn University.
- Chaiwat Satha-Anand, (1998). "Foreword". In the eco-crisis of knowledge and evolution: Yossombat and Ammar Siamwala. Chaiwat Satha-Anand (Editor). Bangkok: Torch Publishing Project.
- Thongchai Vinitjakul, (1991). Report of supplementary research projects Subject: Methods for Studying Genealogy in the Faculty of Arts Thammasat University.
- Thanet Wongyannawa. (1989). Subcheck analysis (subject): The theoretical lack of power of Michel Fuko. Bangkok: Research Center, Faculty of Political Science, Thammasat University.
- Bourdieu, (1993). "The forms of capital" in Handbook of theory and research for the sociology of education. Ed. J.C. Richardson (New York: Greenwood Press.

Portes, Alejandro and Landolt, Patricia. Unsolved Mysteries: The Tocqueville Files II. The Downside of Social Capital. The American Prospect [online] vol.7, issue 26 (may 1, 1996-June 1, 1996). Available from: <http://www.prospect.org/>

Farr James, (2003). Social Capital: A Conceptual History. Political Theory, 31 (Month.

Foucault,(1980). Power/Knowledge: Selected Interviews and Other Writings 1972-1977, ed. by Colin Gordon. New York: Pantheon.

นวัตกรรมการบริหารจัดการความเสี่ยงเชิงพุทธ

INNOVATION IN BUDDHIST RISK MANAGEMENT

พระครูวิรุฬห์สุวรรณดิตถ์, พระเฉลย อัมทับ¹, ทศนีย์ เนื่องดัด

Phrakhruwirunsuwannadit, Phra Chaloei Imthap, Thatsanee Nueangdad,

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail : kea1811@hotmail.com¹

Received 6 December 2021; Revised 18 December 2021; Accepted 8 March 2022.

บทคัดย่อ

นวัตกรรมการบริหารจัดการความเสี่ยงเชิงพุทธ นวัตกรรม (IT) เป็นเทคโนโลยีที่ทันสมัยรวดเร็วต่อการเปลี่ยนแปลงของคนที่ต้องใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันและระบบการปฏิบัติงานในระบบข้อมูลขององค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนทำให้เกิดการปฏิบัติงานที่เสียหายและผิดพลาดได้บ่อยครั้ง ผู้เขียนจึงนำเสนอ นวัตกรรมการบริหารจัดการความเสี่ยงเชิงพุทธ โดยใช้หลักธรรม คำว่า สปปุริสธรรม 7 คือ อัตถัญญตา ความเป็นผู้รู้จักวิเคราะห์สาเหตุของสถานการณ์และความเป็นไปของชีวิต อัมมัญญตา ความเป็นผู้รู้จักวิเคราะห์สาระและผลอันเกิดจากสาเหตุดังกล่าว อตตัญญตา ความเป็นผู้รู้จักวิเคราะห์ตนเองทั้งในด้านความรู้ คุณธรรม และความสามารถ มัตตัญญตา ความเป็นผู้รู้จักหลักของความพอดี การดำเนินชีวิตพอเหมาะพอควร กาลัญญตา ความเป็นผู้รู้จักปฏิบัติตนให้ถูกกาลเทศะ ปริสสญญตา ความเป็นผู้รู้ปฏิบัติ การปรับตัวและแก้ไขตนให้เหมาะสมกับสภาพของกลุ่มและชุมชน ปุคคลัญญตา ความเป็นผู้รู้จักปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับบุคคลที่มีความแตกต่างกัน องค์ความรู้ที่ได้จากบทความนี้ จะเป็นประโยชน์กับการบริหารจัดการความเสี่ยงในองค์กรโดยใช้หลักธรรมในการบริหารจัดการเพื่อความผาสุกของบุคลากร

คำสำคัญ : นวัตกรรม, การบริหาร, จัดการความเสี่ยงเชิงพุทธ

Abstract

Buddhist Innovation Risk Management Innovation (IT) is a modern technology that is fast to the change of people that need to be used in their daily lives and the operational system in the information systems of both public and private organizations makes it practical. A job that crashes and goes wrong often. The author therefore presents Innovation in Buddhist Risk Management By using the dharma principle, the word sappurisdhamma 7 is atthanyata, the knowledge of analyzing the causes of situations and the possibilities of life; Tanyuta: being able to analyze oneself in terms of knowledge, morality, and abilities Moderate living, kalanyata, knowing how to behave properly at the right time, parinyutta, knowledge and practice. self-adjustment and self-correction to suit the conditions of the group and community Knowledge gained from this article It will be useful for managing the

risks in the organization by applying the principles of management for the well-being of the personnel.

Keywords : innovation, management, Buddhist risk management

บทนำ

ในปัจจุบัน นวัตกรรมมีความสำคัญต่อมนุษย์มาก “นวัตกรรม” เป็นการนำเอาสิ่งใหม่ๆ อาจอยู่ในรูปแบบของความคิดหรือการกระทำรวมถึงสิ่งประดิษฐ์ เพื่อมุ่งหวังการเปลี่ยนแปลงสิ่งที่มีอยู่เดิมให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น มีทั้งความรู้และแหล่งข้อมูลที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย นวัตกรรม เป็นสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ที่เกิดขึ้น ที่ช่วยแก้ไขปัญหามากมาย เพื่อการยกระดับชีวิตของผู้คนให้ดีขึ้น สำหรับนวัตกรรม (innovation) นั้น National Innovation Agency (2006) ได้กำหนดความหมายไว้ว่า นวัตกรรม คือ สิ่งใหม่ที่เกิดจากการใช้ความรู้ และความคิดสร้างสรรค์ที่มีประโยชน์ต่อเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งขั้นตอนของการเกิดนวัตกรรมในองค์กรอย่างแรกจะต้องส่งเสริมให้คนในองค์กรมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ผลงาน จากนั้นจึงนำผลงานมาวิจัยทดลองและพัฒนานำไปสู่สิ่งประดิษฐ์ จนต่อยอดมาเป็นนวัตกรรมเพื่อใช้ในเชิงพาณิชย์ การวิจัยและพัฒนานั้นหากไม่นำมาต่อยอดเพื่อใช้ในเชิงพาณิชย์ จะไม่เรียกว่าเป็นนวัตกรรมแต่จะเป็นเพียงแค่สิ่งประดิษฐ์ (Invention) ที่คิดค้นขึ้นมาเท่านั้น ดังนั้นนวัตกรรมจะเกิดขึ้นได้ย่อมมาจากความคิดสร้างสรรค์ของคนที่จะคิดหลากหลายวิธีเพื่อแก้ไขหรือปรับปรุงสิ่งที่ทำอยู่เดิมให้ดีขึ้นหรือมีประสิทธิภาพมากขึ้น รวมทั้งคิดค้นประดิษฐ์สิ่งใหม่ ๆ ขึ้นมา มีการสร้างหรือพัฒนานวัตกรรม สามารถแบ่งออกได้ 3 ขั้นตอน ขั้นตอนที่หนึ่ง การรับรู้ถึงโอกาส คือ การศึกษาหาข้อมูลหลักการเพื่อหาปัญหา สำรวจว่าใครที่เคยประสบปัญหาเรื่องแบบนี้มาก่อนหรือไม่ คนที่มีปัญหานี้เขามีแนวทางในการแก้ไขปัญหาอย่างไร ขั้นตอนที่สอง การแก้ไขปัญหา คือ การสร้างหรือพัฒนานวัตกรรมเพื่อให้สามารถนำมาแก้ไขปัญหานั้น เช่น วิเคราะห์จุดประสงค์ ลงมือทำ ตรวจสอบคุณภาพ และทดลองใช้ระยะสั้นเพื่อปรับปรุง และนำไปใช้เพื่อแก้ปัญหาหรือการพัฒนาการเรียนรู้ ขั้นตอนที่สาม การแก้ไขจุดบกพร่อง คือ การปรับปรุงนวัตกรรมที่สร้างขึ้น นำความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะมาปรับปรุงนวัตกรรมให้มีคุณภาพโดยการให้ผู้เชี่ยวชาญช่วยตรวจสอบและการบรรยายคุณภาพก่อนการทดลองใช้และหลังการทดลองใช้กับผู้เรียนกลุ่มเล็กจะทำให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนและเป็นรายละเอียดที่จะปรับปรุงนวัตกรรมได้ง่ายขึ้น

ผู้เขียนจึงมีแนวคิดที่จะศึกษา “นวัตกรรมการบริหารจัดการความเสี่ยงเชิงพุทธ” โดยศึกษารูปแบบหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์ฯ หรือตำราทางพระพุทธศาสนาต่างๆ โดยใช้หลักการมีเหตุผล การวางแผน และการตัดสินใจ ที่มีลักษณะเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการบริหารความเสี่ยง และเพื่อพัฒนารับการเปลี่ยนแปลงการเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่เป็นนวัตกรรมที่ทันสมัยที่สามารถสร้างความเสียให้กับองค์กรได้อย่างใหญ่หลวงที่สุดประเภทหนึ่ง เพราะเป็นเทคโนโลยีที่มีอิทธิพลมากต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของมนุษย์และองค์กรทุกองค์การแทบจะไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ต่อการนำมาใช้งาน จากแนวคิดทฤษฎีการบริหารความเสี่ยงด้วยหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการบริหารความเสี่ยง เพื่อการบริหารจัดการพุทธบริษัทให้มีความสามัคคี เพื่อลดความเสียหาย ลดความผิดพลาดในองค์กรให้น้อยลงหรือหมดไปในอนาคต

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

สัปปริสธรรม แปลว่า ธรรมะของคนดี หมายความว่า ผู้ใดมีธรรมเหล่านี้แล้ว ผู้นั้นได้ชื่อว่าเป็นคนดีคนที่ที่พระพุทธศาสนายกย่อง มีได้เป็นคนงมงามหรือเป็นคนชื่อจนเชื่อ แต่เป็นคนฉลาดมีเหตุผล รู้จักใช้ความคิดวางตัวได้ดีและมีมนุษยสัมพันธ์เหมาะสม ผู้เขียน อธิบายถึง หลักธรรมคำว่า สัปปริสธรรม 7 Buddhist

Dictionary, 2003 ฉบับประมวลธรรม Phra Brahmakunaphorn (P.A. Payutto) Phra Dhammapitaka (Prayut Payutto) ได้ดังนี้

1. อัตถัญญา คือ ความเป็นผู้รู้จักวิเคราะห์สาเหตุของสถานการณ์และความเป็นไปของชีวิต
2. ธัมมัญญา คือ ความเป็นผู้รู้จักวิเคราะห์สาระและผลอันเกิดจากสาเหตุดังกล่าว
3. อุตตัญญา คือ ความเป็นผู้รู้จักวิเคราะห์ตนเองทั้งในด้านความรู้ คุณธรรม และความสามารถ
4. มัตตัญญา คือ ความเป็นผู้รู้จักหลักของความพอดี การดำเนินชีวิตพอเหมาะพอควร
5. กาลัญญา คือ ความเป็นผู้รู้จักปฏิบัติตนให้ถูกกาลเทศะ
6. ปริสสัญญา คือ ความเป็นผู้รู้จักปฏิบัติ การปรับตัวและแก้ไขตนให้เหมาะกับสภาพของชุมชน
7. บุคคลัญญา คือ ความเป็นผู้รู้จักปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับบุคคลที่มีความแตกต่างกัน

สรุป หลักสัปปริสธรรม 7 คือ 1. ธัมมัญญา รู้หลักการ เมื่อดำรงตำแหน่ง มีฐานะ ต้องรู้หลักการ รู้หน้าที่ รู้หน้าที่ รู้กฎเกณฑ์กติกาที่เกี่ยวข้อง 2. อัตถัญญา รู้จุดหมาย ผู้นำถ้าไม่รู้จุดหมายก็ไม่ว่าจะนำคนมา ทำกิจการอะไร 3. อุตตัญญา รู้ตน คือ ต้องรู้ว่าตนเองคือใครมีหน้าที่ทำอะไร อยู่ในสถานะใด มีคุณสมบัติ มีความพร้อม มีความถนัด สติปัญญา ความสามารถแค่ไหน ซึ่งจะต้องสำรวจตนเอง และเตือนตนเองอยู่เสมอ 4. มัตตัญญา รู้ประมาณ คือ รู้จักความพอดี 5. กาลัญญา รู้กาล คือ รู้จักเวลา รู้จักกาลเทศะ 6. ปริสสัญญา รู้ชุมชน คือ รู้สังคมตั้งแต่ในขอบเขตที่กว้างขวาง คือ รู้สังคมโลก รู้สังคมของประเทศชาติว่าอยู่ในสถานการณ์อย่างไร 7. บุคคลัญญา รู้บุคคล คือ รู้จักบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะคนที่มาร่วมงานด้วยกัน และคนที่เราไป ให้บริการ เพื่อปฏิบัติต่อเขาได้ถูกต้องเหมาะสม และได้ผล

จากการศึกษารูปแบบของหลักธรรมสัปปริสธรรม 7 สรุปได้ดังนี้ คือ การปฏิบัติงานที่รู้หน้าที่ รู้เป้าหมายวัตถุประสงค์ มีความพร้อมในการปฏิบัติงาน จักเวลา รู้จักกาลเทศะ รู้จักการประมาณตน รู้จักความพอดี รู้จักสังคมภายนอก มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี จะลดโอกาสจากความเสี่ยง ลดความเสียหายทั้งภายในและภายนอกองค์การในอนาคตได้ดี

ความเสี่ยง

ความเสี่ยง หมายถึง สิ่งต่างๆหรือเหตุการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ที่เกิดขึ้นแล้วส่งผลกระทบต่อวัตถุประสงค์ หรือเป้าหมาย และสามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา

ความเสี่ยง โดยลักษณะธรรมชาติของความเสี่ยงในการดำเนินงานหรือกิจกรรมย่อมจะต้องมีความเสี่ยงเกิดขึ้นได้ทุกเมื่อ หรือเรื่องที่ผู้บริหารได้ตัดสินใจลงมือ ความเสี่ยง Risk ความเสี่ยงในที่นี้ หมายถึงโอกาสโอกาส ที่องค์การที่จะเกิดการดำเนินงานที่ขาดทุน หรือไม่สามารถดำเนินการให้ประสบความสำเร็จตามแผนงานหรือเป้าหมายที่ตั้งไว้ กล่าวคือ เมื่อมีการวางแผนงานไว้ในตอนแรกนั้น สภาพแวดล้อมมีอยู่อย่างหนึ่ง ครั้นเมื่อถึง การดำเนินการเวลาเปลี่ยนไป สภาพแวดล้อมเปลี่ยนไปในทิศทางที่ไม่เหมือนเมื่อตอนที่วางแผนไว้ส่งผลในทางลบก่อให้เกิดความเสียหาย ซึ่งสอดคล้องกับ Jesadawan. C. (2007) การบริหารความเสี่ยง ความเสี่ยงที่ไม่แน่นอนที่มักเกิดขึ้นได้เสมอ ได้แก่วัฒนธรรมชาติที่รุนแรง และภัยจากน้ำมือมนุษย์ จากลักษณะธรรมชาติของ ความเสี่ยงบางกรณีไม่อาจจำแนกระดับได้ชัดเจน อาจมีความรุนแรงตามอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบที่ได้รับมอบหมายให้ใช้ทรัพยากรขององค์การปฏิบัติงานให้บรรลุความสำเร็จตามเป้าหมายขององค์การที่วางไว้

การตัดสินใจภายในสถานการณ์ที่มีความไม่แน่นอนมนุษย์ทุกคนต้องตัดสินใจในการดำรงอยู่ของชีวิต จะแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับหน้าที่ ตำแหน่ง ความรับผิดชอบ ล้วนต้องทำหน้าที่ตัดสินใจกันทั้งนั้นตามตำแหน่งงานเพื่อดำเนินกิจการให้บรรลุสำเร็จตามวัตถุประสงค์ขององค์การให้ได้

ปัจจัยเสี่ยงภายใน

ปัจจัยเสี่ยงภายใน ได้แก่ ความเสี่ยงในการดำเนินงาน ความเสี่ยงจากทรัพยากรมนุษย์ ประสิทธิภาพ ศักยภาพ ในการปฏิบัติงาน ความเสี่ยงในเรื่องความเชื่อตรง การทุจริตของพนักงาน การปฏิบัติงานผิดกฎหมาย ความเสี่ยงชื่อเสียง ความเสี่ยงเรื่องเทคโนโลยี เช่น การเปลี่ยนแปลงเครื่องมือ การเปลี่ยนวิธีการปฏิบัติงาน ความเสี่ยงทางการเงิน คือ การวางแผนงบประมาณ ระบบข้อมูลทางการเงิน ปัจจัยเสี่ยงจากภายในต่างๆ ดังกล่าวที่อาจเกิดขึ้นจากอิทธิพลแวดล้อมที่กดดันทำให้เกิดความเสี่ยงภายในที่มาจากคนและระบบ ทั้งคน ทั้งระบบ ถ้าผู้บริหารองค์การมีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้นปฏิบัติงานย่อมจะไม่เกิดปัญหาในการปฏิบัติงานที่ทำให้ องค์การเกิดความเสียหาย สอดคล้องกับหลักธรรมคำว่า ปุคคลัญตา ฐบุคคฺล คือ รู้จักบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะคนที่มาร่วมงานด้วยกัน และคนที่เราไปให้บริการ เพื่อปฏิบัติต่อเขาได้ถูกต้องเหมาะสม และได้ผล

ปัจจัยเสี่ยงภายนอก

ปัจจัยเสี่ยงภายนอก ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ความต้องการของลูกค้า เงื่อนไขทางสังคม กฎระเบียบกฎหมายราชการ ตลาดเงิน ตลาดแรงงาน เหตุการณ์ร้ายแรง ปัจจัยเสี่ยงภายนอกลักษณะต่างๆ เกิดจากอิทธิพลภายนอกที่สามารถส่งผลกระทบต่อองค์การได้ ตามระดับของความรุนแรง การเปลี่ยนแปลง ถ้ามีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจะเป็นจุดอ่อนขององค์การทำให้เกิดความเสี่ยงมีมากขึ้น จากลักษณะต่างของ ความเสี่ยงที่เกิดจากภายนอกมักจะควบคุมไม่ได้ ดังนั้นผู้บริหารต้องคล้อยตามสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงให้ ได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับหลักธรรมคำว่า ปรีสญญตา คือ ความเป็นผู้รู้ปฏิบัติ การปรับตัวและแก้ไขตน ให้เหมาะกับสภาพของชุมชน

การบริหารจัดการ

Henri Fayol (1841-1925) ทฤษฎีบริหาร POCCC เป็นหัวใจของการบริหารจัดการเพื่อให้งานสำเร็จ ตามเป้าหมาย เน้นเน้นการบริหารจัดการรอบด้านและครอบคลุม ตั้งแต่การวางแผน การปฏิบัติการ การจัด โครงสร้างองค์กร ไปจนถึงการควบคุมการทำงานให้เป็นไปตามมาตรฐานที่วางไว้ หลักการการบริหารจัดการ ของ (Henri Fayol) เน้นการใส่ใจรอบด้าน ครอบคลุม ให้ความสำคัญทุกรายละเอียดทั้งในเรื่องของทรัพยากร การผลิต, ทรัพยากรในการประกอบธุรกิจ ไปจนถึงทรัพยากรมนุษย์ หัวใจสำคัญที่หลักการบริหารจัดการของ (Henri Fayol) เน้นย้ำอยู่เสมอก็คือ “ความเป็นเอกภาพ (Unity)” ตั้งแต่การมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน มีทิศทาง เดียวกัน ไปจนถึงมีความสามัคคีกันมุ่งไปสู่ความสำเร็จ

P – Planning : การวางแผน กำหนดแผนปฏิบัติการหรือวิถีทางที่จะปฏิบัติงานตั้งแต่ต้นจนจบ เป็นแนวทางที่วางไว้สำหรับการทำงานในอนาคต ซึ่งการวางแผนนี้จะเกิดขึ้นจากวิสัยทัศน์บวกกับจินตนาการ ในการบริหารจัดการที่คาดการณ์ล่วงหน้า เป็นแผนปฏิบัติการการทำงานและเป้าหมายเพื่อบรรลุสู่ความสำเร็จ

Ali Mohammad Jubran Saleh (2008) กล่าวว่า การวางแผน หมายถึง ความพยายามในการ วิเคราะห์แนวทางต่างๆหรือเรื่องต่างๆก่อนการดำเนินงานใดงานหนึ่ง แล้วจึงตัดสินใจเลือกแนวทางที่ดีที่สุดที่จะ ทำให้บรรลุเป้าหมาย ในมุมมองของผู้เขียนการวางแผนนั้นเป็นหน้าที่ของผู้บริหารทุกระดับที่ต้องวางแผนเพื่อ ใช้เป็นบรรทัดฐานในการปฏิบัติงาน และเป็นแนวทางเพื่อมุ่งสู่ผลสำเร็จที่คาดหวังในอนาคต ดังมีผู้กล่าวไว้ว่า การปฏิบัติงานจะประสบผลสำเร็จมากหรือน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับการวางแผน และถ้าวางแผนดี ก็เท่ากับ ปฏิบัติงานสำเร็จไปแล้วกว่าครึ่ง

O – Organizing : การจัดองค์กร เป็นกำหนดตำแหน่งงาน ภาระ หน้าที่ ความรับผิดชอบ ในการ ทำงานให้ครบทุกกระบวนการ โครงสร้างตำแหน่ง โครงสร้างองค์กร เพื่อจัดลำดับการบริหารและสั่งการให้เป็น ระบบระเบียบ แบ่งงานชัดเจน ไม่ทับซ้อน มีหน้าที่ครบ มีปริมาณคนพอกับงาน

Atmana. S. (2002)ได้กล่าวไว้ว่า กระบวนการจัดการ หมายถึงกระบวนการดำเนินงาน จากคำกล่าว การดำเนินงานหรือการปฏิบัติงานนั้นจะต้องเป็นไปตามขั้นตอนตามลำดับ ว่าจะทำอะไร ที่ไหน เมื่อใด และให้ใครทำ ทำให้สมาชิกในองค์กรมีความมั่นใจในการทำงาน และทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพ ควรมีลักษณะไม่ตายตัวต้องยืดหยุ่น ได้ตามสถานการณ์อาจมีการปรับปรุงแก้ไข หรือปรับเปลี่ยนลำดับการทำงานได้เสมอเพื่อส่งผลให้การปฏิบัติงานเกิดประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

C – Commanding : การบังคับบัญชาสั่งการ การทำงานหมู่มาจำเป็นต้องมีผู้บังคับบัญชาเพื่อให้การทำงานดำเนินไปได้อย่างราบรื่น มีคนคอยควบคุม สั่งการ สอดส่องปัญหาเพื่อหาทางแก้ไขให้ไวที่สุด

Prasertsri. R. (2001) กล่าวถึงผู้นำ (Leader) ว่าเป็นบุคคลที่ทำให้องค์การเจริญก้าวหน้าและบรรลุผลสำเร็จโดยเป็นผู้ที่มีบทบาทแสดงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เป็นผู้ใต้บังคับบัญชา ดังนั้นการบังคับบัญชาการสั่งการเป็นหน้าที่ของผู้บังคับบัญชา ที่ใช้ความสามารถในการจูงใจผู้ใต้บังคับบัญชาให้ทำงานที่ดีและเต็มใจที่จะทำงาน หรือร่วมงาน ให้งานดำเนินไปด้วยความราบรื่นมีประสิทธิภาพ ทำให้องค์การบรรลุวัตถุประสงค์

C – Coordination : การประสานงาน คือการเชื่อมโยงงานทุกอย่างรวมไปถึงกำลังคนทำงานให้เข้ากันได้ กำกับให้มุ่งไปสู่เป้าหมายเดียวกัน เพื่อให้เกิดผลสำเร็จตามที่วางไว้ การประสานงานที่ดีจำเป็นต้องมีในทุกระดับ เพื่อผลสำเร็จเดียวกันนั่นเอง

Suthisomboon. S, and Rangsiyokrit. S. (1999)กล่าวว่า การประสานงานเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการจัดให้งานสอดคล้องกันปราศจากความขัดแย้ง ดังนั้น การประสานงานเป็นเหมือนฟันเฟืองของเครื่องจักรที่มีความสมดุลกันสามารถรับกันได้ทั้งในจังหวะหรือในเวลาอันเหมาะสมอย่างแนบเนียน นั่นก็คือ การประสานงานต้องได้รับความร่วมมือของผู้ปฏิบัติทุกฝ่ายด้วยเพื่อให้งานบรรลุจุดหมายในรูปของการทำงานเป็นทีม

C – Controlling : การควบคุม หมายถึง การติดตาม ตรวจสอบการดำเนินงานในส่วนต่างๆขององค์กร เพื่อให้งานเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด สอดคล้องกับแผน คำสั่ง และหลักการที่วางไว้

การควบคุม ในความคิดของผู้เขียน คือ การบริหารจัดการทุกอย่างให้สำเร็จลุล่วงไปตามแผนที่วางไว้ ดำเนินงานเป็นไปตามกรอบที่กำหนด ทั้งในเรื่องของกรอบเวลา มาตรฐานการปฏิบัติการ ขั้นตอนการทำงาน ไปจนถึงการประสานงานทุกฝ่ายให้เกิดความราบรื่น การควบคุมนี้ยังรวมถึงการบริหารที่ไม่ใช่ทรัพยากรบุคคลอีกด้วย แต่รวมถึงทรัพยากรที่เป็นวัตถุดิบ เครื่องจักร ผลผลิตที่ได้ ตลอดจนงบประมาณในการดำเนินงานทั้งหมดด้วย เพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพที่สุด

การบริหารเชิงกลยุทธ์

Boonbongkan. J, and Ketchonan. N, (2006) กล่าวว่า การบริหารเชิงกลยุทธ์ มีความสำคัญและประโยชน์ต่อองค์กร ดังนี้

1) กำหนดทิศทางขององค์กร (Set Direction) กล่าวคือ กระบวนการจัดการเชิงกลยุทธ์ช่วยให้ผู้บริหารเข้าใจต่อการเปลี่ยนแปลงและวิสัยทัศน์ในอนาคต ทำให้สามารถกำหนดวัตถุประสงค์และทิศทางการดำเนินงานของธุรกิจได้อย่างเป็นรูปธรรม

2) สร้างความสอดคล้องในการปฏิบัติ (Harmony) การบริหารเชิงกลยุทธ์ให้ความสนใจกับการกำหนดการประยุกต์ การตรวจสอบ และการควบคุมขององค์กรในฐานะระบบที่ประกอบด้วยส่วนประกอบสำคัญต่าง ๆ รวมเข้าด้วยกัน และแนวคิดนี้ก่อให้เกิดวิสัยทัศน์และความเข้าใจร่วมกันในวัตถุประสงค์ และแนวทางการดำเนินงาน ซึ่งจะทำให้การจัดสรรทรัพยากรและการดำเนินงานมีเอกภาพ และก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่องค์การ

3) สร้างความพร้อมให้แก่องค์กร (Provide Readiness) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและการกำหนดกลยุทธ์ ทำให้ผู้บริหาร ผู้จัดการในส่วนต่าง ๆ และสมาชิกขององค์กร เกิดความเข้าใจในภาพรวมและศักยภาพขององค์กร ทำให้องค์กรมีความพร้อม ต่อการเปลี่ยนแปลง หรือความท้าทายต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

4) สร้างประสิทธิภาพในการแข่งขัน (Improve Competitive Efficiency) การบริหารเชิงกลยุทธ์ ทำให้สร้างประสิทธิภาพและศักยภาพในการแข่งขัน เนื่องจากการดำเนินงานเชิงกลยุทธ์สามารถพัฒนาความสามารถของผู้บริหาร ขณะเดียวกันเป็นการเตรียมความพร้อมและพัฒนาศักยภาพของสมาชิก ตลอดจนสร้างความเข้าใจและรองรับแนวทาง การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมและคู่แข่ง และการบริหารเชิงกลยุทธ์ ทำให้เข้าใจภาพรวมขององค์กร ความสามารถในการปัจจุบันขององค์กร สามารถจัดลำดับความสำคัญในการดำเนินงานและเป้าหมายที่จะช่วยองค์กรทำงานได้อย่างเหมาะสมและใช้บุคลากรอย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่า ต้องมีการกำหนดทิศทางขององค์กร เพื่อที่จะสามารถกำหนดวัตถุประสงค์การดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรมได้และให้สอดคล้องกับการปฏิบัติงานเพื่อสร้างความพร้อมให้แก่องค์กร ทำให้ผู้บริหารและสมาชิกในองค์กรเกิดความเข้าใจตรงกันทำให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับคำกล่าวของ ชุนวู ได้กล่าวไว้ว่า “รู้เขา รู้เรา ร้อยรบ มิพ่าย” เมื่อรู้แล้วว่าช่องว่างระหว่างความจริง ณ ปัจจุบัน กับภาพฝันในอนาคต ห่างไกลกันขนาดไหน ที่จะนำพาเราไปให้ถึงจุดหมายปลายทางนั้น แน่แน่นอนว่าเส้นทางไม่ได้มีเส้นทางเดียว การเดินทางก็ไม่มีเพียงวิธีเดียว ในโลกของกลยุทธ์มีความเป็นไปได้อยู่มากมาย อยู่ที่เราจะเลือกมองหามันหรือไม่นั่นเอง

การบริหารจัดการความเสี่ยง

การบริหารจัดการความเสี่ยง คือ กระบวนการดำเนินงานขององค์กรที่เป็นระบบและต่อเนื่อง เพื่อช่วยให้องค์กรลดมูลเหตุของแต่ละโอกาสที่จะเกิดความเสียหายทั้งจากการกำหนดนโยบาย การปฏิบัติงานและการทุจริตให้ระดับของความเสียหายและขนาดของความเสียหายที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอยู่ในระดับที่องค์กรประเมินได้ควบคุมได้ และตรวจสอบได้อย่างมีระบบ โดยคำนึงถึงการบรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายและภาพลักษณ์ขององค์กรเป็นสำคัญ

แนวคิดการบริหารความเสี่ยง คือ กระบวนการที่ใช้ในการบริหารจัดการให้โอกาสที่จะเกิดเหตุการณ์ ความเสี่ยงลดลงหรือผลกระทบของความเสียหายจากเหตุการณ์ความเสี่ยงลดลง ความเสี่ยงหรือความไม่แน่นอนที่ อาจจะก่อให้เกิดความเสียหายหรือผลกระทบต่าง ๆ เช่น การเดินทางมาทำงานย่อมต้องพบกับความไม่แน่นอนที่จะทำให้มาทำงานไม่ได้หรือไม่ทันเวลา โดยอาจมีสาเหตุจากการเกิดอุบัติเหตุจึงต้องหาวิธีที่จะบริหารจัดการเพื่อมาทำงานให้ได้หรือให้ทันเวลา โดยการปรับเปลี่ยนจากการใช้รถส่วนตัวหรือรถโดยสารประจำทาง ไปใช้บริการรถมอเตอร์ไซด์รับจ้าง หรือเปลี่ยนเส้นทางการเดินทาง ตัวอย่างดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ทุกคนได้นำการบริหารความเสี่ยงมาใช้ในชีวิตประจำวันแล้ว แต่เราอาจจะไม่ทราบว่าวิธีการเหล่านี้เป็นการบริหารความเสี่ยง แนวคิดเรื่องการบริหารความเสี่ยงได้นำมาใช้ในการบริหารงานขององค์กร เพื่อใช้เป็นเครื่องมือการบริหารงานที่จะช่วยให้ผู้บริหารเกิดความมั่นใจว่าการดำเนินงานจะบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายตามที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ และคุ้มค่า โดยลดโอกาส ที่จะเกิดความเสียหายหรือความไม่แน่นอนที่จะส่งผลกระทบหรือก่อให้เกิดความเสียหายในด้านต่างๆต่อองค์กร เปรียบเสมือนการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับองค์กร ในส่วนของการเตรียมตัวให้พร้อมที่จะเผชิญผลกระทบ และการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล รวมทั้งสอดคล้องกับ พุทธศาสนสุภาษิตที่ว่า “อุปมา โท อมต ปท ” ความไม่ประมาทเป็นทางไม่ตาย นั่นเอง

การเปลี่ยนแปลงสถานะเศรษฐกิจ สังคม ธุรกิจ และวิวัฒนาการด้านเทคโนโลยีสารสนเทศต่างๆ ที่เกิดขึ้น เป็นสิ่งที่ทุกภาคส่วนต้องพิจารณาอย่างเข้าใจและหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องมีการปรับรูปแบบการดำเนินงานรวมถึงกลยุทธ์ต่างๆ เพื่อให้องค์กรสามารถอยู่รอดได้ในยุค Digital Disruption ดังนั้น ความสำคัญเรื่องการบริหารจัดการความเสี่ยง เริ่มตั้งแต่การปรับรูปแบบองค์กรระดับกลยุทธ์ จนถึงระดับกระบวนการดำเนินงาน จึงเป็นเรื่องจำเป็นที่ผู้บริหารต้องตระหนักถึงและจะมองข้ามไม่ได้ ดังนั้นการบริหารความเสี่ยงที่เกิดจากปัจจัยทั้งภายนอกและภายในที่กระทบกับองค์กร จึงต้องคำนึงถึงความไม่แน่นอนของเหตุการณ์หรือความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นได้แล้วส่งผลเสียต่อบริษัท เพื่อให้รับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นและสามารถบริหารจัดการเพื่อควบคุมความเสี่ยงให้อยู่ในระดับที่ยอมรับได้ การบริหารความเสี่ยง (Risk Management) จึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการกำกับดูแลกิจการที่ดีในการรับมือความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเพื่อให้องค์กรสามารถก้าวข้ามไปสู่การดำเนินงานได้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ มีการกำหนดนโยบายเพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางการพัฒนาระบบการบริหารความเสี่ยงให้มีคุณภาพ

สรุปได้ว่าการบริหารจัดการความเสี่ยง เป็นแนวทางให้ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ และลูกจ้างดำเนินงานขององค์กรให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ในแผนดำเนินงาน และแผนกลยุทธ์ เป็นกรอบการดำเนินการเพื่อตอบสนองต่อเหตุการณ์ที่อาจส่งผลให้เกิดความเสี่ยงทุกด้านได้อย่างเป็นระบบและมีมาตรฐาน ในการป้องกันความเสี่ยงระยะยาวขององค์กร เป็นกลไกการพัฒนาองค์ความรู้ให้กับผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ และลูกจ้างให้เป็นวัฒนธรรมองค์กรได้อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับทฤษฎีของฮิกส์ (H.G. Hicks) (1981) อธิบายว่า การวางแผนเป็นหน้าที่ทางบริหารประการแรกที่ต้องกระทำเพื่อกิจกรรมบรรลุผลสำเร็จจึงจำเป็นต้องมีการวิเคราะห์

สรุป

บทความเรื่องนวัตกรรมการบริหารจัดการความเสี่ยงเชิงพุทธ ได้เสนอแนวทางในการใช้นวัตกรรมที่สอดคล้องกับหลักธรรมเหมาะสำหรับผู้บริหารที่ต้องการส่งเสริมการใช้นวัตกรรมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ผลงาน นวัตกรรมทางเทคโนโลยี ด้วยหลัก 3 สัปปุริสธรรม 7 ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงเป็นเรื่องที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสภาพการณ์ปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและมีผลกระทบอย่างรุนแรงต่อองค์กรต่างๆ ไม่เว้นแม้กระทั่งองค์กรที่เคยประสบความสำเร็จมาแล้ว ในมุมมองของผู้เขียนการเปลี่ยนแปลงนี้ก็สร้างโอกาสใหม่ๆ ทั้งในระดับองค์กรและระดับบุคคลได้ให้ปรับเปลี่ยนมุมมองและทัศนคติใหม่ ดังนั้นการสร้างนวัตกรรมการบริหารความเสี่ยงผู้บริหารจะต้องใช้ทั้งหลัก 3 สัปปุริสธรรม 7 ในการบริหารจัดการ (Management) และความเป็นผู้นำ (Leadership) เพื่อนำพาองค์กรสู่ความสำเร็จ

References

- Pattarapremcharoen. K. (2015). Integrated Risk Management and Internal Control. Retrieved from <http://www.sbpolice.go.th>
- Samuel B. Grotfort, Sun Zhu and Ngok Ke's Book of Dossier, translated by Pichai Wassanasong. Bangkok: Phra Nakhon, 1978)
- Boonbongkan. J, and Ketchonan. N, (2006). Strategic Management. Bangkok : SE-EDUCATION .
- Jesadawan. C. (2007). Risk Management. Print the 5th time. Nonthaburi : That's right.
- Phra Brahmakunaphorn. (P.A. Payutto). (2003). Dictionary of Buddhist Studies. Dharma edition. Bangkok : Publisher Palitham.

Phra Dhammapitaka. (P.A. Payutto). (2003). Dictionary of Buddhist Studies. Dharma edition. Bangkok: Pallitham Publishing House.

Atmana. S. (2002). Organizational behavior : theory and application. Bangkok : Thammasat University.

Prasertsri. R. (2001). Leadership. Bangkok : Thanat Print.

Hicks, A.M.G. (1981). Management. New York: McGraw - Hill book Company.

Jubran saleh, Ali Mohammad. (2008). Educational Administration in Islam. Translated from Educational Administration : An Islamic Perspectives by Nilo Waeseng. Songkhla : Hat Yai Graphic.

พุทธวิธีการบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลง

BUDDHIST METHODS AND CHANGE MANAGEMENT

พระครูประสาทปัญญาธร, พระครูโกวิทบุญเขต,

พระสมุห์ชาติศักดิ์ ปรีชาโน, และอำนาจ ทาปน¹

Phrakhru Prapatpanyatorn, Phrakhru Kowitbunkhet,

Phrasamu Chatsak Parichano, และ Amnaj Thapin¹

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail: amnajnrms@gmail.com¹

Received 6 December 2021; Revised 23 December 2021; Accepted 11 March 2022.

บทคัดย่อ

พระอัจฉริยภาพ อันเป็นที่ประจักษ์ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า 3 ประการ คือ พระบริสุทธิ์ คุณ พระปัญญาคุณและพระกรุณาคุณ หมายถึง คุณความดีและอุปการะที่คุณ ที่ทรงวางรูปแบบการบริหารจัดการองค์กรพระพุทธศาสนาให้มั่นคงถาวรจวบจนปัจจุบัน ด้วยทรงมีพระเนตรเห็นสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น ตั้งแต่แรกเริ่มองค์ประกอบ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ครบกำหนดเป็นองค์พระพุทธศาสนาด้วยพุทธวิธีการบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลง บทความนี้ผู้เขียนจึงนำเสนอ พุทธวิธีการบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลง ในรูปแบบกระบวนการบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลง อันประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์กร การบริหารงานบุคคล การอำนวยการและการกำกับดูแล ภายใต้ลักษณะการเปลี่ยนแปลงแบบ ปฏิรูป ปฏิวัติ และปฏิปทา องค์ความรู้ที่ได้จากบทความนี้ จะเป็นประโยชน์กับการบริหารจัดการองค์กรที่ต้องเผชิญกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงต่างๆ ในปัจจุบัน โดยให้ความสำคัญกับกระบวนการบริหารจัดการ (management process) เป็นสำคัญ

คำสำคัญ: พุทธวิธีการบริหารจัดการ, การบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลง, การเปลี่ยนแปลง

Abstract

Genius which is manifested by the Lord Buddha in 3 things, namely the purity Gratitude and grace means the goodness and support you have. which has established a management model for the Buddhist organization to be stable and permanent until the present with his eyesight of the changing situation to happen From the beginning, the composition of Buddha, Dharma, and Sangha was born into a Buddhist organization with Buddhist methods of change management. In this article, the author presents Buddhist methods of change management in the form of a change management process which includes planning, organization, personnel management Administration and Supervision Under the style of change, reform, revolution and practice, the knowledge gained from this

article It will be beneficial to the management of organizations that are faced with various changing situations in the present by giving importance to the management process.

Keywords: Buddhist methods of management, change management, change

บทนำ

องค์กรในปัจจุบัน ต้องเผชิญกับบริบทของการเปลี่ยนแปลงอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งเป็นไปตามลักษณะของธรรมชาติ 3 ประการ ทางพระพุทธศาสนา คือ ไม่แน่นอน (อนิจจัง) เปลี่ยนแปลง (ทุกขัง) ปรับตัว (อนัตตา) บนพื้นฐานของธรรมชาติที่เปลี่ยนไปตามสภาพแวดล้อม ในบริบทของการเปลี่ยนแปลงเช่นนี้จึงส่งผลให้องค์กรต้องใช้ศาสตร์ทางการบริหารและศิลปะทางการจัดการมาพัฒนาระบบกลไกขององค์กรเพื่อให้ทันต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงนั้นๆ ด้วยการศึกษารูปแบบกระบวนการการบริหารจัดการภายใต้สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่ประสบผลสำเร็จ แล้วนำมาพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลงที่องค์กรเผชิญอยู่ในปัจจุบัน และหากกล่าวถึงแนวคิดและทฤษฎีทางการบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลงที่ทุกองค์กรทั้งภาครัฐและภาคเอกชนนำมาใช้ในปัจจุบันจะเป็นของชาติตะวันตกบนพื้นฐานของความเป็นสมัยใหม่

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระบรมศาสดาของพระพุทธศาสนาในฐานะครูของเหล่าเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย PhraBrahmakunaphorn (P.A. Payutto) (2008) กล่าวว่า พระนามอย่างหนึ่งของพระพุทธเจ้าที่ปรากฏได้ขานถวายและพุทธศาสนิกชนนิยมกล่าวเรียกเสมอ คือคำว่า พระบรมศาสดา หรือบรมครู ซึ่งแปลว่า พระศาสดาผู้ยอดเยี่ยม หรือ ผู้เป็นยอดของครู ทรงเป็นนักบริหารมีคุณลักษณะของความผู้นำอันยอดเยี่ยม Ngern Poom (2018) ได้ศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับภาวะผู้นำของ Yukl, Bass and Avolio พบว่า ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงย่อมทำให้ประสิทธิผลองค์กรสูงขึ้นใน สภาพการณ์ต่าง ๆ ทั้งที่องค์กรมีข้อจำกัดและมีความจำเป็นอื่น ๆ และด้วยพระอัจฉริยภาพทั้งในทางโลกและทางธรรม อันประกอบด้วยความเพียรวิริยะศึกษาในศาสตร์ต่างๆ จนรู้แจ้งแล้วนำมาเป็นแนวปฏิบัติจนเห็นจริงในศิลปะหลักการนั้นๆ ดังปรากฏในพระไตรปิฎกอันเป็นหลักคำสอนตำราทางวิชาการของพระพุทธศาสนาที่ได้รวบรวมผ่านปฐมเหตุการณ์จริงเป็นแนวคิดและทฤษฎี ส่งผลถึงความมั่นคงถาวรขององค์กรพระพุทธศาสนาจนปัจจุบันและมีผู้สนใจศึกษาหยิบยกอ้างอิงในตำราวิชาการมากมาย ทั้งนี้เพราะองค์กรในปัจจุบันมีลักษณะเป็นระบบเปิด (open system) และอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เปิด (open environment) และนอกจากนี้ องค์กรยังมีลักษณะของการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ด้วยเหตุนี้องค์กรจึงต้องมีหน้าที่สำคัญประการหนึ่ง คือ “ปรับตัว” เพื่อให้ องค์กรมีความสอดคล้องและสามารถอยู่รอดได้ในสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงนั้นๆ โดยองค์กรจะต้องเปลี่ยนแปลงและพัฒนาอยู่เสมอ องค์กรที่ไม่มีการ “ปรับตัว” และ “พัฒนา” จะก้าวเข้าสู่ความเสื่อมสลายได้ Phra BrahmaBundit (Prayoon Thammachitto) (2018) กล่าวว่า การปรับตัว ตามหลักในทางศาสนา “อิตตานัง รักขันโต ปริง รักขะติ” แปลว่า “รักษาตัวเองให้ปลอดภัยเท่ากับรักษาคนอื่น” และ “ปริง รักขันโต อิตตานัง รักขะติ” แปลว่า “รักษาคนอื่นให้ปลอดภัยเท่ากับรักษาตนเอง”

Kochapong, Bunmee, and Rojanatrakul, (2020) กล่าวว่า โลกยุคปัจจุบันกำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเมื่อเปรียบเทียบกับโลกยุคเก่า การเปลี่ยนเข้าสู่โลกยุคใหม่เริ่มขึ้นราวร้อยกว่าปีมานี้ โดยเริ่มจากสังคมตะวันตกแล้วแพร่กระจายไปทั่วโลก ในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงในโลกปรากฏขึ้นชัดเจนหลายประการ การเปลี่ยนแปลงเป็นเรื่องปกติธรรมดาของสังคมมนุษย์ ทุกชุมชนสังคมต้องมีการเปลี่ยนแปลงในลักษณะต่าง ๆ กัน ไม่มีชุมชนสังคมใดสามารถยืนหยัดรักษาสถานะของตนเองได้ตลอดเวลา ดังนั้น การทำความเข้าใจหรือศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลง กระบวนการเปลี่ยนแปลง และ

อิทธิพลของโลกาภิวัตน์ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับงานด้านการพัฒนาทุกภาคส่วน

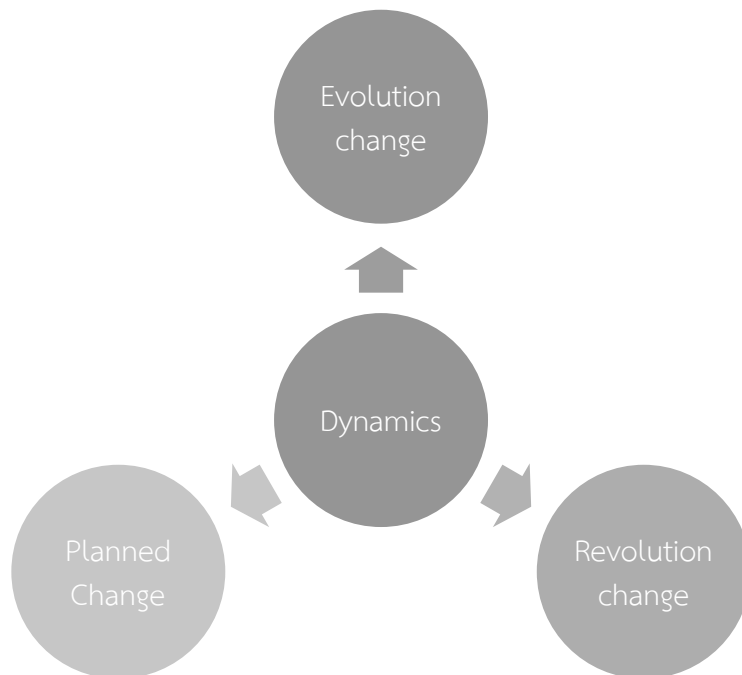
ผู้เขียนจึงมีแนวความคิดที่จะศึกษา “พุทธวิธีการบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลง” โดยศึกษารูปแบบการบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลงขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าภายใต้สถานการณ์ต่างๆ ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก คัมภีร์ ฯ หรือตำราทางพระพุทธศาสนาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องหรือมีลักษณะเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลง แล้วนำมาศึกษาวิเคราะห์พัฒนารูปแบบการบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลงที่องค์กรต่างๆ เผชิญอยู่ในปัจจุบัน เพื่อบูรณาการองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่พัฒนารูปแบบการบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลงให้เป็นองค์กรคุณภาพในอนาคต

รูปแบบการเปลี่ยนแปลง

Meechat (2008) กล่าวว่า เมื่อพิจารณาถึงการเปลี่ยนแปลงเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า การเปลี่ยนแปลงเป็นภาวะที่เกิดกับทุกองค์การ โดยเฉพาะปัจจุบันซึ่งองค์การมีลักษณะเป็นพลวัตร (dynamics) อยู่ภายใต้สภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา รูปแบบของการเปลี่ยนแปลงองค์การที่เกิดขึ้นโดยทั่วไปจะมีด้วยกัน 3 รูปแบบ คือ

1. **การเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไป (Incremental Change) หรือการเปลี่ยนแปลงแบบวิวัฒนาการ (Evolution change)** เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไป และเปลี่ยนแปลงไม่มากนัก เป็นการเปลี่ยนแปลงขององค์การในลักษณะที่ยึดถือแนวทางหรือสิ่งที่มีอยู่เดิมเป็นฐาน กล่าวคือ พิจารณาจากสิ่งที่มีอยู่เดิมแล้ว เพิ่มหรือลดสิ่งที่ต้องการเปลี่ยนแปลงเข้าไป โดยจะมีการกระทำอย่างต่อเนื่อง (continual progression) องค์การจะสามารถรักษาสสมดุลหรือดุลยภาพขององค์การโดยทั่วไปไว้ได้ (maintain equilibrium) เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงไม่ส่งผลกระทบต่อดุลยภาพขององค์การ มักจะกระทำผ่านโครงสร้างและกระบวนการบริหารปกติซึ่งมีอยู่เดิม (through normal structure and management processes) โดยอาจมีการใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ และมักเป็นการปรับปรุงผลผลิตให้ดีขึ้นกว่าเดิม (new technology and product improvement) การเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไปมีลักษณะของการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติแบบวิวัฒนาการ (evolution) การเปลี่ยนแปลงในรูปแบบนี้ยังคงธรรมชาติเดิมขององค์การไว้ และหาโอกาสในการเปลี่ยนแปลงองค์การไปสู่ทิศทางใหม่ หรือทิศทางที่ต้องการ
2. **การเปลี่ยนแปลงแบบปฏิวัติ (Revolution change) หรือการเปลี่ยนแปลงแบบรุนแรง (radical change)** เป็นการเปลี่ยนแปลงแบบหน้ามือเป็นหลังมือ ชนิดถอนรากถอนโคน การเปลี่ยนแปลงแบบนี้จะเปลี่ยนองค์การหรือมีผลกระทบกับองค์การทั่วทั้งองค์การ (major overhaul of the organization) เป็นการเปลี่ยนแปลงที่แตกต่างหรือเปลี่ยนไปจากกรอบที่มีอยู่เดิม (frame breaking burst) องค์การจะแสวงหาจุดดุลยภาพใหม่หรือสมดุลใหม่ขององค์การ (reach new equilibrium) และการเปลี่ยนแปลงองค์การทั้งหมด (transform entire organization) การเปลี่ยนแปลงแบบปฏิวัตินี้จะกระทำโดยการสร้างโครงสร้างองค์การและการจัดการใหม่ๆ ขึ้นในองค์การและมักจะเกิดจากเหตุการณ์วิกฤติ เช่น การมีผู้บริหารใหม่ การเปลี่ยนแปลงเจ้าของกิจการ การควบรวมกิจการ ความล้มเหลวจากการดำเนินงานขององค์การ เป็นต้น
3. **การเปลี่ยนแปลงโดยการวางแผน (Planned Change)** เป็นการเปลี่ยนแปลงโดยมีการวางแผนให้องค์การเป็นไปตามทิศทางที่ต้องการ โดยพิจารณาถึงผลงานที่องค์การต้องการให้เกิดขึ้นและ

ผลงานที่องค์กรสามารถปฏิบัติได้ในปัจจุบัน เพื่อหาทางให้ผลงานเป็นไปตามที่ต้องการให้มากที่สุด การเปลี่ยนแปลงที่มีการวางแผนนี้จะมีผู้นำในการเปลี่ยนแปลง (change agent) คอยทำหน้าที่เปลี่ยนแปลงองค์การ เพื่อไม่ให้้องค์การเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ไม่ต้องการและมักเป็นการพัฒนาองค์การอย่างต่อเนื่อง การเปลี่ยนแปลงองค์การอย่างมีแผนนี้มักจะกระทำในรูปของการพัฒนาองค์การ (organization development)

จากการศึกษารูปแบบของการเปลี่ยนแปลงองค์การโดยทั่วไปทั้ง 3 รูปแบบ สรุปได้ว่า การเปลี่ยนแปลงเป็นสภาวะการณ์ที่จะต้องเกิดขึ้นกับทุกองค์การอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะองค์การอยู่ภายใต้สภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา แต่ทั้งนี้ องค์การสามารถเตรียมการรองรับกับการเปลี่ยนแปลงนั้นๆ ได้ ดังนี้ 1)การเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไป (Incremental Change) หรือการเปลี่ยนแปลงแบบวิวัฒนาการ (Evolution change) ด้วยต้นทุน คือ ทรัพยากรบริหารที่้องค์การมีอยู่แล้ว เพื่อรักษาสมดุลหรือคุณภาพขององค์การให้สามารถดำเนินต่อไปตามบริบทของการเปลี่ยนแปลง แล้วหาโอกาสในการเปลี่ยนแปลงองค์การไปสู่ทิศทางใหม่ หรือทิศทางที่ต้องการ การเปลี่ยนแปลงในลักษณะนี้อาจเรียกได้ว่าเป็นการ “ปฏิรูป” 2)การเปลี่ยนแปลงแบบปฏิวัติ (Revolution change) หรือการเปลี่ยนแปลงแบบรุนแรง (radical change) เป็นการเปลี่ยนแปลงเพื่อหาจุดคุณภาพใหม่จากผลกระทบและวิกฤติต่างๆที่เกิดขึ้นกับองค์การทั้งจากสภาพแวดล้อมภายในและภายนอก ส่งผลให้้องค์การต้องทำดำเนินการเปลี่ยนแปลงเพื่อแก้ไขหรือพัฒนาปรับเปลี่ยนมรรควิธี นโยบาย การปฏิบัติ การเปลี่ยนแปลงในลักษณะนี้อาจเรียกได้ว่าเป็นการ “ปฏิวัติ” 3)การเปลี่ยนแปลงโดยการวางแผน (Planned Change) เป็นการเปลี่ยนแปลงโดยมีการวางแผนให้้องค์การเป็นไปตามทิศทางที่ต้องการ ทั้งนี้การวางแผน คือ กระบวนการหนึ่งในการเตรียมความพร้อมจากการคาดการณ์ประเมินสถานการณ์ไว้ล่วงหน้า เพื่อรับมือกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในบริบทต่างๆ พร้อมกับสร้างระบบกลไกและกลยุทธ์ในการบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลงไว้อย่างชัดเจน การเปลี่ยนแปลงในลักษณะนี้อาจเรียกได้ว่าเป็นการ “ปฏิปทา” ซึ่งมีความหมายสอดคล้องกับพจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรมที่

Phra Brahmakunaphorn (P.A. Payutto) (2015) ได้ให้ความหมายว่า “แนวปฏิบัติ ทางดำเนิน การปฏิบัติ แบบที่เป็นทางดำเนินให้ถึงจุดหมาย”

พุทธวิธีการบริหารจัดการ

Phra Dhammakosajarn (Prayoon Thammachitto) (2006) ได้นำหน้าที่ของนักบริหารมาเป็นกรอบในการศึกษาพุทธวิธีการบริหารจัดการของพระพุทธเจ้าในกระบวนการบริหารจัดการ 5 ประการ ตามคำย่อในภาษาอังกฤษว่า POSDC ดังนี้

- P คือ Planning หมายถึง การวางแผน เป็นการกำหนดแนวทางดำเนินงานในปัจจุบัน เพื่อความสำเร็จที่จะตามมาในอนาคต ผู้บริหารที่ดีต้องมีวิสัยทัศน์เพื่อกำหนดทิศทางขององค์กร
- O คือ Organizing หมายถึง การจัดองค์กร เป็นการกำหนดโครงสร้างความสัมพันธ์ของสมาชิก และสายบังคับบัญชาภายในองค์กร มีการแบ่งงานกันทำและการกระจายอำนาจ
- S คือ Staffing หมายถึง งานบุคลากร เป็นการสรรหาบุคลากรใหม่ การพัฒนาบุคลากรและการใช้คนให้เหมาะกับงาน
- D คือ Directing หมายถึง การอำนวยการ เป็นการสื่อสารเพื่อให้เกิดการดำเนินการตามแผน ผู้บริหารต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและมีภาวะผู้นำ
- C คือ Controlling หมายถึง การกำกับดูแล เป็นการควบคุมคุณภาพของการปฏิบัติงานภายในองค์กรรวมทั้งกระบวนการแก้ปัญหาภายในองค์กร

และได้นำเสนอพุทธวิธีการบริหารจัดการในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการวางแผน การจัดองค์กร การบริหารงานบุคคล การอำนวยการและการกำกับดูแล ดังนี้

พุทธวิธีในการวางแผน

สิ่งที่สำคัญมาก คือ ผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์ พระพุทธเจ้าตรัสว่า “ผู้บริหารต้องมีจักขุม” แปลว่า มีสายตาที่ยาวไกล คือ มองการณ์ไกล (Thai Tripitakas : 20/459/146) วิสัยทัศน์ช่วยให้ผู้บริหารสามารถวาดภาพจุดหมายปลายทางได้ชัดเจนและใช้สื่อสารให้สมาชิกภายในองค์กรยอมรับและดำเนินไปสู่จุดหมายปลายทางนั้น องค์กรทั้งหมดก็จะถูกขับเคลื่อนไปด้วยวิสัยทัศน์นี้ ทรงกำหนดจุดหมายปลายทางในพระพุทธศาสนาไว้ว่า “การประพฤติปฏิบัติธรรมทุกอย่างมีเป้าหมายสูงสุดอยู่ที่จุดเดียวคือวิมุตติ (ความหลุดพ้นทุกข์) (Thai Tripitakas : 7/462/291) ทรงกำหนดวัตถุประสงค์ให้ให้ปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นทุกข์ส่วนตัว เรียกว่า อตตहितสมบัติ และการปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นทุกข์ของคนอื่น เรียกว่า พรหิตปฏิบัติ ให้เป็นเป้าหมายในการดำเนินชีวิต และทรงกำหนดพันธกิจแนวทางในการดำเนินงานตามโอวาทปาฏิโมกข์ และแนวทางปฏิบัติธรรมโดยยึดหลัก 3 ประการ คือ ไม่ทำชั่วทั้งปวง ทำดีให้ถึงพร้อม และทำจิตใจให้ผ่องใส

พุทธวิธีในการจัดองค์กร

พระพุทธเจ้าทรงจัดองค์กรทางพระพุทธศาสนาออกเป็นพุทธบริษัท 4 คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ในส่วนของภิกษุบริษัทและภิกษุณีบริษัท พระพุทธเจ้าทรงมอบความหมายใหญ่ให้แก่คณะสงฆ์ ดังจะเห็นได้จากการที่ทรงกระจายอำนาจให้คณะสงฆ์ดำเนินการให้การอุปสมบท กิจาธิกรณ์หรือกิจการที่จะต้องร่วมกันทำ และทรงแต่งตั้งเอตทัคคะซึ่งเป็นรูปแบบของการกระจายอำนาจและการใช้คนให้เหมาะสมกับงานในพระพุทธศาสนา (Thai Tripitakas : 20/146/30) ส่วน

พระพุทธเจ้าทรง ดำรงตำแหน่งเป็นธรรมราชา คือผู้บริหารสูงสุดในองค์กรพระพุทธศาสนา ดังพุทธพจน์ที่ว่า “เราเป็นพระราชา นั่นคือ เป็นธรรมราชผู้ยอดเยี่ยม” (Thai Tripitakas : 13/609/554)

พุทธวิธีในการบริหารงานบุคคล

ระบบการศึกษาในพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาบุคลากร トラバไตที่บุคลากรนั้นยังไม่บรรลุเป็นพระอรหันต์ เขาผู้นั้นก็ต้องได้รับการศึกษาอบรมตลอดไป เรียกว่าเป็น “เสขะ” คือ ผู้ยังต้องศึกษา ต่อเมื่อสำเร็จการศึกษาเป็นพระอรหันต์แล้วจึงเรียกว่าเป็น “อเสขะ” คือ ไม่ต้องศึกษา พระพุทธเจ้าทรงมุ่งให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ตุมเหติ กิจจํ อาตปปี อุกขาตาโร ตถาคตา” “เธอทั้งหลายต้องทำความเพียรเพิกเลิเอง พระตถาคตเป็นแต่ผู้บอกทาง” (Thai Tripitakas : 25/30/51) บุคคลที่ได้รับการพัฒนาแล้วก็จะได้รับการจัดสรรภาระหน้าที่ให้ปฏิบัติงานภายในองค์กรตามความรู้ความสามารถ โดยประการที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ดังจะเห็นได้จากการ จัดกระบวนการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับพัฒนาการและวุฒิภาวะของผู้เรียน

พุทธวิธีในการอำนวยการ

การอำนวยการให้เกิดการดำเนินงานในพระพุทธศาสนาต้องอาศัยภาวะผู้นำเป็นสำคัญ ทั้งนี้ เพราะไม่มีระบบการใช้กำลังบังคับ การที่สมาชิกจะทำตามคำสั่งของผู้บริหารหรือไม่ขึ้นอยู่กับภาวะผู้นำในผู้บริหารเป็นสำคัญ โดยประการที่ ผู้บริหาร คือ ผู้ที่ทำให้คนอื่นทำงานตามที่ต้องการ ผู้นำ คือ ผู้ที่ทำให้คนอื่นต้องการทำงานตามที่ต้องการ ผู้นำต้องการ พระพุทธเจ้าทรงมีความสามารถในการจูงใจตรงกับสมัญญาว่า “ตถาคต” หมายถึง คนที่พูดอย่างไรแล้วทำอย่างนั้น (Thai Tripitakas : 10/211/255) เพราะทรงสอนให้รู้ (ยถาวาที) ทำให้ดู (ตถากาโร) และอยู่ให้เห็น (ยถาวาที ตถากาโร) พระพุทธเจ้าทรง ยึดธรรม คือหลักการสร้าง ประโยชน์สุขเพื่อส่วนรวมเป็นสำคัญ “พระตถาคตอรหันต์ สัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นผู้ทรงธรรม เป็นธรรม ราชา ทรงอาศัยธรรม สักการะธรรม เคารพธรรม ยำเกรงธรรม มีธรรมเป็นธง มีธรรมเป็นตรา เป็นธรรมาธิปไตย ทรงจัดการ รักษาปกป้องและคุ้มครองที่เป็นธรรม” (Thai Tripitakas : 20/453/139)

พุทธวิธีในการกำกับดูแล

การกำกับดูแลเป็นการควบคุมสมาชิกภายในองค์กรให้ปฏิบัติหน้าที่เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญแก่การดูแลคณะสงฆ์เป็นอย่างยิ่ง ดังที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติพระวินัยเพื่อให้พระสงฆ์ใช้เป็นมาตรฐานควบคุมความประพฤติให้เป็นแบบเดียวกัน พระพุทธเจ้าทรงให้เหตุผลในการบัญญัติพระวินัยไว้ 10 ประการ เช่น เพื่อความผาสุกแห่งคณะสงฆ์ เพื่อช่มบุคคลผู้ไร้อย่างอาย เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสื่อมเสียทั้งในปัจจุบันและอนาคต เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา (Thai Tripitakas : 1/20/37) ยิ่งไปกว่านั้น พระพุทธเจ้ายังได้ทรงบัญญัติให้พระภิกษุทำการ ปวารณาต่อคณะสงฆ์ในวันออกพรรษา การปวารณา หมายถึง การอนุญาตให้ว่ากล่าวตักเตือนซึ่งกันและกัน (Thai Tripitakas : 4/226/314) ในกรณีเกิดข้อพิพาทขัดแย้งระหว่างสงฆ์ พระพุทธเจ้าทรง บัญญัติวิธีระงับอธิกรณ์ซึ่งเรียกว่า “อธิกรณ์สมณะ 7 ประการ” (Thai Tripitakas : 2/879/571) มีสัมมุขาวินัย ด้วยการประชุมสงฆ์พิจารณาตัดสิน เยภยยลิกา ด้วยประชุมสงฆ์ออกเสียงชี้ขาด ตินวัตถการกะ ด้วยการประนีประนอมยอมความ เป็นต้น

จากการศึกษาพุทธวิธีการบริหารจัดการ สรุปได้ว่า การบริหารจัดการองค์กรพระพุทธศาสนาขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตามกระบวนการบริหารจัดการทั้ง 5 POSDC ประกอบด้วย P คือ Planning หมายถึง การวางแผน, O คือ Organizing หมายถึง การจัดองค์กร, S คือ Staffing หมายถึง งานบุคลากร, D คือ Directing หมายถึง การอำนวยการ, C คือ Controlling หมายถึง การกำกับดูแล, เป็นพุทธวิธีการบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลงตามความหมายของการบริหาร ตาม Royal Institute dictionary (1999) มีความหมาย 3 ประการ คือ การปกครอง การดำเนินการ และการจัดการ สอดคล้องกับ Phra Brahmakunaphorn (P.A. Payutto) (2015) ที่ให้ความหมายการบริหารว่า ดูแล รักษา ปกครอง สามารถสรุปได้ว่า การบริหาร ก็คือ การจัดการ Phrakhru Sophonpariyatsuthi (Sribandon Thirathammo) (2515) ในประเด็นทั้ง 5 POSDC ดังนี้ 1)พุทธวิธีในการวางแผน การวางแผน คือ การกำหนดทิศทางการทำงานในอนาคต องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลงว่า “ผู้บริหารต้องมีจักขุมา” แปลว่า มีสายตาวีไกล คือ มองการณ์ไกล สามารถประเมินและรับมือกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงนั้นๆ ได้ จากการกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย วัตถุประสงค์และพันธกิจขององค์กร อันเป็นส่วนประกอบสำคัญของการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ 2)พุทธวิธีในการจัดองค์กร การจัดองค์กร คือ กระบวนการสร้างระบบกลไกการทำงานที่มีความเข้มแข็ง องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญกับการกระจายอำนาจในการบริหารจัดการเพื่อให้เกิดความยืดหยุ่นและความคล่องตัว สอดรับกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงนั้นๆ เพิ่มประสิทธิภาพและความคุ้มค่าในการทำงาน 3)พุทธวิธีในการบริหารงานบุคคล การบริหารงานบุคคล คือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ อันเป็นทรัพยากรที่สำคัญในการบริหารจัดการ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญกับการพัฒนาบุคลากรให้เป็นผู้คงแก่เรียนด้วยการให้การศึกษาอบรมและพัฒนาองค์ความรู้ความสามารถในบริบทต่างๆ ที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงนั้นๆ เพื่อเสริมสร้างศักยภาพให้แก่องค์กร 4)พุทธวิธีในการอำนวยการ การอำนวยการ คือ การให้การส่งเสริมสนับสนุนสร้างขวัญแรงใจให้เกิดขึ้นในการปฏิบัติงาน องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญกับภาวะผู้นำของผู้บริหารเมื่อจะต้องเผชิญกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงนั้นๆ ให้สามารถขับเคลื่อนการดำเนินงานไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ 5)พุทธวิธีในการกำกับดูแล การกำกับดูแล คือ การควบคุมบุคลากรให้สามารถปฏิบัติหน้าที่

บนพื้นฐานของคุณธรรมจริยธรรม องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญรอบและแนวปฏิบัติในการทำงานเพื่อสร้างวัฒนธรรมการทำงานขององค์กรให้มีความเข้มแข็งภายใต้กฎ ระเบียบและกฎหมาย ในรูปแบบ Check Balance สร้างเกราะในการทำงานบนพื้นฐานการเปลี่ยนแปลงนั้นๆ

บทสรุปองค์ความรู้

บทความนี้ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับ “พุทธวิธีการบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลง” ที่สำคัญ คือ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงประกอบด้วยคุณ 3 ประการ คือ พระบิณฑุคุณ พระปัญญาคุณและพระกรุณาคุณ หมายความว่า คุณความดี หมายถึง ความดีของพระพุทธองค์ กับคุณประโยชน์ หมายถึง อุปการะที่พระพุทธองค์มีต่อเรา นี่จึงแสดงให้เห็นที่ประจักษ์ว่า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงบริหารจัดการองค์กร พระพุทธศาสนาตั้งแต่แรกเริ่มในรูปแบบการบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลง สอดคล้องกับ Phra Dhammakosajarn (Prayoon Thammachitto) (2006) ได้นำหน้าที่ของนักบริหารมาเป็นกรอบในการศึกษาพุทธวิธีการบริหารจัดการของพระพุทธเจ้าในกระบวนการบริหารจัดการ 5 ประการ ตามคำย่อในภาษาอังกฤษว่า POSDC ดังนี้ P คือ Planning หมายถึง การวางแผน, O คือ Organizing หมายถึง การจัดองค์กร, S คือ Staffing หมายถึง งานบุคลากร, D คือ Directing หมายถึง การอำนวยการ, C คือ Controlling หมายถึง การกำกับดูแล, เป็นพุทธวิธีการบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลงตามความหมายของการบริหาร ตาม Royal Institute dictionary (1999) มีความหมาย 3 ประการ คือ การปกครอง การดำเนินการ และการจัดการ สอดคล้องกับ Phra Brahmakunaphorn (P.A. Payutto) (2015) ที่ให้ความหมายการบริหารว่า ดูแลรักษา ปกครอง สามารถสรุปได้ว่า การบริหาร ก็คือ การจัดการ Phrakhrū Sophonpariyatsuthi (Sribandon Thirathammo) (2015) ภายใต้สภาวะการณ์การเปลี่ยนแปลงที่จะต้องเกิดขึ้นกับองค์กร โดยประการที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลงและทรงเตรียมการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงอย่างมืออาชีพ สอดคล้องกับ Meechat (2008) ได้กล่าวถึงรูปแบบของการเปลี่ยนแปลงองค์กร 3 รูปแบบ ดังนี้ 1)การเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไป (Incremental Change) หรือการเปลี่ยนแปลงแบบวิวัฒนาการ (Evolution change) เรียกว่า “ปฏิรูป” 2)การเปลี่ยนแปลงแบบปฏิวัติ (Revolution change) หรือการเปลี่ยนแปลงแบบรุนแรง (radical change) เรียกว่า “ปฏิวัติ” 3)การเปลี่ยนแปลงโดยการวางแผน (Planned Change) เรียกว่า “ปฏิปทา” ซึ่งมีความหมายสอดคล้องกับพจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรมที่ Phra Brahmakunaphorn (P.A. Payutto) 2015) ได้ให้ความหมายว่า “แนวปฏิบัติ ทางดำเนิน การปฏิบัติแบบที่เป็นทางดำเนินให้ถึงจุดหมาย” สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการบริหารจัดการองค์กรในปัจจุบันที่ต้องเผชิญกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงต่างๆ อันส่งผลกระทบต่อองค์กรอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยให้ความสำคัญกับกระบวนการบริหารจัดการ (management process) หมายถึง กระบวนการวางแผน การตั้งเป้าหมาย การจัดระเบียบ การควบคุม ฯ หรือกระบวนการต่างๆ เพื่อให้การเปลี่ยนแปลงใดๆ ไม่สามารถส่งผลกระทบต่อองค์กรได้ โดยผู้บริหารที่มีคุณลักษณะของการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง สอดคล้องกับ Ngern Poom (2018) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับภาวะผู้นำของ Yukl, Bass and Avolio พบว่า ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงย่อมทำให้ประสิทธิภาพองค์กรสูงขึ้นใน สภาพการณ์ต่างๆ ทั้งที่องค์กรมีข้อจำกัดและมีความจำเป็นอื่นๆ และสอดคล้องกับ Phra BrahmaBundit (Prayoon Thammachitto) (2018) กล่าวว่า การปรับตัว ตามหลักในทางศาสนา “อิตตานัง รักขันโต ปริง รักขะติ” แปลว่า “รักษาตัวเองให้ปลอดภัยเท่ากับรักษาคนอื่น” และ “ปริง รักขันโต อิตตานัง รักขะติ” แปลว่า “รักษาคนอื่นให้ปลอดภัยเท่ากับรักษาตนเอง” ซึ่งจะเป็นประโยชน์กับองค์กรต่างๆที่ต้องเผชิญกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน ภายใต้สภาพแวดล้อมต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อองค์กรทั้งโดยตรงและโดยอ้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถานการณ์ที่ไม่สามารถควบคุมได้

ทั้งนี้องค์กรต้องมีความเข้มแข็งในองค์ประกอบกระบวนการบริหารจัดการ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งความเข้มแข็งของทรัพยากรการบริหารจัดการ ก็จะทำให้องค์กรสามารถพัฒนาได้อย่างต่อเนื่องและไม่หยุดนิ่ง โดยประการที่สภาพแวดล้อมหรือการเปลี่ยนแปลงใดๆ ต่างๆ ก็ไม่สามารถส่งผลกระทบต่อองค์กรนั้นได้

References

- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). Thai version of the Tripitaka Mahachulalongkornrajavidyalaya University
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). Pali language version of the Tripitaka Mahachulalongkornrajavidyalaya University
- Phra Brahmakunaphorn (P.A. Payutto). (2008). Buddhist teaching methods. Bangkok: Sahamit Printing Co., Ltd. and Publishing Co., Ltd.
- Phra Brahmakunaphorn (P.A. Payutto). (2015). Buddhist dictionary Dharma edition. Bangkok: Pallitham Publishing House, a subsidiary of Pet and Home Publishing Company Limited.
- Phra Brahmakunaphorn (P.A. Payutto). (2015). Buddhist dictionary Vocabulary edition. Bangkok: Pallitham Publishing House, a subsidiary of Pet and Home Publishing Company Limited.
- Phra Dhammakosajarn (Prayoon Thammachitto). (2006). Buddhist methods of administration. Bangkok: Mahachulalong Printing House Kannaraj Wittayalai.
- Phra BrahmaBundit (Prayoon Thammachitto). (2018). Buddhism and Sustainable Development. Bangkok: Nitithamhan Pim Ltd., Part.
- Phrakhru Sophonpariyatsuthi (Sribandon Thirathammo). (2015). Buddha Dharma and Administration. Phayao: Charoen Aksorn Printing Factory Limited Partnership.
- Ngern Poom, J. (2018). The Relationship Between Transformational Leadership and Aid Management System. students in academia Under the Office of Secondary Education Service Area, Region 2. Journal of MJorn Buddha Panyaparitas, Year 3, No. 2. 251 – 266.
- Meechat, W. (2008). The behavior of public organization administration. Bangkok: Active Print Company Limited.
- Kochapong, S. Bunmee, B. Rojanatrakul, T. (2020). Self-management of communities and localities in Circumstances of change in the present. Journal of M.C. Buddhapanya Paritas Vol. 5 No. 3., pp. 199 - 211.

จัดการศึกษาพระพุทธศาสนา บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ พัฒนาจิตใจและสังคม

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
52 หมู่ 1 วัดไร่ขิง ตำบลไร่ขิง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม 73210
www.rk.mcu.ac.th